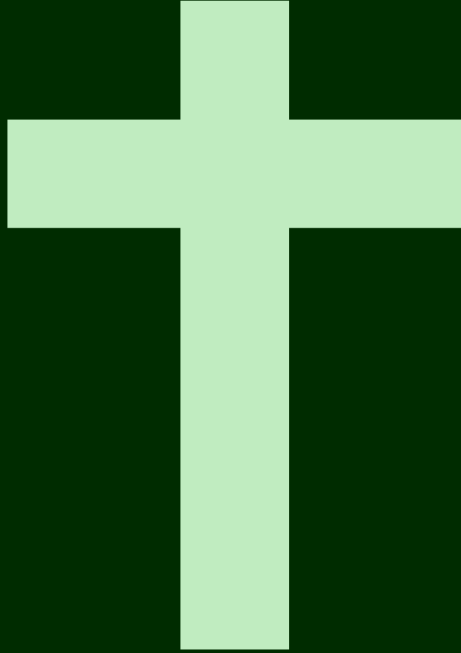

Tupã Je'ẽha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

Tupã Je'ẽha
New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

Contents

MATÉU	1
MAK	68
RUK	106
JUÁ	175
AT	223
HOM	280
1 KORIN	311
2 KORIN	340
NGARA	360
ESE	372
SIRI	383
KORO	390
1 TESARON	397
2 TESARON	403
1 TIMO	407
2 TIMO	416
TIT	422
SIREMÖ	426
EMBERÉU	428
TIAN	451
1 PETU	459
2 PETU	468
1 JUÁ	474
2 JUÁ	481
3 JUÁ	482
JUN	484
APOKARIP	487

Jesu rehe har Matéu mupinim

Matéu kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramūi ta ke (Ruk 3.23-28)

¹ Ko Jesu Kirisutu ramūi ta rer ihë amupinim aĩ. Ihë Matéu. Kome'ë paper ihë amupinim aĩ. (“Kirisutu” aja ihë apandu rahã: “Kapitã keruhū” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainõ ke a'e. (Aja rahã, Ndawi aja kapitã keruhū a'e tĩ.) Ndawi Amarã rainõ. Kuja riki Jesu ramūi ta rer.

² Amarã Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ë ta pái tĩ.

³ Junda Per ru. Sera ru a'e tĩ. Junda rakehar Tam. Per Erõ ru. Erõ Aran ru.

⁴ Aran Amina ru. Amina Nasõ ru. Nasõ Samõ ru.

⁵ Samõ Mboa ru. Hambe Samõ rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.

⁶ Jese Ndawi ru. Ndawi kapitã keruhū tĩ. Ndawi Saromã ru. Saromã mõi Uri ambyr rakehar.

Amarã rainõ hetaha ke jande jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

⁷ Saromã Homoã ru. Homoã Ambi ru. Ambi Asa ru.

⁸ Asa Josapa ru. Josapa Jorã ru. Jorã Usi ru.

⁹ Usi Jotã ru. Jotã Aka ru. Aka Eseki ru.

¹⁰ Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.

¹¹ Josi Jekoni ru. Imu ta ru tĩ.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitã keruhū raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhū raho. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahã Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhū raho.

¹² Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahã, Jekoni ra'yr u'ar.

A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.

¹³ Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakĩ ru. Eriakĩ Asor ru.

¹⁴ Asor Sando ru. Sando Akĩ ru. Akĩ Eriu ru.

¹⁵ Eriu Erea ru. Erea Matã ru. Matã Jako ru.

¹⁶ Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokõi her. “Kirisutu” amõ her tĩ. (“Kirisutu” aja ihë apandu rahã: “Kapitã keruhū” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ katu hũ ixo ame'ë ke a'e.)

¹⁷ Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar. Hainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har (Ruk 2.1-7)

¹⁸ Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu mõi wan ta. “Mari ke ihë apyhyk ta” aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahã we, Mari pusu pe imembyr ihĩ, aja a'e ukwa. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihĩ. (Awa ke mujã ym.) ¹⁹ “Mõi Imembyr” aja Jose ukwa rahã, Mari ke hijar ta tipe. Anĩ. Mari ke muhuxĩ tar ym. Ma'e katu ame'ë ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxĩ tar ym. A'erehe amõ ta ukwa ym ha rupi Mari pe a'e pandu ta: “Nde ke ihë apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa. ²⁰ Aja a'e ukwa ukwa ou rahã, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainõ. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupã'ãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, a'erehe Mari imembyr namõ ixo. ²¹ Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ta. “Jesu” aja her emoĩ ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ë ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jose pe.

²²⁻²³ Upa aja rahã, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja a'eta mupinim:

“Kũjã ixo te'e ame'ë ke imembyr namõ ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.

'Emanue' aja her moĩ ta ehe." ["Emanue" aja pandu rahã: "Jande namõ Tupã ixo" aja ngã ukwa katu.]

²⁴ Pe, Jose upak rahã, Tupã je'êha rahoha mujekwa ame'ẽ ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y. ²⁵ Imembyr u'ar ym rahã we, Jose pyta ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. "Jesu" aja her ke Jose moĩ ehe.

2

Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta rehe har

¹ Merẽ ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Arahã Ero jundéu awa tama'e kapitã. Arahã amõ awa sawa'e ta Jerusarẽ ok ta pe uhyk uwyr. (Jundéu awa ym ame'ẽ ta ke a'eta.) Warahy uhemihã koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak usak hũ jahy rata ta rehe tĩ. ² Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ẽ ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ wan ta. Warahy uhemihã koty jande jaxo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe jasad. (A'erehe amõ kapitã keruhũ u'ar ta aja jakwa.) A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

³ Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã: "Mã! Katu ym ihẽ pe" aja jupandu jupe. Inamõ ixo ame'ẽ ta kapitã ta aja tĩ. "Katu ym" aja pandu pandu a'eta jupe. (Amõ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ ke jumai ta a'eta namõ, aja Ero ta ukwaha naĩ.) A'erehe: "Mã! Katu ym" aja pandu pandu a'eta jupe. ⁴ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero mujy'ar. Moise je'êha mu'e ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja pandu. ("Mu'am ame'ẽ ke" aja pandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

⁵ —Merẽ ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupã je'êha pandu ame'ẽ ta mupinim: ⁶ "Merẽ ok ta riki Jundéi ywy rehe ihĩ.

Ame'ẽ ok ta ngi kapitã keruhũ uwyr ta. A'erehe ame'ẽ ok ta ke upa ngã ukwa katu.

Ame'ẽ kapitã keruhũ jundéu awa tama'e ke.

A'e riki ma'e Tupã putar my, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe

mujekwa ta" aja Tupã je'êha pandu ame'ẽ ta mupinim — aja pa'ihu ta pandu Ero pe.

⁷ Warahy uhemihã koty ngi uhyk ame'ẽ ta ke Ero mujy'ar. A'eta jõ mujy'ar. Pe, a'eta namõ Ero pandu pandu. Arahã kuja ukwa. Jahy rata keruhũ uhem, ame'ẽ ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ẽ ke ukwa. ⁸ Upa ukwa rahã, Merẽ ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ẽ ta pe pandu:

—Kurumĩ ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahã, ihẽ pe pepandu pejur. Aja rahã, ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ katu ta ehe tĩ — aja Ero pandu naĩ.

⁹⁻¹⁰ Pe, a'eta oho. Oho ixo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Warahy uhemihã koty ixo rahã, usak. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe hury katu hũ ixo. Hundutar koty ame'ẽ jahy rata weraha keruhũ wata oho ixo. Pe, kurumĩ ra'yr ixo. Ame'ẽ ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe. ¹¹ Hok pe a'eta ixo oho. Kurumĩ ra'yr rehe a'eta usak. Imãi namõ ixo, Mari namõ. Pe, a'eta pynarãi pe a'eta wapyk uĩ. Aja kurumĩ ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Amõ pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Her mi. ¹² Pe, a'eta ukwer rahã, a'eta ixerai riki. Ame'ẽ pe Tupã mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amõ awa rape rupi hekoha pe jywyr oho.

Eji ywy pe Jose ta tyryk oho

¹³ Sawa'e ta ukwa katu te ame'ẽ ta upa jywyr oho rahã, Jose pe Tupã je'êha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumĩ ra'yr ke epyhyk. Eji ywy pe ekanim eho, imãi namõ. Ero riki kurumĩ ra'yr ke kekar ta. Mahem rahã, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji ywy pe epyta we rĩ. Ihẽ amujekwa rahã jõ ejywyr — aja ipe.

¹⁴ Pe, pahar Jose pu'am. Kurumĩ ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ẽ pytun rahã, Eji ywy pe oho, ta'yn mõi namõ, Mari namõ. ¹⁵ A'ep a'eta pyta. Jundéi ywy rehe Ero ixo rahã, a'eta jywyr ym. Ero manõ rahã, jywyr.

Aja rahã, yman Tupã je'êha pandu ame'ê mupinim, aja uhyk. Kuja.

“‘Ihê ra'yr Eji ywy ngi ihê amujywy' aja Tupã pandu” aja amõ mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

¹⁶ Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ê ta Ero koty jywy ym oho. “Mã! Ihê pe te'e” aja Ero ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merê ok ta pe peho. Upa katu te kurumĩ ra'yr ta ke pejukwa. Mokõi warahy 'ar ame'ê ta ke pejukwa. Upa mokõi warahy 'ar wyr koty ame'ê ta ke pejukwa tĩ. Merê ok ta rake rupi ixo ame'ê ta aja tĩ. Pejukwa tĩ — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ê ta mujekwa ipe. Jahy rata weraha keruhũ uhem rahã, mokõi warahy 'ar aha oho. A'erehe: “Kurumĩ ra'yr ta mokõi warahy 'ar ame'ê ta ke pejukwa” aja Ero pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe upa kurumĩ ra'yr ta ke Ero jukwa.) ¹⁷ Aja rahã, yman Jeremi pandu ame'ê ke uhyk. A'e pandu:

¹⁸ “Hama ok ta pe jixi'uha rehe amõ hendu. Imembyr ta manõ, a'erehe Hakéu jixi'u. Marã ka ym muputu'uha” aja riki.

(“Hama ok ta” aja pandu rahã: “Merê ok ta” aja ngã ukwa. “Hakéu” aja pandu rahã: “Ame'ê ok ta pe har kũjã ta” aja ngã ukwa tĩ.)

Eji ywy ngi Jose ta jywy

¹⁹ Ero manõ rahã, Eji ywy pe Jose ixo we rĩ. Pe, Tupã je'êha rahoha mujekwa ipe. Ixeraiha pe mujekwa ipe.

²⁰ —Kurumĩ ra'yr ke jukwa tar katu ame'ê ta upa manõ. A'erehe jundéu awa tama'e ywy pe ejywy eho. Kurumĩ ra'yr ke eraho, imãĩ namõ. Pejywy peho — aja Tupã je'êha rahoha mujekwa.

²¹ A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa tama'e ywy pe jywy oho. Kurumĩ ra'yr ke raho, imãĩ namõ.

²² Ero manõ rahã, henda ke pe Akeráu kapitã. Jundéi ywy pe har tama'e kapitã a'e. Ame'ê ke Jose ukwa rahã, ame'ê ywy pe a'e oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho tar ym. Pe, ixeraiha pe Tupã mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho. ²³ Pe, Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. Pe, a'ep hok ke a'e mujã. Aja rahã, yman Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim, aja uhyk. “Nasare ok ta pe har ke a'e” aja Jesu rehe har ngã ukwa. Aja uhyk.

3

Juã mujahukiha panduha ke

(*Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28*)

¹ Nasare ok ta pe Jesu ixo rĩ. Arahã awa nixói te ame'ê pe Juã mujahukiha uwyr. Ame'ê awa nixói te ame'ê ke Jundéi ywy rehe ihĩ. (Ixoty heta ngã uhyk uwyr.)

² Ame'ê ta pe a'e pandu:

—Apandu pehê pe. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak.” Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Ame'ê rehe pepyai. Pexoha pyahu ame'ê ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã: “Ihê kotyhar ta ke pehê” aja pehê pe a'e pandu ta — aja ngã pe Juã pandu pandu.

³ Isai riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Awa nixói te ame'ê pe amõ pandu pandu. Kuja:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, pexoha ke pemukatu.)

Pe ke pemutatambyk. Aja rahã, oho katu ta a'e' aja pandu” aja Isai mupinim. (Aja rahã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak ta.) Aja Isai mupinim. (Yman ame'ê ke a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁴ Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ê ke. “Kame” aja ngã rymba rer. (Ymanihar Erima'e mundeha, aja saka ame'ê mundeha. Aja rahã, Tupã je'êha pandu ame'ê ke Juã tĩ, aja mujekwa tĩ.) So'o pিরer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ê ke a'e u'u. Eir namõ u'u tĩ.

⁵ Jerusarê ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ixoty tĩ. Jondã y rake rupi ixo ame'ê ta uhyk uwyr ixoty tĩ.

⁶ Tupã pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande py'a ngi ame'ë ke ejuhyk — aja a'eta ipe.

Aja pandu ame'ë ta ke Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk.

⁷ Parise ta Juã koty uhyk uwyr tĩ. Sanduse ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ë ta Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupã kotyhar ta aja jaxo tar katu tĩ — aja Juã pe.

Ame'ë ke Juã ukwa rahã, pandu a'eta pe:

—Kupixa amõ hapy rahã, tata ngi mbóí ujan oho. Aja mbóí aja pehẽ tĩ. Aja Tupã mupyraraha ngi pehem tar katu. Ipy'a ym ehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë mupyraraha ngi pehem peho aja pehẽ pe amõ pandu my. Anĩ. Pehem ym ta. ⁸ Mã peja ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar, aja ngã pe pemujekwa ta kÿ. Aja rahã jõ, Tupã mupyraraha ngi pehem ta.

⁹ —“Amarã riki jande ramüi, a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta tĩ. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, peme'ë ita ta ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ ta ke muhem ta. (Aja rahã, kuja mujekwa. Tupã pyrãtã te hũ. A'e putar rahã, je'ëha rupi amõ awa pyahu ame'ë ta ke a'e muhem ta. Hendu katu ehe, ame'ë ta ke muhem ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ —Ma'eywa jaxer rahã, ame'ë i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ë myra ke amõ hapy. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngã tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahã, ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. (I'y mondok, ame'ëja saka.) Pesarahã! Ji pehĩ aja ngã ke a'e mupyrara tate tĩ. ¹¹ Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja ihẽ amujekwa amõ ta pe. Pesarahã! Ihẽ raikwer rupi amõ uwyr ta. A'e riki pehẽ ke Tupã'ã namõ mujahuk ta. Tata namõ aja tĩ. Mujahuk ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ 'ar koty te we ipy'a hãtã te ha a'e. Katu te ame'ë ke a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihẽ axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. ¹² Ahúi aja me'ë

ngi ipirer ke amõ ombor rahã, urupen py'a pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke ombor. Pe, ixurer matyr rahã, upa katu te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe, ahúi aja me'ë ke matyriha renda pe matyr ta. Aja riki awa ta ke tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara tate. Tata keruhũ renda pe mupyrara hũ ta. (Ixurer ke ukwái ta, ame'ëja saka.) Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta jõ ixoty a'e mujy'ar ta. Inamõ ixo ta — aja Juã pandu. (“Tupã'ã namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Tupã'ã ke muwyr ta” aja mujekwa. “Tata namõ mujahuk ta” aja pandu rahã: “Mupyrara ta” aja mujekwa.)

Jesu ke Juã mujahuk

(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22; Juã 1.31-34)

¹³ Jondã y rake Juã ixo rĩ. Arahã Jesu uhyk oho ehe. Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Ihẽ ke emujahuk — aja Juã pe.

¹⁴ —Anĩ. Ihẽ ke nde riki eremujahuk ta me'ë te'e. Nde ke ihẽ amujahuk, anĩ riki — aja Juã pandu.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Katu riki. Ihẽ ke emujahuk! Aja rahã, Tupã putar ame'ë ke jama'e ta — aja Juã pandu ipe:

—Hã — aja.

(Pe, Jesu ke mujahuk.) ¹⁶ Upa Juã mujahuk rahã, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa riki pirar, ame'ëja saka Juã usak. Tupã'ã wyjy uwyr ehe ame'ë ke rehe a'e usak. Pykahuran aja saka Jesu rehe wyjy uwyr. ¹⁷ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Peme'ë ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihẽ ke a'e muhury katu — aja Jesu rehe har pandu.

4

Jesu ke Satana manga manga tipe (ãjã ramüi a'e)

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Ajame'ë ke awa nixói te ame'ë pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (ãjã ramüi a'e.) Ame'ë ke a'e manga manga tipe.

² Mokõi awa pypa hetaha (40) wera rahã,

ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te hũ. ³ Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Kome'ẽ ita ra'yr ta pe kuja epandu: “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ: “Marã ka ym humi'u namõ jõ amõ ixo katuha.

Tupã pandu ame'ẽ ke namõ amõ ixo katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ A'engi Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana raho. Ok ta katu te ame'ẽ ke aja ngã ukwa. A'ep uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ẽ pe raho. Ame'ẽ renda kupe rymy'y rehe muhyk raho. ⁶ Pe, pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy rehe e'ar ekwa rahã, ahy ym ta nde pe. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki.

Aja rahã, nde põ rehe a'eta pyhyk ta. Aja rahã, nde py ke ita rehe nde eretukwa ym ta. Nde eremahy ym ta tĩ.”

Aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe) — aja Satana pandu ipe.

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Apor ym ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ima'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ — aja Jesu.

⁸ A'engi ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu ke Satana muhyk raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Usak rahã, katu te hũ, aja ukwa. ⁹ Pe, a'e pandu:

—Ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu rahã, upa katu te jasad ramõ ame'ẽ ke nde pe ihẽ amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ẽ ta hendu katu ta — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym ta ihẽ. (Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta.) Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu.

A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ.

—A'erehe ihẽ ngi eho! Nde rehe ihẽ ahendu ym te ta — aja Satana pe.

¹¹ A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Usak katu uwyr ehe.

Ngariréi ywy rupi Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu oho

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

¹² Kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho. Arahã Ero kapitã a'e. (Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã a'e.) Juã pandu ipe: “Nema'e ma'eha katu ym” aja ipe. A'erehe kyndaha pe Juã ke Ero kynda. “Juã ke kapitã kynda.” Ame'ẽ ke Jesu pe amõ ta pandu oho. Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, amõ ywy pe Jesu oho. Ngariréi ywy pe oho.

¹³ Ame'ẽ ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. A'ep Jesu pyta tar ym. A'erehe Kapana'ũ ok ta pe a'e pyta oho. Ypa rake ame'ẽ ok ta ihĩ. Ypa rer Ngariréi. Ame'ẽ ok ta wajar Semurõ ywy rake ihĩ. Wajar Natari ywy rake ihĩ tĩ.

¹⁴ Kapana'ũ ok ta pe Jesu pyta rahã, yman Isai mupinim ame'ẽ ke uhyk. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Isai. Kuja a'e mupinim:

¹⁵⁻¹⁶ “Weraha keruhũ rehe Semurõ ywy pe har ta usak ta. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa ta.)

Natari ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. Ngariréi ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ pe har ta Tupã rehe har ukwa ta tĩ.)

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo a'ep. Tupã rehe har a'eta ukwa ta tĩ.

Y ruwái, Jondã ruwái koty ame'ẽ ywy ta ihĩ. Ame'ẽ rupi awa rape asa oho.

Y ramüi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ẽ ywy pe har ta ukwa ym ma'e. Tupã rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ẽ ta ke a'eta.

Apo upa ame'ẽ ta pe Tupã rehe har amõ mujekwa ta. Ipy'a upak aja saka wera katu te hũ ta” aja Isai mupinim. (A'ep Tupã rehe har Jesu mu'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa katu ta.)

¹⁷ Kapana'ũ ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu pandu:

—Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr. Kapitã keruhũ aja mu'am ame'ẽ ke. A'erehe peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Ixoty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, ehe har pekwa katu ta — aja ngã pe Jesu pandu.

Pira pyhyk ame'ẽ ta ke Jesu mujy'ar
(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

¹⁸ Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo, Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokõi sawa'e ta pira pyhyk ixo. Ame'ẽ ta rehe usak. Mokõi imu namõ ixo. Her Simã. [“Petu” aja amõ her tĩ.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira ke a'eta pyhyk ixo. ¹⁹ A'eta pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) A'erehe ihẽ namõ peho 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

²⁰ Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

²¹ A'engi oho we rahã, amõ mokõi imu ta rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu namõ. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ke ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe ipái namõ kyhapari a'eta mukatu uĩ. Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y — aja riki.

²² Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Ipái ke a'eta hijar oho tĩ. Pe, Jesu namõ mokõi imu ta oho.

Tupã rehe har Jesu mu'e
(Ruk 6.17-19)

²³ Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho. Inamõ ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Tupã putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. ²⁴ Amõ ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Si ywy rupi pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Upa ame'ẽ ta ke mukatu. Ko ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke raho ipe. Manõ manõ ixo ame'ẽ ta ke

raho ipe tĩ. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa katu te ame'ẽ ta ke mukatu.

²⁵ Heta ngã inamõ wata wata oho ixo. Heta ngariréi ywy pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Jande popa ok ta ngi amõ ta wata wata oho ixo. Heta Jerusarẽ ok ta pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Heta jundéi ywy pe har ta aja tĩ. Jondã y ruwái kotyhar ta aja tĩ. Inamõ wata wata oho ixo tĩ.

5

Ywyã rehe ihĩ rahã, Jesu mu'e ame'ẽ rehe har
(Ruk 6.20-23)

¹ Heta te hũ ngã rehe Jesu usak. A'erehe ywyã rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar ta juramã jy'ar tĩ. ² Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e.

Myja me'ẽ rahã hury katu my
(Ruk 6.20-23)

³ Pe, kuja Jesu pandu:

—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja ukwa ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo. Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe, inamõ ixo ta, a'erehe mã peja hury katu ixo.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e, a'erehe pyai ixo. Jixi'u tĩ. Ame'ẽ rehe har Tupã pe pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. A'erehe mã peja hury katu ixo.

⁵ “Jande katu te jande” aja ym pandu ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo.

Ma'e ke Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr ta. Katu ame'ẽ ke muwyr ta.

⁶ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Jyngwéi rahã, y ke u'u ta tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu te rahã, ame'ẽ ta riki hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta.

Upa ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke Tupã muwyr katu ta.

⁷ Amõ ta rehe amõ ta pyrara usak rahã, ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak katu ta tĩ.

⁸ Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Tupã namõ a'eta ixo ta.

⁹ Jumaiha ke mukatu ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Ame'ë ta pe Tupã pandu ta: “Pehë riki ihë ra'yr ta” aja riki. A'erehe ame'ë ta rehe a'e usak katu ta.

¹⁰ Tupã putar ame'ë ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ë ta ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ame'ë ta riki hury katu ame'ë ta ke a'eta. Tupã kotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta a'eta pe.

¹¹⁻¹² —Ihë kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë rehe har amõ ta juru ai. Mupyrara ta tĩ. Pehë rehe har te'e pandu tĩ. Upa aja rahã, pehë rury katu pexo. Ywa pe ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã me'ë ta, a'erehe mã peja pehë rury katu pexo apo. Pesarahã! Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Se pehë nixói rahã, ame'ë ymanihar ta ke amõ ta mupyrara hũ. A'erehe ame'ë ymanihar ta aja pehë ke ngã mupyrara ta apo tĩ. Ihë kotyhar ta ke pehë, a'erehe mupyrara ta pehë ke tĩ — aja Jesu pandu.

*Jukyr aja saka pehë. Weraha aja saka tĩ.
(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)*

¹³ Jesu pandu tĩ:

—Jukyr riki ma'e ke muhe'ë katu. Pe, jukyr ngi he'ëha kanim rahã, marã ka ym he'ëha amõ mujywyr ehe. Jaxer riki. Om-bor riki awa. Pe, amõ pyrũ ehe. A'erehe jukyr katu aja katu pexo. “Pehë katu” aja Tupã ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahã, jaxer riki pehë. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pejumuruwak tĩ. Katu ym aja. ¹⁴ Tupã rehe har pemujekwa amõ ta pe, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe ma'e muweraha aja saka pehë.

—Ywy'ã keruhũ 'ar pe ok ta ihĩ rahã, upa ngã usak katu ehe. Aja saka pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. A'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e, ame'ë ke rehe upa amõ ta usak katu.

¹⁵ —Araparin ke amõ muwera rahã, kúi wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amõ moĩ. Aja rahã, muwera katu, pe, usak katu ma'e ke amõ. ¹⁶ Aja weraha aja saka pehë tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke jõ pema'ema'e, ame'ë ke ngã pe pemujekwa. Ame'ë ke rehe a'eta usak rahã, jande pái keruhũ pe a'eta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

Moise je'ëha rehe har

¹⁷ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ëha ke ihë amukanim ajur, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Amukanim ym ta. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mu'e ame'ë ke ihë amukanim ajur tĩ, aja pekwaha naĩ tĩ. Anĩ. Upa ame'ë ke amukanim ym ta tĩ. Upa ame'ë mu'e ame'ë ke ihë amuhyk katu te ta kũ. ¹⁸ Moise je'ëha mu'e ame'ë ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehĩ rahã, marã ka ym amõ mukanĩha. Upa katu te ame'ë mu'e ame'ë ke amõ hendu katu ta me'ë te'e. Kome'ë ywy keruhũ kohĩ rahã, aja tĩ. Marã ka ym Moise je'ëha mu'e ame'ë ke amõ mukanĩha. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, Moise je'ëha upa ta. ¹⁹ Arahã Tupã namõ jaxo ta, a'erehe arahã Moise je'ëha upa. A'erehe ihë apandu pehë pe. Amõ riki Moise je'ëha rehe hendu katu. Ame'ë riki katu te ame'ë ke a'e. Amõ ta ke mu'e: “Pehendu katu ehe tĩ” aja. Ame'ë riki katu te tĩ. Tupã ixo ame'ë pe ixo ta rahã, a'e riki katu te aja Tupã mujekwa ta.

—Amõ ta anĩ. Upa katu te Moise je'ëha rehe amõ hendu ym. Pe, amõ ta pe pandu: “Pehendu ym ehe tĩ” aja mu'e. Ame'ë riki Tupã renda rehe ta'yr te mi katu ame'ë ke a'e. ²⁰ Myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my? Ame'ë ke Moise je'ëha mu'e. Ame'ë ke amõ ma'ema'e. Aja rahã: “Pehë katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ë ke a'eta putar. Parise ta aja tĩ. Katu ame'ë ke ma'ema'e tĩ. Aja rahã: “Pehë katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ë ke putar katu tĩ.

—Pehë anĩ. Tupã putar aja katu ame'ë ke pema'ema'e rahã jõ, Tupã ixo ame'ë pe peho katu ta. Aja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e rahã: “Pehë katu” aja Tupã pandu. Ame'ë ke peputar katu. A'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e katu — aja Jesu pandu.

Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amõ mukatu ta me'ë te'e

(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juã 2.11)

²¹ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ ma'e te, aja Jesu mujekwa.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja riki. “Amõ ke ejukwa ym. Amõ ke jukwa rahã, ame'ë ke amõ ta mupyrara ta tĩ” aja riki. ²² Apo amõ kotyhar. Apo pehë pe

ihē apandu: “Amō rehe amō parahy rahā, ame'ē ke a'e jukwa” ame'ēja saka. Aja rahā, ame'ē ke amō ta mupyrara ta tī. Pe, amō pe amō pandu: “Katu ym nde” aja. Aja pandu rahā, ame'ē ke kapitā ta mupyrara ta. Pe, amō pe amō pandu: “Jaxer ai te'e nde” aja. Aja rahā, ame'ē ke tata keruhū renda pe Tupā mupyrara ta tī. ²³⁻²⁴ A'erehe kuja katu. Tupā rehe nde py'a nde eremoī moī rahā, ma'e ke Tupā pe nde ereme'ē. Ame'ē ke jumu'eha renda keruhūma'e myrape 'ar pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ē ke nde erehapy tate rahā, kuja nde erekwa ere'am: “Éi! Ihē rehe amō parahy. Aharái riki” aja. Aja rahā, ame'ē ne rymba nde erehapy ame'ē ke ehijar py. Myrape ruwa koty emapyk, pe, parahy ame'ē koty eho. Pahar eho. Pe, emukatu. Upa rahā jō jumu'eha renda keruhū pe ejywyr eho. Pe, ma'e ke Tupā pe hany katu. Aja nde py'a emoī moī katu ehe, Tupā rehe. (Aja rahā jō nde rehe Tupā ipy'a jywyr katu ta tī.)

²⁵ Nde pe amō pandu: “Tamatarer ke ihē pe nde emujywyr ym. Kapitā pe nde ke ihē araho ta” aja. Aja nde pe pandu rahā, kapitā koty inamō nde ereho erexo rahā, pahar inamō pangariha ke emukatu. Kapitā rehe nde erehyk ym rahā we, pangariha ke emukatu. Tamatarer ke emujywyr ipe. Anī rahā, kapitā rehe nde erehyk rahā, kapitā pe nde ke ne ruwajan mondo ta. A'engi sonda ta pe nde ke kapitā mondo ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ²⁶ Apandu katu nde pe. A'ep nde erepyta katu ta. Marā ka ym nde erehemiha ingi. Upa katu te tamatarer ke nde eremujywyr ym rahā, marā ka ym nde erehemiha. A'erehe kapitā rehe uhyk ym rahā we, emukatu — aja Jesu pandu.

(A'erehe amō ta namō katu aja pexo. Aja Tupā namō katu aja pexo tī. Aja rahā, mupyraraha renda pe peho ym ta tī. Kyn-daha ngi uhem ym, ame'ēja saka ame'ē.)

Amō rehe peka'u te'e ym pexo
(Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48)

²⁷ (Ma'e ke amō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahā, ame'ē ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tī.) A'erehe a'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ē ke rehe pehendu. Kuja riki. “Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym tī” aja. ²⁸ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Kūjā rehe amō usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e ehe. Aja rahā, amō kūjā namō jumusarái aja tī. Katu ym aja. ²⁹ A'erehe kūjā rehe nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahā, katu ym. Esak ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ē ke embor, ame'ēja saka. Esak ym. Nde eresak, pe, nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupā ombor ta. Nde reha nde erembor, ame'ēja saka esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha.

³⁰ —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e. Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahā, nde po pe ema'e ym. Nde po emondok, pe, ame'ē ke embor, ame'ēja saka. Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupā ombor ta rahā, katu ym. Nde po embor, ame'ēja saka exo. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha — aja Jesu pandu.

Hakehar ke hijar ym ta me'ē te'e
(Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18)

³¹ (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahā, katu ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihī tī: “Hakehar ke sawa'e hijar rahā, paper rehe a'e mupinim: ‘Nde ke ihē aputar ym apo. Ahijar ta nde ke apo’ aja. Ame'ē ke hakehar pe me'ē. Pe, hijar” aja riki. ³² Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Hakehar riki ka'u te'e ym amō rehe. Ame'ē ke ixawa'e hijar rahā, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ē kūjā ke amō sawa'e pyhyk rahā, ixawa'e aja ym ame'ē namō kūjā jumusarái. Katu ym aja. Pe, ame'ē sawa'e riki hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái tī. Katu ym aja. Ixawa'e py katu ym ame'ē ke ma'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ke pandu ame'ē ke ma'e ta me'ē te'e
(Tian 5.12)

³³ (Ma'e ke amō pandu rahā, ame'ē ke ma'e ta me'ē te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu tī:

—Yman amō ta pe jande ramūi ta pandu ame'ē ke rehe pehendu. Kuja riki: “Tupā ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe

ma'e ke nde erepandu ame'ë ke ema'e katu. Ame'ë panduha emukanim ym" aja pehendu. ³⁴ Apo amõ kotyhar ihë apandu. "Ma'e ke nde erepandu ame'ë ke nde erema'e katu. Ame'ë jõ. Ma'e ruwa koty aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo." Kuja pepandu ym tĩ.

"Ywa pehĩ aja pekwa katu, a'erehe jetehar te japandu" aja pepandu ym.

—Pesarahã! Ywa riki Tupã renda ke. A'erehe: "Ywa pehĩ, jetehar te japandu, aja pekwa" aja pepandu ym tĩ. ³⁵ Ywy keruhũ rehe har aja tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupãma'e ke tĩ. Ipy moĩha aja saka ipe. A'erehe:

"Kome'ë ywy keruhũ kohĩ, a'erehe jetehar te japandu" aja pepandu ym.

—Jerusarë ok ta aja tĩ. Sawa'e te renda ke ame'ë. A'erehe:

"Jerusarë ok ta kohĩ. A'erehe jetehar te japandu, aja pekwa" aja pepandu ym tĩ.

³⁶ —Nde pyahu rahã, marã ka ym nde ra nde eremutuwyriha. Marã ka ym nde eremutamũiha. Nde tamũi rahã, marã ka ym nde ra nde eremupihũha. Marã ka ym nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu ym:

"Ihë ãkã kohĩ aja pekwa katu. A'erehe jetehar te apandu, aja pekwa tĩ" aja epandu ym.

³⁷ —Kuja jõ epandu katu: "Jetehar te ke apandu. Ihë ama'e katu ta" aja. Anĩ rahã: "Anĩ. Ihë ama'e ym ta" aja jõ katu. Kuja amõ we nde erepandu: "Jetehar te ihë apandu ym rahã, ihë ke Tupã mupyrara ta" aja nde erepandu rahã, ame'ë riki Satana ngi uhem, ame'ëja saka. Katu ym aja. (A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e pandu ame'ë ke a'e. Æjã ramũi a'e. Aja te'eha te'e pandu ame'ë ke a'e) — aja Jesu pandu.

Mã peja mupyraraha pemujywyrym
(Ruk 6.29-30)

³⁸ A'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ë ke rehe pehendu. Kuja riki. "Nde reha ke amõ mupuk rahã, ima'e ke emupuk eho tĩ" aja. "Nde rãi ke amõ mupen rahã, ima'e ke emupen eho tĩ" aja riki. ³⁹ Apo amõ kotyhar. Apo pehë

pe ihë apandu katu. Nde ke amõ mahy rahã, aja juja katu te nde emujywyrym te ipe. Nde ruwa ke amõ nupã rahã, aja emujywyrym te ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar ke a'e nupã tĩ. ⁴⁰ Kapitã ruwa koty nde ke amõ raho, pe, pandu: "Tamatarer mujywyrym kome'ë. Ima'e kamixa ihë aputar" aja ipe. Pe, kapitã pandu: "Ere. Ejo'ok!" A'erehe nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahã, amõ we eme'ë ipe. Nema'e xirur te'e me'ë ipe tĩ.

⁴¹ —Pe, nde pe sonda pandu: "Ihëma'e sak ke eraho ihë pe" aja. Aja peteĩ kiro met nde ereraho pandu rahã, amõ we eraho. Mokõi kiro met eraho. ⁴² Ma'e ke nde pe amõ pandu: "Ihë pe emuwyr" aja. Aja rahã, eme'ë ipe. Pe, amõ pandu nde pe: "Kome'ë arahõ ta. Pahar ihë amujywyrym ta" aja. Aja rahã, nde erepandu ipe: "Ere. Erahõ" aja riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde erepy'a katu
(Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60; Hom 12.14; Hom 12.17-21)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ë ke pekwa. Kuja riki. "Nde rehe katu ame'ë ta rehe nde erepy'a katu" aja. Amõ we pehë ramũi ta je'ëha pekwa: "Ne ruwajan rehe eparahy exo" aja pehë ramũi ta pandu. ⁴⁴ Apo amõ kotyhar. Apo pehë pe ihë apandu katu. Pehë ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehë ke mupyrara ame'ë ta rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu: "Mã peja a'eta rehe esak katu" aja pepandu Tupã namõ. ⁴⁵ Aja rahã, pehë riki jande pái keruhũ ra'yr ta. A'e riki ywatehar ke a'e.

—Pesarahã! Katu ame'ë ta rehe warahy ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ë ta rehe warahy ke a'e muwera katu tĩ. Juja katu te Tupã ma'eha. (Aja pehë tĩ. Upa katu te amõ ta pe katu ame'ë ke pema'ema'e tĩ.) Katu ame'ë ke amõ ma'ema'e ame'ë ta rehe aman ke a'e mungyr tĩ. A'erehe upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ë ke amõ ma'ema'e ame'ë ta rehe aman ke a'e mungyr tĩ. Juja katu te Tupã ma'eha. (Aja pehë tĩ. A'erehe upa katu te amõ ta pe katu ame'ë ke pema'ema'e tĩ.)

⁴⁶ —Pehë rehe ipy'a katu ame'ë ta rehe jõ pepy'a katu rahã, pehë pe ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë ym ta. Pesarahã! Jaxer ame'ë

ta aja ma'e riki. Kapitã rehe tamatarer matyr ame'ẽ ta riki aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta rehe jõ a'eta ipy'a katu tĩ. Juja katu te mujywyr a'eta pe. ⁴⁷ Pehẽ rehe katu ame'ẽ ta namõ jõ pepandu rahã, marã ka ym pehẽ katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta namõ a'eta pandu pandu katu tĩ. (A'erehe pehẽ ruwajan rehe pepy'a katu tĩ.) ⁴⁸ Jande pái keruhũ riki katu te me'ẽ ke. Ywatehar ke a'e. A'e aja amõ rehe pepy'a katu tĩ — aja Jesu pandu.

6

Ma'e ke me'ẽha rehe har

¹ A'e pandu tĩ:

—Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩha ke rehe amõ ta usak, aja peputar. A'erehe amõ ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja rahã: “Peme'ẽ katu” aja amõ ta pandu ta naĩ. Mã peja aja ym pehẽ. Amõ ta ruwa koty aja pema'e ym. Pema'e rahã, pehẽ pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym ta. Ywatehar ke a'e.

²—A'erehe ima'e ym te ame'ẽ pe ma'e ke nde ereme'ẽ rahã, ma'e tyapu ym ha rupi eme'ẽ. (Amõ ta ukwa ym ha rupi eme'ẽ.) Tyapu rahã, amõ ta nde rehe usak ta, aja nde erekwa. Usak rahã: “Mã! Katu peme'ẽ sawa'e” aja nde rehe har pandu naĩ. Aja riki mokõi ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ẽ pe tamatarer me'ẽ. Ame'ẽ ke rehe amõ ta usak, aja a'eta putar. (Usak rahã: “Mã! Peme'ẽ katu” aja pandu naĩ.) Aja mokõi ukwaha ta putar.

—Awa rape rupi wata ixo rahã, ma'e ke me'ẽ rahã, aja tĩ. A'eta rehe amõ ta usak, aja putar. Usak rahã, amõ ta pandu ta: “Mã! Sawa'e katu” aja pandu naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã anĩ. Ma'e ke ame'ẽ ta pe muwyr ym te. A'erehe mokõi nde erekwaha aja exo ym nde. ³ Ima'e ym te ame'ẽ pe ma'e ke nde ereme'ẽ rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi eme'ẽ. Nde rehe katu ame'ẽ ukwa ym tĩ. Aja rahã, katu. ⁴ Aja rahã, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ẽ ukwa katu tĩ. Pehẽ mokõi jõ ukwa katu. Amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pái keruhũ usak ta tĩ. Pe, a'e riki

nde pe ma'e katu ame'ẽ ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

Myja me'ẽ Tupã namõ pandu pandu rahã, katu my

(Ruk 11.2-4)

⁵ A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta Tupã namõ pandu pandu rahã, a'eta rehe amõ ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ pandu pandu rahã, a'eta pu'am, pe Tupã namõ pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahã, Tupã namõ pandu pandu tĩ. Aja rahã, a'eta rehe amõ ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amõ ta usak rahã, pandu: “Mã! Sawa'e ta katu” aja naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. A'eta pe Tupã riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupã namõ pepandu pandu rahã, mokõi pekwaha ym pehẽ.

⁶—Tupã namõ nde erepandu pandu rahã, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda. Pe, jande pái keruhũ namõ epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi Tupã namõ nde erepandu pandu rahã, nde rehe jande pái keruhũ usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta. ⁷ Tupã namõ pepandu pandu rahã, amõ we amõ we aja ym pepandu pandu inamõ. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu pandu. Ima'e tupã namõ a'eta pandu pandu rahã, i'i pandu pandu. Aja rahã, tupã hendu ta aja ukwaha naĩ. ⁸ Ame'ẽ ta aja ym pehẽ. Tupã namõ pepandu ym rahã we, upa a'e ukwa katu. Ma'e ke pehẽma'e nixói te, ame'ẽ ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ẽ rehe har i'i ym inamõ pepandu. ⁹ Tupã namõ pepandu rahã, kuja pepandu:

Jande pái keruhũ! Ywa pe har ke nde. Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: “Mã katu te” aja.

¹⁰ Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

Nde ereputar ame'ẽ ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mã peja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ma'ema'e katu tĩ.

¹¹ Kome'ẽ wera rahã, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ẽ ke jande pe emuwyr.

¹² Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamujywyr ta. Aja jamujywyr jaxo rahã, jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujywyr katu tĩ.

¹³ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahã, jama'e ym ta. Jande ke Satana manga tar katu rahã, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitã keruhũ te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Katu te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Aja te'e ta nde erexo tĩ.

Amen. A'e tỹ.]

—Upa aja Tupã namõ pepandu pandu katu. ¹⁴ Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, pehẽ py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywyr ta tĩ. Ywatehar ke a'e.

¹⁵ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amõ ta rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, pehẽ rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujywyr ym ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e pe'uha ke pehijar rahã, amõ ta usak ame'ẽ ke peputar ym

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahã, pyai te aja ame'ẽ ta rehe amõ ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amõ ta usak. A'erehe amõ ta pandu: “Mã! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupã namõ pandu pandu ixo” aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ta rehe amõ ta usak rahã: “A'eta katu” aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ẽ pyhykiha. Tupã muwyr ym te ta ma'e ke. (A'erehe mokõi pekwaha ym pehẽ.)

¹⁷ —Tupã namõ nde erepandu pandu tar katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde erehijar rahã, y pe nde ruwa ekutuk. Nde'a emutyrõ tĩ. ¹⁸ Aja rahã, nde ere'uha ke nde erehijar, aja amõ ta ukwa ym. Tupã namõ nde erepandu pandu aja amõ ta ukwa ym tĩ. Jande pái keruhũ jõ ukwa katu ta. Usak ym ehe awa ame'ẽ ke a'e. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'e, ame'ẽ ke rehe

jande pái keruhũ ukwa. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ

(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberéu 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, heta ym pehẽma'e ke pematyr. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta matyr. A'eta ta aja ym pehẽ. Se tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hũ tĩ. Pehẽ rok pe ma'e mukanĩha ixo tĩ. Pe, upa mukanim raho. A'erehe heta ym pehẽma'e ke pematyr. ²⁰ Kuja katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke pema'e rahã, Tupãma'e ma'eha ke pema'ema'e katu. Ima'e je'ẽha rehe pehendu katu. Aja rahã, ywa pe ma'e ke pematyr katu, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽ rury katuha pematyr, ame'ẽja saka. A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tĩ. (A'erehe mujaxer ym te ta tĩ.) Mukanĩha nixói te ta tĩ. (A'erehe raho ym te ta tĩ.)

²¹ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, myja Tupã ke pemuhury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ta pexo — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ma'e weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

²² A'e pandu tĩ:

—Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.) A'erehe pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka. ²³ Pehẽ reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e ym ta tĩ.) Pe, weraha uwe rahã, pytun aja saka. Aja rahã, mãte hũ pytun. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

Pehẽ rehe Tupã usak katu

(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Marã ka ym mokõi ijar pe te'e paraky ame'ẽ paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteihar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteihar jar je'ẽha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'ẽha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi jar aja saka tĩ.) Upa pyrãtãha namõ tamatarer ke matyr tar katu te hũ ixo. Aja rahã, marã ka ym Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'eha tĩ. (Mokõi jar aja saka tĩ.)

²⁵ —Pehẽ mi'u rehe har pejumupyai ym pexo. “Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym. Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki humi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. A'erehe pehẽ mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

²⁶ —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ẽ rehe pesarahã! Ma'e ra'ĩ ke ame'ẽ ta jytym ym. Ma'eywa matyr ym tĩ. Matyriha renda pe mupyta ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe jande pái keruhũ usak katu. Ame'ẽ ta rehe ipy'a katu tĩ.

—Pesarahã! Ma'ewyra ta 'ar koty te we pehẽ rehe jande pái keruhũ ipy'a katuha. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ, aja mujekwa katu.) ²⁷ “Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman rahã pexo te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

²⁸ —“Ma'e jande jamunde ta my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. Ka'a rupi ma'eputyar ihĩ. Ame'ẽ rehe pesarahã! Paraky ym riki. Ima'e mundeha ke mujã ym tĩ. ²⁹ Katukwer aja amõ usak. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Saromã riki ima'ehũ namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehẽ pe. Peme'ẽ ma'eputyar katu te ha riki Saromãma'e mundeha 'ar koty te we katu te ha. ³⁰ Tupã riki kupi'i ke mujã. Katukwer aja mujã. Apo pehĩ. Koĩ tata renda pe amõ hany. Kupi'i rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, i'ar koty te we pehẽma'e mundeha ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Mã! Tupã rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e. ³¹ A'erehe kuja ym pepandu: “Ma'e ihẽ a'u ta my? Myja

me'ẽ ihẽma'e mundeha ke ihẽ ajo'ok ta my?” Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ta pehẽ pe. ³² Ame'ẽ rehe har jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mã peja aja ym pehẽ. Upa pehẽma'e ke nixói, ame'ẽ ke jande pái keruhũ ukwa katu. A'erehe pehẽ atu pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ pe a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke. ³³ Kuja katu pehẽ pe. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta my tĩ? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo tĩ. Aja rahã, upa pehẽma'e ke nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Pehẽma'e mundeha rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa ym tĩ. A'e muwyr ta. ³⁴ A'erehe koĩ har rehe har pekwa pekwa ym pexo. “Koĩ myja me'ẽ ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo. Apo kome'ẽ weraha rehe jõ pesak katu. Koĩ har rehe har anĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu pandu.

7

Mã peja amõ ta rehe pehẽ juru ai ym
(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

¹⁻² A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ẽ ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ẽ amõ ta rehe har pepandu, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. Myja me'ẽ amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja ngã pe.

³ (Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ riki myra kurer aja saka, aja Jesu mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo. ⁴ Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ, ame'ẽja saka. A'erehe kuja ym nde mu pe epandu:

“Nde reha ngi myra kurer ke ihē ajo'ok ta” aja epandu ym. (Aja rahā, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ē ke mā peja ehijar” aja nde erepandu.) Mā! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhū ihī. (Aja rahā, māte hū ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu erema'ema'e, aja nde eremujekwa.) ⁵ Mā! Nde katu, aja nde erekwa nde jupe. Anī. Mokōi erekwaha namō erexo. Nde reha ngi myra keruhū ejujo'ok py nde jupe. (Aja rahā, māte hū ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, ame'ē ke nde erehijar katu py.) Aja rahā, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Aja rahā, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahā, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ē ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tī:

—Ihē amu'e ame'ē ke katu te me'ē ke. Ame'ē ke amō ta putar ym rahā, ame'ē ta pe pemujekwa ym. Hendu tipe rahā, putar ym. Jawar jarō aja saka jumai mai ta. Je'ē je'ē hū ta.

—Ihē amu'e ame'ē ke katu te me'ē ke. Ame'ē ke amō ta jaxer, aja ukwa rahā, ame'ē ta pe pepandu ym tī. Kure aja saka riki. Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrū ehe aja saka ta. “Ihē amu'e ame'ē ke te'e” aja ame'ē ta ukwaha naī. Putar ym tī. (A'erehe ame'ē ta pe pepandu ym tī) — aja Jesu pandu.

Tupā namō pepandu pandu
(Ruk 11.9-13)

⁷ Tupā namō pandu pandu, ame'ē rehe har Jesu mu'e rahā, kuja pandu:

—Pehēma'e nixói te rahā, ame'ē rehe har Tupā namō pepandu pandu katu. Aja rahā, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. Tupā namō pepandu rahā, pekekar, ame'ēja saka. Pe, Tupā muwyr rahā, pemahem, ame'ēja saka. (Amō rok pe pexe tar katu rahā, pehē po penupā nupā. Pe, hukwen ke ijar pirar.) Tupā namō pepandu pandu rahā, hukwen pirar ame'ēja saka. Pirar rahā, pepandu ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. ⁸ Upa inamō pandu ame'ē ta pe a'e muwyr ta. Amō kekar rahā, mahem ta. Ipo nupā nupā rahā, hukwen ke a'e pirar

ta. Aja saka riki. ⁹ Ipái pe ta'yr pandu: “Papa! Mbeju ihē aputar. A'u ta” aja. Aja rahā, ta'yr pe ita ra'yr ke ipái me'ē my? Anī. Aja ym ta. Mbeju me'ē ta ipe. ¹⁰ Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ē ihē aputar. A'u ta” aja. Aja rahā, ta'yr pe mbói ke ipái me'ē ta my? Anī. Aja ym ta. Pira ka'ē me'ē ta ipe. ¹¹ Awa ta ke te'e pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ē ta ke pehē. Pe, pehē ra'yr ta pe ma'e katu ame'ē ke peme'ē katu. Aja rahā, pehē 'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke jande pái keruhū me'ē ta. Ma'e ke amō pandu ipe, ame'ē ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

¹² —Ma'e katu ame'ē ke pehē pe amō ta ma'e, aja amō ta pe pema'e katu tī. Aja riki Moise je'ēha mu'e. Aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mu'e tī — aja Jesu pandu.

Tupā koty ohoha

(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

¹³⁻¹⁴ A'e pandu tī:

—Tupā ixo ame'ē pe ohoha riki hukwen rupi asa oho, ame'ēja saka. Asa oho rahā, uhā te hū aja ixo. Ame'ē hukwen riki ta'yr mi. Ame'ē hape aja tī. Ta'yr mi tī. Ame'ē hape ohoha riki janam, ame'ēja saka. Marā ka ym ohoha, ame'ēja saka. Heta ym ame'ē rupi oho ame'ē ta ke.

—Mupyraraha renda pe ohoha anī. Hukwen riki tiha. Hape riki aja tī. Tiha tī. Ame'ē rape ohoha riki sorok katu hū, ame'ēja saka. Pe, heta te hū ame'ē rupi wata oho ame'ē ta ke — aja riki.

Ma'eywa ame'ē rehe har

(Ruk 6.43-44; Juā 15.4; Tian 3.11-12)

¹⁵ A'e pandu tī:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran rehe har mā peja pekwa katu. Arapuharan ipy'a pitu te'e aja a'eta ixo tī. (Aja rahā, katu ame'ē ta aja pehē koty uwyr naī.) A'engi ma'e so'o jarō aja a'eta rehe har amō ukwa. Ma'e ke jukwa, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehēma'e ke te'e raho tar katu tī.) ¹⁶ Myja ame'ē ta rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha namō pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amō po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrarary po'ok ym tī. ¹⁷ Ma'eywa'y riki katu rahā, i'a katu. Aja amō katu rahā, ima'e ma'eha katu tī.

Ma'eywa'y katu ym rahã, anĩ. I'a ym. Aja amõ katu ym rahã, ima'e ma'eha katu ym tĩ. ¹⁸ Ma'eywa'y riki katu rahã, marã ka ym i'a ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahã, marã ka ym i'a katuha. I'a ym ta. ¹⁹ Ma'eywa i'a ym te rahã, jaxer rahã, ame'ẽ'y ke ijar mondok. Pe, myra ke hany. Upa ukwái ta. Aja amõ jaxer rahã, Tupã mupyrara ta tĩ. (Myra ke hany, ame'ẽja saka tĩ.) ²⁰ Aja riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe har pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta tĩ. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym. A'erehe ame'ẽ ta rehe har pekwa katu ta. A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa katu ta — aja Jesu mujekwa.

Tupã renda pe oho ame'ẽ ta ke

(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

²¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta pandu: “Nde riki jandema'e sawa'e te” aja ihẽ pe pandu naĩ. Upa katu te ame'ẽ ta Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym ta. Amõ amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ ta jõ henda pe oho katu ta. Ihẽ pái riki ywatehar ke a'e. ²² Ngã ke Tupã mupyrara rahã, heta ihẽ pe pandu ta: “Sawa'e! Nde je'ẽha rupi Tupã je'ẽha ke japandu pandu riki. Nde je'ẽha rupi ajã ta ke amõ ta py'a ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'ẽha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke nema'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki” aja ihẽ pe. ²³ Pe, ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: “Anĩ. Pehẽ rehe har ihẽ akwa ym te. Ihẽ kotyhar ta ym pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Sengi peho. Ihẽ ngi peho” aja riki — aja Jesu pandu.

Ma'e ok mujã ame'ẽ ta ke

(Ruk 6.47-49)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e rahã, ukwa katu ame'ẽ ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok kangwer aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe katak ym te. ²⁵ Pe, aman ukyr hũ. Ywytu keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tĩ. Upa munde. Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tĩ. Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke

aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe u'ar ym ame'ẽ ok.

²⁶ —Pe, amõ riki ihẽ je'ẽha rehe hendu tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e ame'ẽ ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã. ²⁷ Pe, aman ukyr hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ẽ ok u'ar. Tũ! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

Jesu ukwa katu

(Mak 1.22)

²⁸ Upa aja me'ẽ Jesu pandu rahã, hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu! ²⁹ Moise je'ẽha mu'e, ame'ẽ ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'ẽha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

8

Ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

¹ Upa mu'e rahã, ywy'ã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata.

² Pe, pererana ma'e u'u hũ ame'ẽ ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e akã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pererana ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe. ⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke pa'i hany ta Tupã pe. Upa ukwái ta. Aja rahã, upa nema'e pere ka'ẽ oho aja ngã pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Ruk 7.1-10)

⁵⁻⁶ Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitã ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽma'e miasu ixxyha pe túi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tĩ. Emukatu ihẽ pe — aja ipe.

⁷ Jesu pandu:

—Hã! Nde rok pe ihẽ amukatu ta aho — aja ipe.

⁸ Kapitã pandu:

—Anĩ. Sa'e! Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe eho ym. Sengi epandu: “Epu'am!” Aja rahã, ihẽma'e miasu katu ta oho. ⁹ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Kuja. Amõ pe ihẽ apandu: “Eho!” Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: “Ejur se!” Pe, pahar a'e uwyr tĩ. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: “Ereparaky eho!” Pe, a'e paraky katu oho tĩ. Aja ihẽ je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahã, ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

¹⁰ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã: “Mã! Katu” aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ko apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Aja me'ẽ jurujar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem ym. ¹¹ Ihẽ apandu. Tupã ixo ame'ẽ pe heta ngã oho ta tĩ. Warahy uhemihã koty ngi heta oho ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. Amarã namõ hury katu ta ixo. Isak namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Jako namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. ¹² Tupã ixo ame'ẽ pe Amarã namõ jundéu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anĩ. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor ta. A'ep ahy hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Tupã rehe parahy hũ tĩ, a'erehe hái ke su'u su'u hũ — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, kapitã pe a'e pandu:

—Nde jõ nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kÿ. Ne miasu upa ihẽ amukatu riki — aja ipe.

Arahã pahar kapitãma'e miasu katu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Petu rok pe Jesu uhyk oho rahã, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe túi. Haku a'e.

¹⁵ Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kÿjã pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

¹⁶ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, (jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Heta te hũ raho ipe. Ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. A'e pandu.

—Ehem eho ingi! — aja.

Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ. ¹⁷ Ngã ke a'e mukatu rahã, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman kuja a'e mupinim:

“Jandema'e ahyha ke a'e jo'ok mondo. Jandema'e pyaiha ke mukanim tĩ” aja mupinim.

Ame'ẽ riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe

(Ruk 9.57-62)

¹⁸ Ixoty heta ngã jy'ar. Ame'ẽ rehe Jesu usak rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Ypa ruwái koty jahorahã! — aja.

—Ere — aja jumu'eha ta.

¹⁹ Pe, oho tate rahã, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Ko ihẽ axo. Ne namõ ihẽ aho ta kÿ tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ Jesu pandu ipe:

—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihẽ anĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamõ oho rahã, ok nixói ta, aja mujekwa. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ẽ ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

²¹ Pe, amõ jumu'eha pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ne namõ aho ym we ta rĩ. Ihẽ rok pe ajywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihẽ riki ajytym ta. Upa rahã, ne namõ ihẽ aho ta kÿ — aja Jesu pe.

²² A'e pandu ipe:

—Anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta manõ, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta riki manõ te ame'ẽ ta ke jytym ta. Nde anĩ. Ihẽ namõ eho apo 'y — aja ipe.

*Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)*

²³ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta inamõ opor oho tĩ. ²⁴ Oho ixo rahã, pahar ywytu keruhũ ypa rupi peju uwyr. Pe, jarusu keruhũ pe y ke oho rã. Amõ ta kyje riki. Jesu anĩ. A'e ukwer ou. ²⁵ Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak. A'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Jande jamanõ tate riki. Emukatu, aja rahã, jamanõ ym ta — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu:

—Mã! Pekiye ym pe'am. Tupã rehe peju-rujar katu ta me'ẽ te'e — aja.

Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhũ pe a'e pandu:

—Mã peja eputu'u katu ihẽ pe! — aja.

Pe, ywytu keruhũ ke upa putu'u. Y kotok keruhũ pe a'e pandu tĩ:

—Mã peja ewapyk katu! — aja.

Pe, y kotok keruhũ ke wapyk katu.

²⁷ Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Amõ ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

²⁸ Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahã, Jera ywy pe uhyk oho. Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, mokõi sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Kangwerupa rupi har ta ke ame'ẽ ta. Itakwar rupi ixo ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ sawa'e ta py'a rehe ãjã ta ihĩ. Parahy war ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi wata ym awa. ²⁹ Jesu rehe ãjã ta usak rahã, pahar hãtã a'eta pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Jande pe ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk ym we rĩ. A'erehe jande ke emupyrara ym we rĩ — aja Jesu pe pandu.

³⁰ Petete kure ta i'ãi. Heta te hũ i'ãi. Kãpĩ u'u ixo. ³¹ A'erehe Jesu pe ãjã ta pandu:

—Jande ke nde eremuhem eremondo rahã, kure ta koty jande ke emondo — aja pandu.

³² ãjã ta pe Jesu pandu:

—Peho! — aja.

A'erehe sawa'e ta ngi ãjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa. ³³ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe upa pandu pandu. “Kure ta upa manõ. Amõ ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke amõ sawa'e mukatu” aja riki pandu pandu. ³⁴ A'erehe upa ok ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe usak rahã, a'eta pandu:

—Jande ywy ngi eho! — aja Jesu pe.

(Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke kohĩ, aja ukwa, a'erehe kyje ingi. Amõ we a'etama'e kanim ta, aja a'eta putar ym tĩ. A'erehe: “Eho” aja Jesu pe a'eta pandu.)

9

*Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)*

¹ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho tĩ. Ypa aha oho tĩ. Hekoha pe a'e jywyr oho. Kapana'ũ ok ta pe jywyr oho. ² Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke sawa'e ta hupir werur. Kyha aja me'ẽ ke pe a'eta werur. Amõ ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

³ Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta hendu rahã, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu ym a'e pandu. Tupã jõ riki amõ ta pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ẽ riki Tupã aja jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu a'eta jupe.

⁴ Ame'ẽ ipy'a pe ukwa ukwa uĩ ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym peĩ. ⁵ Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a

“jywyr katu” aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak katu awa.) ⁶ Pesarahã! Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupã jõ riki ipy'a mujywyr katu ngã rehe aja pekwaha tĩ. Apo ihẽ tĩ. Ihẽ riki Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ihẽ amujekwa ta apo 'y. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ ke pekwa ta apo – aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe a'e pandu:

–Epu'am. Nde kyha aja me'ẽ ke emupu'a. Nde rok pe ejywyr eho – aja Jesu.

⁷ Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho. ⁸ (Jesu riki Tupã aja mujekwa sawa'e pe.) Ame'ẽ ke amõ ta ukwa rahã, pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, Tupã pe a'eta pandu tĩ:

–Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Nde riki pyrãtãha ke sawa'e ta pe nde eremuwyr katu – aja.

“Ihẽ namõ eho” aja Matéu pe Jesu pandu (Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)

⁹ A'engi Jesu oho ixo rahã, Matéu rehe a'e usak. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke a'e matyr matyr uĩ. Matyriha renda kapy pe a'e wapyk uĩ. Jesu pandu ipe:

–Ihẽ namõ eho 'y – aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, inamõ oho.

¹⁰ Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, amõ heta kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta inamõ wapyk uĩ tĩ. Inamõ jumu'eha ta ma'e ke u'u uĩ tĩ. Amõ ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta inamõ wapyk uĩ tĩ. ¹¹ Ame'ẽ ke parise ta usak rahã, jumu'eha ta pe je'ẽ je'ẽ:

–Ma'ewã ame'ẽ sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr ame'ẽ ta namõ aja tĩ. U'u inamõ tĩ. Katu ym aja – aja parise ta.

¹² A'eta pandu ame'ẽ ke rehe Jesu hendu. A'erehe a'e pandu:

–Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym rahã, mukatuha koty oho ym awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke

ma'ema'e ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ẽ ke a'eta putar, a'erehe ihẽ rehe uhyk. Katu jupe, anĩ. Ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk ym.) ¹³ Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Ihẽ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr ke. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe awa pyrara usak, ame'ẽ ke ihẽ aputar katu” aja panduha ihĩ.

–Aja Tupã pandu ame'ẽ ke pekwa peho. (Tupã je'ẽha rehe pesak peho.) Pesarahã! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ẽ ta pe kuja ym ihẽ apandu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja apandu ym. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu katu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja riki – aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar, ame'ẽ rehe har (Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

¹⁴ Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta Jesu pe pandu uwyr:

–Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hijar jaxo. Amõ amõ rahã, jahijar. (Aja japyaiha ke jamujekwa Tupã pe.) Tupã namõ japandu pandu rahã aja tĩ. Ma'e ja'uha ke jahijar tĩ. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tĩ. Pe, ne namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? – aja Jesu pe.

¹⁵ A'e pandu:

–Sawa'e jumendar rahã, a'eta mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ẽ pe oho ame'ẽ ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihẽ namõ ihẽma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihẽ ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihẽma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

¹⁶ –Kamixa ymanihar sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ẽ ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho. ¹⁷ Kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ẽ

pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhẽ ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ẽ ke hyru pyahu ame'ẽ pe awa purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhẽ ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ – aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

“Ihẽ rajyr emukatu” aja Jái pandu
(Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42)

¹⁸ Jesu mu'e uĩ rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

–Ihẽ rajyr manõ ramõ. Ihẽ rok pe eho-rahã! Nde po ke iãkã rehe emujar! Aja rahã, kwera katu ta tĩ – aja Jesu pe.

¹⁹ –Hã! Aho ta kũ – aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamõ oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ.

Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'ẽ kũjã rehe har

(Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48)

²⁰⁻²¹ Oho ixo rahã, Jesu raikwer rupi amõ kũjã oho. Jai ha pupuriha namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

–Ima'e mundeha ke ihẽ apyhyk rahã jõ, ihẽ katu ta aho – aja kũjã jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk. ²² Aja rahã, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahã, pandu ipe:

–Éi kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejurujuar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y – aja kũjã pe.

Arahã kũjã katu oho.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu
(Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56)

²³ Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã rok pe Jesu ixo oho rahã, takwar ra'yr peju ame'ẽ ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amõ manõ rahã,

takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amõ ta mutyapu hũ ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa tĩ.) ²⁴ A'e pandu:

–Kar pe upa pehem peho! Kũjãtãi manõ ym riki. Ukwer te'e ou riki – aja Jesu a'eta pe. (Kũjãtãi manõ te aja Jesu ukwa katu tĩ.)

A'eta puka puka hũ ehe. Manõ te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ ehe.

²⁵ Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahã, kũjãtãima'e kapy pe Jesu ixo oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, kũjãtãi kwera katu. Pe, pu'am. ²⁶ Ame'ẽ mukweraha rehe har amõ ta pandu pandu oho. Ame'ẽ ywy rupi amõ ta pandu pandu oho.

Mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

²⁷ A'engi Jesu wata oho ixo rahã, mokõi sawa'e ta eha ym te ame'ẽ ta haikwer rupi oho. Hãtã a'eta pandu:

–Sa'e! Ndawi rainõ ke nde! Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke emukatu – aja. (“Tupã mu'am me'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ok pe Jesu ixo oho rahã, eha ym te ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

–Pehẽ ke ihẽ amukatu ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ame'ẽ rehe pejurujuar katu my? – aja Jesu.

–A'e tỹ. Jajurujuar katu – aja a'eta pandu.

²⁹ Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

–Ma'e ahyha ihẽ amukatu, ame'ẽ rehe pejurujuar katu. Aja mã peja uhyk apo 'y – aja mokõi sawa'e ta pe.

³⁰ Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hãtã Jesu pandu:

–Pehẽ ke ihẽ amukatu, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym! – aja pandu tipe.

³¹ Anĩ. A'eta uhem oho rahã, Jesu rehe har upa ame'ẽ ywy rupi pandu pandu oho.

Sawa'e je'engai ame'ẽ ke Jesu mukatu

³² Sawa'e ta uhem oho ixo rahã, sawa'e je'engai ame'ẽ ke Jesu rehe amõ ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai ame'ẽ ke a'e. ³³ ãjã ke Jesu muhem mondo rahã, sawa'e rembe katak katu tĩ.

Pandu pandu u'am tĩ. Pe, upa amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! Jundéu awa tama'e ywy rupi aja me'ë jasak ramõ te — aja.

³⁴ Pe, parise ta pandu:

—Ãjã tama'e kapitã riki pyrãtãha ke muwyr ipe. A'erehe ãjã ta ke a'e muhem mondo — aja pandu naĩ.

Heta ame'ë ta rehe Jesu pyrara usak

³⁵ Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hũ rupi a'e oho tĩ. Amõ amõ rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. “Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu tĩ. ³⁶ Heta ame'ë ta rehe a'e usak rahã, ame'ë ta rehe pyrara usak. Ame'ë ta ke amõ ta mupyrara. Usakiha ta nixói tĩ. A'erehe ame'ë ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ë ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ëja saka. Katu ym aja. ³⁷ A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ë ta pe a'e pandu:

—Ahúi aja me'ë itawa hũ tipe. Pe, matyr ame'ë ta heta ym. ³⁸ Tupã riki ahúi aja me'ë jar aja saka. A'erehe ijar namõ pepandu: “Kupixa pe matyr ame'ë ta ke emondo. Ahúi aja me'ë ke matyr ta” aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahã, heta ame'ë ta rehe har Jesu pandu. Tupã rehe har ukwa ym ame'ë ta heta hũ ixo. Ahúi aja me'ë ta heta hũ, ame'ëja saka. Ehe har pandu ame'ë ta heta ym tĩ. Matyr ame'ë ta heta ym tĩ. A'erehe Tupã namõ pandu ta me'ë te'e: “Nde rehe har pandu pandu ame'ë ta ke emondo” aja Tupã pe. Aja Jesu mujekwa.)

10

Jesu namõ jumu'e ixo ame'ë ta ke (Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)

¹ Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokõi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Ihẽ je'ëha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihẽ je'ëha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ë ta ke

pemukatu ta tĩ — aja awa py mokõi sawa'e ta pe.

² Pe, ame'ë ta ke a'e mondo. Awa py mokõi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simã. Petu aja amõ her tĩ. Amõ Andere tĩ. Simã mu a'e. Amõ Tian tĩ. Semende ra'yr a'e. Imu amõ tĩ. Her Juã. ³ Amõ Siri tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Matéu tĩ. Amukwehe homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ke a'e. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Tandéu tĩ. ⁴ Amõ Simã tĩ. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ë ke a'e. Amõ Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Awa py mokõi sawa'e ta pandu pandu oho

(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

⁵ Ame'ë awa py mokõi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ë ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tĩ. ⁶ Jundéu awa ta koty jõ peho. Tupã rehe har mu'e ame'ë ta nixói ngã pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ë ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ë ta pe jõ pepandu pandu peho. ⁷ Kuja pepandu peho: “Ixoty ipy'a ke ngã muruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Pehẽ rehe ihẽ rury katu. Ihẽma'e ta ke pehẽ’ aja. A'erehe mã peja pehẽ py'a ke ixoty pemuruwak” aja pepandu peho. ⁸ Pepandu pandu peho rahã, kuja pema'ema'e tĩ. Upa ahy ixo ame'ë ta ke pemukatu. Manõ ame'ë ta ke pemukwera katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta ke pemukatu tĩ. Ipy'a rehe ãjã ta ihĩ ame'ë ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo tĩ. Pehẽ pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe ame'ë pyrãtãha namõ amõ ta ke pemukatu tĩ. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

⁹ —Tamatarer ke peraho ym. ¹⁰ Pehẽ kupe pe ma'e ryr peraho ym tĩ. Mokõi kamixa peraho ym tĩ. Mokõi sapat peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. (Myra rehe te'e wata ame'ë ke.) Pehẽ po te'e peho. Pesarahã! Ma'e nixói ame'ë ke parakyha pe ijar muwyr ta me'ë te'e. A'erehe ma'e ke peraho ym. Ma'e ke Tupã riki muwyr ta pehẽ pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta, ame'ëja saka.)

11 —Amō ok ta pe pehyk rahā, hok pe pehē ke muxe ame'ē ke pekekar. Mahem rahā, a'ep pepyta we rī. Ame'ē ok ta pe pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta. Amō amō ok ta pe peho rahā, aja pema'ema'e tī. 12 Amō ta rok pe pexe peho rahā, kuja pepandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja. 13 Pe, ame'ē rok wyr pe har ta pandu: “Ko pejur katu” aja. Pehē po ke pyhyk katu pehē ngi rahā, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta.

—Pe, ame'ē rok wyr pe har ta hok pe pehē ke muxe tar ym rahā, ame'ē ta rehe Tupā hury ym ta. 14 Hok pe amō ta pehē ke muxe ym rahā, peho rahā, pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupā ke putar ym ame'ē ta ke ko, aja pemujekwa ngā pe tī.) Ok ta pe har ta pehē ke putar ym rahā, aja pemujekwa tī. Pehē py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor tī. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta ke Tupā putar ym tī, aja pemujekwa ngā pe tī.)

15 —Ko ihē apandu pehē pe. Yman rahā ngā ke Tupā mupyrara ta. Sondo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta. Ngomo ok ta pe har ta ke Tupā mupyrara ta tī. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar koty te we pehē ke putar ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī — aja awa py mokōi sawa'e ta pe Jesu pandu.

Pehē ke amō ta mupyrara ta

(Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16)

16 A'e pandu tī:

—Pehendurahā! Jundéu awa ta koty pehē ke ihē amondo axo. Amō amō ta Tupā je'ēha putar ym tī. Parahy ta. So'o jarō, ame'ēja saka. A'erehe pesak katu peho. Mā peja pesak katu kŷ! Pehē riki peparahy ym tī. 17 Pesak katu kŷ. Pehē ke amō ta pyhyk ta. Pe, kapitā ruwa koty pehē ke raho ta. Pehē rehe har je'ē je'ē hū ta. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehē ke raho ta tī. A'ep pehē rehe har je'ē je'ē hū ta tī. So'o pিরer pu'i pe pehē ke pirok ta tī.

18 —Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe kapitā keruhū ruwa koty pehē ke amō ta raho ta tī. Pehē rehe har a'eta je'ē je'ē hū ta. Pe, mahy ta. Kapitā ruwa koty aja tī.

Pehē ke mupyrara ta tī. Arahā myrandu katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pepandu ta tī. 19 Kapitā ta ruwa koty pehē ke pyhyk raho rahā: “Ma'e ke jande japandu ta my? Myja me'ē jande japandu ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo tī. Arahā ma'e pepandu ta ame'ē ke pehē pe Tupā mujekwa ta. 20 Arahā pepandu rahā, pehē je'ēha aja ym ta. Anī. Tupā'ā muwyr ame'ē je'ēha ke pepandu ta. Jande pái keruhū l'ā ke muwyr ta pehē pe.

21 —Arahā amō ke kapitā pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tī. Kapitā pe ta'yr ta ke raho ta tī. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tī. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tī. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tī. 22 Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē rehe upa amō ta parahy ta. Ihē rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, Tupā namō pexo katu ta. 23 Pehē ke ok ta pe har ta mupyrara rahā, amō ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehē pe. Upa katu te ok ta rupi peho. Ame'ē upa rahā, ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

24 —Pesarahā! Jumu'eha 'ar koty te we mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ē 'ar koty te we ijar katuha tī. 25 A'erehe mu'eha aja jumu'eha ixo rahā, katu tiki tī. Ijar aja te'e paraky ame'ē ixo rahā, katu tiki tī. Pehē riki aja tī. (Ihē riki mu'eha aja. Pehē riki jumu'eha ta.) Ihē rehe har amō ta pandu: “Nde riki Satana” aja naī. (Ājā ramūi a'e.) Aja rahā, ihē 'ar koty te we pehē rehe har ma'e jaxer ai ame'ē ke amō ta pandu ta — aja Jesu mujekwa. Awa py mokōi jumu'eha ta pe mujekwa.

Sawa'e ta ngi pekyje ym. Tupā ngi pekyje.
(Ruk 12.2-7)

26-28 Awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu tī:

—Pehē ke amō ta mupyrara ta. Anī. Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehē pe ihē apandu ame'ē ke amō ta ukwa ym. Yman rahā upa ame'ē ke amō ta pe pepandu pandu ta. Upa amō ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehē jō pehendu ame'ē ke amō ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ē ke upa mujekwa ta amō ta pe. Amō

ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ë ke upa pemujekwa ta a'eta pe tĩ.

—Pesarahã! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehë ke a'eta jukwa rahã, ame'ë jõ riki. Pehë'ã ke marã ka ym mahyha. Tupã anĩ. Pkyje ingi. Pehë ke a'e jukwa rahã, amõ we tĩ. Mupyraraha renda pe pehë ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

²⁹⁻³¹ —Mokõi ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, peteĩ tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ë ma'ewyra ra'yr rehe har Tupã usak katu. Jande pái keruhũ pandu ym rahã, ma'ewyra ra'yr manõ ym ta. (Aja rahã, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehë rehe jande pái keruhũ usak katu.) Pehë aja tĩ. Pehë ãkã rehe pehë'a ihĩ. Ame'ë hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ë ke ukwa rahã, upa katu te pehë rehe har a'e ukwa katu tĩ, aja mujekwa katu. A'erehe pehë rehe Tupã usak katu te we ta, aja mujekwa katu tĩ) — aja Jesu pandu.

Kirisutu rehe har ukwa katu ame'ë ta rehe har

(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

³² A'e pandu tĩ:

—Mupyrara ame'ë ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihë” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihë riki apandu ta tĩ: “Ihë kotyhar te ke a'e” aja ihë pái keruhũ pe ihë apandu ta. (Aja rahã, ame'ë ke ihë pái keruhũ putar katu tĩ.) Ywatehar ke a'e. ³³ Pe, mupyrara ame'ë ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Ihë anĩ. Jesu ke ihë akwa ym. Ixotyhar ym ihë” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihë apandu ta tĩ: “Peme'ë anĩ. Ihë akwa ym peme'ë. Ihë kotyhar aja ym a'e” aja ihë pái keruhũ pe ihë apandu ta. (Aja rahã, ame'ë ke ihë pái keruhũ putar ym tĩ.) Ywatehar ke a'e — aja Jesu pandu.

Ianam ta jumai ta ame'ë rehe har

(Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27)

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe har ta jumai mai ixo. Ame'ë ke ihë amuputu'u ajur, aja pekwaaha my? Anĩ. Aja ym ajur. Ihë ajur, a'erehe amõ amõ ta jumai mai ta. ³⁵ Ipái ta ihë rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ë je'ë hũ ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imã

ta ihë rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kũjã ta je'ë je'ë hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.) Ixawa'e mãi ta ihë rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ë ta je'ë je'ë hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.) ³⁶ Ihë rehe amõ jurujar katu rahã, hok wyr pe har ta je'ë je'ë hũ ta. (Huwajan ta aja saka tĩ.) Amõ ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

³⁷ —Ipái rehe amõ ipy'a katu, ame'ë 'ar koty te we ihë rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihë kotyhar te a'e. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, i'ar koty te we ihë rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihë kotyhar te a'e tĩ. Ta'yr rehe aja tĩ. Tajyr rehe aja tĩ. Ame'ë ta 'ar koty te we ihë rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihë kotyhar te a'e tĩ. ³⁸ Ihë kotyhar aja amõ ixo rahã, ame'ë ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ë ngi kyje ym rahã, ihë kotyhar aja ixo ta. ³⁹ Amõ riki ihë kotyhar wan ta. A'erehe ame'ë ke amõ ta jukwa tar katu. A'erehe ihë rehe jurujar tar ym. Hajar, a'erehe jukwaha ke amõ muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ë ke Tupã putar ym. Inamõ ixo ym ta. Aja ihë tĩ. Aputar ym tĩ. Amõ riki ihë rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Jurujar katuha ke hajar ym. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. Uhã te hũ aja a'e ixo ta — aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta

(Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juã 13.20; Emberéu 13.1-3; 3 Juã 5-8)

⁴⁰ A'e pandu tĩ:

—Ihë rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehë pe amõ pandu: “Ihë rok pe pepyta katu” aja. Aja pehë ke hok pe muxe katu rahã, ihë ke a'e muxe katu, ame'ëja saka tĩ. Tupã ke a'e muxe katu tĩ, ame'ëja saka tĩ. Ihë ke Tupã muwyr. ⁴¹ Tupã je'ëha pandu ame'ë ke ko, aja amõ ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe. Tupã je'ëha pandu ame'ë pe ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyrriha ke. “Ko sawa'e katu” aja amõ ukwa. A'erehe hok pe ame'ë sawa'e ke muxe katu rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe tĩ. Sawa'e katu ame'ë pe ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ë ke ok jar pe Tupã

muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyrriha ke.
⁴² Pesarahã! Kuja pekwa katu pexo. “Ko Jesu kotyhar ke” aja amõ ukwa. A'erehe jyngwéi rahã, kúi pe y rysã me'ẽ ipe. (Aja rahã ipy'a katu ehe aja mujekwa.) Aja rahã y me'ẽha pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã riki muwyr ta tĩ — aja Jesu pandu.

11

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Ruk 7.18-35)

¹ Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu upa pandu rahã, ame'ẽ ok ta ngi a'e oho. Hake rupi amõ ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi a'e mu'e oho.
² Kyndaha pe Juã mujahukiha ixo. Upa ma'e Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu rahã, sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. In-amõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke Juã mondo.

³ Ame'ẽ ta uhyk rahã, Jesu pe pandu:

—“Amõ sawa'e uwyr ta” aja jande pe Juã pandu. Nde riki ame'ẽ sawa'e ke my? Ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? Emujekwa katu jande pe — aja Jesu pe sawa'e ta pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Juã koty pejwyr peho. Pesak ramõ ame'ẽ ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ẽ ke upa pepandu ipe tĩ. ⁵ Kuja. “Eha ym te ame'ẽ ke apo ma'e ke rehe usak katu tĩ. Wata ym te ame'ẽ ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ namõ ixo ame'ẽ ta ke apo upa ka'ẽ oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ẽ ta apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem tĩ. Pyrara ixo ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. ⁶ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo.” Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu. “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa katu.)

⁷ Juã muwyr ame'ẽ ta jywyr oho ixo rahã, Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:

—Amukwehe awa nixói te ame'ẽ pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ẽ rehe pesak

peho my? Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e. ⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo. Ame'ẽ sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ẽ ke namõ ixo ame'ẽ ta kapitã keruhũ rok rehe jõ ixo. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja ym namõ ixo.) ⁹ Ihẽ pe pepandurahã! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe pesak peho my? A'e riki. Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta 'ar koty te we Juã katuha. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.) ¹⁰ Juã rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ẽ ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, amõ ta py'a ke ihẽ koty a'e riki muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ẽ mondo py ame'ẽ ke Juã.)

¹¹ —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Apo amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ẽ ta ixo. Myrandu katu ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Juã pandu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ẽ ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ukwa ym ame'ẽ ta ke, aja pekwha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta katu te, aja Tupã pe. ¹² Myrandu ke Juã pandu pandu. “Ixoty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Ihẽma'e ta ke pehẽ’ aja Tupã pandu” aja Juã pandu. Pe, Tupã koty heta ipy'a ke muruwak. Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ ta heta te hũ jurujar katu tĩ. Putar katu hũ tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke muruwak katu. ¹³ Juã uwyr ym rahã we, upa Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu tĩ. Myja me'ẽ Tupã kotyhar aja muruwak ta my? Ame'ẽ rehe har pandu pandu. Aja Moise je'ẽha mujekwa tĩ. ¹⁴ Ame'ẽ ta je'ẽha rehe pejurujar tar katu rahã, kuja pekwa ta. Juã riki Eri. Eri riki uwyr ta kÿ, aja yman amõ mupinim. Juã riki ame'ẽ Eri aja saka. ¹⁵ Pekwa tar katu rahã, pehendu apo.

16 —Ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: 17 “Jande rury katuha ke jajyngar tipe. Pepurahái ym. Japyaiha jajyngar tipe. Pejixi'u ym” aja wajar ta pe. 18 Hury ym kurumĩ ra'yr ta. Aja riki ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta tĩ. Juã uwyr rahã, amõ amõ rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawĩ ke a'e u'u ym te tĩ. Pe, ehe har amõ ta pandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Katu ym a'e” aja naĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

19 —Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ko ihẽ ajur rahã, upa ma'e ke ihẽ a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawĩ ihẽ a'u tĩ. Pe, ihẽ rehe har amõ ta pandu: “Pesak eherahã! Ma'e u'u hũ ame'ẽ ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽ ke a'e” aja naĩ. Amõ we tĩ. “Ma'e jaxer ame'ẽ ta rehe katu ame'ẽ ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta rehe katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki naĩ. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke amõ amõ ok ta pe har ta putar ym (Ruk 10.13-15)

20 Amõ amõ ok ta pe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu tipe. Heta hũ ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ym. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu pandu:

21 —Korasĩ ok ta pe har ta! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta aja tĩ! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta te hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke

mujekwa ta tipe.) Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.)

22 —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.) Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.)

23 —Kapana'ũ ok ta pe har ta tĩ. “Jande anĩ. Katu te jande” aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mumba ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pehẽ pyter pe ihẽ ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar Sondo ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, ame'ẽ ok ta apo ixo ta tipe tĩ. 24 Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ 'ar koty te we Kapana'ũ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ) — aja Jesu pandu.

Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury ta (Ruk 10.21-22)

25 Arahã Jesu pandu:

—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde eremujã. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Nde eremujã tĩ. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke paper rehe jumu'e ym ame'ẽ ta pe nde eremujekwa katu. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja apandu nde pe. “Jakwa katu jande” aja ukwa ame'ẽ ta pe anĩ. Nde eremujekwa ym tĩ. “Upa jande jajumu'e” aja ukwa ame'ẽ ta pe anĩ tĩ. Nde eremujekwa ym tĩ. 26 Aja riki nde ereputar ame'ẽ ke uhyk riki. Papa! Katu aja — aja ipái keruhũ pe Jesu pandu.

27 Jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu. Aja ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu. Pe, ihẽ aputar ame'ẽ ta pe ehe har ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, ame'ẽ ta ukwa katu ta ehe har tĩ.

²⁸ —Pehē ramūi ukwaha ke pehendu tipe. Hātā riki ame'ē pema'eha. Pehē re'ō, ame'ēja saka tī. A'erehe ihē koty pejur. Pehē py'a ke ihē amuhury katu ta.
²⁹ Ihē apandu ame'ē ke pema'e. Hātā ym ame'ē pema'ema'eha. A'erehe ihē namō pejumu'e katu. Hātā ihē aje'ē ym ta. Ihē katu. A'erehe ihē namō pejumu'e katu. Aja rahā, pehē py'a ke ihē amuhury katu ta.
³⁰ Ihē apandu ame'ē ke pema'e rahā, hātā ym riki ame'ē pema'eha. Ihē amu'e ame'ē ke pema'e rahā, ame'ē hātā ym tī — aja Jesu pandu.

12

Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe har (Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)

¹ Heta ym ukwer rahā, ahúi aja me'ē ty rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namō wata ixo. Arahā jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúi aja me'ē ke a'eta po'ok. (Ame'ē ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor.) Pe, u'u ixo.

² Ame'ē rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe pandu:

—Anī. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī — aja parise ta pandu.

³ (Amō rehe pyrara usak ta me'ē te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Myahy te tī. Ame'ē ta ma'eha ke Tupā je'ēha rehe pesak riki.

⁴ Ma'e u'u ame'ē ke nixói te rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihī. Ame'ē ke u'u. Ame'ē mbeju Tupā ruwa koty pa'ihu moī, ame'ēja saka. Pa'i ta jō ame'ē ke u'u katu. Amō ta u'u rahā, anī. Katu ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahā, katu ym ta tipe. (Ndawi ta pa'i ta ym. Aja Moise je'ēha rehe hendu ym.)

⁵ —Amō we tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te pa'i ta paraky ixo. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahā, paraky rahā, katu ym, aja Moise je'ēha rehe

pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ē katu pehē pe. A'erehe: “Mā peja pa'i ta paraky” aja pepandu.

⁶ —Ko amujekwa pehē pe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki katu. I'ar koty te we amōma'e katuha kohī. Ihē riki ame'ē. (A'erehe ihēma'e jumu'eha ta ma'eha katu.)

⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. (Tupā pandu:)

“Ihē rehe pehē py'a pemoī moī rahā, pehē rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ē. Ame'ē ke ihē aputar ym.

Kuja katu te. Amō ta rehe pepyrara pesak. Ame'ē ke ihē aputar katu” aja panduha ihī.

—Ame'ē pinīha ke pekwa rahā, ma'e katu ame'ē ke amō ta ma'ema'e ta. Ame'ē ta pe: “Pehē katu ym” aja pepandu ym ta tipe.

⁸ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur ame'ē ke ihē. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ma'e ke amō ma'e, ame'ē ke ihē riki apandu katu — aja Jesu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke Jesu mukatu (Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

⁹ A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. ¹⁰ A'ep amō sawa'e ihī. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke a'e. Amō sawa'e ta ihī tī. Jesu rehe a'eta usak katu uī. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahā, ma'e ahy ixo ame'ē ke amō mukatu rahā, katu ym, aja Moise je'ēha mujekwa my? — aja ipe.

¹¹⁻¹² Jesu pandu:

—Anī. Katu, aja mujekwa. Pesarahā! Pehē ngi har amō riki arapuharan namō ixo. Putu'uha 'ar rahā, ywykwar pe ame'ē u'ar rahā, ame'ē ke hykíy ta muhem riki. (Ame'ē ke paraky te'e, aja pekwa.) Arapuharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan 'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha 'ar rahā amō ta rehe amō pyrara usak rahā, katu te tiki, aja Moise je'ēha mujekwa — aja Jesu.

¹³ Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahā, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. Wajar aja katu oho. ¹⁴ A'engi parise ta uhem oho. Pe, a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jakwa ta — aja parise ta jupe.

Tupãma'e miasu ke

¹⁵ A'e ke amõ ta jukwa tar katu, aja Jesu ukwa rahã, ame'ẽ renda ngi oho. Kapana'ũ ok ta rake ngi oho. Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu.

¹⁶ Pe, ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Pehẽ ke ihẽ amukatu. Ihẽ Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ame'ẽ ke ngã pe pepandu ym — aja Jesu.

¹⁷ Aja ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu rahã, yman Tupã pandu, ame'ẽ panduha uhyk. Je'ẽha ke Isai mupinim. ¹⁸ Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ko ihẽma'e miasu ke. Ihẽ kotyhar aja ajo'ok. Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ ke a'e muhury katu tĩ.

Ihẽã ke ihẽ amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe ihẽ rehe har a'e pandu ta.

¹⁹ Hãtã a'e pandu ym ta ngã pe. Je'ẽ je'ẽ ym ta tĩ. Awa rape rupi hãtã a'e je'ẽ je'ẽ ym tĩ.

²⁰ Amõ pitu te'e ame'ẽ ta pe wewe katu ma'e ke a'e ma'e ta.

Pyrãtã ym ame'ẽ ta rehe a'e pyrara usak ta tĩ. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta. Aja rahã, myrandu katu ke upa ngã ukwa katu ta.

²¹ Pe, ehe har amõ ta mujekwa. A'erehe upa amõ ta ukwa katu ta ehe har tĩ” aja Tupã pandu ame'ẽ ke Isai mupinim.

Jesu rehe har. Satana rehe har tĩ (ãjã ramũi a'e).

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

²² Ajame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ ke amõ ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe eha ym te. Ame'ẽ je'engai tĩ. Pe, ame'ẽ ke Jesu mukatu rahã, ma'e ke sawa'e pandu katu tĩ. Upa ma'e ke rehe usak katu tĩ.

²³ Ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke a'e! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nahã my? Jaharõ hũ ehe ame'ẽ ke — aja amõ ta pandu.

²⁴ Ame'ẽ ke parise ta hendu rahã, pandu:

—Anĩ. Aja ym. Satana riki pyrãtãha ke muwyr ipe, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki naĩ.

²⁵ Ame'ẽ ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anĩ. Aja ym. Ihẽ pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te. (Ãjã ramũi a'e.) Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta. Ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngã juehe rahã, pahar jumumba ta ngã juehe riki. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok ta pe har ta aja tĩ. Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ãjã ta jumai mai a'eta juehe rahã, Satana koty har ta amõ koty koty ixo, aja mujekwa. Aja rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihẽ pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te.) ²⁷ ãjã ramũi riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu naĩ. Pesarahã! ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Aja rahã, awama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym ihẽ tĩ. A'erehe pehẽ je'ẽha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta mujekwa katu pehẽ pe. ²⁸ Pesarahã! Ihẽ pe Satana pyrãtãha ke muwyr ym te. Tupãã riki ihẽ pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ãjã ta ke amuhem katu amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ aja pekwa katu ta me'ẽ te'e. Peharõ katu pexo ame'ẽ ke ihẽ.

²⁹ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ riki tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha ke ihẽ riki amuputu'u aja ihẽ amujekwa.)

³⁰ —Ihẽ kotyhar aja amõ ixo ym rahã, ihẽ namõ jumai ame'ẽ ke a'e. Tupã koty ihẽ namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, ame'ẽ riki amõ koty ihẽ ngi muhãi mondo a'e. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo.

³¹ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ma'e ka'u te'eha

ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ. Tupã'ã rehe juru ai rahã, ame'ẽ rehe marã ka ym Tupã ipy'a jywyrriha. ³² Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Tupã'ã rehe har katu ym amõ pandu rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahã, jywyr ym te ta tĩ — aja Jesu pandu.

*Ma'eywa rehe har
(Ruk 6.43-45)*

³³ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahã, i'a hũ ta. Ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym ta. A'erehe i'a hũ rahã, ma'eywa'y riki katu aja amõ ukwa katu. ³⁴ Parise ta! Mbóí aja saka pehẽ! Katu ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe mbóí aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ rehe har: “Mã! Katu tiki” aja pepandu ym te. Pehẽ py'a pe peka'u te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe ame'ẽ ke pepandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu. ³⁵ Sawa'e katu ame'ẽ ke ipy'a pe katu ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, katu ame'ẽ ke pandu katu. Sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pandu. Pehẽ parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu ym ame'ẽ ke pepandu. (Ma'eywa'y katu ym, ame'ẽja saka pehẽ.)

³⁶ —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara rahã, upa ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu, ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e panduha ke a'e mujekwa ta. ³⁷ Ma'e pepandu ame'ẽ ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara ta. “Nde katu ym” aja a'e pandu rahã, a'e mupyrara hũ ta. “Nde katu” aja a'e pandu rahã, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ẽ pepandu apo, ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo. (Katu ame'ẽ ke jõ pepandu katu) — aja Jesu pandu.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke rehe

*Amõ ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)*

³⁸ Ajame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tĩ. Upa ame'ẽ ta Jesu pe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Jasak ta. (Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja jakwa katu ta) — aja ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Anĩ. Pehẽ ruwa koty ama'e ym ta. Mã! Tupã rehe har pekwa ym te. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe pesak tar katu. Anĩ ta. Pesarahã! Jon riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman pira keruhũ pusu rehe Jon túi. (Manõ ym.) A'erehe uhem ingi rahã: “Ihẽ ke Tupã muwyr” aja Jon mujekwa ngã pe. Jon aja ihẽ tĩ. Aja jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe tĩ. Amanõha ngi akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem, ame'ẽja saka ihẽ tĩ.)

⁴⁰ Pira keruhũ pusu pe Jon túi. Mokõí ukwer rahã, a'ep túi. Aja ihẽ amanõ rahã, mokõí aker rahã, itakwar keruhũ pe ihẽ rete pete'e túi. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.

⁴¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu katu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha. Anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu ym. (A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.)

⁴² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ kũjã pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. Amõ wata oho rahã, heta ukwer. Warahy jurukwã koty ngi uwyr.

Iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ẽha rehe. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja parise ta pe Jesu pandu.

*Ãjã ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)*

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Amõ py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym. ⁴⁴ A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihẽ ahem ajur. Ame'ẽ pe ajywyr ta aho. Ihẽ rok aja saka ihẽ pe” aja jupandu jupe. Pe, jywyr oho. Pe, uhyk rahã, hok pe nixói amõ. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja saka ipy'a ke. ⁴⁵ Ame'ẽ ke rehe usak rahã, amõ ãjã ta rehe oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha muhyk. Ame'ẽ ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho tĩ. A'erehe ame'ẽ sawa'e mãte jaxer te apo 'y. ãjã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Juehe ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe i'atu we rahã, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

*Jesu mõi rehe har. Imu ta rehe har tĩ.
(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11-13)*

⁴⁶ Ngã pe Jesu pandu pandu uĩ rahã, imãĩ uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tĩ. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amõ pe pandu:

—Jesu namõ japandu tar katu. Epandu eho — aja imãĩ ta.

⁴⁷ [A'erehe amõ pandu Jesu pe:

—Esarahã! Soroka pe ne mõi i'ãĩ. Ne mu ta i'ãĩ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja riki.]

⁴⁸ Pe, Jesu pandu:

—Awa riki ihẽ mõi my? Awa riki ihẽ mu ta my tĩ? — aja a'eta pe pandu.

⁴⁹ Pe, jumu'eha ta koty iyywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mõi. Ko riki ihẽ mu ta tĩ. ⁵⁰ Ihẽ pái keruhũ riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja saka tĩ. Ihẽ mõi aja saka tĩ — aja Jesu pandu.

13

*Ma'e ra'ĩ ke muhãĩ ame'ẽ rehe har
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)*

¹ Ame'ẽ wera rahã, ame'ẽ ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngã ke mu'e uĩ. ² Heta ngã juramã jy'ar ehe. Heta te hũ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ẽ pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngã pu'am u'am. ³ Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my, ame'ẽ ke ngã pe Jesu pandu uĩ. Kuja riki:

—Ma'e ra'ĩ ke amõ sawa'e muhãĩ oho. ⁴ Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãĩ rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi a'ep. Pe, ha'ĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywõi. ⁶ Pe, warahy haku rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manõ. ⁷ Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ĩ hywõi rahã, hury ym, a'erehe i'a ym. ⁸ Amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Pe, hywõi rahã, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Ame'ẽ upa rahã, a'e pandu:

—Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja riki.

Myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu

(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

¹⁰ I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahã, pandu ipe:

—Ngã pe nde erepandu pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja. Ixoty

ipy'a ke amō muruwak ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupã pandu ihẽ pe. Amō ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my aja apandu pandu.) ¹² Amō ukwa wan rahã, amō we ukwaha ke Tupã muwyr ta ipe. Aja rahã, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amō ukwa rahã, ame'ẽ ta'yr te mi ukwaha ke Tupã mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.) ¹³ Myja me'ẽ ma'e ke my aja ngã pe ihẽ apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ã tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki. ¹⁴ A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ẽ:

“Peme'ẽ ta Tupã je'ẽha rehe hendu hendu tipe. Ukwa ym riki. A'eta usak usak tipe. Ukwa ym ma'e ke.

¹⁵ Iãkã riki ianam rã, a'erehe pyhyk ym. Ukwa ym.

Ipyakwar ke kynda, ame'ẽja saka. Hendu tar ym.

Eha ke jupyk tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Usak tar ym.

Upa aja ym rahã, upa ma'e ke usak ta. Upa ma'e ke rehe hendu katu ta. Upa ma'e ke ukwa katu ta.

Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak ta.

Aja rahã, ipy'a ke Tupã mujywywyr ta a'eta rehe” aja Isai pandu.

¹⁶ —Pehẽ anĩ. (Pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke.) Upa ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke rehe pesak. Upa ihẽ apandu pandu ame'ẽ ke rehe pehendu tĩ. A'erehe jetehar te ke pekwa katu riki. A'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ. ¹⁷ Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ rehe pesak. Aja ihẽ rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta usak tar katu te riki. A'eta usak ym. (Pesak, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ.) Ihẽ je'ẽha rehe pehendu. Aja ihẽ je'ẽha rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta hendu tar katu te tĩ. A'eta hendu ym. (Pehendu, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ) — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ jytym ame'ẽ rehe har Jesu mujekwa

(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Pehendu katu! Myja me'ẽ ma'e raĩ my aja ihẽ apandu ngã pe. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. ¹⁹ Apo amō koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak rahã, ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. Ame'ẽ rehe har amō hendu tipe. Ukwa ym. Ame'ẽ riki ma'e raĩ awa rape rupi u'ar, ame'ẽja saka. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. Pe, ãjã ramũi uhyk rahã, ame'ẽ ke a'e upa mukanim ingi. (Ma'ewyryra u'u uwyr, ame'ẽja saka.)

²⁰ —Ita ty rupi amō ma'e raĩ u'ar. Ame'ẽ riki kuja saka. Tupã je'ẽha rehe hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.) ²¹ Ame'ẽ Tupã je'ẽha ke ipy'a pe pyta ym. Hury wan riki. Tupã je'ẽha rehe a'e jurujar katu, a'erehe ame'ẽ ke amō ta mupyrara rahã, pahar jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ẽja saka.)

²² —Juruwe ty rupi amō ma'e raĩ u'ar. Ame'ẽ riki kuja saka. Tupã je'ẽha rehe amō hendu tipe. Ima'e ixoha rehe har a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Tamatarer ke a'e matyr tar katu hũ tĩ. A'erehe upa Tupã je'ẽha ke mukanim, ame'ẽja saka. Upa harái riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ẽja saka.) Aja rahã amō we Tupã rehe har ukwa tar ym.

²³ —Ywy katu, ame'ẽ pe amō ma'e raĩ u'ar. Ame'ẽ riki kuja saka. Tupã je'ẽha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahã, amō hymbo rehe i'a katu. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu te hũ tĩ. Hymbo rehe i'a heta ihĩ, ame'ẽja saka) — aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

Ahúi aja me'ẽ ran rehe har

²⁴ Amō myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

—Apo apandu ta pehẽ pe. Yman rahã, upa katu te ngãma'e ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ riki kuja saka. Kupixa pe

ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke sawa'e jytym, ahúi aja me'ẽ ra'ĩ ke. ²⁵ Amõ pytun rahã, amõ ta ukwer rahã, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúi aja me'ẽ pyter pe ahúi aja me'ẽ ran ra'ĩ ke jytym. Pe, oho. ²⁶ Ahúi aja me'ẽ tiha oho. Pe, hymbo uhem Tate rahã, ahúi aja me'ẽ ran tiha oho tĩ. ²⁷ Ame'ẽ ke miasu ta usak rahã, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: "Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke jande jajytym. Myja me'ẽ ahúi aja me'ẽ ran uhem my?" aja ijar pe. ²⁸ Miasu ta pe ijar pandu: "Ihẽ ruwajan riki jytym" aja ijar pandu. Miasu ta pandu: "Ahúi aja me'ẽ ran ke jande jahykýi ta jaho my? Aja nde ereputar my?" aja. ²⁹ "Anĩ. Ahúi aja me'ẽ ran ke pehykýi pemuhem rahã, ahúi aja me'ẽ'y ke pehykýi pemuhem ta my tĩ. Juja katu te saka. ³⁰ A'erehe mã peja ihĩ. Ahúi aja me'ẽ namõ ahúi aja me'ẽ ran pyta. Ahúi aja me'ẽ itawa ym rahã, mã peja ihĩ. Itawa rahã, parakyha ta pe ihẽ apandu ta: 'Ahúi aja me'ẽ ran ke pemondok py. Pekakwar. Pe, upa hany. Upa rahã, ahúi aja me'ẽ ke pemondok tĩ. Pe, ame'ẽ ke matyriha renda pe pematyr' " aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

*Amõ ma'e ra'ĩ rehe har (mosata ra'ĩ)
(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)*

³¹ Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ riki kuja saka. Kupixa pe ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽ ke sawa'e jytym. Mosata ra'ĩ ke. ³² Amõ ma'e ra'ĩ wyr koty te we ta'yriha ame'ẽ. Ame'ẽ hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, kupixa pyter pe tiha te ame'ẽ ke a'e. Myra aja tihaha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujã ehe. Hãkã rehe mujã — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa.)

*Ma'e mupururukiha rehe har
(Ruk 13.20-21)*

³³ Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ riki kuja saka. Ahúi aja

me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahã, heta te hũ, aja mujekwa.)

*Myja me'ẽ ma'e ke my aja Jesu pandu.
Ma'erehe my?*

(Mak 4.33-34)

³⁴ Ngã pe myja me'ẽ ma'e ke my aja jõ Jesu pandu pandu. ³⁵ Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja me'ẽ uhyk. Kuja riki:

"Ngã pe ma'e ke ihẽ apandu pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ apandu ta.

Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ẽ ngi har ma'e ke amõ ukwa ym. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu ta ngã pe" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.

Ahúi aja me'ẽ ran rehe har Jesu mujekwa

³⁶ Ngã ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixo oho. Jumu'eha ta jõ uhyk uwyr ehe. Pandu ipe: —Ahúi aja me'ẽ ran rehe har nde erepandu. Ame'ẽ ke jande pe emujekwa katu — aja ipe.

³⁷ Jesu pandu:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke sawa'e jytym. Ihẽ riki ame'ẽ sawa'e ke. ³⁸ Kupixa riki kome'ẽ ywy keruhũ aja saka. Ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ riki Tupã kotyhar ta aja saka. Ahúi aja me'ẽ ran riki Satana kotyhar ta aja saka. ³⁹ Ahúi aja me'ẽ ran ra'ĩ ke sawa'e ruwajan jytym. A'e riki Satana. (Ãjã ramõi a'e.) Itawa rahã, ijar matyr. Ame'ẽ riki 'ar rehe angaha uhyk. Parakyha ta riki Tupã je'ẽha rahoha ta ke. ⁴⁰ Ahúi aja me'ẽ ran ke parakyha ta kakwar. Pe, hany. Aja riki 'ar rehe angaha uhyk ta rahã, (Satana kotyhar ta ke mujy'ar ta tĩ.) Kuja. ⁴¹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Parakyha ta aja amondo ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ amondo ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Amõ

ta pe ngā pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'erahā!” aja. Aja pandu ame'ē ta ke Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta tī. ⁴² Pe, upa mujy'ar rahā, tata keruhū renda pe ombor ta. A'ep ahy te hū ta, a'erehe jixi'u hū ta. Ahy te hū, a'erehe hāi ke su'u su'u rāi. ⁴³ Tupā kotyhar ta anī. Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta tī. Pe, jande pái keruhū koty hury katu te ta. Tupā ixo ame'ē pe hury katu te ta. Warahy hendy katu rahā, hury katu awa. Aja Tupā kotyhar ta hury katu te ta. Pehē pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendy katu ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Kupixa pe ma'e katu ame'ē ke amō mahem

⁴⁴ A'e pandu tī:

—Tupā ixo ame'ē pe amō oho tar katu te hū. Ame'ē riki kuja saka. Kome'ē ywy keruhū pe har kupixa pe tamatarer hū ke amō mukanim. Jyтым riki. Ame'ē ke amō riki mahem. Pe, amō renda pe mutyryk. Jyтым tī. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e ke a'e muhepy. Pe, ame'ē tamatarer pe kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Tupā ixo ame'ē pe oho tar katu te hū, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ē riki tamatarer keruhū 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

⁴⁵ Jesu pandu tī:

—Tupā ixo ame'ē pe amō oho tar katu te hū. Ame'ē riki kuja saka tī. Pu'yr aja ame'ē ke. Pero ke. Ituwyr ame'ē. Ma'e ra'ī jupu'a. Ame'ē ke amō sawa'e kekar. Kome'ē ywy keruhū muhepyha renda rupi kekar kekar ixo. Katu te ame'ē ke kekar. ⁴⁶ Pe, amō katu te ame'ē ke sawa'e mahem rahā, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy. Pe, ame'ē tamatarer pe ame'ē pero ke jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu.

(Aja rahā, Tupā ixo ame'ē pe oho tar katu te hū, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ē riki pu'yr hepy te hū 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

⁴⁷ A'e pandu tī:

—Yman rahā, ngā rehe har Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Ame'ē riki kuja saka tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk. ⁴⁸ Kyhapari tyryhem rahā, ypa rymy'y rehe hyk'yi raho. Pe, wapyk rahā, pira ke amō koty koty matyr. Amō u'u katu ame'ē ke wasākā pe mou. U'u ym ame'ē ke ombor. ⁴⁹ 'Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta tī. Tupā je'ēha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Katu ame'ē ta Tupā koty pyta ta. ⁵⁰ Katu ym ame'ē ta anī. Tata keruhū renda pe ombor ta. (Ahy hū ta,) a'erehe jixi'u hū ta. (Ahy te hū ta,) a'erehe hāi ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

Ma'e pyahu ame'ē ke. Ma'e kwehehar ame'ē ke tī.

⁵¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ē ihē apandu ame'ē ke pekwa katu my? — aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

⁵² Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ē ke, aja saka. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja jumuruwak rahā, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehū namō ixo. Pe, ame'ē ngi ma'e pyahu ame'ē ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ē ke muhem tī. (Ame'ē riki ma'e ke mu'e, ame'ēja saka tī) — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu rehe har jetehar te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ē riki ma'e pyahu, ame'ē ke muhem, ame'ēja saka. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke jetehar te mu'e ta tī. Kwehehar ame'ē ke muhem, ame'ēja saka tī. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym (Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

⁵³ Myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu upa pandu rahā, ame'ē ok ngi oho.

⁵⁴ Hekoha pe a'e jywyr oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! Jande aja awa te'e a'e tī. Myja ame'ē ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) ⁵⁵ Myra rehe ma'eha ame'ē ra'yr Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohī tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. ⁵⁶ Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tī. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym) — aja Jesu rehe har pandu.

⁵⁷ A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke upa amō ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anī. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tī. Katu ym aja usak ehe tī. (Aja ihē ke ihē rekoha pe har ta putar ym tī) — aja Jesu.

⁵⁸ Awa te'e a'e, aja jō a'eta ukwaha naī. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

14

Juā mujahukiha manō ame'ē rehe har (Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)

¹ Jesu ke amō ta putar ym. Arahā Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngarirēi ywy pe har tama'e kapitam.

² Inamō ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juā mujahukiha ke. Juā ke manōha ngi Tupā mukwera katu muhem tī. A'erehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naī.

³⁻⁴ Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ē imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juā pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namō nde erexo rahā, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ē panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kūjā pandu:

—Kyndaha pe Juā ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juā ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

⁵ A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke aja jundēu awa ta ukwa katu. Juā ke jukwa rahā, jundēu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundēu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rī.

⁶ (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imāi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ē u'ariha ke ukwa ukwa uī ngā. A'erehe huryha amō ta mujā. Arahā Erondi membyr riki purahāi. Imembyr kūjā ke. Ame'ē rehe Ero usak rahā, hury katu. ⁷ (A'erehe kūjātāi pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke nde pe ihē ame'ē ta. Jete katu te atu ihē apandu. Ihē ame'ē ta nde pe. Jete katu te atu ihē apandu ym rahā, mā peja Tupā ihē ke jukwarahā! — aja Ero pandu.

⁸ Pe, kūjātāi pe imāi pandu: “Juā ākā ke epandu ipe, Ero pe” aja. A'erehe kūjātāi pandu:

—Juā mujahukiha ākā ihē aputar. Ita paratu 'ar pe ihē pe erur apo — aja Ero pe.

⁹ Ame'ē ke rehe Ero hendu rahā, pyai riki. Juā ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramō: “Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe” aja kūjātāi pe. Ame'ē ke rehe upa inamō ixo ame'ē ta hendu tī. Panduha aja ma'e ym rahā, huxī ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kūjātāi putar ame'ē ke pema'e peho — aja Ero.

¹⁰ A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juā ākā ke mondok ingi.

¹¹ Ita paratu 'ar pe iākā ke sonda ta werur. Pe, kūjātāi pe me'ē. Ame'ē ke imāi pe kūjātāi raho. (A'erehe Juā manō te, aja Erondi ukwa katu 'y.) ¹² Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jytyr raho. Upa rahā, Jesu pe a'eta pandu oho. “Juā ke sonda ta jukwa” aja Jesu pe pandu oho.

5.000 hetaha ta pe ngā mi'u ke Jesu me'ē (Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juā 6.1-14)

¹³ “Juā ke amō ta jukwa” aja Jesu hendu rahā, jarusu keruhū pe opor oho. Y ruwāi rehe oho. Awa nixói te ame'ē pe oho. Jesu oho ame'ē ke rehe ngā hendu. A'erehe ok

ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tĩ. ¹⁴ Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, heta ngã rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngã rehe. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu. ¹⁵ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixói te ame'ẽ ke ko. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

¹⁶ A'e pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ ngã pe. Aja rahã, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

¹⁷ Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar peteĩhar upa jõ kohĩ. Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ tĩ. Marã ka ym ngã rehe uhykiha.

¹⁸ —Ame'ẽ ke ihẽ pe perur — aja Jesu.

¹⁹ Ngã pe Jesu pandu:

—Kãpĩ 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar peteĩhar upa a'e pyhyk, mokõi pira ka'ẽ namõ. Ywa rehe a'e ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja Jesu.

²⁰ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kuja, awa py mokõi hetaha a'eta matyr. ²¹ Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta jõ hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

Y 'ar rupi Jesu wata te'e

(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)

²² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái rehe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kÿ — aja riki.

²³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywywyr peho — aja ngã pe.

Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã 'ar pe jeje Jesu oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. Pytun ramõ rahã, a'ep jeje a'e ihĩ. ²⁴ Arahã, ypa pyter pe jarusu keruhũ ihĩ. Ywytu

juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupã hũ ehe. ²⁵ Sapukái je'ẽ tate rahã, Jesu uhyk uwyr ixo a'eta rehe. Y 'ar rupi a'e pyrũ oho ixo. ²⁶ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak rahã, mukahem hũ ingi. Kuja pandu:

—Ãjã riki peme'ẽ — aja ukwaha naĩ.

Ahem hũ tĩ. ²⁷ Pahar a'eta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ te'e ko. Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ py'ahu te'e — aja Jesu.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Nde te rahã, ihẽ pe epandu: “Y 'ar rupi ihẽ koty ejur” aja epandu — aja Jesu pe.

²⁹ —Ejur! — aja Jesu ipe.

Pe, jarusu keruhũ ngi Petu uhem oho. Pe, y 'ar rupi Jesu koty a'e wata we oho tipe.

³⁰ Ywytu keruhũ jupeju hũ. Ame'ẽ ke a'e ukwa rahã, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e jypypyk. Hãtã pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke epyhyk! — aja Jesu pe.

³¹ Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:

—Mã! Tapijar te'e we nde erejurujar katu ta me'ẽ te'e. Ma'erehe ihẽ rehe nde erejurujar ym my? Katu ym aja — aja Jesu pandu.

³² Jarusu keruhũ pe a'eta mokõi opor oho. Pe, ywytu ke putu'u. ³³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta ihĩ. Jesu rehe a'eta py'a ke moĩ moĩ katu. A'eta pandu:

—Jetehar te riki. Tupã ra'yr nde — aja jumu'eha ta.

Jenesare ywy pe ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

(Mak 6.53-56)

³⁴ Ypa ke a'eta aha oho rahã, Jenesare ywy pe uhyk oho. ³⁵ A'ep pe har ta usak ehe rahã, pandu:

—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.

A'erehe ame'ẽ renda juramã rupi amõ ta pandu oho:

—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke peraho ipe — aja.

A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã werur. ³⁶ Jesu pe ngã pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ẽ ta pyhyk. Mã peja mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja riki.

Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ẽ ta upa katu te katu oho.

15

Jundéu ramūi je'ēha rehe har (Mak 7.1-13)

¹ Ajame'ē ke parise ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Jerusarē ok ta ngi Jesu rehe uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:

² —Ma'erehe jande ramūi mu'e ame'ē ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ē ta u'u rahā, jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

³ Pe, parise ta pe Jesu pandu:

—Pehē tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu ym tī. Pe, pehē atu pemu'e ame'ē ke rehe pehendu katu. Katu ym aja. ⁴ Tupā pandu:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī” aja riki.

—Amō we tī:

“Papa! Nde jaxer' aja amō pandu rahā, ame'ē ke jundéu awa ta jukwa ta me'ē te'e.

'Māi! Nde jaxer' aja pandu rahā, aja tī. (Aja rahā, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ēja saka.) Ame'ē ke jukwa tī” aja Tupā pandu.

⁵ —Apo amō koty pemu'e. Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. “Ko Tupāma'e apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē ta, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y” aja ipái ta pe. ⁶ Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu ym. “Nde pái rehe epy'a katu” ame'ē rehe pehendu ym. Anī. Pehē pemu'e ame'ē ke rehe pehendu katu. Katu ym aja.

⁷ Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mokōi pekwaha pereko ame'ē ta ke pehē! Yman pehē rehe har Isai mujekwa. Ame'ē riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

⁸⁻⁹ “Peme'ē ta riki ihē pe pandu: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja tipe. Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe. Ihē rehe ipy'a ke a'eta moī moī ym tī.

Hamūi ta je'ēha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ē riki Tupā je'ēha aja a'eta mu'e naī” aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

—Aja riki pehē tī. (Tupā je'ēha rehe pehendu ym tī) — aja parise ta pe Jesu pandu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe pandu tī.

Ma'e mujaxeriha rehe har (Mak 7.14-23)

¹⁰ Ngā pe Jesu pandu:

—Se pehē pejur. Pehendurahā! Aja rahā, pekwa katu ta. Ipo kutukiha rehe har amujekwa ta. ¹¹ Ma'e ke juru pe amō moī. Ipo pe moī. Ame'ē ke amō py'a ke mujaxer ym. Anī. Ma'e ke amō pandu ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu — aja ngā pe.

¹² Pe, jumu'eha ta jō uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupā je'ēha ke nde erepandu ramō. Arahā nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ē ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

¹³ A'e pandu:

—A'e tī. Akwa riki. Pesarahā! Ihē pái keruhū riki ywatehar a'e. Parise ta mu'e ame'ē ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihē pái keruhū jyty m ym rahā, ame'ē ke a'e hykī muhem ta. (Aja rahā, parise ta mu'e naī, ame'ē ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ame'ē parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ē tama'e kapitā ta ke a'eta. Eha ym te, ame'ēja saka riki. Eha ym te ame'ē ke amō eha ym te ame'ē hykī raho rahā, mokōi riki janāha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁵ Amō py'a ke mujaxer, ame'ē rehe har Petu pandu:

—Ma'e amō u'u ame'ē ke rehe har nde erepandu. Ame'ē ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī. ¹⁷ Pekwa ta me'ē te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amō juru pe moī rahā, ame'ē ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahā, uhem tī. ¹⁸ Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahā, ame'ē riki ma'e pandu, ame'ēja saka. Aja rahā, ipy'a ngi muhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki amō ke jaxeriha mujekwa.

¹⁹ Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ē ke a'e ma'ema'e tī. Ko amō ke jukwa tar katu.

Amō kūjā rehe ka'u te'e tī. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amō ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tī. Amōma'e ke mukanim tar katu tī. Te'e pandu tar katu tī. Amō rehe juru ai tar katu tī. Upa aja ukwa ukwa ixo rahā, ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Katu ym aja. ²⁰Upa ame'ē riki amō ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamūi ta mu'e, aja ipo ke amō kutuk ym ha namō ma'e ke u'u rahā, ame'ē ke amō py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jundéu awa aja ym ame'ē jurujar katu ehe

(Mak 7.24-30)

²¹A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Pe, amō ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē ywy tī. ²²Ame'ē ywy pe har uhyk uwyr ehe. Kūjā ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ē ke a'e. Hekoha te riki amō ywy ke. Kanaā ywy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainō ke nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Pyrātāha namō nde erexo, a'erehe ihē membyr ke nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihē rehe epyrara esak! Ihē membyr py'a rehe ājā ihī, a'erehe māte ixo — aja kūjā pandu.

²³Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kūjā wata ixo. Mutyapu hū riki. Jixi'u hū riki — aja Jesu pe.

²⁴A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jō ihē ke Tupā mondo, a'erehe ihē amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kūjā. Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ēja saka riki. Tupā ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ēja saka — aja Jesu.

²⁵Ame'ē ke rehe kūjā hendu rahā, uhyk uwyr ehe. Ipynarāi pe wapyk uī. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihē rehe epyrara esak. Ihē membyr emukatu — aja Jesu pe.

²⁶A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja kūjā pe. (Aja rahā, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym

ame'ē ta pe me'ē rahā, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

²⁷Kūjā pandu:

—Sa'e! Ame'ē riki jetehar te ke. Anī we rī. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ē ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, jawar aja ma'e katu ame'ē ke rehe kūjā harō ta, aja mujekwa katu.)

²⁸Pe, kūjā pe Jesu pandu:

—Ihē rehe nde erejurujar katu te. Ne membyr ke ihē amukatu ame'ē ke nde ereputar. Ame'ē ke ihē ama'e ta kŷ — aja ipe.

Arahā imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngā ke Jesu mukatu

²⁹A'engi Jesu oho tī. Ypa rymy'y rake rupi wata ixo. Ngariréi ame'ē ypa ke. Pe, ywy'ā rehe jupir rahā, wapyk. ³⁰Heta ngā uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ē ta ke a'eta werur. Wata katu ym ame'ē ta ke werur tī. Eha ym te ame'ē ta ke aja tī. Werur ipe tī. Ipy pyrātā ame'ē ta ke aja tī. Je'engai ame'ē ta ke aja tī. Werur ipe tī. Heta ahy ixo ame'ē ta ke werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ē ta ke a'e mukatu. ³¹Je'engai ame'ē ta pandu pandu katu. Ipy pyrātā ame'ē ta wata katu tī. Wata katu ym ame'ē ta wata katu tī. Eha ym te ame'ē ta upa ma'e ke rehe ma'ā katu tī. Ma'e ke rehe usak katu tī. Upa aja ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu te hū! — aja riki.

Pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja Tupā pe.

Tupā rehe ipy'a ke jundéu awa ta moī moī. Ame'ē Tupā pe ngā pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

4.000 hetaha ma'e ke u'u

(Mak 8.1-10)

³²Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehē! Pesarahā! Peme'ē heta ame'ē ta ihē namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngā mi'u nixói ngā pe. A'erehe ngā rehe apyrara ihē asak. Hok pe amujywy amondo rahā, myjahyha ixangwer ym. Ngā mi'u ke ihē ame'ē ym rahā, hok pe amujywy tar ym amondo — aja.

³³Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ē pe jande jaxo. Myja me'ē heta ame'ē ta pe ngā mi'u ke

jame'ë ta my? My ngi jajo'ok ta my? — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namõ pexo my? — aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokõi hetaha kohĩ. Pira ka'ë ta'yr mi kohĩ tĩ — aja.

³⁵ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pewapyk — aja.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ë namõ. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Jesu pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ë mupen tĩ. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë me'ë. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ë me'ë raho. ³⁷ Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja wasãkã, awa po wajar mokõi hetaha a'eta matyr. ³⁸ Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta hetaha ke jõ amõ manga rahã, kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha. ³⁹ Pe, ngã ke Jesu mujywywyr mondo, hok pe. Pe, jarusu keruhũ pe a'e opor oho, jumu'eha ta namõ. Pe, amõ ywy pe oho, Mangandã wyy pe.

16

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Jesu ma'e

Ame'ë ke amõ ta usak tar katu (Matéu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)

¹ Amõ parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Johu ngã pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke mã peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde erema'e rahã, nde ke Tupã muwyr aja jakwa katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahã, marã ka ym ma'eha rahã, a'e ke Tupã muwyr ym, aja ngã pe pandu ta tipe. A'erehe a'eta manga tipe. ² Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahã, pepandu: “Ywa riki pirã, a'erehe koĩ warahy katu

ta” aja. ³ Pytuniwe pepandu: “Ywa riki pirã. (Aman pihun tĩ.) A'erehe apo aman ukyr ta” aja. Mã! Aman ukryriha rehe har pekwa. Ywa rehe pesak rahã, pekwa. Ihẽ rehe har anĩ. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ë ke pekwa ym. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ aja pekwa ym.] ⁴ Mã! Katu ym pehẽ. Tupã rehe har pekwa ym tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ë ke rehe pesak tar katu. Anĩ. Ihẽ amujesak ym ta pehẽ pe. Kuja jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Yman Jon pira keruhũ pusu rehe ihĩ. Mokõi a'ep ukwer. Pe, katu jywywyr tĩ. Aja rahã, a'e ke Tupã mondo, aja mujekwa ngã pe. Aja ihẽ tĩ — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tĩ. Jesu manõ te rahã, katu jywywyr ta tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Aja rahã, Jesu ke Tupã muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahã, parise ta ke Jesu hijar oho. Amõ koty oho.

Parise tama'e mupururukiha rehe har (Mak 8.14-21)

⁵ Jarusu keruhũ pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahã, mbeju ke raho ym. Harái riki. ⁶ Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'ëha mu'e ame'ë tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁷ A'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

⁸ A'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ë rehe har pepandu ym pexo. Mã! Pehẽ mi'u ke ihẽ riki ame'ë katu, ame'ë rehe pejurujar ym riki. Katu ym aja. ⁹ Pehẽ mi'u ke ihẽ ame'ë katu, pehẽ pe, ame'ë ke pekwa ta me'ë te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteĩhar upa ihẽ amopok. Pe, ihẽ ame'ë. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Pyta ame'ë ke heta wasãkã pemutyryhem. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. ¹⁰ Amõ we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokõi

ihē amopok. Ihē ame'ē. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. Pyta ame'ē ke heta wasākā pemutyryhem tī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. ¹¹ Mbeju rehe har ihē apandu ym riki. Mā! Ame'ē ke pekwa ym. Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e kŷ. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tī. Pesak te'e kŷ tī – aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Arahā jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amō moī. Ame'ē rehe har Jesu pandu ym, aja a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ē ke mbeju mupururukiha aja saka. Ame'ē ta mu'e ame'ē ke rehe usak te'e kŷ. “Pejumu'e ym” aja mujekwa. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke rehe aja tī. “Pesak te'e kŷ. Pejumu'e ym tī” aja a'eta ukwa tī.

Jesu rehe har Petu pandu
(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

¹³ Sesaréi Siri ok ta rake amō henda túi. A'ep Jesu oho. Arahā jumu'eha ta pe a'eta pandu:

–Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe har amō pandu rahā, myja pandu my? – aja.

¹⁴ A'eta pandu:

–Kuja amō ta: “Juā mujahukiha ke nde” aja je. Amō ta: “Eri nde. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke” aja je. Amō ta: “Jeremi nde” aja tī. Amō ta: “Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde” aja je – aja ipe.

¹⁵ Jesu pandu:

–Pehērahā! Myja me'ē ihē rehe har pekwa my? – aja.

¹⁶ Simā Petu pandu:

–Kirisutu nde. Tupā mu'am ame'ē ke nde. Tupā ra'yr ke nde. Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e – aja ipe. (“Tupā mu'am ame'ē ke” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja mu'am, aja mujekwa katu.)

¹⁷ –Katu tiki, Simā. Juā ra'yr nde. Ihē rehe har jetehar te nde erekwa. Ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe har mujekwa ym nde pe. Anī. Ihē pái keruhū nde pe mujekwa. Ywa pe har a'e. ¹⁸ Petu! Ko apandu nde pe. Ita aja saka nde. Ihē rehe har nde erepandu, a'erehe amō amō we hū ngā ke ihē amu'e katu ta. (Aja rahā, ihē rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manō tipe rahā, pyta ym ta. Yman rahā, kwera

katu ta uhem tī. ¹⁹ Ihē je'ēha ke nde pe ihē amondo. Pe, ihē je'ēha rupi nde erepandu rahā, ihē rehe amō ta jurujar katu ta. Nde erepandu: “Peme'ē ema'e ym.” Aja rahā, ame'ē ma'eha ke Tupā putar ym tī. Nde erepandu: “Ere. Peme'ē katu.” Aja rahā, ame'ē ma'eha ke Tupā putar tī – aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

–Ihē riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym – aja Jesu.

Jesu ke amō ta mupyrara ta
(Mak 8.31-33; Ruk 9.22)

²¹ Arahā har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

–Jerusarē ok ta pe ihē aho ta me'ē te'e. Ihē ke jundéu awa tamūi ta mupyrara hū ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Mupyrara hū ta ihē ke tī. Pe, ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, mahapyrihar wera rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem – aja riki.

²² Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykŷi raho. Pe, pandu ipe:

–Anī. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amō ta jukwa ym ta. Tupā putar ym aja – aja Jesu pe naī.

²³ Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:

–Mā! Nde riki Satana aja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ihē ruwajan aja saka. Eho ihē ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ē ke Tupā muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namō nde erepandu. A'erehe ihē ke nde eremupyta tar katu naī. Katu ym aja – aja ipe.

Jesu kotyhar ta ke
(Mak 8.34-9.1; Ruk 9.23-27)

²⁴ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

–Ihē namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar. Pe, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Pe, ihē namō oho.

²⁵ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihē” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihē rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo. ²⁶ Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ma'e katu ame'ē ke ihī. Ame'ē ke amō jo'ok. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā

namō ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha. Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

²⁷⁻²⁸ —Ywa ngi ihē ajoywyr ta tĩ. Awa ihē tĩ. Tupã je'ēha rupi ajur. Ihē pái keruhũ katuha namō ajoywyr ta. Tupã je'ēha rahoha ta namō ajoywyr ta. Arahã ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta. Katu ame'ē ke amō ma'ema'e katu rahã, ame'ē pe ihē ame'ē hũ ta. Katu ame'ē ke amō ma'ema'e we mi rahã, ame'ē pe ihē ame'ē we mi ta tĩ. Aja myja me'ē amō ma'ema'e, aja ihē ame'ē ta ipe.

—Ko apandu katu pehē pe. Se amō ta ixo. Ihē riki kapitã keruhũ, aja a'eta usak ta kÿ. Ame'ē ke usak ym rahã we, manō ym we ta rĩ — aja Jesu pandu.

17

Amō koty Jesu uwak (Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)

¹ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e raho tĩ. Tian amō tĩ. Imu amō tĩ. Her Juã. A'eta jō oho. ² A'eta usak ixo ehe rahã, amō koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te tĩ. Hendy hũ. ³ Pe, Moise ta rehe mahapyr jumu'eha ta usak. Jesu namō Moise pandu pandu u'am. Eri amō tĩ. ⁴ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde ereputar rahã, xipa ihē amujã ta. Mahapyr amujã ta. Nde pe amō. Moise pe amō tĩ. Eri pe amō tĩ. (Aja rahã, pepyta we ta rĩ) — aja riki.

⁵ Ame'ē ke Petu pandu u'am rahã, ywa takãxiha hendy ame'ē ke jupyk. Pe, ame'ē ngi panduha uwyr:

—Ko riki ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē ke a'e muhury katu. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu — aja.

⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, mukahem riki. Pe, ywy rehe u'ar oup. Ywy koty huwa ke ihĩ. ⁷ Mahapyr sawa'e ta rehe Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe. Pe, pandu:

—Pepu'am! Pekyje ym ingi! — aja.

⁸ A'erehe a'eta ma'ã tĩ. Nixói awa. Jesu rehe jō a'eta usak. ⁹ Ywy'ã keruhũ ngi wyjy uwyr ixo rahã, Jesu pandu:

—Pesak ramō ame'ē ke amō ta pe pepandu ym te. Moise ta namō ihē apandu ame'ē ke. Manōha ngi ihē ke Tupã mukwera katu ta muhem. Arahã jō pepandu katu — aja.

¹⁰ (Eri rehe Petu ta usak ramō,) a'erehe Jesu pe pandu:

—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri riki uwyr py, aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr ym rĩ — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihē Kirisutu. Ihē ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe pandu pandu, aja rahã, ihē rehe ngã jurujar katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta. ¹² Ko pehē pe ihē apandu. Eri uwyr riki. Ngã ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihē ke ngã mupyrara ta tĩ. Awa ihē tĩ. Tupã je'ēha rupi ajur — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã riki Eri aja tĩ, aja jumu'eha ta ukwa.

Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu (Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)

¹⁴ Ywy'ã keruhũ ngi jywyr rahã, heta ame'ē ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã, amō sawa'e uhyk ehe, Jesu rehe. Ipyrarã pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mukewa.) ¹⁵ Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ihē ra'yr rehe epyrara esak. Manō manō a'e ixo. Aja rahã, tata pe a'e u'ar. Amō rahã, y pe a'e u'ar. ¹⁶ Nema'e jumu'eha ta pe ihē ra'yr ke ihē arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e pandu.

¹⁷ Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym! Katu ym pehē! Pehē namō aja te'eha ihē axo ym ta. Aja te'eha pejurujar ym ha ihē aputar ym. Kurumĩ ihē pe erur — aja ipe.

¹⁸ ãjã pe Jesu hãtã pandu. Arahã ãjã uhem oho ingi. Pe, kurumĩ katu u'am. ¹⁹ Pe, Jesu pe jumu'eha ta jō pandu oho. Heta ame'ē ta nixói rahã, pandu oho. Kuja:

—Ma'erehe ājā ke jande jamuhem ym jamondo my? — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Tupāma'e pyrātāha rehe pejurujar katuhā uhyk katu ym. Ko apandu pehē pe. Tupā rehe amō jurujar katu rahā, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e ra'ī riki ta'yr te mi, mosata ra'ī ke. Ame'ē ta'yriha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe rahā, peme'ē ywy'ā rehe pepandu: “Sengi paite etyryk eho!” aja. Aja rahā, tyryk ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta. ²¹ [Peme'ē kurumī py'a rehe ājā ihī. Ame'ē ke amō muhem mondo rahā, Tupā namō pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Aja jō rahā, ājā ke pemuhem katu ta pemondo] — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe. (“Ywy'am” aja pandu rahā: “Upa ma'e hātā ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

*“Ihē amanō ta” aja Jesu pandu tī
(Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45)*

²² Ngariréi ywy pe Jesu namō jumu'eha ta jy'ar uwyr. Arahā Jesu pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta werur. ²³ Pe, ihē ke ame'ē sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, a'eta pyai ixo.

Tupā rehe jumu'eha renda keruhūma'e tamatarer rehe har

²⁴ Kapana'ū ok ta pe jumu'eha ta namō Jesu uhyk uwyr rahā, Petu koty amō ta uhyk. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe tamatarer ke a'eta matyr. (Ame'ē tamatarer namō jundéu awa tama'e pa'i ta ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ē ta Petu pe pandu:

—Nema'e mu'eha tamatarer me'ē my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe a'e me'ē my? — aja riki. (“Nema'e mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja ukwa.)

²⁵ —A'e tŷ. Me'ē katu a'e — aja Petu.

Ok pe Petu ixo oho. (Tamatarer ke rehe oho.) Arahā Jesu pandu py ipe:

—Simā! Myja me'ē nde erekwa my? Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū pe awa riki tamatarer me'ē ipe my?

Awa ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi pyhyk my? Amō ta ngi pyhyk my? — aja Petu pe. (“Ta'yr ta” aja pandu rahā: “Ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

²⁶ A'e pandu:

—Amō ta ngi tamatarer ke a'e pyhyk — aja Jesu pe.

—Aja rahā, ta'yr ta kapitā keruhū pe tamatarer me'ē ym ta riki. Aja ihē tī. Tupā ra'yr ihē. A'erehe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē ame'ē ym ta me'ē te'e. ²⁷ Anī. Peme'ē tamatarer matyr ame'ē ta ke jamuparahy tar ym. A'erehe tamatarer jame'ē ta. A'erehe ypa pe eho. Pinda embor. Pira nde erepyhyk py, ame'ē jurukwar rehe esak katu. A'ep tamatarer nde eremahem ta. Ame'ē ejo'ok. Pe, tamatarer matyr ame'ē ta pe eme'ē. Ame'ē riki Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhūma'e ke. Uhyk katu ta. Nema'e ke rehe uhyk katu ta. Ihēma'e ke rehe aja tī. Uhyk katu ta tī — aja Petu pe Jesu pandu.

18

*Amō 'ar koty te we katu ame'ē rehe har
(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5)*

¹ Arahā, Jesu rehe jumu'eha ta uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Nde namō jande riki kapitā keruhū aja jaxo rahā, jande ngi har awa riki amō ta 'ar koty te we katu te me'ē ke my? — aja Jesu pe.

² Pe, ta'yn pe a'e pandu:

—Ejur — aja.

Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e mupu'am. ³ Pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehē. Aja ym pehē pexo rahā, ihē namō kapitā keruhū aja pexo ym ta tī. ⁴ Ihē namō kapitā keruhū aja amō ixo rahā: “Katu te ame'ē ke ihē” aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ē riki amō ta 'ar koty te we katu ame'ē ke. ⁵ Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta rehe amō hury katu rahā, Jesu rehe hury katu tī, aja mujekwa katu.)

“Tupã rehe nde erejuru jar katuha ke ehijar”

Aja mu'e ame'ẽ ke katu ym te
(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)

⁶ Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã! Jesu rehe pejuru jar katuha ke pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ẽ jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta. ⁷ Mã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahã, mã katu ym. Aja ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ame'ẽ ta ixo. Pe, amõ pandu: “Tupã rehe nde erejuru jar katuha ke ehijar” aja. A'erehe hijar. Aja rahã, mãte hũ pandu ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. “Ehijar” aja pandu ame'ẽ ke mã katu ym te — aja pandu.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu ame'ẽ rehe har

(Mak 9.43-48)

⁸ Jesu pandu tĩ:

—Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejuru jar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ẽ nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ẽja saka. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde po rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

—Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejuru jar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ẽja saka. Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde py rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

⁹ —Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejuru jar katuha ke nde erehijar. Aja rahã ma'e ke

rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok, ame'ẽja saka. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde reha rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

Arapuharan kanim ame'ẽ rehe har
(Ruk 15.3-7)

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehẽ pe. Ima'e Tupã je'ẽha rahoha ta riki ihẽ pái namõ ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihẽ pái namõ a'eta pandu pandu. Ihẽ pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. (“Ta'yn ta rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar ta rehe har” a'e pandu.)

¹¹ [Jesu pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã ajur. (Ame'ẽ ta riki kanim ame'ẽ ta aja saka.)]

¹² —Pesarahã! Heta arapuharan ta namõ amõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩhar kanim oho rahã, myja me'ẽ ijar ma'e ta my? Myja me'ẽ pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ẽ ta ke ijar mupyta. Ywy'ã rehe kãpĩ u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ẽ ke a'e kekar kekar oho. ¹³ Mahem rahã, hury katu a'e. Ko apandu pehẽ pe. Heta ame'ẽ ta kanim ym. Pe, ame'ẽ peteĩhar kanim ame'ẽ ke rehe heta ame'ẽ ta 'ar koty te we huryha. ¹⁴ Aja riki pehẽ pái keruhũ tĩ. Ywa pe har a'e. Kome'ẽ ta'yn ta riki kanim oho ame'ẽ ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, amõ ke mupyraraha renda pe oho, ame'ẽ ke Tupã putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
(Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. “Mã peja ehijar” aja epandu ipe. Pehẽ jõ mokõi pe'am rahã, pepandu pehẽ jupe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pepandu pehẽ jupe. Nde rehe hendu katu rahã, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta. ¹⁶ Nde rehe a'e hendu ym rahã, amõ mokõi sawa'e ta ne namõ nde ereho. Mokõi

nixóí rahã, peteĩ eraho. Aja rahã, ame'ẽ ta riki ne mu pe nde erepandu ame'ẽ ke rehe hendu ta tĩ. Pe, ame'ẽ ta pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Kuja Tupã je'eha rehe panduha ihĩ.

“ ‘Katu ym nde erema'e' aja amõ pe nde erepandu rahã, ame'ẽ ke amõ mokõi hendu katu tĩ. Mokõi ym rahã, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erepandu, ame'ẽ ke a'eta mujekwa katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ.

¹⁷ —Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ẽ ke rehe ne mu hendu ym rahã, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ẽ ta pe nde erepandu tĩ. Upa ne mu rehe har epandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ẽ ta ne mu pe pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Ame'ẽ rehe ne mu hendu ym rahã, a'e riki jaxer ai ame'ẽ ke, aja pekwa ehe har. Tupã rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tĩ. Jaxer ame'ẽ riki ne mu, aja pekwa ehe har tĩ — aja Jesu pandu. (“Amõ imu rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar rehe har” a'e pandu.)

*Tupã kotyhar ta ixoha rehe har
(Matéu 16.19; Juã 20.23)*

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe pepandu: “Pema'e ym” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. Pe, Tupã kotyhar ta pe pepandu: “Katu. Ma'e ke pema'e katu” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. ¹⁹ Ko amõ we ihẽ apandu. Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu. Pehẽ ngi har mokõi ame'ẽ ta juja katu te pandu rahã, ame'ẽ ma'e ke jande pái keruhũ muwyr ta ame'ẽ ta pe. Ywa pe har a'e. ²⁰ Pe, ihẽ rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ tar katu, a'erehe jy'ar uĩ. Pehẽ ngi har mahapyrihar jõ jy'ar rahã, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo ta tĩ. Mahapyrihar nixóí rahã, mokõihar jõ jy'ar rahã, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Amõ rehe ipy'a ke mujywyr ym
(Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32;
Koro 3.13)*

²¹ Jesu pe Petu pandu uwyr:

—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ pe ihẽ mu ma'e rahã, ihẽ py'a ihẽ amujywyr ehe. Myja hetaha ihẽ py'a amujywyr ta ehe my? Awa po wajar mokõi hetaha my? — aja ipe.

²² Jesu pandu:

—Anĩ. Awa po wajar mokõi jõ aja ym. Heta te hũ nde py'a emujywyr ehe. Marã ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujywyr ehe. ²³ Amõ ta rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amu'e ta. Kuja riki. Yman amõ ywyma'e kapitã keruhũ ixo. Myja tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ẽ ke kapitã keruhũ ukwa ta. ²⁴ A'erehe miasu ta ke amõ ta werur werur ipe. Kapitã keruhũ ukwa ukwa uĩ ramõ rahã, amõ ke amõ ta muhyk. Ame'ẽ riki tamatarer heta te hũ kapitã keruhũ ngi jo'ok. Mujywyr ym riki.

²⁵ Marã ka ym mujywyrriha. Nixóí te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitã keruhũ pandu: “Kome'ẽ miasu ke emuhepy eho. Amõma'e wan ta. Amõ pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ihẽ pe erur. Hakehar ke emuhepy tĩ. Ta'yr ta aja tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Upa ima'e ke aja tĩ. Emuhepy. Pe, tamatarer ihẽ pe erur. Muhepyha riki” aja kapitã keruhũ pandu tĩ. ²⁶ Pe, ipynarãi pe miasu wapyk. Kapitã keruhũ ruwa koty wapyk. Pandu ipe: “Eharõ we rĩ. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihẽ amujywyr ta” aja miasu. ²⁷ Kapitã keruhũ pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: “Katu. Upa ihẽ aharái apo 'y. Tamatarer ihẽ pe emujywyr ym ta me'ẽ te'e. Eho te'e 'y” aja.

²⁸ —Soroka pe ame'ẽ miasu oho ramõ rahã, ianam ke rehe a'e usak, amõ miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ẽ mujywyr ym. Pe, ame'ẽ jurupy rupi miasu hãtã pyhyk. Pandu ipe: “Ihẽ ngi tamatarer nde ereraho. Ame'ẽ ke emujywyr” aja. ²⁹ Ipynarãi pe ame'ẽ ianam wapyk. Pe, pandu: “Eharõ we rĩ. Pe, upa tamatarer nde pe ihẽ amujywyr ta” aja. ³⁰ Miasu pandu: “Anĩ. Aharõ ym ta” aja. Pe, ianam ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te tamatarer mujywyr ym rahã, uhem ym ta riki.

³¹ —Ame'ẽ ke amõ miasu ta ukwa rahã, parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta

pandu oho. ³² A'erehe miasu ke ijar muhyk tĩ. Pandu ipe: “Mā! Jaxer ame'ẽ ke nde. Tamatarer heta te hũ ihẽ pe nde eremu-jywyw ym. Upa katu te ihẽ aharái riki. Nde erepandu ihẽ pe. ‘Marã ka ym ihẽ amujywyriha nde pe. A'erehe eharái katu’ aja riki. A'erehe upa katu te ihẽ aharái. ³³ Nde rehe apyrara ihẽ asak, aja amõ miasu rehe nde erepyrara eresak ta me'ẽ te'e” aja ijar. ³⁴ Ame'ẽ miasu rehe kapitã keruhũ parahy. Amõ rehe ame'ẽ miasu pyrara ym usak, a'erehe parahy ehe. (Amõ sawa'e pe pandu:) “Kyndaha pe peme'ẽ ekynda eraho. Tamatarer upa katu te ihẽ pe mujywyw ym rahã, a'ep a'e ke nupã ta amõ” aja kapitã keruhũ pandu – aja Jesu pandu.

³⁵ A'e pandu tĩ:

–Ame'ẽ kapitã keruhũ aja ihẽ pái keruhũ tĩ. Pehẽ mu rehe pehẽ py'a pemujywyw ym rahã, aja pehẽ ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ta tĩ. A'e riki ywa pe har a'e – aja Jesu pandu.

19

Hakehar ke hijar ame'ẽ rehe har

(*Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11*)

¹ Ipy'a jywyriha rehe har upa pandu rahã, Ngariréi ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tĩ. Oho rahã, Jondã y ruwái rehe oho. ² Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu a'ep. ³ Amõ parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr tipe. A'e jawy rahã, a'eta pandu ta tipe: “Jaxer ame'ẽ ke nde erepandu” aja. A'erehe kuja a'eta pandu:

–Upa ma'e amõ putar rahã, hakehar ke a'e hijar katu my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa my? – aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

–Tupã je'ẽha rehe pesak riki. Kuja amõ mupinim:

“Ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke a'e mujã. Kũjã ke mujã tĩ” aja riki.

⁵ –Amõ we tĩ:

“Jumendar rahã, ipái ta ke sawa'e hijar, pe, hakehar namõ ixo katu. Ame'ẽ

mokõihar riki peteĩhar aja ixo apo 'y’ aja.

⁶ –A'erehe ame'ẽ ta riki mokõi ym. Peteĩhar aja ixo apo 'y. A'erehe peteĩhar aja Tupã riki mujã. Ame'ẽ ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym tiki – aja Jesu. (“Mumokõi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

⁷ Parise ta pandu ipe:

–Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my: “Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe mupinim: ‘Nde ihẽ rakehar ym apo 'y’ aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyw mondo, paper namõ” aja riki Moise – aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

–Jundéu awa ta iãkã jumujanam ngã juehe. Tupã je'ẽha rehe hendu tar ym, a'erehe Moise pandu: “Hakehar ke amõ hijar rahã, katu we” aja. Ma'e ke Tupã mujã py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã, katu ym arahã. ⁹ A'erehe apandu pehẽ pe. Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym aja – aja Jesu.

¹⁰ Jumu'eha ta pandu:

–Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu tiki – aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

–Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta.

¹² Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym jumendaraha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi har aja riki. Marã ka ym jumendaraha. Ehe ihĩ ame'ẽ ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ ta amõ koty. Ame'ẽ ta ngi ehe ihĩ ame'ẽ ke amõ ta mondok, a'erehe marã ka ym jumendaraha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã rehe har pandu pandu oho. Ame'ẽ riki ima'e ma'eha. Ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e – aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe har Jesu pandu katu

(*Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17*)

¹³ Ta'yn ta ke amõ ta werur ipe. Ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar ame'ẽ ke a'eta putar. (Ipo mujar rahã, Tupã usak katu

a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'yn ta rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu, ame'ẽ ke a'eta putar tĩ. A'erehe werur ipe. Anĩ. Jumu'eha ta je'ẽ je'ẽ:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja riki.

¹⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihẽ rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ẽ ta'yn ta aja me'ẽ Tupã kotyhar wan ta tĩ — aja jumu'eha ta pe. (Ta'yn ta aja ixo rahã: “Katu te ame'ẽ ta ke jande” aja ym ukwa, a'erehe pahar Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa katu.)

¹⁵ Pe, ipo ke ta'yn ta ãkã rehe Jesu mujar mujar. Upa rahã, a'engi a'e oho.

Ima'ehũ namõ ixo, ame'ẽ rehe har (Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)

¹⁶ Amõ rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja me'ẽ katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁷ A'e pandu:

—Katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e, ame'ẽ rehe har mã peja ihẽ pe epandu ym. (Nde erekwa riki.) Katu te ame'ẽ ke peteĩhar jõ ixo. Tupã a'e. Nde ke Tupã muhã katu, ame'ẽ ke nde ereputar rahã, a'e pandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.

¹⁸ —Ma'e Tupã pandu my? — aja sawa'e pandu ipe.

Jesu pandu:

—Amõ ke ejukwa ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõma'e ke emukanim ym. Amõ rehe har te'e epandu ym. ¹⁹ Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ — aja ipe.

(“Ne namõ ixo ame'ẽ ta” aja Jesu pandu rahã: “Upa amõ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e” aja mujekwa katu.)

²⁰ Sawa'e pandu:

—Upa aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. Myja amõ we ihẽ ama'e rahã, ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja riki.

²¹ Jesu pandu ipe:

—Katu te aja nde erexo tar katu rahã, upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe, tamatarer nde erepyhyk rahã, upa katu te ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe te'e eme'ẽ me'ẽ. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã koty nema'ehũ ta. Pe, ihẽ namõ eho — aja ipe.

²² Ame'ẽ ke rehe sawa'e hendu rahã, pyai riki. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (Ame'ẽ ke te'e me'ẽ tar ym) a'erehe pyai oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tĩ.)

²³ Ame'ẽ ke rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta mã Tupã putar aja ixo tar ym te. ²⁴ Ko apandu tĩ. Awi jupiha kwar rupi marã ka ym amõ rymba asa ohoha. Kame, ame'ẽ rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta i'ar koty te we marã ka ym Tupã putar aja ixoha — aja Jesu pandu.

²⁵ Ame'ẽ ke jumu'eha ta hendu rahã, pandu:

—Mãte hũ puki! Aja rahã, awa ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Amõ ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁷ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, ne namõ jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe Tupã muwyr ta my? — aja Jesu pe.

²⁸ A'e pandu:

—Hã! Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Upa ma'e ke Tupã mupyahu rahã, kapitã keruhũ aja ihẽ axo ta. Ngã ke ihẽ amondo mondo ta axo. Arahã pehẽ riki kapitã wan ta tĩ. Pehẽ awa py mokõi sawa'e ta. Jundéu awa tama'e kapitã ta ke pehẽ tĩ. A'eta ke pemondo mondo ta tĩ.

²⁹ —Ihẽ rehe har amõ pandu tar katu, a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Hendyr ta ke hijar tĩ. Ipái ke hijar tĩ. Imãi ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Aja rahã, upa katu te aja ixo ame'ẽ ta pe ma'e heta te hũ Tupã mujywywyr ta. Pe, ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta.

³⁰ —Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ë ta rehe juja katu te Tupã me'ë me'ë ta. Tupã kotyhar aja muruwak py, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

20

Kupixa rehe paraky ame'ë ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Yman rahã, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë me'ë. (Juja katu te ngã rehe a'e usak katu ta.) Ame'ë ma'ema'eha kuja riki. Pytuniwe te rahã, parakyha ta pe amõ sawa'e pandu oho. Ame'ë ta rehe usak rahã, sawa'e pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho. ² Peteĩ wera rahã, peparaky. Peteĩ wera rahã muhepyha, ame'ë tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ë ta” aja kupixa jar pandu. “Katu. Jaho ta kÿ” aja parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar mondo.

³ —Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ãĩ rĩ. Te'e ixo. ⁴ Kupixa jar pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu ihẽ akwa, aja pehẽ pe ihẽ amuhepy ta” aja ijar. “Hã!” aja sawa'e ta. A'erehe ame'ë ta kupixa pe paraky oho tĩ.

⁵ —Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke kupixa pe mondo tĩ.

—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo tĩ.

⁶ —Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ãĩ rĩ. Ijar pandu: “Ma'erehe te'e pexo se my?” aja sawa'e ta pe. ⁷ Sawa'e ta pandu: “Peparaky peho. Amuhepy ta” aja jande pe pandu ym awa, aja kupixa jar pe. “Aja rahã, ihẽma'e kupixa pe peparaky peho apo” aja riki kupixa jar. A'erehe ame'ë ta paraky oho tĩ.

⁸ —Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer usakiha ame'ë miasu pe kupixa jar pandu: “Parakyha ta ke emujy'ar. Tamatarer ke eme'ë me'ë. Kupixa pe a'ejõhar oho ame'ë ta pe eme'ë py. Ka'aruk koty oho ame'ë ta

pe tamatarer eme'ë py. A'engi warahy ywa ku'a ihon rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. A'engi warahy jandar rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ. Pe, a'ejõhar pytuniwe rahã oho ame'ë ta pe eme'ë tĩ” aja kupixa jar.

⁹ —Ka'aruk koty paraky oho ame'ë ta pe tamatarer ke miasu me'ë. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha me'ë riki. ¹⁰ A'erehe amõ ta kuja: “Éi! Ame'ë ta 'ar koty te we japaraky, a'erehe ame'ë ta 'ar koty te we tamatarer japyhyk ta” aja pytuniwe rahã paraky oho ame'ë ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu me'ë tĩ.

¹¹ —A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ë je'ë hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ë je'ë hũ. ¹² A'eta pandu: “A'ejõhar paraky oho ame'ë ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty oho ame'ë ta ke. Jande anĩ. Warahy haku rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u. Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te nde ereme'ë me'ë. Katu ym aja” aja kupixa jar pe.

¹³ —Je'ë je'ë hũ ame'ë ta ngi har peteĩhar pe kupixa jar pandu: “Sa'e! Ehendurahã! Nde pe upa ihẽ amuhepy riki. Te'e ym ihẽ. Nde ereparaky ereho rahã, peteĩ wera rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta, aja nde erekwa. Aja japandu katu riki. ¹⁴ Nema'e tamatarer eraho. Nde rok pe ejy-wyr eho. Kome'ë a'ejõhar paraky oho ame'ë pe nde aja ihẽ ame'ë tar katu tĩ. ¹⁵ Ihẽma'e tamatarer namõ ihẽ aputar ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu. Amõ ta rehe ihẽ riki akyty'ÿ ym. Pehẽ rehe anĩ, aja pekwaha naĩ, a'erehe nde ereje'ë je'ë hũ ihẽ rehe my. Katu ym aja” aja kupixa jar — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Kupixa jar aja Tupã tĩ. Ixotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ë ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

“Thẽ ke amõ ta jukwa ta” aja Jesu pandu tĩ

*“Ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem”
aja pandu tī*

(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

¹⁷ Jerusarē ok ta pe a'e oho ixo rahā, jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ē ta ngi har jumu'eha ta awa py mokōi jō mujy'ar. A'eta wata oho ixo rahā, kuja Jesu pandu:

¹⁸⁻¹⁹ —Pehendurahā! Jerusarē ok ta pe jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta kotyhar ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kotyhar ta aja tī. Ihē rehe muhyk ta werur tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Upa ame'ē ta ihē ke pyhyk ta. Pe, ihē pe a'eta pandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke ame'ē ta raho ta. Pe, ihē rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta. Ihē ke pirok ta tī. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe pandu.

*Tian ta mǎi pandu Jesu pe
(Mak 10.35-45)*

²⁰ Semende rakehar uhyk uwyr ehe. Mokōi imembyr werur. (Imembyr rer Tian. Juā amō tī.) Ipynarāi pe imāi wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Ma'e ke ihē apandu ta nde pe — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Ma'e nde pe? — aja ipe.

Tian mǎi pandu:

—Nde riki kapitā keruhū rahā, ko mokōi ihē membyr nde rake wapyk ta. Ame'ē ke emanga katu ihē pe apo. Nde jywa katu koty peteī wapyk ta. Nde jywa'i koty amō wapyk ta tī — aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk rahā, amō ta 'ar koty te we je'ēha te reko, aja mujekwa.)

²² A'e pandu:

—Mā! Upa pepandu ame'ē ke pekwa katu ym. Ihē rake pewapyk tar katu rahā, amō we ta pehē pe tī. Kuja. Ihē apyrara hū ta axo. Ihē aja pepyraraha ke pepyhyk ta katu my tī? — aja Jesu.

Tian ta pandu ipe:

—A'e tǎy. Japyhyk katu ta — aja.

²³ Jesu pandu:

—A'e tǎy. Jete! Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū ta. Ihē ke mupyrara hū aja ta pehē tī. Pesarahā! Ihē rake pewapyk, anī. Apandu ym ta ame'ē. “Se ihē jywa katu koty ewapyk. Se ihē jywa'i koty ewapyk” aja ihē apandu ym ta. Ame'ē ke ihē pái jō pandu katu. A'e riki ame'ē renda mukatu — aja Tian ta pe.

²⁴ Ame'ē ke rehe jande popa jumu'eha ta hendu rahā, imu ta rehe parahy, Tian ta rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe parahy.) ²⁵ A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pe, pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ēha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī. ²⁶ Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. Amō riki kapitā keruhū aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'e ke ma'ema'e katu ixo. Te'e paraky ame'ē ta aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. ²⁷ Pe, pehē ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe te'e paraky aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. ²⁸ A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngāma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu.

*Mokōi eha ym te ame'ē ta ke Jesu mukatu
(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)*

²⁹ Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo rahā, haikwer rupi heta ngā oho tī. ³⁰ Awa rape rake mokōi eha ym te ame'ē ta wapyk uī. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu. A'erehe hātā a'eta pukái:

—Jesu! Ndawi rainō ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa.)

³¹ Mokōihar ta pe heta ame'ē ta pandu:

—Pepandu ym aja — aja tipe.

Eha ym te ame'ē ta i'ar koty te we hātā pukáiha:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki.

³² Jesu pyta. Pe, pandu:

—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihē ama'e ta pehē pe my? — aja.

³³ A'eta pandu:

—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha ke emukatu. Jasak tar katu — aja.

³⁴ Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta oho tī.

21

*Jerusarē ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho
(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19)*

¹ Jerusarē ok ta pe uhyk tate rahā, Metaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ē riki ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwéi ty. A'engi mokōi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo.

² Mokōihar ta pe pandu:

—Jande ruwa koty ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ē rehe amō pukwar. Imembyr namō i'āi. Ame'ē mokōi pejirar. Pe, se ihē pe pemuhyk perur. ³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amō pandu rahā, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo” aja. “Hā!” aja a'e pandu ta. Pahar pehē namō jumen ta ke a'e mondo ta — aja Jesu pandu.

⁴ Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō mupinim, aja uhyk tī. Kuja riki:

⁵ “Siā ok ta pe har ta pe pepandu: ‘Pesarahā! Pehēma'e kapitā keruhū petur ixo apo 'y. A'erehe peta kŷ.

“Katu te me'ē ke ihē” aja ym ame'ē ke a'e. Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitā keruhū a'e, aja pekwa katu ta' aja.” (“Siā ok ta” aja pandu rahā: “Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

⁶ Upa Jesu pandu rahā, mokōi jumu'eha ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e.

⁷ Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke werur tī. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta mou. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk uī. Pe, oho. (Kamixa mou rahā, a'e riki kapitā keruhū aja a'eta ukwa.) ⁸ Awa rape rupi heta ngā kamixa ke mou mou tī. Amō ta

pindo ro aja me'ē mondok. Ame'ē ke awa rape rupi mou mou tī. (Aja rahā, kapitā keruhū ko tur. Jumai ym ha aja uwyr, aja mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho. ⁹ Jesu ndutar koty heta ngā wata oho. Haikwer rupi aja tī. Heta wata oho tī. Upa ame'ē ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Sawa'e te je'ēha rupi nde erejur ame'ē ke nde. Mā peja nde rehe Tupā usak katu. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e — aja ngā pandu pandu.

¹⁰ Jerusarē ok ta pe Jesu ixo oho rahā, ngā mutyapu tyapu hū. Amō ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngā.

¹¹ Amō ta pandu:

—Ko Jesu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja. Nasare ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihī.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

¹² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho. Pe, upa ma'e ke muhepy ame'ē ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke muhepy jo'ok ame'ē ta ke muhem mondo ingi tī. Tamatarer muruwak ame'ē tama'e myrape ke mujere tī. Aja upa tamatarer ke muhāi ombor. (Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ē tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy ame'ē tama'e myrape ke mujere tī. ¹³ Upa ngā pe a'e pandu:

—Mā! Mukanīha renda aja se pemuruwak. Sengi pehem peho. Tupā pandu ame'ē ke amō mupinim. Kuja riki Tupā pandu:

“Se ihēma'e jumu'eha renda keruhū ke.

Ihē namō ngā pandu pandu, ame'ē renda ke se” aja Tupā pandu.

—Pehē anī. Ame'ē ke amō koty pemuruwak. Ma'e ke mukanīha renda aja pemuruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanïha aja ame'ẽ ta tĩ.)

¹⁴Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu i'ãi. A'ep eha ym te ame'ẽ ta uhyk ehe. Wata katu ym ame'ẽ ta uhyk ehe tĩ. Upa ame'ẽ ta ke a'e mukatu. ¹⁵Aja ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Ame'ẽ rehe parise ta usak rahã, parahy ehe riki. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kurumĩ ra'yr ta hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitã keruhũ nde. Nde riki katu te me'ẽ ke — aja Jesu pe pandu. Kũjãtãi ra'yr aja tĩ. Pandu pandu tĩ.

Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu rahã, Jesu rehe parahy tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ. ¹⁶A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Kurumĩ ta pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tỹ. Ahendu katu. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim, ame'ẽ rehe pesak riki. Kuja: “Kurumĩ ra'yr ta ke nde eremu'e, a'erehe a'eta pandu katu: ‘Nde riki katu te me'ẽ ke.’ A'erehe ame'ẽ panduha aja a'eta pandu katu tĩ” — aja Jesu pandu. (Kurumĩ ra'yr ta Tupã rehe har pandu katu, aja Jesu mujekwa. Kũjãtãi ra'yr aja tĩ.)

¹⁷Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Mak 11.12-14; Mak 11.20-24)

¹⁸Ku'ẽ rahã, pytuniwe rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu jywyr oho ixo rahã, myahy a'e.

¹⁹Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak. Sik'y ke. A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'ãi. A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa nixói te ta — aja riki.

Pahar ame'ẽ sik'y xirik oho. ²⁰Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta pandu:

—Mãte hũ puki! Pahar sik'y xirik oho! Myja me'ẽ my? — aja.

²¹Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ sik'y ke ihẽ amuxirik. Tupã rehe pejurujar katu rahã, aja pema'e ta tĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. Aja rahã, ihẽ ama'eha aja pema'e katu ta tĩ. Ame'ẽ jõ ym. Kome'ẽ

ywy'ã pe pepandu: “Eho! Ejumbor eho y ramũi pe!” aja. Tupã namõ pepandu, pe, pejurujar katu ehe tĩ. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Aja rahã, ame'ẽ ywy'ã opor ta oho. ²²Pejurujar katu ehe rahã, ma'e ke pepandu pandu inamõ, ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta — aja Jesu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'ẽ ke amõ ta ukwa tar katu
(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta uhyk uwyr ehe tĩ. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja ipe.

²⁴Jesu pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ. ²⁵Apo pepandu py ihẽ pe. Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk ngã ke my? Awa Juã ke mondo my? A'e ke Tupã mondo my? Sawa'e mondo my? Pepandurahã! — aja Jesu.

Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, se koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu pandu ngã jupe. Kuja:

—Mã! Myja japandu ta ipe my? “Tupã je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe Jesu pandu ta. ²⁶Anĩ. “Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande rehe ngã parahy ta. Mahy ta jande ke tĩ. Juã riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja ngã ukwa katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu. A'erehe jande rehe parahy ta. Mã! Myja japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.

²⁷A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu ym ta tĩ — aja pa'ihu ta pe. Kapitã ta pe pandu tĩ.

Mokõi ta'yr ta ame'ẽ rehe har

²⁸ Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu tĩ:

—Myja pekwa my? Amõ rahã, ipái namõ mokõi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ẽ pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja. ²⁹ “Aho ym ta ihẽ” aja ipái pe. I'i atu rahã ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe ta'yr paraky oho. ³⁰ Pe, amõ ta'yr pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja riki. Ta'yr pandu: “Aho ta kÿ” aja tipe. Anĩ. Oho ym riki. ³¹ Mokõi ta'yr ta ngi har awa riki ipái putar ame'ẽ ke ma'e my? — aja Jesu.

—U'ar py ame'ẽ ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tĩ:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta'yr ta rehe har amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ta jaxer ai te aja pekwaha. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta ke. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta jaxer ai aja pekwaha tĩ. Ame'ẽ ta Tupã koty ipy'a ke muruwak, a'erehe Tupã kotyhar ta aja muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ẽja saka.) ³² Myja Tupã kotyhar aja amõ muruwak my? Ame'ẽ rehe har Juã mujahukiha mujekwa uwyr pehẽ pe. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Pehẽ pa'ihu ta. Pejurujar ym ehe tĩ. Kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe tĩ. Ame'ẽ ke rehe pesak tipe. Anĩ. Pehẽ py'a ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehẽ tĩ.) Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym, a'erehe Tupã kotyhar ta aja pemuruwak ym tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa ty usakiha ta rehe har

(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)

³³ Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu tĩ:

—Amõ myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ apandu ta. Pehendurahã! Amõ sawa'e ixo. Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe, ma'eywa'y rãkã ra'yr ke a'e jytytm. Uwa'y

rãkã ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda ke pykũi tĩ. Kupixa my'y pe myta mujã tĩ. (Ywate ame'ẽ ke mujã. Ame'ẽ ngi usakiha usak usak katu.) Upa mujã rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja. “Ere” aja ame'ẽ ta pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho. (Paxia oho.)

³⁴ —I'a tyarõ rahã, miasu ta ke kupixa jar mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we ta tipe oho. ³⁵ Miasu ta ke usakiha ta pyhyk. Amõ ke a'eta nupã riki. Amõ ke jukwa. Amõ rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe me'ẽ ym te ma'e rykwer ke. ³⁶ Amõ miasu ta ke kupixa jar mondo tĩ. Mondo py, ame'ẽ 'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ẽ ta ke usakiha ta juja katu te mahy. Amõ ke nupã. Amõ ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe me'ẽ ym te ma'eywa rykwer ke.

³⁷ —Pe, a'ejõhar ta'yr ke kupixa jar mondo. “Ihẽ ra'yr rehe a'eta hendu katu ta, aja ihẽ akwa” aja a'e jupe. A'erehe ta'yr ke mondo tipe. ³⁸ Ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, a'eta pandu pandu a'eta jupe: “Ko riki kupixa jar ra'yr. Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ẽ ke. Aja rahã, kupixa riki jandema'e wan ta” aja a'eta jupe. ³⁹ A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe, kupixa ngi hykÿi raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke jukwa.

⁴⁰ —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahã, usakiha ta pe myja me'ẽ a'e ma'e ta my? — aja Jesu.

⁴¹ —Ame'ẽ jaxer ame'ẽ ta ke kupixa jar jukwa ta. Pe, amõ ta pe a'e pandu ta: “Ihẽma'e kupixa rehe pesak katu” aja ta. Pe, i'a tyarõ rahã, ame'ẽ ta riki ma'eywa rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e rykwer ke me'ẽ ta — aja a'eta pandu ipe.

⁴² A'eta pe Jesu pandu:

—Aja ta riki. Pesarahã! Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha pesak katu riki. Kuja: “Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ẽ ita ke’ aja. Anĩ. Tupã pandu: ‘Peme'ẽ riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu te aja jakwa katu" aja panduha ihĩ.

⁴³ —A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Je'ẽha pyahu ke Tupã muwyr. Aja Tupã kotyhar ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym, a'erehe pehẽ ke a'e putar ym tĩ. Pe, amõ awa ta pe a'e pandu ta: "Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Ame'ẽ ta putar katu ta. Pe, katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta. Tupã putar aja a'eta ma'ema'e ta. ⁴⁴ [Kome'ẽ ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta] — aja Jesu pandu.

("Ita rehe har" Jesu pandu rahã: "Juehe har" a'e pandu. "Ipy tukwa" aja pandu rahã: "Jesu ke amõ ta putar ym" aja mujekwa. Amõ rehe ita u'ar rahã, ame'ẽ ke Jesu mupyrara hũ ta, aja a'e mujekwa katu.)

⁴⁵ Myja me'ẽ kupixa usakiha ta my, ame'ẽ ke Jesu pandu. Ame'ẽ rehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta hendu rahã, a'eta rehe har Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe har a'e pandu tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. ⁴⁶ A'erehe a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Jesu riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja heta ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe heta ame'ẽ ta ngi parise ta kyje. A'erehe Jesu ke pyhyk ym arahã.

22

Ta'yr riki jumendar ame'ẽ rehe har (Ruk 14.15-24)

¹ Ngã pe pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja Jesu pandu pandu. Kuja:

² —Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta kuja riki. Amõ rahã, sawa'e ixo. Kapitã keruhũ a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe imi'u ke ipái matyr. Huryha mujã. ³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu. "Pepandu peho. Kwehe amõ ta pe ihẽ apandu: 'Ihẽ mi'u ke pe'u pejur' aja. Ame'ẽ ta pe pepandu peho: 'Pe'u pejur apo' aja." A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar ym ngã.

⁴ —A'erehe amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mondo. Kwehe pandu: "Pejur" ame'ẽ ta pe miasu ta pandu we ta oho tĩ.

Kuja pandu ta: "Kapitã keruhũ pandu: 'Ihẽ mi'u ke upa amatyr hũ. Tapi'iruhu upa ihẽ ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ẽ ke ajukwa tĩ. Upa amuka'ẽ riki. Myrape 'ar pe ihĩ apo. Ihẽ ra'yr jumendariha rehe pesak pejur' aja riki." Aja miasu ta pandu tipe. ⁵ Ame'ẽ rehe ngã hendu ym tĩ. Pe, ima'e ma'ema'e oho. Amõ riki kupixa pe paraky oho. Amõ riki ima'e muhepyha renda pe paraky oho. ⁶ Amõ ta riki miasu ta ke pyhyk. Pe, nupã hũ. Pe, jukwa. ⁷ Ame'ẽ ukwa rahã, kapitã keruhũ riki parahy. A'erehe sonda ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ẽ ta ke sonda ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rekoha ke sonda ta hany tĩ. Upa ukwái.

⁸ —Pe, amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mujy'ar. A'e pandu: "Jumendariha rehe ihẽ mi'u ke ihẽ amatyr. Kwehe ihẽ apandu: 'Pejur' ame'ẽ ta uwyr rahã, katu ym ta tipe. Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahã, katu ym. ⁹ Apo awa rape rupi peho. A'ep amõ ta ke pemahem rahã, pepandu: 'Kapitã mi'u matyriha rehe pe'u pejur'" aja kapitã keruhũ pandu. ¹⁰ A'erehe miasu ta oho. Awa rape rupi oho. Pe, ame'ẽ rupi wata ame'ẽ ta mujy'ar. Katu ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Jaxer ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pe, jumendariha renda ke mutyryhem.

¹¹ —Uwyr ame'ẽ ta rehe kapitã keruhũ usak oho. Pe, amõ rehe usak. Ma'e mundeha nixói riki. (Jumendariha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ ke ijar me'ẽ ngã pe.) Ame'ẽ ke pyhyk ym. Putar ym, a'erehe munde ym. ¹² Kapitã keruhũ pandu ipe: "Sa'e! Jumendariha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ ke munde. (Ihẽ ame'ẽ, ame'ẽ ke nde eremunde ym.) Myja se nde erexe my?" aja ipe. Ame'ẽ sawa'e je'ẽ ym. ¹³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu: "Sawa'e po ke pepukwar. Ipyta ke pepukwar tĩ. Pe, soroka pe pembor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy hũ, a'erehe hã ke su'u su'u rãĩ" aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

("Ta'yr jumendariha rehe oho" aja pandu rahã: "Tupã renda pe ohoha" aja mujekwa. "Ma'e mundeha katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ" aja pandu rahã: "Ipy'a juhyk"

aja mujekwa. Aja ym rahã, marã ka ym Tupã koty amõ ohoha.)

¹⁴ Pe, Jesu pandu tĩ:

—Heta te hũ ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Ihẽ renda pe pejur” aja. Anĩ. Heta te hũ ame'ẽ ta oho ym. Heta ym ame'ẽ ta rehe a'e katu usak. Ixotyhar ta jõ aja jo'ok riki — aja pandu.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ẽ ame'ẽ rehe har

(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

¹⁵ Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu a'eta jupe. “Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe, je'ẽha a'e jawy rahã, japyhyk ta” aja riki pandu pandu a'eta jupe. ¹⁶ A'erehe ima'e jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu koty mondo. Ero kotyhar ta ke a'eta mondo tĩ. Ame'ẽ ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, ame'ẽ ke jakwa katu. Myja me'ẽ amõ ixoha ke Tupã putar, ame'ẽ rehe har jetehar nde eremu'e. Amõ ngi nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. ¹⁷ Apo jande pe epandu. Myja me'ẽ nde erekwa my? Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ẽ rahã, katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa my? “Pehẽ peme'ẽ katu” aja mujekwa my? “Peme'ẽ ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe — aja Jesu pe.

¹⁸ A'eta riki katu ym ame'ẽ ke ma'e tar katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:

—Mã! Mokõi pekwaha ta ke pehẽ! Ihẽ ke pemuka'u te'e tar katu. ¹⁹ Kapitã keruhũ pe tamatarer ke amõ me'ẽ. Ame'ẽ tamatarer ke ihẽ pe pemujesak — aja parise tama'e jumu'eha ta pe.

Tamatarer ke a'eta werur ipe. ²⁰ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ẽ tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer ngã mupinim ko my? — aja.

²¹ —Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

A'erehe Jesu pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ẽ katu. Tupãma'e ke rahã, pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. Ame'ẽ riki ma'e ke peme'ẽ, ame'ẽja saka — aja pandu.

²² Ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, pandu:

—Mã! Ukwa katu a'e! — aja.

Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

Ngã ke Tupã mukwera katu muhem ame'ẽ rehe har

(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

²³ Jesu namõ parise tama'e jumu'eha ta pandu uwyr. Ame'ẽ wera rahã, sanduse ta uhyk ehe tĩ. Ame'ẽ ta manõha ngi amõ kwera ym te ta, aja ukwa ame'ẽ ta ke a'eta.

²⁴ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mujekwa:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.

Ame'ẽ ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka ngã ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁵ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ẽ ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe. Pe, manõ. A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. ²⁶ Mokõihar aja tĩ. Sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. A'erehe imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. Ame'ẽ aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. Aja upa imu ta riki tĩ. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Pe, manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ. ²⁷ Upa awa po wajar mokõi imu ta manõ. Pe, kũjã manõ tĩ. ²⁸ Apo epandurahã! Yman rahã, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk — aja sanduse ta pandu.

(“Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ẽ ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ẽ panduha ke sanduse ta pandu.) ²⁹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Tupã je'ẽha pekwa ym. Tupãma'e pyrãtãha ke pekwa ym tĩ, a'erehe pehẽ je'ẽha ke pejawy. ³⁰ Yman rahã, ngã kwera katu uhem rahã, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ame'ẽ ta aja ngã ixo ta tĩ. Jumendar ym te ta

tī. ³¹ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupã pandu ame'ë rehe har pekwa riki. Paper rehe pesak riki. Tupã pandu:

³² “Ihë rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu tī” aja Tupã.

—Pesarahã! Ixuwe ixo ame'ë ta jō Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manō ame'ë ta anĩ. Aja rahã, Amarã taã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. Yman riki manō. Iã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe manō ame'ë ta kwera katu ta kÿ, aja Tupã mujekwa katu — aja Jesu pandu.

³³ Ame'ë ke rehe sanduse ta hendu rahã, pandu:

—Mã! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ëha katu te me'ë ke ame'ë rehe har

(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

³⁴ Sanduse ta je'ëha ke Jesu mukanim, aja parise ta hendu. A'erehe a'eta jy'ar uwyr ehe. ³⁵ Ame'ë ta ngi har amō pandu ipe. Jesu je'ëha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja pandu ipe:

³⁶ —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Moise je'ëha ke jande jakwa jaxo. Ame'ë ngi har myja me'ë riki katu te me'ë ke my — aja Jesu pe.

³⁷ A'e pandu:

—Tupã rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoĩ moĩ katu ehe tī. Aja epy'a katu te ehe.

³⁸ Ame'ë riki Moise je'ëha katu te ame'ë ke. Amō 'ar koty te we katuha ame'ë. ³⁹ Mokōi katu te ame'ë ke ihë apandu py aja tī. Kuja. Ne namō ixo ame'ë ta rehe epy'a katu. Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe epy'a katu tī. ⁴⁰ Ame'ë mokōi riki katu te me'ë ke. Ame'ë mokōi rehe amō hendu katu te rahã, upa katu te Moise je'ëha rehe hendu katu, ame'ëja saka — aja Jesu pandu parise ta pe. (“Ne namō ixo ame'ë ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e” aja Jesu pandu rahã: “Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e” aja mujekwa katu.)

Kirisutu rehe har Jesu pandu

(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

⁴¹ Amō parise ta jy'ar uwyr. Arahã kuja Jesu pandu ngã pe:

⁴² —Kirisutu rehe har, myja me'ë pekwa my? Awa rainō ke a'e my? Myja ehe har pekwa my?

—Ndawi rainō ke a'e, aja ehe har jakwa — aja parise ta pandu.

⁴³ Jesu pandu:

—A'e tÿ. Awa a'e tī. A'erehe Ndawi rainō ke a'e. Amō we tī. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke Ndawi pandu: “Ihëma'e sawa'e te” aja Kirisutu pe. (Aja rahã, Tupã a'e tī.) Kuja Ndawi pandu:

⁴⁴ “Ihëma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:

‘Se ihë rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te ame'ë ke nde, aja amujekwa.) Ne ruwajan ta ke ihë amuputu'u ta.

Ame'ë ym rahã we, se ewapyk eĩ.

Nde rehe a'eta hendu ym rahã we, se ewapyk eĩ tī” aja Ndawi pandu.

⁴⁵ —“Ihëma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu.

Aja rahã, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja mujekwa katu. (Aja rahã, a'e Tupã tī, aja Ndawi ukwa katu tī.) Aja jō ym. A'e riki hainō ke tī. (Aja rahã, awa a'e tī, aja mujekwa tī) — aja Jesu mujekwa.

⁴⁶ Jesu pe marã ka ym je'ëha ke amō mujywyriha. A'engi ma'e ke amō ta pandu ym ipe.

23

Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'ë rehe har

(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

¹ Heta ngã pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe pandu tī:

² —Moise mupinim, ame'ë ke Moise je'ëha mu'e ame'ë ta mujekwa ngã pe. Parise ta aja tī. Mujekwa ngã pe tī. ³ A'erehe a'eta mujekwa ame'ë ke rehe pehendu katu ta me'ë te'e. Ame'ë ta mu'e, aja pema'ema'e katu tī. Kuja jō anĩ. Parise ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja a'eta ma'ema'e ym. Mokōi ukwaha aja a'eta ixo. ⁴ A'eta mu'e ame'ë ke kuja pandu: “Mã peja jande jamu'e ame'ë ke pema'ema'e katu” aja riki. Ame'ë riki mã hãtã te hũ ma'eha. Ame'ë riki ma'e puhýi ame'ë ke xupe pe hupir raho, ame'ëja saka. “Pehë namō jama'e ta. Pehë rehe japy'a katu” aja pandu ym te parise ta. (Aja rahã: “Pehë

namō pehēma'e puhýiha ke jahupir ta" aja pandu ym te ta. Katu ym aja.)⁵ Ma'e ke parise ma'e ixo rahā, ame'ē ke rehe amō ta usak. Ame'ē ke a'eta putar katu. Amō ta usak rahā: "Mā! Pehē katu" aja amō ta pandu naī. Amō we tī. Tupā je'ēha ke paper rehe a'eta mupinim. Ame'ē ke mupu'a, pe, iyywa rehe pukwar. Ipykā pyter pe pukwar tī. Tiha ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tī. Puku ame'ē ke pukwar. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu, aja ukwaha naī.)⁶ Ngā mi'u matyriha ke amō mujā rahā, kapitā keruhū rake jō a'eta wapyk tar katu. Kapitā ta jupe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahā, kapitā ta rake jō a'eta wapyk tar katu tī. "Jande katu te ame'ē ke jande" aja mujekwa tar katu naī.⁷ Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: "Sa'e ta! Ko pexo. Katu pehē" aja amō ta pandu. Ame'ē ke putar katu tī. A'eta pe amō ta pandu: "Ngā mu'eha pehē" aja a'eta putar katu tī.

⁸ —Pehē anī. Ihēma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē pe: "Ngā mu'eha pehē" aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Pehē riki pehē mu pehē juehe, a'erehe pehē pe: "Ngā mu'eha pehē" aja mā peja pandu ym. Peteī riki pehēma'e mu'eha. (Ihē ame'ē.)⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har pe: "Ihē pái keruhū" aja pepandu ym ta me'ē te'e tī. Peteī riki pehē pái keruhū. Ywa pe har jō riki ame'ē, a'erehe ywy pe har pe pepandu ym: "Ihē pái keruhū."¹⁰ Pehē pe: "Ihēma'e jar keruhū" aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ē te'e. Peteī riki pehēma'e jar keruhū. Kirisutu jō riki pehēma'e jar keruhū. (Ihē ame'ē.)¹¹ Pehē pyter ngi har peteī riki katu te ame'ē ke aja putar rahā, mā peja amō ta rehe te'e paraky aja ixo.¹² "Katu te" aja amō ukwa jupe rahā: "A'e katu ym" aja Tupā ukwa. "Katu ym ihē" aja amō ukwa jupe rahā: "A'e katu" aja Tupā ukwa — aja Jesu pandu.

Parise ta riki mokōi ukwaha reko ame'ē ta ke, aja Jesu pandu

(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)

¹³ A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Parise ta! Pehē ke aja tī. Tupā mupyrara ta tī. Upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. "Ihē kotyhar ta aja pemuruwak" aja Tupā pandu. Parise ta! Pehē anī. Ame'ē ke peputar ym. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē aja tī. Peputar ym tī. Amō ta anī. Putar katu. Ame'ē ta ke pemuka'u te'e, a'erehe Tupā kotyhar ta aja muruwak ym. Ame'ē ta pe: "Anī. Pemuruwak ym" aja pepandu. Katu ym aja. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta.

¹⁴ —[Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Te'e peje'ē, pe, ixawa'e manō ame'ē rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e pejo'okiha ke amō ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupā namō pepandu pandu tipe. Aja rahā, katu ame'ē ta ke pehē aja amō ta ukwaha naī. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we pehē ke mupyrara ta.]

¹⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteī jundéu awa ym ame'ē ke pehē kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahā, pehē 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Pehē 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e.) Mā pehē johu Tupā mupyrara ta.

¹⁶ —Parise ta! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Pehē johu riki eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykíy peraho pexo. Kuja pemu'e:

"Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe itatawa ihī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta" aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha ke a'e ma'e te ta, aja pekwa. Anī. Jumu'eha renda keruhū jō pepandu rahā, amō koty pemu'e. Itatawa pandu ym. Kuja amō pandu:

"Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu

ihē apandu. A'erehe apandu ame'ē ke ihē ama'e ta" aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, itatawa rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha. ¹⁷ Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Ma'e riki katu te my? Itatawa riki katu te my? Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū riki katu te my? Pesarahā! Jumu'eha renda keruhū riki katu te tiki. Ame'ē riki itatawa ke mukatuha, ame'ēja saka, a'erehe itatawa 'ar koty te we jumu'eha renda keruhū katuha. ¹⁸ Kuja pemu'e tī:

“Myrape 'ar pe ma'e hymba ke hapy, Tupā pe. Ame'ē ke pekwa, a'erehe jete katu te atu apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta" aja pekwa katu.

—Aja pandu rahā, hymba rehe har pandu. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e te ta, aja pekwa. Aja pemu'e. Myrape jō pandu rahā, anī. Ma'e ym ta nahā my. Ukwa ym awa. Kuja amō pandu:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy. Ame'ē myrape pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu apandu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta" aja pekwa katu tī.

—Aja pandu rahā, hymba rehe har pandu ym. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta nahā my? Ma'e ym ta nahā my? Ukwa ym awa, aja pekwa. Aja pemu'e. Mā katu ym pemu'eha. ¹⁹ Mā! Eha ym te ame'ē ta aja pehē. Ma'e riki katu te ame'ē ke my? Tupā pe hymba ke hapy ame'ē ke katu te my? Myrape riki katu te ame'ē ke my? Pesarahā! Myrape riki katu te. Ame'ē riki ma'e hymba ke mukatuha, ame'ēja saka. ²⁰ A'erehe:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hapy, ame'ē myrape pehī, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihē apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta" aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā, upa myrape 'ar pe moī, ame'ē ke pandu. Myrape ke amō pandu tī. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta me'ē te'e. ²¹ Pe, amō pandu:

“Tupā rehe jumu'eha renda keruhū pehī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta" aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā: “Tupā pete'e ixo, aja pekwa” aja pandu, ame'ēja saka. Tupā riki jumu'eha renda keruhū pe ixo, ame'ēja saka. Pe, jumu'eha renda keruhū ke amō pandu tī. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta me'ē te'e tī. ²² Pe, amō pandu:

“Ywa pehī, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta" aja pekwa katu tī.

—Aja pandu rahā, ywa pe Tupā ihī, aja amō ukwa. Wapyka ngi je'ēha mondo mondo, aja ukwa tī. A'erehe aja pandu rahā, ame'ē panduha aja ma'e ta me'ē te'e.

²³ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Pehēma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke Tupā pe peme'ē me'ē. Pehē mi'u muhembykiha ke peme'ē. Ky'in. Ma'ero muhe'ē ame'ē ke. Aja peme'ē me'ē. Katu ame'ē. Amō we anī. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendū ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ym. Amō ta rehe pepyrara ym pesak. Mā! Kuja riki katu te me'ē ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ē te'e. Te'e peje'ē ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ta me'ē te'e tī. Amō ta rehe pepyrara pesak ta me'ē te'e tī. Pehēma'e ta'yr mi Tupā pe pemujuwyr ta me'ē te'e tī. Mā! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehē ke Tupā mupyrara ta. ²⁴ Eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykī peraho aja saka. Pehē pekwaha ke pemu'e, a'erehe pehykī peraho aja saka. Moise je'ēha ta'yr te mi, ame'ē ke rehe pehendū katu. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendū ym. Katu ym aja.

²⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Kūi soroka ke pejuhyk katu. Ita rekūi ra'yr soroka aja tī. Soroka ke pejuhyk tī. Jywī pe anī. Upa ma'e ka'u te'eha pehī. Ame'ēja saka pehē. Pehē pejahuk riki. Soroka jō pekutuk katu. Pehē py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pehī, ame'ēja saka. (Pehē py'a juhyk ym, aja pexo.)

Amō tama'e ke pemukanim peraho. Ame'ē namō pexo. Katu ym aja. Amō ta rehe pekyty'ym tī. Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta. ²⁶ Parise ta! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Jywī ke pekutuk py, aja pexo. (Aja rahā, pehē py'a juhyk, aja pexo ta.) Aja rahā, soroka xi'a ym ta tī, aja pexo tī. Pehē py'a pe ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Aja rahā, upa juhyk, ame'ē ta aja pexo ta tī.

²⁷ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta! Mokōi pekwhaha namō pexo ame'ē ta aja pehē tī. Kangwerupa pe ita ke amō mupu'am. “Ko kangwerupa” aja mujekwa. Ame'ē ke amō mutuwyr. Amō usak rahā, katu aja ukwa. Ywy jywī pe ixangwer heta ihī. Inēha pehī tī. ²⁸ Aja saka riki pehē. Pehē rehe amō usak rahā, katu, aja ukwaha naī. (Kangwerupa pe ita pehī, ame'ēja saka.) Pehē py'a riki upa peka'u te'eha ihī. (Ywy jywī pe ixangwer pehī, ame'ēja saka.) Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Mokōi pekwhaha namō pexo ame'ē ta ke pehē — aja Jesu pandu.

Parise ta ke Tupā mupyrara ta, ame'ē rehe har
(Ruk 11.47-51)

²⁹ A'e pandu tī:

—Moise je'ēha mu'e me'ē ta! Parise ta! Pehē katu te aja pekwhaha pehē jupe! Anī. Jaxer ame'ē ta ke pehē! Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta! Mokōi pekwhaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta kangwer 'ar pe ngā ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am. Ymanihar katu ame'ē ta kangwer 'ar pe ngā ukwaha pemupu'am tī. Ngā harái ym, ame'ē ukwaha ke. Ame'ē ke pemukatu. Aja rahā, ngā pandu: “Mā! Katu te” aja. ³⁰ Pe, pepandu: “Jande ramūi namō jaxo ta tipe rahā, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe. Ymanihar ta aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jajukwa ym ta tipe tī” aja pepandu.

³¹ Mā! Aja rahā, jukwaha ta rainō ta ke pehē, aja pepandu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pehē ramūi ta jukwa. Ame'ē jukwaha ta rainō ta ke pehē. (Aja rahā, ame'ē ta aja pema'e ta tī, aja pepandu.)

³² Pehē ramūi ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'e apo tī. Mā peja

pehē ramūi ma'eha ke pemumbarahā! Ihē riki Tupā je'ēha apandu, ame'ē ke ihē tī. Ihē ke pejukwa ta. Aja rahā, pehē ramūi ta ma'eha ke pemumba ta tī, aja ta tī.

³³ —Mbói aja pehē tī! Mbói ra'yr aja pehē tī! Amō ke mbói ahy su'u rahā, mahy, aja amō ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym aja. Mupyraraha renda pe pehē ke Tupā mupyrara ta. Marā ka ym pehemiha.

³⁴ —Ko apandu pehē pe. Pehē koty Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Ukwā katu ame'ē ta ke ihē amondo ta tī. Tupā je'ēha mu'e ame'ē ta ke ihē amondo ta tī. Ame'ē ta ngi har amō amō ke pejukwa ta. Amō ta ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe pejukwa ta tī. Amō ta ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pemupirok hū ta tī. Hok ngi amō ta ke pemujan ta pemondo. Amō amō ok ta rupi pemujan ta pemondo. ³⁵⁻³⁶ Aja rahā, pehē ke Tupā mupyrara ta. Yman katu ame'ē ta ke amō ta jukwa. Ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Pehē riki upa katu te ame'ē mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu riki katu ame'ē ke a'e. A'e ke amō jukwa. A'engi amō amō heta katu ame'ē ta ke pehē ramūi ta jukwa. Pe, a'ejōhar Sakari rehe uhyk. A'e ke pejukwa tī. Mbaraki ra'yr ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē mupyraraha ke pehē aja amō ta pyhyk ta tī. Pehē ke Tupā mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehē pe. Yman katu ame'ē ta ke amō ta jukwa. Upa katu te ame'ē jukwaha mupyraraha ke pehē aja ame'ē ta pyhyk ta tī — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tī.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe kapy katu te ame'ē ke ihī. Myrape ihī tī. Ame'ē mokōi pyter pe Sakari ke amō jukwa. Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ame'ē myrape 'ar pe hymba ke hapy. (A'ep ixo rahā, a'e ke jukwa ym ta me'ē te'e. Anī. Jukwa riki. Katu ym aja.)

Jerusarē ok ta pe har ta rehe Jesu ipy'a katu

(Ruk 13.34-35)

³⁷ Jesu pandu tī:

—Mā! Jerusarē ok ta pe har ta! Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke pejukwa. Tupā

muwyr ame'ë ta ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehë rehe ihë jywa ke ihë aman tar katu tipe. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imái moí. Aja saka pehë rehe ihë apy'a katu tipe. Aní. Peputar ym ihë ke. ³⁸ A'erehe pehëma'e Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ngã hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym te ta ngã tí.) ³⁹ Ko apandu pehë pe. Apo har ihë rehe pesak ym te ta. “Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi tur ame'ë rehe mã peja Tupã usak katu” aja pepandu rahã jö, ihë rehe pesak ta tí — aja Jesu pandu.

24

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta

(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahã, jumu'eha ta pandu ipe:

—Esarahã! Mã! Katu jumu'eha renda keruhũ ke — aja ipe.

² Jesu pandu:

—A'e tÿ. Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Ko apandu pehë pe. Peme'ë ke amõ ta upa mujaxer ta kÿ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhã ta — aja jumu'eha ta pe.

Ngã mupyraraha ame'ë rehe har

(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

³ Jumu'eha renda keruhũ ngi uhem rahã, ywy'ã 'ar pe jupir oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep Jesu wapyk uí. Pe, amõ ta nixói rahã, jumu'eha ta jö pandu uwyr ipe. A'eta pandu:

—Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahã, nde erejywywr ta, aja jakwa ta my? Ma'e uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja jakwa ta my tí? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Pesak katu kÿ! Mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁵ Heta uwyr ta. “Jesu je'ëha rupi ihë ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihë. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë” aja pandu te'e ta tí. Pe, heta ngã ke a'eta muka'u te'e ta.

⁶ Jumai ha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai ixo” aja pehendu ta tí. Pemukahem ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ym we rí. ⁷ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta. Amõ amõ ywy pe ngã mi'u nixói te ta. Amõ amõ ywy katak hũ ta. ⁸ Upa aja riki ahy py, ame'ëja saka. Kÿjã imembyr u'ar tate rahã, ahy py. Aja ahyha mangaha riki. I'i we rahã, ahy te ta. (Aja rahã, amõ we mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)

⁹ —'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we pehë ke amõ ta pyhyk ta. Sonda ta koty pehë ke mondo ta. Pehë ke a'eta mahy ta. Pehë ngi har amõ amõ ke a'eta jukwa ta tí. Ihë kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë rehe ngã parahy ta. Putar ym ta tí. ¹⁰ Arahã, ihë rehe jurujar katuha ke heta hijar ta. Pe, ame'ë ta sonda ta pe pandu ta: “Pehĩ. Peme'ë riki Jesu kotyhar ta ke tí. Pepyhyk peho” aja. Ame'ë ta parahy ta ngã juehe tí.

¹¹ Pe, heta Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran uwyr ta. Heta hũ ngã ke ame'ë ta muka'u te'e hũ ta. A'erehe ihë rehe jurujar katuha ke hijar ta. ¹² Ma'e ka'u te'eha ke i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupã rehe ipy'a katuha hijar hijar ta oho. ¹³ Pe, a'ejõhar rehe tapijar te'e we ihë rehe jurujar katu rahã, ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. ¹⁴ Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ë pe: “Ihë kotyhar ke nde” aja Tupã pandu ta. Ame'ë myrandu katu ke kome'ë ywy keruhũ rupi ihë kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa ngã hendu ta. Aja rahã jö 'ar rehe angaha uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta

(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)

¹⁵ 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ë rehe har Jesu pandu tí:

—Ma'e jaxer ai te ame'ë rehe pesak ta tí. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo ta. Kapy katu te ame'ë pe ixo ta. Ame'ë rehe har Ndanie mupinim yman. A'e riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tí. [Kome'ë paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa katu exo.] ¹⁶ Ame'ë jaxer ai te ame'ë rehe ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim

ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷ —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁸ Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã peja hok pe jywyr ym oho. Kamixa pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁹ —Ame'ë 'ar rahã, ipusu pe imembyr ixo, ame'ë ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ë, ame'ë ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.) ²⁰ Tupã namõ pepandu katu: “Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã, jande jajan tar ym)” aja. Kuja tĩ. “Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã jundéu awa ta wata ym riki)” aja Tupã namõ pepandu. ²¹ Ame'ë jaxer ai te ha 'ar rahã, ngã pyrara te hũ ta. Arahã jõ pyrara te hũ ta. Aja pyraraha ke amõ ukwa ym riki. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ame'ë ngi har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã, aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jõ pyrara te hũ ta ngã.

²² —Arahã jõ aja ahyha keruhũ 'ar ke Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo. A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym ta. ²³ Pe, pehẽ pe amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu kotete ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujuar ym. Amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu paite ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujuar ym tĩ. ²⁴ Kirisuturan uhyk ta. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e ta tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u te'e tar katu. ²⁵ Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ pe upa ihẽ apandu. Upa ihẽ amujekwa ko. ²⁶ Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. “Pesarahã! Awa nixói te ame'ë pe a'e ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujuar ym. (A'ep peho ym.) Amõ pandu: “Pepaite a'e kanim ixo” aja. Ame'ë rehe pejurujuar ym tĩ.

²⁷ —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Yman rahã, ihẽ ajywyr ajur rahã, upa ngã ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã, warahy uhemihã koty ixo ame'ë ta ukwa katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ë ta

ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu. Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu ta tĩ. ²⁸ Pesarahã! So'o inem ame'ë ke pehĩ rahã, pahar xumukape ukwa katu. (Pe, jy'ar oho ehe.) Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu te ta tĩ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyrriha rehe har

(*Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7*)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Ame'ë ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy wera ym ta tĩ. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta tĩ. Ywa pe ihĩ ame'ë ke Tupã mukatak hũ ta. ³⁰ Ame'ë upa rahã, ihẽ ajywyrriha ukwaha ke ywa pe ihẽ amoĩ ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ ajywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajur ta. A'e katu te ha namõ ajur ta tĩ. Pe, ihẽ rehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta usak rahã, jixi'u ta. (“Jande ke mupyrara ta apo” aja ukwa, a'erehe jixi'u ta.) ³¹ Tupãma'e jumi'a keruhũ tyapu ta. Tupã riki ima'e je'ëha rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ rupi muwyr ta. Pe, upa katu te Tupã kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywyrriha ke ma'eywa'y mujekwa ta ngã pe

(*Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33*)

³² A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajywyrriha ke ma'eywa'y mujekwa ta pehẽ pe. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku Tate, aja pekwa. ³³ Aja ihẽ ajywyrriha riki. Ihẽ apandu ramõ, ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak. Upa aja pesak rahã, ihẽ riki ajywyr Tate, aja pekwa katu ta tĩ. (Hãkã rehe hokyr uhem, ame'ëja saka.) ³⁴ Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta ixo. Upa aja me'ë uhyk ta kÿ. Manõ ym ta rĩ. Upa usak ta. (Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujuar katu ta rĩ.) ³⁵ Ywa upa kanim ta. Kome'ë ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke anĩ. Ame'ë ke kanim ym te ta. (Aja ihẽ je'ëha rehe jurujuar katu ame'ë ta tapijar te'e we ixo ta kÿ.) Apandu, aja me'ë upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Myja rahã Jesu jywyr ta my?

(Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ azywyr ta my? Ma'e wera rahã, azywyr ta my? My warahy rahã, azywyr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ihẽ pái jõ ukwa katu.

³⁷ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ azywryha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahã aja saka tĩ. ³⁸ Y keruhũ upa ngã ke jukwa. Kuja riki. Y keruhũ uhyk tate rahã, aja te'eha ngã ixo. Amõ ta kekar oho. Pe, so'o ke jukwa rahã, ame'ẽ ke u'u riki. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhũ pe Noe ixe ym rahã we, aja te'e ngã ixo. ³⁹ Y keruhũ uhyk ta, aja ngã harõ ym. Pe, y keruhũ uhyk rahã, upa katu te y jukwa. Aja ihẽ azywyr rahã, ngã harõ ym rahã, ihẽ azywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

⁴⁰ —Ihẽ azywyr rahã, kuja ta tĩ. Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ẽha rahoha ta raho ta. ⁴¹ Paratu rok pe mokõi kũjã ta paraky u'am. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ẽha rahoha ta raho ta. ⁴² A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Ihẽ azywryha angaha ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihẽ riki pehẽma'e sawa'e te. ⁴³ Ma'e mukanĩha uwyr ame'ẽ ke ok jar ukwa rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Hok pe mukanĩha ixe tate rahã, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo. ⁴⁴ A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Peharõ ym pexo rahã, ihẽ azywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur — aja Jesu pandu.

Miasu katu me'ẽ ke. Katu ym ame'ẽ ke tĩ.
(Ruk 12.41-48)

⁴⁵ (Miasu katu ame'ẽ ta aja ixotyhar ta ixo ta me'ẽ te'e tĩ. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu:

—Myja me'ẽ miasu riki ukwa katu ame'ẽ ke my? Myja me'ẽ miasu riki ijar pandu ame'ẽ ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, a'eta mi'u ke eme'ẽ me'ẽ katu a'eta pe” aja

ijar. Pe, ijar paxia oho. ⁴⁶ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ẽ ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ẽ miasu hury katu ta. ⁴⁷ Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ẽ miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ẽ ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁸ —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ẽ ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihẽ jar pepsaite oho. Yman rahã jywyr ta” aja jupe. ⁴⁹ Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe, jaxer ame'ẽ ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ẽ ta namõ u'u uĩ. Ka'u tĩ. ⁵⁰ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ẽ wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. ⁵¹ Ame'ẽ miasu jaxer ame'ẽ ke ijar pirok hũ te ta. Mokõi ukwaha ta ke amõ ta mupyrara hũ, aja ame'ẽ miasu ke ijar mupyrara hũ ta tĩ. (Ahy te hũ,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ,) a'erehe hãi ke su'u su'u ta tĩ — aja Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu jywryha rehe ixotyhar ta harõ katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

25

Jande popa kũjãtãi ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ azywyr rahã, kuja riki Tupã ma'eha. Awa riki inamõ ixo ta my? Awa riki inamõ ixo ym te ta my? Ame'ẽ ke amujekwa ta. Kuja. Amõ rahã, jande popa kũjãtãi ta ixo. Pytun rahã, araparin ke kũjãtãi ta raho. Sawa'e jumendar ame'ẽ rehe usak oho. ² Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta ukwa katu ame'ẽ ta ke. Amõ awa po wajar peteĩhar upa anĩ. Ukwa katu ym riki. ³⁻⁴ Awa po wajar peteĩhar upa kũjãtãi ta riki ukwa katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer tyryhem raho. Amõ kũjãtãi ta anĩ. Ukwa katu ym ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahã, amõ hyru pe tykwer raho ym. ⁵ Sawa'e jumendar ame'ẽ ke pyta we rĩ. Uhyk ym we rĩ. I'i hũ pyta. A'erehe kũjãtãi ta pyhĩ hũ. Pe, ukwer tĩ.

⁶ —Pytun pyter pe amõ pandu: “Petur. Sawa'e jumendar ta ame'ẽ ke petur. Peho. Pesak pehorahã!” aja riki. ⁷ Upa kũjãtãi ta

upak. Pe, araparin hapy tĩ. ⁸ Pe, kũjãtãĩ ukwa katu ame'ẽ ta pe amõ ta pandu. Ukwa katu ym ame'ẽ ta pandu: “Jandema'e araparin uwe tate. Jande pe tykwer pemuwyr we mi” aja. ⁹ “Anĩ. Pehẽ pe jame'ẽ rahã, jandema'e uwe ta tĩ. Upa jande pe uhyk ym tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho” aja ukwa katu ame'ẽ ta pandu.

¹⁰ —A'erehe ukwa katu ym ame'ẽ ta jo'ok oho. A'eta nixói rahã, sawa'e jumendar ame'ẽ ke uhyk uwyr. Awa po wajar petẽhar upa kũjãtãĩ riki araparin hapy, aja ixo. Pe, sawa'e namõ ixo oho. Ngã mi'u matyr ame'ẽ rehe ixo oho. Huryha rehe ixo katu. Upa ixo rahã, hukwen ke amõ kynda katu.

¹¹ —I'i rahã amõ kũjãtãĩ ta uhyk uwyr tĩ. “Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki. ¹² “Anĩ ta. Pehẽ ke ihẽ akwa ym” aja sawa'e jumendar ame'ẽ ke pandu — aja Jesu pandu.

¹³ A'e pandu tĩ:

—Aja riki ihẽ ajoywryha. Myja rahã, ihẽ ajoywyr ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym. My warahy rahã, ihẽ ajoywyr ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym tĩ. A'erehe pesak katu kũ. Peharõ katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

*Mahapyr miasu ta ame'ẽ rehe har
(Ruk 19.11-27)*

¹⁴ Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ kotyhar ta ma'ema'e katu rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta a'eta pe. Ame'ẽ rehe har amujekwa ta apo. Kuja riki. Amõ sawa'e ixo. Pepsaite paxia tate rahã, miasu ta pe a'e pandu: “Upa ihẽma'e ke rehe pesak” aja.

¹⁵ Pe, tamatarer ke a'e me'ẽ me'ẽ. Amõ miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ẽ. Amõ pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ. Amõ pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ẽ. Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ẽ me'ẽ. Upa me'ẽ rahã, pepsaite paxia oho.

¹⁶ —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu pahar oho. Ame'ẽ tamatarer namõ muhepy hepy. Pe, muheta. Amõ 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.) ¹⁷ Aja amõ miasu tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke. Tamatarer

namõ a'e muhepy hepy tĩ. Pe, muheta tĩ. Pe, amõ 2.000 itatuwyr tamatarer ke a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.) ¹⁸ Amõ miasu anĩ. 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke. Ywykwar ke a'e pykũi oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e mou. Jupyk tĩ.

¹⁹ —Yman rahã, miasu jar jywyr uwyr. Pe, miasu ta ma'ema'eha ke a'e ukwa ta. ²⁰ Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr tamatarer ke a'e mujwyr. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde ereme'ẽ. Esarahã! Ko amõ 5.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe. ²¹ “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²² —Pe, amõ miasu uhyk uwyr tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ẽ ke a'e. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ kohĩ. Esarahã! Amõ we 2.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe. ²³ “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ẽ namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

²⁴ —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ẽ miasu uhyk uwyr tĩ. Pandu: “Sawa'e! Amõ rehe nde erepyrara nde eresak ym ame'ẽ ke nde, aja akwa. Amõma'e kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym ym, ame'ẽ kupixa ngi. Amõma'e ke nde erematyr tĩ. Nde erejytym ym ame'ẽ ke, amõ riki jytym. (Aja rahã, amõ riki paraky ame'ẽ ke nde erepyhyk.) ²⁵ Nde ngi ihẽ akyje. A'erehe nema'e tamatarer ke ywykwar pe ihẽ amukanim araho. Esarahã! Ko 1.000 itatuwyr tamatarer nema'e ke” aja ijar pe. ²⁶ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, ijar

pandu ipe: “Mā! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ë ke nde. Ihë ajyтым ym, ame'ë kupixa pe har ma'e ke ihë a'u. Ihë ajyтым ym, amō jyтым ame'ë ke ihë amatyr, aja nde erekwa katu. Amō paraky ame'ë ke ihë apyhyk, aja nde erekwa katu. ²⁷ Aja rahã, tamatarer renda pe ihëma'e tamatarer ke nde eremupyta ta me'ë te'e. Aja rahã, amō ta riki ihëma'e tamatarer namō paraky ta tipe. Aja muheta ta tipe. Aja rahã, ihë ajy-wyr rahã, i'ar koty te we ihëma'e tamatarer muheta ta tipe” aja ijar pandu. ²⁸ Pe, amō miasu pe ijar pandu tĩ: “Tamatarer ejo'ok ingi. Miasu katu ym ame'ë ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000 hetaha namō ixo ame'ë pe eme'ë. ²⁹ Ma'e ta'yr mi ame'ë namō amō ma'ema'e rahã, amō we hũ amō me'ë ta ipe. Aja rahã, ima'ehũ ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ë namō amō ma'ema'e ym rahã, ame'ë ta'yr mi ame'ë ke amō jo'ok ta ingi. Aja rahã, nixói te ta ima'e ke. ³⁰ Apo kome'ë miasu jaxer ame'ë ke embor eho, soroka pe. Pytuniha renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u ta. Ahy te ta, a'erehe hãi ke su'u su'u ta” aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã kotyhar ta ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ. Ma'e ke Tupã me'ë, ame'ë namō ma'ema'e katu ta me'ë te'e tĩ.)

Ngã ke Jesu mupyrara ta, a'ejõhar ame'ë ke
(Apokarip 20.11-14)

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Ko awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Kapitã keruhũ aja ihë ajywyr rahã, Tupã je'ëha rahoha ta ihë namō uwyr ta tĩ. Arahã myrape katu te ame'ë pe ihë awapyk ta aĩ. ³² Pe, upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke mujy'ar ta. Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta. Ihë ruwa koty mujy'ar ta. Pe, ngã ke ihë amondo mondo ta. Se koty amō ta ke ihë amondo ta. Amō ta amō koty. Arapuharan usakiha ta aja saka. Arapuhame ta ke arapuharan ta pyter ngi mondo mondo. Aja ngã ke ihë amondo mondo ta tĩ. ³³ Katu ame'ë ta ke ihë jywa katu koty ihë amondo ta. Amō pyta ame'ë ta ihë jywa'i koty ihë amondo ta. ³⁴ Ihë riki kapitã keruhũ. Pe, ihë jywa katu koty i'ãi, ame'ë ta pe kuja ihë apandu ta: “Pejur! Pehë riki ihë pái ke muhury katu ame'ë

ta ke pehë. Ihë pái renda pe pexe peho. Ame'ë renda ke yman a'e mukatu. Kome'ë ywy keruhũ a'e mujã rahã, ame'ë renda ke a'e mujã pehë pe tĩ. Apo pexe peho a'ep. ³⁵ Pesarahã! Ihë myahy rahã, ihë pe pehë mi'u peme'ë. Ihë hyngwéi rahã, y ke ihë pe peme'ë tĩ. Ihë rehe pesak ramō rahã, pehë rok pe ihë ke pemupyta katu tĩ. ³⁶ Ihëma'e mundeha nixói rahã, pehëma'e mundeha ihë pe peme'ë tĩ. Ihë ahy axo rahã, ihë pe puhã peme'ë katu tĩ. Kyndaha pe ihë axo rahã, ihë rehe pesak pejur tĩ” aja ihë apandu ta.

³⁷ —Aja rahã, ihë jywa katu koty i'ãi ame'ë ta pandu ta. Katu ame'ë ta ke ame'ë ta. Kuja pandu ta: “Sawa'e! Myja rahã nde myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ë my? Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi, pe, nde pe y jande jame'ë my tĩ? Jakwa ym tĩ. ³⁸ Myja rahã, nde rehe jasad ramō, pe, jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói, pe, jandema'e mundeha ke jame'ë nde pe my tĩ? Jakwa ym tĩ. ³⁹ Myja rahã, nde ahy nde erexo, pe, nde pe puhã jame'ë katu my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã kyndaha pe nde erexo, pe, nde rehe jasad jaho my? Jakwa ym tĩ” aja ihë pe.

⁴⁰ —Pe, ihë apandu ta. Ihë riki kapitã keruhũ. Kuja apandu ta: “Ko apandu pehë pe. Ko ihë kotyhar ta ixo. Ihë mu ta aja riki. ‘Katu ym’ aja amō ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, ihë pe pema'ema'e katu, ame'ëja saka. A'erehe ihë pái renda pe pehë rury katuha namō pexe peho” aja ihë apandu ta.

⁴¹ —Pe, ihë jywa'i koty i'ãi, ame'ë ta pe kuja ihë apandu ta: “Peho ihë ngi! Pehë riki Tupã mupyrara ta ame'ë ta ke pehë. Tata keruhũ renda pe peho. Ame'ë tata uwe ym te ta. Ame'ë renda ke Tupã mujã. A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ãjã ramũi ke a'e.) Ame'ë renda ke tata keruhũ renda. Satana kotyhar ta ke a'e mupyrara ta a'ep tĩ. Ame'ë renda pe peho. ⁴² Pesarahã! Ihë myahy rahã, pehë mi'u ihë pe peme'ë ym. Ihë hyngwéi rahã, y ke ihë pe peme'ë ym tĩ. ⁴³ Ihë rehe pesak ramō rahã, pehë rok pe ihë ke pemupyta ym tĩ. Ihëma'e mundeha nixói rahã, pehëma'e mundeha ke ihë pe

peme'ë ym tĩ. Ihë ahy rahã, ihë pe puhã peme'ë ym tĩ" aja ihë jywa'i koty i'ãĩ ame'ë ta pe apandu ta.

⁴⁴ —Pe, a'eta pandu ta ihë pe: "Sawa'e! Myja rahã, nde myahy my? Pe, jande mi'u jame'ë ym nde pe my. Jakwa ym. Myja rahã, nde nengwéi my? Pe, y jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde rehe jasak ramō my? Pe, jande rok pe nde ke jamupyta ym my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, nde ahy my? Pe, puhã jame'ë ym nde pe my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã, kyndaha pe nde erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my? Jakwa ym tĩ" aja ta.

⁴⁵ —Ihë riki kapitã keruhũ. Kuja ame'ë ta pe ihë apandu ta. "Ko apandu pehë pe. Ihë kotyhar ta kohĩ. 'Ame'ë ta katu ym' aja amō ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihë pe ma'e ke pema'ema'e ym tĩ, ame'ëja saka" aja ihë apandu ta. ⁴⁶ Pe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe ihë pái mondo ta. A'ep ahyha upa ym te ta. Katu ame'ë ta anĩ. Ihë pái namō aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta — aja Jesu pandu.

26

"Jesu ke japyhyk ta" aja pa'ihu ta pandu pandu

(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

¹⁻² Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amō muhyk ta werur. Pe, ame'ë ta ihë ke jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta — aja Jesu.

³ Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa tamũi ta namō jy'ar oho. Kái rok keruhũ pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ⁴ A'eta pandu pandu a'eta jupe: "Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande jajukwa ta. ⁵ Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym

aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ" aja a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhë
(Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

⁶ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe ihĩ. Ame'ë Simã riki yman pere ma'e u'u hũ ame'ë namō ixo. Apo anĩ. Upa ka'ë katu. ⁷ Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ë hepy hũ ame'ë ke. Hyru pe werur. Ame'ë hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ë ke. Pe, kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhë. ⁸⁻⁹ Ame'ë rehe jumu'eha ta usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ë je'ë hũ:

—Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ë tykwer ke amō muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta tipe. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe amō me'ë me'ë katu ta tipe — aja riki.

¹⁰ Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa. A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:

—Kũjã rehe har aja ym peje'ë je'ë. Ma'e katu ame'ë ke ihë pe a'e ma'e. ¹¹ Ima'e ym te ame'ë ta pe ma'e ke peme'ë tar katu rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta ixo koropi. Ihë anĩ. Aja te'eha pehë namō ihë axo ym ta. ¹² Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manō rahã, hete ke amō ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihë rehe tĩ. Ihë amanō ym rĩ. Ko ihë ke mouha rehe kũjã upa mupihe. (A'erehe ihë rehe pyaiha apo mjesak rahã, katu tiki.) ¹³ Pesarahã! Apo ihë apandu katu. Ihë rehe har myrandu katu ke amō ta pandu pandu raho. Kome'ë ywy keruhũ rupi pandu pandu raho rahã, kome'ë kũjã ma'eha rehe har pandu ta tĩ. Kũjã ma'eha ke harái ym ta ngã — aja Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho
(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)

¹⁴ Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun oho. Jun amō her Ikario. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har pete'i a'e. ¹⁵ A'e pandu:

—Jesu rehe pehë ke amuhyk araho rahã, myja tamatarer hetaha peme'ë ta ihë pe my? — aja pa'ihu ta pe.

—Jande pypa, amō jande popa hetaha (30) jame'ē ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.

Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta manga. Kuja, 30 hetaha me'ē Jun pe.
¹⁶ A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uī

(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juā 13.21-30)

¹⁷ Pasuko 'ar rahā, jundéu awa ta arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u. Arahā mbeju ke mupururukiha nixói ame'ē ke u'u py. Ame'ē 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahā, arapuharan ra'yr ka'ē ke nde ere'u ta. Ame'ē ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹⁸ Jesu pandu:

—Paite awa ok ta hū ihī, Jerusarē ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e ixo. Pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha pandu: ‘Ihē ahoha angaha rehe uhyk. Ihēma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ē ke ihē a'u ta kŷ. Nde rok pe a'u ta kŷ’ aja ipe” — aja jumu'eha ta pe pandu. (“Ohoha angaha” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujukwa.)

¹⁹ Jesu pandu ame'ē ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahā, a'eta mi'u ke a'eta matyr. ²⁰ Pytun ramō rahā, ame'ē renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokōi jumu'eha ta namō Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u. ²¹ A'eta u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē ngi har peteī ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

²² Ame'ē ke rehe a'eta hendu rahā, a'eta pyai uī. Peteī teī Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja ipe.

²³ Jesu pandu:

—Ihē namō arapuharan ra'yr rykwer namō mbeju ke mururu, ame'ē ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur. ²⁴ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my, ame'ē ke Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē panduha aja ihē amanō ta. Aja ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ē ke mā Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē imāi pusu ngi u'ar

ym rahā, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁵ Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ē ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja.

—A'e tŷ — aja Jesu pandu.

Jesu manōha ke ukwa ukwa uī ame'ē rehe har

(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²⁶ A'eta mi'u ke u'u uī rahā, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupā namō a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Upa rahā, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ē riki ihē rete — aja Jesu.

²⁷ Upa rahā. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tī. Ame'ē pe ma'eywa rykwer ihī, uwa rykwer ke. Tupā namō pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ē. A'e pandu:

—Pehē johu pe'u. ²⁸ Kome'ē riki ihē ruwy. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe Tupā pandu katu ta: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe heta ngā rehe ipy'a ke Tupā mujwyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe ipy'a ke a'e mujwyr katu ta.

²⁹ Ko apandu pehē pe. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitā keruhū aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ. Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu.

³⁰ Tupā rehe har upa jyngar rahā, ywy'ā koty a'eta oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty.

“Jesu ke akwa ym” aja Petu te'e pandu ta
(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juā 13.36-38)

³¹ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ē pytun rahā, upa katu te ihē ngi pejan ta peho kŷ. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Arapuharan usakiha ke Tupā jukwa ta. Aja rahā, upa arapuharan ta uhāi ta oho” aja amō mupinim.

—Aja ihē ke jukwa rahā, upa ihē ngi pejan ta peho tī. ³² Pe, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty ihē aho ta — aja Jesu.

³³ Petu pandu ipe:

—Nde ke ihē ahijar ym te ta. Nengi upa amō ta ujan ta oho. Ihē anī ta. Nde namō apyta ta kŷ — aja Jesu pe.

³⁴ Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ē pytun upa ym rahā we, sapukái je'ē ym rahā we, mahapyr nde erepandu ta: “Jesu ke akwa ym ihē” aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

³⁵ —Anī. Aja ihē apandu ym te ta. Nde namō ihē ke amō ta jukwa rahā: “Nde rehe har akwa ym ihē” aja ihē apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amō jumu'eha ta aja pandu ipe tī.

Ngese renda pe Tupā namō Jesu pandu pandu

(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)

³⁶ Pe, amō renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta inamō oho tī. A'e pandu:

—Se pewapyk we rī. Kotete Tupā namō apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

³⁷ Pe, iākā koty we Petu ke a'e raho. Mokōi Semende ra'yr ta ke a'e raho tī. Tian ke. Juā amō. Pyai te riki Jesu. ³⁸ Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hū ihē ke. Amanō aja ihē apyaiha tī. Se pepyta we rī. Peker ym we rī — aja.

³⁹ A'engi a'e oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Pe, Tupā namō pandu pandu:

—Papa! Nde ereputar rahā, ihē apyraraha ngi ihē ke emuhem kŷ. Anī. Ihē aputar ame'ē ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ē ke ema'e katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahā, mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tī, Petu ta rehe. A'eta ukwer ou. Mupak rahā, Petu ta pe a'e pandu:

—Mā! Peker peju. Ta'yr mi ihē namō pesak ym we rī. ⁴¹ Peker ym we rī. Tupā namō pepandu. Aja rahā pejurujar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar ym ta. Ihē namō nde erepyta tar katu te. Anī. Nde riki pitu te'e — aja Jesu pandu.

⁴² Pe, Petu ta ngi a'e oho we tī. Tupā namō pandu tī. Kuja:

—Papa! Ihē apyraraha ke marā ka ym aha oho ihē ngi rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta kŷ. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'e ta kŷ — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahā, Petu ta koty a'e jywyr tī. A'eta ukwer ou tī. Pyhŷi riki.

⁴⁴ Pe, a'eta ngi a'e oho we tī. Tupā namō pandu tī. Ipái namō pandu ramō, aja a'e pandu tī. Mahapyrihar ke a'e pandu. ⁴⁵ Pe, upa rahā, Petu ta koty a'e jywyr tī. Mupak rahā, a'eta pe pandu:

—Mā! Peker peju. Mā! Peputu'u peju we rī. A'ewan pekeriha. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē angaha ke rehe uhyk oho. ⁴⁶ Pepu'am. Jahorahā! Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē ke petur ixo — aja Petu ta pe Jesu pandu.

Jesu ke amō ta pyhyk

(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juā 18.3-12)

⁴⁷ Jesu pandu u'am rahā, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jun namō heta amō ta ixo. Tamarā a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur tī. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo. Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamūi ta mondo tī. ⁴⁸ Ame'ē ta pe Jun pandu ramō:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihē apyter. Ame'ē riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke — aja.

⁴⁹ Jun uhyk rahā, pahar Jesu rehe uhyk oho. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Ko nde ere'am — aja.

(Pe, huwa ke a'e pyter.) ⁵⁰ Jesu pandu:

—Mā! Sa'e! Ame'ē rehe pejur — aja Jun pe.

Pe, ngā uwyr. Jesu jywa ke hātā a'eta pyhyk. ⁵¹ Jesu namō ixo ame'ē ta ngi har amō riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ē pe amō nambi ke mopok ingi. Jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e miasu nambi ke mopok ingi. ⁵² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anī. Hyru pe nema'e kyse puku emujy-wyr. Kyse puku namō jumai ame'ē ke kyse

puku pe amō jukwa ta. ⁵³ Ihē pái pe apandu rahā, pahar ihē pe Tupā je'ēha rahoha ta ke muwyr ta. Ame'ē ke nde erekwa riki. Heta te hū a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta. Ame'ē ta ihē namō jumai ta. Anī. Ame'ē ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.) ⁵⁴ Tupā je'ēha rahoha ihē pe a'e muwyr ta tipe rahā, Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja uhyk ym ta. Ihē apyrara ta, aja uhyk ym ta. A'erehe: “Tupā je'ēha rahoha ta ke emuwyr” aja apandu ym ta ihē pái pe — aja jumu'eha pe pandu.

⁵⁵ Ngā pe Jesu pandu:

—Ma'e mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī. A'erehe kyse puku namō pejur. Tamarā namō. Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e axo. Arahā ihē ke pepyhyk ym. ⁵⁶ Apo ihē ke pepyhyk. Katu 'y. Aja rahā yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu pandu.

Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan oho ingi.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 12.15-16; Juā 18.19-24)

⁵⁷ Jesu ke amō ta pyhyk. Ame'ē ta jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rer Kái. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta jy'ar a'ep. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar a'ep tī. ⁵⁸ Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok soroka pe jō uhyk oho. A'ep harōha ta namō a'e wapyk. Ma'e Jesu namō amō ta ma'e ta my, ame'ē ke Petu ukwa tar katu uī tī.

⁵⁹ Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ē ta ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ē ta aja tī. Pandu te'e ame'ē ta mahem rahā, ame'ē panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta.

⁶⁰ Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe har tipe. Pe, mokōi sawa'e ta pandu uwyr.

⁶¹ Kuja a'eta pandu:

—Peme'ē sawa'e kuja pandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke ihē upa amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō pyahu ame'ē ke ihē amujā ta” aja peme'ē sawa'e pandu — aja mokōi sawa'e ta pandu.

⁶² Pa'i keruhū pu'am. Pandu Jesu pe:

—Mokōi sawa'e ta pandu. Myja me'ē nde erepandu ta apo my? — aja ipe.

⁶³ Jesu pandu ym. Amō we pa'i keruhū pandu ipe:

—Tupā je'ēha rupi ihē apandu nde pe. Uhā te hū ame'ē ke a'e. Jetehar te nde erepandu ym rahā, mā peja nde ke Tupā mupyrara. Apo jande pe epandu katu. Kirisutu ke nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? Tupā ra'yr nde my? — aja.

⁶⁴ Jesu pandu ipe:

—A'e tŷ. Apandu pehē pe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Apo har kupe koty Tupā rake ihē awapyk ta aho kŷ. Ame'ē ke pekwa ta. Ywa takāxīha 'ar pe ihē ajywyk ta ajur tī. Ame'ē rehe pesak ta tī — aja pandu. (“Tupā rake” aja Jesu pandu rahā: “Tupā a'e tī” aja mujekwa.)

⁶⁵ Jesu pandu ame'ē ke rehe pa'i keruhū hendu rahā, ima'e mundeha ke pa'i keruhū musak. (Aja rahā, Tupā parahy tī, aja mujekwa naī.) Pe, pandu:

—Mā! Pehendu my! Peme'ē riki Tupā aja jupe. Katu ym aja. Peme'ē rehe har amō pandu ame'ē ke jakekar ym ta apo 'y.

⁶⁶ Myja pekwa my? — aja.

Amō ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁷ Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymū. Nupā tī. (Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke nupā. Ame'ē ta pandu:

⁶⁸ —Kirisutu! Awa nde ke nupā my? Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e

(Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juā 18.17-18; Juā 18.25-27)

⁶⁹ Soroka pe Petu wapyk uī rahā, jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e parakyha uhyk uwyr ehe. Kūjā ke. Kuja pandu ipe:

—Jesu namō nde erexo ame'ē ke nde. Jesu ngariréi ywy pe har namō — aja.

⁷⁰ Pe, Petu te'e pandu:

—Anī. Ihē akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ē ke akwa ym ihē — aja.

⁷¹ Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake. Amō kūjā parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'āi ame'ē sawa'e ta pe a'e pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamõ ixo ame'ẽ kohĩ — aja.

⁷² Amõ we Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Jete har te ihẽ apandu. Akwa ym ehe har. Jete har te apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara katu — aja.

⁷³ A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahã, ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu ipe:

—A'e riki. Peme'ẽ ta ngi har nde tĩ. Nde je'ẽha riki ngariréi ywy pe har je'ẽha aja jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tĩ, aja jakwa — aja pandu.

⁷⁴ Petu te'e pandu tĩ:

—Jete har te ihẽ apandu. Jesu rehe har ihẽ akwa ym. Jete har te ihẽ apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Upa Petu pandu rahã, sapukái je'ẽ. ⁷⁵ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta: ‘Akwa ym ehe har’ aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo. A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

27

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ẽ rehe har

(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juã 18.28-32)

¹ Pytuniwe te rahã, upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamũi ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja: “Jesu ke jajukwa ta” aja.

² Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat. (Homa awa tama'e kapitã a'e.)

Jun manõ ame'ẽ rehe har

(At 1.16-19)

³ Jun riki ngã ke Jesu rehe muhyk raho. Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa rahã, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu ta koty a'e oho. Tamũi ta koty oho tĩ. Tamatarer ke a'e mujywy raho. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke a'e raho. ⁴ A'e pandu:

—Katu ym ihẽ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ arur, Jesu

ke. Ame'ẽ ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ẽ. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

⁵ Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manõ.

⁶ Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ẽ tamatarer riki amõ ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer renda pe jamoĩ rahã, katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja pa'ihu ta jupe.

⁷ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe rahã, kuja a'eta ukwa. Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ẽ ywy riki tujuk pander mujãhama'e ke. Pe, amõ awa ta manõ rahã, a'ep amõ ta jyty m ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jõ a'ep jyty m ta.) ⁸ A'erehe ame'ẽ ywy rehe har ngã pandu: “Huwy namõ muhepy, ame'ẽ ywy ke” aja. Aja apo ixo tĩ.

⁹ Aja yman Jeremi mupinim ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim:

“Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke pyhyk. Ame'ẽ riki muhepyha ke.

A'eta pandu: ‘A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahã, kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke jame'ẽ ta nde pe' aja.

¹⁰ Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujãhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihẽ pe” aja Jeremi mupinim.

Jesu namõ Pirat pandu

(Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juã 18.33-38)

¹¹ Homa awa tama'e kapitã ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

¹² Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Ame'ẽ ta

rehe je'ēha ke Jesu mujywyr ym te. ¹³ Pirat pandu ipe tī:

—Māte nde rehe har ame'ē ta je'ē je'ē hū. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

¹⁴ Jesu pandu ym te. A'erehe kapitā jupandu jupe: “Mā! Ma'erehe pandu ym my?” aja jupe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juā 18.39-19.16)

¹⁵ Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ngā matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta. ¹⁶ Arahā kyndaha pe amō ihī. Upa ngā ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba. ¹⁷ Pe, ngā jy'ar rahā, Pirat pandu:

—Awa ke pehē pe ihē amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ē katu pehē pe my? Anī rahā, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngā pe pandu.

¹⁸ A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe. Aja Pirat ukwa katu. ¹⁹ Ngā panduha renda pe Pirat wapyk uī rahā, myrandu ke hakehar muwyr ipe. Kuja riki:

—Peme'ē sawa'e ke ma'e katu ym ame'ē ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahā, ihē kerai ehe. A'erehe a'e ke nde erejukwa rahā, pyraraha uhyk ta jande rehe aja ihē akwaha. A'erehe ihē aker ym te ihē — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

²⁰ Ngā pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamūi ta ngā pe pandu tī.

²¹ Pe, kapitā pandu ngā pe:

—Mokōi sawa'e ta kohī. Awa ke ihē te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

²² Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihē ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngā mupi'a ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²³ Pirat pandu:

—Ma'ewā my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hātā ngā pandu:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²⁴ Pirat pandu pandu tipe. Pe, ngā mutyapu tyapu tate, aja a'e ukwa rahā, Pirat pandu: “Y ihē pe erur” aja sonda pe. Werur rahā, ame'ē pe ipo ke a'e kutuk. Ame'ē ke rehe ngā usak. Pe, Pirat pandu:

—Ko ihē po ihē akutuk. Aja rahā kome'ē sawa'e ke ihē ajukwa tar ym, aja ihē amujekwa pehē pe. Pehē riki kome'ē sawa'e ke pejukwa tar katu — aja Pirat.

²⁵ Ngā pandu ipe:

—A'e ke jajukwa rahā, mā peja jande rehe pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tī — aja.

²⁶ Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e muhem mondo. Amō sonda ta pe a'e pandu:

—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahā, jukwa ta ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

Aja mahy hū. Upa rahā, sonda ta pe Jesu ke Pirat me'ē. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū

(Mak 15.16-20; Juā 19.2-3)

²⁷ Pe, homa awa tama'e kapitā rok keruhū pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta ngā jy'ar jy'ar uwyr a'ep. ²⁸ Upa katu te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi. Pe, pytangwer ame'ē ke moī ehe. (Kapitā keruhūma'e aja saka. Aja puka puka hū ehe. “Ko kapitā keruhū” aja riki puka puka hū ehe.) ²⁹ Japekā rākā ke te'e iākā rehe har a'eta mujā. Ame'ē ke iākā rehe a'eta moī. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moī tī. (Kapitā keruhūma'e aja saka.) Pe, huwa koty ipynarāi pe a'eta wapyk. “Ko kapitā keruhū” aja puka puka hū ehe. Katu katu ipe. Kuja pandu ipe tī:

—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde! — aja riki puka puka hū ehe.

³⁰ A'eta tymū ehe tī. (Aja jaxer ai ame'ē ke a'e, aja a'eta ukwaha naī.) Pe, myra ra'yr pe iākā ke nupā nupā. Japekā rākā rehe nupā. (Aja mahy.) ³¹ Upa a'eta puka puka rahā, mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer ame'ē ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta

mujiwyr ipe tĩ. Pe, soroka pe raho. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta raho.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

³² Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:

—Kome'ẽ myra ngã mupia ame'ẽ ke ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simã pe. (Jesu ke ngã mahy hũ, a'erehe arahã Jesu pyrãtã ym. A'erehe Simã raho.)

³³ Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho. Ame'ẽ renda rehe awa usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã ke aja saka. ³⁴ A'ep kawĩ namõ puhã mupara. Iro riki ame'ẽ. (Ahyha muputu'u ame'ẽ ke.) Ame'ẽ ke Jesu pe sonda ta me'ẽ ta tipe. Jesu manga rahã, u'u ym. Putar ym.

³⁵ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta ombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk. ³⁶ Pe, upa rahã, a'ep a'eta wapyk. Jesu manõha ke rehe a'eta harõ uĩ.

³⁷ Jesu ãkã 'ar koty ngã ukwaha ke amõ mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ riki kome'ẽ”
aja mupinim.

³⁸ A'ep mokõi ma'e mukanĩha ta ke a'eta jukwa tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ. Ijywa'i koty amõ ke jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa tĩ. ³⁹ A'ep wata oho ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Iãkã ke a'eta mukatak katak ipe. (Aja puka hũ ehe.) Katu katu ipe. Pandu ipe tĩ:

⁴⁰ —Mã! Nde erepandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ upa ihẽ amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ amujã ta” aja nde erepandu. Nde riki Tupã ra'yr rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ngi ewygy ejur. Aja rahã, nde eremanõ ym ta — aja puka puka hũ ehe. Katu katu ipe.

⁴¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ

ta aja tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Puka puka hũ ehe tĩ. ⁴² A'eta pandu pandu:

—Amõ ta ke a'e mukatu. A'erehe manõ ym. Mukatu riki. Mã! Jumumanõ ym juehe. A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ. Apo myra ngã mupia ame'ẽ ngi wygy uwyr rahã, jande jajurujar katu ta ehe. ⁴³ Tupã rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: “Tupã ra'yr ihẽ” aja. Apo jasak ta. A'e ke Tupã muji ta muwyr my? Jasak ta — aja puka puka hũ. Katu katu ipe tĩ.

⁴⁴ Aja ma'e mukanĩha ta puka puka hũ ehe tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe i'ãĩ ame'ẽ ta ke a'eta. Katu katu ipe tĩ.

Jesu manõ ame'ẽ rehe har

(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juã 19.28-30)

⁴⁵ Warahy jandar rahã, ame'ẽ wygy pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho. ⁴⁶ Warahy ywa ku'a ihon rahã, hãtã Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ẽ jundéu awa je'ẽha kuja riki:

—Tupã! Tupã! Ma'erehe ihẽ ke nde erehijar my? — aja.

⁴⁷ Ame'ẽ je'ẽha rehe a'ep ixo ame'ẽ ta hendu rahã, amõ koty ukwaha. A'erehe pandu:

—Ymanihar Eri pe a'e pukái — aja a'eta ukwaha naĩ.

⁴⁸ A'eta ngi har peteĩ sawa'e ujan oho. Mandeju aja me'ẽ pe ma'e rykwer mupyta, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke. Wina aja me'ẽ rykwer ke. Ame'ẽ ke u'ywa aja me'ẽ rehe pukwar. Pe, me'ẽ ta tipe ipe. ⁴⁹ Pe, amõ ta pandu:

—Anĩ we rĩ. Eharõ we! Jrasahã! Myra ngã mupia ame'ẽ ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

⁵⁰ Pe, Jesu ahem hũ. Pe, manõ.

⁵¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha ihĩ. Pan janam te hũ ke. Ame'ẽ hukwen pehĩ. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu aja mujekwa.) Wygy ke katak hũ tĩ. Ita keruhũ owok hũ tĩ. ⁵² Kangwerupa opok tĩ. Yman manõ, ame'ẽ ta ngi har amõ amõ Tupã kotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem.

⁵³ Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahã, Jerusarẽ ok ta keruhũ pe a'eta ixo oho tĩ. A'ep a'eta rehe heta ngã usak.

⁵⁴ Jesu manõ ame'ẽ ke rehe sonda tama'e kapitã usak u'am. Sonda ta aja tĩ. Usak u'am tĩ. Pe, ywy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ẽ ke rehe usak tĩ. Arahã a'eta pandu:

—Jetehar te ke. Tupã ra'yr te riki peme'ẽ sawa'e — aja.

⁵⁵ Paite we kũjã ta usak u'am. A'eta riki Ngariréi ywy ngi Jesu namõ uwyr. Inamõ ma'e ke a'eta ma'ema'e. ⁵⁶ Ame'ẽ kũjã ta namõ Mari Mandare usak u'am. Amõ Mari usak u'am tĩ. Tian mõi ke ame'ẽ. Jose mõi tĩ. Semende ra'yr ta mõi usak u'am tĩ.

Jesu rete ke mou ame'ẽ rehe har

(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-

42)

⁵⁷ Pytun tate rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. ⁵⁸ Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amõ pe:

—Jesu rete ke eme'ẽ ipe — aja.

⁵⁹ Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ẽ pe hete ke pukek.

⁶⁰ Ima'e itakwar keruhũ pe hete ke Jose mou. Pykõi ramõ ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, itahu pe hukwen ke Jose kynda. Pe, a'engi oho.

⁶¹ Itakwar keruhũ rukwen koty Mari Mandare wapyk uĩ. Amõ Mari inamõ wapyk uĩ tĩ.

Itakwar keruhũ rehe harõha ta harõ

⁶² Ku'ẽ rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namõ parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tĩ. ⁶³ A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ke se ixo rahã, kuja pandu: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja. Ame'ẽ riki te'e aja jakwa ja'am apo.

⁶⁴ A'erehe kuja sonda ta pe epandu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu pexo. Mokõi peker rahã, peharõ pexo. Pesak katu ehe kÿ.” aja epandu a'eta pe. Aja rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho.

Mukanim rahã, ngã pe a'eta te'e pandu ta: “A'e manõha ngi kwera katu uhem” aja te'e pandu ta. Ame'ẽ riki: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” ame'ẽ 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

⁶⁵ Pirat pandu:

—Pehẽ atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu te pexo. Pesak katu kÿ” aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

⁶⁶ A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyndaha ke yraity aja me'ẽ pe kynda. Ita keruhũ riki kyndaha ke. Yraity aja me'ẽ pe mujar. (Amõ pirar rahã, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: “Se peharõ katu pe'am. Aja rahã, ixo ym ta awa” aja riki.

28

Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har

(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahã itakwar keruhũ rehe Mari Mandare usak oho. Amõ Mari namõ usak oho tĩ. ² Pahar ywy ke katak hũ. Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk uĩ. ³ Hendy riki ima'e mundeha. Tupã weraha aja hendyha. Mandeju aja ituwyr te hũ tĩ. ⁴ Sonda harõha ta a'ep ixo rĩ. A'eta ryrýi. Kyje riki, a'erehe ryrýi. A'eta manõ ame'ẽja ywy rehe u'ar oup. ⁵ Pe, kũjã ta pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihẽ akwa. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ⁶ A'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejur! Mouha renda rehe pesak pejur. Se a'e nixói te 'y. ⁷ Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho apo. Kuja: “A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty a'e oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe.” Ihẽ apandu ame'ẽ ke peharái ym — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁸ Pe, pahar itakwar keruhũ ngi a'eta oho. Kyje riki. Pe, hury katu tĩ. Jumu'eha ta pe pandu oho. Ujan riki oho. ⁹ Oho ixo rahã, pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

Ixoty a'eta uwyr. Ipy ke a'eta pyhyk. Ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe, Jesu rehe.
¹⁰ A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihẽ mu ta pe kuja pepandu peho: “Ngariréi ywy pe peho. A'ep ihẽ rehe a'eta usak ta tĩ” aja pepandu — aja kũjã ta pe pandu. (“Ihẽ mu ta” aja pandu rahã: “Upa katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke” aja mujekwa.)

Harõha ta te'e pandu ame'ẽ rehe har

¹¹ Itakwar keruhũ ngi kũjã ta oho ixo rahã, sonda ta ngi har amõ ta uhyk oho tĩ. Jerusarẽ ok ta keruhũ pe harõha ta uhyk oho tĩ. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe upa katu te pandu. Ywy katak hũ. Itahu rukwen kyndaha amõ mujere mondo. Ame'ẽ ke upa katu te pandu.
¹² Tamũi ta namõ pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta jupe. Pe, kuja a'eta ukwa. Sonda ta pe tamatarer ke a'eta me'ẽ me'ẽ hũ. ¹³ Pandu:

—Kuja pepandu ngã pe. “Pytun rahã, jande jaker rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pepandu. ¹⁴ Ame'ẽ ke homa awa tama'e kapitã hendu rahã, japandu ta ipe: “Sonda ta anĩ. Ame'ẽ ta ke emupirok ym” aja. A'erehe pekyje ym ingi. Pehẽ ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta pe.

¹⁵ Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta pyhyk. Te'e pandu ame'ẽ muhepyha ke. Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu pandu oho tĩ. A'erehe sonda ta pandu, aja jundéu awa ta pandu pandu naĩ apo rĩ. “Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pandu pandu naĩ apo rĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu mujesak

(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Jesu mujekwa ame'ẽ ywy'ã pe awa py peteĩ jumu'eha ta oho. Ngariréi ywy pe ame'ẽ ywy'ã ihĩ. ¹⁷ Jesu rehe usak rahã, a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ kuja: “Kome'ẽ Jesu my? Kwera katu uhem ame'ẽ ke my?” aja amõ ta ukwa ukwa u'am. ¹⁸ A'eta koty Jesu oho. Pe, pandu a'eta pe:

—Ihẽ pe Tupã pandu: “Ywa pe upa katu te nde erema'e tar katu. Ame'ẽ ke ema'e

katu. Peme'ẽ ywy keruhũ pe aja tĩ. Ema'e katu tĩ” aja ihẽ pe. ¹⁹ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu: “Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe pepandu peho. Ihẽ rehe har pepandu pandu peho. Aja a'eta ke ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak ta. Ame'ẽ ta ke pemujahuk. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke, aja pemujekwa ta ngã pe.) Jande pái keruhũ je'ẽha rupi pemujahuk. Ta'yr je'ẽha rupi pemujahuk tĩ. Tupã'ã je'ẽha rupi pemujahuk tĩ. ²⁰ Upa pehẽ pe ihẽ amu'e ame'ẽ ke amõ ta pe pemu'e katu tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta hendu katu ta tĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ. Wera rahã pame katu te pehẽ namõ ihẽ axo ta kũ. 'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we, aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ta kũ” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Upa.

Jesu rehe har Mak mupinim

Mak kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Mak mupinim.

Juā mujahukiha rehe har

(Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18; Juā 1.19-28)

¹ Myrandu katu ke Mak mupinim werur. Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupā ra'yr a'e.] ² Kuja riki a'e uwyriha. Yman paper rehe Isai mupinim. Tupā je'ëha ke a'e mupinim tī. (Kuja, Ta'yr pe Tupā pandu:)

“Ihē je'ëha pandu ame'ë ke amondo py ta kŷ. Kuja ngā pe pandu py ta oho:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr tate, a'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo katu 'y') aja ihē je'ëha pandu ame'ë ke pandu ta.

Ame'ë raikwer rupi nde ereho ta” aja Ta'yr pe Tupā pandu.

³ Kuja awa nixói te ame'ë pe amō pandu u'am:

“Kapitā keruhū uhyk tate rahā, ma'e ke upa mukatu. Aja jandema'e sawa'e te uhyk tate.

A'erehe pexoha ke pemukatu.

A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar” aja pandu u'am. Aja riki Isai mupinim. (Yman aja a'e mupinim rahā, Juā rehe har mupinim.)

⁴ Pe, awa nixói te ame'ë pe Juā mujahukiha uhyk uwyr. (A'ep heta ngā uhyk uwyr ehe.) Ame'ë ta pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Katu ame'ë ke pema'ema'e katu 'y. Aja rahā, pehē rehe ipy'a ke Tupā mujywyr ta. Pe, pehē ke ihē amujahuk ta — aja Juā pandu.

⁵ Juā koty heta ngā uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi heta ngā uhyk uwyr ehe. Heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe tī. “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke upa jande jahijar 'y” aja pandu ame'ë ta ke Juā mujahuk. Jondā y pe mujahuk. (Aja

rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa.)

⁶ Juāma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujā ame'ë ke. “Kame” aja ngā rymba rer. Ame'ë ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar Erima'e mundeha aja ame'ë mundeha. Aja rahā, Tupā je'ëha pandu ame'ë ke Juā tī, aja mujekwa.) So'o pīrer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ë ke a'e u'u. Eir namō u'u tī. ⁷ Juā pandu:

—Ihē raikwer rupi amō tur. Katu te hū me'ë ke a'e. Ihē anī. Aja ym ihē. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē. ⁸ Y pe pehē ke ihē amujahuk. A'e anī. Pehē ke Tupā'ā namō mujahuk, ame'ëja saka — aja ngā pe Juā pandu. (“Tupā'ā namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juā mujahuk

(Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22)

⁹ Arahā Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe, Juā rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Pe, y pe Jesu ke Juā mujahuk. Y rer Jondā. ¹⁰ Pe, y ngi Jesu uhem rahā, pahar ywa pirar, ame'ëja saka Juā usak u'am. Pe, Jesu rehe Tupā'ā wyjy uwyr. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. ¹¹ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Nde riki ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu. Ihē ke nde eremuhury katu — aja Ta'yr pe Tupā pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr

(Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13)

¹² Pahar awa nixói ame'ë pe Tupā'ā Jesu ke muhyk raho. ¹³ A'ep heta ukwer rahā, ixo. Kuja, mokōi awa pypa (40) hetaha wera rahā, a'ep ixo. Arahā, Satana uhyk uwyr ehe. (Ājā ramūi a'e.) Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. Manga manga tipe. Anī. Jesu ma'e ym te. Ame'ë renda pe so'o jarō ame'ë ta ixo tī. Pe, Jesu rehe Tupā je'ëha rahoha ta wyjy uwyr. Usak katu uwyr ehe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11)

¹⁴ Ajame'ë ke kyndaha pe Juā ke amō ta kynda raho rahā, Ngariréi ywy pe Jesu

uhyk oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupã rehe har pandu oho. ¹⁵ Kuja pandu:

—Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta ke pehẽ, aja Tupã putar. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Pexoha pyahu ame'ẽ ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehẽ ke a'e muruwak ta. Ame'ẽ myrandu katu rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁶ Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahã, pira pyhyk ame'ẽ ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi. Mokõi sawa'e ta ixo. Her Simã. Imu rer Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa pe ombor ombor ixo. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y. Pira pepyhyk ame'ẽ ta ke pehẽ. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke amu'e ta. Pe, ngã py'a ke Tupã koty pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simã ta pe.

¹⁸ Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

¹⁹ A'engi Jesu oho we rahã, ame'ẽ ypa pe amõ mokõi sawa'e ta rehe uhyk oho tĩ. Tian ta rehe uhyk oho. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe kyhapari mukatu uĩ. ²⁰ Ame'ẽ ta rehe usak rahã, pandu:

—Pejur. Ihẽ namõ peho — aja Jesu Tian ta pe.

Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her. Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tian ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ me'ẽ ke
(Ruk 4.31-37)*

²¹ A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ. ²² Amõ ta Moise je'ẽha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwa katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu ame'ẽ ta pandu: “Mã! Je'ẽha te reko aja pandu katu” aja ngã.

²³ Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixo uwyr. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Pe, hãtã pandu:

²⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã koty ngi nde erejur ame'ẽ ke nde. Ima'e je'ẽha ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe, aja akwa katu — aja hãtã pandu.

²⁵ Pe, ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ẽ ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho — aja ãjã pe.

²⁶ Pe, ãjã sawa'e ke mukatak katak hũ. Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi. ²⁷ A'ep ixo ame'ẽ ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e mu'eha ko. Ima'e je'ẽha rupi pandu, pe, ãjã ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.

²⁸ Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi ywy rupi ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu oho.

*Petu pen ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe har
(Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)*

²⁹ Ajame'ẽ ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ. Pe, Simã rok pe ixo oho. Ame'ẽ ke Andere rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amõ oho tĩ. ³⁰ A'ep Simã pen haku. A'erehe ixxyha pe túi. Jesu uhyk rahã, pahar amõ ta pandu ipe. “Simã pen haku hũ” aja ipe. ³¹ A'erehe hake Jesu oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

*Heta ngã ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe har
(Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41)*

³² Ame'ẽ pytun ramõ rahã, upa warahy u'ar rahã, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke upa katu te ngã werur ipe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã werur ipe tĩ. ³³ Ok ta pe har ta mâte hũ hukwen rake rupi i'ãi. ³⁴ Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke upa mukatu tĩ. Jesu rehe har ãjã ta ukwa katu, a'erehe hãtã Jesu pandu: “Epandu ym ihẽ rehe har” aja ãjã pe.

*Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu oho
(Ruk 4.42-44)*

³⁵ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sapukái je'ẽ py rahã, Jesu pu'am. Simã rok ngi uhem oho. Pe, paite we awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep

Tupã namõ pandu pandu. ³⁶ Pe, Simã upak rahã, Jesu ke kekar oho. Inamõ ixo ame'ẽ ta kekar oho tĩ. ³⁷ Pe, usak ehe rahã, Simã ta pandu ipe:

—Upa ngã nde ke kekar ixo tipe — aja.

³⁸ Jesu pandu:

—Amõ ta renda rupi jaho ta me'ẽ te'e. A'ep pe har ta pe Tupã rehe har apandu ta me'ẽ te'e tĩ. A'erehe ihẽ ajur. Jahorahã! — aja Simã ta pe.

³⁹ A'erehe upa Ngariréi ywy rupi wata oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu oho. Amõ ta py'a ngi ãjã ke muhem mondo tĩ.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke mukatu (Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16)

⁴⁰ Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke Jesu rehe uhyk uwyr. Ipyñarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

⁴¹ Pyrara Jesu usak ehe. Pe, iyywa ke mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja sawa'e pe.

⁴² Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ẽ oho ipe.

⁴³⁻⁴⁴ Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Ehendurahã! Nde ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde rehe pa'i usak ta. “Katu apo 'y” aja pandu ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Aja rahã, upa nde pirer katu, aja ngã ukwa ta tĩ — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo.

⁴⁵ Pe, sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.) Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marã ka ym Jesu ixeha. Upa ngã ukwa katu ehe har. A'erehe amõ koty pyta. Awa nixói te ame'ẽ pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngã uhyk oho ehe.

2

Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu (Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26)

¹ Ku'ẽ rahã ha pe we Kapana'ũ ok ta pe Jesu jywyr oho. “Hok pe apo ihĩ” aja amõ ta pandu pandu oho. ² A'erehe heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói te. Hukwen rupi soroka nixói te tĩ. Pe, ngã pe Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu uĩ. ³ Arahã tumeme sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke muhyk werur. ⁴ Mãte hũ ngã i'ãi. A'erehe marã ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar ihĩ rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke ame'ẽ rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ẽ 'ar pe sawa'e tui. Tupaham rehe mujy mondo. Pe, Jesu rake mou. ⁵ Ma'e ahyha Jesu mukatu. Ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu.

⁶ A'ep Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta wapyk uĩ tĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã, kuja ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

⁷ —Mã! Aja pandu rahã, katu ym. Tupã jõ riki ngã pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ẽ riki Tupã aja jupe my? Katu ym aja — aja a'eta py'a pe a'eta ukwa ukwa uĩ.

⁸ Pe, pahar ame'ẽ ta ukwaha ke Jesu ukwa tĩ. A'erehe pandu:

—Mã! Pehẽ py'a pe ma'e ke pekwa pekwa ym peĩ. ⁹ Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Nde kyha aja me'ẽ ke emupu'a! Ewata inamõ eho!” aja apandu rahã, hãtã ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak katu awa.)

¹⁰ —Pesarahã! (Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupã jõ riki ngã rehe ipy'a mujywyr katu aja pekwaha tĩ.) Apo ihẽ tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ amujekwa ta apo. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe nde py'a emu-jywyr katu” aja ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ

ke pekwa ta apo. Amujesak ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

¹¹ —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

¹² Pe, upa ngā usak usak uī rahā, sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē ke mupu'a. Pe, pahar uhem oho. A'erehe ngā pandu:

—Mā! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupā pe pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Mā! A'eramō te aja mukatuha jasak py 'y. Katu! — aja ngā.

*Jesu namō Rewi oho ame'ē rehe har
(Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)*

¹³ A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y rehe jywyr oho tī, Ngariréi ypa rehe. A'ep heta ngā jy'ar oho ehe tī. Ame'ē ta ke mu'e uī. ¹⁴ A'engi wata oho ixo rahā, amō sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amō her: “Matéu” aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr matyr. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamō oho.

¹⁵ I'i atu rahā, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta u'u uī. Heta tamatarer matyriha ta inamō uwyr tī. Amō heta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta aja tī. Inamō uwyr tī. Ame'ē ta ngi har heta Jesu namō ma'e ke u'u uī. Jumu'eha ta u'u uī tī. ¹⁶ Pe, amō Moise je'ēha mu'e ame'ē ta i'āi tī. Parise kotyhar ta ke ame'ē ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ē ta je'ē je'ē:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pandu.

¹⁷ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym ixo rahā, mukatuha koty oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ēja saka. Katu jupe ame'ē ta anī. Ame'ē ta

ihē rehe uhyk ym.) Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: “Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo” aja — aja Jesu pandu.

*U'uha ke hijar ame'ē rehe har
(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)*

¹⁸ Amō rahā, Juā mujahukiha namō jumu'e ixo ame'ē ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar ixo tī. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Pe, amō ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juā mujahukiha namō jumu'e ixo ame'ē ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Upa ma'e u'uha ke hijar ixo tī. Nde namō jumu'e ixo ame'ē ta anī. Upa ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, imi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym. ²⁰ (Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihē jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha mujekwa ta.)

²¹ —Amō we tī. Kamixa ymanihar ke sorok rahā, pan jupu'a ym ame'ē ke amō mujar ym ehe. Mujar ehe rahā, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok riki tiha we ta oho. ²² Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, pupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawī jyhē ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. A'erehe kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. Aja rahā, kawī jyhē ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī — aja ngā pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise ta mu'e aja ixoha namō marā ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

Ahúí aja me'ë ke jumu'eha ta po'ok ame'ë rehe har

(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

²³ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahúí aja me'ë ty rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha ta namō oho ixo rahā, jumu'eha ta amō amō po'ok oho. (Ame'ë ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahā, ame'ë ke u'u.) ²⁴ Pe, Jesu pe parise ta pandu:

—Anī. Katu ym kamyrikiha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu ym. (Paraky te'e, ame'ëja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ëha rehe panduha ihī — aja ipe.

²⁵⁻²⁶ (Amō rehe pyrara usak ta me'ë te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamō ixo ame'ë ta aja tī. Myahy te tī. Ame'ë ta ma'eha Tupā je'ëha rehe pesak riki. Ame'ë pekwa riki. Ma'e u'u ame'ë ke nixói te rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Ndawi ixo. A'ep mbeju ihī. Ame'ë ke Ndawi u'u. Inamō ixo ame'ë ta pe me'ë me'ë tī. Ame'ë ta u'u tī. Arahā Amiata pa'i keruhū. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Ame'ë mbeju ke Tupā ruwa koty aja saka pa'ihu moī. Pa'i ta jō ame'ë ke u'u katu. Amō ta u'u rahā, anī. (Ndawi ta pa'i ym. A'erehe Ndawi ta u'u rahā, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ëha rehe hendu ym) — aja parise ta pe Jesu pandu.

²⁷ Pandu tī:

—Putu'uha 'ar ke Tupā mujā py my? Anī. Aja ym. Awa ke a'e mujā py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahā, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ëja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym. ²⁸ A'erehe putu'uha 'ar rahā, ma'e ke amō ma'e, ame'ë ke ihē riki apandu katu. Tupā je'ëha rupi ajur ame'ë ke ihē. Awa ihē tī — aja Jesu.

3

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)

¹ Amō wera rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixo oho tī. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë ke ihī. ² A'ep amō ta

ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu ta my? Ame'ë ke ukwa tar katu. Mukatu rahā: “Katu ym. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha” aja Jesu pe pandu ta tipe. A'erehe ame'ë ta Jesu rehe usak usak uī. ³ Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ë pe Jesu pandu:

—Se ejur. Ngā ruwa koty ejur e'am — aja riki.

⁴ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Myja me'ë Moise je'ëha pandu katu my? Myja me'ë putu'uha 'ar rahā, amō ma'e my? Ko katu ame'ë ke amō pe ma'e my? Anī rahā, katu ym ame'ë ke ma'e my? Ko amō rehe pyrara usak my? Anī rahā, amō ke jukwa my? Myja me'ë katu pehē pe my? — aja ngā pe.

Anī. Je'ë ym ngā. ⁵ Ame'ë ta rehe Jesu juramā ma'ā. Parahy ngā rehe. Katu ame'ë ke ame'ë ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngā rehe. Amō we tī. Pyrara usak ngā rehe a'e tī. Jumen saka jurupy hātā, aja ngā ixo. Hendu tar ym. Jetehar te ke putar ym tī. A'erehe pyrara usak ngā rehe a'e tī. Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde po epirar 'y — aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. ⁶ A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero kotyhar ta namō jy'ar oho. Ame'ë ta namō pandu pandu.

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, ja-jukwa — aja riki parise ta jupe.

Yrymy'y rehe heta te hū ngā jy'ar

⁷ A'engi ypa pe Jesu oho tī, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamō tī. Haikwer rupi heta te hū ngā oho tī. Ngariréi ywy ngi heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. ⁸ Jerusarē ok ta ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. Inuméi ywy ngi aja tī. Uhyk oho ehe tī. Jondā y ruwái pe har ta aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī. Tir ok ta rake ixo ame'ë ta aja tī. Sinō ok ta rake ixo ame'ë ta aja tī. Heta te hū uhyk oho ehe tī. Upa ma'e katu ame'ë ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngā hendu, a'erehe johu ngā uhyk oho ehe. ⁹⁻¹⁰ Mā heta te hū ngā ixo. Ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu hū. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'ë ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo

ke mujar tar katu ehe. (Aja rahã, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hũ oho ixo ngã. A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhũ pemuhyk perur — aja riki.

Pe, jumãtã hũ ngã uwyr ehe rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor ta oho. (Aja rahã, jusosokiha rupi jukwa ym ta.) ¹¹ Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ãjã ihĩ, ame'ẽ ta usak ehe rahã, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke kohĩ, aja mujekwa katu.) Pe, hãtã pandu:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja.

¹² Anĩ. Hãtã Jesu pandu:

—Pepandu ym ihẽ rehe har — aja ãjã ta pe.

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16)

¹³ Ajame'ẽ ke ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'ẽ ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe. ¹⁴ Kuja, awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. “Ko ihẽ amondo ame'ẽ ta ke” aja Jesu. Ame'ẽ ta pe pandu tĩ:

—Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. Ihẽ namõ pepyta ta. Amõ ta renda rupi pehẽ ke ihẽ amondo ta tĩ. Ame'ẽ rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu ta peho tĩ. ¹⁵ Ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu tĩ. Awa ta py'a ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokõi sawa'e ta pe.

¹⁶ Jo'ok ame'ẽ ta kuja sawa'e ta rer. Ko Simã. [Amõ her Jesu moĩ ehe. “Petu” aja ipe.] ¹⁷ Amõ sawa'e Tian. Imu Juã. Semende ra'yr ta ame'ẽ ta. [Ame'ẽ ta rehe amõ her ke Jesu moĩ tĩ. “Mboane” aja a'eta pe. Ame'ẽ je'ẽha: “Pahar ipy'a pihun” aja.] ¹⁸ Amõ sawa'e Andere. Siri amõ tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. Amõ Matéu. Amõ Tome tĩ. Tian amõ tĩ. Apéu ra'yr ame'ẽ. Tandéu amõ tĩ. Simã amõ tĩ. Sero aja her tĩ. (“Sero” pandu rahã: “Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem” aja a'e.) ¹⁹ Amõ Jun Ikario tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ãjã ramõi a'e)

(Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10)

²⁰ Ajame'ẽ ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta te hũ ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha pandu pandu hũ. Mukatu hũ ngã ke. Heta te hũ ngã uwyr ehe. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha uĩ. Jumu'eha ta aja inamõ ixo tĩ. ²¹ Ame'ẽ rehe har ianam ta hendu rahã, Jesu ke oho piam tipe. Amõ ta pandu u'am:

—Ka'u te'e riki a'e — aja naĩ.

A'erehe oho piam tipe. (Anĩ. A'eta namõ Jesu oho ym.)

²² Jerusarẽ ok ta ngi amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta pandu pandu u'am:

—Ipy'a rehe Mesembu ihĩ, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu naĩ. (“Mesembu” aja pandu rahã: “Satana ke” aja ukwa. ãjã ramõi a'e.)

Amõ ta pandu:

—Satana je'ẽha rupi ãjã ke a'e muhem mondo tĩ — aja pandu naĩ tĩ.

²³ Pe, ngã ke Jesu mujy'ar. Myja me'ẽ ãjã ta my, ame'ẽ ke pandu pandu:

—Satana jumuhem ym jumondo. ²⁴ Ka'a rupi har ta jumai mai ngã juehe rahã, jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) ²⁵ Ok wyr pe har ta jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.) ²⁶ Aja ixotyhar ta namõ Satana jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe. A'erehe Satana je'ẽha rupi ãjã ta ke ihẽ amuhem ym amondo.)

²⁷ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim ta oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem tĩ. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha 'ar koty te we ihẽma'e pyrãtãha, aja ihẽ amujekwa katu.)

²⁸ —Ko apandu katu pehẽ pe. Upa ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. “Tupã! Nde katu ym” aja pandu ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a jywyr ta tĩ. ²⁹ Tupã'ã pe anĩ. “Tupã'ã! Nde katu ym. Nde erema'eha katu ym” aja pandu ame'ẽ ke rehe anĩ. Ame'ẽ rehe jõ

Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.

³⁰ A'eramõ amõ ta pandu: “Åjã ipy'a rehe ihĩ” aja Jesu rehe har pandu naĩ. A'erehe myja me'ẽ åjã ta my, ame'ẽ rehe har Jesu pandu.

Jesu anam ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11)

³¹ Imãi uhyk uwyr ehe. Imu ta amõ tĩ. Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amõ pe imãi pandu:

—Jesu pe ebandu eho: “Se ejur” aja ipe — aja imãi.

³² Heta ngã juramã jy'ar ixo ehe. Amõ ta pandu ipe:

—Soroka pe ne mõi i'ãi, ne mu ta namõ. Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngã rehe juramã usak. Pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mõi. Amõ ta ihẽ mu ta aja tĩ. ³⁵ Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja tĩ. Ihẽ mõi aja tĩ — aja Jesu pandu.

4

Ma'e raĩ muhãi ame'ẽ rehe har

(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)

¹ Amõ rahã, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e mu'e uĩ tĩ. Heta hũ ngã jumãtã katu te jy'ar ehe, a'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. A'ep wapyk uĩ. Y pe jarusu keruhũ túi. Ypa rymy'y rehe upa ngã wapyk uĩ. Aja Jesu mu'e hũ ngã ke. ² Myja me'ẽ ma'e raĩ ta my ame'ẽ ke pandu uĩ. Mu'e rahã, kuja pandu:

³ —Pehendu katurahã! Ma'e raĩ ke amõ muhãi oho. ⁴ Kupixa pe ma'e raĩ muhãi rahã, awa rape rupi amõ haĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u. ⁵ Amõ ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi. Pe, haĩ hywõi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywõi. ⁶ Pe, warahy haku rahã, i'y manõ. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manõ. ⁷ Amõ ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e raĩ hywõi rahã, hury ym. A'erehe i'a ym.

⁸ Pe, amõ ma'e raĩ ywy katu ame'ẽ rupi u'ar. Pe, hywõi rahã, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarõ. Hymbo rehe

heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Pandu tĩ:

—Pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ ame'ẽ rehe har mujekwa

(Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10)

¹⁰ Jesu jeje ixo rahã, awa py mokõi jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amõ ta aja tĩ. Pandu uwyr ipe tĩ.

—Jande pe emujekwarahã! Myja me'ẽ ma'e raĩ ta my, ame'ẽ ke emujekwa katu — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupã pandu ihẽ pe. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke apandu pandu. Ame'ẽ ke rehe jõ ngã hendu tipe. ¹² Aja rahã:

“A'eta usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym riki. Hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym riki tĩ.

Ukwa rahã, Tupã rehe ipy'a ke muruwak ta tipe. Pe, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr ta tipe” aja ta — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ rehe har

(Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15)

¹³ Pe, a'e pandu tĩ:

—Ko ma'e raĩ rehe har pekwa ta me'ẽ te'e. Pekwa ym rahã, amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, pekwa ym ta tĩ. A'erehe ko amujekwa ta. ¹⁴ Ma'e raĩ ke amõ muhãi oho. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu pandu oho. ¹⁵ Ma'e raĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ẽ riki kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ ta hendu. Pe, hendu rahã, pahar Satana mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ẽja saka.)

¹⁶ —Amõ ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. Hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.) ¹⁷ Tupã je'ẽha pyta katu ym, a'erehe

tapijar te'e we jurujar ym. Tupã je'êha rehe jurujar, a'erehe amõ ta parahy ehe. (Warahy haku, ame'êja saka.) A'erehe pahar Tupã je'êha ke hijar. Amõ ta puka puka hũ ehe, a'erehe pahar Tupã je'êha ke hijar tĩ. Katu ym aja.

¹⁸ —Amõ ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'êha rehe hendu tipe. ¹⁹ Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer matyr tar katu hũ. Upa ma'e ke matyr tar katu hũ. Upa ame'ẽ ke Tupã je'êha ke mukanim. (Juruwe jukwa, ame'êja saka.) Tupã rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe ma'e i'a ym, ame'êja saka. (Aja rahã, amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.)

²⁰ —Amõ ma'e raĩ ywy katu rupi u'ar. Ame'ẽ ke kuja. Tupã je'êha rehe hendu katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ amõ heta we hũ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ heta te hũ. Sẽ (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e hũ tĩ. Hymbo rehe i'a ihĩ, ame'êja saka) — aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.

Araparin rehe har
(Ruk 8.16-18)

²¹ Jesu pandu tĩ:

—Araparin amõ hapy rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe amõ ta ixo rahã, wera katu a'eta pe. ²² Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'êja saka. Apo mukanim, ame'êja saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'êja saka riki. Apo jupyk, ame'êja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'êja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'êja saka.) ²³ Pekwa tar katu rahã, pehendu katu 'y — aja Jesu pandu.

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Amõ pandu rahã, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahã, pehẽ pe Tupã mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahã, pehẽ pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty te we mujekwa katu ta pehẽ pe. ²⁵ Kuja riki. Amõ ukwa katu rahã, amõ we ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Amõ ukwa

tar ym rahã, ta'yr mi ukwa, ame'ẽ ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahã, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ hywõi ame'ẽ rehe har

²⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke myja my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe apandu ta. Ame'ẽ ke kuja. Ywy rehe ma'e raĩ ke amõ muhã. ²⁷ Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo. Pytun rahã, aja. Wera rahã aja tĩ. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tĩ. Aja ixo rahã, ma'e raĩ hywõi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa. ²⁸ Jeje ywy ngi uhem. Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hãkã. A'engi hymbo. Pe, i'a. ²⁹ Tyarõ rahã, amõ matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ẽ ke rehe jurujar katu te rahã, ixoha amõ koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

Ma'e raĩ jytym ame'ẽ ke tĩ

(Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19)

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Se Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe apandu ta tĩ. ³¹ Kuja ma'e raĩ aja saka. Mosata raĩ ame'êja saka. Ha'ĩ riki ta'yr te mi. ³² Pe, amõ jytym rahã, hywõi katu. Pe, i'y tiha te hũ oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ẽ ke a'e. Hãkã ke pia pia hũ. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hãkã rehe. Pytun atu ame'ẽ wyr pe ma'ewyra ta ihĩ — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'êja saka. Pe, i'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'êja saka, aja mujekwa katu.)

³³ Pe, ngã ukwa katu rahã, amõ amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe. ³⁴ Aja jõ ngã pe pandu. Jumu'eha ta anĩ. Ame'ẽ ta namõ jõ ixo rahã, upa katu te mujekwa. Myja me'ẽ ma'e ke my ame'ẽ ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u ame'ẽ rehe har

(Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25)

³⁵ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Y ruwái rehe jaha jaho — aja.

³⁶ Y rymy'y rehe heta ngā ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhū pe Jesu ihī. Ame'ē pe jumu'eha ta opor oho tī. Pe, y ruwái rehe oho. Amō jarusu keruhū pe amō ta oho tī. ³⁷ Pe, oho we rahā, ywytu keruhū uhyk ehe. Y kotok keruhū katak hū tī. Y ke oho rāi ipe. Tate jere oho. ³⁸ Jarusu keruhū tangwa koty Jesu ukwer ou. Iākā renda rehe iākā mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amō mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande ke jajere tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

³⁹ Pe, pu'am rahā, hātā ywytu keruhū pe Jesu pandu.

—Mā peja ym! Eputu'u katu ihē pe — aja riki.

Y kotok keruhū pe pandu tī:

—Mā peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhū putu'u. Y ke wapyk katu te tī. ⁴⁰ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mā! Pekiye ym ta me'ē te'e. Ihē rehe pejurujar ym my rī — aja Jesu.

⁴¹ Anī. Jumu'eha ta kyje hū. Pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! Pyrātā te ame'ē ke kohī! Je'ēha rehe ywytu keruhū hendu katu! Y kotok keruhū aja tī. Hendu katu ehe tī. Mā! Myja me'ē sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

5

Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke Jesu mukatu (Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39)

¹ A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera wyye pe. ² Jarusu keruhū ngi Jesu uhem oho rahā, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe. ³ Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ē ke a'e. Ngā pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahā, pyta ym. ⁴ Amukwehe te ita tupaham pe iyywa ke mujere pukwar pukwar. Itymā ke pukwar tī. Anī riki. Iyywa pukwariha ke mohok riki. Ten! Itymā pukwariha ke mohok tī. Ten! Aja tī. Pyrātā te hū. A'erehe parahyha ke marā ka ym ngā mukanīha ingi. Parahy te'e ixo. ⁵ Pytun rahā, ahem

hū. Wera rahā, ahem hū tī. Itakwar kangwerupa rupi ahem ixo. Ywy'ā rupi ahem ixo tī. Hātā ita pe jumu'i mu'i.

⁶ Paite we Jesu rehe usak rahā, ixoty ujan oho. Hake ipynarāi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ⁷⁻⁸ Jesu pandu ixo:

—Ājā! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja riki.

A'erehe hātā je'ēha uhem ingi:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar te a'e. Ihē pe ema'e ym ma'e ke. Tupā je'ēha rupi apandu: “Ihē ke emahy ym” — aja riki hātā pandu.

⁹ Pe, Jesu pandu:

—Ma'e nde rer? — aja.

Sawa'e pandu:

—Jande reta ame'ē ke jande, a'erehe: “Heta” aja riki jande rer — aja Jesu pe.

¹⁰ Jesu pe pandu pandu u'am:

—Kome'ē renda ngi ājā ta ke emujan ym emondo — aja.

¹¹ Ame'ē ywy'ā rehe kure ta māte hū ixo. Kāpī ke u'u ixo. ¹² Ājā ta pandu:

—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta rehe jande jāi ta — aja Jesu pe.

¹³ —Ere. Peho — aja Jesu.

Pe, sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Pe, kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te y jukwa. Heta te hū kure ta manō. Kuja, 2.000 hetaha manō.

¹⁴ Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi pandu pandu oho. Ma'e usak ramō, ame'ē rehe har pandu pandu oho. Amō amō awa renda rupi pandu oho tī. Pe, a'ep pe har ta usak uwyr. ¹⁵⁻¹⁶ Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe ngā usak. Ame'ē sawa'e ngi ājā ta uhem ramō. Wapyk uī. Ka'u ym apo 'y. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Myja sawa'e ka'u ame'ē ke katu oho. Ame'ē ke rehe usak ame'ē ta upa pandu pandu ngā pe. Kure ta ka'u oho, ame'ē rehe har upa pandu tī. (Pyrātā te hū ame'ē ke pehī, aja ukwa. A'erehe ngā kyje ingi, Jesu ngi. Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ē ke putar ym tī.)

¹⁷ A'erehe pandu ipe:

—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.

¹⁸ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho ixo rahã, ãjã ta uhem ramõ ame'ẽ sawa'e pandu:

—Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

¹⁹ —Anĩ. Nde rekoha pe ejywyr eho. Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ẽ rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde rehe pyrara usak, ame'ẽ ke epandu tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²⁰ Pe, sawa'e jywyr oho. Amõ amõ ok ta rupi pandu pandu. “Jesu ihẽ ke mukatu” aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta, ame'ẽ rupi upa pandu pandu oho. Sawa'e panduha rehe hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! Katu te hũ — aja ngã.

“Thẽ rajyr emukatu” aja Jái pandu
(Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42)

²¹ Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tĩ. Jarusu keruhũ pe aha oho. Pe, heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Y rymy'y rehe pyta. ²² Amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã a'e. Jesu rehe uhyk rahã, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pandu ipe:

²³ —Ihẽ rajyr manõ tate. Ihẽ rok pe eho! Iãkã rehe nde po nde eremujar rahã, katu ta oho — aja Jesu pe.

²⁴ Pe, oho inamõ. Oho ixo rahã, heta ngã Jesu rake rupi tuka tuka hũ oho ixo.

Kũjã ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe har
(Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48)

²⁵ Pe, amõ kũjã oho ixo tĩ. Ma'e ahyha namõ ixo. Jaiha ke pupur rãĩ namõ ixo. Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokõi (12) warahy 'ar rahã, aja te'e ixo. ²⁶ Ahyha mukatuha koty oho oho hũ tipe. Ame'ẽ ta pe upa tamatarer me'ẽ me'ẽ tipe. Mukatu ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ẽ ta. Pe, katu ym oho ipe rĩ. ²⁷⁻²⁸ Jesu rehe har ngã pandu pandu, ame'ẽ ke hendu. “Jesu mukatu” aja kũjã hendu. A'erehe kuja ipy'a pe ukwa ukwa ixo:

—Ima'e mundeha rehe ihẽ po amujar rahã, ihẽ katu ta aho — aja kũjã.

Pe, ngã pyter rupi kũjã wata oho ixo. Pe, xupe rehe uhyk oho. ²⁹ Pe, Jesuma'e mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha ke pupur ame'ẽ ke putu'u ingi. Upa katu,

aja ukwa. ³⁰ Pe, pahar Jesu ukwa. Amõ ke mukatu, aja ukwa. A'erehe uwak u'am. Pe, pandu:

—Awa ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar my? — aja.

³¹ —Nde rake rupi heta ngã juramã u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hũ u'am. Ma'ewã nde erepandu my: “Awa ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar” aja — aja jumu'eha ta pandu ipe.

³² Anĩ. Jesu usak usak we rĩ. Awa mujar my? Kekar we rĩ. ³³ Katu apo, aja kũjã ukwa katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrýi tĩ. Huwa koty ipynarãĩ pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.

³⁴ —Éi, kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo. Jaiha pupur ame'ẽ ke upa putu'u katu te nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'ẽ rehe har
(Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56)

³⁵ Kũjã namõ pandu u'am rahã, Jái rok ngi amõ ta uhyk uwyr.

—Nde rajyr manõ ramõ te. Mã peja mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. (“Mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

³⁶ Tajyr manõ ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, Jái pe pandu:

—Anĩ. Nde py'ahu te'e exo. Ihẽ rehe tapijar te'e we ejuruar katu — aja ipe.

—Hã! — aja Jái.

³⁷ A'engi Jái rok pe oho inamõ. Heta ngã anĩ. Mupyta.

—Se pepyta — aja.

Kuja jõ oho. Kũjãtãĩ pái. Petu oho. Tian oho tĩ. Imu oho tĩ. Her Juã. Ame'ẽ ta jõ inamõ oho. ³⁸ Pe, Jái rok pe uhyk rahã, heta ngã i'ãi a'ep. Ngã mutyapu tyapu hũ. Jixi'u xi'u hũ ngã. Ahem amõ tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Ame'ẽ ke rehe Jesu usak. ³⁹ Pe, pandu:

—Mã! Pemutyapu tyapu hũ ym. Pejixi'u ym tĩ. Kũjãtãĩ manõ ym. Ukwer ou riki — aja Jesu.

⁴⁰ Pe, ngã puka puka hũ ehe. Manõ te aja ukwa katu, a'erehe puka puka hũ

ehe. A'erehe soroka pe upa ngā ke Jesu muhem. Pe, kūjātāi tūi, ame'ē kapy pe oho. Mahapyr jumu'eha ta ke raho inamō tī. Kūjātāi pāi raho tī. Imāi raho tī. Ame'ē ta jō kapy pe ixe oho. ⁴¹ Uhyk rahā, ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Tarita kumi — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Kūjātāi! Nde pe apandu, epu'am!” aja. ⁴² Pahar kūjātāi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke kūjātāi. Kweraha rehe usak ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ē ta.

⁴³ Pe, Jesu pandu:

—Pehē py'a rupi te'e pereko — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Ma'e ke eme'ē ipe. Kūjātāi u'u ta — aja.

(Ma'e ke u'u rahā, ixuwe katu a'e, aja ukwa katu ta, a'erehe: “Ma'e ke eme'ē ipe” aja Jesu pandu ipe.)

6

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym (Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30)

¹ A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho, Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho inamō tī. ²⁻³ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'e oho. Heta ngā ixo a'ep. Pe, hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha ukwa my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! (Jande aja awa te'e a'e tī.) Myja ame'ē ke a'e ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) Jesu riki peme'ē. Myra rehe ma'eha peme'ē. Mari membyr ke a'e. Imu ta ko jande namō ixo tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. Hendyr ta jande namō ixo tī — aja ngā pandu.

Hekoha pe har ta aja Jesu tī, aja ngā ukwa, a'erehe Jesu ke putar ym. ⁴ A'erehe Jesu pandu:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō hekoha pe pandu oho rahā, ame'ē ta hendu katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahā, anī. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym. Hok wyr pe har ta aja tī. Hendu

ym tī. Amō ianam ta aja tī. Hendu ym tī. Putar ym tī — aja ngā pe pandu.

⁵ Ngā putar ym, a'erehe mukatu hū ym a'ep. Petei tei ma'e ahy ixo ame'ē ta rehe ipo mujar. Aja mukatu. ⁶ Ipy'a pe Jesu ukwa ixo:

—Mā! Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Aja ihē ke Tupā muwyr, aja amujekwa. Anī. Peme'ē ta jurujar ym ihē rehe. Mā! — aja jupe.

Pe, a'engi amō ta hekoha rupi mu'e mu'e oho.

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo (Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

⁷⁻⁹ Ajame'ē ke awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehē ke ihē amondo ta. Pehē mokōi mokōi peho. Ihē je'ēha rupi peho. Amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem katu ta. Peho rahā, ma'e ke peraho ym. Pehē mi'u peraho ym. Pehē kupe pe ma'e ryrū ke peraho ym tī. Tamatarer peraho ym tī. Myra te'e pehē po pe peraho katu. (Pehē re'ō rahā, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehē py rehe har pemunde. Petei kamixa namō peho katu.

¹⁰ —Amō rekoha rehe pehyk rahā, amō pandu ta: “Ko pejur katu. Se ihē rok pe pepyta katu” aja. Ame'ē rok pe pepyta katu. A'ep pepyta pexo rahā, ame'ē rok pe jō pepyta katu.

¹¹ —Amō rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehē ke. Pehē je'ēha rehe hendu tar ym tī. Aja rahā, ame'ē hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahā, ywy ku'i pehē py ngi pejuhyk katu. Ame'ē ke ngā usak rahā, kuja ukwa ta. Tupā ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Pe, jumu'eha ta oho. Mokōi pame a'eta oho. Amō ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak — aja pandu oho.

¹³ Heta ājā ta ke ngā py'a ngi muhem mondo tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta rehe ma'e ka kytyk tī. Ipykā rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ē. Aja ngā ke mukatu hū.

Juā mujahukiha ke jukwa ame'ē rehe har (Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

¹⁴ Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngã pandu pandu. Ame'ë ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapitam. Amõ ta kuja pandu:

—Peme'ë riki Juã mujahukiha ke. Manõha ngi Tupã mukwera katu muhem. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu — aja riki.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Eri. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke jywyr — aja riki tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ymanihar aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tĩ — aja tĩ.

¹⁶ Amõ koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahã, kuja pandu:

—Anĩ. Peme'ë riki Juã mujahukiha ke. A'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. Amukwehe te we amõ pe ihẽ apandu: “Juã ãkã ke emondok eho ingi” aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naĩ.

¹⁷⁻¹⁹ Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ë imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Mã peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ë ke Erondi ukwa tĩ. A'erehe parahy ehe, Juã rehe. Jukwa tar katu tĩ. Ame'ë ke Ero putar ym, a'erehe marã ka ym Juã ke hakehar jukwaha. ²⁰ Juã riki sawa'e katu ame'ë ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ë ke nixói ipe aja ukwa tĩ, a'erehe kyje ingi, Juã ngi. A'erehe amõ renda pe Juã ke Ero mupyta. (A'erehe marã ka a'e ke hakehar jukwaha.) Juã je'ëha rehe Ero hendu tar katu tĩ. Hendu katu tipe. Amõ amõ rahã, hendu rahã: “Mã! Myja me'ë ihẽ ama'e ta my?” aja Ero pandu jupe.

²¹ Pe! Juã jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imãi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ë rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tĩ. Pe, kapitã ta ke mujy'ar. Sonda tama'e kapitã ta ke mujy'ar tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Ame'ë ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ë ta ihĩ. ²² Ame'ë renda pe Erondi membyr ixu uwyr. Kũjãtãi keruhũ a'e. Pe, purahái. Upa kapitã ta ke

muhury. Ero hury katu tĩ. Pe, kũjãtãi pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ë ke ihẽ riki ame'ë ta nde pe — aja Ero.

²³ Pandu pandu riki tĩ:

—Ko Tupã ruwa koty aja jaxo. Apandu katu. Upa nde ereputar ame'ë ke ihẽ riki ame'ë ta nde pe. Esarahã! Upa katu te ihẽma'e ihĩ. Nde ereputar rahã, ame'ë ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

²⁴ Imãi pe kũjãtãi pandu oho:

—Mãi! Ma'e ihẽ apandu ta my? — aja.

Imãi pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ke epandu ipe — aja.

²⁵ Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu ipe:

—Juã ãkã ke ihẽ aputar. Ita paratu 'ar pe ihẽ pe erur apo — aja kũjãtãi.

²⁶ Ame'ë ke rehe hendu rahã, Ero pyai te hũ. (Juã ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai te hũ. Ero je'ëha rehe upa kapitã ta hendu ramõ te: “Tupã ruwa koty aja jaxo. Nde ereputar ame'ë ke ihẽ riki ame'ë ta” aja. A'erehe kũjãtãi pe: “Anĩ. Ama'e ym ta” aja marã ka ym panduha. Pandu rahã, huxĩ hũ ta tipe. ²⁷ A'erehe pahar sonda pe pandu:

—Juã ãkã ke emondok erur — aja.

Kyndaha pe sonda oho. Pe, iãkã mondok ingi. ²⁸ Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kũjãtãi pe me'ë. Ame'ë ke imãi pe kũjãtãi raho. ²⁹ Juã ke amõ jukwa, aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta hendu rahã, hete ke oho piam. Pe, kangwerupa pe jytyim raho.

Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'ë rehe har

(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

³⁰ Ajame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta jywyr uwyr ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ë ke pandu ipe tĩ. ³¹ Pe, heta ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Pe, hekoha pe ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ ta uhyk ehe tĩ. Ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ amõ ta uhyk tĩ. Aja riki ixo. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hũ ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu pandu:

—Jande jō ngā nixói te ame'ē pe jaho. A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe pandu.

³² Pe, ngā nixói te ame'ē pe a'eta jō oho ixo. Jarusu keruhū pe oho, y ruwái rehe.

³³ Amō ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja ame'ē ta ukwa. A'erehe pe rupi ngā ujan oho. Y rymy'y rupi ujan oho. Ok ta ngi upa ngā ujan oho. Pe, ngā nixói te ame'ē pe uhyk py oho. ³⁴ A'ep Jesu uhyk rahā, heta te hū ngā rehe usak. Usak rahā, pyai. Ame'ē ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha nixói, ame'ēja saka. (Aja rahā, ngā rehe usakiha nixói tī, aja mujekwa.) A'erehe Jesu pyai. A'erehe pyrara ngā rehe usak. A'erehe Tupā je'ēha ke mu'e hū ngā pe. ³⁵⁻³⁶ Ka'aruk koty rahā, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngā mi'u nixói te, a'erehe pandu ipe:

—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói te, ame'ē renda ke se. Ngā ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja ipe.

³⁷ —Anī. Ngā mi'u ke pehē atu peme'ē me'ē katu — aja jumu'eha ta pe pandu.

—Mā! Kuja, 200 wera rahā, paraky. Aja tamatarer pyhyk. Ame'ē tamatarer pe mbeju jajo'ok. Pe, ngā pe jame'ē me'ē. Aja nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.

³⁸ —Myja mbeju hetaha pehī my? Pesak peho — aja Jesu.

Usak rahā, pandu ipe:

—Kuja pehī. Awa po wajar peteihar upa mbeju hetaha. Pira ka'ē, kuja, mokōi jō — aja jumu'eha ta pandu.

³⁹ Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngā pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Ngā pe jumu'eha ta pandu:

—Amō koty koty pejy'ar aja pewapyk — aja.

Pe, kāpī ra'yr 'ar pe ngā wapyk. ⁴⁰ Ko 50 hetaha wapyk. Se koty amō 100 hetaha. Se koty amō 50 hetaha. Se koty amō 100 hetaha. Aja upa katu te ngā wapyk uī. ⁴¹ Pe, awa po wajar peteihar upa mbeju ke Jesu pyhyk, pira ka'ē namō. Pe, ywa rehe ma'ā. Tupā namō pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ē. Ame'ē ke ngā pe jumu'eha ta me'ē me'ē raho. Aja mokōi pira ka'ē ke me'ē me'ē tī. ⁴²⁻⁴³ Pe, upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Upa u'u rahā, jumu'eha ta pyta we ame'ē ke matyr. Kuja, awa py mokōi wasākā tyryhem matyr. Mbeju pyta we ame'ē ke matyr. Pira ka'ē aja tī. Pyta we matyr tī. ⁴⁴ Ngā mi'u u'u, ame'ē ta heta te hū. Sawa'e ta jō manga rahā, kuja, 5.000 hetaha ngā ixo.

Y 'ar rupi Jesu wata oho

(Matéu 14.22-33; Juā 6.15-21)

⁴⁵ Ajame'ē ke pahar jumu'eha ta ke Jesu mondo. Jarusu keruhū pe mondo. Pandu:

—Hok pe ngā ke ihē amujywyr ta amondo axo rahā, ypa ruwái koty peho. Mesái ok ta pe peho. Jarusu keruhū pe peho. I'i atu rahā we, ihē aho ta kŷ — aja Jesu.

Pe, jarusu keruhū pe jumu'eha ta opor oho. Pe, aha oho ixo. Jesu pyta we rī. Pe, amō ta pe pandu:

—Pehē rok pe pejywyr peho — aja ngā pe.

⁴⁶ Upa ngā hijar oho rahā, ywy'ā rehe Jesu jeje jupir oho. Tupā namō a'e pandu pandu oho. ⁴⁷ Pytun rahā, ywy rehe Jesu jeje ixo rī. Jarusu keruhū ke ypa pyter pe ihī. Ame'ē pe jumu'eha ta ihī. ⁴⁸ Ame'ē ta rehe ywytuhu juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykūi hū tipe. Henda te'e ihī. Paite ngi ame'ē ta rehe Jesu usak. Pe, sapukái je'ē ramō rahā, a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho. ⁴⁹ Y 'ar rupi wata uwyr ixo ame'ē ke rehe jumu'eha ta usak. Ame'ē riki Jesu aja ukwa ym, a'erehe ahem hū:

—Ājā pe tur ixo — aja jumu'eha ta ukwaha naī.

⁵⁰ Upa usak ehe rahā, mukahem hū. Pe, pahar Jesu pukái:

—Pekyje ym! Pehē py'ahu te'e pexo. Ihē Jesu — aja.

⁵¹ Pe, jarusu keruhū rehe uhyk, pe, opor oho. Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Y 'ar rupi wata katu! — aja riki.

⁵² Pyrātāha namō ngā mi'u ke Jesu muheta. Ame'ē ke jumu'eha ta ukwa ym, (a'erehe pyrātāha namō y 'ar rupi Jesu wata

katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa ym tĩ.) Iãkã riki janam rãĩ te'e.

*Jenesare ywy pe har ta ke Jesu mukatu
(Matéu 14.34-36)*

⁵³ A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare ywy pe. A'ep jarusu keruhũ pukwar. ⁵⁴ Pe, jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, ame'ẽ ta rehe heta ngã usak. Pe, pahar ngã ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

⁵⁵ Pe, ame'ẽ hekoha rupi upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã oho piam. Muhyk werur ehe. Kyha aja me'ẽ pe werur tĩ. “Paite ixo apo” aja hendu rahã, a'ep ahy ixo ame'ẽ ta ke raho ngã. ⁵⁶ Pe, amõ amõ hekoha rupi Jesu oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhũ rupi oho tĩ. Awa renda rupi oho tĩ. Upa ame'ẽ rupi oho rahã, soroka pe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã mou. Pete'e túi. Ame'ẽ ta pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ẽ ta pyhyk. Mã peja nema'e mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ẽ ta upa katu te katu oho.

7

*Hamüi je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta ke
(Matéu 15.1-9)*

¹⁻⁴ Hamüi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta kutuk ym rahã, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha a'eta ma'eha. (Hamüi ta mu'e aja ipo ke kutuk rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.) Parise ta aja tĩ. Upa ymanihar hamüi ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu. Ma'e muhepyha renda ngi hok pe jywyr rahã, ma'e ke u'u ym rĩ. Ipo ke kutuk py, pe, u'u. Aja amõ amõ heta ymanihar hamüi ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu. Ko y u'uha ke kutuk. Pander ke aja tĩ. Ita pander ke aja tĩ. Hamüi ta mu'e aja upa kutuk riki tĩ. (Aja rahã, Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise ta riki hamüi mu'eha rehe hendu katu te ame'ẽ ta ke a'eta.) Jundéu awa ramüi ta je'ẽha ukwa, ame'ẽ ta jy'ar uwyr tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu namõ ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ. Hamüi ta mu'e aja ipo ke jumu'eha ta kutuk ym. Aja te'e ma'e ke u'u. ⁵ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Ma'erehe jande ramüi mu'e ame'ẽ ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ẽ ta u'u rahã, jande ramüi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

⁶ —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahã! Yman pehẽ rehe har Tupã je'ẽha rehe Isai mupinim, aja mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. Ame'ẽ rehe har a'e mupinim. Kuja Tupã pandu:

“Ihẽ rehe har ngã katu pandu tipe. Anĩ. Hendu ym ihẽ je'ẽha rehe.

⁷ Ihẽ rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e riki. Hamüi je'ẽha ke ngã mu'e ixo.

“Kome'ẽ riki Tupã je'ẽha’ aja ngã mu'e naĩ” aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

⁸ —Tupã je'ẽha ke pehijar. Apo ymanihar pehẽ ramüi ta mu'e ame'ẽ ke rehe jõ pehendu katu. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁹ A'e Pandu tĩ:

—Mã! Tupã je'ẽha ke pehijar. A'erehe ymanihar pehẽ ramüi ta mu'e, ame'ẽ ke pemu'e katu ta, aja pekwaha naĩ. Aja rahã, pekwa katu ame'ẽ ta ke pehẽ, aja pekwaha naĩ. ¹⁰ Yman Moise mupinim:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ.

Kuja tĩ. ‘Papa! Nde jaxer’ aja amõ pandu rahã, ame'ẽ ke ejukwa.

‘Mãi! Nde jaxer’ aja pandu ame'ẽ ke ejukwa tĩ” aja Moise mupinim. (“Jaxer” aja pandu rahã: “Ipái ta rehe ipy'a ym” aja mujekwa.)

¹¹⁻¹³ —Anĩ riki. Ame'ẽ rehe pehendu ym te. Pesarahã! Ma'e ke pehĩ. Ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak katu ta me'ẽ te'e. Anĩ. “Ko Tupãma'e ke apo 'y. Tupã pe ihẽ ame'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ym ta apo 'y” aja ipái ta pe pandu. Aja rahã, ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Haihu ym ta apo 'y. A'erehe Tupã je'ẽha rehe pehendu ym. “Pehẽ pái ta rehe pepy'a katu” ame'ẽ rehe pehendu ym. Katu ym aja. Aja amõ amõ we pemu'e ame'ẽ ke pehĩ. Aja Tupã je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

*Ma'e mujaxeriha rehe har
(Matéu 15.10-20)*

¹⁴ (Pe, ipo ke kutuk ym ha namō ma'e ke u'u. Ame'ē ke mujekwa.) Kuja heta ngā pe Jesu pandu:

—Se pejur! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta. ¹⁵ Soroka pe ma'e ke ihī. Ame'ē ke amō juru kwar rupi oho rahā, ipy'a ke mujaxer ym. Ma'e ke amō pandu, ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu. ¹⁶ [Pekwa tar katu rahā, pehendu katu] — aja ngā pe.

¹⁷ Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe ixe oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē amō py'a jaxer ame'ē rehe har emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.

¹⁸ —Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī! Ko amujekwa ta pehē pe. Ma'e ke amō u'u rahā, juru kwar rupi oho. Ame'ē mujaxer ym amō py'a ke. ¹⁹ Ipy'a pe oho ym, a'erehe ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja pandu rahā, upa ma'e ke ngā u'u ame'ē ke katu, aja mujekwa.)

²⁰ Pandu tī:

—Amō jywī ngi ma'e ke uhem rahā, ame'ē riki amō ke mujaxer. ²¹ Amō jywī ngi uhem. Aja rahā, ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Upa rahā, ame'ē ke ma'ema'e. Ko amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Amōma'e ke mukanim. Amō ke jukwa tar katu. ²² Hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái. Ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái. Amōma'e ke rehe ipy'a moī hū. Upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke mujesak ame'ē rehe huxī awa. Katu ym aja. Kyty'ym. Amō ta rehe juru ai. “Thē jō katu me'ē ke” aja jō pandu. Ko ka'u te'e hū ame'ē ke. ²³ Upa katu te aja jaxer ame'ē ke amō jywī ngi uhem. Ipy'a ngi uhem, ame'ēja saka. Upa ame'ē ke mujaxer awa ke — aja Jesu mujekwa.

*Jesu rehe amō awa kūjā jurujar katu
(Matéu 15.21-28)*

²⁴ A'engi Jesu uhem oho. Amō ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ē pe oho. Sinō ok ta rake ame'ē ywy tī. Pe, amō rok pe ixe oho. A'ep a'e ixo aja amō ta ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. Anī. Marā ka ym mukanīha. “Pete'e ixo” aja ngā ukwa riki. ²⁵⁻²⁶ A'e uhyk

aja amō kūjā hendu. Pe, uhyk oho ehe. Amō koty je'ēha kūjāma'e ke. Ngere ywy pe har je'ēha ke ame'ē. Jundéu awa ym a'e. Siro-seni ywy pe har a'e. Ame'ē membyr py'a rehe ājā ihī, kūjātāi ra'yr ke a'e. Pe, Jesu rehe kūjā uhyk rahā, pahar huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihē membyr ngi ājā ke emuhem emondo — aja Jesu pe.

²⁷ —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amō me'ē py. Ta'yma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahā, katu ym — aja Jesu. (Aja rahā jundéu awa ta namō Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Kūjā pandu:

—Sa'e! Esarahā! A'eta mi'u ke ta'yn ta mukurer kurer riki. Ame'ē ke jawar ra'yr ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja rahā, ta'yr mi ma'e katu ame'ē ke amō awa ta pyhyk ta, aja kūjā mujekwa katu. “Jawar ra'yr” aja pandu rahā: “Amō awa ta” aja mujekwa katu.)

²⁹ —Mā! Nde erepandu katu. Nde rok pe ejoywyr eho. Ne membyr py'a ngi ājā uhem oho apo 'y — aja Jesu.

³⁰ Pe, hok pe kūjā jywyr oho. Uhyk rahā, imembyr rehe usak. Myrape 'ar pe nino ou. Jete. Ipy'a ngi ājā uhem oho, aja kūjātāi túi. (Jesu pandu, aja me'ē uhyk katu 'y.)

Je'engai ame'ē ke Jesu mukatu

³¹ Ajame'ē ke ame'ē renda ke Jesu hijar oho. Ame'ē renda Tir ok ta rake ihī. Oho rahā, Sinō ok ta rupi asa oho. Ngariréi ypa pe oho ixo. “Jande popa ok ta” ame'ē rupi asa oho ixo tī. ³² A'ep pe har ta sawa'e ke muhyk raho ehe. Ame'ē ipyakwar ym. Hembe ke hātā tī. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.

³³ Heta ame'ē ta ngi Jesu sawa'e ke hyk'yi raho. A'eta jō ixo. Pe, sawa'e pyakwar rupi ipo ke pu'ē. Ipo rehe tymū tī, ame'ē namō sawa'e rembe rehe mujar. ³⁴ Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. He'ōha mupuk. (Aja pyrara usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Epata” aja Jesu. Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Epirar” aja. ³⁵ Pahar sawa'e pyakwar sorok katu. Hendu katu ma'e ke.

Hembe imembek katu tĩ. Pandu katu ma'e ke apo 'y. ³⁶ Pe, hãtã Jesu pandu ipe:

—Amukatuha rehe har amõ ta pe pepandu ym — aja ngã pe tipe.

Anĩ. Pandu pandu hũ ngã. Amõ we Jesu pandu tipe:

—Pepandu ym — aja.

Anĩ tĩ. Pandu pandu we hũ ngã. ³⁷ Hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e katu tiki. Mã! Ipyakwar ym ame'ẽ ke mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai ame'ẽ ke mukatu tĩ. Pandu katu ma'e ke apo 'y — aja ngã jupe.

8

4.000 hetaha ma'e ke u'u (Matéu 15.32-39)

¹ Ajame'ẽ ke amõ heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Ma'e ke ngã u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. ² Pesarahã! Peme'ẽ heta ame'ẽ ta ihẽ namõ ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngã mi'u nixói te ngã pe. A'erehe ngã rehe apyrara ihẽ asak. ³ Hok pe amujy-wyr amondo rahã, myahyha ixangwer ym. Amõ ta paite ngi uwyr — aja Jesu.

⁴ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ẽ pe jande jaxo. Myja heta ame'ẽ ta pe mbeju jame'ẽ ta my? — aja ipe.

⁵ —Myja hetaha mbeju namõ pexo my? — aja Jesu.

—Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha kohĩ — aja jumu'eha ta.

⁶ Heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Pewapyk — aja.

Pe, mbeju ke pyhyk. Tupã pe pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, upa mbeju mopok rahã, jumu'eha ta pe me'ẽ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja.

⁷ Pe, jumu'eha ta me'ẽ me'ẽ raho. Heta katu ym pira ka'ẽ ke pehĩ tĩ. Ame'ẽ rehe Tupã pe Jesu pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja tĩ.

Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Kome'ẽ ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho tĩ — aja.

⁸ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pe, pyta we ame'ẽ ke matyr. Kuja, awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem matyr. ⁹ Arahã heta ngã u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngã heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ rok pe pejywywyr peho — aja.

¹⁰ Upa ngã oho rahã, pahar jarusu keruhũ pe opor oho, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ pe y ruwái rehe oho. Namanu ywywyr pe uhyk oho.

Ma'e ke parise ta usak tar katu (Matéu 12.39; Matéu 16.1-4)

¹¹ Amõ parise ta uhyk ehe. (Parise ta ymanihar hamũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu te ame'ẽ ta ke a'eta.) Pe, Jesu namõ je'ẽ je'ẽ hũ. Parise ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'ema'e. Jasak ta. Aja rahã, kome'ẽ ywywyr keruhũ pe nde ke Tupã muwyr, aja jakwa ta — aja Jesu pe.

(Marã ka ym Jesu ma'eha rahã, Tupã muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ẽ manga ta tipe.) ¹² He'õha ke Jesu mupuk hũ. (Parise ta ãkã janam rãi aja ukwa, a'erehe he'õha mupuk.) Pe, pandu:

—Anĩ. Ama'e ym ta. Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pesak tar katu. Ma'ewã my? Anĩ ta. A'ewan. Amujesak ym ta pehẽ pe — aja Jesu pandu.

¹³ Upa pandu rahã, ame'ẽ ta ke hijar oho. Pe, jarusu keruhũ pe opor oho. Huwái koty jywywyr oho.

Mbeju mupururukiha rehe har (Matéu 16.5-12)

¹⁴ Jumu'eha ta mbeju ke harái. Raho ym riki. Mbeju peteĩ jõ jarusu keruhũ pe raho.

¹⁵ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:

—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja Jesu.

¹⁶ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu — aja a'eta jupe.

¹⁷ Ame'ẽ panduha ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Mbeju nixói. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu ym ta me'ẽ te'e. Mã! Pekwa ym my rĩ. Pehẽ ãkã janam rãi. Pepyhyk ym

ma'e ke. ¹⁸ Pehē reha pehī. Pesak ym ma'e. Pehē pyakwar pehī. Pehendu ym ma'e. Aja pexo. Ihē ama'ema'eha ke peharái my? ¹⁹ Awa po wajar peteihar upa mbeju ke 5.000 hetaha ame'ē ta pe amopok rahā, myja mbeju pyta we ame'ē ke pematyr my? Myja wasākā tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa py mokōi wasākā tyryhem jamatyr — aja.

²⁰ —Pe, awa po wajar mokōi mbeju ke 4.000 hetaha ame'ē ta pe amopok rahā, myja mbeju pyta we ame'ē ke pematyr my? Myja wasākā tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa po wajar mokōi wasākā tyryhem jamatyr — aja ipe.

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Mā! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta pe.

(“Mbeju mupururukiha” Jesu pandu rahā: “Ame'ē riki parise ta mu'e ame'ē ke” aja mujekwa. Ame'ē ke rehe hendu ym ta me'ē te'e, aja mujekwa katu.)

Eha ym te ame'ē ke Jesu mukatu

²² Ajame'ē ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk uwyr, jumu'eha ta namō. Jesu rehe eha ym te ame'ē ke amō ta muhyk werur. Amō ta pandu:

—Nde po emujar ehe — aja ipe.

²³ Pe, eha ym te ame'ē po Jesu pyhyk. Pe, hykýi raho. Ame'ē ok ta ngi a'eta jō uhem oho. Pe, eha rehe tymū. Ipo ke mujar tī, eha rehe. Pandu ipe:

—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.

²⁴ Eha ym te ame'ē ke ma'ā. Pandu:

—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak. Myra aja ihē asak. Wata ixo — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tī. Pe, sawa'e ma'ā katu. Eha katu oho 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak katu apo 'y. ²⁶ Pe, hok pe sawa'e ke mujywywyr mondo. Pandu ipe:

—Mesái ok ta pe ejywywyr ym eho — aja sawa'e pe.

(Ame'ē ok ta pe ehe har ngā pandu pandu, ame'ē ke Jesu putar ym. A'erehe sawa'e pe pandu: “Ejywywyr ym eho” aja.)

Jesu rehe har Petu pandu

(*Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21*)

²⁷ Ajame'ē ke amō renda pe Jesu oho, jumu'eha ta namō. Sesaréi Siri ok ta rake ihī, ame'ē pe oho. Oho ixo rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē rehe har amō ta pandu rahā, myja pandu my? — aja.

²⁸ A'eta pandu:

—Kuja amō ta: “Juā mujahukiha ke nde” aja je. Amō ta: “Eri ke nde. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde” aja je. Amō ta: “Amō ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde” aja ngā je — aja ipe.

²⁹ —Pehē rahā! Myja pekwa my? — aja Jesu.

Petu pandu:

—Kirisutu nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja ipe.

³⁰ —A'e tŷ. Ihē rehe har amō ta pe pemujekwa ym — aja hātā jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu

(*Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27*)

³¹ Arahā har ngi jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ke amō ta mupyrara ta. Jundéu awa tamūi ta putar ym te ta ihē ke. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tī. Putar ym ta ihē ke tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Putar ym ta ihē ke tī. Ihē ke jukwa ta. Pe, mokōi aker rahā, ihē akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.

³² Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe, jumu'eha ta ngi Petu Jesu ke hykýi raho. Pandu ipe:

—Anī. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa — aja ipe.

³³ Pe, Jesu uwak, pe, amō jumu'eha ta rehe usak. Pe, Petu pe pandu:

—Nde riki Satana aja saka. (Ājā ramūi a'e.) Ihē ruwajan aja nde tī. Eho ihē ngi. Nde erekwa erekwa e'am, ame'ē ke Tupā muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namō nde erepandu. A'erehe ihē ke nde eremupyta tar katu naī. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har

(*Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27*)

³⁴ Pe, heta hū ngā ke Jesu mujy'ar, jumu'eha ta namō. Pandu ngā pe:

—Ihē namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar ta me'ē te'e. Pe, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Ima'e putariha ke mukanim ta me'ē te'e tī. Pe, ihē namō oho katu. ³⁵ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihē” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihē rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō jukwa tar katu. Tupā je'ēha ke pandu oho, a'erehe ame'ē ke amō jukwa tar katu tī. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe amō jukwa. Manō. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta ixo. ³⁶ Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ma'e katu ame'ē ke ihī. Ame'ē ke amō jo'ok. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te. Aja rahā, marā ka ym katuha. ³⁷ Uhāha rehe marā ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e. ³⁸ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja ngā ixo apo. Tupā nixói, aja ukwaha naī, aja ngā ixo apo tī. Ame'ē ta ruwa koty ihē ngi amō huxī rahā, ihē ruxī ta ingi tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahā, ame'ē sawa'e ngi ihē ruxī ta tī. Ihē ajywyr rahā, ihē ruxī ta ingi. Katu te ha rupi ihē ajywyr ta. Papama'e katu te ha rupi ajywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha rupi ajywyr ta tī. Arahā ihē ngi huxī ame'ē ta ngi ihē ruxī ta tī — aja Jesu pandu.

9

¹ A'e pandu tī:

—Jetehar te ke pehē pe apandu. Ko riki amō ta ixo apo. Ame'ē ta manō ym we ta rī. Pyrātā te ha namō ihē riki kapitā keruhū, ame'ē rehe usak py ta. Manō ym we ta rī — aja jumu'eha ta pe.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.

(Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36)

² Awa po wajar peteī ukwer rahā, Jesu oho. Petu ke rahō inamō. Tian amō tī. Juā amō tī. Ame'ē tumeme jō a'eta oho. Ywy'ā keruhū rehe jupir oho. Pe, Jesu rehe Petu ta usak u'am rahā, amō koty a'e uwak oho u'am. ³ Ima'e mundeha hendy hendy. Ituwyr te. Kome'ē ywy keruhū pe ame'ē tuwyrriha ke rehe uhyk ym. ⁴ Pe, Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tī. (Ame'ē mokōi ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'e

ta ke a'eta.) Jesu namō mokōi sawa'e ta pandu pandu u'am. ⁵ Pe, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Mahapyr xipa jamujā ta. Ko nde pe peteī. Amō Moise pe tī. Amō Eri pe tī. (Aja rahā pepyta we ta rī) — aja ipe.

⁶ Petu ta mukahem hū ingi, a'erehe myja pandu rahā, katu my? Ukwa ym, a'erehe aja pandu. ⁷ Pe, a'eta rehe ywa takāxīha uhyk. Ame'ē pytuniha te'e Petu ta i'āi. Pe, takāxīha ngi panduha uwyr:

—Peme'ē ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu — aja riki.

⁸ Pe, pahar Petu ta juramā usak. Nixói awa. Jesu jō pete'e ixo.

⁹ Pe, ywy'ā keruhū 'ar ngi wyjy uwyr ixo rahā, hātā Jesu pandu:

—A'eramō pesak ame'ē ke amō ta pe pepandu ym we rī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ke amō ta jukwa ta. Pe, ihē akwera katu ta ahem. Arahā jō pesak ramō ame'ē ke pepandu katu ngā pe — aja Petu ta pe.

¹⁰ Petu ta hendu katu ehe, a'erehe amō ta pe pandu ym. Petu ta jupe:

—“Akwera katu ta” aja a'e. Ma'e ame'ē my? — aja a'eta jupe.

¹¹ Pe, Jesu pe a'eta pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja pandu: “Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu uwyr ta” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? — aja ipe.

¹² Jesu mujekwa:

—Ame'ē panduha jetehar te ke. Eri uwyr py ta. Ngā py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahā Kirisutu uwyrriha rehe ngā harō katu ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ke amō ta mupyrara ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ihē ke amō ta putar ym ta, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī. ¹³ Ko pehē pe apandu katu. Amō riki upa uwyr. Eri aja a'e tī. Amō ta putar, aja a'e ke amō ta mupyrara riki. Yman Tupā je'ēha mujekwa ehe har, aja amō ta muhyk ehe — aja Jesu pandu.

(Eri te rehe har pandu ym. Anī. Eri rehe har Jesu pandu rahā, Juā mujahukiha rehe har pandu. Eri aja Juā tī, aja mujekwa.)

Kurumĩ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ
(*Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43*)

¹⁴ A'engi amõ jumu'eha ta rehe a'eta uhyk rahã, heta hũ ngã rehe usak. Ngã heta ame'ẽ ta pyter pe jumu'eha ta ixo. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ je'ẽ je'ẽ hũ u'am. ¹⁵ Jesu rehe heta ame'ẽ ta usak rahã, pandu:

—Mã! Pewe tur! — aja ngã.

Pe, huryha namõ ixoty ujan oho. Pe, ipo pyhyk pyhyk ingi.

—Mã! Ko nde erejur — aja ngã pandu.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe peje'ẽ je'ẽ hũ pexo my? — aja ngã pe.

¹⁷⁻¹⁸ Amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai. ãjã ihĩ katu rahã, ihẽ ra'yr ke ombor mungwa. Tyjúi hũ tái. Hãi hãtã su'u su'u riki. Pe, upa jupyrãtã rãtã oho. Nde pe arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe nema'e jumu'eha ta pe apandu: “ãjã ke pemuhem pemondo ingi” aja tipe. A'eta manga tipe. Anĩ riki. Muhem ym mondo — aja Jesu pe.

¹⁹ —Mã! Tupãma'e pyrãtãha rehe pejurujar ym. Heta hũ jahy rahã, pehẽ namõ ihẽ axo riki. Mã! Ihẽ rehe pejurujar ym we rĩ. Pehẽ ke ihẽ amu'e hũ tipe. Anĩ. Ihẽ rehe pejurujar ym we rĩ. Katu ym aja! Ere! Kurumĩ ke ihẽ pe erur — aja Jesu pandu.

²⁰ Pe, amõ ta werur ipe. Jesu rehe ãjã usak rahã, pahar kurumĩ ke mumanõ manõ. Kurumĩ ywy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere oup. Tyjúi hũ tái. ²¹ Kurumĩ pái pe Jesu pandu:

—Myja jahy rahã ãjã ihĩ ehe my? — aja.

—Ta'yn rahã har aja te'e. ²² Mãte hũ jukwa ta tipe. Tata pe kurumĩ ke ityk, aja jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk tĩ. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe nde eremukatu tar katu rahã, jande rehe epyrara esak. Emukatu katu — aja Jesu pe.

²³ —Hã! Nde tĩ. Tupã rehe nde erejurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke nde erema'e katu ta — aja Jesu.

²⁴ Pahar kurumĩ pái jixi'uha namõ pandu:

—Ajurujar katu we riki ihẽ. A'ewan ym rĩ. A'erehe ihẽ pe emujekwa katu, aja rahã, ajurujar katu te ta tĩ — aja ipe.

²⁵ Heta ngã ujan uwyr. Juramã uwyr. Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa. A'erehe hãtã ãjã pe pandu:

—ãjã! Nde pe ihẽ apandu. Ehem eho ingi. Kurumĩ ke emupyakwar ym te apo. Emuje'engai ym tĩ. Eho ingi. Ejywywyr ym te ehe kũ — aja Jesu.

²⁶ ãjã riki ahem hũ. Pe, kurumĩ ke mumanõ manõ. Pe, uhem oho ingi. Pete'e kurumĩ túi. Manõ me'ẽ aja túi, a'erehe ngã pandu:

—Manõ apo 'y — aja ukwaha naĩ.

²⁷ Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am. Pu'am katu kurumĩ.

²⁸ Ajame'ẽ ke amõ rok pe Jesu ixo oho. A'ep jumu'eha ta pandu ipe:

—Mã! Marã ka ym ãjã ke jamuhemiha. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Aja me'ẽ ãjã ke kuja jõ muhem mondo. Tupã namõ pepandu pandu katu. Ma'e pe'uha ke pehijar tĩ. (Aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu.) Aja rahã jõ, aja me'ẽ ãjã ke pemuhem katu pemondo. (Pyrãtã te ame'ẽ ke a'e, a'erehe aja rahã jõ pemuhem katu pemondo) — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ
(*Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45*)

³⁰⁻³¹ A'engi oho tĩ. Ngariréi ywy ke asa oho. Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu u'am, a'erehe ohoha ke ngã ukwa, ame'ẽ ke putar ym. Jumu'eha ta pe jõ pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe sawa'e ta ke amõ muhyk ta werur. Pe, ihẽ ke ame'ẽ sawa'e ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu.

³² “Kwera ta” ame'ẽ je'ẽha ke jumu'eha ta ukwa ym.

—Emujekwa jande pe — aja pandu tar ym.

Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ẽ rehe har
(*Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48*)

³³ Kapana'ũ ok ta pe uhyk uwyr. Amõ rok pe ixo oho. A'ep jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe rupi jande jajur jaxo rahã, peje'ẽ je'ẽ pexo pehẽ jupe. Ma'erehe peje'ẽ je'ẽ my? — aja pandu.

³⁴ A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo rahã, kuja jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my? — aja riki.

A'erehe ame'ẽ ke pandu tar ym Jesu pe. ³⁵ A'e wapyk. Awa py mokõi jumu'eha ta ke mujy'ar. Pandu:

—Pejur se! Pesarahã! “Apo ihẽ py kÿ” aja amõ putar katu rahã, a'ejõhar aja ixo ta me'ẽ te'e. Pe, upa amõ tama'e miasu aja ixo ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e aja ixo — aja Jesu pandu.

³⁶ Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha ta pyter pe raho. Peteĩ iyywa jurupy rupi pyhyk. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

³⁷ —Kome'ẽja ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihẽ kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihẽ ke hok pe mupyta katu, aja tĩ. Amõ we tĩ. Ihẽ pái ke hok pe mupyta, aja tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái muwyr — aja Jesu mujekwa.

*Jesu namõ ixo me'ẽ ke
(Ruk 9.49-50)*

³⁸ Amõ rahã, Juã pandu ipe:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasad. Nde je'ẽha rupi ãjã ta ke a'e muhem katu mondo. Jande namõ ixo ym, a'erehe japandu ipe: “Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ẽha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja ipe — aja Jesu pe pandu.

³⁹ —Anĩ. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ihẽ namõ ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, pahar ihẽ ruwajan wan uwak ym ta. ⁴⁰ Jande namõ jumai ym rahã, jande kotyhar ta ke aja ixo. ⁴¹ Pesarahã! Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe y ke pehẽ pe amõ me'ẽ, ita rekúi ra'yr pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

*Ma'e ka'u te'eha rehe har
(Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2)*

⁴² A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã peja Jesu rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja mu'e. A'erehe ta'yn hijar. Aja rahã, mã peja jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahã, ta'yn ke mu'e ym ta.) ⁴³ Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ẽ nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ẽja saka. Ema'e ym. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde po mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym tiki. Ame'ẽ renda pe tata uwe ym te. ⁴⁴ [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁵ —Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ẽja saka. Eho ym. Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde py mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki. ⁴⁶ [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

⁴⁷ —Nde reha aja tĩ. Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, mã peja ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok, ame'ẽja saka. Esak ym. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde reha mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki. ⁴⁸ Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta aja mujekwa katu.)

⁴⁹ —(Jundéu awa ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, hymba hapy. Upa ukwái. Arahã jukyr ke ombor ehe.) Ame'ẽ jukyr aja johu

ngã rehe tata ke Tupã ombor ta, ame'ēja saka. (Aja rahã, johu ngã ahyha manga ta. Tata ombor, ame'ēja saka. Aja ipy'a katuha ke Tupã manga ta.) ⁵⁰ Jukyr namō ma'e ke katu. Jukyr he'ēha kanim rahã, marã ka ym mujywyriha. Pehē aja tĩ. Jukyr katu, aja pexo. Aja rahã, pexoha katu aja pexo katu. Amō ta namō pejumai ym aja pexo katu — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

10

Jumendar ame'ē rehe har (Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)

¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namō. Jundéi wyw ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y rer Jondã. Heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Jesu mu'e uĩ tĩ. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo tĩ.

² Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:

—Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa my? — aja Jesu pe.

³ —Yman ame'ē rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? — aja Jesu pandu.

⁴ —Kuja mupinim. Hakehar ke amō hijar oho rahã, kuja je'ēha paper rehe mupinim. “Nde ihē rakehar ym apo 'y’” aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyri mondo, paper namō, aja panduha mupinim — aja parise ta pandu.

⁵ Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehē ākā janam rāi. Tupã putar ame'ē ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim.

⁶ Yman ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke mujã. A'engi kũjã ke mujã tĩ. ⁷ A'erehe sawa'e jumendar rahã, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namō ixo katu. ⁸ Ame'ē mokōihar riki petēihar aja ixo. A'erehe ame'ē ta riki mokōihar aja ym saka. ⁹ A'erehe petēihar aja Tupã mujã rahã, ame'ē ke sawa'e mumokōi rahã, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. (“Mumokōi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

¹⁰ Ok wyr pe jywyr oho rahã, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē je'ēha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

¹¹ —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amō kũjã pyhyk rahã, hakehar aja ym ame'ē namō jumusarái aja riki. Katu ym aja. ¹² Kũjã aja tĩ. Ixawa'e ke kũjã hijar oho, pe, amō sawa'e ke pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ē namō jumusarái tĩ, aja tĩ. Katu ym tĩ — aja Jesu pandu. (Aja rahã, hakehar ke ixawa'e hijar rahã, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahã, katu ym tĩ, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak (Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17)

¹³ Jesu pe ta'yn ta ke ngã muhyk werur. Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar, ame'ē ke ngã putar. (Aja Tupã usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anĩ. Ame'ē ke jumu'eha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngã pe.

¹⁴ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahã, jumu'eha ta pe pandu:

—Anĩ. Mã peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tĩ. Kome'ē ta'yn ta Tupã kotyhar wan ta tĩ.

¹⁵ Ko apandu katu. Tupã kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahã, Tupã kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iākã rehe ipo mujar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupã usak katu — aja.

Ima'ehũ namō ixo ame'ē rehe har (Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7; Tian 5.1-3)

¹⁷ Pe, Jesu oho tate rahã, amō sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'ema'e rahã, Tupã ihē ke muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁸ —“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupã jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anĩ. Ihē Tupã aja nde erekwa my? ¹⁹ Esarahã! Tupã je'ēha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihĩ.

“Amō ke ejukwa ym.

Amō kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amōma'e ke emukanim ym.

Amō rehe har te'e ebandu ym.

Ma'e te'e nde erebandu, aja amōma'e ke emukanim ym.

Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu ehe tī” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

²⁰ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumī rahā har upa Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu — aja ipe.

²¹ Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke ema'e we rī. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, Tupā koty nema'ehū ta. A'engi eho, ihē namō ejur — aja Jesu pandu.

²² Ame'ē je'ēha ke rehe hendu rahā, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehū aja ixo. (Ame'ē ke me'ē tar ym, a'erehe pyai te.)

²³ Jumu'eha ta rehe Jesu juramā usak. Pandu:

—Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja ima'ehū ame'ē ta mā ma'e tar ym te — aja Jesu.

²⁴ Ame'ē ke rehe hendu rahā, jumu'eha ta pandu:

—Mā! Aja ym my? — aja pandu.

Jesu pandu tī:

—Sa'e ta! Tupā putar, aja amō ixo katu. Aja mā ma'e tar ym te. ²⁵ Awi jupihā kwar rupi marā ka ym awa rymba asaha oho. Kame, ame'ē hymba asaha oho. Pe, ima'ehū ame'ē ke Tupā putar, aja ixo tar katu rahā, i'ar koty te we marā ka ym ma'eha — aja Jesu.

²⁶ Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:

—Mā! Aja rahā, awa ke Tupā muhā ta my? — aja Jesu pe.

²⁷ A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Tupā anī. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke a'e riki muhā katu ta — aja Jesu.

²⁸ Petu pandu:

—Esarahā! Sawa'e pe nde erebandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, nde namō jande jaxo 'y — aja ipe.

²⁹⁻³⁰ —Hā! Apandu katu pēhē pe. Ihē rehe amō ipy'a katu, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahā, ame'ē pe ma'e ke Tupā

mujywyr hū ta. Tupā je'ēha ke amō pandu oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahā, ame'ē pe ma'e ke Tupā mujywyr hū ta tī. Ko hok ke amō hijar oho. Imu ta ke hijar tī. Ianam ta ke hijar tī. Imāi ta ke hijar tī. Ta'yn ta ke hijar tī. Kupixa ke hijar tī. Pe, kome'ē ywy keruhū pe ame'ē ixo rahā, Tupā mujywyr hū ta ipe. Ko heta ok ke mujywyr ta. Heta imu ta ke mujywyr ta tī. Heta ianam ta ke mujywyr ta tī. Heta imāi ta ke mujywyr ta tī. Heta ta'yn ta ke mujywyr ta tī. Heta hekoha ke mujywyr ta tī. Amō we tī. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara ta tī. Puka puka hū ta ehe tī. Pe, 'ar ke upa rahā, Tupā namō ixo katu ta. Uhā te hū aja ixo ta. ³¹ Ixoty uhyk rahā, upa katu te uhyk ame'ē ta rehe juja katu te Tupā me'ē me'ē ta. Tupā kotyhar ta aja muruwak py, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta. Tupā kotyhar ta aja a'ejōhar muruwak, ame'ē ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tī — aja Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu tī, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)

³²⁻³³ Pe, Jerusarē ok ta pe Jesu oho ixo, pe rupi. Jumu'eha ta oho ixo inamō tī. Hundutar Jesu oho ixo. Amō ta jumukahem. Jumu'eha ta aja tī. (Māte we uhyk ta, aja ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Jerusarē ok ta pe oho ixo! Ohoha ngi kyje ym a'e — aja.

Pe, awa py mokōi jumu'eha ta jō Jesu raho we tī. Kuja pandu ixo:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihē ke amō raho ta. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe aja tī. Ihē ke raho ta tī. Upa ame'ē ta ihē ke pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: “Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke ame'ē ta raho ta. ³⁴ Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ahem hū ta tī. Tymū ta ihē rehe tī. Hātā pirok katu te ta ihē ke. Pe, ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, akwera katu ta ahem tī — aja Jesu pandu.

Tian ta panduha ke

(Matéu 20.20-28)

³⁵ Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namō, Juā namō. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu. Ame'ē ke jande pe nde erema'e, aja japutar — aja Tian ta pandu.

³⁶ Jesu pandu:

—Ma'e peputar my? — aja.

³⁷ —Nde riki kapitā keruhū te rahā, ame'ē renda katu te hū ta riki. Arahā kuja japutar. Nde rake jande mokōi riki jawapyk tar katu. Nde jywa katu koty peteī. Ko nde jywa'i koty amō tī — aja Tian ta.

³⁸ Jesu pandu:

—Mā. Pekwa ym pepanduha ke. Amō ta ihē ke mahy hū ta. Amō ta ihē ke jukwa ta. Ihē aja pehē ke rahā, ihē rake pewapyk tar katu rī? — aja Tian ta pe.

³⁹ —A'e tŷ! — aja ipe.

Pe, Jesu pandu:

—A'e riki. Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke amō ta mahy hū ta. Pehē ke amō ta jukwa ta tī. Ihē aja pehē ke tī. Pepyrra ta tī. ⁴⁰ Ihē rake amō wapyk, ame'ē apandu ym ta. “Se ihē jywa katu koty ewapyk. Se ihē jywa'i koty ewapyk” aja ihē apandu ym ta. Ame'ē ke ihē pái jō riki pandu katu. Ame'ē renda ke a'e riki mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja Jesu pandu.

⁴¹ Ame'ē je'ēha rehe amō jande popa jumu'eha ta hendu rahā, Tian ta rehe parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.) ⁴² Pe, upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ēha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī. ⁴³ Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. (Amō ta ke pemondo mondo rahā, katu ym.) Amō riki kapitā keruhū, aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahā, katu tiki. ⁴⁴ Pe, pehē ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe paraky te'e aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki. ⁴⁵ A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e,

a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Matime reha ke Jesu mukatu

(Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43)

⁴⁶ Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamō tī. Heta ngā uhem oho inamō tī. Pe rake amō sawa'e wapyk uī. Her Matime. Time ra'yr a'e. Eha ym te ame'ē ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī. ⁴⁷ Pe, amō ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngā.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, Matime pukái hū uī:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainō ke. Epyrra esak ihē rehe — aja riki. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa katu.)

⁴⁸ Amō ta hātā je'ē ipe:

—Epu'ái ym — aja.

Anī. Matime pukái we hū:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Epyrra esak ihē rehe — aja.

⁴⁹ Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihē pe emuwyr — aja ngā pe.

Pe, Matime pe amō ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! “Ejur” aja nde pe Jesu pandu. Epu'am. Eho — aja ipe.

⁵⁰ Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk. ⁵¹ Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihē ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ē ke pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha emukatu — aja Jesu pe.

⁵² —Hā! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ē ke rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namō oho.

11

Jumen 'ar pe Jesu oho

(Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19)

¹ Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Ame'ẽ ywy'ã rehe uhyk rahã, hundutar koty mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo.

² Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty amõ ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Pehyk rahã, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Ame'ẽ jumen 'ar pe amõ oho ym rĩ. Pejirar, pe, se ihẽ pe pemuhyk perur. ³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amõ pandu rahã, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe” — aja mokõihar ta pe Jesu pandu.

⁴ Pe, mokõihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amõ pukwar. Pe, iham jirar. ⁵ A'ep amõ ta i'ãi. Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu:

—Ma'erehe jumen pejirar my? — aja.

⁶ Jesu panduha aja mokõihar ta pandu:

—Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe — aja ipe.

—Ererahã! — aja riki a'ep pe har pandu.

⁷ Jesu pe jumen rahõ. Uhyk rahã, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moĩ. Ame'ẽ 'ar pe Jesu wapyk oho.

⁸ Awa rape rupi kamixa ke heta ngã mou mou tĩ. Amõ ta myra rãkã mupen ame'ẽ ke mou mou tĩ. (Kapitã keruhũ jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ẽ mujekwa katu.) Ame'ẽ 'ar rupi jumen pyrũ oho. ⁹ Hundutar oho ame'ẽ ta pukái pukái oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ẽ ta pukái pukái oho ixo tĩ. Kuja pukái:

—Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke. Mã! Katu te ame'ẽ ke a'e. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e tĩ. ¹⁰ Ymanihar Ndawi aja kapitã keruhũ nde tĩ. Aja nde ke Tupã mu'am ta. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e — aja ngã pukái pukái oho ixo.

¹¹ Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo oho. Upa ma'e ke rehe juramã usak. Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Mbeta ok ta pe jywyr oho tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta oho inamõ tĩ.

Sik'y ke Jesu muxirik
(Matéu 21.18-19)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Mbeta ok ta ngi a'eta uhem oho. Oho ixo rahã, Jesu myahy.

¹³ Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe usak. Ame'ẽ'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahã, i'a nixói te. I'a angaha rehe uhyk ym we rĩ. Ho te'e jõ ihĩ. ¹⁴ Pe, sik'y rehe har pandu:

—Peme'ẽ myra ngi i'a ke po'ok ym te ta tĩ. U'u ym te ta awa — aja Jesu.

Ame'ẽ je'ẽha rehe jumu'eha ta hendu tĩ.

Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo
(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juã 2.13-22)

¹⁵ Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ixo oho tĩ. Ma'e ke muhepy ame'ẽ ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok ame'ẽ ta ke muhem mondo tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. (Ame'ẽja upa tamatarer ke muhãi ombor. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak, ame'ẽ ta myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ẽ tama'e myrape ke mujere tĩ. ¹⁶ Kuja pandu:

—Koropi peraho ym pehẽma'e ke. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rupi peraho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ngã ke mu'e rahã, kuja pandu:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Kuja Tupã pandu: “Jumu'eha renda rehe har upa katu te ngã pandu ta: ‘Ko riki Tupã namõ pandu panduha renda ke’ aja riki.” Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pemuruwak riki. Katu ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanĩha aja ame'ẽ ta.)

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta hendu tĩ. Ngã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu tĩ. Kuja ngã:

—Mã! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.

Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu tĩ. Jesu kotyhar aja ngã uwak ta, ame'ẽ ngi pa'ihu ta kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:

—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe.

¹⁹ Pytun ramō rahā, Jerusarē ok ta ngi Jesu uhem oho, jumu'eha ta namō.

Sik'y manō ame'ē rehe har

(Matéu 21.20-22; Juā 14.13-14; Juā 16.24; Tian 1.6-8)

²⁰ Ame'ē ku'ē rahā, a'eta wata oho ixo. Ma'eywa'y rehe usak tī, sik'y ke rehe. Upa katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manō tī. Hapo manō tī. Upa katu te 'y. ²¹ Kwehe sik'y pe Jesu pandu, ame'ē ke Petu ukwa ukwa ixo. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahā! Kwehe sik'y pe: “I'a ym te ta apo 'y” aja nde erepandu. Ame'ē ke upa katu te manō apo 'y — aja Jesu pe.

²²⁻²³ A'e pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Tupā rehe pejurujar katu rahā, peme'ē ywy'ā rehe pepandu katu: “Ere. Eho! Ejumbor eho y ramūi pe” aja. “Mā! Opor ta nahā my? Akwa ym” aja ym pepandu. Pejurujar katu ehe. Aja rahā, ame'ē ywy'ā opor ta oho. Pepanduha aja Tupā muhyk katu ta. ²⁴ A'erehe apandu katu pehē pe. Tupā namō ma'e ke pepandu pandu rahā: “Pehī apo 'y. Uhyk katu apo 'y” aja pejurujar katu rahā, upa katu te pehē pe Tupā muhyk katu ta — aja Jesu pandu. (“Ywy'ā keruhū” aja Jesu pandu rahā: “Upa ma'e hātā ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

²⁵ A'e pandu tī:

—Pe, Tupā namō pepandu pandu pe'am rahā, amō rehe pehē py'a pemujywyr katu. Amō rehe pemujywyr ym we rī. Arahā pahar pemujywyr katu. Aja rahā, ywa pe har jande pái keruhū pehē rehe ipy'a ke mujywyr katu tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pehē rehe ipy'a mujywyr katu ta. ²⁶ [Amō rehe pehē py'a pemujywyr ym rahā, pehē rehe Tupā ipy'a ke mujywyr ym ta tī] — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Awaje'ēha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my
(Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8)

²⁷ Pe, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu wata ixo rahā, jundéu awa tama'e

pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. ²⁸ Johu ngā pandu:

—Kwehe ngā ke nde eremuhem eremondo sengi. Awa je'ēha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

²⁹⁻³⁰ —Anī we rī. Pehē pe ihē apandu ta tī. Pe, ihē pe pepandu py rahā, awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e, ame'ē ke ihē apandu ta pehē pe tī. Pesarahā! Yman Juā ambyr mujahuk, ngā ke. Myja pekwa my? Tupā je'ēha rupi mujahuk my? Anī rahā, sawa'e je'ēha rupi mujahuk my? Ame'ē ke ihē pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

³¹ Pa'ihu ta je'ē je'ē hū a'eta jupe:

—Mā! Myja japandu ta my? “Tupā je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu ipe rahā, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahā, ma'erehe Juā pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym my?” aja a'e pandu ta.

³² Anī. “Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu rahā, ngā parahy te ta jande rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ē je'ē hū a'eta jupe. (Juā ambyr ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ke, aja upa ngā ukwa katu, a'erehe heta ame'ē ta ngi pa'ihu ta kyje. Ngā parahy ta, aja ukwa.)

³³ A'erehe a'eta pandu:

—Juā rehe har japandu ym ta nde pe — aja pa'ihu ta.

Pe, Jesu pandu tī:

—Aja rahā, ihē aja tī. Awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi ngā ke amuhem amondo, ame'ē ke pehē pe apandu ym ta tī — aja a'e pandu.

12

Ma'eywa ty usakiha rehe har

(Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)

¹ Pe, myja me'ē ma'eywa ty usakiha ta my, ame'ē ke Jesu pandu pandu uī:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rākā ra'yr ke ijar jyty. Uwa'y rākā ke jyty. Kupixa rymy'y rupi mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda pykūi tī. Kupixa rymy'y rehe myta mujā tī. Ywate ame'ē ke mujā. (Ame'ē ngi usakiha usak usak

katu.) Pe, amō ta pe ijar pandu: “Pepaite ihē apaxia ta aho. Ihēma'e kupixa rehe pesak pesak katu. I'a tyarō rahā, ko amō pehēma'e ta kŷ. Amō i'a ihēma'e ta kŷ” aja ijar. “Ere” aja ame'ē ta pandu. Pe, ijar oho. ² I'a tyarō rahā, miasu ke kupixa jar mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer rehe miasu oho piam. ³ Anī. Ame'ē ke usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty mujywyr mondo. Ipo te'e jywyr oho. I'a me'ē ym te. ⁴ A'engi amō miasu ke kupixa jar mondo. Ame'ē ke iākā rupi usakiha ta nupā nupā. Muhuxī ame'ē ke tī. Pe, mujywyr mondo. ⁵ Pe, amō ke ijar mondo. Ame'ē ke usakiha ta jukwa. A'erehe amō amō miasu ta ke ijar mondo. Pe, amō amō ke usakiha ta nupā hū tī. Amō amō ta ke jukwa tī.

⁶ —Amō sawa'e ijar namō ixo. Ta'yr ke ame'ē. Ipái ipy'a katu ehe. Ame'ē ke usakiha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: “Ko ihē ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe” aja ipái naī. ⁷ Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahā, ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe: “Peme'ē riki ijar ra'yr. (Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta.) Jahorahā! Jajukwa ta peme'ē. Aja rahā, kupixa riki jandema'e wan ta” aja usakiha ta jupe. ⁸ A'erehe ta'yr ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa kupe koty hete ke ombor.

⁹ —Mā! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my? Pesarahā! Ijar te uwyr, pe, upa katu te usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amō usakiha ta pe kupixa me'ē ta. Ame'ē ta kupixa rehe usak usak katu ta ixo. ¹⁰ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha pesak katu.

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ē ita ke’ aja.

Tupā pandu: ‘Anī. Peme'ē ita riki ok pyter wan mupu'am katu riki’ aja.

¹¹ Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu aja jakwa” aja panduha ihī — aja Jesu pandu.

¹² Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta pyhyk ta tipe. Ame'ē ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ē — aja ukwa.

(Ame'ē ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anī. Heta ame'ē ta hury katu, Jesu panduha

rehe. Jesu ke pyhyk rahā, heta ame'ē ta parahy ta. A'erehe heta ame'ē ta ngi kapitā ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

Kapitā keruhū pe tamatarer me'ē katu my?

(Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26)

¹³ Ajame'ē ke Jesu koty parise ta ke jundéu awa tama'e kapitā ta mondo. Ero kotyhar ta ke mondo ixoty tī. Jesu je'ēha rehe hendu. Pe, je'ēha jawy rahā: “Katu ym nde erepandu” aja pandu ta. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)

¹⁴ Jesu rehe uhyk rahā, ame'ē ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ē sawa'e my, ame'ē rehe nde eresak eresak ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar amō mukanim ym. Muka'u te'e ym nde ke. Jetehar rupi Tupā putar ame'ē ke nde eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu jande pe. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer jame'ē rahā, katu my? Myja me'ē jundéu awa ta je'ēha mujekwa katu my? “Pehē peme'ē katu” aja mujekwa my? “Peme'ē ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.

¹⁵ Ame'ē ta mokōi ukwaha namō ixo, aja Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:

—Ma'erehe ihē akwa katuha ke pemanga te'e pexo my? Ita tamatarer ihē pe perur. Ihē asak ta — aja Jesu.

¹⁶ Pe, werur ipe. Jesu pandu:

—Kome'ē tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer amō ta mupinim ko my? — aja parise ta pe.

—Homa awa tama'e kapitā keruhū 'ā kome'ē. Sesa'ā ke — aja ipe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁷ —Aja rahā, kapitā keruhūma'e ke kapitā keruhū pe peme'ē katu. Tupāma'e rahā, Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu. (Ame'ē riki ma'e ke peme'ē ipe, ame'ēja saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, parise ta pandu:

—Mā! Ukwā katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu.

Pe, oho ingi.

Kweraha rehe har
(*Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40*)

¹⁸ Pe, amō sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Sanduse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa aja ame'ē ta ukwa. Jesu pe pandu:

¹⁹ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rī. Pe, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk.

Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁰ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rī. Pe, manō.

²¹ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Mokōihar aja tī. Sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe tī. A'erehe imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tī. Ame'ē aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī. ²² Aja upa imu ta riki tī. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tī. Pe, manō tī. Ta'yr ym ipe tī. Upa awa po wajar mokōi imu ta manō. Pe, kūjā manō tī. ²³ Apo epandurahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa awa po wajar mokōi imu ta riki pyhyk — aja sanduse ta pandu. (“Manō ame'ē ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ē ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ē panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁴ Jesu pandu:

—Mā! Tupā je'ēha pekwa ym. Tupāma'e pyrātāha ke pekwa ym tī, a'erehe pehē je'ēha ke pejawy. ²⁵ Yman rahā, ngā kwera katu uhem rahā, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ame'ē ta aja ngā ixo ta tī. Jumendar ym te ta tī. ²⁶ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju pirā'y rehe har Moise mupinim. Ame'ē rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihī. Moise pe Tupā pandu:

“Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Isak aja tī. Ipy'a moī moī katu tī. Jako aja tī. Ihē rehe ipy'a a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu.

²⁷ —Pesarahā! Ixuwe katu ixo ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta 'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. A'eta

'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moī moī katu Tupā rehe. A'erehe: “Amarā ta ihē rehe ipy'a ke moī moī” aja Tupā pandu. (A'eta 'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa. A'erehe pehē pekwaha pejawy riki — aja Jesu mujekwa.

Je'ēha katu te ame'ē ke

(*Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juā 5.3*)

²⁸ Jesu namō sanduse ta pandu pandu ame'ē ke amō Moise je'ēha mu'e ame'ē hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namō Jesu pandu, aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupā je'ēha rehe har pandu:

—Myja me'ē riki katu te ame'ē ke my? — aja ipe.

²⁹ —Kuja riki katu te me'ē ke.

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Tupā riki jandema'e sawa'e te. A'e jō riki sawa'e te.

³⁰ Tupā rehe nde py'a emoī moī katu. Tupā rehe har nde erekwa erekwa exo rahā, epy'a katu ehe.

Upa nde erekwa katuha namō epy'a katu ehe tī.

Upa nema'e pyrātāha namō ma'e ke nde erema'ema'e rahā, epy'a katu ehe tī.”

³¹ —Mokōihar Tupā je'ēha katu te ame'ē ke kuja.

“Ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō rehe epy'a katu tī.”

—Ame'ē mokōi je'ēha riki katu te ame'ē ke. Aja me'ē amō je'ēha uhyk ym — aja Jesu ipe.

³² Moise je'ēha mu'e ame'ē pandu:

—Sawa'e! Katu nde erepandu. Jetehar nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jō riki Tupā. Amō Tupā aja nixói te. ³³ A'erehe Tupā rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. Upa ukwa katuha namō ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Upa ma'e ke pyrātāha namō amō ma'e rahā, Tupā rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Pe, inamō ixo ame'ē ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Juehe aja amō rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Ame'ē mokōi je'ēha rehe hendu katu rahā, katu te ame'ē ke. Ma'e hymba hany, aja ymanihar ta aja Tupā rehe ipy'a moī moī tī. Ame'ē katu we. Amō

ma'e heta ma'e ke hapy, aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu we tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu katuha riki i'ar koty te we katuha — aja sawa'e pandu.

³⁴ Ukwa katuha namõ sawa'e pandu, aja Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:

—Awa ixoha amõ koty Tupã putar. Jeterhar rupi amõ ixo katu, aja a'e putar. Ame'ẽ ke nde erekwa nahã my, aja akwa. A'erehe ixotyhar aja nde eremuruwak tate nahã my — aja sawa'e pe.

Jesu mu'e katu te, a'erehe arahã har ngi ma'e ke ngã pandu ym ipe tĩ.

Ndawi rainõ rehe har
(*Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44*)

³⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ rahã, kuja pandu:

—Ihẽ pe pepandurahã! Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja pandu: “Kirisutu Ndawi rainõ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? ³⁶ Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Ndawi pandu. Kuja.

“Ihẽma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Ihẽ rake ewapyk eĩ.’ (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke nde, aja amujekwa.)

Nde ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ẽ ta hendu katu ta” aja.

³⁷ —Kirisutu rehe har Ndawi pandu: “Ihẽma'e sawa'e te” aja. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja me'ẽ Kirisutu Ndawi rainõ aja ixo my tĩ? (Aja rahã, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngã pe Jesu pandu.

(Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ym ma'e ke.) Heta ame'ẽ ta anĩ. Jesu je'ẽha rehe upa ngã hendu. Hury katu ngã ehe.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har
(*Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47*)

³⁸ Ngã ke Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja mã peja ym pehẽ tĩ. Ame'ẽ ta ima'e mundeha katu te aja putar katu. (Aja rahã, kapitã jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Amõ we tĩ. Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: “Ko nde erexo. Nde katu” aja je'ẽha putar katu tĩ. (Katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) ³⁹ Jundéu awa tama'e jy'ariha

renda pe wapyk rahã, kapitã ta rake wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e hurýha amõ mujã rahã, imi'u matyr. Ame'ẽ pe oho rahã, aja tĩ. Kapitã ta rake wapyk tar katu tĩ. (Katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) ⁴⁰ Ixawa'e manõ ame'ẽ ta pe a'eta pandu: “Pehẽ ke jahaihu tar katu” aja naĩ. Anĩ. Te'e riki. Kũjãma'e ke te'e pyhyk raho. Hok ke te'e jo'ok ingi tĩ. Pe, katu te ame'ẽ ke jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i Tupã namõ pandu pandu. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke aja ngã ukwaha naĩ.) Mã! Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manõ ame'ẽ ke tamatarer ke purakar
(*Ruk 21.1-4*)

⁴¹ Pe, tamatarer purakariha renda koty Jesu wapyk uĩ. Henda pe tamatarer ke ngã purakar. (Aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu.) Jesu usak usak uĩ rahã, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta heta purakar. ⁴² Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke uhyk uwyr a'ep. Tamatarer ta'yr mi namõ ixo. Mokõi jõ ita tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ẽ mokõi ta'yr te mi. ⁴³⁻⁴⁴ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Pesarahã! Amõ ta ima'ehũ namõ ixo. Ame'ẽ ta ngi har a'eta jo'ok, pe, henda pe purakar. Ima'e ke pyta we hũ rĩ. Peme'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ ke anĩ. Tamatarer heta ym te. Mokõi jõ namõ ixo. Ame'ẽ ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta ym te. Nixói te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ẽ ke henda pe moĩ. (Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tar katu te hũ, a'erehe upa katu te henda pe moĩ.) Upa katu te moĩ, a'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

13

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har
(*Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6*)

¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ ta ngi har amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahã! Jumu'eha renda keruhũ katu te. Ita keruhũ ke te'e mujã ame'ẽ ke. Mã! Katukwer — aja Jesu pe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ! Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta kỹ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta pe pandu.

Jumai mai ame'ẽ rehe har

(Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14)

³ Ywy'ã rehe Jesu wapyk uĩ, Oriwéi ywy'ã rehe. Arahã Petu uhyk ehe. Tian aja tĩ. Juã amõ tĩ. Andere amõ tĩ. Uhyk ehe tĩ. A'eta jõ Jesu namõ ixo. Paite we Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Usak katu ehe. Ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu:

⁴ —Jande pe ependurahã! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ẽ ke uhyk Tate, aja jakwa katu ta my? — aja Jesu pe pandu.

⁵ Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kỹ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. ⁶ Kujã. Heta uwyr ta. “Jesu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Heta ngã ke muka'u te'e ta tĩ. ⁷ Kotete jumaiha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai mai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kỹ. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ. ⁸ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta tĩ. Amõ amõ ywy katak katak hũ ta. Amõ amõ ywy rehe ngã mi'u nixói te ta tĩ. Aja ahyha uhem ramõ. Ahy py, ame'ẽja saka.

⁹ —Pesak katu pehẽ juehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta. “Jaxer pehẽ” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep ngã petek hũ ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe homa awa tama'e kapitã ta ruwa koty pepu'am ta. Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ta tĩ. Ame'ẽ ta pe pepandu ta:

“Jesu rehe jõ amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke Tupã muhã katu ta” aja pepandu ta. Ame'ẽ myrandu katu pepandu ta. ¹⁰ Ame'ẽ myrandu katu ke upa katu te ngã pe amõ ta pandu pandu ta me'ẽ te'e. Pe, 'ar rehe angaha uhyk ta. ¹¹ Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta kỹ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty raho ta tĩ. Arahã pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pe'am: “Ma'e jande japandu ta my? Myja me'ẽ katu my?” aja pekwa pekwa ym pe'am. Kapitã ta ruwa koty pepu'am rahã, je'ẽha amõ muwyr ame'ẽ ke pepandu katu. Arahã pehẽ atu je'ẽha pepandu ta my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ã riki mujekwa ame'ẽ ke pepandu katu ta. ¹² Arahã kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. ¹³ Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ke Tupã namõ ixo ta. Manõ. Anĩ. Tupã namõ ixo katu ta — aja Jesu pandu.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta ame'ẽ rehe har

(Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3)

¹⁴ A'e pandu tĩ:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahã!] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe amõ ta ma'e jaxer ai te ame'ẽ ke moĩ ta. Katu ym a'ep. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ã koty ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁵ Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok pe ixo ym oho. Pyhyk ym oho ima'e ke. I'i pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁶ Kupixa pe ixo rahã, ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) ¹⁷ Arahã ipusu pe imembyr namõ kũjã ixo rahã, mã pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby u'u ame'ẽ ke namõ ixo rahã, aja tĩ. Mã pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.) ¹⁸ “Aman ndy'ar rahã, ahyha emuhyk ym” aja Tupã pe pepandu. (Aman

ukyr rahã, rysã. A'erehe marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁹ —Arahã ngã rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Yman kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har ngi aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Uhyk ym we rĩ. Arahã jõ uhyk katu ta. Ahyha keruhũ upa rahã, aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym ta tĩ. Uhyk ym ta tĩ. ²⁰ Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhũ ke mumba ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe ngã nixói te ta tipe. Anĩ. Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. A'erehe pahar ahyha keruhũ ke jandema'e sawa'e te mumba ta.

²¹ —A'engi amõ ta pehẽ pe pandu ta: “Ko Kirisutu ixo. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am me'ẽ ke” aja pandu naĩ. Amõ: “Pete'e ixo apo” aja ta naĩ tĩ. Ame'ẽ rehe pejurujar ym pehẽ. Te'e ame'ẽ ta. ²² Amõ ta te'e pandu ta uwyr: “Ihẽ Kirisutu” aja naĩ. Amõ: “Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke ihẽ” aja riki te'e pandu ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta. Aja Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe. Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.” Ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe. ²³ A'erehe pesak katu kÿ! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ta uhyk ym we rĩ. Upa katu te ame'ẽ rehe har ihẽ amujekwa pehẽ pe apo 'y — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe har
(Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta tĩ. Jahy wera ym ta tĩ. ²⁵ Ywa ngi jahy rata ta u'ar u'ar ta tĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mukatak hũ ta.

²⁶ —Ajame'ẽ ke ihẽ ajywyryr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe apu'am ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyryr ta. Hendy hũ aja ajywyryr ta. ²⁷ Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amondo ta. Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke peme'ẽ ta. Aputar ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta” aja. Ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar

ta. Upa katu te ame'ẽ ta ke mujy'ar ta. (Pe, Tupã namõ ixo ta) — aja Jesu pandu.

Ma'eywa putyr ame'ẽ rehe har
(Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33)

²⁸ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki pehẽ pe mujekwa ta. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa. ²⁹ Aja ihẽ ajywyriha pekwa ta tĩ. Warahy uwe, ame'ẽ rehe har apandu ramõ. Aja pesak rahã, ywa ngi ajywyryr tate, aja pekwa ta. ³⁰ Ko apandu katu. Upa pehẽ pe apandu ramõ, aja uhyk ta. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ. ³¹ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha angaha rehe har
(Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10)

³² A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ ajywyryr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyryr ta my? My warahy rahã, ajywyryr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái jõ ukwa katu. ³³ Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajywyriha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ.

³⁴ —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ẽja saka. Oho rahã, hok ke hijar oho. Oho tate rahã, miasu ta pe pandu: “Ihẽ rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rĩ” aja ijar pandu. Hukwen rupi harõha pe pandu tĩ: “Eharõ katu e'am” aja. ³⁵ Aja pexo tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pesak katu pexo.” Ywa ngi ihẽ ajywyryr rahã, ihẽ ajywyriha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramõ rahã, ajywyryr ta nahã my. Pytun pyter pe, ajywyryr ta nahã my. Sapukái je'ẽ ramõ rahã, ajywyryr ta nahã my. Pytuniwe rahã, ajywyryr ta nahã my. Pekwa ym ta, a'erehe peharõ katu pexo. ³⁶ Ajywyriha riki pahar ta. Ajywyryr rahã, peker aja pehẽ rehe asak rahã, katu ym ta. ³⁷ A'erehe pehẽ pe apandu katu: “Peharõ katu pexo.” Amõ we tĩ. Upa katu te ngã pe apandu tĩ:

“Peharō katu pexo” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

14

Jesu ke pa'i hu ta jukwa tar katu
(*Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53*)

¹ Pe, mokōi ukwer rahā, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahā jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ē ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Pyhyk tar katu tī. Ngā ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu. ² Ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ngā mi'u matyr rahā, heta ngā ixo. Arahā japyhyk ym we ta rī. Arahā japyhyk rahā, jande rehe ngā parahy ta. Jande namō jumai ta — aja a'eta jupe.

Jesu ākā rehe mupiheha kūjā jyhē
(*Matéu 26.6-13; Juã 12.1-8*)

³ Mbeta ok ta pe Jesu ihī, Simā rok pe. Yman pere ma'e u'u hū ame'ē ke namō Simā ixo. Apo anī. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uī rahā, ita parasuku ke kūjā muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihī. Pihe katu te ame'ē! Muhepy hū ame'ē tī. Parasuku kyndaha ke kūjā mopok. Pe, Jesu ākā rehe tykwer jyhē. ⁴ Ame'ē rehe usak rahā, amō ta je'ē je'ē kūjā rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'erehe tykwer ke te'e jyhē my?

⁵ Peme'ē rykwer muhepy rahā, tamatarer hū pyhyk ta. Pe, ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ta tipe — aja a'eta jupe.

A'erehe kūjā rehe har je'ē je'ē hū a'eta jupe. ⁶ Anī. Jesu pandu:

—Mā peja ym pehē. Peje'ē je'ē ym pehē jupe. Katu ym aja. Kūjā rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ē ke ihē pe kūjā ma'e.

⁷ Pesarahā! Ima'e ym te ame'ē ta kote'e ixo. Ame'ē ta pe tamatarer peme'ē tar katu rahā, pete'e ixo. Ihē anī. Pehē namō aja te'eha apyta ym ta. ⁸ Kūjā putar aja a'e ma'e katu. Pesarahā! (Jundéu awa manō rahā, hete ke amō ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihē rehe tī. Ihē amanō ym we rī. Ko ihē ke mouha rehe kūjā upa mupihe. (A'erehe ihē rehe pyaiha apo mujekwa rahā, katu tiki.) ⁹ Pesarahā!

Apo apandu katu. Ihē rehe har myrandu katu ke amō ta pandu pandu raho. Kome'ē wyy keruhū rupi pandu pandu raho rahā, kome'ē kūjā ma'eha rehe har pandu ta tī. Kūjā ma'eha ke harái ym ta ngā — aja a'eta pe Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho
(*Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6*)

¹⁰ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har pete'ē a'e. Pa'ihu ta pe pandu:

—Jesu koty pehē ke ihē araho ta — aja Jun.

¹¹ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, hury katu. Pe, pandu ipe:

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahā, nde pe tamatarer jame'ē ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uī
(*Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juã 13.21-30*)

¹² Ajame'ē ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ē 'ar rahā, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. (Aja ipy'a pe Tupā rehe har ukwa ukwa uī.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahā, arapuharan ra'yr ka'ē ke nde ere'u ta. Ame'ē ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹³ Mokōi jō jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pehē mokōi ihē amondo ta. Paite awa ok ta hū ihī, Jerusarē ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e rehe pesak ta. Iākā 'ar pe y ke ame'ē raho. Ame'ē sawa'e namō peho. Ijar rok pe a'e ixo ta. ¹⁴ Ame'ē rok pe inamō pexe peho tī. Ok jar rehe pesak rahā, kuja pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha kuja me'u: ‘Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar katu. My u'uha renda ihī my? Ihēma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ē ke a'u ta’ ” aja ijar pe pepandu. ¹⁵ Ywate pyrūha renda ke ijar mujesak ta pehē pe. Upa ma'e ke pehī. (Myrape, ita rekúi. Upa pehī.) A'ep jande rehe jande mi'u pematyr — aja mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁶ Jerusarē ok ta pe mokōi sawa'e ta oho. Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.

¹⁷ Pytun ramō rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho,

awa py mokōi jumu'eha ta namō. ¹⁸ Ma'e ke u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Pehē ngi har peteī ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur. Muhyk ta ame'ē ko ihē namō u'u uī apo — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ē rehe hendu rahā, a'eta pyai. Peteī teī pandu ipe:

—Mā! Ihē ke ame'ē my? — aja upa pandu ipe.

Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu.

²⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi hetaha pehē. Pehē ngi har peteī ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. Ita rekūi pe ihē namō mbeju ke munde, ma'e rykwer pe. Ame'ē riki ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. ²¹ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my? Kuja. Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja amanō ta. Aja uhyk ta. Ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur. Mā! Ame'ē ke pyrara te hū aja ixo ta. A'erehe imāi pusu ngi u'ar ym rahā, katu ta tipe — aja Jesu pandu.

Jesu rete ame'ē ke. Huwy ame'ē ke tī.

(*Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25*)

²² Ma'e ke u'u rahā, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ē ke mopok. Jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Pe'u! Kome'ē ihē rete — aja Jesu.

²³ Ita rekūi ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa rykwer ita rekūi ra'yr pe ihī, uwa rykwer ke. Tupā pe pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, jumu'eha ta pe me'ē me'ē tī. Johu u'u.

²⁴ A'e pandu:

—Kome'ē ihē ruwy. Upa ngā rehe ihē ruwy uhem ta, a'erehe Tupā pandu ta: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja ngā pe pandu ta.

²⁵ Ko apandu katu pehē pe. Uwa rykwer ihē a'u ym ta tī. Kapitā keruhū te aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ. Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu pandu.

²⁶ Upa u'u rahā, Tupā rehe har jyngar. A'engi uhem oho. Oriwéi ywy'ā koty a'eta oho.

Petu te'e pandu ta, ame'ē ke Jesu mu-jekwa

(*Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juā 13.36-38*)

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke upa pehijar ta. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

“Arapuharan ta usakiha ke Tupā jukwa ta. Aja rahā, upa arapuharan ta uhāi ta oho” aja amō mupinim.

—(Aja ta pehē ke tī. Amō ta ihē ke jukwa rahā, upa pehē pehāi ta peho tī.) ²⁸ A'engi ihē akwera katu ahem rahā, Ngariréi ywy pe ihē aho py ta — aja Jesu pandu.

²⁹ Petu pandu:

—Nde ke ihē ahijar ym te ta. Upa amō ta ujan ta oho nengi. Ihē anī ta. Nde namō apyta ta kŷ — aja riki.

³⁰ Pe, Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ē pytun, sapukái mokōihar je'ē ym rahā, kuja te'e nde erepandu ta: “Jesu rehe har akwa ym ihē” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.

³¹ Anī. I'ar koty te we hātā Petu pandu:

—Anī. Aja apandu ym te ta. Nde namō ihē ke amō ta jukwa rahā: “Nde rehe har ihē akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.

Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tī.

Ngese renda ke

(*Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46*)

³² Ajame'ē ke amō renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pewapyk we rī. Tupā namō ihē apandu ta aho — aja.

³³ Pe, iākā koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tī. Juā ke raho tī. Ame'ē mahapyr jō raho. Pe, Jesu pyai te hū. Māte hū ukwaha. ³⁴ Mahapyrihar ta pe pandu:

—Apyai te hū ihē! Amanō aja ihē apyaiha tī. Se pepyta we rī. Pesak katu pexo. (Aja rahā, amō uhyk ym ta jande rehe) — aja Jesu.

³⁵⁻³⁶ A'engi jeje Jesu oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupā namō pandu:

—Papa! Ihē apyraraha uhyk tate, ihē rehe. Nde ereputar rahā, ame'ē ngi ihē ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu. A'erehe pyraraha ngi emuhem katu ihē ke. Anī rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta kŷ — aja Tupā pe Jesu pandu.

³⁷ A'engi mahapyrihar ta koty jywyr oho. Uhyk rahā, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahā, Petu pe pandu:

—Simā! Mā! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rī. ³⁸ Peker ym we rī. Tupā namō pepandu! Aja rahā, pejurujar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar ym ta. Ihē namō nde erepyta tar katu te. Anī. Nde riki pitu te'e — aja Jesu.

³⁹ Pe, Jesu oho we tī. Tupā namō pandu tī:

—Papa! Ihē apyraraha ngi emuhem ihē ke. Anī rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'e ta — aja Jesu pandu tī.

⁴⁰ Pe, jywyr tī. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tī. Ukwer ou tī. Pyhŷi te hū. Upak rahā, je'ēha ke uhem ym.

⁴¹ Jesu oho we tī. Pe, jywyr tī. Mahapyrihar ta koty jywyr rahā, a'eta ukwer ou tī. A'e pandu:

—Mā! Peker peju tī. Peputu'u peju tī. A'ewan pekeriha. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē angaha ke rehe uhyk apo 'y. ⁴² Pepu'am! Jahorahā! Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur ame'ē ke petur ixo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke ngā pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juā 18.3-12*)

⁴³ A'e pandu u'am rahā, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jun namō heta ngā uhyk. Kyse puku namō ngā uwyr. Tamarā namō uwyr tī. Ame'ē ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta mondo tī. Jundéu awa tamūi ta mondo tī. ⁴⁴ Ngā pe Jun pandu ramō:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihē apyter, ame'ē riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho — aja Jun pandu.

⁴⁵ Pe, Jun uhyk rahā, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:

—Sa'e! — aja Jesu pe.

Pe, huwa ke pyter. ⁴⁶ Pe, Jesu ke ngā pyhyk. Hātā pyhyk. ⁴⁷ Pe, amō a'ep ixo. Ame'ē riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhūma'e miasu ke nupā. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe. ⁴⁸ Ngā pe Jesu pandu:

—Kyse puku namō pejur, tamarā namō. Aja ma'e mukanīha ke amō ta pyhyk. Mā! Aja ihē ke pepyhyk pejur tī. Aja ym ta tipe rahā, katu. ⁴⁹ Pesarahā! Kwehe we amō amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e aī. Pehē pyter pe axo. Amō amō ku'ē rahā we, ihē amu'e aī tī. Amō ku'ē rahā we, aja tī. Amu'e aī tī. Arahā pepyhyk ym ihē ke. Anī. Apo ihē ke pepyhyk. Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja uhyk apo 'y. Aja ihē ke pepyhyk apo tī. Mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī — aja Jesu pandu.

⁵⁰ Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ē ke

⁵¹ Jesu ke ngā raho rahā, haikwer rupi amō sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jō hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amō ta pyhyk a'e ke. ⁵² Anī. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(*Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 18.13-14; Juā 18.19-24*)

⁵³ Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe Jesu ke amō ta raho. A'ep upa pa'ihu ta jy'ar uī. Upa jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar uī tī. Upa Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jy'ar uī tī. Pa'ihu ta namō jy'ar uī tī. ⁵⁴ Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Pe, pa'i keruhū rok pe uhyk, soroka pe. Pa'i keruhūma'e parakyha ta namō Petu wapyk uī. Tata rake jumaku uī. ⁵⁵ Pa'ihu ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē rehe usak ame'ē ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ē ta rupi kekar kekar tipe. Anī. Mahem ym riki. Mahem rahā: “Nde katu ym. Nde

eremanõ ta me'ë te'e" aja Jesu pe pandu ta tipe. Anĩ. Mahem ym. ⁵⁶ Amõ amõ pu'am. Te'e pandu, Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marã ka ym Jesu pe pandu: "Nde katu ym. Nde eremanõ ta me'ë te'e" aja.

⁵⁷ Pe, amõ sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har te'e pandu. ⁵⁸ Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ë ke rehe jahendu: "Kome'ë Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke sawa'e ta mujã. Ihẽ amai ta. Mokõi aker rahã, amõ ke ihẽ amujã ta. Ame'ë ke sawa'e mujã ym ame'ë ke. Ipo pe te'e mujã ym ame'ë ke" — aja jahendu.

⁵⁹ Ame'ë sawa'e ta panduha juja ym tĩ.

⁶⁰ Pe, pa'i keruhũ pu'am. Heta ame'ë ta pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amõ ta je'ë je'ë hũ. Nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁶¹ Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhũ pandu tĩ:

—Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde my? Ngã pandu: "Nde riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe. Ame'ë ra'yr nde my tĩ? — aja Jesu pe.

⁶² —A'e tỹ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Tupã pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Hake ihẽ awapyk ta aĩ. Ame'ë rehe pehẽ johu pesak ta kỹ. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ apyrũ ta ajur. Ame'ë rehe pehẽ johu pesak ta kỹ tĩ — aja Jesu pandu. ("Tupã rake" aja Jesu pandu rahã: "Tupã a'e tĩ" aja mujekwa.)

⁶³⁻⁶⁴ Jesu pandu ame'ë ke rehe hendu rahã, pa'i keruhũ parahy ehe. A'erehe ima'e mundeha ke musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja mujekwa naĩ.)

—Mã! Pehẽ johu pehendu riki. Peme'ë riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ë rehe har amõ ta pandu ame'ë ke japutar ym apo. Myja pekwa my? — aja pa'i keruhũ pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ë ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ë te'e — aja.

⁶⁵ A'engi amõ ta tymũ ehe. Pan pe eha ke jupyk. Pe, hãtã ipo pe huwa ke nupã. Pandu ipe:

—Awa nde ruwa nupã my? — aja Jesu pe.

Hukwen harõha ta aja tĩ. Huwa ke nupã tĩ. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu
(Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juã 18.15-18; Juã 18.25-27)

⁶⁶ Soroka pe Petu ihĩ tĩ. Arahã pa'i keruhũma'e parakyha uhyk uwyr ehe.

⁶⁷ Petu rehe usak. Jumaku uĩ a'e. Kũjã usak katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ë ke nde. Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

⁶⁸ Petu pandu:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ë ke akwa ym ihẽ — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahã sapukái je'ë.

⁶⁹ Kũjã usak ehe tĩ. A'ep ixo ame'ë ta pe pandu:

—Peme'ë riki amõ tĩ. Jumu'eha ta ngi har amõ tĩ — aja.

⁷⁰ Petu te'e tĩ:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja pandu te'e.

I'i atu rahã, a'ep i'ãĩ ame'ë ta pandu tĩ:

—Jetehar te ke. Jumu'eha ta ngi har nde tĩ. Ngariréi ywy pe har je'ëha aja nde ereje'ëha, a'erehe inamõ nde erexo aja jakwa — aja Petu pe.

⁷¹ Pe, Petu kuja tĩ:

—Jetehar te ke pehẽ pe apandu katu. Ihẽ akwa ym te ehe har. Jetehar te ke apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy — aja te'e pandu.

⁷² Pejot sapukái je'ë, mokõihar ame'ë. Pe, Jesu je'ëha ke Petu ukwa ukwa u'am: "Sapukái mokõihar je'ë ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: 'Jesu rehe har ihẽ akwa ym' aja nde erepandu ta." Ame'ë ke Petu ukwa ukwa u'am. Te'e pandu ramõ aja Petu ukwa katu, a'erehe jixi'u hũ a'e.

15

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ë rehe har

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juã 18.28-38)

¹ Pytuniwe te rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamũ ta namõ pandu pandu tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta namõ pandu pandu tĩ. Amõ sawa'e ukwa katu ame'ë ta namõ pandu pandu tĩ. Johu ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe uĩ:

—Homa awa tama'e kapitã pe Jesu ke jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.

Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe, kapitā pe raho. Her Pirat. ² Jesu pe Pirat pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja.

—A'e tỹ — aja Jesu.

³ Pa'ihu ta te'e je'ě je'ě hū:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ě ma'ema'e hū — aja Pirat pe.

⁴ A'erehe ame'ě rehe har Jesu pe Pirat pandu tĩ:

—Mā! Māte nde rehe har ngā je'ěha ke. Nde juehe har nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁵ Anĩ. Jesu pandu ym te ipe tĩ. A'erehe Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:

—Mā! Ma'ewā je'ě ym my? — aja ipy'a pe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juā 18.39-19.16)

⁶ Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi peteī sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e poir. Ngā pandu ame'ě sawa'e ke poir.

⁷ Arahā kyndaha pe amō sawa'e ixo. Her Mahamba. Homa awa tama'e kapitāma'e sonda ta namō jumai. Ame'ě ta namō ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitāma'e sonda ta namō jumai rahā, amō sawa'e ke Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.)

⁸ Pirat rehe ngā uhyk. Pandu ipe:

—Kome'ě wera rahā, kyndaha ngi sawa'e ke nde eremuhem. Kome'ě wera rahā pame katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke epoir emondo apo tĩ — aja Pirat pe.

⁹⁻¹⁰ Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu awa tama'e kapitā ta jyty'ym aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe, aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Pirat pandu:

—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke ihē apoir te'e ta my? — aja a'eta pe.

¹¹ Anĩ. Ngā ke pa'ihu ta muparahy. Aja muka'u te'e ngā ke. Ngā pe pandu:

—“Mahamba ke te'e emuhem” aja Pirat pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe ngā pandu:

—Mahamba ke te'e emuhem — aja.

¹² Ngā pe Pirat pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū aja Jesu rehe har amō ta pandu. Myja ihē ama'e ta my? — aja.

¹³ Hātā ngā pukái:

—Myra ngā mupia ame'ě ke rehe ejukwa — aja ngā pukái.

¹⁴ —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Jukwa rahā, katu ym — aja Pirat.

Anĩ. I'ar koty te we ngā pukái hū:

—Myra ngā mupia ame'ě ke rehe ejukwa — aja riki.

¹⁵ Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu. A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke pepirok — aja.

(Pirok rahā, jukwa ta ame'ě ke a'e, aja mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok rahā, ame'ě sonda ta pe Pirat me'ě. Ame'ě ta myra ngā mupia ame'ě ke rehe jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū

(Matéu 27.27-31; Juā 19.2-3)

¹⁶ Homa awa tama'e kapitā rok wyr pe Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto renda pe. Sonda ta pyta we ame'ě ta pe pukái tĩ.

—Pejur — aja.

¹⁷ Pan pytangwer ame'ě ke pe Jesu ke pukek. (Kapitā keruhūma'e aja saka pan pytangwer.) Iākā rehe har moī ehe tĩ. (Kapitā keruhūma'e aja saka tĩ.) Ame'ě iākā rehe har sonda ta japekā rākā ke te'e mujā. Ame'ě ke moī ehe. ¹⁸ Pe, puka puka hū ehe.

—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde — aja sonda ta puka puka hū ehe.

¹⁹ U'ywa aja me'ě pe iākā ke nupā, japekā rākā 'ar pe. (Aja mahy.) Tymū ehe tĩ. (Aja rahā, jaxer ai ame'ě ke a'e aja mujekwa naī.) Ipynarāi pe sonda ta wapyk tĩ. (Aja rahā, sawa'e katu te ame'ě ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naī.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hū ehe.

²⁰ Upa puka puka hū ehe rahā, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyr ipe. Pe, myra ngā mupia ame'ě ke rehe jukwa raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta jukwa

(*Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juā 19.17-27*)

²¹ Jukwaha renda koty ngā raho reko rahā, amō sawa'e wata oho ixo tī. Her Simā. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokōi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amō Hu. Amō renda ngi hok pe Simā jywyr ixo. Arahā sonda ta pandu ipe:

—Kome'ē myra ngā mupia ame'ē ke er-aho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simā jixi'y 'ar pe moī. ²² Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ē renda pe usak rahā, awa ākā kangwer 'ā aja saka.

²³ A'ep kawī namō mi puhā mupara. Ame'ē puhā ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ē kawī Jesu pe me'ē ta tipe. Anī. U'u ym a'e.

²⁴ Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, pinīha i'ar koty te we u'ar rahā, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

²⁵ Warahy uhemihā koty ywa ku'a tate rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. ²⁶ Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ē ngā ukwaha ke iākā 'ar koty Pirat mupinim. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitā keruhū kome'ē” aja mupinim.

²⁷ Ame'ē renda pe mokōi ma'e mukanīha ta ke sonda ta mujar mu'am tī, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteī. Amō iyywa'i koty mujar mu'am.

²⁸ Yman Tupā je'ēha ke amō mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke ngā mupyrara. Ame'ē ta namō a'e ke ngā mupyrara ta tī” aja amō mupinim.

²⁹ A'ep wata ame'ē ta puka puka hū ehe. Iākā ke ngā mukatak katak hū ipe tī, aja puka puka hū ehe. Pandu tī:

—Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu. ³⁰ Pengi ejujo'ok ewyjy! Myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjy ejur! Aja rahā,

nde eremanō ym ta! — aja ngā puka puka hū ehe.

³¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hū ehe tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Puka puka hū ehe tī. Upa ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Amō ta ke a'e mukatu hū. (A'erehe manō ym.) Apo jumumanō ym juehe.

³² A'e Kirisutu rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjyrahā! Tupā mu'am ame'ē ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū rahā, ewyjyrahā! Aja rahā, jajuru-jar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hū ehe tī.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe amō mokōi sawa'e ta jixiko u'am tī. Ngā aja ame'ē ta puka puka hū ehe tī.

Jesu manō ame'ē rehe har

(*Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30*)

³³ Warahy jandar rahā, ame'ē ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ³⁴ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha kuja riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

³⁵ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahā! Eri pe pukái — aja ukwaha naī. (Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Eri.)

(Anī. Eri pe pukái ym.) ³⁶ Pe, amō ujan oho. Mandeju aja me'ē namō ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'ē. Juru rehe mujar. Amō pandu:

—Anī we rī. Eharō we. Jrasahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

³⁷ Jesu ahem hū. Pe, manō.

³⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pan rātā ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'ē ihī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha katu apo aja mujekwa katu.) ³⁹ Amō sonda tama'e kapitā myra ngā mupia ame'ē koty i'āi.

Jesu ahem hũ, pe, manõ. Myja manõ my. Ame'ẽ rehe usak. A'erehe pandu:

–Jetehar te ke. Tupã ra'yr te peme'ẽ sawa'e – aja.

⁴⁰⁻⁴¹ Amukwehe Jerusarẽ ok ta hũ pe heta kũjã ta Jesu namõ uhyk uwyr. Paite ngi ame'ẽ ta Jesu rehe usak u'am, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe. Ko Mari usak u'am. Mandare ok ta ngi ame'ẽ. A'erehe Mari Mandare aja her. Amõ kũjã Sarome. Amõ Mari usak u'am tĩ. Ame'ẽ Jose mãi. Tian mãi tĩ. Ame'ẽ Tian sawa'e pyahu aja her tĩ. Amukwehe Ngariréi ywy pe Jesu wata ixo rahã, ame'ẽ kũjã ta inamõ wata tĩ. Amõ heta kũjã ta inamõ wata tĩ. Arahã Jesu ta namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tĩ.

Jesu rete ke mou ame'ẽ rehe har
(Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

⁴² Pytun tate apo. Ngã mi'u matyr, ame'ẽ weraha tate upa aha oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'ẽ wera rahã, jundéu awa ta putu'u ta. (Paraky ym te ta.) Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. ⁴³ Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja jundéu awa tamũi ta ukwa. Jesu kapitã keruhũ te aja Tupã mu'am ta, ame'ẽ rehe Jose harõ katu tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'ẽ Jose ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:

–Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho – aja Jose.

⁴⁴ Pirat pandu jupe: “Mã! Manõ te apo my?” aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:

–Sonda tama'e kapitã ke emuhyk se – aja.

Sonda tama'e kapitã uhyk rahã, Pirat pandu ipe:

–Jesu manõ apo my'y? – aja ipe.

⁴⁵ –Manõ riki 'y – aja kapitã.

⁴⁶ Jesu rete ke Pirat me'ẽ, Jose pe. Jose oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra ngã mupia ame'ẽ ngi. Muhepyha renda ngi pan tuwyr katu ame'ẽ ke jo'ok. Ame'ẽ pe Jesu rete ke pukek. Pe, itakwar keruhũ pe hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhũ pykũi, ame'ẽ rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe Jose kynda. Mujere kynda. ⁴⁷ Kũjã ta mouha rehe usak u'am. Ko Mari usak

u'am. Ame'ẽ Mari Mandare. Amõ Mari usak u'am tĩ. Ame'ẽ Jose mãi.

16

Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har
(Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa rahã, puhã pihe ame'ẽ ke Mari Mandare jo'ok oho. Sarome oho inamõ tĩ. Amõ Mari oho inamõ tĩ. Ame'ẽ Tian mãi. Puhã pihe ame'ẽ namõ Jesu rete ke mupihe ta. Aja te'eha jundéu awa ta ma'eha. ² Pe, nomin pytuniwe rahã, itakwar keruhũ koty kũjã ta oho. Warahy uhem ramõ te mi rahã, oho. ³ Kwehe hukwen ke itahu pe amõ kynda. A'erehe kũjã ta oho ixo rahã, pandu pandu a'eta jupe:

–Awa jandé pe ame'ẽ itahu ke mujere jo'ok ta my? – aja a'eta jupe.

⁴ Uhyk rahã, usak katu rahã, kyndaha ke hukwen rake túi. Itahu te kyndaha ke. ⁵ Pe, itakwar keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'eha rahoha rehe kũjã ta usak. Sawa'e wan aja usak. Kũjã ta jywa katu koty wapyk uĩ. Kamixa puku namõ ixo. Ima'e ke ituwyr te! Pe, kũjã ta jumukahem ingi! ⁶ Kũjã ta pe pandu:

–Pejumukahem ym ihẽ ngi. Jesu rete ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ a'e. Anĩ. Se nixói te a'e. Kwera katu uhem riki. Pesarahã! Mouha renda ke te'e ko. Nixói te Jesu se. ⁷ Apo peho. Jumu'eha ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tĩ. Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty Jesu oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe. Aja kwehe pehẽ pe pandu: “Ngariréi ywy pe ihẽ aho py ta kũ” aja johu pehẽ pe Jesu pandu – aja kũjã ta pe pandu.

⁸ A'erehe itakwar keruhũ ngi kũjã ta uhem oho. Ujan oho ingi. Ryrýi riki. Kyje! Mukahem tĩ. A'erehe ujan oho. Kyje hũ, a'erehe amõ ta pe pandu ym.

Jesu rehe Mari usak ame'ẽ rehe har
(Matéu 28.9-10; Juã 20.11-18)

⁹ [Nomin pytuniwe te rahã, Jesu kwera katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py. Amukwehe te ame'ẽ Mari py'a ngi ãjã ta ke Jesu muhem mondo. Kuja ãjã hetaha. Awa po wajar mokõi hetaha muhem

mondo ingi. ¹⁰ Upa Jesu rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Mari pandu oho. Ame'ë ta pyai. Jixi'u tĩ. (Kweraha ukwa ym we rĩ, a'erehe pyai we rĩ. Jixi'u we rĩ.) ¹¹ Ame'ë ta pe pandu:

—Jesu kwera katu uhem! Ihë asak ehe — aja Mari.

Anĩ. Mari je'ëha rehe ame'ë ta jurujar ym.

Jesu rehe mokõi jumu'eha ta usak ame'ë rehe har

(Ruk 24.13-35)

¹² Ajame'ë ke Jerusarë ok ta ngi mokõi sawa'e ta wata oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahã, amõ koty saka, a'erehe usak py rahã, Jesu ke ukwa ym. ¹³ Pe, ukwa katu rahã, amõ ta rehe ame'ë mokõi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasak ehe! — aja riki mokõi sawa'e ta pandu.

Anĩ. Ame'ë je'ëha rehe jumu'eha ta jurujar ym tĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu jumujesak

(Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁴ I'i atu rahã, awa py peteĩ jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ë ta ma'e ke u'u uĩ. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym riki amõ ta je'ëha rehe. Ihë akwera katu rahã, amõ ta ihë rehe usak. Ame'ë ta je'ëha rehe pejurujar ym. Mã! Katu ym aja. Jumen jurupy hãtã, aja pehẽ. Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu pandu tĩ:

—Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peho. Ihë rehe amõ jurujar katu. Pe, ame'ë ke amõ mujahuk. (Aja rahã, ihë kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihë rehe jurujar katu ame'ë ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë myrandu katu ke pepandu pandu peho. Amõ jurujar katu ehe rahã, Tupã muhã katu ta. Amõ jurujar ym rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara ta. ¹⁷ Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrãtã te ha ke Tupã muwyr, ame'ë namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu

ta. Aja rahã, Tupã inamõ ixo, aja mujekwa ta ngã pe. Ko ihë je'ëha rupi ãjã ta ke muhem ta mondo. Amõ koty koty awa ta je'ëha ke pandu ta tĩ. ¹⁸ Pe, mbói ahy hũ ame'ë ke pyhyk tar ym ha rupi pyhyk rahã, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ë rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahã, manõ ym ta tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ãkã rehe ipo mujar. Aja rahã, katu ta oho ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho

(Ruk 24.50-53; At 1.9-11)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahã, ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho. Hake wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

²⁰ Ajame'ë ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu pandu raho. Ame'ë ta je'ëha ke jetehar te ke, aja jandema'e sawa'e te mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrãtã te ha ke muwyr. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke jumu'eha ta ma'ema'e katu. Aja je'ëha riki jetehar te ke aja mujekwa katu ngã pe.]

Upa.

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

¹ Teo! Nde riki katu me'ë ke. Ko paper pinim nde pe ihë amondo axo. Ihë Ruk. Jumu'eha ta namõ Jesu ixo rahã, a'e ma'ema'e, ame'ë ke rehe ngã usak. Ame'ë rehe har amõ ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ë ke upa amõ mupinim katu. ² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ë ta pandu pandu jande pe. Ame'ë ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tĩ. Ame'ë ke amõ ta hendu. Pe, ame'ë ke amõ ta mupinim.

³ Ihë aja tĩ. Jesu ma'ema'eha rehe har amõ ta pandu py. Ame'ë ta rehe ihë ahendu katu te tĩ. A'erehe nde pe ihë amupinim rahã, jetehar te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ë ke ihë amupinim aĩ. A'engi mokõihar a'e ma'e, ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ë ke amupinim aĩ tĩ. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ. ⁴ Ko nde pe ihë amupinim aĩ, a'erehe nde erekwa katu te ta. Nde ke amõ mu'e mu'e katu, ame'ë rehe har nde erekwa katu te ta tĩ. Jetehar te ke aja nde erekwa katu te ta tĩ.

“Juã u'ar ta kÿ” aja Tupã je'ëha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitã rahã, amõ sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke a'e tĩ. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tĩ. ⁶ Katu ame'ë ta ke a'eta. Aja Tupã ukwa katu tĩ. Tupã je'ëha rehe a'eta hendu katu te tĩ. ⁷ Isambe imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamũi te tĩ.

⁸⁻⁹ Amõ wera rahã, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupã rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tĩ,

ame'ëja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. “Awa oho ta my?” aja manga manga rahã, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ë ke hapy oho. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã.) ¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ë ke Sakari hapy u'am rahã, Tupã namõ heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhũ soroka pe pandu pandu u'am. ¹¹ Pe, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hapyha renda rake pu'am u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am. ¹² Pe, Sakari usak ehe rahã, jumukahem ingi. (Sakari harõ ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.) ¹³ Pe, Tupã je'ëha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihë ngi! Tupã pe nde erepandu: “Ihë pe ihë ra'yr emuwyr” aja nde erepandu Tupã pe. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kÿ'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kÿ. U'ar rahã: “Juã” aja her emoĩ ehe. ¹⁴ U'ar rahã, nde rury katu te ta. Heta ngã hury katu te ta tĩ. ¹⁵ Sawa'e katu ame'ë wan ta a'e, aja Tupã ukwa katu tĩ. Kawĩ u'u ym ta me'ë te'e a'e. Kawĩ aja muka'u ame'ë ke u'u ym ta me'ë te'e tĩ. Ta'yn rahã har ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ta. ¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupã koty a'e muruwak ta mondo. Tupã riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu ta oho tĩ. Yman Eri Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ame'ë Eri aja pyrãtãha ke Tupã muwyr ta ipe tĩ, Juã pe tĩ. Eri aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Kuja ta tĩ. Ipái namõ ta'yr ke a'e muhury katu ta tĩ. Katu ame'ë ke ukwa katu, ame'ë ta ma'ema'e. Ame'ë ta koty hendu ym ame'ë ta ke a'e muruwak ta mondo tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta tĩ. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngã py'a ke a'e muruwak ta. Aja rahã, huryha namõ sawa'e te rehe harõ ta ngã — aja ta'yn wan ta ame'ë rehe har Tupã je'ëha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihë ra'yr ta my? Myja ihë akwa ta my? Ihë riki tamũi te. Ihë rakehar a'i te tĩ. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja

Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'êha rahoha pandu:

—Ihê rer Ngambie. Tupã pandu ame'ê ke ihê ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihê. Nde koty ihê ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihê apandu ajur. ²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihê apanduha aja me'ê uhyk ta kÿ. Apo ihê apandu ame'ê ke rehe nde erejurujar ym, a'erehe ne je'êha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'êha ke uhemihã ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'êha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ê ke ngã pe ipo te'e pandu 'y. ²³⁻²⁴ Pe, jumu'eha renda keruhũ pe pa'ima'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e we rĩ. Ima'e ma'eha upa rahã, hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahã, hakehar imembyr. Pe, awa po peteĩ jahy rahã, hok pe te'e ixo. ²⁵ Pandu:

—A'eramõ ihê membyr. Ihê rehe Tupã ipy'a katu. Yman ihê membyr ym te ihê, a'erehe ihê ke amõ kũjã ta muhuxĩ. Apo ihê rehe Tupã usak katu. A'erehe ihê membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“Jesu u'ar ta kÿ” aja Tupã je'êha rahoha pandu

²⁶ Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteĩ jahy kanim. Arahã ima'e je'êha rahoha ke Tupã muwyr. Her Ngambie. Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ê ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ²⁷ Kũjã koty muwyr. Her Mari. Amõ sawa'e pe ipái pandu katu ame'ê ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose. Ndawi rainõ a'e. Ame'ê Ndawi ymanihar kapitã keruhũ. ²⁸ Pe, kũjã rehe Ngambie uhyk rahã, pandu ipe:

—Ko ajur. Nde rehe Tupã katu usak. Ne namõ a'e ixo katu — aja Mari pe.

²⁹ Ame'ê ke rehe Mari hendu rahã, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mã! Ma'erehe ihê pe aja pandu my? — aja jupe.

³⁰ Tupã je'êha rahoha pandu ipe:

—Mari! Ekyje ym ihê ngi. Nde rehe Tupã katu usak. ³¹ Esarahã! Ne membyr ta apo kÿ. Sawa'e ra'yr ta kÿ. U'ar rahã, her emoĩ ehe: “Jesu” aja. ³² A'e riki katu te ame'ê ke a'e. “Tupã ra'yr” aja riki her tĩ. Tupã ywate te ixo, ame'ê ra'yr ke a'e. Kapitã keruhũ aja a'e mu'am ta tĩ. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tĩ. Ndawi ymanihar hamũ ke. ³³ Jesu jundéu awama'e kapitã keruhũ wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitã keruhũ aja te'e ta ixo. Ame'ê ke upa ym ta — aja Tupã je'êha rahoha pandu.

³⁴ Mari pandu ipe:

—Myja ihê membyr ta apo my? Ihê axo te'e me'ê te'e ihê — aja ipe.

³⁵ Tupã je'êha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupãã ihĩ katu ta kÿ. Tupãma'e pyrãtãha ne namõ ixo katu ta kÿ. A'erehe ne membyr ta kÿ, pe, ta'yn u'ar rahã, ame'ê riki katu te ame'ê ke ta. “Ihê ra'yr” aja Tupã pandu ta. ³⁶ Esarahã! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amõ ta pandu: “Imembyr ym te ame'ê ke a'e” aja. Apo anĩ. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteĩ jahy kanim ipe. A'i rahã, imembyr.

³⁷ Tupã putar rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

³⁸ Pe, Mari pandu:

—A'e tÿ. Tupã pandu ame'ê ke ihê ama'e ta. Tupãma'e miasu aja ihê. Nde erepandu, aja mã peja ihê rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupã je'êha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahã, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amõ ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ã ty rupi ame'ê ok ta ihĩ. Ame'ê ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. ⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahã, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihê asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ë rehe Isambe hendu rahã, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. ⁴² Hãtã Isambe pandu:

—Mã! Kũjã ta ngi har nde rehe jõ Tupã katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihĩ, ame'ë rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴³ Nde riki ihẽma'e sawa'e te mãi wan ta. Ihẽ rehe nde eresak erejur. Mã katu! Ihẽ rehe Tupã katu usak tĩ. ⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihẽ asak ta ajur” aja. Ame'ë rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ pusu pe ihẽ membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.) ⁴⁵ Tupã je'ëha ke Tupã je'ëha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kÿ. Ame'ë rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupã rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupã rehe har Mari pandu:

—Ihẽma'e sawa'e te riki katu te ame'ë ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihẽ muhãha, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ima'e te'e aparaky ame'ë ke ihẽ. Ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. Ihẽ rehe a'e harái ym, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ tĩ.

Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. A'e riki katu te ame'ë ke tĩ.

Ma'e katu te ame'ë ke ihẽ pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngã pandu ta: “Hury katu me'ë ke a'e” aja ihẽ rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amõ ipy'a ke moĩ moĩ ehe. Ame'ë ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amõ riki juehe jõ katu ame'ë ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ë ukwaha ke Tupã mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitã keruhũ ke a'e mutyryk. “Katu ym ihẽ jupe” aja ukwa ame'ë ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ë ta pe ma'e ke a'e me'ë katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupã manga katu: “Yman rahã, jundéu awa ta namõ ihẽ axo ta” aja Tupã manga katu jande ramũi ta pe. Ame'ë panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namõ Tupã ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Ame'ë ta namõ ixo katu.

⁵⁵ Amarã rainõ ta rehe a'e harái ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngã rehe.

Upa katu te hainõ ta rehe pyrara usak tĩ. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ë ke a'e — aja Mari pandu Tupã rehe har.

⁵⁶ Pe, mahapyr jahy rahã, Isambe namõ Mari pyta ixo rĩ. Upa rahã, a'engi hok pe jywyr oho.

Juã u'ariha ke

⁵⁷ Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar. ⁵⁸ Tupã pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihĩ ame'ë ta aja tĩ. Ukwa tĩ. A'erehe imãi ta namõ a'eta hury katu.

⁵⁹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn rehe ihĩ ame'ë pিরer ke a'eta jupã uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahã ipái rer ngi har amõ ta moĩ ta tipe. A'erehe: “Sakari” aja muher ta tipe. ⁶⁰ Imãi pandu:

—Anĩ. “Juã” aja jamuher ta — aja ngã pe.

⁶¹ Amõ ta pandu ipe:

—Ma'erehe: “Juã” aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ë nixói te — aja imãi pe.

⁶² Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoĩ ta my? — aja ipo te'e ngã pandu ipe.

⁶³ Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ë ke erur — aja.

Pe, amõ werur rahã, ipái mupinim. Her: “Juã” aja mupinim. A'erehe upa ngã pandu:

—Mã! Juã tiki kome'ë ta'yn rer! Mã! — aja.

⁶⁴ Ta'yn rer Sakari mupinim rahã, pahar je'ëha uhem ipe. Je'ëha jywyr tĩ. Pe, katu Tupã rehe har a'e pandu pandu u'am.

⁶⁵ Ame'ë rehe hendu rahã, upa hok rake ihĩ ame'ë ta pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Tupãma'e pyrãtãha usak, a'erehe pandu: “Mã! Katu tiki!” aja. Pe, upa ame'ë rehe har upa ok ta rupi ngã pandu oho. Jundéi ywy'ã rupi ixo ame'ë ta rupi pandu oho tĩ. ⁶⁶ Ame'ë rehe upa hendu ame'ë ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn

namō Tupāma'e pyrātāha ixo te, aja ngā ukwa, a'erehe pandu:

—Mā! Sawa'e rahā, ma'e katu ame'ē ke kome'ē ta'yn ra'yr ma'ema'e ta kŷ — aja ngā ukwa.

Sakari je'ēha ke

⁶⁷ Ipái py'a rehe Tupā'ā ihī katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupā je'ēha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

⁶⁸ —Mā peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupā a'e. Jundéu awa ta ipy'a moī moī katu ehe ame'ē ke a'e.

Ixotyhar ta namō Tupā ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwanjan ta ngi a'e poir uwyr tī.

⁶⁹ Jande muhāha pyrātā te hū ame'ē ke a'e, aja a'e ke Tupā mu'am tī. Ndawi rainō ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

⁷⁰ “Muhāha muwyr ta” aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ta katu ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Kuja ame'ē ta pandu tī:

⁷¹ “Pehē ruwajan ta ngi pehē ke muhāha mupoir ta. Upa pehē rehe parahy ame'ē ta ngi aja tī. Mupoir ta tī” aja.

⁷² “Jande ramūi ta rehe pyrara Tupā usak ta” aja a'e pandu.

“Ymanihar manga katuha ke ihē akwa akwa ta axo. Ihē aharái ym ta” aja a'e pandu katu tī. Manga katuha katu te ame'ē ke ame'ē.

⁷³⁻⁷⁴ Ymanihar Amarā pe Tupā manga katu. Amarā ymanihar jande ramūi ke.

Kuja Tupā manga katu te: “Pehē ruwajan ta ngi pehē ke ihē apoir ta, aja ihē amanga katu. Pehē ke ihē apoir ta, a'erehe ihē rehe pehē py'a pemoī moī katu ta.

Ame'ē ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihē rehe pehē py'a ke pemoī moī katu ta” aja Tupā manga katu te.

⁷⁵ Aja rahā, jande py'a juhyk. Aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu ta.

A'e pandu: “Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixói te pehē pe” aja. A'erehe jande py'a jamoī moī katu ta ehe tī.

Jande jaxo rahā, aja jande py'a jamoī moī katu ta ehe — aja Sakari pandu.

⁷⁶ A'e pandu tī:

—Juā! Ihē ra'yr nde! Kuja nde pe Tupā pandu ta: “Ihē je'ēha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ē ke ihē” aja Tupā pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupā koty ngā py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahā jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ngā hendu katu ta ehe.

⁷⁷ Kuja Tupā kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: “Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ta ngā rehe. Pe, a'eta ke Tupā muhā katu ta” aja nde erepandu ta ngā pe.

⁷⁸ Jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tī. A'erehe jande pe muhāha ke a'e muwyr ta.

⁷⁹ Aja rahā, upa manōha ngi kyje, ame'ē ta ke a'e mu'e ta uwyr tī. (Aja rahā, kyje ym ta ngā.)

Myja Tupā namō jande juehe katu jaxo my, ame'ē ke a'e mu'e ta uwyr tī — aja Sakari pandu.

⁸⁰ Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ē ke a'e. Ukwa katu te we oho tī. Sawa'e rahā, awa nixói te ame'ē pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rī. A'erehe awa nixói te ame'ē pe pyta we rī.

2

Jesu u'ariha rehe har

(Matéu 1.18-25)

¹⁻³ Imāi pusu ngi Juā u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahā my. Arahā amō kapitā keruhū je'ēha ke mondo. Homa awa tama'e kapitā keruhū mondo. Her Angu. Amō amō ywy pe har kapitā keruhū a'e tī. Ame'ē rupi je'ēha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngā hetaha ke ihē akwa ta. Myja ngā hetaha my? Myja hetaha ihē rehe hendu katu ame'ē ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehē rer ke pemapyk peho. Aja rahā ngā hetaha akwa ta — aja je'ēha ke mondo.

Ame'ē ke ngā hetaha mapyk py ame'ē ke. Arahā Sirē kapitā tī. Si ywy pe har tama'e kapitā ke a'e. Angu ke je'ēha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngā mapyk oho.

Imāi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe ngã jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

⁴ A'erehe Jose jywyr oho tĩ. Imāi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merẽ. Jundéi ywy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Yman te a'ep Ndawi imāi pusu ngi u'ar tĩ. Jose Ndawi rainō tĩ. A'erehe Merẽ ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahã, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. ⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namō oho. Mari ke ipái me'ẽ katu ta ame'ẽ ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar tate. ⁶ Merẽ ok ta pe a'eta ixo rahã, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y. ⁷ A'eta pe ukweriha renda nixói te. Amō rok pe nixói te. Heta te hũ ngã ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ẽ ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imāi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pé.

Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupã je'ẽha raho uhyk

⁸ Merẽ ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahã, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kãpĩ ty rupi usak usak u'am. ⁹ Pe, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ẽ rupi wera hũ. Jandema'e sawa'e te muwera. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hũ, a'erehe usakiha ta mukahem hũ! ¹⁰ Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ arur. Ame'ẽ muhury katu te ta pehẽ ke. Upa katu te ngã ke muhury katu te ta tĩ. ¹¹ A'eramō Merẽ ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngã ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramō. Yman te a'ep Ndawi u'ar tĩ. Apo ame'ẽ Merẽ ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ẽ ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tĩ. A'e riki pehẽ ke muhã katu ta. ¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. Pan pe imāi pukek. Aja pesak rahã, ngã muhãha petúi aja pekwa katu ta — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹³ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, ywatehar ta uhem uwyr tĩ. Heta te hũ uwyr. Uwyr py Tupã je'ẽha rahoha rake uwyr. Upa Tupã rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

¹⁴ —Ne jō riki katu te me'ẽ ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ẽ ta pe ipy'a huryha nde eremuwyr. (Aja rahã, katu ngã juehe ixo) — aja a'eta pandu.

¹⁵ Pe, ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahã, arapuharan ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahã! Merẽ ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ẽ ke rehe jasak jaho. Tupã riki jande pe mujekwa ame'ẽ ke rehe jasak jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tĩ. Mahem rahã, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imāi namō, Mari namō. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. ¹⁷ Pe, a'eta usak ehe rahã, upa Tupã je'ẽha rahoha pandu ame'ẽ ke a'eta pandu pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupã je'ẽha rahoha pandu, ame'ẽ ke a'eta pandu pandu tĩ. ¹⁸ Arapuharan ta usakiha ta pandu, ame'ẽ ke rehe hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja ngã.

¹⁹ Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ẽ ke Mari upa katu te ipy'a pe moĩ. Ame'ẽ ke harái ym ta. ²⁰ Pe, arapuharan ta usakiha ta jywyr oho. Arahã Tupã rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja pandu oho ixo tĩ. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tĩ. A'erehe Tupã rehe har katu a'eta pandu pandu oho ixo. Tupã je'ẽha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

²¹ Awa po wajar mokōi ukwer rahã, ta'yn ra'yr rehe ihĩ ame'ẽ pিরer jupãha angaha rehe uhyk oho. Arahã: “Jesu” aja her ipái ta moĩ. Ame'ẽ her ke Mari pe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahã we, ame'ẽ her ke mujekwa ipe.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu ke Jose ta raho

²²⁻²³ Pe, Mari ipy'a juhykiha ke rehe uhyk oho. Yman te Moise mupinim, aja juhykiha

ke rehe uhyk oho. (Upa juhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Mari ixe katu ta tĩ.) Pe, ame'ẽ juhykiha upa rahã, Jerusarẽ ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta raho. Jesu ke raho. Tupã ruwa koty raho, ame'ẽja saka a'e ta raho. A'erehe Tupã pe Mari ta pandu: “Kome'ẽ ta'yn jande pe nde eremuwyr. Ko nema'e ke” aja imãi ta. Yman te Moise pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke Moise mupinim:

“Sawa'e jepy ke Tupãma'e ke. Aja pame katu te ima'e ke” aja mupinim.

²⁴ Pe, Jose ta ma'e ke me'ẽ oho tĩ. Ma'e ke jukwa, aja ipy'a ke juhyk. Tupã je'ẽha ke Moise mupinim, aja Jose ta me'ẽ raho. Kuja me'ẽ raho. Mokõi pykahuran ta. Ame'ẽ nixói rahã, mokõi pykahuran ra'yr ta. Ame'ẽ ke jundéu awa tama'e pa'i pe me'ẽ raho. Ame'ẽ ke pa'i ta jukwa. Pe, hany. Aja rahã Mari ipy'a juhyk katu, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

²⁵ Jesu ke Jose ta raho rahã, Jerusarẽ ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Simeã. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Huwajan ta ngi jundéu awa ta ke amõ mupoir ta. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke muwyr ta. Ame'ẽ angaha ke rehe Simeã harõ ixo tĩ. Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. ²⁶⁻²⁸ Yman Tupã'ã mujekwa katu ipe:

—Nde eremanõ ym ta rĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke rehe nde eresak ym rahã we, nde eremanõ ym ta rĩ. Yman Tupã pandu: “Ihẽ amondo ta kÿ” aja riki. Ame'ẽ ke rehe nde eresak py ta kÿ — aja Simeã pe yman mujekwa.

Apo Simeã pe mujekwa tĩ:

—Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe eho apo 'y — aja ipe.

A'erehe Simeã oho, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe. A'ep ta'yn ra'yr ke Jose ta werur. Yman Moise mupinim, aja Tupã ruwa koty raho, ame'ẽja saka Jose ta werur. Arahã Simeã uhyk. Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke pyhyk. Ta'yn rer Jesu. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe Simeã pandu. ²⁹ Pandu tĩ:

—Sawa'e! Yman nde erepandu katu: “Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am

ame'ẽ ke rehe nde eresak ta kÿ” aja ihẽ pe. Aja uhyk apo 'y. Ihẽ asak 'y. A'erehe ihẽ rury katu. Ajaha ihẽ amanõ ta. Ihẽ riki nema'e miasu.

³⁰ Ko ngã muhãha rehe ihẽ asak. Nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe asak. Ihẽ atu asak katu.

³¹ Heta ngã usak ta ehe tĩ.

³² Nde rehe har amõ awa ta pe a'e mujekwa ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe mujekwa ta.

Aja rahã, katu jundéu awa ta rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupã pe Simeã pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeã pandu. Ame'ẽ rehe har Jose ta hendu rahã, jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeã pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja.

Imãi pe pandu tĩ:

—Kome'ẽ ta'yn rehe Tupã usak katu. A'e pandu: “Ihẽma'e ko” aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ẽ ta'yn muhã katu ta kÿ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ tĩ. “Tupãma'e ko” aja ngã ukwa tĩ. A'erehe heta ngã je'ẽ je'ẽ hũ ta ehe har tĩ. Putar ym ta tĩ. ³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke amõ ukwa ym. Anĩ. Ame'ẽ ke ngã pe kome'ẽ ta'yn mujekwa ta kÿ tĩ. A'erehe ngã je'ẽ je'ẽ hũ ta ehe har.

—Mari! Ne rahã tĩ. A'e ke ngã mupyrara ta tĩ, ame'ẽ ke rehe nde eresak ta tĩ, a'erehe nde ke mupyai ta kÿ tĩ — aja Mari pe Simeã pandu.

³⁶ A'ep amõ kũjã ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainõ ke a'e. A'i te apo 'y. Awa po wajar mokõi warahy 'ar rahã, ixawa'e namõ ixo. ³⁷ (Pe, ixawa'e manõ.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahã, ixo te'e a'e 'y. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Aja te'eha a'e. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, Tupã namõ pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu

ehe tĩ.) ³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahã An uhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ë ke. Ihë asak ehe tĩ. Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja An.

Pe, amõ ta ixo. Huwajan ta ngi Tupã mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ë angaha ke rehe a'eta harõ ixo. Ame'ë ta pe kuja An pandu tĩ:

—Ko uwyr 'y. Tupã muwyr ame'ë ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupã je'ëha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahã, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta. ⁴⁰ Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrãtã oho ixo tĩ. Tupã riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ.

Kurumĩ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahã pame katu te Jerusarë ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko.

⁴² Awa py mokõi warahy 'ar ame'ë ke Jesu. Arahã Pasuko 'ar uhyk oho tĩ. Ame'ë pe Jose ta oho tĩ. Aja te'eha a'eta oho. ⁴³ Pe, ngã mi'u matyriha upa rahã, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anĩ. Jerusarë ok ta pe a'e pyta we rĩ. Ame'ë ke Jose ta ukwa ym we rĩ. ⁴⁴ Johuha ta namõ a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naĩ. A'erehe peteĩ wera rahã, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahã, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ë ta rupi kekar kekar tipe oho tĩ. ⁴⁵ Anĩ. Mahem ym, a'erehe Jerusarë ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tĩ. ⁴⁶ Pe, mokõi ukwer rahã, mahem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namõ Jesu wapyk uĩ. Mu'eha ta rehe hendu uĩ. Ame'ë ta pe pandu pandu uĩ tĩ. ⁴⁷ Jesu pandu rahã, ukwa katu te ha namõ pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ë ta pandu:

—Mã! My kome'ë kurumĩ ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahã, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tĩ.

—Mã! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imãi pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereĩ my? Nde ke akekar axo rahã, nde rehe ihë apyai te axo. Nde pái aja tĩ — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imãi ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewã ok ta rupi ihë ke pekekar pexo my? Ihë pái keruhũ rok pe ihë axo ta me'ë te'e, aja pekwa ta me'ë te'e — aja imãi ta pe Jesu.

⁵⁰ Anĩ. Ame'ë panduha rehe har imãi ta ukwa ym. (Tupã ra'yr a'e, aja imãi ta ukwa ym we rĩ, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ë ke Nasare ok ta pe Jose ta namõ kurumĩ ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imãi moĩ. Harái ym ta. ⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tĩ. Tupã usak katu ehe tĩ. “Katu ame'ë ke a'e” aja ukwa. Aja ngã ukwa tĩ. “Katu ame'ë ke a'e” aja ngã pandu Jesu rehe har tĩ.

3

Juã mujahukihama'e panduha ke (Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juã 1.19-28)

¹ Awa py wajar upa warahy 'ar rahã, Timbe kapitã keruhũ. Ame'ë awa py wajar upa rahã, Juã pe ima'e je'ëha ke Tupã muwyr. Arahã Jundéi ywy pe Pon Pirat kapitã. Ngariréi ywy pe Ero kapitã tĩ. Imu Ituréi ywy pe kapitã a'e tĩ. Takoni ywy pe aja tĩ. Imu rer Siri. Ambiri ywy pe Risa kapitã a'e tĩ. ² Arahã Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Kái pa'i keruhũ a'e tĩ. Arahã awa nixói te ame'ë pe Juã ixo. Juã Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ëha ke Tupã muwyr ipe. ³ A'erehe ame'ë ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ë rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ë ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihë amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

⁴ Yman Tupã je'ëha ke Isai mupinim. Isai Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ë pe pandu pandu u'am.

Kuja: 'Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tĩ.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amõ mujã rahã, ywy'ã ke mupe. Ywy typy ame'ẽ ke mutyryhem tĩ.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tĩ. Ita heta rahã, jo'ok tĩ. Aja pehẽ tĩ. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

⁶ Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã, myja me'ẽ ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ẽ ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ẽ pe ngã pe pandu pandu." (Yman ame'ẽ Isai mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁷ Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbói aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hany rahã, mbói ujan oho.) Aja pehẽ tĩ. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ẽ ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tĩ.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta, aja pekwaha naĩ. Aja amõ pandu pehẽ pe naĩ. ⁸ Anĩ. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. "Amarã riki jande ramüi, (a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)" aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, kome'ẽ ita ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ muhem ta. (Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Putar rahã, je'ẽha rupi amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ẽ ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.)

⁹ Ma'eywa'y jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ hany riki. Pe, upa ukwái. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate. Aja rahã, ngã ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) — aja Juã pandu ngã pe.

¹⁰ Pe, Juã pe amõ ta pandu u'am:

—Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ngã.

¹¹ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pemujekwa.) A'erehe mokõi pehẽma'e mundeha namõ pexo rahã, ima'e ym te ame'ẽ pe peteĩ peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehẽ mi'u heta rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tĩ) — aja ngã pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Ame'ẽ ta pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja ipe.

¹³ Juã pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pandu, ame'ẽ jõ ngã ngi tamatarer pepyhyk katu. Amõ we pepyhyk ym te — aja tamatarer matyr ame'ẽ ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tĩ:

—Jande riki! Myja jaxo rahã, katu ta my? — aja Juã pe.

A'e pandu:

—(Pexoha katu, aja pexo tĩ.) Kuja. Penupã aja amõ tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amõ rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amõma'e tamatarer ke pepyhyk ym tĩ. Pehẽ pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitã keruhũ me'ẽ. Ame'ẽ namõ jõ pehẽ rury katu pexo — aja sonda ta pe Juã pandu.

¹⁵ Juã pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngã ukwa ukwa u'am.

—Mã! A'e riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nahã my. Jaharõ ame'ẽ ke my? Apo Juã pandu ta — aja ngã ukwaha naĩ.

¹⁶ Anĩ. Ngã pe Juã pandu katu:

—Ihẽ riki aja ym. Kirisutu ym ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. Amõ uwyr ta ixo. Tupã'ã namõ pehẽ ke mujahuk ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ py'a rehe Tupã'ã muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namõ mujahuk ta tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihẽ 'ar koty te we pyrãtãha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ. ¹⁷ Urupen py'a ipo pe mukatak reko,

aja ixo. Pe, ixurer ke peir tĩ. Ame'ẽ ke tata pe hapy indo. Ame'ẽ tata uwe ym te ame'ẽ ke. Pe, matyriha renda pe ahúi aja me'ẽ ke matyr ta. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahã ima'e te ame'ẽ ta ke inamõ raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ẽja saka. (Ima'e ym ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hapy, ame'ẽja saka. Tata keruhũ a'ep ihĩ. Uwe ym te ame'ẽ — aja Juã pandu.

¹⁸ Aja me'ẽ pandu pandu hũ ngã pe.

—Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pe-mondo — aja ngã pe. Myrandu katu ke pandu pandu tĩ.

¹⁹ Ero kapitã a'e. Pe, Juã je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ẽ mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juã pandu ipe:

—Mã! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mã peja amõ amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juã pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ẽ ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juã ke pekynda peraho — aja.

(A'erehe Juã ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juã mujahuk
(Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11)

²¹⁻²² Pe, kyndaha pe Juã ixo ym rahã we, heta ngã ke a'e mujahuk u'am. Arahã Jesu ke a'e mujahuk tĩ. Pe, Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am rahã, ywa ngi Tupã'ã wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramõi ta ke
(Matéu 1.1-17)

²³ Kuja, tirĩ ta (30) warahy 'ar tate nahã Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahã my. Arahã ngã ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngã ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naũ ra'yr. Naũ Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

²⁷ Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.

²⁸ Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr. Emanã Er ra'yr.

²⁹ Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.

³⁰ Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr. Jonã Eriakĩ ra'yr.

³¹ Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr. Natã Ndawi ra'yr.

³² Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasõ ra'yr.

³³ Nasõ Amina ra'yr. Amina Amĩ ra'yr. Amĩ Ani ra'yr. Ani Erõ ra'yr. Erõ Per ra'yr. Per Junda ra'yr.

³⁴ Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarã ra'yr. Amarã Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.

³⁵ Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.

³⁶ Sa Kainã ra'yr. Kainã Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.

³⁷ Rame Metusarẽ ra'yr. Metusarẽ Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainã ra'yr.

³⁸ Kainã Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anã ra'yr. Anã Tupã mujã ame'ẽ ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe (Ajã ramõi a'e)
(Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

¹ Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondã. Oho rahã, ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe Jesu ke

Tupã'ã muhyk raho. ² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe manga manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahã, manga manga tipe. Arahã Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahã, myahy te hũ. ³ Pe, Satana pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, kome'ë ita pe ebandu. “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ebandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:

—Anĩ. Apandu ym ta. Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ:

“Marã ka ym imi'u namõ jõ amõ ixoha” aja panduha ihĩ — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ë ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ë ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak. ⁶⁻⁷ Pe, pandu ipe:

—Upa ame'ë ta ihẽ rehe hendu katu. Ihẽma'e ke. Tamatarer hũ ame'ë rupi ihĩ tĩ. Upa ame'ë riki ihẽma'e tĩ. Upa ihẽ pe amõ muwyr ame'ë ke. Ihẽma'e ke. Ihẽ aputar rahã, upa ame'ë ke amõ pe ihẽ ame'ë katu. Apo ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, upa katu te ame'ë ke nde pe ihẽ ame'ë ta kÿ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Anĩ. Katu ym aja. Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta. Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ë ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ë kupe ipe katu.) Ame'ë kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejõhar ihĩ ame'ë pe muhyk raho. Iwyr koty upen te hũ ame'ë ke ihĩ. Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor eho. Ywy rehe nde ere'ar erekwa rahã, ahy ym ta nde pe. ¹⁰ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'ëha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta” aja

panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erapor rahã, ahy ym ta nde pe.)

¹¹ —Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ: “Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta” aja panduha ihĩ — aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ë ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũi a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ. Jesu ma'e ym te. Upa manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho
(Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Ajame'ë ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ jywyr oho. Upa ame'ë ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa ukwa. ¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. “Peme'ë sawa'e katu” aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym
(Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6)

¹⁶ Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ë ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixe oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'ëha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am.

¹⁷ Pe, Isai mupinim ame'ë ke amõ me'ë ipe. Isai ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ë rehe muhyk. Kuja:

¹⁸ “Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: ‘Ihẽma'e ke nde’ aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ë ta pe ihẽ apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta marã ka ym hijariha. Kyndaha pe ixo, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar my, aja amujekwa aho. Jetehar te ke ukwa ym ame'ë ta eha ym te, ame'ëja saka. Ame'ë ta pe jetehar te ke amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe pyai amõ.
Myja ame'ẽ ke mukanim my, ame'ẽ
ke ihẽ amujekwa aho tĩ.

¹⁹ Jundéu awa ta pe ihẽ apandu tĩ. 'Pehẽ ke
jandema'e sawa'e te muhã katu ta' ”
aja panduha ihĩ.

²⁰ Pe, paper pinim ame'ẽ ke Jesu maman.
Pe, kapitã pe mujwyr rahã, wapyk. Mu'e
ta. Upa jy'ariha renda pe ihĩ ame'ẽ ta usak
katu ehe uĩ. ²¹ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu
pandu:

—Apo ramõ Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu.
Aja panduha uhyk apo 'y. Pehendurahã! —
aja ngã pe.

²² Hendu ehe rahã, upa ngã pandu:

—Mã! Pandu katu te a'e. Mã! Katu tiki.
Jose ra'yr peme'ẽ. Myja ukwa katuha ukwa
my? (Jakwa ym) — aja ngã.

²³ Jesu pandu:

—Amõma'e panduha ke ihẽ pe pepandu
tar katu, aja akwa. Kuja: “Éi, paje! Nde
juehe ejumukatu!” aja. Kuja ihẽ pe
pepandu tar katu tĩ: “Kapana'ũ ok ta pe
ma'e katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e, aja
jahendu. Aja se nde rekoha pe ema'ema'e
tĩ” aja pepandu tar katu ihẽ pe tĩ. Anĩ. Aja
ama'e ym ta se. ²⁴ Ko apandu katu pehẽ
pe. Tupã je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke ima'e
hekoha te pe har ta putar ym. Aja ihẽ tĩ. Se
ihẽ ke peputar ym tĩ.

²⁵ —Pehendu katurahã! Jetehar te ke.
Yman te Eri ixo rahã, heta te hũ jahy rahã,
aman ukyr ym te riki. Warahy 'ar mahapyr
rahã, amõ ixu'a rupi rahã, aman ukyr ym
te. A'erehe ame'ẽ ywy rupi myahy te hũ
ngã. Ngã mi'u nixói. Arahã jundéu awa
tama'e ywy pe heta ixawa'e manõ ame'ẽ
ta ixo. ²⁶ Pe, upa ame'ẽ ta pe Eri ke Tupã
muwyr ym te. Amõ awa tama'e ixawa'e
manõ ame'ẽ pe muwyr. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ pe muwyr. Sare ok ta pe har
pe muwyr. Sare ok ta Sinõ ywy rehe ihĩ.
Ame'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ pe jõ Eri oho.

²⁷ —Aja Erise tĩ. Yman te Erise Tupã je'ẽha
pandu ame'ẽ ke a'e. A'e ixo rahã, jundéu
awa tama'e ywy pe heta ma'e ahy ixo ame'ẽ
ta ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke.
Ame'ẽ ta ke a'e mukatu ym te. Amõ awa
sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu awa aja ym
ame'ẽ ke mukatu. Her Namã. Si wywy pe har

ke a'e. Ame'ẽ jõ Erise mukatu — aja ngã pe
Jesu pandu.

²⁸ Ame'ẽ panduha ke rehe hendu rahã,
upa katu te jy'ariha renda pe wapyk uĩ
ame'ẽ ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ẽ ta
rehe har Jesu pandu, aja ngã ukwa, a'erehe
parahy ngã Jesu rehe. ²⁹ Pe, a'eta pu'am.
Pe, Jesu ke ngã hykýi muhem raho. Ok ta
ngi hykýi muhem raho. Ame'ẽ ok ta ywy'ã
rake ihĩ. Ame'ẽ ywy'ã 'ar pe hykýi raho.
Upen te'e hũ ame'ẽ pe ombor ta tipe raho.
³⁰ Anĩ. Heta ame'ẽ ta pyter rupi Jesu asa
oho. Pe, wata oho ngã ngi.

*Amõ py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu
mukatu*
(Mak 1.21-28)

³¹ Pe, Kapana'ũ ok ta pe Jesu oho. Ame'ẽ
ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep jundéu
awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e
ngã ke ixo. ³² Mu'e rahã, ukwa katu te
ha namõ ngã ke mu'e, a'erehe ngã pandu:
“Mã! Je'ẽha te reko aja pandu katu! Mã!”
aja riki. ³³ Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha
renda pe amõ sawa'e ihĩ. ãjã ipy'a rehe ihĩ
ame'ẽ ke a'e. Hãtã ame'ẽ pandu:

³⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde.
Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur
my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã
ngi nde erejur ame'ẽ ke nde. Ima'e je'ẽha
ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha
ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja
sawa'e pandu.

³⁵ ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ẽ ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja
ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ãjã ityk
inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy ym ha
namõ uhem oho. ³⁶ Pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Katu tiki! Myja me'ẽ ame'ẽ
panduha my? Hãtã je'ẽha rupi ãjã pe
pandu katu. Pe, sawa'e ngi ãjã uhem oho.
Pyrãtãha namõ ãjã ke muhem mondo tĩ —
aja ngã jupe.

³⁷ Pe, ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã
pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu
(Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

³⁸ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simã rok pe ixo oho. Apo Simã pen ke haku hũ ou. Pe, Jesu pe amõ ta pandu oho: “Simã pen haku hũ” aja. ³⁹ Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahã, pandu: “Eputu'u ipe” aja. Pahar hakuha maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u Simã pen me'ẽ me'ẽ a'eta pe.

Heta ngã ke Jesu mukatu
(Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

⁴⁰ Pe, pytun ramõ te rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho raho. Ehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Pe, ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ãkã rehe ipõ ke Jesu mujar. Aja upa katu te mukatu. ⁴¹ Awa ta ngi ãjã ta uhem oho tĩ. Ahem riki uhem oho. Kuja:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ke upa ãjã ta ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har peje'ẽ ym — aja ãjã ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho
(Mak 1.35-39)

⁴² Pytuniwe te rahã, ok ta ngi Jesu uhem oho. Awa nixói te ame'ẽ renda pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu. Pe, ngã kekar kekar ixo. “My ihon my?” aja ngã. Pe, mahem rahã, Jesu ke ngã mupyta tar katu. Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anĩ. Apyta ym ta. Amõ ok ta rupi myrandu katu ihẽ apandu ta me'ẽ te'e oho. Ame'ẽ rehe ihẽ ke Tupã muwyr. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, a'erehe pyai. A'erehe ame'ẽ ke hijar. Pe, Tupã koty ipy'a muruwak rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta aho — aja ngã pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ rupi pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar
(Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Amõ wera rahã, ypa rake Jesu mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokõi her: “Ngariréi” aja ngã ipe tĩ.) Pe, heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Tupã je'eha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe ixoty ngã jy'ar uwyr. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho. ² A'ep y rymy'y rehe mokõi jarusu keruhũ rehe Jesu usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ẽ ke rehe usak. Ame'ẽ ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta kutuk u'am. ³ Peteïhar jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Simãma'e pe opor oho. Pe, Simã pe pandu:

—Y koty esosok we rĩ — aja Jesu.

Upa sosok rahã, Jesu wapyk. Pe, heta ame'ẽ ta ke mu'e uĩ.

⁴ Upa mu'e rahã, pandu:

—Simã! Apo jarusu keruhũ ke y tpyha koty esosok we. Nde namõ ixo ame'ẽ ta namõ kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

⁵ Simã pandu:

—Sa'e! Pytun rahã jande jamanga hũ jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, mâte hũ te'e pira ke 'y. Kyhapari ke musak Tate. ⁷ A'erehe ehe katu ame'ẽ ta pe Simã ta pukái. Amõ jarusu keruhũ pe ehe katu ame'ẽ ta i'ãi.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokõi jarusu keruhũ ke mutyryhem. Tate mupytyk indo. ⁸ Ame'ẽ pira hetaha rehe Simã usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk. Ipynarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ẽ ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe. Ihẽ anĩ. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe ihẽ ruxĩ ihẽ. A'erehe ihẽ ngi eho — aja Jesu pe Simã pandu.

⁹ Mâte hũ pira ke Simã ta pyhyk, a'erehe: “Mã!” aja Simã ta. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. “Mã!” aja tĩ. ¹⁰ Simã rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Her Tian. Imu rer Juã. Ame'ẽ mokõi

Semende ra'yr. “Mā!” aja a'eta tī. Pe, Simā pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anī. Amō kotyhar ta. Pehē ke ihē amu'e ta. A'erehe amō ta py'a ke Tupā koty pemuruwak ta pexo kŷ. (Pira pepyhyk, ame'ēja saka.) Pkyje ym. (Ihē namō peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhū ke y rymy'y rehe Simā ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykŷi muhem rahā, upa katu te Simā ta hijar oho. Pe, Jesu namō a'eta oho.

Pereran ma'e u'u hū ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Amō wera rahā, amō ok ta pe Jesu ixo. A'ep amō sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hū ame'ē ke namō a'e ixo. (A'erehe amō ta rake uhyk ym ame'ē ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak rahā, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipynarāi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahā, ihē ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ākā rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hā! Nde ke ihē amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hū ame'ē ke pahar upa ka'ē oho ipe. ¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ē ke amō ta pe epandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. “Nde katu” aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ē. Ame'ē ke a'e hapy ta Tupā pe, ame'ēja saka. Aja rahā, upa ka'ē oho nde pe aja ngā pe nde eremujekwa ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ē rehe har ngā pandu pandu oho. Pe, heta ngā jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tī. ¹⁶ Anī. Heta ame'ē ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ē pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu.

Upa jupyrātā rātā ame'ē ke Jesu mukatu
(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amō wera rahā, ngā ke Jesu mu'e mu'e uñ. A'ep parise ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta ihī tī. Ok ta pame katu te

ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi ywy rehe ok ta ihī, ame'ē ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi ywy rehe ok ta ihī, ame'ē ngi uhyk uwyr ehe tī. Jerusarē ok ta ngi uhyk uwyr ehe tī. Tupāma'e pyrātāha ihī katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu hū. ¹⁸ Pe, upa jupyrātā rātā ame'ē ke amō sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ē pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixo tar katu. ¹⁹ Heta te hū ame'ē ta i'āi, a'erehe marā ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrātā rātā ame'ē ke a'eta hupir raho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ē rupi upa jupyrātā rātā ame'ē ke mujy mondo. Kyha aja me'ē pe mujy mondo, tupaham rehe. Ngā pyter pe mou. Jesu rake mou. ²⁰ Amō ke Jesu mukatu, ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mā! Amō pe Tupā jō riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja. Aja me'ē Jesu pandu rahā, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa peī. ²³ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē rehe usak awa.)

²⁴ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwhaha. Tupā jō riki ipy'a mujywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ke rehe mujywyr katu, aja pekwhaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha

ke amō ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu" aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho inamō — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ē ta usak uī ehe rahā, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ē pe nino, ame'ē ke mupu'a. Ame'ē ke hok pe raho. Oho ixo rahā, Tupā pe pandu pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ē rehe ngā usak rahā, pandu:

—Mā! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupā rehe har katu ngā pandu tī:

—Mā! A'eramō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu, ame'ē ke rehe jasak katu. Mā! — aja ngā pandu.

(Arahā Jesu Tupā tī, aja ngā pe mujekwa katu.)

"Ihē namō ejur" aja Rewi pe Jesu pandu (Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Ajame'ē ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amō sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ē ke a'e.) Her Rewi. (Amō her: "Matéu" aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namō oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahā, Jesu pe imi'u ke Rewi moī hū. Amō heta tamatarer matyr ame'ē ta wapyk uī tī. Heta amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta wapyk uī tī.

³⁰ Parise ta amō ta ihī tī. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta amō ta tī. Wapyk uī tī. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ē ta je'ē je'ē hū. Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta namō a'eta je'ē je'ē hū. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u a'eta namō tī. Katu ym aja — aja parise ta je'ē je'ē hū.

³¹ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ngā pe:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho

ym. (Aja apo tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, ame'ē ta anī. Ihē rehe uhyk ym.) ³² Pesarahā! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym: "Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo" aja. Anī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ē ta pe kuja ihē apandu katu: "Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo" aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ē rehe har (Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Amō ta Jesu pe pandu:

—Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Tupā namō a'eta pandu pandu tī. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, ngā mi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym.

³⁵ Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihēma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

³⁶ Myja me'ē ymanihar ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kamixa ymanihar sorok rahā, kamixa pyahu mondok, ame'ē kurer ke amō mujar ym ehe. Mondok rahā, kamixa pyahu ame'ē ke mujaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tī. ³⁷ Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, mupupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, kawī jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī.

³⁸ Pesarahā! Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. (Aja rahā, kawī jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī.) ³⁹ Kawī iro ame'ē ke

amō u'u rahā, kawī mupupur ramō ame'ē ke u'u tar ym. “Iro ame'ē ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawī mupupur ramō, ame'ēja saka ame'ē. Kamixa pyahu, ame'ēja saka ame'ē tī. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namō marā ka ym muparaha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tī, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har
(Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahūi aja me'ē ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namō. Pe, ame'ē ke jumu'eha ta amō amō po'ok ixo. (Ame'ē ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahā, ame'ē ke u'u.) ² Pe, amō parise ta a'ep ixo. Ame'ē ta pandu:

—Anī. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī — aja parise ta pandu.

³ (Amō rehe pyrara usak ta me'ē te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Myahy te tī. Ame'ē ta ma'eha ke Tupā je'ēha rehe pesak riki.

⁴ Ma'e u'u ame'ē ke nixói te rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihī. Ame'ē ke u'u. Inamō ixo ame'ē ta pe me'ē tī. A'eta u'u tī. Ame'ē mbeju ke Tupā ruwa koty pa'ihu moī, ame'ēja saka. Pa'i ta jō ame'ē ke u'u katu. Amō ta u'u rahā, anī. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahā, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ēha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tī:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ma'e ke amō ma'e, ame'ē ke ihē riki apandu katu. Tupā je'ēha rupi ajur ame'ē ke ko ihē. Awa ihē tī — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngā ke a'e mu'e uī. A'ep amō sawa'e ihī. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a. ⁷ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ē ta amō ihī tī. Parise ta amō ihī tī. Jesu rehe a'eta usak katu uī. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahā, pandu ta ipe: “Mā! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ēja saka.) Jundéu awa ta je'ēha rehe nde erendu ym. Katu ym aja” aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uī, Jesu rehe. ⁸ Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa uī, ame'ē ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ē ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am oho. ⁹ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Putu'uha 'ar rahā, myja jundéu awa je'ēha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amō ta rehe amō pyrara usak rahā, katu my? Ko mai rahā, katu my? Ko amō ta ke jukwa rahā, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahā, katu my? Myja katu my? Pepandurahā! — aja ngā pe pandu.

¹⁰ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahā, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī. Upa katu. ¹¹ Ame'ē ke rehe usak rahā, parise ta parahy te ehe, Jesu rehe. Jundéu awa je'ēha rehe hendu ym, aja ukwaha naī, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jakwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19)

¹² Amō pytun ramō rahā, ywy'ā rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupā namō pandu

pandu u'am. Aja te'e xu'em oho. ¹³ Wera rahã, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ë ta ngi har awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ë ta pe pandu:

—Pehë riki ihë amondo ta ame'ë ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ë ta rer kuja. Ko Simã. Amõ her moĩ ehe. “Petu” aja her moĩ ehe. Ko Andere amõ tĩ. Simã mu a'e. Tian amõ tĩ. Ko Juã amõ tĩ. Tian mu a'e. Amõ Siri tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. ¹⁵ Amõ Matéu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Simã tĩ. Sero aja amõ ta ipe tĩ. (“Sero” aja pandu rahã, jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.) ¹⁶ Amõ Jun tĩ. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngã ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ.

(Matéu 4.23-25)

¹⁷ Pe, ame'ë ta namõ ywy'ã ngi wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ë pe a'eta uhyk. Amõ jumu'eha ta heta a'ep ixo tĩ. A'ep Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ame'ë ta heta ixo tĩ. Jerusarë ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Tir ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Sinõ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Sinõ ok ta y ramõi rake ihĩ. Tir ok ta aja tĩ. Y ramõi rake ihĩ tĩ. ¹⁸ Jesu pandu ame'ë ke rehe johu ngã hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu, ame'ë ke rehe johu ngã uhyk uwyr tĩ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ë ta ke a'e mukatu tĩ. ¹⁹ Ima'e pyrãtãha namõ ngã ke mukatu hũ. A'erehe upa ngã ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar ehe rahã, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tĩ.

(Matéu 5.1-12)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu: —“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja pekwa ame'ë ta mã peja pehë rury katu pe'am.

Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamõ pexo ta, a'erehe mã peja pehë rury katu pe'am.

²¹ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Aja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e tar katu te rahã, mã peja pehë rury katu

pe'am. Upa peputar ame'ë ke Tupã muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo. Ame'ë ke Tupã pe pepandu. Aja rahã, mã peja pehë rury katu ta pe'am. Pepuka ta tĩ. Tupã ipy'a jywyr ta pehë rehe, a'erehe pehë rury katu pe'am.

²²⁻²³ —Mã! Pehë rury katu pehë. Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe pehë rehe amõ ta parahy. Pehë ke putar ym tĩ. Pehë rehe juru ai ngã tĩ. “Peme'ë ta jaxer ai” aja pehë rehe har pandu naĩ tĩ. Ihë rehe pejurujar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahã, pehë rury katu pexo. Pehë ruryha namõ pepor pepor pexo. Pehë aja ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta tĩ. Ame'ë ta ke pehë ramõi ta mupyrara tĩ. Aja pehë ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we ihë rehe pejurujar katu. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa pe pehëma'e hũ ta, a'erehe pehë rury katu pe'am.

²⁴ —Apo pehëma'e hũ namõ pexo, a'erehe pehë rury katu pe'am.

Mã! I'i atu we rahã, pepyai ta. (Amõ ta rehe pekyty'ym.) A'erehe pehë ke Tupã mupyrara hũ ta.

²⁵ “Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja pepandu ame'ë ta. Mã! Tupã koty pehëma'e nixói te ta. Myahy te hũ, aja saka nixói te ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehë ke.

“Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja apo pepuka puka ame'ë ta. Mã! Pe pyai ta. I'i atu we rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hũ ta.

²⁶ —Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har amõ ta pandu: “Katu peme'ë ta” aja naĩ. Te'e riki. A'engi Tupã mupyrara hũ riki. A'erehe: “Mã! Katu peme'ë ta” aja pehë rehe har pandu naĩ rahã, mã pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupã mupyrara ta my tĩ — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu

(Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21)

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Ihë rehe hendu ame'ë ta pe ihë apandu katu. Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehë rehe parahy ame'ë ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁸ “Mā peja pehë ke Tupã mahy” aja pandu ame'ë ta pe kuja pepandu: “Mā peja pehë rehe Tupã usak katu” aja ipe. Pehë ke mahy ame'ë ta rehe har Tupã namõ pepandu katu. (“Mā peja esak katu ehe” aja Tupã namõ pepandu.) ²⁹ Nde ruwa amõ nupã rahã, aja emujywyr ym ipe tĩ. Mā peja nde ruwa wajar a'e nupã tĩ. Nema'e kamixa ke amõ raho rahã, mā peja nema'e xirur raho tĩ. ³⁰ “Nema'e aputar” aja nde pe amõ pandu rahã, ame'ë ke eme'ë ipe. Nema'e ke amõ pyhyk rahã, ame'ë mujywyrriha ke epandu ym ipe. ³¹ Pehë pe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu, ame'ë ke peputar. Aja pemujywyr ipe tĩ. Katu ame'ë ke pema'ema'e ngã pe tĩ.

³²⁻³⁵ —Pehë rehe ipy'a katu ame'ë ta rehe jõ pepy'a katu rahã: “Mā! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ë ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mā! Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ë te'e tĩ.)

—Pe, pehë pe ma'e katu ame'ë ke ma'e. Ame'ë ta rehe jõ pepy'a katu rahã! “Mā! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym tĩ. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Ma'e katu ame'ë ke ma'e katu. Ame'ë ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mā! Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ë te'e tĩ.)

—Amõ ta pe tamatarer pemupyta rahã, ame'ë ke pehë pe mujywyr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ë ta pe pemupyta katu. Aja rahã: “Mā! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Aja mupyta tĩ. Juja katu te mujywyr tĩ, aja ukwa. Aja ym pehë! (Pehë ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ë ta rehe pesak katu tĩ. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujywyrriha ke peputar ym pexo. Aja rahã Tupã koty nema'e heta te hũ ta. “Tupã ra'yr ta” aja ta pexo. Tupã riki ywatehar te ke a'e. Upa ngã rehe katu ame'ë ke a'e ma'ema'e. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu ym ame'ë ta rehe a'e usak katu tĩ. Jaxer ame'ë ta rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Upa ngã rehe aja tĩ. Usak katu tĩ.

Aja Tupã. ³⁶ Pehë rehe pehë pái keruhũ pyrara usak. Aja amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ — aja Jesu pandu.

“Katu ym nde” aja amõ rehe har epandu ym

(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)

³⁷ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ë ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehë rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amõ ta rehe har kapitã pe pepandu ym: “Peme'ë riki katu ym. A'erehe emahy” aja pepandu ym. Pepandu ym rahã, aja pehë rehe har Tupã pandu ym ta tĩ. “Katu ym pehë” aja a'e pandu ym ta tĩ.

—Amõ rehe reparahy rahã, pehë py'a pemujywyr katu ehe. Aja rahã, pehë katu ym rahã, pehë rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.

³⁸ —Amõ ta pe ma'e ke peme'ë katu. Aja rahã, pehë pe ma'e ke Tupã me'ë katu ta tĩ. Tyryhem aja pehë pe muwyr ta. Jetehar te ke! I'ar koty te we muwyr ta, pehë pe. Myja me'ë amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehë pe Tupã ma'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ Myja me'ë eha ym te ame'ë my, ame'ë ke jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokõi eha ym te ame'ë ta ixo rahã, marã ka ym jumokõi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahã, janam ha pe te'e mokõi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehë tĩ. Jetehar te ke pejumu'e katu rahã, ame'ë ke amõ ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.) ⁴⁰ Jumu'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jumu'e rahã, mu'eha aja a'e tĩ. Ukwa katu ta tĩ.

⁴¹ —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ë rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mā peja ame'ë rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mäte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mā peja ame'ë rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴² —Kuja ne mu pe epandu my: “Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihë ajo'ok ta” aja. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e

nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ë ke mā peja ehijar” aja nde erepandu.) Mā! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhū ihī. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mā! Mokōi nde erekwaha namō nde erexo. Nde reha ngi myra keruhū ke ejujo'ok py. (Aja rahā, māte hū nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahā, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahā, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har

(*Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35*)

⁴³ A'e pandu tī:

—Ma'eywa'y hury katu rahā, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahā, i'a ym. ⁴⁴ I'a katu rahā, ma'eywa'y rehe har amō ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahā! Juruwe'y ngi akaju ke amō po'ok ym te. Japekā'y ngi waja ke amō po'ok ym te tī. ⁴⁵ Aja amō tī. I'a aja amō rehe har amō ta ukwa katu tī. Katu ame'ë ke amō ma'ema'e rahā, sawa'e katu ame'ë ke a'e, aja amō ta ukwa. (I'a katu, ame'ëja saka.) Jaxer ame'ë ke amō ma'e rahā, sawa'e katu ym ame'ë ke a'e, aja amō ta ukwa. (I'a ym, ame'ëja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amō pandu. A'erehe i'a ym aja: “Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

Ok mujāha rehe har

(*Matéu 7.24-27*)

⁴⁶ A'e pandu tī:

—Ihē pe nde erepandu: “Éi! Sawa'e! Nde katu!” aja. Mā! Aja panduha jō. Anī. Ihē apandu ame'ë ke rehe nde erehendu ym rahā, katu ym aja. ⁴⁷ Ihē rehe amō uhyk. Pe, ihē je'ēha rehe amō hendu katu. Pe, aja ma'ema'e. Esarahā! Ehe har ihē amujekwa ta pehē pe. ⁴⁸ Ok ke mujā a'e. Kuja y rake mujā. Ywykwar ypyk pykūi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'ë 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hātā jytyka. Pe, y tiha rahā, ok ke u'ar ym. Ok pyter hātā jytyka, a'erehe y ombor ym.

⁴⁹ —Amō anī. Ihē je'ēha rehe amō hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ë riki amō koty ok ke mujā. Kuja, y rake mujā tī. Ok pyter ke hātā ym jytyka. Pe, y tiha rahā, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tū! Mā! Tyapu hū! — aja Jesu pandu.

7

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu (*Matéu 8.5-13*)

¹ Upa aja me'ë ngā pe Jesu pandu rahā, a'engi oho. Kapana'ū ok ta pe oho. ² A'ep amō sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitā ke a'e tī. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ë riki amō miasu 'ar koty te we katu ame'ë ke ipe. Manō tate a'e. ³ Pe, Jesu uwyriha rehe har kapitā ukwa rahā, jundéu awa tamūi ta ke ixoty a'e mondo. Tamūi ta pe pandu:

—“Ihēma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur” aja Jesu pe peme'u peho — aja tamūi ta pe kapitā pandu.

A'erehe tamūi ta oho. ⁴ Jesu rehe uhyk rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitā panduha ke nde erema'e rahā, katu ta tiki. ⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujā tī — aja Jesu pe.

⁶ Tamūi ta pandu, a'erehe a'eta namō Jesu oho. Kapitā rok pe uhyk tate rahā, ixoty ehe katu ame'ë ta ke kapitā mondo tī. Kapitā je'ēha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitā rehe katu ame'ë ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahā! Kuja kapitā pandu: “Ihē rok pe nde erexe rahā, ihē ruxī riki. Amō awa ihē. Nde aja jundéu awa ym ihē tī. ⁷ A'erehe nde koty ihē atu aho ym tī. Esarahā! Epandu jō! Pe, ihēma'e miasu katu ta oho. ⁸ Akwa katu ihē. Ihēma'e kapitā je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. Pe, ihē je'ēha rehe amō sonda ta hendu katu tī. Amō pe ihē apandu: ‘Eho!’ aja. Pe, pahar a'e oho. Amō pe ihē apandu: ‘Ejur sel!’ aja. Pe, pahar a'e uwy. Ihēma'e miasu pe ihē apandu: ‘Eparaky eho!’ aja. Pe, a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahā, se ihēma'e miasu katu ta, aja akwa katu” — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'ë ke Jesu hendu rahã: “Mã! Katu tiki!” aja ukwa. Uwak rahã, haikwer rupi uwyr ame'ë ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihë rehe. Ihë apandu pehë pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihë rehe. Amõ wwy pe nixói. Jundéu awa tama'e wwy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho. ¹⁰ Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'ë ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'ë membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ë rahã har pe we Naĩ ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ. ¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'ë ke jyty m ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'ë membyr ke a'e. Peteĩhar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo. ¹³ Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'ë ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

¹⁴ Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'ë ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihë apandu nde pe: “Epu'am!” — aja riki.

¹⁵ Pahar manõ ame'ë ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imã pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

¹⁶ (Pyrãtã te ame'ë ke kohĩ, aja ngã ukwa.) A'erehe Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ.

—Mã! Katu tiki! Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ke jande namõ ixo apo! Katu te ame'ë ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngã pandu.

¹⁷ Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundéi wwy rupi pandu oho. Hake wwy ihĩ ame'ë rupi pandu oho tĩ. “Ngã ke Jesu mukatu” aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo
(Matéu 11.2-19)

¹⁸ Upa ame'ë mukatuha rehe har Juã pe inamõ jumu'e ixo ame'ë ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo. Pe, inamõ jumu'e ixo ame'ë ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã! ¹⁹ Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “ ‘Amõ sawa'e uwyr ta' aja ihë apandu. Nde riki ame'ë ke my? Ame'ë ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?’” aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

²⁰ Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amõ sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ë ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? — aja Juã muwyr ame'ë ta pandu ipe.

²¹ Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ. ²² Pe, Juã muwyr ame'ë ta pe pandu:

—Juã koty pejywyr peho. Pesak ramõ ame'ë ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ë ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ë ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y. ²³ Pe, ihë rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juã muwyr ame'ë ta jywyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë ke rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. (Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.) ²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo, ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja

mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ë ke namõ jõ ixo ame'ë ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ë namõ a'e ixo ym.) ²⁶ Ihẽ pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendũ katu ta me'ë te'e.) ²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihẽ koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

²⁸—Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Pe, amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Myrandu ke ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Juã pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jumu'eha ta ma'e ukwa ym ame'ë ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ta katu te, aja Tupã ukwa katu — aja ngã pe Jesu pandu.

²⁹ Jesu rehe heta ngã hendu. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ë ta hendu ehe tĩ. Amukwehe te Juã mujahuk ame'ë ta ke a'eta. (Ame'ë ta jaxer te, aja amõ ta ukwaha.) Ame'ë ta Tupã je'ëha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak” ame'ë Tupã je'ëha rehe hendu katu. A'erehe Juã mujahuk. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja mujekwa.) ³⁰ Parise ta anĩ. Putar ym. Ame'ë ta pandu: “Jande ke Juã mujahuk ame'ë ke japutar ym. Tupã mujekwa ame'ë ke rehe jahendu tar ym tĩ” aja riki. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Tupã mujekwa ame'ë ke rehe hendu tar ym tĩ.

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Myja me'ë ihẽ ke putar ym ame'ë ta my? Kuja nahã my? ³² Ame'ë ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Kũjãtã ta aja tĩ. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu: “Huryha rehe jande jajyngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jajyngar tipe. Pejixi'u ym tĩ” aja wajar ta pe pandu.

³³—Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ë ta tĩ. Juã mujahukiha uwyr rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawĩ ke u'u ym te tĩ. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naĩ. (Pehẽ rury ym ehe. Wajar ihĩ, ame'ëja saka pehẽ tĩ.)

³⁴—Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Juã aja ym ihẽ. Upa ma'e ke ihẽ a'u. Kawĩ a'u we tĩ. Pe, ihẽ rehe har pepandu: “Pesarahã! Ma'e u'u hũ ame'ë ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ë ke a'e” aja ihẽ rehe pandu naĩ. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe tamatarer matyr ame'ë ta rehe katu ame'ë ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki ihẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Tupã muwyr ame'ë ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

³⁵—Pesarahã! Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja riki. Juã ke Tupã muwyr. Juã ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa. Jesu ke Tupã muwyr tĩ. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ukwa katu tĩ, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihẽ rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamõ uhyk rahã, wapyk. Ma'e ke u'u uĩ. ³⁷ Ame'ë ok ta pe amõ kũjã ixo. Kũjã ixo te'e ame'ë ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uĩ, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihĩ, ame'ë ke raho. ³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uĩ. Jixi'u uĩ tĩ. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ë pe ipy ke muxikã rahã, ipy ke juru pe pyter pyter tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ ehe.) Pe, ma'e piheha ke

iyhen ehe. ³⁹ Ame'ë rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk ame'ë ke a'e. Her Simã. A'e jupandu jupe uĩ:

—Peme'ë sawa'e Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rahã, kũjã rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ë rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë kũjã ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simã jupandu jupe uĩ.

⁴⁰ Ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simã! Ma'e ke ihë apandu ta nde pe — aja.

Simã pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Epan-durahã! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokõi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ë ta pyhyk. Peteĩ sawa'e heta te hũ pyhyk. Amõ heta ym pyhyk. ⁴² Pe, ijar pe marã ka ym mujy-wyriha. A'erehe mokõi sawa'e ta pe ijar pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pemujywyr ym ta me'ë te'e. Upa ihë aharái apo 'y” aja. Aja rahã, mokõi sawa'e ta ngi har myja me'ë sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simã pe.

⁴³ Simã pandu:

—Tamatarer heta te hũ pyhyk, ame'ë riki ipy'a katu te. Tamatarer mujywyriha ijar harái, a'erehe ipy'a katu te, aja nahã my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tỹ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simã pe pandu we rahã, kũjã koty uwak.

—Simã! Kome'ë kũjã rehe esarahã! Ko nde rok pe ihë ajur rahã, y ke nde eremoĩ ym. Ihë py kutukiha ke. (Aja jundéu awa ma'eha ke.) Kome'ë kũjã anĩ. Ihë py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikã tĩ. ⁴⁵ Ahyk rahã, ihë rehe nde erejuman ym tĩ. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu ym. Kome'ë kũjã anĩ. Ihë ahyk rahã, ihë py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁶ Ihë ãkã rehe ma'e ka pihe katu ame'ë ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kũjã anĩ. Ihë py rehe ma'e piheha ke iyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa. ⁴⁷ A'erehe ihë apandu nde pe.

Ihë rehe ipy'a katu te ha ke kũjã mujekwa. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amõ mujekwa tĩ — aja Simã pe pandu.

⁴⁸ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihë py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amõ ta wapyk uĩ. Ame'ë ta jupandu a'eta jupe uĩ:

—Mã! Awa ko my? Esarahã! Amõ ke rehe ipy'a jywyr ame'ë ke a'e. Tupã a'e my tĩ — aja jupandu a'eta jupe uĩ.

⁵⁰ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihë rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu. Ererahã! Eho katu — aja ipe.

8

Jesu namõ kũjã ta oho

¹ Ku'ë rahã har pe we amõ amõ ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tĩ. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehë py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: ‘Ihë kotyhar ta ke pehë’ aja a'e pandu ta” ame'ë myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ, awa py mokõi ame'ë ta ke. ² Inamõ kũjã ta oho tĩ. Amukwehe amõ kũjã ta py'a ngi ãjã ke Jesu muhem mondo. Ame'ë kũjã ta oho inamõ tĩ. Amukwehe amõ ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ. Ame'ë kũjã ta oho inamõ tĩ. Ko Mari Mandare oho inamõ tĩ. Amukwehe te awa po wajar mokõi ãjã ta ke Jesu muhem mondo ingi. ³ Ko Joa oho inamõ tĩ. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ë ke a'e. Ko Susã oho inamõ tĩ. Ko amõ kũjã ta heta oho inamõ tĩ. Upa ame'ë ta ma'e ke me'ë katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ë. Ame'ë namõ ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngã pe.

*Ma'e raĩ muhã me'ë rehe har
(Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)*

⁴ Heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Amõ amõ ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ẽ ta pe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e ra'ĩ ke amõ sawa'e muhãi oho. Kupixa pe ma'e ra'ĩ muhãi rahã, awa rape rupi amõ ha'ĩ u'ar. A'ep amõ ta pyrũ ehe. Ma'ewyra ta u'u amõ tĩ. ⁶ Amõ ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ hywõi rahã, te'e manõ. Ita ty rupi y nixói, a'erehe te'e manõ. ⁷ Amõ ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namõ hywõi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e ra'ĩ hywõi rahã, hury ym. A'erehe i'a ym. ⁸ Amõ ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. A'ep hury katu. I'a hũ tĩ. Hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihĩ — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e! — aja ngã pe Jesu pandu.

Myja me'ẽ ma'e ke my ame'ẽ rehe har
(Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ I'i we myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupã ihẽ pe pandu. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke apandu pandu. Aja rahã, amõ usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym te ame'ẽ rehe har. Amõ hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym te tĩ — aja Jesu pandu.

Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Myja me'ẽ ma'e ra'ĩ my, ame'ẽ rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e ra'ĩ riki Tupã je'ẽha aja saka. ¹² Ma'e ra'ĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe amõ ta hendu tipe. Pe, ame'ẽ ta rehe Satana uhyk ta. (Ajã ramõi a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ẽja saka.) Pe, Tupã je'ẽha ke upa

mukanim a'eta ngi. Aja rahã, Tupã rehe jurujar ym. Pe, ame'ẽ ke Tupã muhã ym.

¹³ —Ma'e ra'ĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe huryha namõ hendu katu tipe tĩ. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.) Anĩ. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahã, jurujar katu we rĩ. Pe, Tupã rehe jurujar katu, a'erehe amõ ta putar ym. Mahy riki tĩ. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ẽja saka.)

¹⁴ —Ma'e ra'ĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu tipe tĩ. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupã je'ẽha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hũ pyhykiha rehe jõ ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Jumuhuryha rehe jõ ukwa ukwa ixo tĩ, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Upa mukanim ingi tĩ. A'erehe Tupã rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ẽja saka.)

¹⁵ —Ma'e ra'ĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har
(Mak 4.21-25)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hapy rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe mo'ĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta. ¹⁷ Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka.)

¹⁸ —Pesarahã! Ma'e pehendu ame'ẽ ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ẽ pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mõi ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Jesu mǎi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe. ²⁰ Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mǎi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

²¹ Pe, heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'ẽha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ẽ ta ihẽ mǎi aja tĩ. Ihẽ mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

*Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u
(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)*

²² Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ẽ ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo. ²³ Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rã. Tate jere oho. ²⁴ Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mǎ peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja.

Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mǎ peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ.

²⁵ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mǎ! Pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:

—Mǎ! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mǎ! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)*

²⁶ Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ẽ ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ.

²⁷ Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ẽ ke a'e kwe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e tĩ. Yman jawe te'e ixo rĩ,

a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ. ²⁸⁻²⁹ Pe, ãjã ihĩ katu ehe rahã, awa nixói te ame'ẽ pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amõ ta pukwar kwe. Ita tupaham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tĩ. Anĩ. Ten! Aja ame'ẽ ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe ãjã mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahã, ahem hũ ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa.) ãjã pe Jesu pandu:

—Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hãtã pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihẽ pe. Ihẽ apandu nde pe, emahy ym ihẽ ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihẽ rer riki: “Heta” — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hũ ãjã ta ihĩ, a'erehe: “Heta” aja pandu. ³¹ Pe, Jesu pe ãjã ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rĩ. Aja emahy ym we jande ke rĩ — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ẽ ke rehe ãjã ta usak. Heta te hũ kure ta i'ãi. Ywy'ã rupi kãpĩ u'u ixo. Jesu pe ãjã ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi ãjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te yjukwa.

³⁴ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ame'ẽ rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amõ ta renda rupi pandu pandu oho tĩ.

³⁵ Pe, ame'ẽ ke rehe ngã usak oho tĩ. Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e rehe usak. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi, ame'ẽ ke rehe usak. Jesu rake wapyk uĩ. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tĩ. Pe, upa ngã kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.)

³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta upa ame'ẽ rehe har ngã pe pandu. ³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera ywy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja

ukwa.) A'erehe kyje ngã ingi. (Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ẽ ke putar ym tĩ.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Oho ingi. ³⁸ Oho tate rahã, sawa'e pandu ipe. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi ame'ẽ ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupã mukatu, ame'ẽ rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. “Mã! Katu tiki. Ihẽ ke Jesu mukatu” aja pandu pandu oho.

“Ihẽ rajyr emukatu ejur” aja Jái pandu (Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24)

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahã, heta ngã harõ u'am ehe. Huryha namõ ame'ẽ ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã ke a'e. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hũ ipe:

—Ihẽ rok pe jaho! ⁴² Ihẽ rajyr ahy oup. Manõ tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokõi warahy 'ar ame'ẽ ke tajyr. Tajyr peteihar ke.

Kũjã ke Jesu mukatu (Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34)

Pe, Jái namõ Jesu oho ixo rahã, heta ngã jumujar mujar hũ te'e oho ixo tĩ. ⁴³ Heta ame'ẽ ta pyter pe amõ kũjã oho ixo. Jaiha pupur hũ ame'ẽ ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Anĩ. Mukatu ym te a'e ke.] ⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ẽ ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ẽ ke putu'u katu ipe. ⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihẽ ke pyhyk my? — aja.

Upa ngã pandu:

—Anĩ ihẽ — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mã! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngã ixo. Mujar mujar hũ tĩ — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihẽ ke amõ pyhyk! Ihẽma'e pyrãtãha uhem oho. Amukatu amõ ke, a'erehe ihẽma'e pyrãtãha uhem, aja akwa katu — aja riki.

⁴⁷ Pe, ngã ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kũjã ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngã pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ẽ rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ẽ rehe har pandu tĩ.

⁴⁸ Pe, Jesu pandu ipe:

—Éi, kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kũjã pe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu (Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43)

⁴⁹ Pe, pandu ixo rahã, kapitã rok ngi amõ pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:

—Nde rajyr manõ ramõ te. Mã peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manõ tái — aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu rahã: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

⁵⁰ Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahã, Jái pe pandu:

—Anĩ. Nde py'ahu te'e. Ihẽ rehe nde erejurujar katu, aja rahã jõ katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tĩ — aja Jesu ipe.

⁵¹ Pe, hok pe uhyk rahã, heta ame'ẽ ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jõ inamõ hok pe ixo oho. Ko Petu. Juã amõ tĩ. Tian amõ tĩ. Ipái amõ tĩ. Imãĩ amõ tĩ. Ame'ẽ ta jõ. Heta ame'ẽ ta soroka pe pyta. ⁵² Kũjãtãĩ manõ, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hũ. Ahem ehe ixo tĩ. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kũjãtãĩ manõ ym. Ukwer te'e oup — aja ngã pe.

⁵³ —Héi! Héi! Mã! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hũ ehe.

Kũjãtãĩ manõ te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hũ ehe. ⁵⁴ Kapy pe ixo rahã, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kũjãtãĩ! Epu'am! — aja Jesu.

⁵⁵ Pe, pahar kwera katu. Pu'am tĩ. Pe, imã pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ẽ ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahã, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.) ⁵⁶ Ipái ta pandu:

—Mã! Mã katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tĩ. “Pepandu ym” aja pandu tĩ.

9

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo (Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13)

¹ Pe, awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu muj'ar. Pandu:

—Ihẽ je'ẽha rupi amõ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo. Ihẽma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemuhem pemondo tĩ. Ihẽ je'ẽha rupi ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ihẽma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemukatu tĩ — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ẽ ta ke mondo rahã, kuja pandu tĩ:

—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã pandu ta ipe: ‘Ihẽma'e nde’ aja. A'erehe mã peja pehẽ py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngã pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. ³ Peho rahã, pehẽma'e ke peraho ym te. Pehẽ mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tĩ. Mokõi kamixa ke peraho ym tĩ. Pehẽ kupe pe ma'e ryrur peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke. ⁴ Amõ ta rok pe pehyk, pe, pehẽ pe ijar pandu: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. A'ep pepyta katu we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ peker. Ame'ẽ rok pe jõ ma'e ke pe'u tĩ. (Aja rahã, ijar pandu py ame'ẽ ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu. Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahã, pehem peho. Peho rahã, pehẽ py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, a'ep pe har ta ke Tupã

putar ym tĩ, aja pemujekwa ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahã, jumu'eha ta oho. Amõ amõ ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahã, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha

(Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29)

⁷ Ero kapitã ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu. Amõ ta pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke Tupã mukwera katu muhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ.

A'erehe ame'ẽ hendu rahã, Ero ka'u te'e. ⁸ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr uwyr a'e tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anĩ. Amukwehe amõ pe apandu: “Juã ãkã emondok eho ingi” aja. (Juã manõ te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juã ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ẽ my? Mãte hũ ehe har ihẽ ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwat tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ (Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juã 6.1-14)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe. Pe, ame'ẽ ta namõ jõ Jesu oho. Mesái ok ta pe oho. ¹¹ Pe, ame'ẽ ke hetaha ta ukwa rahã, haikwer rupi ngã oho tĩ. Uhyk rahã, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupã rehe har kuja pandu: “Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahã: ‘Ihẽma'e ke a'e’ aja a'e pandu” aja Jesu pandu pandu ngã pe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahã, awa py mokõi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ë pe jaxo. Ngã mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujywy emondo. Paite ok ta rupi ngã oho ta. Ame'ë rupi imi'u ngã jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihĩ tĩ. Amõ awa renda rupi aja tĩ — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anĩ. Ame'ë ke pehẽ atu peme'ë me'ë ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ë mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteĩhar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ë uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pemuju'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. “Pewapyk” aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta muju'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te. ¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ë amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwy katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ë ke jumu'eha ta pe me'ë. Pira ka'ë mupen tĩ. Ame'ë ke me'ë tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ë me'ë peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ë ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu

(Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29)

¹⁸ Pe, amõ rahã, Tupã namõ jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har ngã pandu rahã, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ë ta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'ëha pandu me'ë ke” aja je tĩ. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke kwera katu uhem. Ame'ë ke nde” aja je tĩ — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehẽrahã! Myja ihẽ rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

Manõha rehe har Jesu pandu

(Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihẽ. Ame'ë rehe har amõ ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta mahy hũ ta. Jundéu awa tamõi ta putar ym te ihẽ ke tĩ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ aja tĩ. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Ihẽ ke putar ym te tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke

(Matéu 16.24-28; Mak 8.34-9.1)

²³ Upa ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ë te'e. Pe, Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Wera rahã pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ë te'e tĩ. Pe, ihẽ namõ tapijar te'e we oho ta me'ë te'e. ²⁴ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu naĩ: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihẽ” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihẽ rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta a'e ixo. ²⁵ Kome'ë wy keruhũ pe ma'e katu ame'ë ke heta te hũ ihĩ. Upa ame'ë ke amõ pyhyk. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Aja rahã, marã ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi tĩ. Ihẽ amu'e ame'ë ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ë sawa'e ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. Ihẽ ajywy rahã,

ihē ruxī ta ingi. Katu te ha namō ihē ajoywyr ta. Papama'e katu te ha namō ajoywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha namō ajoywyr ta tī. Arahā ihē ngi huxī ame'ē ta ngi ihē ruxī ta tī. ²⁷ Pesarahā! Apandu pehē pe! Ihē riki kapitā keruhū te. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahā, usak ta, manō ym we ta rī — aja ngā pe Jesu pandu.

Moise namō Jesu pandu. Eri namō pandu tī.

(Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8)

²⁸ Upa ame'ē ke Jesu pandu rahā, kuja a'e ukwer nahā my, awa po wajar mokōi. Pe, ywy'ā keruhū pe oho. Petu ke raho. Juā amō tī. Tian amō tī. Tupā namō pandu oho. ²⁹ Pe, Tupā namō pandu u'am rahā, huwa ke amō koty uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyr te hū. ³⁰⁻³¹ Pahar ywa pe har weraha namō mokōi sawa'e ta uhem. (Wera te hū rahā, Tupā pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amō tī. Jesu namō a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamō:

—Jerusarē ok ta pe nde eremanō ta. Aja Tupā putar ame'ē ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahā, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokōi sawa'e ta inamō pu'am u'am, ame'ē ke rehe a'eta usak tī. ³³ Pe, mokōi sawa'e ta oho ixo ingi rahā, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehē mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujā ta. Ko nde pe amō. Moise pe amō tī. Eri pe amō tī. (Aja rahā, amō we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahā, ywa takāxīha uhyk a'eta rehe. Takāxīha rysāha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takāxīha pe mokōi sawa'e ta ixo oho rahā, Petu ta kyje. Usak ame'ē ke ngi kyje. ³⁵ Pe, ywa takāxīha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihē ra'yr. Katu asak ame'ē ke a'e. Ihēma'e ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahā, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ē ke amō ta pe Petu ta pandu ym te. Arahā pandu ym te rī.

Kurumī py'a rehe ājā ihī

(Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29)

³⁷ Ame'ē ku'ē rahā, ywy'ā keruhū ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahā, heta ngā uhyk ixoty. ³⁸ Heta ame'ē ta ngi har amō sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihē ra'yr rehe esarahā! Peteīhar ke a'e. ³⁹ Ipy'a rehe ājā ihī rahā, pahar ahem ahem a'e. Mumanō manō a'e ke reko tī. Aja rahā, juru ke tyjúi hū. A'e ke mahy hū tī. Pe, he'ō te rahā, uhem oho ingi. ⁴⁰ Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu hū: “Ājā ke pemuhem pemondo ingi” aja riki. Anī. Marā ka ym muhemihā — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mā! Apo pehē pexo ame'ē ta! Mā! Tupā pyrātāha rehe pejurujar ym! Katu ym aja. Aja te'e pehē namō ihē axo ym ta. Pejurujar ym ha namō aja te'eha ihē py'ahu te'e ahendu. Anī. Aja ym ta — aja ngā pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihē pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumī uwyr ixo rahā, a'e ke ājā ityk. Ywy rehe ityk. Pe, mumanō manō hū. Ājā pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho. ⁴³ Tupāma'e pyrātāha rehe har ngā pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu hū — aja.

Manōha rehe har Jesu pandu tī

(Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Jesu ma'eha rehe har ngā pandu pandu ixo rī:

—Mā! Katu te me'ē a'e my! — aja.

Arahā jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihē apandu ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahā, peharái ym ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē rehe ihē ruwajan ta ke amō muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ē rehe har pandu ym we ipe tī.

Katu te ame'ë rehe har
(*Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5*)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ë je'ë hũ a'eta jupe u'am:
—Jande ngi har awa riki katu te ame'ë ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ë ta ukwa ukwa u'am ame'ë ke Jesu ukwa rahã, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am. ⁴⁸ Pandu:

—Kome'ë ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihë kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihë rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihë ke hok pe mupyta katu tĩ, ame'ëja saka tĩ. Ihë pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahã, ihë pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tĩ, ame'ëja saka tĩ. Ihë ke ihë pái muwyr ame'ë ke ihë. Pehë ngi har amõ kuja ukwa: “Katu ym ame'ë ke ihë” aja ukwa. Aja rahã, ame'ë ke katu te aja Tupã ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ë rehe har
(*Mak 9.38-40*)

⁴⁹ Juã pandu:

—Sawa'e! Paite amõ sawa'e rehe jasad. Ame'ë riki nde je'ëha rupi ãjã ta ke muhem katu mondo, ngã py'a ngi. Jande namõ ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anĩ. Mã peja ym. Jesu je'ëha rupi ãjã ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juã ta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym pepandu ipe. Amõ riki pehë ruwajan aja ym rahã, pehë rehe katu ame'ë ke a'e — aja Juã ta pe.

Jesu ke amõ ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr ta, ame'ë angaha ke rehe uhyk tate rahã, Jesu pandu:

—Jerusarë ok ta pe ihë aho ta kÿ — aja.

Pe, ixoty oho ixo. ⁵² Amõ sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari ywy pe amõ ok ta ihĩ. Ame'ë pe oho. (A'ep Jesu rehe ukweriha renda ke mukatu oho.)

⁵³ Anĩ. A'ep pe har ta putar ym. (Jesu riki jundéu awa ke, a'erehe putar ym.) Jerusarë ok ta jaxer aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ. Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe har ta ukwa, a'erehe putar ym tĩ. ⁵⁴ Ame'ë ke Tian ukwa rahã, Jesu pe pandu. Juã aja tĩ. Jumu'eha ta ke mokõi. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ë ok ta pe har ta ke tata mai ta my. (Nde ke putar ym ame'ë ta ke a'eta.) Ywa ngi tata keruhũ ke japandu ta. Aja nde ereputar my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahã, pandu a'eta pe:

—Anĩ. Peja ym! — aja Tian ta pe.

⁵⁶ Pe, amõ ok ta pe Jesu ta oho.

Jesu namõ amõ ta oho ta tipe
(*Matéu 8.18-22*)

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahã, amõ sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ë pe ne namõ ihë aho ta kÿ tĩ — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihë anĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Ihë akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, in-amõ oho rahã, hok te nixói ta, aja mujekwa katu. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ë ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amõ sawa'e pe Jesu pandu:

—Ihë namõ eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ihë rok pe ajywyr we ta rĩ. Papa manõ rahã, ihë riki ajytym ta. Arahã jõ ne namõ ihë aho ta kÿ — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta manõ aja saka ixo. Ame'ë ta riki manõ te ame'ë ke jytytm ta. Ne anĩ. Ihë namõ ejur apo 'y. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak” aja epandu eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amõ sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namõ ihë aho ta kÿ. Kuja py ta rĩ. Ihë rok pe aho we ta rĩ. Papa ta pe ihë apandu ta: “Ihë aho ta kÿ” aja ta. Upa rahã, ne namõ ihë aho ta kÿ — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe amõ jytytm rahã, hok pe purure mujwyr jywyr ym. Kupixa pe pyta. Aja Tupã rehe har amõ pandu pandu oho rahã, hok pe jywyr jywyr oho rahã, katu ym tiki. (Jywyr jywyr rahã, ihë namõ oho te ta, aja mujekwa ym. Katu ym aja) — aja Jesu pandu.

10

Kuja, 72 sawa'e hetaha ta ke Jesu mondo

¹ Ajame'ë ke amõ heta sawa'e ta pe Jesu pandu: "Ihë koty pejur. Ihëma'e ta ke pehë pexo" aja riki. Jesu jandema'e sawa'e te. Kuja, 72 sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ë ta ke jumokõi mokõi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ë rupi ame'ë ta ke mondo py. Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tĩ.
² Ame'ë ta pe pandu:

—Heta te hũ ngã ixo. Ihë rehe har pandu oho ame'ë ta anĩ. Heta ym. A'erehe Tupã namõ pepandu. "Sawa'e te! Ne je'ëha pandu oho ame'ë ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahã, nde koty ngã py'a ke ame'ë ta muruwak ta" aja Tupã pe pepandu. ³ Peho apo 'y. Pesarahã! Arapuharan rehe jangwate usak rahã, marã ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehë. Pehë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy tar katu tĩ. (Arapuharan ke jangwate pyhyk, ame'ëja saka.) A'erehe peta kÿ. ⁴ Te'e peho. Peho rahã, tamatarer ryru peraho ym. Ma'e ryru pehë kupe pe peraho ym tĩ. Mokõi pehë py rehe har peraho ym tĩ. Peho pexo rahã, i'i atu pehë rehe uhyk ame'ë ta namõ pepyta ym. Pahar peasa peho. ⁵ Amõ rok pe pehyk rahã, pepandu py: "Mã peja kome'ë rok pe har ta rehe Tupã usak katu" aja. ⁶⁻⁷ Pe, ok jar pandu: "Katu. Ko pejur katu! Se pepyta" aja rahã, Tupã usak katu ta ehe. Ame'ë rok pe jõ pepyta katu. Pehë mi'u ke ok jar me'ë. Ame'ë ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ë me'ë katu. Aja ihëma'e parakyha ke pehë, a'erehe pehë pe ijar werur ame'ë ke pe'u katu. Amõ amõ rok pe pehë mi'u pekekar ym peho.

—Anĩ. Ok jar putar ym rahã: "Katu. Ko pejur katu. Se pepyta" aja ym pandu rahã, peho ingi. Katuha pepandu ame'ë ke pehë rehe jywyr ta, ame'ëja saka. Pehë rehe Tupã usak katu ta.

⁸ —Amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahã, ma'e ke pehë pe ngã werur ame'ë ke pe'u katu. ⁹ A'ep ahy ixo ame'ë ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tĩ: "Tupã koty pehë py'a ke pemuruwak. Aja rahã, Tupã pandu ta: 'Ihë kotyhar ta ke pehë apo 'y' aja Tupã pandu" aja ngã pe pepandu.

¹⁰ —Pe, amõ ok ta pe peho, pe, a'ep pe

har ta pehë ke mupyta ym rahã, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu: ¹¹ "Pehë ok ta rupi jawata rahã, ywyku'i jande py rehe pyta rã. Pesarahã! Ame'ë ke jajuhyk apo. Aja rahã, kuja pehë py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupã pandu: 'Ihë kotyhar ta aja pemuruwak apo' aja riki. Anĩ. A'e ke peputar ym" aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹² —Apandu pehë pe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ë ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehë ke mupyta ym apo. (Ame'ë ta Tupã muwyr ame'ë ke putar ym. Ihë riki Tupã muwyr ame'ë ke ihë.) A'erehe ame'ë ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupã mupyrara hũ ta — aja 72 mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Amõ ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym (Matéu 11.20-24)

¹³ A'e pandu tĩ:

—Korasĩ ok ta pe har ta! Mã! Mãte hũ pehë ke Tupã mupyrara ta tĩ. Mesái ok ta pe har ta! Pehë aja tĩ. Mãte hũ pehë ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke heta hũ pehë ruwa koty ihë ama'ema'e tipe. (Anĩ. Ihë rehe pejurujar ym.) Pehë ruwa koty ihë ama'ema'e ame'ë ke ymanihar Tir ok ta pe ihë ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ë ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tĩ. Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tĩ. Tupã koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tĩ.

¹⁴ —Ko ihë apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ame'ë ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. ¹⁵ Kapana'ũ ok ta pe har ta! Kuja: "Jande anĩ. Katu te jande" aja pekwaha naĩ. Upa

pehēma'e ok ta ke Tupã mukanim ta tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehē rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe hendu katu tĩ. Pehē ke amō putar ym rahā, ihē ke putar ym tĩ. Ihē ke amō putar ym rahā, ihē pái ke putar ym tĩ. Ihē ke ihē pái muwyr. A'e ke putar ym tĩ — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahā, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupã je'ēha ke pandu oho.)

*Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr
(Apokarip 21.27)*

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahā, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ē ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahā! Ājā ta riki jande rehe hendu katu tĩ! Nde je'ēha rupi japandu: “Ehem eho ngā py'a ngi” aja. Aja rahā, ājā ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ! Satana rehe asak a'am rahā, pyrātāha kanim ingi. (Ājā ramūi a'e.) Ame'ē ke rehe ihē asak. Ywa ngi Tupã weraha, aja pahar pyrātāha kanim ingi. A'erehe ājā ta ke pemuhem pemondo ngā py'a ngi. ¹⁹ Pesarahā! Ihēma'e pyrātāha ke pehē pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrū, pe, su'u rahā, ahy ym pehē pe. Jawajyr ta rehe aja tĩ. Pepyrū, pe, jupi rahā, ahy ym pehē pe tĩ. Satanama'e pyrātāha ke aja tĩ. (Ājā ramūi a'e.) Pehē ke mahy ym ta tĩ. Pehē ke mahy ym te ta ma'e ke.

²⁰ Ājā ta pehē rehe hendu katu. Ame'ē rehe pehē rury katu. Amō we tĩ. Tupã kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rer ke Tupã mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ē ke ihĩ. A'erehe i'ar koty te we hũ pehē rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

*Jesu huryha ke
(Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17)*

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahā, Jesu rehe Tupã'ā ihĩ katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitā keruhū ke nde! Kome'ē ywy keruhū pe har ta kapitā keruhū ke nde tĩ. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja nde pe apandu. “Akwa katu te

ame'ē ke ihē” aja pandu ame'ē ta pe nema'e pyrātāha ke nde eremujekwa ym. “Ihē riki ajumu'e katu te ame'ē ke ihē” aja pandu ame'ē ta pe nde eremujekwa ym tĩ. Ta'yn ta aja ihēma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ē ta pe nema'e pyrātā te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

²² Pe, ngā pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihē pe ihē pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihē akwa katu. Ihē rehe har ukwa ym awa. Ihē pái jō ukwa katu te ihē rehe har. Ihē pái rehe har ukwa ym awa. Ihē jō akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihē. Pe, amō ta pe ehe har ihē amujekwa tar katu, ame'ē ta jō ukwa katu te ehe har tĩ — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahā, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehē rury katu ame'ē ta ke pehē! Ihē ama'ema'e ame'ē rehe pesak katu, a'erehe pehē rury katu pehē. ²⁴ Apandu pehē pe. Ihē ama'ema'e ame'ē ke rehe pehē atu pesak katu. Ame'ē rehe heta ymanihar Tupã je'ēha pandu ame'ē ta usak tar katu tĩ. Marā ka ym usakiha. (Arahā se ihē nixói.) Heta ymanihar kapitā keruhū ta aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Pehē riki ihē je'ēha rehe pehendu, ame'ē rehe ymanihar ta hendu tar katu tĩ. Marā ka ym henduha. (Arahā se ihē nixói tĩ.) Pehē anĩ. Pehendu, a'erehe pehē rury katu ame'ē ta ke pehē — aja Jesu pandu.

*Samari ywy pe har sawa'e rehe har
(Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34)*

²⁵ Pe, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe. Ame'ē ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Myja ma'e ke ihē ama'e rahā, ihē ke Tupã muhā katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ē ke rehe nde eresak. Ame'ē mujekwa katu. Myja nde erema'e rahā, nde ke Tupã muhā katu ta. Ame'ē pehĩ. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihĩ. Tupã riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ ehe rahã, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namõ ixo ame'ẽ rehe epy'a katu tĩ — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ. Aja ema'e eho. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ẽ ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihẽ apy'a katu ta me'ẽ te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amõ rehe a'e ipy'a katu ta me'ẽ te'e, ame'ẽ rehe har Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarẽ ok ta ngi amõ sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahã a'e ke ma'e mukanĩha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ẽ ta mukanim raho. Nupã hũ tĩ. Tate jukwa. Pete'e túi 'y.

³¹ —Arahã ame'ẽ pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho.

³² A'engi amõ sawa'e oho ixo tĩ. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahã, xupe 'ar rupi asa oho tĩ.

³³ —Pe, amõ sawa'e ame'ẽ rupi oho ixo tĩ. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tĩ. Usak ehe rahã, pyrara usak ehe.

³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhã moĩ. Ame'ẽ ke pukek tĩ. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amõ ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rĩ. ³⁵ Ku'ẽ rahã, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokõi wera rahã, wetep paraky, ame'ẽ hepyha jo'ok. Ame'ẽ ke ukweriha renda jar pe me'ẽ. Pandu ipe: “Ko riki

tamatarer ihĩ. Kome'ẽ namõ sawa'e rehe esak katu kỹ. Amõ we sawa'e mukatuha rehe puhã nde erejo'ok rahã, ame'ẽ ke upa nde pe ihẽ amujywyr ta kỹ. Koropi ajywyr rahã, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tĩ” aja ijar pe samari ywy pe har pandu — aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ẽ panduha upa rahã, sawa'e pe Jesu pandu:

—Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanĩha ta nupã ame'ẽ ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? — aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

—Raho ame'ẽ ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tỹ. Eho tĩ. Aja nde tĩ. (Nde ruwajan aja ame'ẽ rehe epy'a katu kỹ) — aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tĩ.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namõ Jesu oho ixo rahã, amõ ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ kũjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu. ³⁹ Ianam inamõ ixo tĩ. Her Mari. Jesu py rake wapyk uĩ. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uĩ. ⁴⁰ Mar anĩ. Ma'e ke mupupur hũ a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy Tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy Tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ihẽ namõ ihẽ anam mupupur ym. Ihẽ jõ riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: “Inamõ ma'e emupupur eho” aja Mari pe — aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mar! Heta ame'ẽ ta rehe nde eremupuyai te'e hũ erexo. Nde py'a ahy Tate tĩ. ⁴² Peteĩhar ma'e ke jõ nde eremupupur rahã, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ẽ ke upa harái ta ngã.) Mari anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu tar katu uĩ. Ame'ẽ je'ẽha ke Mari harái ym ta. Ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke — aja Mar pe Jesu pandu.

11

Tupã namõ amõ pandu pandu katu ame'ẽ rehe har

(*Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17*)

¹ Amõ renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahã, jumu'eha ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Myja Tupã namõ japandu ta my? Ame'ẽ ke jande ke emu'erahã! Ima'e jumu'eha ta ke Juã mujahukiha mu'e, aja jande ke emu'e tĩ — aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

—Kuja Tupã namõ pepandu:

“Jande pái keruhũ! Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: ‘Mã katu te' aja.

Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu, ame'ẽ angaha ke rehe ihẽ aharõ hũ axo.

³ Jande mi'u wera rahã pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amõ ta ma'e rahã, ame'ẽ ta rehe jande py'a jamu-jywyr.

Aja jande rehe nde tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ rehe japyai.

Aja rahã, jande rehe nde py'a emujwyr katu tĩ.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahã, jama'e ym ta)” aja pepandu ipe — aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tĩ. (Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pesarahã! Pehẽ ngi har peteĩ riki ehe katu ame'ẽ rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: “Sa'e! Ne mi'u ihẽ pe emuwyr te'e rĩ. ⁶ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke uhyk ramõ te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixói te ihẽma'e ke apo. Ma'e ke ym ihẽ ame'ẽ ipe” aja ipe. ⁷ Pesarahã! Kuja a'e pandu nahã my. Kapy ngi je'ẽha ke ehe katu ame'ẽ pe pandu: “Apo anĩ ta. Hukwen ke jkynda u'am. Ihẽ anino aju. Ta'yn ta aja tĩ. Marã ka ym apu'amiha. Marã ka ym nde pe ihẽ mi'u ihẽ ame'ẽha rĩ” aja pandu my. ⁸ Anĩ. Pesarahã! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihẽ apandu pehẽ pe. Ehe katu ame'ẽ ke a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Anĩ.

A'e riki i'i pandu pandu hũ u'am. Huxĩ ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ẽ ke me'ẽ ta ipe.

⁹—A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Aja Tupã tĩ. Ma'e ke Tupã namõ pepandu. Pe, ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. (Tupã namõ pepandu rahã, aja tĩ.) Pekekar, ame'ẽja saka tĩ. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ẽja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã,) pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ẽja saka.) Pehẽ po penupã nupã, ame'ẽja saka. Inamõ pepandu pandu rahã, pe, hukwen pirar ame'ẽja saka tĩ. (Pirar rahã, pepandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ.) ¹⁰ Upa inamõ pandu ame'ẽ ta pe a'e muwyr ta kÿ. Amõ kekar rahã, mahem ta kÿ. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta kÿ. Aja riki.

¹¹—Pesarahã! Pehẽ namõ ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: “Papa! Pira ka'ẽ ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, mbói ke ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Pira ka'ẽ me'ẽ ta ipe. ¹² Pe, ta'yr pandu: “Papa! Sapukái pi'a ihẽ a'u ta” aja. Aja rahã, jawajyr ipái me'ẽ ipe my? Anĩ. Aja ym. Sapukái pi'a me'ẽ ta ipe tĩ. ¹³ Awa ta te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ẽ ke peme'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke jande pái keruhũ me'ẽ me'ẽ ta pehẽ pe. Ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. “Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr” aja pandu ame'ẽ ta pe I'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ẽ te'e, aja Jesu mu'e.)

“Mesembu” Satana rehe har (Ãjã ramũ i a'e)

(*Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27*)

¹⁴ Amõ sawa'e ke ãjã muje'engai te'e. Ame'ẽ ãjã ke Jesu muhem mondo ingi. ãjã uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja hetaha ta pandu.

¹⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe har kuja pandu: —Mesembu tiki. Ame'ẽ riki ãjã tama'e kapitam. Ame'ẽ riki pyrãtãha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ãjã ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu naĩ.

¹⁶ Jesuma'e pyrätäha ke amõ ta manga tar katu. A'erehe ame'ë ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrätäha ke Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁷ Anĩ. Ame'ë ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)
¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym äjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tĩ. Satanama'e pyrätäha namõ äjã ke ihë amuhem amondo, aja pepandu rahã, äjã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Anĩ. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! Äjã ke ihë amuhem amondo. Pehë kotyhar ta aja tĩ. Äjã ta ke muhem mondo tĩ. Awama'e pyrätäha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrätäha namõ muhem mondo my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihë aja tĩ. Satanama'e pyrätäha namõ aja ym tĩ. A'erehe pehë je'ëha pejawy te'e aja pehë kotyhar ta riki mujekwa pehë pe. ²⁰ Jetehar te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrätäha namõ äjã ta ke ihë amuhem amondo. Aja rahã, ihë riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë, aja pekwa katu ta me'ë te'e. Peharõ katu pexo ame'ë ke.

²¹ —Sawa'e pyrätã hü ame'ë ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã. Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu. ²² Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrätã ame'ë ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahã, amõ riki ijar moĩ katu ame'ë ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ë pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ë ke i'ar koty te we pyrätã ame'ë ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho

ame'ë ke amõ ta pe me'ë me'ë. Inamõ ixo ame'ë ta pe me'ë me'ë. (Aja ihë tĩ. Sawa'e pyrätã hü ame'ë ke Satana aja saka. Ihë riki i'ar koty te we pyrätã te hü ame'ë ke ihë. A'erehe a'e ke ihë amuputu'u katu. A'erehe äjã ta ke ngã py'a ngi ihë amuhem katu amondo.)

²³ —Ihë kotyhar aja awa ixo ym rahã, ihë namõ jumai ame'ë ke a'e. Tupã koty ihë namõ ngã ke amõ mujy'ar ym rahã, amõ koty muhãi mondo ame'ë ke a'e tĩ. Tupã ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe äjã jywyr oho (Matéu 12.43-45)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Sawa'e py'a ngi äjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ë rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihë ahem ajur, ame'ë pe ajywyr ta aho. Ihë rok aja ihë pe” aja jupandu. ²⁵ Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahã, hok pe nixói awa. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja awa py'a ke. ²⁶ Ame'ë rehe usak rahã, amõ äjã ta a'e oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha a'e muhyk. Ame'ë ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ë ke. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ë sawa'e mäte jaxer ame'ë ke apo. Äjã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Jeje ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ëja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr tĩ. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ë ke

²⁷ Pe, ame'ë pandu rahã, amõ heta ame'ë ta pyter ngi kũjã pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ë ke mã hury katu a'e. Ne mãi ke. Nde ta'yn rahã, nde pe kamby me'ë, ame'ë mãi mã hury katu — aja Jesu pe pandu.

²⁸ Pe, a'e pandu:

—A'e tÿ. Amõ we tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ë riki i'ar koty te we hury katu ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrātāha ke amō ta usak tar katu

(Matéu 12.38-42)

²⁹ Ngā hetaha juramā jy'ar ehe rahā, Jesu pandu:

—Mā pehē katu ym riki. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e, ame'ē ke rehe pesak tar katu. Aja rahā, Tupā riki ihē ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke amujesak ym ta pehē pe. Kuja jō amujekwa ta. Pira keruhū pusu pe mokōi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manō ym.) Aja ihē rehe har amujekwa ta pehē pe tī. ³⁰ Yman te Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Jon. Pira keruhū pusu ngi Jon uhem rahā, nini ok ta pe har ta usak ehe rahā, a'e ke Tupā muwyr, aja ukwa katu. Aja ihē tī. Manōha ngi ihē akwera katu ahem rahā, ihē ke Tupā muwyr, aja pehē pekwa katu ta tī. Aja jō pehē pe amujekwa ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

³¹ —Yman rahā, ngā ke Tupā mupyrara ta. Arahā amō kūjā pu'am ta. Kapitā keruhū kūjā ke a'e. Pepaite ngi Saromā mu'e ame'ē ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahā, Tupā mupyrara rahā, ame'ē kūjā pandu ta: “Jesu je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym pehē” aja apo pehē pexo ame'ē ta pe pandu ta. Pepaite ngi kūjā uwyr. (Amō wata oho rahā, heta ukwer.) Warahy jurukwā koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwā katuha namō ma'e ke Saromā mu'e ame'ē ke rehe kūjā hendu uwyr. Pesarahā! Ko ihē axo. Saromā 'ar koty te we ihē akwa katuha. Anī. Pehendu ym ihē je'ēha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta.)

³² —Yman rahā, ngā ke Tupā mupyrara ta. Arahā Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ē ke rehe ame'ē ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupā koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahā, Tupā mupyrara rahā, kuja pandu ta: “Jesu je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym pehē” aja pehē pe pandu ta. Jon pandu ame'ē ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahā! Ko ihē axo. Jon 'ar koty te we ihē katuha ke. Anī. Ihē je'ēha rehe pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta

'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

Amō ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)

³³ A'e pandu tī:

—Araparin ke amō muwera rahā, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tī. Anī. Ywate henda 'ar pe moī. Pe, hok pe ixu uwyr ame'ē ta usak katu ma'e. Aja ihē amu'e ame'ē ke amukanim ym. Anī. Amujekwa katu ngā pe. ³⁴ Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehē reha katu rahā, pehē rete rupi wera katu, ame'ēja saka. (Aja rahā, Tupā putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahā, weraha nixói, ame'ēja saka. (Aja rahā, Tupā putar, aja ym pexo.) ³⁵ A'erehe apandu katu pehē pe. Pehē reha katu aja pexo. (Aja rahā, pexo ai te'e aja ym pexo.) ³⁶ Aja rahā, pehē rete rupi wera katu rahā, pytuniha nixói te rahā, upa katu te wera hū, ame'ēja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ēja saka. (Aja rahā, aja te'eha Tupā putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hū
(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷ Upa Jesu pandu rahā, parise pandu ipe:

—Ihē rok pe ma'e ke ja'u jaho rī — aja Jesu pe.

Pe, hok pe ixu oho. Pe, ma'e ngā u'uha renda pe wapyk oho. ³⁸ Pe, jundéu awa ramūi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hū ym ha namō ma'e ke Jesu u'u uī. Ame'ē ke parise usak rahā, ipy'a pe ukwa ukwa uī:

—Mā! Jundéu awa ramūi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

³⁹ Ame'ē ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehē parise ta! Pehē riki paratuxī aja saka. Y amō u'uha aja tī. Paratuxī soroka ke jō pekutuk katu. Typyha ke anī. Aja pehē pিরer ke pekutuk katu. Pehē py'a anī. Juhyk aja ym pexo. Pehē py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amō ta ke pemahy hū tar katu, ame'ē ke pehē py'a pe pekwa

pekwa pexo tĩ. ⁴⁰ Pehẽ peka'u te'e! Pehẽ rete ke Tupã mujã. Pehẽ py'a ke a'e mujã tĩ. (A'erehe pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ.) ⁴¹ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe pehẽma'e ke peme'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa ta.) Aja rahã, pehẽ py'a ke juhyk aja pexo ta.

⁴² —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ẽ ipe. Jandẽ popa hetaha ngi peteĩ peme'ẽ. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tĩ. Aja pema'ema'eha. Amõ koty anĩ. Katu ame'ẽ ke aja ym pema'ema'e. Tupã rehe pepy'a ym tĩ. Pesarahã! Amõ we pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Kuja. Tupã rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e muhembykiha ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ me'ẽha peharái ym ta me'ẽ te'e tĩ.

⁴³ —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahã, kapitã ta wapyka pe jõ pewapyk tar katu, myrape katu te ame'ẽ ke pe. (Aja pehẽ katu te aja pemujekwa tar katu naĩ.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahã: “Ko nde erexo. Katu nde” aja panduha jõ peputar katu. (Aja rahã, pehẽ katu te aja pekwaha naĩ.)

⁴⁴ —Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ riki kangwerupa aja saka. Ngã ukwa ame'ẽ ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amõ wata. (Aja rahã, ipy'a juhyk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta ukwa.) Aja pexo tĩ. Pehẽ py'a juhyk ym, aja te'e pexo. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym. Pe, pehẽ namõ ame'ẽ ta ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke pemujaxer te'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu hũ

⁴⁵ Pe, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Aja nde erepandu rahã, jande rehe har nde erepandu hũ tĩ. Katu ym ihẽ pe — aja Jesu pe.

⁴⁶ Ame'ẽ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pe a'e pandu:

—Mã! Parise ta aja pehẽ tĩ. Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Pehẽ pemu'e ame'ẽ ke rehe marã ka ym amõ hendu katuha. Pe, pemu'e rĩ. Anĩ. Pehẽ atu pehendu ym te ehe tĩ. Katu ym aja. ⁴⁷ Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ ramõi ta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jukwa. Ame'ẽ ta kangwerupa ke pemukatu hũ. ⁴⁸ Aja rahã, pehẽ ramõi ta jukwa ame'ẽ riki katu aja pekwa tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramõi ta jukwa. Ame'ẽ ke katu, aja pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rĩ. ⁴⁹ Anĩ. Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Kuja pandu: “Ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Amõ amõ ta ke amondo tĩ. Pe, amõ amõ ke ngã jukwa ta. Amõ amõ ke ngã mahy ta tĩ” aja Tupã pandu. Ukwa katu a'e. ⁵⁰ A'erehe ame'ẽ ta aja pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. A'engi amõ amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramõi ta jukwa. Jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. ⁵¹ Ko Ambéu ke amõ jukwa py. A'engi amõ amõ ta ke ngã jukwa tĩ. Pe! Sakari ke amõ jukwa tĩ. Jetehar te ke. Ngã jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. Tupã riki mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. (A'ep a'e ixo rahã, a'e ke amõ ta jukwa ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Jukwa riki.) Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ẽ myrape 'ar pe hymba hapy.

⁵² Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Myja Tupã je'ẽha ke amõ ukwa katu my, ame'ẽ ke pemuka'u te'e. Pehẽ atu pekwa ym tĩ. Amõ ta ukwa tar katu rahã, ame'ẽ ta ke pemuka'u te'e tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ukwa ym tĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahã, parise ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ ma'e ke ipe. ⁵⁴ Ame'ẽ ta ma'e ke pandu pandu inamõ, Jesu namõ. Pe, Jesu ma'e panduha jawy

rahã: “Katu ym nde” aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

12

Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ ixo
(Matéu 10.26-27)

¹ Heta te hũ ngã jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hũ ngã juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokõi ma'e ukwaha namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta aja ym pehẽ tĩ. Ipy'a pe mokõi ukwaha namõ a'eta ixo. Ame'ẽ riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja. ² Pesarahã! Ma'e ke amõ jupyk, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã mupirar ta. (Aja rahã, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta tĩ. ³ Pe, pytun rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu, ame'ẽ ke wera rahã amõ ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngã.) Kapy pe amõ pe peje'ẽ ra'yr u'am, ame'ẽ ke amõ ta pandu hũ ngã pe. (Upa ngã ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupã ngi pekyje ta me'ẽ te'e
(Matéu 10.28-31)

⁴ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe apandu axo. Ko awa ke amõ jukwa. Ame'ẽ ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amõ we marã ka ym awa ke mahyha 'y. ⁵ Ko ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ngi pekyje. Tupã ngi pekyje. Upa jukwa rahã, amõ we mahy ta. Je'ẽha rupi tata keruhũ pe ame'ẽ ke a'e ombor ta. Pyrara hũ ta a'ep. Jete. Apandu pehẽ pe. Pekiye katu ingi, Tupã ngi!

⁶ —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pesarahã! Awa po wajar peteihar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, mokõi tamatarer pu'a ra'yr me'ẽ ipe. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahã, ame'ẽ 'ar koty te we pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)

⁷ —Pesarahã! Pehẽ ãkã rehe pehẽ'a ihĩ. Ame'ẽ hetaha ke Tupã ukwa katu. (Aja rahã, upa katu te pehẽ rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym

ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe a'e usak katu te we ta tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ẽ ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ẽ ta ke tĩ.

(Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8)

⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe amujekwa a'am. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi amõ huxĩ ym. Amõ ta pe kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihẽ” aja. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ apandu ta tĩ: “Ihẽ kotyhar ke a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta. ⁹ Amõ ta anĩ. Ihẽ ngi huxĩ a'e. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ngi huxĩ. A'erehe amõ ta pe kuja pandu: “Ihẽ anĩ. Ixotyhar aja ym ihẽ” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihẽ riki apandu ta tĩ: “Peme'ẽ anĩ. Ihẽ akwa ym peme'ẽ. Ihẽ kotyhar ym a'e” aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰ —Ihẽ rehe amõ juru ai, ame'ẽ ke rehe Tupã ipy'a jywyr ta. (Tupã koty ipy'a muruwak rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.) Tupã'a rehe juru ai rahã, anĩ. Amõ juru ai ehe rahã, ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹ —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehẽ ke amõ ta hykíy ta raho. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta tĩ. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Mupyrara ta raho tĩ. Arahã myja pehẽ juehe har pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo tĩ. ¹² Arahã Tupã'a riki mujekwa ta pehẽ pe. Ma'e pepandu ta, ame'ẽ ke mujekwa ta pehẽ pe. (Ame'ẽ ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

¹³ Hetaha ta pyter ngi amõ sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jande pái manõ. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ẽ ngi har: “Ne mu pe eme'ẽ tĩ!” aja ihẽ mu pe epandu. Ihẽ mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Sa'e! Anĩ. Esarahã! “Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ra'yr ta pe ihẽma'e ke eme'ẽ me'ẽ” aja nde pái pandu ym te ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ me'ẽ ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵ Upa ngã pe a'e pandu tĩ:

—Pehendu katurahã! Upa katu te ma'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ tar katu rahã, pesak katu te'e. Pemoĩ ym pehẽ. Pesarahã! Ima'ehũ namõ amõ ixo. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe yman rahã ixo katu ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ (Pe, ame'ẽ rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ ima'ehũ matyr ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke pandu:

—Ko amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, heta te hũ ma'e ke kupixa pe ihĩ. ¹⁷ Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uĩ: “Mã! Kupixa ngi marã ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?” aja sawa'e jupe. ¹⁸ Pe, kuja ame'ẽ jupandu jupe: “Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihẽ amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hũ tiha ame'ẽ ke amujã ta. A'ep ihẽma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ẽ ke amoĩ ta ipe tĩ. ¹⁹ Upa rahã, ihẽ ajupandu ta ihẽ jupe. ‘Mã! Katu tiki ihẽ pe. Yman rahã, pehũ ta ihẽma'e ke. Aputu'u katu. Ihẽ mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihẽ juehe' aja ihẽ pe” aja sawa'e pandu jupe tipe. ²⁰ Anĩ. Aja ym ta. Ywa ngi Tupã pandu: “Nde riki ereka'u te'e! Kome'ẽ pytun rahã, nde eremanõ ta kÿ. Pe, nema'e matyr hũ ame'ẽ ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anĩ. Amõ pe nde eremupyta ta riki, aja Tupã pandu” — aja Jesu mu'e.

²¹ Pe, a'e pandu tĩ:

—Aja ta riki amõ pe. Ima'e ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, aja ta. Pe riki Tupã koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ẽ ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ejurujar katu
(Matéu 6.25-34)

²² (Ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, katu ym, aja mu'e tar katu tĩ.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe apandu katu. Pehẽ mi'u rehe har jõ pejumupyai ym pexo. “Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. ²³ Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. ²⁴ Ma'ewyra rehe pesarahã! Jy-tym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tĩ. Ma'e matyriha renda nixói tĩ. Humi'u ke Tupã me'ẽ katu ipe. Pesarahã! Ma'ewyra 'ar koty te we pehẽ pexoha katuha ke. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta aja mujekwa katu.)

²⁵ —“Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman pepyta te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. ²⁶ Aja ta'yr mi marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. Aja rahã, amõ ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tĩ.

²⁷ —Ma'eputyr rehe pesarahã! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujã ym tĩ. Amõ usak ehe rahã, katukwer. Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar Saromã ima'ehũ te namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer tĩ. Pesarahã! I'ar koty te we ma'eputyr katu te ha ke. ²⁸ Tupã riki ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koĩ upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ẽ ke jape'a aja amõ hany. Upa ukwái. Pesarahã! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahã, pehẽma'e mundeha ke a'e me'ẽ katu ta pehẽ pe tĩ. Mã! Ame'ẽ rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. ²⁹ Pehẽ pe'u ame'ẽ ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehẽ. Ame'ẽ rehe jõ pejumupyai ym. ³⁰ Ame'ẽ ke rehe jõ kome'ẽ ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Aja pexo ym tĩ. Pehẽ mi'u peputar. Pehẽma'e mundeha peputar. Ame'ẽ ke pehẽ pái keruhũ ukwa katu. (Pehẽ pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ẽ ke rehe jõ pejumupyai ym pexo. ³¹ Kuja katu. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahã, upa pehẽma'e nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ
(*Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4*)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ! Heta ym pehẽ. Apandu katu pehẽ pe. Ngã ngi pekyje ym pexo. Pehẽ rehe pehẽ pái keruhũ usak katu te ixo, a'erehe ngã ngi pekyje ym pexo. Yman rahã, henda ke pe pehẽ ke a'e raho ta tĩ. Aja a'e putar. ³³ Pehẽma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ. Pe, tamatarer ryru ijuk ym aja me'ẽ namõ pexo. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽma'e hũ namõ pexo, ame'ẽja saka. A'ep ame'ẽ ke kanim ym te ta. Ma'e mukanĩha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa. ³⁴ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywryiha rehe peharõ katu pexo
(*Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36*)

³⁵ A'e pandu tĩ:

—Peharõ katu pexo! Pehẽma'e kamixa pemunde katu. Pehẽma'e xirur aja tĩ. Pemunde katu tĩ. Araparin pemuwera katu aja pexo tĩ. ³⁶ Ijar rehe miasu ta harõ ixo. (Aja ihẽ rehe peharõ katu pexo tĩ.) Jumendaraha rehe ngã mi'u matyr. Ame'ẽ upa rahã, ijar jywyr uwyr. Ame'ẽ ke rehe miasu ta harõ ixo. A'e jywyr uwyr rahã, pukái ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta. ³⁷ Miasu ta harõ katu ixo. Ukwer ym ngã tĩ. Ame'ẽ ke ijar ukwa rahã, miasu ta hury katu ta. Apandu pehẽ pe. Kamixa ke ijar pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta pepandu ta: “Ma'e ngã u'uha renda pe pewapyk peho” aja. Pe, a'e atu ngã mi'u ke moĩ ta, miasu ta pe. ³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr ta uwyr my. Satur rahã we ta jywyr my. Miasu ta harõ katu ixo. Ame'ẽ ke ijar usak rahã, miasu ta hury katu ta. ³⁹ Pesarahã! Ma'e mukanĩha uwryiha angaha ke rehe ok jar ukwa katu rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanĩha musorok ym ta tipe.

⁴⁰ —Pehẽ aja tĩ. Ihẽ rehe peharõ katu pexo. Awa aja ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa ngi ihẽ riki ajywyr rahã, peharõ katu

pexo my. “Jywyr ym ta apo rĩ” aja pekwa pekwa pexo rahã, pahar ihẽ ajywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ẽ ke. Miasu katu ym ame'ẽ ke tĩ.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ẽ miasu harõ katu ixo my, ame'ẽ ke nde erepandu. Ame'ẽ ke jande pe jõ nde erepandu my? Upa ngã pe nde erepandu my? — aja Jesu pẽ.

⁴² A'e pandu:

—Ihẽ kotyhar ta pe jõ apandu. Upa ihẽ kotyhar ta ihẽ rehe harõ katu ta me'ẽ te'e. Ijar rehe miasu harõ katu. Aja ihẽ rehe harõ katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pesarahã! Myja me'ẽ miasu riki ukwa katu ame'ẽ ke my? Myja me'ẽ miasu riki ijar pandu ame'ẽ ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, ngã mi'u ke eme'ẽ me'ẽ katu ngã pe” aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.) ⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ẽ ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ẽ miasu hury katu ta. ⁴⁴ Pesarahã! Apandu pehẽ pe. Ame'ẽ miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ẽ ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁵ —Amõ kotyhar rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ẽ ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihẽ jar pepaite oho. Yman rahã, jywyr ta” aja jupe. Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã hũ. Sawa'e ta ke. Kũjã ta ke aja tĩ. Nupã hũ tĩ. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hũ uĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. ⁴⁶ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ẽ wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta. Pe, ame'ẽ ke ijar mupyrara hũ ta. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Aja ijar mupyrara hũ ta. Miasu katu ym ame'ẽ ke mupyrara hũ ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ẽ ke miasu ukwa katu tipe. Anĩ. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rĩ. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahã, ijar mahy hũ ta a'e ke. Pirok hũ ta tĩ. ⁴⁸ Pe, amõ ihĩ. Ijar pandu ame'ẽ ke miasu ukwa ym. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi

ta. Ukwa ym ha namō miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihē kotyhar ta tī. Pekwa katu rahā, pehendu katu ta me'ē te'e. I'ar koty we pekwa katu rahā, i'ar koty te we pehendu katu ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amō koty koty ngā jy'ar

(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tī:

—Ihē ajur, a'erehe kome'ē ywy pe har ta amō koty koty jy'ar ta. Ame'ē ke upa rahā, katu ta tipe. Ame'ē upaha ihē aputar. ⁵⁰ Amō ta ihē ke mupyrara hū ta me'ē te'e. Ame'ē upa ym we rī. A'erehe ihē apyai te'e axo we rī. ⁵¹ Kome'ē ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ē ke ihē amuputu'u ajur, aja pekwaaha my? Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu. Ihē ajur, a'erehe amō koty koty amō ta jy'ar jy'ar ta. ⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteihar upa hetaha ta ixo. Ihē rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokōi anī ta. Amō rahā, ihē rehe mokōi jurujar katu ta. Mahapyr anī ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta. ⁵³ Ihē rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anī. Pe, ihē rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anī. Ihē rehe imāi ta jurujar katu ta. Imembyr kūjā ta anī. Ihē rehe imembyr kūjā ta jurujar katu ta. Imāi ta anī. Ihē rehe imembyr reko ame'ē ta jurujar katu ta. Kūjā ta anī. Ihē rehe kūjā ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ē ta anī ta. Aja amō koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupā muwyr ame'ē ke ko ixo, aja ukwa ym ngā

(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngā pe pandu tī:

—Aman pihuniha rehe pesak rahā, pahar pepandu: “Aa! Aman ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr. ⁵⁵ Pe, ywytuha rahā, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr. ⁵⁶ Mā! Mokōi pekwaaha namō pexo! Ywa rehe ihī ame'ē ke rehe pesak rahā, ame'ē ke pekwa katu. Ywy rupi ihī ame'ē ke aja tī. Pekwa katu tī. Ihē rehe har anī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu tipe. Ame'ē rehe pesak tipe. Anī. Ihē riki Tupā

muwyr ame'ē ke ihē, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namō pahar emukatu (Matéu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tī:

—“Katu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke ihē akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahā, katu ame'ē ke nde ereha'e ta me'ē te'e. ⁵⁸ Esarahā! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngā panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mā! Inamō nde ereho erexo rahā, emukatu. “Mā peja ym. Eraho ym ihē ke. Ihē rehe nde py'a emujywyr katu. Katu ta apo 'y'” aja pahar emukatu. Aja rahā, ngā panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anī rahā, nde eremukatu ym rahā, nde ke raho ta. Aja rahā, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho. ⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahā, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mā peja pahar emukatu. Katu ame'ē ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo

¹ Arahā, amō ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Hymba ke amō ngariréi ywy pe har ta hany hany ixo. Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī u'am. Arahā, ame'ē ta ke Pirat je'ēha rupi amō ta jukwa. Mā! Ame'ē ta jaxer ai te'e nahā my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

² Pe, Jesu pandu:

—Hā! Aja ame'ē ngariréi ywy pe har ta ke amō ta jukwa. A'erehe kuja pekwaaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer ai ame'ē ta ke nahā my? Amō ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaaha naī. ³ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ngariréi ywy pe har ta aja pema'ē ta tī.

⁴ —Amō we tī. Siroe renda pe heta ngā ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ē ta rehe ywy pirā ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ē ke u'ar. Upa ngā ke jukwa.

Kuja pekwaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer te. Jerusarē ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha my? ⁵ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ta aja upa katu te pemanō ta tī – aja Jesu pandu.

(“Pemanō ta” aja pandu rahā: “Mupyrarahā renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke Jesu mujekwa

⁶ Pe, myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amō sawa'e usak oho. Hok rake i'āi ame'ē ke. Ma'eywa rehe usak oho tī. Anī. I'a ym. Nixói. ⁷ Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahā! Yman ma'eywa ke ihē apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahā, kome'ē ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewā kuja i'āi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu. ⁸ Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anī we rī. Mā pewe i'āi rī. Ko ywy ke hake rupi ihē amungái mungái we ta rī. Ame'ē rupi ma'e muhuryha ihē amoī ta tī. ⁹ Pe, amō i'aha angaha ke rehe uhyk rahā, i'a rahā, katu ta tiki. I'a ym rahā: ‘Emondok embor’ aja ihē pe nde erepandu ta kŷ. Pe, ihē amondok ta” aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak mondo. I'a katu, ame'ēja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ē ke rehe Tupā harō we rī. Pyrara usak we ehe rī. Muruwak ym rahā jō, pe, mupyrara ta ngā ke. I'a ym, ame'ēja saka.)

Putu'uha 'ar rahā, kūjā ke Jesu mukatu

¹⁰ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uī. ¹¹ A'ep amō kūjā ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e, a'erehe ahy hū. Yman te ahy ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marā ka ym pu'am katu wataha. ¹² Jesu usak ehe rahā, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³ Aja pandu rahā, iākā rehe ipo ke mujar. Aja rahā, pahar katu pu'am u'am. Tupā pe: “Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke” aja kūjā pandu pandu.

¹⁴ Jy'ariha rendama'e kapitā parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu. (Aja rahā, paraky e'e, aja ukwaha naī, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihī, ame'ē ta pe pandu:

—Awa po wajar peteī wera rahā jō, ma'e ke amō ma'ema'e katu. Ame'ē wera rahā jō, amō mukatu katu pehē ke. Ame'ē wera rahā jō mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahā, anī ta. Mukatu ym ta me'ē te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitā pandu.

¹⁵ Jesu pandu:

—Mā! Putu'uha 'ar rahā ihē aparaky, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Upa pehē ngi har amō tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ē ta raho. Jumen ke aja tī. Putu'uha 'ar rahā, aja te'e pehē. Ame'ē peparaky, ame'ēja saka tī. (Pehē py'a pe mokōi pekwaha namō pexo!) Katu ym aja. ¹⁶ Pesarahā! Ko kūjā riki Amarā rainō ke. (A'erehe Tupā usak katu ehe, ame'ē ke a'e tī.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, a'e ke Satana mupyrara. (Ājā ramūi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahā, kūjā ahyha ke amukatu. Apo jō putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷ Aja pandu rahā, huwajan ta huxī. A'e pandu katu, a'erehe ame'ē ta huxī ingi. Amō ta anī. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngā ehe.

Ma'e ra'ī jytym ame'ē rehe har (Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32)

¹⁸ Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta riki kuja saka. ¹⁹ Kupixa pe ma'e ra'ī ta'yr te mi ame'ē ke sawa'e jytym. Mosata ra'ī ke. Ame'ē hywōi. I'y tiha te hū oho rahā, myra aja tiha oho tī. Pe, hākā rehe ma'ewyra ta haity mujā mujā — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu pandu py rahā, Tupā kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. I'i atu te rahā, ixotyhar ta heta te hū ta. I'y tiha te hū, ame'ēja saka, aja mujekwa katu.)

*Ma'e mupururukiha rehe har
(Matéu 13.33)*

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta riki kuja saka. ²¹ Ahúi aja me'ë ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ë ku'i pururuk hũ oho — aja Jesu.

(Aja rahã, pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahã, heta te hũ ta aja mujekwa katu.)

*Hukwen pu'i mi ame'ë rehe har
(Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23)*

²² Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ amõ ok ta ra'yr rupi ngã ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tĩ. Mu'e mu'e oho tĩ. Aja Jerusarë ok ta koty oho ixo. ²³ Pe, amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Tupã muhã katu ame'ë ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

²⁴ —Hukwen ta'yr mi rupi amõ ixo. Pehẽma'e pyrãtã katuha namõ mã peja pexerahã! Ko pehẽ pe apandu. Heta ame'ë ta ixo tar katu tipe. Marã ka ym ixeha. ²⁵ Pesarahã! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukái pe'am: “Sa'e! Epirar jande pe” aja ipe. Pe, a'e pandu ta: “Anĩ ta. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ” aja pehẽ pe. ²⁶ Pe, pepandu: “Nde erekwa riki. Nde namõ ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ë ta ke jande. Jande rekoha pe Tupã je'ëha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki” aja ipe. ²⁷ A'e pandu tĩ: “Anĩ. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehẽ. Pejywywyr peho ihẽ ngi” aja pehẽ pe ok jar pandu ta. (Ihẽ riki ame'ë ok jar aja saka.)

²⁸ —Tupã ixo ame'ë pe hurya namõ Amarã ixo. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Hurya namõ ixo tĩ. Upa katu te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta aja tĩ. A'ep hurya namõ ixo tĩ. Pehẽ anĩ. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ë rehe pesak rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã rehe peparahy ta, a'erehe pehẽ rãi pesu'u su'u ta. ²⁹ Heta ame'ë ta jy'ar ta uwyr. Amõ awa ta jy'ar ta uwyr. Jundéu awa aja ym ame'ë ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihã koty ngi

jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Warahy jurukwã koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tĩ. Jy'ar ta uwyr tĩ. Tupã ixo ame'ë pe jy'ar ta uwyr. Tupãma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hũ ta ngã. ³⁰ Upa katu te ame'ë ta rehe Tupã juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

*Jerusarë ok ta rehe har Jesu pandu
(Matéu 23.37-39)*

³¹ Arahã amõ parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngã jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: “Apyta we ta rĩ. Apo ngã py'a ngi ãjã ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ë ta ke amukatu axo tĩ. Koĩ aja ta tĩ. Koĩ har pewe ihẽ ama'eha ke amumba ta” aja Ero pe pepandu peho. ³³ Mã! Ihẽ aho we ta me'ë te'e rĩ. Koĩ aja tĩ. Koĩ har pewe aja tĩ. Pe, Jerusarë ok ta pe ahyk ta. Jerusarë ok ta pe jõ Tupã je'ëha pandu ame'ë ke amõ jukwa ta me'ë te'e. Amõ renda pe anĩ — aja Jesu. (Aja rahã, Jerusarë ok ta pe a'e manõ ta, aja mujekwa katu.)

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Jerusarë ok ta pe har ta! Mã! Ima'e je'ëha pandu ame'ë ta ke Tupã muwyr rahã, ame'ë ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ë ta ke a'e muwyr rahã, ita ra'yr pe pejukwa tĩ. Jerusarë ok ta pe har ta! Pehẽ kotyhar ta ke amõ amõ rahã, ihẽ amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahã, pehẽ ke amõ ta jukwa ym ta tipe. Anĩ. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imãi mujy'ar inom, aja pehẽ ke amujy'ar tar katu tĩ. Anĩ. Peputar ym. ³⁵ Jerusarë ok ta pe har ta! Pehẽ rekoha ke pehẽ pe te'e Tupã hijar oho. Ko pehẽ pe apandu katu. Kuja pepandu ta: “Mã peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ë ke rehe Tupã usak katu” aja ta pehẽ. Aja pepandu rahã jõ, ihẽ rehe pesak ta tĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ë ke — aja Jesu pandu.

14

Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu

¹ Amõ jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, Jesu pe amõ parise pandu. Parisema'e kapitã a'e.

—Ihë rok pe ihë namõ ja'u jaho — aja.

Pe, inamõ ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahã, amõ ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahã, mukatu ta my? Mukatu rahã: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe. ² Huwa koty amõ sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga rãi ipe. Itymã ke aja tĩ. Punga rãi tĩ. ³ Pe, Moise je'ëha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ:

—Myja Moise je'ëha rehe panduha ihĩ my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ë ke amõ mukatu katu my? Anĩ ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anĩ. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ë ke ema'e ym” aja Moise je'ëha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo. ⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehë ngi har ta'yr ywykwyr typy ame'ë pe u'ar rahã, pahar amõ jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahã, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahã, aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, u'ar tĩ. Pahar jo'ok ta ingi tĩ. (A'erehe putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ë ke amukatu rahã, katu tiki tĩ) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ë panduha rehe marã ka ym je'ëha ke amõ ta mujywyrriha ipe.

“Ihë katu ihë” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amõ ta u'u uwyr rahã, wapyka katu te ame'ë pe wapyk wapyk oho. Ame'ë rehe Jesu usak rahã, myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke pandu ngã pe.

⁸ —Jumendaraha rehe ngã mi'u ke amõ matyr rahã: “Ejur se nde tĩ” aja ijar pandu nde pe. Aja rahã, kapitã rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahã, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ë ke ijar mujy'ar my tĩ. ⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ë sawa'e pe eme'ë” aja nde pe ijar pandu. Aja rahã, nde ruxĩ ta ingi. Amõ wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahã! Kuja katu. Nde pe ngã mi'u jar pandu: “Ejur se nde tĩ” aja. Nde ereho rahã, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahã, pandu nde pe: “Anĩ! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ë pe ewapyk ejur” aja ngã mi'u jar. Aja rahã, nde rehe a'ep ihĩ ame'ë ta usak. Aja rahã, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihë riki amõ ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahã, ame'ë ke Tupã muhuxĩ ta. “Ihë riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym ihë” aja jupe ukwa rahã, ame'ë ke Tupã muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: “Ihë rok pe ja'u jaho” aja pandu ame'ë pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahã, nde rehe katu ame'ë ta ke jõ emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Ne anam ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Amõ amõ nde rok rake rupi ihĩ, ame'ë ta ima'ehũ namõ ixo. Ame'ë ta ke jõ emujy'ar ym tĩ. Esarahã! Nde eremuju'ar rahã, pe, i'atu rahã, nde pe pandu ta uwyr: “Ihë rok pe ma'e ke e'u ejur” aja nde pe. ¹³ A'erehe ngã mi'u nde erematyr rahã, ima'e ym te ame'ë ta ke emujy'ar. Wata katu ym ame'ë ta ke emujy'ar tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke emujy'ar tĩ. Ijywa katu ym ame'ë ta ke emujy'ar tĩ. (Ame'ë ta marã ka ym so'o jukwaha.) Ame'ë ta ke emujy'ar. ¹⁴ Aja rahã, nde rehe Tupã usak katu ta. Esarahã! Ame'ë ta nde pe marã ka ym ma'e ke juja katu te mujywyrriha. Esarahã! Nde pe Tupã riki mujywyr ta. Yman rahã, katu ame'ë ke ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mukwera katu muhem rahã, ma'e ke a'e riki mujywyr katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitã pe.

Ngã mi'u matyr keruhũ ke (Matéu 22.1-10)

¹⁵ Amõ sawa'e myrape rake wapyk uĩ. Jesu pandu ame'ë ke rehe hendu rahã, pandu ipe:

—Tupã ixo ame'ë pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ë ta mã hurry katu ta kũ — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amõ sawa'e ngã mi'u ke matyr hũ. Heta ngã pe pandu: ¹⁷ “Pehë johu pe'u

pejur” aja ngã pe. Angaha ke rehe uhyk rahã, miasu pe pandu: “Eho. Ihẽ mi'u u'u ame'ẽ ta pe ebandu eho. ‘Pe'u pejur. Upa ihẽ amoĩ katu’ aja ebandu eho” aja ngã mi'u matyriha jar pandu.

¹⁸—Pe, miasu pandu oho rahã, amõ amõ pandu: “Aho ym ta ihẽ” aja. Kuja amõ pandu py: “Ywy ke ihẽ amõ ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo 'y. ‘Aho ym ta ihẽ’ aja nde jar pe ebandu” aja miasu pe. ¹⁹ Amõ pandu: “Tapi'iruhu mokõi mu'am ame'ẽ ke ajo'ok. Aja me'ẽ awa po wajar peteĩhar upa ajo'ok. Ma'e ke hykýi katu raho nahã my? Ame'ẽ ke amanga ta aho. ‘Aho ym ta ihẽ’ aja nde jar pe ebandu” aja miasu pe pandu. ²⁰ Pe, amõ pandu: “Ajumendar ramõ te ihẽ. A'erehe marã ka ym ihẽ ahoha” aja miasu pe.

²¹—Pe, upa amõ ta pandu ame'ẽ ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hũ ngã rehe. Miasu pe pandu: “Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke se emuhyk erur. Itymã hãtã ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Wata katu ym ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ” aja miasu pe.

²²—I'i atu ijar pe miasu pandu: “Sa'e! Upa nde erebandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e. Pewe soroka ihĩ, ma'e u'uha renda pe” aja ipe.

²³—A'erehe miasu pe ijar pandu tĩ: “Eho we rĩ. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihĩ. Ame'ẽ ngi upa ngã epyhyk erur. Ihẽ rok ke emutyryhem. ²⁴ Apandu katu. ‘Ma'e ke pe'u pejur’ aja ihẽ apandu py, ame'ẽ ta u'u ym te ta. Ihẽ mi'u amatyr ame'ẽ ke u'u ym te ta” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja rahã: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame'ẽ ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

*Jesu namõ ixo ame'ẽ ta rehe har
(Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24)*

²⁵ Heta te hũ ngã oho ixo inamõ. Pe, Jesu uwak rahã, pandu ngã pe:

²⁶—Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja

ixoha. Ipái rehe amõ ipy'a katu. Ame'ẽ 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Hakehar rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ta'yr ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Imu ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Ianam ta rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Juehe te'e aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ rehe ipy'a katu. Aja rahã jõ, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁷—Ihẽ namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ ke amõ ta jukwa tar katu my. Pe, a'e pandu: “Anĩ. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihẽ ke jukwa ta my? Ahijar ym ta” aja. Aja rahã, ihẽ kotyhar aja ixo ta.

²⁸—Pehẽ ngi har amõ riki ok keruhũ mujã rahã, myja myra hetaha rahã, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehĩ nahã my, ame'ẽ ukwa ta. Ukwa ukwa py ixo. ²⁹ Ukwa ym rahã, mumba ym ta. Ixangwer jõ upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marã ka ym mumbaha. Ame'ẽ rehe usak ame'ẽ ta upa puka puka hũ ehe. ³⁰ “Mã! Ok keruhũ sawa'e mujã ta tipe ixo. Mumba ym ta riki” aja ngã puka puka hũ ehe.

³¹—Pesarahã! Amõ kapitã keruhũ jumai tate oho. Heta te hũ sonda ta namõ oho ta. I'ar koty te we huwajan ta rahã, ima'e pyrãtãha ke a'e ukwa py ta. Huwajan ta ke a'e muputu'u ta my, ame'ẽ ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo. ³² Marã ka ym muputu'uha rahã, je'ẽha ke mondo ta, amõ kapitã keruhũ koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahã, je'ẽha ke mondo ta. “Myja rahã, nde ereputu'u ta my? Jamukatu jande juehe” aja je'ẽha ke amõ pandu ta oho ipe. Pe, muputu'u.

³³—Aja pehẽ pe tĩ. Pekwa pekwa katu py pexo. “Ixotyhar aja ihẽ axo ta. Ihẽ ke amõ jukwa tar katu rahã, tapijar te'e we ixotyhar aja ihẽ axo ta” aja pekwa pekwa pexo. Pehẽ ngi har amõ upa katu te ima'e ke hijar ym rahã, marã ka ym ihẽ kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

*Jukyr jaxer aja ym pexo
(Matéu 5.13; Mak 9.50)*

³⁴ A'e pandu tĩ:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym he'ẽha amõ mujywy ehe. ³⁵ Jaxer riki.

Ywy rehe moĩ rahã, muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amõ ma'e muhuryha namõ mu-para ym tĩ. Ombor te'e awa. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amõ. “Jesu kotyhar aja ihẽ axo ta” aja amõ pandu rahã, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahã, jukyr he'ẽha upa kanim ame'ẽja saka. Katu ym. A'e ke Tupã ombor te'e, ame'ẽja saka ta tĩ.)

15

Arapuharan kanim ame'ẽ rehe har (Matéu 18.12-14)

¹ Amõ rahã, heta ngã jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta jy'ar uwyr ehe. Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ta jy'ar uwyr ehe tĩ. Panduha rehe hendu uwyr. ² Pe, parise ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ ehe har tĩ. Kuja:

—Mã! Amõ jaxer ame'ẽ ta namõ ixo katu. Ma'e ke a'eta namõ u'u tĩ. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ẽ je'ẽ hũ.

³ A'erehe myja me'ẽ ma'e kanim ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe:

⁴ —Pehẽ ngi har amõ heta arapuharan ta namõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩ kanim oho rahã, ijar kekar kekar ta oho. Kãpĩ u'u, aja kanim ym ame'ẽ ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ẽ ke kekar kekar oho. Pe! Mahem. ⁵ Mahem rahã, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur. ⁶ Hok pe muhyk rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Arapuharan kanim ame'ẽ ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja arapuharan jar. ⁷ Pesarahã! Aja ywa pe Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu tĩ. Amõ ta katu ame'ẽ ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ẽ ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta aja ixo. Ame'ẽ ta rehe Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu. Pe, peteĩ sawa'e katu ym ame'ẽ riki ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, i'ar koty te we Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ẽ rehe har

⁸ A'e pandu rĩ:

—Kuja amõ we tĩ. Amõ kũjã ita tamatarer pu'a namõ ixo. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ẽ ke. Jande popa hetaha namõ ixo. Pe, peteĩ kanim rahã, kuja kekar. Araparin ke muwera. Ame'ẽ weraha rupi peir peir ixo. Ame'ẽ matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem. ⁹ Mahem rahã, ehe katu ame'ẽ ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: “Ita tamatarer pu'a kanim ame'ẽ ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!” aja kũjã pandu. ¹⁰ Pesarahã! Aja Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu ta tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, Tupã je'ẽha rahoha ta hury katu ta ehe tĩ — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ẽ rehe har

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ sawa'e mokõi ta'yr ta namõ ixo.

¹² Amõ wera rahã, ipái pe peteĩ pandu. Ame'ẽ riki u'ar we ame'ẽ ke. (Ame'ẽ ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manõha rehe harõ tar ym.) Kuja pandu: “Papa! Nde eremanõ rahã, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta kũ. Wajar ihẽma'e ta. Apo ame'ẽ ke ihẽ pe emuwyrãhã!” aja ipái pe. A'erehe ima'e ke ipái me'ẽ me'ẽ. Mokõi ta'yr ta pe me'ẽ hũ.

¹³ —Pe, ame'ẽ ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ẽ ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahã, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amõ ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u te'eha rupi tamatarer ke me'ẽ me'ẽ. Upa katu te ipy'a moĩ, ame'ẽ ke rehe tamatarer me'ẽ me'ẽ rã. ¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ẽ ywy rupi nixói te ngã mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tĩ. ¹⁵ A'erehe ame'ẽ ywy pe har sawa'e pe pandu. “Ihẽ aparaky ta nde pe” aja. “Ere. Ihẽma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ẽ me'ẽ katu” aja sawa'e pandu. Ame'ẽ ke rehe a'e usak usak ixo. ¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ẽ ke kure ta u'u ixo. Ame'ẽ ke a'e u'u ta tipe tĩ. Me'ẽ ym ma'e ke ngã ipe.

¹⁷ —Peramõ ipy'a upak ipe. Jupandu jupe: “Mã! Ihẽ páima'e miasu ta ma'e ke u'u

rahã, pyta we riki. Heta ma'e ke ihĩ. Ko ihẽ myahyha namõ ihẽ axo. Amanõ tate ihẽ. ¹⁸ Papa rekoha pe ihẽ ajywyr ta aho tĩ. Kuja ihẽ apandu ta: 'Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ¹⁹ "Ihẽ ra'yr" aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, mã katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tĩ' aja papa pe ihẽ apandu ta" aja jupandu jupe. ²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jywyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahã, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman. Huwa ke pyter pyter tĩ. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: "Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. 'Ihẽ ra'yr' aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, katu tiki" aja ipái pe.

²² —Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: "Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ. Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ. ²³ Upa rahã, perur amõ tĩ. Tapi'iruhu ta'yrer ke perur. Ixa te ame'ẽ ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujã ta. ²⁴ Ko ihẽ ra'yr manõ aja akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y" aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.

²⁵ —Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ẽ ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahã, ma'e tyapuha rehe hendu. ²⁶ Pe, amõ miasu pe pukái: "Ejur se! Ma'e puki?" aja ipe. ²⁷ A'e pandu: "Ne mu ko uhyk uwyr. Manõ ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: 'Tapi'iruhu ta'yrer ke pejukwa. Ixa te ame'ẽ ke' aja jande pe" aja miasu pandu ipe.

²⁸ —Ta'yr jepy ame'ẽ ke parahy te'e. Hok pe ixo tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: "Exe ejur nde tĩ" aja pandu hũ ta'yr pe. ²⁹ Ta'yr pandu: "Anĩ. Axe ym ta. Esarahã! Aparaky hũ axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ẽja ihẽ. Ne je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu te. Aja te'eha ihẽ axo. Nde ereme'ẽ ym te ma'e ke ihẽ pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ẽ ym

riki. Ame'ẽ namõ ihẽ rehe katu ame'ẽ ta namõ jõ amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anĩ. Nde ereme'ẽ ym ihẽ pe. ³⁰ Apo peme'ẽ nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'ẽha rupi tapi'iruhu ta'yrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ẽ ke. Katu ym aja" aja ipái pe ta'yr jepy ame'ẽ pandu. ³¹ Pe, ipái pandu: "Sa'e! Ihẽ ra'yr nde. Ihẽ namõ nde erexo. Aja te'eha nde. Upa ihẽma'e kohĩ. Ame'ẽ riki upa katu te nema'e tĩ. ³² Ko nde mu riki manõ, aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujã ta me'ẽ te'e. Jande rury katu ta me'ẽ te'e. Jande rok pe jaxe jahorahã!" aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahã, Tupã hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amõ mukanim

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe, amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ ame'ẽ ke a'e. Ima'e tamatarer ke amõ usak usak ixo. Pe, ijar pe amõ ta pandu oho: "Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo" aja ijar pe. ² Pe, amõ pe ijar pandu: "Tamatarer usakiha emuhyk se" aja ipe. Usakiha uhyk rahã, ijar pandu ipe: "Nde erema'ema'eha rehe har ihẽ ahendu. Jete-har te my? Myja ihẽma'e tamatarer nde ereme'ẽ me'ẽ my? Myja nde eremujiwyr tĩ? Ame'ẽ ke upa katu te emapyk. Ihẽ asak ta. Ihẽma'e ke nde eresak ym ta apo 'y" aja ijar pandu.

³ —Pe, hok pe jywyr rahã, usakiha jupandu jupe: "Ihẽma'e parakyha ngi ihẽ jar ihẽ ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihẽ pyrãtã ym ihẽ. (Marã ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngã pe apandu pandu rahã, ihẽ ruxĩ ta ihẽ ke ingi. Aja ama'e ym ta. ⁴ Aa! Apo akwa katu! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke amu'am ta. Pe, ihẽma'e parakyha ngi ihẽ ke muhem rahã, ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ixo ta. Hok pe ame'ẽ ta ihẽ ke mupyta katu ta" aja jupandu jupe.

⁵ —A'erehe ijar pe ma'e ke mujywywyr ame'ë ta ke muhyk. Upa muhyk. Amõ pe pandu py: “Myja hetaha ihë jar pe nde eremujuwywyr ta my?” aja tamatarer usakiha pandu. ⁶ Sawa'e pandu: “Mandeju ra'ĩ ka aja me'ë heta te hũ amujywywyr ta me'ë te'e. Kamuxĩ ra'yr ke tyryhem heta te hũ, kuja, 100 hetaha ke” aja usakiha pe. A'e pandu: “Esarahã! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe emupinim. Wajar jõ nema'e mangaha kohĩ. Kuja, 50 aja hetaha jõ emupinim. Ihëma'e parakyha nixói rahã, ihë rehe eharái ym” aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tĩ: “Apo ihëma'e parakyha ngi ihë jar muhem rahã, peme'ë ihë rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁷ —Amõ pe pandu: “Ne rahã tĩ! Myja nde eremujuwywyr ta ihë jar pe my?” aja usakiha pandu. Amõ pandu: “Ahúi aja me'ë heta te hũ amujywywyr ta me'ë te'e. Kuja, 1.000 wasãkã mangaha mutyryhem” aja usakiha pe. A'e pandu: “Ko nema'e mangaha kohĩ. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahã ihë jar ukwa ym ta. Esarahã! Ihëma'e parakyha nixói rahã, ihë rehe eharái ym” aja ipe. (A'e jupandu jupe tĩ: “Apo ihëma'e parakyha ngi ihë jar muhem rahã, peme'ë ihë rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

⁸ —Ame'ë usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahã, pandu: “Mã! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'ë ta ke mu'am ixo” aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ë.) Ukwã katuha rehe har jõ ijar katu pandu — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Ima'e ke rehe ukwa katuha namõ Tupã kotyhar ta usak usak katu. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta. Mã! Tupã kotyhar ta 'ar koty te we Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa katuha. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ë ta pe ukwa katuha namõ amõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e. Aja rahã, yman rahã ima'e ke pewe hũ ta — aja Jesu pandu.

⁹ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e ke heta ihĩ. Tamatarer. Ma'e katu ame'ë ke. Heta ihĩ tĩ. “Aa! Ame'ë ke Tupã kotyhar ta pe ihë ame'ë ta. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe Tupãma'e parakyha riki katu ta oho” aja pepandu. Aja rahã, pemaõ rahã, ixoty oho rahã, pehë pe Tupã pandu ta: “Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manõ ym te ta awa se. Katu tiki” aja pehë pe Tupã pandu.

¹⁰ —Jetehar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amõ usak usak katu. Aja rahã, jetehar rupi heta te hũ ma'e ke rehe usak usak katu ta tĩ. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahã, te'eha rupi heta te hũ ma'e rehe usak usak ta tĩ. ¹¹ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e ke heta hũ ihĩ. Ame'ë ke jetehar rupi ym pesak pesak rahã, ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë, ame'ë ke pehë pe a'e me'ë ym ta tĩ. ¹² Amõ tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahã, pehëma'e ke pehë pe amõ me'ë ym ta tĩ.

¹³ —Mokõi ijar pe marã ka ym miasu paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteihar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteĩ jar je'ëha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'ëha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi ijar aja saka tĩ) — aja Jesu pandu.

Jesu je'ëha ke

(*Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12*)

¹⁴ Ame'ë panduha ke parise ta hendu rahã, puka puka hũ ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'ë ta ipy'a ke moĩ moĩ katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hũ.

¹⁵ Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehë aja amõ ta ukwaha. Ame'ë ke peputar katu. Anĩ. Aja ym pehë, aja pehë rehe har Tupã ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anĩ. Ame'ë riki jaxer ame'ë ke te'e aja Tupã ukwa katu. Tupã riki ukwa katu te ame'ë ke a'e.

¹⁶ —Aja Moise je'ëha rehe har amõ koty pekwa. Pesarahã! Juã mujahukiha uhyk ym rahã we, Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rĩ. Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta rehe aja tĩ. Hendu katu tĩ. Pe, Juã uhyk. A'engi

myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha ke amō hijar, pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak. Aja rahã: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupã pandu. Ame'ē myrandu katu rehe heta te hũ jurujar katu.
¹⁷ Moise je'ēha rehe amō hendu katu ta me'ē te'e tĩ. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ē ywy keruhũ aja tĩ. Upa ta tĩ. Moise je'ēha rehe hendu katuha anĩ. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e we rĩ.

¹⁸ —Pesarahã! Kuja riki amō. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amō kūjã ke pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ē kūjã ke amō sawa'e pyhyk rahã, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē kūjã ma'e tĩ. Katu ym aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehũ ame'ē rehe har tĩ.

¹⁹ (Tamatarer rehe jō amō ipy'a moĩ rahã, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehũ namō ixo ame'ē ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hũ ame'ē ke namō wata ixo. Wera rahã pame katu te humi'u ke matyr hũ. Aja jumuhury hury juehe. ²⁰ Hok rukwen pe amō sawa'e ke amō ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mãte hũ te'e ehe.
²¹ A'ep harō uĩ. Ima'ehũ, ame'ēma'e myrape 'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ē ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ē ym amō ipe. Jawar ta riki pere ke here here tĩ. ²² Pe, ima'e ym te ame'ē ke manō, Rasaro ke. Amarã rake i'ã ke Tupã je'ēha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe huryha rehe muhyk raho.

—Ima'ehũ ame'ē ke manō tĩ. Pe, amō ta jytym raho. ²³ Mupyraraha renda pe pyrara hũ ixo. Ma'ã rahã, Amarã rehe usak. Hake Rasaro i'ãi. Pijaite we usak ehe. ²⁴ Pe, pukái: “Amarã! Epyrara ihē rehe esarahã! Ihē koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ãkã rakehar munde ta. Ame'ē pe ihē juru ke murysã ta. Tata keruhũ pe ihē axo. Apyrara hũ ihē ke” aja Amarã pe.

²⁵ —Pe, Amarã pandu ipe: “Sa'e! Anĩ. Ywy pe nde erexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ē ke nema'e riki. Ame'ē ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anĩ. Upa katu te ma'e katu ym ame'ē ke ima'e riki. Apo

anĩ. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anĩ. Nde erepyrara erexo apo 'y. ²⁶ Ko riki amō we tĩ. Jande pyter rupi sorok te'e hũ ame'ē ke túi. A'erehe sengi marã ka ym nde koty amō ahaha oho. Nde koty har ngi marã ka ym jande koty amō ahaha uwyr tĩ” aja ipe.

²⁷ —Sawa'e pandu: “Amarã! Aja rahã, ko apandu nde pe. Ihē pái rekoha pe Rasaro ke emondo. ²⁸ A'ep ihē mu ta ixo. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha ixo. Ame'ē ta pe je'ēha namō Rasaro ke emondo. Aja rahã, ame'ē ta se uwyr ym ta tĩ. Se pyrara hũ awa” aja pyrara ixo ame'ē ke pandu.

²⁹ —Amarã pandu: “Anĩ ta. Moise mupinim ame'ē ke namō ne mu ta ixo. Tupã je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ta namō ixo tĩ. Ame'ē panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ē te'e. Hendu katu rahã, ukwa katu ta. Aja rahã peme'ē pyraraha renda pe oho ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ē pe Amarã pandu.

³⁰ —Sawa'e pandu: “Anĩ ta Amarã! Ame'ē ke a'ewan ym we rĩ. Amō we rahã, katu. Kuja. Manõha ngi amō kwera katu uhem, pe, ame'ē riki Tupã je'ēha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo” aja pyrara ixo ame'ē pandu.

³¹ —Amarã pandu: “Anĩ. Moise je'ēha rehe a'eta hendu ym rahã, amō rehe hendu ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ē ke Tupã je'ēha pandu. Ame'ē ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ē ke pandu oho. Tupã je'ēha ke pandu oho. Ame'ē ke rehe hendu ym ta tĩ” aja pyrara ixo ame'ē pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ē rehe har
 (Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42)

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe amō usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ē aja te'e ta ixo. Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ē ke mã Tupã mupyrara te hũ ta. ² Ihē rehe amō amō ta'yn ta jurujar katu. Pe, amō

pandu: “Mā! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahā, mā peja pandu ame'ē jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namō a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahā, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manō rahā, Tupā mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupā mupyrara rahā, mupyrara te hū ta.

³—Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahā: “Mā peja ym” aja epandu ipe. Ame'ē ngi ipy'a ke muruwak mondo rahā, nde py'a emujywyr ehe. ⁴ Wera rahā, awa po wajar mokōi hetaha ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: “Ame'ē ngi ihē py'a amuruwak amondo. Ihē rehe nde py'a emujywyr katu” aja nde pe pandu. Aja rahā, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke

(Matéu 17.20; Mak 11.22-23)

⁵ Jesu mondo ame'ē ta pandu ipe:

—Sawa'e! Mā! Jande py'a jamujywyrriha hātā ame'ē ma'eha. Jande ke emu'e katu. Aja rahā, jajurujar katuha amō we katu ta. Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta — aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Ta'yr mi pejurujar katu rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pema'ema'e katu ta kŷ tī. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e ra'ī ta'yr te mi, ame'ēja saka. Aja rahā kome'ē myra keruhū pe pepandu ta: “Nde rapo ke namō ejujo'ok ehem eho. Y ramūi pe ejujytym eho” aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahā, ame'ē myra jujo'ok ta oho — aja Jesu. (“Myra” aja pandu rahā: “Upa ma'e hātā ma'eha ke” aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ē ke Jesu mu'e:

—Pehē ngi har amō ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Arapuharan ta rehe usak usak ixo amō nahā my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahā, ame'ē pe kuja nde erepandu my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho” aja pandu my? ⁸ Anī. Aja ym. Amō koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke ihē pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihē a'u rahā, ma'e ke

emoi moī ihē pe. Upa a'u rahā, nde ere'u ta” aja miasu pe. ⁹ Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu” aja nde erepandu ym ta. Anī. Ne je'ēha rehe jō hendu katu. Aja miasu katu ame'ē ke a'e, aja mujekwa. ¹⁰ Pehē aja tī. “Pehē katu. Pema'ema'e katu” aja jandema'e sawa'e te pandu ym rahā, nde rury katu pexo rī. A'e pandu ame'ē ke pema'ema'e rahā, kuja pepandu ta: “Miasu ta jō jande. Jande pe sawa'e te pandu ame'ē ke jō jama'ema'e” aja pehē — aja Jesu pandu.

“Ne jō riki katu te me'ē ke” aja peteī jō pandu

¹¹ Jerusarē ok ta pe Jesu oho ixo rahā, amō ywy rupi asa oho ixo. Ngariréi ywy ngi uhem oho rahā, Samari ywy pe uhyk oho. Ame'ē rupi asa oho ixo. ¹² Pe, amō ok ta pe uhyk tate rahā, pereran ma'e u'u hū ame'ē ta uhyk uwyr ixoty. Jande popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amō jundéu awa ta namō ixo ym ta me'ē te'e ame'ē ta.) ¹³ A'eta pukái:

—Jesu! Sawa'e! Jande rehe epyrara esak! Jande ke emukatu — aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahā, pandu:

—Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehē juehe har ipe. Pehē katu aja a'e mujekwa ta ngā pe — aja Jesu.

Pe, ame'ē ta johu oho ixo rahā, upa katu te katu 'y. ¹⁵ Ame'ē ta ngi har peteī jō jywyr. (Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahā, Jesu koty jywyr uwyr. Tupā rehe har katu pandu pandu hū uwyr. ¹⁶ Jesu ruwa koty ipynarāi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moī moī katu ehe.) “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ihē ke nde eremukatu” aja pandu ipe, Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e.

¹⁷ Jesu pandu:

—Mā! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihē koty. ¹⁸ Mā! Amō awa ke jō jywyr uwyr. Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu uwyr. Mā! Aja jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari ywy pe har jō jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

¹⁹ Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihē rehe nde erejuru jar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitā keruhū

(*Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41*)

²⁰ Amō parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahā kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e ywy pe kapitā keruhū aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke uwyr rahā, ehe har upa katu te ngā pandu pandu ym ta. ²¹ Kuja ym ta. Amō pandu: “Pesarahā! Ko riki ixo.” Amō: “Paite riki ixo!” Aja ym riki. Pesarahā! Pehē namō a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki — aja parise ta pe. (“A'e ixo apo 'y” aja pandu rahā: “Juehe har” Jesu pandu.)

²² Jumu'eha ta pe jō Jesu pandu. Kuja:

—Ngā pyrara hū, ame'ē angaha rehe uhyk ta. Arahā kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ihē riki Kirisutu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pe, ngā mupyraraha ngi pehē ke ihē ajo'ok ta. Ame'ē ke peputar katu tipe. ²³ Pe, amō ta pandu ta pehē pe. “Paite pesak peho! Kirisutu pehī!” Amō: “Se pesak pejur. Kirisutu kohī!” Anī. Pekekar ym peho. Nixói. ²⁴ Tupā wera rahā, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngā usak. Aja ihē ajywyr rahā, paite rupi upa katu te ngā ukwa katu ta kŷ tī. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. ²⁵ Pesarahā! Ajywyrriha angaha rehe uhyk ym we ta rī. Kuja uhyk py ta. Ihē ke amō ta mupyrara hū ta. Parise ta aja amō ta putar ym ta ihē ke tī.

²⁶⁻²⁷ —Yman te Noe ixo rahā, amō ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uī. Sawa'e ta kūjā ta ke pyhyk. Kūjā ta aja tī. Sawa'e ta ke pyhyk tī. Aja te'e ngā ixo. Ima'e ke rehe jō usak usak ixo. Pe, jarusu keruhū pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngā ke jukwa. Ihē ajywyr tate rahā, aja ta ngā ixo tī. Ixoha rehe te'e upa apo ixo ame'ē ta ukwa ukwa ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo.

Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

²⁸⁻³⁰ —Yman te Ro ixo rahā, aja upa ngā ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uī. Ma'e ke muhepy hepy u'am tī. Kupixa mujā mujā ixo tī. Hok ke mujā mujā ixo tī. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahā, aman aja tata ke Tupā mungyr. Tatāpūi aja ita ra'yr ke mungyr tī. Upa katu te ame'ē ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihē ajywyr rahā, aja ta ngā ixo tī. Ima'e ke rehe jō ukwa ukwa ixo tī. “Uwyr ym a'e” aja ngā ukwaha naī. Anī. Pahar ihē ajywyr ta. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

³¹ —Pyraraha uhyk rahā, hok kupe ipe ame'ē 'ar pe amō ixo rahā, pahar ujan oho. (Aja rahā, manō ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ē ke hok pe jywyr ym oho tī. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho. ³² Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ā. Pyta riki. Arahā pahar manō.) ³³ Ima'e ke amō mupyta ta katu aja jō ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahā, ixoha kanim ta. Manō ta. Ima'e ke putar ym. “Mā peja kanim” aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahā, ixoha kanim ym ta. Manō ym ta.

³⁴ —Ko apandu pehē pe. Ihē ajywyr rahā, mokōi sawa'e ukwer ou, pytun rahā. Peteī pyta ta. Amō anī. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta. ³⁵ Ma'e ke mokōi kūjā kytyk kytyk u'am. Peteī pyta ta. Amō anī ta. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta. ³⁶ [Kupixa pe mokōi sawa'e ta paraky ixo. Peteī pyta ta. Amō anī ta. Ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

³⁷ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ē ke tūi rahā, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e hū, ame'ē renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahā, Jerusarē ok ta pe har ta ke amō awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarē ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

Tapijar te'e we ixawa'e manō ame'ē ke pandu pandu hū

¹ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupā namō a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ē te'e. Myja me'ē ame'ē ke my, ame'ē ke a'e mu'e. “Mā! Tupā hendu ym jande rehe” aja pahar pandu ym ta me'ē te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

² —Amō ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ē ke amō ta rehe har hendu, pe, pandu: “Nde katu” aja. Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ke a'e. Amō ta rehe pyrara usak ym tī. ³ Ame'ē ok ta pe ixawa'e manō ame'ē ke ixo tī. Sawa'e koty ohoho hū ixo. Pandu pandu hū tipe ipe: “Ihē rehe ihē ruwajan ma'e ke ma'ema'e hū. Nde riki epandu ipe: ‘Ema'e ym’ aja. Nde jō riki nde eremukatu” aja kūjā pandu pandu hū tipe ipe. ⁴ Anī. Yman atu kūjā rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kūjā jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kūjā panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: “Mā! Tupā rehe ihē apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tī. ⁵ Mā! Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke ihē rehe uwyr uwyr hū ixo. Amukatu ym rahā, ihē ke muhe'ō te'e ta. A'erehe kūjā ruwajan pe ihē apandu ta: ‘A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mā peja pete'e pyta katu’ aja apandu ta” aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tī:

—Pesarahā! Ame'ē sawa'e katu ym ame'ē ke a'e. Anī. Pandu ame'ē ke katu riki. “Ihē amukatu ta” aja a'e pandu. ⁷ Aja Tupā namō pepandu tī. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: “Jande ke amō ta mupyrara” aja. Aja rahā, ame'ē ke Tupā mukatu ta. (Sawa'e pe kūjā tapijar te'e we pandu, ame'ēja saka.) “Mā! Jande rehe Tupā hendu ym” aja ym pepandu. ⁸ Anī. Pahar mukatu ta. Pesarahā! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahā, kome'ē ywy keruhū pe ihē ajywywyr ta ajur tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ajywywyr rahā, Tupā kotyhar ta tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu ixo my. Yman ame'ē ta ke amō ta mupyrara riki. Anī. Tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu rahā, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naī, aja me'ē sawa'e ixo. Upa amō ta riki katu ym aja ame'ē ta ukwaha naī tī. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ē ame'ē ta my, ame'ē ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amō rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe mokōi sawa'e ta oho. Tupā namō pandu pandu oho. Peteīhar parise ke. Amō riki homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe ame'ē sawa'e jaxer ame'ē ke a'e. (A'erehe ame'ē sawa'e jaxer ame'ē ke aja parise ta ukwa.) ¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupā namō. Kuja: “Tupā! Amō ta aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja ihē apandu nde pe. Amōma'e ke rehe ipy'a ke amō ta moī moī hū. Pe, pyrātāha namō jo'ok ingi. Ihē anī. Aja ym ihē. Sawa'e katu ame'ē ke ihē. Kūjā rehe amō ta ka'u te'e hū. Ihē anī. Aja ym ihē. Kotete tamatarer matyr ame'ē ke i'āi. Sawa'e jaxer ame'ē ke aja ihē akwa. Peme'ē aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja apandu nde pe. ¹² Peteī seman ngi har mokōi wera rahā, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī katu.) Upa ihē apyhyk ame'ē ke ngi ta'yr te mi nde pe ihē ame'ē. Jande popa hetaha ngi har peteī ihē ame'ē nde pe. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī)” aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupā hendu ym ehe.)

¹³ —Amō sawa'e amō koty panduha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (Jaxer ame'ē ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupā namō. Huxī a'e, a'erehe ywa rehe ma'ā ym u'am. (Ywa pe Tupā ixo, ame'ē rehe ma'ā ym u'am.) Ipixi'a ke mokōi po pe nupā nupā u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: “Tupā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ihē rehe epyrara esak. Ihē rehe nde py'a emujywywyr” aja tamatarer matyr ame'ē ke pandu u'am. ¹⁴ Ko apandu pehē pe. Ame'ē rehe Tupā pyrara usak. Ame'ē sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ē pe Tupā pandu: “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixōi te nde pe” aja.

Amō anī. Parise anī. Ame'ē rehe hendu ym. “Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym. “Ihē katu te” aja ukwa jupe naī, ame'ē pe Tupã pandu: “Nde katu ym” aja. “Ihē katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e” aja pandu ame'ē ke pe Tupã pandu: “Nde katu” — aja Jesu pandu.

*Ta'yn ta rehe Jesu usak katu
(Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16)*

¹⁵ Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar ta. Aja ipy'a katuha mujekwa. Ame'ē ke amō ta putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ē ke jumu'eha ta usak rahā, je'ē je'ē a'eta pe:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja jumu'eha ta.

¹⁶ Pe, Jesu pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupã putar tī. Kome'ē ta'yn ta aja me'ē ta Tupã kotyhar wan ta tī. ¹⁷ Ko pekwa pekwa pexo. Tupã kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupã kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

*Ima'ehū ame'ē rehe har
(Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3)*

¹⁸ Pe, amō jundéu awa tama'e kapitā pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde riki katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'e rahā, ihē ke Tupã muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupã jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. (Ihē Tupã aja nde erekwa my?) ²⁰ Esarahā! Tupã pandu ame'ē ke nde erekwa katu.

“Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Amō ke ejukwa ym.

Emukanim ym amōma'e ke.

Te'e ma'e ke epandu ym.

Nde pái rehe epy'a katu.

Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī” aja

Tupã je'eha ke rehe panduha ihī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa'e pandu:

—Upa ame'ē panduha rehe ihē ahendu katu. Kurumī rahā har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke nde pe. Upa katu te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te eme'ē me'ē. Aja rahā, ywa pe nema'e ke heta te hū ta. Pe, ihē namō eho — aja sawa'e pe.

²³ Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahā, pyai te'e u'am. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (Me'ē tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e u'am.) ²⁴ Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—“Ere. Tupã putar, aja ihē axo ta” aja ima'ehū ame'ē ta marā ka ym panduha. Aja panduha riki hātā. ²⁵ Awi jupiha kwar rupi marā ka ym amō rymba asaha oho. Kame hymba asaha oho. Aja ima'ehū ame'ē ta ke. Tupã putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame'ē rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Aja rahā, Tupã muhā ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Myja awa ke muhā katu ta my, ame'ē ke Tupã jō ukwa katu — aja ngā pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahā! Upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Ko ne namō jaho jaxo. Tupã putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Hā! Ko apandu pehē pe. Tupã putar, aja upa katu te amō ma'ema'e. A'erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tī. Hijar oho tī. Imu ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ianam ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ta'yn ta ke aja tī. Hijar oho tī. ³⁰ Aja rahā, ma'e ke hijar oho, ame'ē 'ar koty te we Tupã mujywyr ta ipe. Apo ixo rahā, mujywyr ta. Pe, yman rahā, Tupã namō ixo ta. Uhā te hū aja ixo ta — aja Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke

(Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ē ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jō pandu:

—Pehendu katurahã! Jerusarẽ ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihẽ rehe har amõ ta mupinim. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ panduha aja upa katu te uhyk ta ihẽ rehe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. ³² Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty ihẽ ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta puka puka hũ ta ihẽ rehe. Ihẽ ke a'eta muhuxĩ ta tĩ. Ihẽ rehe tymũ ta tĩ. (Aja ihẽ jaxer aja mujekwa ta naĩ.) ³³ Ihẽ ke a'eta pirok ta tĩ. Pe, ihẽ ke jukwa ta tĩ. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tĩ — aja Jesu pandu.

³⁴ Anĩ. Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupã mukanim te'e we ngã ngi. A'erehe Jesu pandu ame'ẽ ke ukwa ym.

*Eha te ym ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)*

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahã, pe rymy'y rake amõ sawa'e wapyk uĩ. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. Tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ. ³⁶ Heta ame'ẽ ta ohoha ke rehe hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngã pe.

³⁷ Amõ ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ẽ pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ nde! Ihẽ rehe epyrara esak! — aja Jesu pe. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ipe:

—Epukái ym nde — aja ipe.

Anĩ. I'ar koty te we hãtã pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainõ nde. Ihẽ rehe epyrara esak — aja Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amõ ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ẽ ke uhyk tate uwyr ehe rahã, Jesu pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihẽ ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihẽ reha ym te. Ihẽ reha ke emukatu! — aja Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamõ oho, Jesu namõ. Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ẽ ta aja tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu oho ixo tĩ.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

¹ Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ẽ rupi asa oho ixo. ² A'ep amõ sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hũ. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngã ukwa. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke matyr. A'e aja amõ ta ixo tĩ.) Ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. ³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ẽ ke ukwa tar katu. Heta ame'ẽ ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marã ka ym jumupukuha usakiha. ⁴ A'erehe heta ame'ẽ ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho. A'ep harõ uĩ. Ame'ẽ iwyr rupi Jesu oho rahã, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ẽ myrahu wyr pe uhyk rahã, ywate koty Jesu ma'ã. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewyjy ejur! Apo ne namõ ihẽ apyta ta me'ẽ te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wyjy uwyr. Huryha namõ Jesu ke muhyk katu, hok pe. ⁷ Upa ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Sawa'e jaxer ai ame'ẽ ke namõ pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ẽ je'ẽ hũ.

⁸ Ajame'ẽ ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahã! Upa ihẽma'e ke ihẽ amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Yman te'eha rupi amõma'e ke apyhyk. A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujywyr ta ipe. Te'eha rupi peteĩ apyhyk rahã, tumeme amujywyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujekwa. (A'erehe Tupã koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujekwa katu.) A'erehe

nde ke Tupã muhã katu. Amarã rainõ ke nde. ¹⁰ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ akekar ajur. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur tĩ. Aja rahã mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarã rainõ” aja pandu rahã: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ẽ ta rehe har

(Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu. Ame'ẽ ta kuja ukwaha. Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha naĩ. “Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ihẽ” aja Jesu pandu ta, aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ. (Anĩ. Yman rahã, kapitã keruhũ wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ẽ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ my, ame'ẽ ke Jesu pandu ngã pe. Kuja:

¹² —Amõ sawa'e ixo. Kapitã ra'yr ke a'e. Amõ ywy pepaite ame'ẽ pe oho tate. A'ep kapitã keruhũ wan amõ mu'am ta. Upa rahã, hekoha pe jywyr ta. Kapitã keruhũ aja jywyr ta. ¹³ Oho tate rahã, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ẽ ta pe ita tamatarer tawa ke me'ẽ me'ẽ. Peteĩ pame katu te me'ẽ me'ẽ. Pe, pandu: “Pepaite ihẽ axo rahã, kome'ẽ tamatarer pemuhepy hepy. Pemuheta” aja ijar pandu. Pe, oho. ¹⁴ Pe, hekoha pe har ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: “Peme'ẽ sawa'e kapitã keruhũ aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitã keruhũ aja japutar ym” aja hekoha pe har ta mondo.

¹⁵ —Anĩ. Ame'ẽ sawa'e ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahã, amõ ta pe pandu: “Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ẽ ta muheta my? Ame'ẽ ke akwa ta” aja ijar. ¹⁶ Pe, uhyk py, ame'ẽ pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke amuhepy hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Ko upa nema'e” aja miasu. ¹⁷ Ijar pandu: “Katu tiki! Miasu katu ame'ẽ ke

nde. Ma'e ta'yr mi ame'ẽ ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitã aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta rehe nde eresak eresak ta apo 'y” aja miasu pe.

¹⁸ —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amuheta tĩ. Awa po wajar peteĩhar upa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko” aja miasu. ¹⁹ Ame'ẽ pe ijar pandu: “Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Kapitã aja nde tĩ” aja ipe.

²⁰ —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: “Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihẽ pe, ame'ẽ ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihẽ apukek, pe, amukanim katu inom. ²¹ Kyty'ym ame'ẽ ke nde. A'erehe nengi akyje. Amõma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amõ jyty, ame'ẽ ngi ma'e ke nde ere'u te'e” aja miasu pandu. ²² Ijar parahy ehe. Pandu ipe: “Katu ym nde! Nde erepandu ame'ẽ namõ nde ke ihẽ amahy ta. Akyty'ym ame'ẽ ke ihẽ, aja nde erekwa riki. Amõma'e ke ihẽ ajo'ok katu, aja nde erekwa tĩ. Amõ jyty, ame'ẽ ngi ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ. ²³ Aja rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ azywyr rahã, ame'ẽ ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke apyhyk ta tipe tĩ” aja miasu pe.

²⁴ —Pe, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pe ijar pandu: “Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ miasu pe peme'ẽ. Jande popa hetaha namõ ixo ame'ẽ pe peme'ẽ” aja. ²⁵ [Amõ ta pandu: “Mã! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha” aja ijar pe.] ²⁶ A'e pandu: “Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke namõ ixo ame'ẽ pe i'ar koty te we amõ me'ẽ ta. Ima'e ym ame'ẽ ke ta'yr mi te'e namõ ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi.

²⁷ —Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ẽ ta ihẽ ke putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar ym. Ame'ẽ ta ke pejukwa” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ. Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho
(*Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19*)

²⁸ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, Jerusarẽ ok ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho. ²⁹ Pe, amõ mokõi ok ta pe uhyk Tate. Her Metaje. Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep uhyk Tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo. ³⁰ Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ym rĩ. Ame'ẽ ke pejirar. Se ihẽ pe pemuhyk perur. ³¹ Amõ ta kuja pandu ta pehẽ pe: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja. Aja rahã, kuja pepandu: “Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta” aja a'eta pe pepandu — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

³² Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem. ³³ Jumen ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja mokõi sawa'e ta pe. ³⁴ Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ẽ 'ar pe oho ta — aja.

—Hã! — aja ame'ẽ ta pandu.

³⁵ Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngã mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha mou. Ame'ẽ 'ar pe Jesu ke a'eta mondo.

³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'ẽ ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho. ³⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe uhyk Tate rahã, ywy'ã ngi amõ wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jumu'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ẽ ta pandu pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke

ame'ẽ ke rehe a'eta usak. Ame'ẽ rehe har katu pandu pandu tĩ. ³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'ẽ ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'ẽ ta pyter pe parise ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jumu'eha ta pe epandu: “Pepukái ym” aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e. Marã ka ym je'ẽha mukanĩha — aja parise ta pe.

Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe. ⁴² Pe, ame'ẽ Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'ẽ ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwhaha. ⁴³ Pehẽ pe pyraraha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar rupi juramã ta u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta. Juramã ta ngã jumai uwyr. ⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'ẽ ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. (“Pehẽma'e ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22*)

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhupyha ta ixo. Ame'ẽ ta ke muhem mondo. ⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu. Ame'ẽ renda ke aja ngã ukwa” aja Tupã.

—Pehē anī. Ame'ē ke amō koty pemu-ruwak. Ma'e mukanīha renda aja pemu-ruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahā, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: “Mukanīha renda ke” aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e. Wera rahā pame katu te mu'e. A'e ke jundēu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jukwa tar katu tī. Jundēu awa tamūi ta aja tī. Jukwa tar katu tī. ⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngā hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marā ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngā ngi.

20

*Awa je'ēha rupi Jesu pandu my
(Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33)*

¹ Amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī. Ngā pe myrandu katu ke pandu pandu uī tī. Arahā amō ta uhyk uwyr ehe. Jundēu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta uhyk uwyr ehe tī. Jundēu awa tamūi ta uhyk uwyr ehe tī.

² Upa ame'ē ta pandu ipe:

—Jande pe epanurahā! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ēha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³⁻⁴ A'e pandu:

—Ihē aja tī. Pehē pe apandu ta tī. Ngā ke Juā mujahuk rahā, Tupā je'ēha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hū a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? “Tupā je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu rahā, jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahā, ma'erehe Juā pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe pandu ta. ⁶ Anī. “Sawa'e je'ēha rupi Juā mujahuk” aja japandu rahā, peme'ē heta ame'ē ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e, aja peme'ē ta ukwa katu, a'erehe: “Sawa'e je'ēha rupi” aja japandu

rahā, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ē je'ē hū a'eta jupe. ⁷ Myja ym panduha. Ukwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahā, a'eta pandu:

—Juā rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, ihē aja tī. Awa je'ēha rupi ma'e ke ihē ama'ema'e. Ame'ē ke pehē pe apandu ym ta tī — aja tamūi ta pe.

*Kupixa usakiha ta katu ym ame'ē ta rehe
har*

(Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ Pe, myja me'ē kupixa usakiha ta my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Ko amō sawa'e kupixa pe ma'e ke jy-tym. Ma'eywa rākā ra'yr ke jytytym. Uwa'y rākā ke. Upa rahā, amō ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarō rahā, ko amō pehēma'e ta kŷ. Amō i'a ihēma'e ta kŷ” aja. “Ere” aja ame'ē ta pandu. Pe, amō ywy pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rī.

¹⁰ —Ma'eywa tyarō rahā, miasu ke ijar mondo. Pandu: “Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam” aja. Uhyk rahā, ame'ē ta pe miasu pandu: “Ihē jar ma'e ke jō ihē pe pemuwyr” aja. Anī. Miasu ke usakiha ta nupā te'e. Ijar koty ipo te'e mujwyr mondo. ¹¹ Pe, amō miasu ke ijar mondo tī. Ame'ē ke usakiha ta nupā te'e tī. Muhuxī tī. Pe, ijar koty ipo te'e mujwyr mondo tī. ¹² Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tī. Ame'ē ke usakiha ta mahy te'e tī. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

¹³ —Pe, kupixa jar japandu jupe: “Myja me'ē ihē ama'e ta apo my? Kuja nahā. Ihē ra'yr ke ihē amondo ta. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahā my” aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo. ¹⁴ Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahā, pandu a'eta jupe: “Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta. Jahorahā!) Jajukwa ta peme'ē. Aja rahā, kupixa jandema'e wan ta” aja a'eta jupe. ¹⁵ A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki. ¹⁶ A'e uhyk rahā, usakiha

ta ke jukwa ta. Pe, amō kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ē ke rehe ngā hendu rahā, pandu:

—Mā! Peja ym — aja ngā.

¹⁷ Jesu usak katu ngā rehe. Pandu:

—Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ē ita ke' aja.

Tupā pandu: ‘Anī. Peme'ē riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja a'e pandu” aja panduha ihī.

¹⁸ —Kome'ē ita rehe ipy ke amō tukwa rahā, ahy ta. Amō rehe ita u'ar rahā, mupe ta — aja Jesu pandu.

(“Ita” rehe har Jesu pandu rahā: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahā: “Jesu ke amō ta putar ym” aja mujekwa. “Amō rehe ita u'ar” aja pandu rahā: “Ame'ē ke Tupā mupyrara hū ta” aja a'e mujekwa katu.)

Kapitā keruhū pe tamatarer ke me'ē rahā, katu my?

(Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

¹⁹ Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahā, Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja ukwa.

—Mā! Jande rehe har Jesu pandu. Mā! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tī. Pyhyk tar katu tī.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anī. Pyhyk ym we rī. Ngā ngi kyje. Pyhyk rahā, ame'ē ta ke ngā nupā ta, ame'ē ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rī. ²⁰ A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harō we ixo rī. Amō sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pandu tī. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ē ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. Inamō pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ē ke pandu rahā, kapitā pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitā je'ēha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahā, tamatarer hū pehē pe jame'ē ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahā, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde erepandu ame'ē ke jetehar te ke aja jakwa.

Nde eremu'e ame'ē ke aja tī. Jetehar te ke tī. Upa ngā rehe juja katu te aja nde eresak katu tī, aja jakwa tī. Myja awa ixoha katu my, ame'ē ke myja Tupā putar katu, ame'ē ke jetehar rupi nde eremu'e, aja jakwa tī. ²² Apo jande pe epandurahā! Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke jame'ē rahā, katu my? Anī rahā, jame'ē ym ta my? Myja me'ē jundéu awa je'ēha mujekwa my? “Peme'ē katu” aja mujekwa my? “Peme'ē ym” aja mujekwa my? Epandurahā — aja Jesu pe.

²³ Ame'ē panduha namō muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihē pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amō ta werur ipe rahā, pandu.

—Pesarahā! Kome'ē tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer amō mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ē ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, ma'e ke kapitā keruhūma'e ke rahā, kapitā keruhū pe peme'ē katu. Tupāma'e rahā, Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu. Ame'ē riki ma'e ke peme'ē ipe, ame'ēja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namō Jesu ke amō ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ē ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marā ka ym panduha. Ma'e ka'u te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ēha uhem ym. Kuja jō ukwa:

—Mā! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har

(Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juā 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarip 20.4)

²⁷ Pe, amō sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ē ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

²⁸ —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahā, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.

Ame'ë ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa” aja Moise mupinim.

²⁹ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ë ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manõ. ³⁰ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ. Mokõihar ke ame'ë. (Ame'ë sawa'e manõ tĩ. Ta'yr ym ipe riki tĩ.)

³¹ A'engi imu mahapyrihar kũjã ke pyhyk tipe tĩ. (Aja tĩ. Manõ tĩ. Ta'yr ym ipe tĩ.) Aja upa imu ta riki tĩ. Awa po wajar mokõi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manõ tĩ. Ta'yr ym te a'eta ipe tĩ. ³² A'engi kũjã manõ tĩ. ³³ Apo esarahã! Yman rahã, manõ ame'ë ta kwera katu uhem rahã, kũjã riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahã, upa imu awa po wajar mokõi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

³⁴ Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ pe kũjã ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kũjã ta aja tĩ. Pyhyk katu tĩ. ³⁵ Awa kwera katu uhem rahã, anĩ ta. “Pehẽ katu. Pekwera katu pehem. Ihẽ namõ pexo katu” aja Tupã pandu ta. Ame'ë ta jumendar ym te ta. Arahã sawa'e ta pyhyk ym te ta kũjã ta ke. Pe, sawa'e ta ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ. ³⁶ Ame'ë ta ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ë ta. Tupã je'ëha rahoha ta aja saka tĩ. (A'erehe kũjã ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tĩ. Sawa'e ta ke kũjã ta pyhyk ym te ta tĩ.) Pe, Tupã je'ëha rahoha ta aja manõ ym te ta tĩ.

³⁷ —Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirã'y ukwãi ukwãi u'am. Ame'ë rehe har Moise mupinim. Arahã Tupã panduha ke a'e mupinim. Arahã kuja Tupã pandu: “Ihẽ rehe ipy'a ke Amarã moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim. ³⁸ Pesarahã! Ixuwe katu ame'ë ta jõ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manõ ame'ë ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja ixo rĩ. Yman riki manõ. I'ã ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ katu Tupã rehe. (A'eta'ã pehĩ.) A'erehe manõ ame'ë ta kwera katu ta kũ, aja Tupã mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

³⁹ Moise je'ëha mu'e ame'ë ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

⁴⁰ A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu

(Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37)

⁴¹ Jesu pandu ngã pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainõ ke, aja amõ ta pandu. Ma'erehe my? ⁴² Pesarahã! Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Her Saumo. Ame'ë rehe ihĩ. Ame'ë pe Ndawi panduha ihĩ. Kuja pandu:

“Ihẽma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihẽ rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te ame'ë ke nde, aja amujekwa.)

⁴³ Ne ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ë ta hendu katu ta' ” aja Ndawi panduha ke.

⁴⁴ —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Kirisutu rehe har Ndawi pandu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa.) Aja rahã, myja Kirisutu riki Ndawi rainõ my tĩ? (Ndawi rainõ aja rahã, awa te'e a'e tĩ, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ë rehe har panduha mujywyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'ëha mu'e ame'ë ta rehe har

(Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40)

⁴⁵ Jesu pandu ame'ë ke rehe heta ame'ë ta hendu ixo. Arahã jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁶ —Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja ym pexo. Ima'e mundeha katu te ame'ë namõ jõ a'eta wata katu. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu aja mujekwaha jupe naĩ.) Muhepyha renda pe oho rahã: “Sa'e! Ko nde erexo. Nde katu” aja panduha jõ putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahã, wapyka katu te ame'ë ke rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te ame'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) Ngã mi'u matyriha pe oho rahã, kapitã tama'e wapyka rehe jõ wapyk tar katu. (Aja rahã, katu te me'ë ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tĩ.) ⁴⁷ Ixawa'e manõ ame'ëma'e ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja mukanim ingi tĩ. Katu ym aja. I'i

atu rahã, i'i Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu ame'ẽ ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naĩ.) Mã! Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Amõ ta 'ar koty te we ame'ẽ ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja ym pehẽ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manõ ame'ẽ ke tamatarer me'ẽ hũ

(Mak 12.41-44)

¹ Pe, usak u'am rahã, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ẽ ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe henda ihĩ, ame'ẽ pe purakar. ² Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke rehe usak tĩ. Nixói te ima'e ke ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a ke henda pe moĩ. Ta'yr te mi ame'ẽ mokõihar ke. ³ Pe, amõ ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Peme'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo. Nixói te ima'e ke ipe. Tamatarer moĩ rahã, amõ ta 'ar koty te we moĩ. ⁴ Pesarahã! Amõ ta tamatarer pyta we, ame'ẽ ke ngi henda pe purakar. (Pe, amõ we hũ pehĩ rĩ.) Ixawa'e manõ ame'ẽ ke anĩ. Ima'e ke nixói te ipe. Mokõi jõ tamatarer pu'a. Ame'ẽ namõ ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anĩ. Upa katu te ame'ẽ ke henda pe moĩ. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amõ ta 'ar koty te we kũjã moĩ katu — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta

(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe har amõ ta pandu pandu u'am.

—Pesarahã! Mã! Katu te! Ita keruhũ katu te ke te'e ngã mujã. Ko Tupã pe ma'e ke ngã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke katu te hũ tĩ — aja pandu.

Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhũ pe werur. Ame'ẽ riki katu te hũ aja ngã ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ẽ rehe pesak katu apo. Yman rahã, nixói te ta 'y. Peme'ẽ ke amõ ta upa mujaxer ta kũ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym ta kũ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta.

(Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhã ta) — aja amõ ta pe pandu.

Pyraraha keruhũ rehe har

(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

⁷ Pe, amõ ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ẽ ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kũ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naĩ tĩ. Pehendu ym ehe. ⁹ Jumaiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amõ ta jumai ixo, aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Amõ amõ kapitã keruhũ ta jumai mai ta ngã juehe tĩ. ¹¹ Amõ amõ ywy katak hũ ta tĩ. Ngã mi'u nixói te ta tĩ. Ma'e ahyha uhem hũ ta tĩ. Pe, ywa rehe ma'e ke ngã usak ta tĩ. Mãte uhyk ta, aja ngã ukwa. A'erehe mukahem hũ ta ngã.

¹² —Upa aja me'ẽ uhyk ym rahã we, pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Mahy ta tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta. “Peme'ẽ ta jaxer” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Kyn-daha pe pehẽ ke a'eta kynda ta raho tĩ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta mupu'am ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pe, mahy ta pehẽ ke. ¹³ Arahã myrandu katu ke pepandu ta. ¹⁴ Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ym rahã we, kuja pepandu pehẽ jupe my: “Mã! Myja jandé juehe har japandu ta my” aja riki. Anĩ. Aja ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. ¹⁵ Pesarahã! Kapitã ruwa koty pehẽ ke ngã raho rahã, pehẽ pe je'ẽha ke ihẽ amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tĩ. Pe, pehẽ ruwajan je'ẽha ke pemukanim ta. “Te'e pepandu” aja a'eta pandu ym ta tĩ.

¹⁶ —Pehē ke pehē pái ta kynda ta raho tī, kyndaha pe. Pehē māi ta aja tī. Kyndaha pe kynda ta raho tī. Pehē mu ta aja tī. Pehē rendyr ta aja tī. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tī. Pehē rehe katu ame'ē ta aja tī. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tī. Pe, pehē ngi har amō amō ta ke a'eta jukwa ta. ¹⁷ Ihē rehe pejurujar katu, a'erehe pehē rehe upa ngā parahy ta. ¹⁸ Pesarahā! Pehē rehe Tupā usak katu ta kŷ. (Aja rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Ihē apandu ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu pe'am. Pehē py'ahu te'e pehendu. Aja rahā, pemanō ym ta — aja Jesu pandu.

Jerusarē ok ta ke amō ta mujaxer ta
(*Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta soroka rupi sonda ta juramā u'am. Ame'ē ke rehe pesak rahā, Jerusarē ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu. ²¹ Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ē ta kanim oho rahā, manō ym ta. Ywy'ā rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ē ta uhem oho rahā, manō ym ta tī. Ok ta soroka pe ixo ame'ē ta ok ta pe jywyr ym rahā, manō ym ta tī. Ujan oho ingi. ²² Jerusarē ok ta mujaxeriha 'ar ke: “Mahyha mangaha 'ar ke.” Arahā Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja upa katu te uhyk ta. ²³ Arahā, imembyr ipusu pe ixo rahā, mā pyrara hū ta. (Marā ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ē namō imāi ixo rahā, pyrara hū ta tī. (Marā ka ym pahar ujaniha tī.) Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hū ta. Jundéu awa ta ke Tupā mupyrara hū ta tī. ²⁴ Heta jundéu awa ta ke amō ta jukwa ta, kyse puku pe. Amō amō ywy pe pukwar ta raho tī. Pe, Jerusarē ok ta ke amō awa ta mujaxer ta. Ame'ē awa tama'e angaha upa ym rahā we, aja te'eha ta. Mujaxer ta — aja Jesu pandu.

Jesu jywryriha ke
(*Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7*)

²⁵ A'e pandu tī:

—Warahy rehe ma'e ke ngā usak ta. Pe, mukahem hū ta. Jahy rehe aja tī. Ngā usak ta tī. Jahy rata rehe aja tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta mukahem hū ta. Y

ramūi tyapu hū, ame'ēja saka heta te hū sonda ta uwyr ta. Ame'ē ngi mukahem hū ta ngā. Y kotok keruhū, ame'ēja saka uwyr ta tī. Mukahem hū ta ngā tī. ²⁶ Ma'e pyrara te hū ha kome'ē ywy keruhū rehe uhyk ta kŷ. Ame'ē rehe ngā usak rahā, mukahem hū ta. Iākā muka'u te'e hū ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihī, ame'ē ke wata hū. Ame'ē rehe mäte hū amō ukwaha. Mukahem hū ta.

²⁷⁻²⁸ —Ame'ē upa rahā, ihē ajywyr ta ajur. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa takāxīha 'ar pe ajywyr ta ajur. Tupāma'e pyrātāha namō ajywyr ta ajur. Katuha namō ajywyr ta ajur tī. Ihē apandu ame'ē ke rehe pesak rahā, pepu'am katu. Peta kŷ. Pejuma'u katu kŷ. Aja saka pexo. Pehē ruhāha angaha ke rehe uhyk tate — aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ē rehe har
(*Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31*)

²⁹ Pe, myja me'ē ma'e ke upa tate rahā my, ame'ē ke Jesu pandu:

—Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ēja ma'e'y ke. Sik'y amō tī. ³⁰ Hokyr uhem ixo rahā, warahy haku tate, aja pekwa. ³¹ Aja ta tī. Ywa rehe ihī, ame'ē rehe har ihē apandu ramō. Aja pesak rahā, kome'ē ywy keruhū pe Tupā riki kapitā keruhū wan ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk tate, aja pekwa. ³² Kuja pekwa katu pexo. Ihē apandu ramō ame'ē ke upa katu te uhyk ta tī. Ngā mupyraraha ke ihē kotyhar ta pyhyk ta. Anī. Tapijar te'e we ihē rehe jurujar katu ta rī. ³³ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ē ywy keruhū upa kanim ta tī. Ihē apandu ame'ē ke anī. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kŷ — aja Jesu pandu.

Peta kŷ

³⁴ A'e pandu tī:

—Pesak katu pexo! “Jaho rahā! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!” Aja jō pexo rahā, katu ym tiki. Pexoha rehe jō pekwa pekwa pexo rahā, katu ym tiki tī. Aja te'e pexo rahā, peharō ym rahā, pahar ihē ajywyr ta ajur kŷ. ³⁵ “Jywyr ym we ta rī” aja upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pandu naī rahā, pahar ihē ajywyr ta ajur kŷ. ³⁶ A'erehe peharō katu. Peta kŷ! Pe,

kuja Tupã namõ pepandu katu: “Pyrãtãha ke jande pe emuwyr. Aja rahã, upa ma'e uhyk, ame'ẽ ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tĩ” aja tapijar te'e we Tupã namõ pepandu — aja Jesu pandu. Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr a'e.

³⁷ Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. Pe, amõ ywy'ã pe pyta ixo. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho. ³⁸ Pytuniwe rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe heta ngã oho. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amõ ta pandu pandu

(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juã 11.45-53)

¹ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. ² Pe, amõ ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Ngã ukwa rahã, mutyapu hũ ta, a'erehe ngã ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak

(Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11)

³ Pe, Jun py'a rehe Satana ihĩ katu. (Ãjã ramũ a'e.) Amõ we Jun her tĩ. Ikario aja Jun her tĩ. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. ⁴ Pe, amõ ta pe pandu oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe sonda ta ixo. Harõha ta riki ame'ẽ ta. Ame'ẽ tama'e kapitã ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tĩ.

—Ihẽ riki Jesu koty pehẽ ke araho ta kũ — aja Jun pandu oho.

⁵ Ame'ẽ ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, hury katu riki.

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahã, tamatarer jande jame'ẽ ta nde pe kũ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶ —Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngã ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ẽ angaha ke rehe Jun harõ ixo.

Ngã mi'u ke matyr; Pasuko 'ar rehe har
(Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juã 13.21-30)

⁷ Pe, ngã mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahã mbeju ke mupururukiha moĩ ym jundéu awa ta. Arahã arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ẽ xa'ẽ ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uĩ. ⁸ Pe, Petu pe Jesu pandu. Juã pe tĩ. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tĩ — aja Jesu.

⁹ A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰ A'e pandu:

—Pesarahã! Jerusarẽ ok ta pe peho. Pe-hyk rahã, amõ sawa'e pehẽ rehe uhyk ta. Kamuxĩ ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixo ta oho. Haikwer rupi peho tĩ. ¹¹ Ok jar pe kuja pepandu: “Sawa'e pandu nde pe: ‘My ma'e u'uha renda ihĩ? Pasuko 'ar rahã, imi'u ke amõ matyr. Ame'ẽ ke ima'e jumu'eha ta namõ u'u ta’ ” aja ok jar pe pepandu. ¹² Pe, ywate henda keruhũ ke ok jar mujesak ta pehẽ pe. Upa ma'e ke ihĩ, myrape, paratuxĩ, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokõi oho. Jesu pandu, aja me'ẽ upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahã, a'eta mi'u ke a'eta matyr tĩ.

Myja manõha rehe har ukwa ukwa uĩ ta my ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahã, myrape rake Jesu wapyk uĩ. A'e mondo ame'ẽ ta namõ wapyk uĩ. ¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahã, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehẽ namõ ame'ẽ ke ihẽ a'u tar katu te aĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ym rahã we, pehẽ namõ a'u tar katu. Ko pehẽ namõ ihẽ a'u aĩ apo. ¹⁶ Apandu pehẽ pe. Kome'ẽja me'ẽ amõ ke ihẽ a'u ym te ta tĩ. Kapitã keruhũ aja ihẽ ke Tupã mu'am rahã jõ amõ pehẽ namõ ihẽ a'u ta kũ tĩ. Arahã Pasuko 'ar te aja jakwa ta kũ — aja Jesu pandu.

¹⁷ Pe, ita rekúí ra'yr ke pyhyk. “Ne jō riki katu te me'ě ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ě ke pehē pame katu te pe'u. ¹⁸ Ko pehē pe apandu katu. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitã keruhũ aja ihē ke ihē pái keruhũ mu'am ta kŷ. Arahã jō pyahu ame'ě ke pehē namō a'u ta kŷ tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁹ Ajame'ě ke mbeju ke pyhyk. Ame'ě rehe: “Ne jō riki katu te me'ě ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu” aja Tupã pe pandu. Pe, mopok. Ame'ě ke me'ě jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ě riki ihē rete ke. [Pehē ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe ihē amanō ta. Ko mbeju ke ihē amopok ramō. Ihē aja pehē tĩ. Pemopok mopok tĩ. Ihē nixói rahã, pemopok pemopok tĩ. Aja rahã, ihē manōha ke pekwa pekwa ta peĩ — aja Jesu.

²⁰ A'eta mi'u upa u'u rahã, mbeju aja ita rekúí ra'yr ke a'e me'ě tĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Pandu:

—Peme'ě riki Tupãma'e pandu katuha pyahu ame'ě ke, ame'ěja saka. Kuja pandu katu: “Ihē ra'yr rehe amō jurujar katu rahã, ame'ě ke ihē amuhã katu ta” aja. Ihē amanō rahã, ihē ruwy uhem ta. A'erehe Tupã pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kŷ.]

²¹ —Pesarahã! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. A'e riki ihē namō myrape 'ar pe wapyk uĩ apo. ²² Awa ihē tĩ. Tupã je'ěha rupi ajur. Ihē amanō ta. Yman ame'ě rehe har Tupã pandu katu. Ame'ě panduha aja ihē amanō ta. Pe, ihē rehe amō ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ě ke Tupã mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ě ta pe Jesu pandu.

²³ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ě ta pandu pandu a'eta jupe.

“Awa riki katu te me'ě ke” aja jumu'eha ta pandu pandu hũ

²⁴ Jumu'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe. A'eta pandu: “Jande ngi har awa

riki katu te ame'ě ke my?” aja a'eta pandu pandu hũ. “Ihē ke!” “Anĩ. Peme'ě riki!” “Anĩ. Ame'ě riki” aja riki pandu pandu hũ.

²⁵ Pe, Jesu pandu:

—Kome'ě ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'ěha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amō her jumoĩ juehe. Kuja. “Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ě ke a'e” aja jumoĩ juehe tipe. A'erehe katu te ame'ě ke a'e, aja ukwaha jupe. ²⁶ Pehē anĩ. Aja ym pexo. Amō kotyhar katu. Kuja. Pehē ngi har amō kuja ukwa. “Amō ta 'ar koty te we ihē riki katu te ame'ě ke ihē” aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehē ngi har amō riki katu te aja ukwa rahã, mã peja miasu aja ixo. ²⁷ Myrape 'ar pe amō sawa'e wapyk uĩ. Amō riki imi'u ke me'ě me'ě raho ipe. Ame'ě mokõi ngi har awa riki amō 'ar koty te we kapitã my? Pesarahã! Wapyk ame'ě riki amō 'ar koty te we kapitãha. Pehē pyter pe ihē riki kapitã. Anĩ. Ihē riki pehēma'e miasu aja ihē axo. A'erehe mã peja aja pexo tĩ. Miasu aja pexo tĩ.

²⁸ —Ihē ke amō ta mupyrara rahã, ihē namō pepyta katu pexo. Aja te'eha ihē namō pexo. ²⁹ Ihē ke kapitã keruhũ aja ihē pái mu'am. Ko apandu katu pehē pe. Aja pehē ke ihē amu'am ta tĩ. ³⁰ Pe, ywa pe ihē renda pe ihē namō pexo ta kŷ. Ihē riki kapitã keruhũ, ame'ě renda pe pexo ta kŷ. A'ep pehē riki kapitã keruhũ wan ta tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ aja pexo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38)

³¹ A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúi aja me'ě pিরer ke amō ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúi aja me'ě pyta katu. Aja upa pehē ke Satana manga ta tĩ. (Ãjã ramũí a'e.) Pehē pejurujar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ě ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: “Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihē amanga ta” aja a'e. “Ere” aja Tupã pandu ipe. ³² Simã! Nde rehe har Tupã namō ihē apandu. Ihē rehe nde erejurujar katu. “Mã

peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar ym ta” aja ihẽ apandu nde rehe har. Pe, ihẽ koty nde erejywyrahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke emãtã katu tĩ – aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

–Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihẽ aho ta kÿ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihẽ ke jukwa ta kÿ. Akyje ym – aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

–Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har nde erepandu ta – aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namõ oho katu apo 'y

³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

–Ymaniwe pehẽ ke ihẽ amondo rahã, tamatarer ryruperaho ym. Pehẽ kupep ma'e ryruperaho ym tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehẽ pe pehẽma'e upa my? – aja Jesu.

A'eta pandu:

–Anĩ. Upa ym – aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

–Apo amõ kotyhar. Tamatarer ryruperaho ym namõ amõ ixo rahã, inamõ oho katu. Ma'e ryruperaho ym pe har aja tĩ. Inamõ oho katu tĩ. Kyse puku nixói rahã, ame'ẽ rehe kamixa muhepy rahã, katu tiki. Kyse puku namõ pexo. ³⁷ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. “Ma'e mukaniha ta ke ngã jukwa. Aja ame'ẽ sawa'e ke ngã jukwa ta tĩ” aja panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha riki ihẽ rehe har. Aja ihẽ rehe uhyk ta kÿ. Ihẽ aho tate – aja Jesu pandu. (“Kyse puku namõ pexo” aja pandu rahã: “Peta kÿ. Pepyrra ta pexo” aja a'e mujekwa. Anĩ. Amõ koty jumu'eha ta ukwaha. “Pejumai ta pexo” aja ukwaha naĩ.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

–Sawa'e! Esarahã! Ko mokõi kyse puku – aja ipe.

A'e pandu:

–A'ewan – aja.

Tupã namõ Jesu pandu pandu

(Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ã pe oho. Ame'ẽ riki ohoho ame'ẽ ke. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ. ⁴⁰ Pe, ame'ẽ renda pe uhyk rahã, pandu:

–Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta – aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁴¹ Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarãi pe wapyk. Aja Tupã namõ pandu.

⁴² –Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke emuhem katu. Anĩ. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ẽ ke ema'e katu – aja Jesu ipái pe.

⁴³ [Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātã. ⁴⁴ Jesu pyai te hũ. A'erehe Tupã namõ a'e pandu pandu we hũ. Hi'ái riki huwy aja ywy rehe sururu hũ.]

⁴⁵ Upa pandu rahã, pu'am. Jumu'eha ta koty jywy oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hũ, a'erehe he'õ hũ ou. A'erehe ukwer ou. ⁴⁶ A'e pandu:

–Peker ym rahã, katu ta tipe. Pepu'am. Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta – aja Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk

(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juã 18.3-11)

⁴⁷ A'e pandu u'am rahã, heta ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta. ⁴⁸ Jesu pandu:

–Jun! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ruwa ke nde erepyter. Aja ihẽ ke nde eremujekwa ta ngã pe my? – aja ipe.

⁴⁹ Jesu ke ngã pyhyk ta. Ame'ẽ ke jumu'eha ta ukwa rahã, pandu:

–Sawa'e! Kyse puku pe ngã ke jamujan ta jamondo my? – aja ipe.

⁵⁰ Pe, amõ nambi ke kyse puku pe amõ mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu pehĩ tĩ. Ima'e nambi ke mopok ingi. ⁵¹ Pe, Jesu pandu:

–A'ewan tiki – aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. Inambi katu tĩ. Wajar aja katu tĩ.

⁵² Pe, pyhyk uwyr ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamũi ta pe pandu tĩ. Kapitã ta pe pandu tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Anĩ. Ma'e mukanĩha ym ihẽ. ⁵³ Pesarahã! Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pehẽ namõ ihẽ axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk ym. Pe pyhykiha pemanga ym tĩ. Apo anĩ. Ihẽ pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe uhyk apo tĩ. (Ãjã ramũi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juã 18.12-18; Juã 18.25-27)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngã pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tĩ. Pijaite te'e oho ixo.

⁵⁵ Pa'i keruhũ rok soroka pe tata ke amõ ta hapu. Ame'ẽ rake ngã jumaku uĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu wapyk oho uĩ. Jumaku uĩ tĩ.

⁵⁶ A'ep amõ miasu usak ehe. Kũjã ke. A'e ma'ã katu ehe. Pe, pandu amõ ta pe:

—Kome'ẽ sawa'e Jesu namõ ixo ame'ẽ ke tĩ — aja kũjã.

⁵⁷ Petu pandu kũjã pe:

—Anĩ! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amõ sawa'e usak ehe tĩ. Pandu:

—Ame'ẽ ta ngi har nde tĩ — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anĩ! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amõ sawa'e pandu hũ:

—Jete! Inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ngariréi ywy pe har ke a'e tĩ, a'erehe inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ — aja Petu rehe har amõ pandu hũ.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ẽ ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahã, pahar sapukái je'ẽ.

⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ã katu te.

Ame'ẽ ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. ‘Akwa ym ehe har’ aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. ⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(Matéu 26.67-68; Mak 14.65)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ. ⁶⁴ Kuja. Eha ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupã. Pandu ipe:

—Epanurahã! Awa nde ke nupã my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho

(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24)

⁶⁶ Pytuniwe rahã, jundéu awa tamũi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar oho tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho. Amõ ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:

—Epandu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ amujekwa rahã, ihẽ rehe pejurujar ym ta. ⁶⁸ Pe, ma'e ke pehẽ pe apandu rahã, je'ẽha pemujywy ym ta tĩ. ⁶⁹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo har ngi Tupã rake ihẽ awapyk ta aho. Tupã pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ngã pe. (“Tupã rake” aja Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahã, nde riki Tupã ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihẽ — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mã! Ehe har jande pe amõ pandu ame'ẽ ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ẽ panduha namõ jande riki japandu ta: “Katu

ym nde. Nde eremanõ ta me'ẽ te'e" – aja tamũi ta pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juã 18.28-38*)

¹ Johu pu'am. Pe, amõ sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngã raho tĩ.

² A'ep ehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ:

–Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hũ ixo rahã, peme'ẽ ke japyhyk. "Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer peme'ẽ ym" aja a'e pandu. "Ihẽ riki Kirisutu. Kapitã keruhũ ihẽ tĩ" aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hũ ngã ke – aja Pirat pe ngã pandu naĩ.

³ Pirat pandu ipe:

–Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? – aja ipe.

Jesu pandu:

–A'e ihẽ – aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ẽ ta pe pandu tĩ:

–Peme'ẽ sawa'e ke jajukwa rahã, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe – aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngã pandu pandu we hũ:

–Ngã ke a'e mutyapu tyapu hũ. Mu'e ame'ẽ ke namõ muparahy ngã ke. Ngariréi ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy rupi mu'e tĩ. Apo se uwyr – aja ngã.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ "Ngariréi ywy" aja Pirat hendu rahã, ngã pe pandu:

–Peme'ẽ sawa'e ngariréi ywy pe har my? – aja Pirat.

–A'e riki – aja ngã.

⁷ Ame'ẽ ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa rahã, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahã Jerusarẽ ok ta pe Ero ixo tĩ. Ero ngariréi ywy pe har tama'e kapitã. A'erehe Jesu rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe. Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ẽ ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahã, Ero riki jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahã, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e apo, ame'ẽ ke rehe usak tar katu tĩ. ⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hũ. Anĩ. Jesu pandu ym te ipe. ¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pu'am. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jesu rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ.

–Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ – aja ame'ẽ ta je'ẽ te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hũ ehe. Ima'e sonda ta aja tĩ. A'eta muhuxĩ a'e ke tĩ. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke ngã munde ehe. Kapitã keruhũma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hũ ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo. ¹² Arahã Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juã 18.39-19.16*)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitã ta ke aja tĩ. Upa ngã ke aja tĩ. Mujy'ar tĩ. ¹⁴ Pe, Pirat pandu:

–Ihẽ pe peme'ẽ sawa'e ke perur. "Ngã ke a'e muka'u te'e hũ" aja ehe har pepandu. Pehẽ ndutar koty ehe har ihẽ ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ehe har peje'ẽ je'ẽ hũ pe'am, ame'ẽ ke nixói ehe tĩ. ¹⁵ Aja Ero ukwa katu tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. A'erehe jande koty Ero mujywyr muwyr tĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki. ¹⁶ A'erehe ihẽ je'ẽha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta – aja Pirat pandu. (Pirok rahã: "Amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym" aja mujekwa.)

¹⁷ [Pasuko 'ar rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ẽ te'e.] ¹⁸ Pe, upa ngã je'ẽ hũ:

–Anĩ. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! – aja Pirat pe.

¹⁹ Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngã ke a'e riki mutyapu tyapu hũ. Arahã amõ ke a'e jukwa tĩ. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰ Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹ Anĩ. Ngã je'ẽ hũ:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa!
Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! —
aja ngã.

²² Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te.
Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe. Ama-
hem ym. A'erehe jukwa rahã, katu ym tiki.
Ihẽ je'ẽha rupi a'e ke amõ ta pirok ta. Pe, a'e
ke ihẽ apoir ta amondo — aja ngã pe.

²³ Anĩ. Heta ame'ẽ ta hãtã te hũ pandu
pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke
ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu! ²⁴ A'erehe pandu:

—Pehẽ pepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta
apo — aja.

²⁵ Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ẽ ta pe Pirat
mondo. Aja ngã putar ame'ẽ ke a'e ma'e.
Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke.
Ngã pandu ame'ẽ ke muhem tĩ. Kyndaha
pe ame'ẽ ke amõ ta kynda raho ame'ẽ ke
a'e. Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke
Mahamba jukwa tĩ. Ame'ẽ Mahamba ke
Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ẽ
ke poir.

*Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke
jukwa*

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juã
19.17-27*)

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho
ixo rahã, amõ awa ke rehe a'eta usak. Her
Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi
a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ẽ rehe sonda ta
pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngã mupia
ame'ẽ ke a'eta moĩ. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e
ke — aja Simã pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ame'ẽ
ta namõ kũjã ta oho ixo tĩ. Jixi'u oho ixo tĩ.
Ahem oho ixo tĩ. (Jesu manõ ta, aja ukwa,
a'erehe jixi'u oho ixo.) ²⁸ Ixoty Jesu uwak.
Pandu:

—Éi, kũjã ta! Jerusarẽ ok ta pe har ta
ke pehẽ. Ihẽ rehe pejixi'u ym. Pehẽ atu
pejixi'u pehẽ juehe. Pyraraha uhyk ta pehẽ
rehe a'erehe pejixi'u pehẽ juehe. Pehẽ
membyr ta rehe pejixi'u tĩ. Pyrara ta ame'ẽ
ta, a'erehe pejixi'u tĩ. ²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta.

Arahã kuja upa ngã pandu ta: “Imembyr
ym te ame'ẽ ta hury ixo. Pyraraha rehe
imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo.
Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ẽ ta
aja tĩ. Hury ixo tĩ. Imembyr rehe usak katu,
aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Pyraraha
rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury
katu ixo.” ³⁰ Arahã ywy'ã keruhũ pe amõ ta
pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa.
Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja.
Amõ ta ywy'ã pe: “Jande ke emukanim.
Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja
ngã. ³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym
te. Anĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo apo.
Aja rahã, ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke amõ
ta mupyrara hũ ta. Ma'e peka'u te'eha ke
pema'ema'e, a'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽ
ke mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

³² Amõ mokõi sawa'e ta ke sonda ta raho
tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta.
Ame'ẽ mokõi Jesu namõ jukwa ta. ³³ Pe,
amõ renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa
ãkã kangwer.” A'ep myra ngã mupia ame'ẽ
ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokõi ma'e
ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am
tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ mujar mu'am.
Amõ ke iyywa'i koty aja tĩ. Muja mu'am
tĩ. ³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupã pe Jesu
pandu:

—Papa! Peme'ẽ ta rehe nde py'a ke
emujoywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha
rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujy-
wyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e
pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk
pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor.
Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar
rahã, ame'ẽ riki mundeha ke pyhyk. Aja
ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amõ ta usak usak u'am. Aja ixo
rahã, jundéu awa tamũi ta puka puka hũ
ehe.

—Amõ ta ke a'e mukatu hũ! A'e riki
Kirisutu rahã, mã peja pengi a'e wyjy
uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am
ame'ẽ ke a'e rahã, mã peja pengi a'e wyjy
uwyr — aja puka puka hũ ngã.

³⁶ Sonda ta puka puka hũ ehe tĩ. Ixoty
a'eta oho. Pe, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke me'ẽ
tipe. Aja puka puka hũ ehe. Anĩ. U'u ym
Jesu. ³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahã, nde eremanõ ta — aja puka puka hũ ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amõ mupinim:
“Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ” aja pinĩha moĩ.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tĩ. Peteĩ je'ẽ je'ẽ hũ ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pengi ewyjy eho. Aja rahã, nde eremanõ ym ta. Jande ke emujy eraho tĩ. Aja rahã, jamanõ ym ta tĩ — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amõ ma'e ka'u te'eha ma'eha anĩ. Kuja pandu:

—Mã! Peja ym epandu. Tupã ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremurwak ta me'ẽ te'e. Jesu aja jande ke amõ ta jukwa u'am tĩ. ⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amõ ta jukwa ta tĩ. Jesu anĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amõ jixiko u'am ame'ẽ pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tĩ:

—Jesu! Kapitã keruhũ aja nde erejywyr rahã, ihẽ rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihẽ namõ katuha renda pe nde erexo ta tĩ — aja ipe.

Jesu manõ

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juã 19.28-30*)

⁴⁴ Warahy jandar tate rahã, ame'ẽ ywy rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon. ⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha u'am. Pan janam hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.) ⁴⁶ Pe, hãtã Jesu pandu:

—Papa! Ihẽ'ã ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahã, manõ.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitã upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupã rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amõ ta usak. A'ep jy'ar ame'ẽ ta usak. Upa usak rahã, hok pe jywyr oho. Pyaiha namõ ipixi'a ke mokõi ipo pe nupã nupã. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyr oho. ⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe usak usak tĩ. Paite we ame'ẽ ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tĩ. Ame'ẽ ta Ngariréi ywy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ẽ ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Ari-matéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Katu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am, ame'ẽ rehe Jose jurujar katu. Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamũi ta pandu pandu rahã, a'ep tamũi ta namõ Jose ixo tĩ. Anĩ. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym. ⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemuju perur — aja Jose.

Pe, mujy rahã, pan katu te ame'ẽ pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ẽ ke amõ pykũi ame'ẽ ke. A'eramõ mou raho. ⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.) ⁵⁵ Ngariréi ywy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk uwyr. Ame'ẽ ta Jose namõ usak oho tĩ. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete mouha rehe usak tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ namõ hete ke kytyk ym, aja kũjã ta ukwa. ⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyr oho. Puhã pihe ame'ẽ ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tĩ. Ame'ẽ ke Jesu rete rupi upa kytyk ta. (Aja manõ ame'ẽ rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, a'eta putu'u. Moise je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'e.

24

*Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har
(Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juã 20.1-10)*

¹ Nomin pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe kũjã ta oho. Puhã pihe ame'ë ke matyr. Ame'ë ke a'eta raho. ² Hukwen ngi ita kyndaha ke amõ mujere mu'am. Ame'ë ke rehe a'eta usak. ³ A'erehe ixo oho. Anĩ. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kũjã ta usak ym. ⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokõi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy hendy hũ. ⁵ Kũjã ta jumukahem hũ a'eta ngi. Ýwy koty te'e ma'ã. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ë ke pekekar pexo tipe. Ame'ë ke kangwerupa rupi pekekar rahã, katu ym tiki. ⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahã, pandu katu pehẽ pe. Ame'ë panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo. ⁷ Kuja: “Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Sawa'e katu ym ame'ë ta pe ihẽ ke amõ raho ta kÿ. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem tĩ” aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kũjã ta ukwa ukwa u'am tĩ.

⁹ Pe, itakwar keruhũ ngi a'eta jywyr oho. Upa usak ame'ë ke jumu'eha ta pe a'eta pandu tipe, awa py peteĩ jumu'eha ta pe. Amõ ta namõ ixo, ame'ë ta pe pandu tipe tĩ. (Anĩ. Kũjã ta panduha rehe jurujar ym.) ¹⁰ Kuja kũjã ta rer. Ko Mari Mandare. Amõ Joa. Amõ Mari. Tian mãi a'e. Ame'ë ta namõ amõ kũjã ta ixo. Upa ame'ë ta riki Jesu mondo ame'ë ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ë ke pandu tipe. ¹¹ Anĩ. Kũjã ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ë ta ukwaha naĩ. A'erehe kũjã panduha rehe jurujar ym. ¹² Pe, Petu pu'am rahã, itakwar keruhũ pe usak ujan oho. Uhyk rahã, jumumbe ma'ã rahã, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ë jõ usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyr oho. Jupandu jupe:

—Mã! My ihon my? — aja jupe.

*Emau ok ta pe oho ame'ë ta rehe har
(Mak 16.12-13)*

¹³ Ame'ë 'ar rahã, mokõi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarẽ ok ta ngi ame'ë pepaite we. Awa py peteĩ kiro met tate pepaiteha. ¹⁴⁻¹⁵ Ame'ë mokõihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manõ, ame'ë rehe har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahã, Jesu te'e hake uhem u'am. A'eta namõ a'e wata oho ixo tĩ. ¹⁶ A'eta usak ehe. Anĩ. Ehe har ukwa ym we rĩ. ¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehẽ pewata pexo rahã, ma'e pepandu pandu pehẽ jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am. ¹⁸ Pe, mokõihar ngi peteĩ pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mã! Nde erekwa ym my? Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har ne jõ riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amõ amõ wera rahã, ma'e ixo ame'ë ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ë my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ë ke. A'e riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Pyrãtãha namõ ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e, aja upa ngã ukwa. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ. Jesu je'ëha te reko, aja upa ngã ukwa katu tĩ. Ma'e ke pandu katu tĩ, aja upa ngã ukwa tĩ. Tupã aja tĩ. Ukwa katu tĩ.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jandema'e pa'ihu ta raho. Tamũi ta aja tĩ. Raho tĩ. Jukwaha ke Pirat jõ pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e ke amõ ta jukwa. ²¹ A'e ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ta, aja jakwaha naĩ. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naĩ. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anĩ riki. A'e manõ. (A'erehe jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokõi jaker apo.

²² —Jande ngi har kũjã ta muka'u te'e hũ jande ke ixo. Pytuniwe te rahã, itakwar keruhũ pe a'eta oho. ²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahã, a'eta pandu: “Tupã je'ëha rahoha ta rehe jasad. ‘Jesu ixuwe katu’ aja jande pe a'eta pandu” aja kũjã ta pandu. ²⁴ A'erehe itakwar keruhũ rehe amõ ta usak tipe oho tĩ. Kũjã ta pandu, aja a'eta usak tĩ. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokõi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mā! Pehē ākā tiha we. Upa amō ta pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym tī.

²⁶ Tupā muwyr ame'ē ke amō ta mupyrara ta me'ē te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupā me'ē ta ipe tī — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Upa juehe har pandu ame'ē ke Jesu mujekwa. Mokōi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī. Ame'ē ke upa mujekwa py. Yman Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī tī. Ame'ē ke upa mujekwa tī. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ē pe uhyk tate rahā, Jesu pandu: “Asa we ta aho” aja.

²⁹ —Anī. Se eker rī. Warahy ka'aruk te oho. Pytun tate — aja Jesu pe pandu hū.

A'erehe a'eta namō pyta oho.

³⁰ A'eta namō wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu” aja. Pe, mopok mopok. Ame'ē ke a'e me'ē mokōi sawa'e ta pe. ³¹ Arahā ehe har Tupā mujekwa. Mokōi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokōihar ukwa katu. “Ko Jesu” aja ukwa katu. Arahā pahar Jesu kanim oho.

³² Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahā, Tupā je'ēha ke mujekwa katu jande pe. Arahā jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

³³ Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa py peteī hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uī. Heta amō ta jy'ar uī tī.

³⁴ Ame'ē ta pe mokōi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simā usak ehe — aja uhyk ramō ame'ē ta pandu.

³⁵ Ame'ē ta pe mokōi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahā, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ē rehe har upa pandu pandu. Pe, mbeju ke mopok rahā, ehe har a'eta ukwa. Ame'ē rehe har upa pandu pandu tī.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tī

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juā 20.19-23; At 1.6-8)

³⁶ Upa ma'e ke mokōi sawa'e ta pandu pandu u'am rahā, pahar Jesu uhem u'am. Ame'ē ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mā peja pehē py'a ke Tupā muhury katu — aja Jesu.

³⁷ A'eta mukahem te hū ingi. Awa'ā rehe a'eta usak, aja ukwaha naī. ³⁸ Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihē ngi. “Awa ko my?” aja ym pepandu tī. ³⁹ Ihē po rehe pesak katu. Ihē py rehe pesak katu tī. Itapywa rape rehe pesak. Ihē atu ko. Ihē rehe pehē po pemujar. Ihē pিরer kohī. Ihē te ko. Pepyhyk katu ihē ke. Awa'ā aja ym ihē. Pesak katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahā, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tī. Itapywa rape ke mujesak tī. ⁴¹ A'eta jurujar ym we rī. “Mā!” aja a'eta. Hury katu te tī. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē mi'u pehī my? — aja.

⁴² Pira ka'ē ra'yr ke a'eta me'ē ipe. ⁴³ Ame'ē ke pyhyk rahā, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahā, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

⁴⁴ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehē namō ihē axo rahā, ma'e ke ihē apandu pehē pe. Kuja. Ihē rehe har Moise mupinim. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Upa ihē rehe har mupinim tī. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tī. Saumo rehe amō panduha ihī. Aja upa ihē rehe uhyk ta me'ē te'e tī — aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke upa katu te Jesu mujekwa katu.

⁴⁶ A'e pandu:

—Kuja amō ta mupinim. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta me'ē te'e. Pe, jukwa. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem. ⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ē te'e. Kuja amō ta pe pepandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pehē py'a ke Tupā koty pemuruwak pemondo. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta” aja amō ta pe pepandu. Ihē je'ēha rupi pepandu peho. Jerusarē ok ta pe pepandu py. Pe, amō amō ok ta pe pepandu peho. ⁴⁸ Upa pesak, ame'ē rehe har pepandu

pandu katu. ⁴⁹ “Tupã'ã ke pehẽ pe ihẽ amondo ta” aja ihẽ pái pandu katu pehẽ pe. Ame'ẽ ke ihẽ riki pehẽ pe amuwyr ta. Pesarahã! Pehẽ pe pyrãtãha ke Tupã muwyr ta. Ame'ẽ rehe peharõ pexo rahã, se pepyta we rĩ. Jerusarẽ ok ta pe pepyta we rĩ – aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho ame'ẽ rehe har

(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

⁵⁰ Pe, Jerusarẽ ok ta ngi uhem oho. In-amõ ixo ame'ẽ ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk Tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe mokõi iyywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahã, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupã mujywyr raho. ⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'eta hury katu ixo. ⁵³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ohoho. Tupã rehe har katu a'eta pandu.

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja ngã pandu.

Upa.

Jesu rehe har Juã mupinim

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Juã mupinim.

Je'ẽha ke

(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juã 5.20)

¹ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã: “Je'ẽha” pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupã namõ a'e ixo. Tupã riki a'e tĩ. ² Ma'e ke nixói te rahã, Je'ẽha Tupã namõ ixo. ³ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. A'e mujã ym rahã, nixói te ta ma'e ke apo. ⁴ Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ngã pe uhãha ke Je'ẽha me'ẽ. Weraha ngã pe a'e werur. (Aja rahã, Tupã rehe har ngã pe mujekwa.) ⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ẽ ke marã ka ym pytuniha muweha. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe ma'e ke mujekwa. Tupã rehe har mujekwa. Pe, ame'ẽ ukwa katuha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta marã ka ym mukanĩha.)

⁶ Ko amõ sawa'e ke Tupã muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juã. ⁷ Ngã pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ẽ myrandu rehe heta ngã hendu. Aja rahã ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu my. ⁸ Weraha rehe har Juã pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym. ⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupã rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'ẽha kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. Ehe har kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ym. A'e je'ẽha rupi kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. ¹¹ Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anĩ. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.) ¹² Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tĩ. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ẽ ta ke Tupã muruwak. ¹³ Tupã ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imãi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupã ra'yr ta a'eta my? Anĩ, aja ym. Sawa'e ta putar,

a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta my? Anĩ, aja ym tĩ. Tupã jõ putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta. “Ihẽ ra'yr ta pehẽ” aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'ẽha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namõ a'e ixo. Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupã rehe har a'e pandu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrãtãha ke jasad. Ame'ẽ pyrãtãha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteihar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juã pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihẽ apandu: “Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihẽ nixói rahã, pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e katuha” — aja Juã pandu.

¹⁶ Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amõ amõ we jande rehe a'e usak katu. ¹⁷ Tupã je'ẽha ke Moise mujekwa. (Ame'ẽ ke Moise je'ẽha aja jakwa.) Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ẽ jõ Moise je'ẽha mujekwa. Jesu anĩ. Ngã rehe Tupã atu ipy'a katu, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa tĩ. ¹⁸ Tupã rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngã pe. A'erehe amõ usak ehe rahã, Tupã rehe usak tĩ, ame'ẽja saka. Ta'yr peteihar ke a'e. Tupã a'e tĩ. Ipái ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

Juã mujahukiha pandu ame'ẽ rehe har
(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)

¹⁹ Jerusarẽ ok ta pe jundéu awa tama'e kapitã ta ixo. Amõ ta ke Juã koty a'eta mondo tĩ. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainõ ta ke mondo tĩ. Sonda aja a'eta. Myja me'ẽ sawa'e a'e my, ame'ẽ ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ẽ ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Juã mujahukiha pe pandu.

²⁰ Pe, a'e pandu katu te:

—Anĩ. Kirisutu ym ihẽ — aja a'eta pe.

²¹ A'eta pandu:

—Aja rahã, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupã muwyr ame'ẽ ke — aja ipe.

—Anĩ. Ihẽ Eri ym tĩ — aja Juã pandu.

A'eta pandu ipe tĩ:

—Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jande jaharō jaxo. Ame'ē ke nde my? — aja ipe.

Juā pandu:

—Anī. Ame'ē ym ihē tī — aja a'eta pe.

²² Pe, a'eta pandu tī:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amō ta muwyr. Ame'ē ta pe nde rehe har japandu ta me'ē te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juā pe.

²³ Isai riki yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke. Isaima'e panduha ke Juā pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihē.

“Awa nixói te ame'ē pe amō pandu u'am. Ngā pe pandu u'am: 'Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ē rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinim.”

—Ihē riki ame'ē awa nixói te ame'ē pe apandu a'am — aja Juā pandu. (Hape ke mutatombyk rahā, ngā py'a Tupā koty muruwak. Aja rahā, jandema'e sawa'e te uwyr rahā, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

²⁴ Juā namō pandu ixo ame'ē ta ke amō ta mondo. Parise ta riki mondo. ²⁵ Juā pe ame'ē ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym nde. Eri ym nde. Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jaharō jaxo. Ame'ē ym nde. Aja rahā, ma'erehe ngā ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

²⁶ A'e pandu:

—Y pe ngā ke ihē amujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ngā muruwak, aja mujekwa.) Esarahā! A'e riki pehē namō ixo tipe. (Pehendu ym ehe.) ²⁷ Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē — aja Juā pandu ngā pe.

²⁸ Upa aja me'ē Juā namō amō ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ē ok ta y ruwái koty ihī, Jondā ruwái koty. A'ep ngā ke Juā mujahuk u'am. (Mujahuk rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja ngā mujekwa.)

Jesu rehe har Juā mujekwa ngā pe
(Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)

²⁹ Ku'ē rahā Juā koty Jesu uwyr ixo. Juā usak ehe rahā, a'e pandu:

—Ko riki Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e. Ame'ē ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupā muwyr ame'ē ke a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.) ³⁰ Kwehe ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” aja ihē apandu kwehe. ³¹ Ihē aja tī. Ehe har ihē akwa ym we rī. (Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) aja akwa ym we rī. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihē amujekwa ta. A'erehe y pe ihē amujahuk ngā ke, aja rahā, ngā ipy'a ke Tupā koty muruwak aja mujekwa — aja Juā pandu.

³²⁻³⁴ Amō we Juā mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke, aja ihē akwa ym we rī. Pe, Tupā'a rehe ihē asak. Pykahuran aja ihē asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupā pandu ihē pe: “Y pe ngā ke emujahuk eho” aja. A'e riki ihē pe mujekwa tī: “Sawa'e rehe ihē'a wyjy ta uwyr. Ame'ē ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihē'a namō ngā ke mujahuk ta” aja Tupā mujekwa ihē pe. Tupā'a wyjy uwyr ehe tī. Aja ihē asak 'y. A'erehe ihē apandu pehē pe. Jesu riki Tupā ra'yr — aja Juā pandu. (“Tupā'a namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'a ke muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har

³⁵ Ku'ē rahā a'ep Juā ixo tī. Mokōi sawa'e ta namō. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke a'eta. ³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahā, Juā usak ehe. Pandu:

—Peme'ē Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) — aja Juā pandu. (Yman arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tī.)

³⁷ Ame'ë ke rehe mokõi jumu'eha ta hendu rahã, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juã ke a'eta hijar.) ³⁸ Pe, ixoty Jesu uwak. Mokõi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ë ta rehe a'e usak rahã, a'eta pe pandu:

—My pehë peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'erehe inamõ a'eta oho. Jesu ukweriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahã usak oho. Pe, inamõ a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juã pandu ame'ë ke rehe mokõi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namõ oho. Andere riki ame'ë mokõi ngi har peteĩ. Simã Petu mu a'e. ⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simã ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simã pe. (“Kirisutu” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simã ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simã rehe a'e usak rahã, pandu ipe:

—Nde riki Simã. Juã ra'yr nde. Apo nde rer: “Sepa” aja tĩ — aja Jesu ipe. [“Sepa” aja her rahã: “Petu” aja tĩ. “Sepa” aja rahã: “Ita ke” aja ngã ukwa.]

Jesu namõ Siri oho. Natanae oho tĩ.

⁴³ Ku'ë rahã Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi ywy pe ihë aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahã, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihë namõ ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tĩ. Petu aja tĩ. ⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. “Moise je'ëha ke” aja jakwa, ame'ë rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amõ ta mupinim tĩ. Sawa'e rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim tĩ. Ame'ë sawa'e rehe ihë asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

⁴⁶ —Mãi! Ame'ë ok ta ngi katu ame'ë ke uwyr ym — aja Natanae pandu naĩ.

Siri pandu:

—Esak ejurahã! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamõ.

⁴⁷ Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahã, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ë riki jundéu awa te. Amõ ta ke muka'u te'e ym ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

⁴⁸ Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihë rehe nde eresak ramõ te. Myja ihë rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahã we, nde rehe har ihë akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereĩ rahã, ihë akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

⁴⁹ Ame'ë ke rehe hendu rahã, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Mãi! Upa nde erekwa. Tupã ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde. Jande jaharõ jaxo ame'ë ke nde — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereĩ rahã, nde rehe har ihë akwa katu. Aja nde pe ihë apandu. A'erehe ihë rehe nde erejurujuar katu. Amõ we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ihë ama'ema'e ta. Ame'ë ke rehe nde eresak ta tĩ. ⁵¹ Pesarahã! Ywa pirar, aja nde eresak ta tĩ. Pe, Tupã je'ëha rahoha ta rehe pesak ta tĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ihë ajur. Ihë rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tĩ. Ame'ë ke rehe pesak ta kÿ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendaraha rehe Jesu usak oho

¹ Mokõi ukwer rahã, amõ ok ta pe amõ sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ë ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep Jesu mõi ixo. ² Jesu pe amõ pandu. Jumu'eha ta pe tĩ:

—Jumendaraha rehe pesak pejur tĩ — aja. A'erehe a'ep a'eta ixo tĩ. ³ Pe, kawĩ ke ngã upa u'u rahã, Jesu pe imõi pandu:

—Kawĩ upa riki — aja ipe.

⁴ Jesu pandu:

—Mãi! Anĩ we rĩ. Ihë akwa ta kÿ. Ihë ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ — aja Jesu ipe.

⁵ Pe, parakyha ta pe imãï pandu:

—A'e pandu ame'ë ke pema'e katu — aja.

⁶ A'ep kamuxĩhu i'ãï. Tiha ame'ë ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar peteĩ hetaha kamuxĩ i'ãï. Ita ke te'e ngã mujã ame'ë ke. Y ke amõ purakar ipe. Ame'ë pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahã, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.) ⁷ Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ë kamuxĩhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am. ⁸ A'e pandu tĩ:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ë ke ngã mi'u matyrihama'e kapitã pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe. ⁹ Pe, me'ë ipe. Pe, a'e u'u. Kawĩ riki. Y ke te'e kawĩ wan uwak oho. (Pyrãtãha namõ Jesu muruwak.) My ngi kawĩ werur my? Ame'ë ke kapitã ukwa ym. Parakyha ta jõ ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amõ pe kapitã pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ë ke emuhyk — aja amõ pe.

Pe, sawa'e uhyk. ¹⁰ Kapitã pandu ipe:

—Amõ ta kawĩ iro ame'ë ke me'ë me'ë py. Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ë ta u'u hũ rahã, pe, iro ym ame'ë ke me'ë me'ë. Nde anĩ. Jande ja'u we hũ, iro ym ame'ë ke. A'eramõ kawĩ iro te ame'ë ke jande pe amõ me'ë me'ë — aja kapitã pandu.

¹¹ Ame'ë ok ta pe ma'e katu ame'ë ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrãtãha ke a'e mujesak py amõ ta pe. A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ë ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihĩ.

¹² Ame'ë upa rahã, amõ ok ta pe Jesu oho. Kapana'ũ ok ta pe oho. Imãï oho tĩ. Imu ta oho tĩ. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep heta ym ukwer.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46*)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk Tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji ywy ngi jundéu awa ta

ke Tupã muhem muwyr. Ame'ë ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ë Pasuko weraha rehe uhyk Tate, a'erehe Jerusarë ok ta pe Jesu oho. ¹⁴ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e oho. A'ep amõ sawa'e ta rehe a'e usak. Amõ ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ngã moĩ rahã, ame'ë ke ngã jukwa. Amõ ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ rahã, ame'ë ke jukwa tĩ. Pykahuran ta aja tĩ. Muhepy tĩ. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ë ta werur. Ame'ë ke Jerusarë ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ë ta pehĩ tĩ. Tamatarer muruwak ame'ë ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uĩ. Upa ame'ë ta rehe Jesu usak. ¹⁵ Pe, tupaham pe nupãha ke a'e puwan. Ame'ë pe upa ngã rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhũ ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja tĩ. Arapuharan ta aja tĩ. Muhem mondo tĩ. Myrape a'e mujere tĩ. Tamatarer muruwakiha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhãï. ¹⁶ Pykahuran ta ke muhepy ame'ë ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihẽ pái rok. Ame'ë ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, kuja ukwa ukwa u'am. Tupã je'ëha rehe panduha amõ mupinim. Ame'ë ke ukwa ukwa u'am. Kuja:

“Tupã! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. Ame'ë ke jõ ihẽ aputar katu te.”

Ame'ë panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ Pe, Jesu pe amõ ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu uwyr:

—Awa je'ëha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo my? Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahã, nde je'ëha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Kome'ë Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa pemaï. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ë ke ihẽ amujã ta tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ A'eta pandu:

—Mā! Mokōi nde ereker rahā, amō nde eremujā ta my? Marā ka ym nde eremujāha. Yman te kome'ē jumu'eha renda keruhū ngā mujā mujā ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, mujā mujā ixo. Kuja, 46 warahy 'ar rahā, mujā mujā ixo — aja ngā pandu.

²¹ Anī. Ame'ē jumu'eha renda keruhū rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahā: “Jukwa” aja riki. Mokōi ukwer rahā, amō jumu'eha renda keruhū mujā ta, aja pandu rahā, mokōi ukwer rahā, manōha ngi a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.)
²² A'erehe manōha ngi a'e kwera katu uhem rahā, pe, ame'ē panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tī.

Ngā rehe har Jesu ukwa katu

²³ Pasuko 'ar rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu ixo. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Ame'ē ke mujesak jesak hū ngā pe u'am. Ame'ē ke rehe heta ngā usak, a'erehe: “Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e” aja a'eta ukwa katu. ²⁴ Jesu anī. Ngā rehe har a'e ukwa katu. Pahar amō koty ngā ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngā rehe. Ma'e ke rehe usak rahā jō, ngā jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngā rehe a'e. ²⁵ Marā ka ym ngā rehe har amō panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'e atu ukwa katu tī.

3

Jesu namō Nikonde pandu pandu

¹ Ko amō sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitā a'e. Parise kotyhar ke a'e. ² Amō pytun rahā, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde ke Tupā muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namō Tupā ixo, a'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e katu. Pyrātā te ha namō nde erema'ema'e katu. A'erehe

nde ke Tupā muwyr aja ihē akwa katu tī — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahā! Mokōihar amō uhem ym rahā, Tupā ixo ame'ē pe marā ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mā! Marā ka ym. Tamūi rahā, mokōihar uhem ym awa. Marā ka ym mokōihar imāi pusu pe ohoha. Pe, marā ka ym mokōihar uhemihā — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahā! Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Amō we tī. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e. Aja ym rahā, Tupā ixo ame'ē pe marā ka ym ohoha.

⁶ Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e. ⁷ “Mokōihar pehem ta me'ē te'e” aja ihē apandu nde pe. “Mā! Marā ka ym” aja ym epandu. (Ame'ē ke nde erekwa ym my? Esarahā! Amō we nde erekwa ym ame'ē ke pehī. Ywytu ke.) ⁸ Amō koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ē ke nde erekwa ym. Pehī. Ame'ē ke jō nde erekwa katu. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, ame'ēja saka tī. Nde erekwa ym tī. Tupā ra'yr, aja jō nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tī. Mu'eha katu ame'ē ke nde. Mā! Ihē apandu ame'ē ke nde erekwa ym we rī. Jande jakwa katu, ame'ē rehe har japandu pandu katu. ¹¹ Esarahā! Ma'e jasad ame'ē rehe har japandu katu tī. Pe, jande japandu ame'ē rehe har pekwa ym. Kapitā ta riki pehē. Pekwa ym rī. ¹² Ma'e ke kome'ē ywy keruhū pe ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, marā ka ym pejurujariha ehe. ¹³ Ma'e ke ywa pe ihī. Ame'ē rehe har amō ukwa ta oho my? Anī. Aja me'ē ke nixói. Oho ym awa. Ihē jō akwa katu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. A'erehe akwa katu.

¹⁴⁻¹⁵ —Awa nixói te ame'ē pe Moise ixo rahā, mbói'ā a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihē ke amō ta mujar ta

mu'am tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar ta mu'am tī. A'erehe ihē rehe upa ngā jurujar katu rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ Kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr peteī har ke muwyr. A'erehe amō jurujar katu ehe rahā, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupā namō ixo katu ta. ¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Ta'yr muhā katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anī. Aja ym. Muhā katu ta uwyr.

¹⁸ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ym te ta. Amō jurujar ym ehe rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ta kŷ. Tupā ra'yr rehe a'e jurujar ym. Ta'yr peteīhar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupā pandu ta kŷ.

¹⁹ Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahā, Tupā rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym. ²⁰ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, weraha koty uwyr ym ta. (Tupā rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupā mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupā rehe har ukwa tar ym.) ²¹ Pe, ma'e katu ame'ē ke amō ma'e rahā, weraha rehe uhyk. (Aja rahā, Tupā rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupā rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

Juā mujahukiha rehe har

²² Nikonde namō upa Jesu pandu rahā, amō ywy pe oho. Jundēi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta we rī. A'ep amō ta ke a'eta mujahuk. ²³ Amō renda pe Juā mujahuk ixo tī. Enō renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ē renda Šarī ok ta rake ihī. Heta ngā uhyk oho ehe. Ame'ē ta ke Juā mujahuk.

(Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja a'eta mujekwa.) ²⁴ [Arahā kyndaha pe Juā ke amō ta kynda ym we rī.]

²⁵ Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ngi har amō ta ixo. Ame'ē ta namō jundēu awa ta je'ē je'ē hū. “Juā mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta pandu pandu u'am. “Anī. Jesu mujahuk ame'ē ke riki katu te” aja jundēu awa ta je'ē je'ē hū. ²⁶ A'erehe Juā pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe y ruwái koty ne namō amō sawa'e ixo, Jondā ruwái koty. Ehe har nde erepandu. “Peme'ē riki Tupā ra'yr” aja nde erepandu. Ame'ē nde erekwa u'am my. Apo heta ngā ohoho ixoty. Ame'ē ta ke mujahuk u'am apo — aja Juā pe.

²⁷ Pe, Juā pandu:

—Ixoty ngā ke Tupā mondo. A'erehe heta ngā ohoho ixoty. ²⁸ Ihē apandu ame'ē ke pehē atu pekwa katu. Kuja ihē apandu: “Anī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Ihē ke Tupā muwyr py. Tupā muwyr ame'ē ndutar koty ihē ke Tupā mondo” aja ihē apandu. ²⁹ Sawa'e jumendar rahā, kūjā riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ē ta sawa'e rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kūjā uhyk rahā, ehe katu ame'ē ta hury katu. Aja ihē tī. Jesu rehe heta ngā uhyk oho rahā, ihē rury katu te ihē tī. ³⁰ A'erehe ihē 'ar koty te we ixoty ngā oho rahā, katu tiki. Aja rahā, ihē rury katu te ihē axo rī — aja inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe Juā pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ē rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ē riki i'ar koty te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anī. Kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ke a'e. A'e riki awa te'e tī. Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har jō a'e ukwa. Ame'ē ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tī. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke anī. I'ar koty te we jurujar katu ta me'ē te'e ehe. ³² A'ep a'e usak ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe tī. Pe, amō jurujar ym ehe. ³³ A'e pandu ame'ē rehe amō jurujar katu rahā, kuja ukwa katu. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahā, Tupā

pandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa ngā pe. ³⁴ Jesu ke Tupā muwyr. Pe, Tupā pandu ame'ē ke a'e pandu pandu. I'āma'e pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē riki upa ym. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke a'e pandu pandu katu. ³⁵ Ta'yr rehe ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ē ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitā keruhū te a'e. ³⁶ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahā, marā ka ym a'e uhāha. A'e ke Tupā mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4

Amō awa kūjā namō Jesu pandu

¹ Jesu koty amō amō we ngā jumu'e oho. Ame'ē ke parise ta hendu. Juā 'ar koty te we ngā ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tī. ² Jesu riki ngā ke mujahuk ym. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta riki mujahuk u'am, ngā ke. ³ Parise ta hendu ame'ē ke Jesu ukwa rahā, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jywyr oho. ⁴ Amō awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ē rupi Jesu oho ta me'ē te'e.

⁵ Samari ywy rupi a'e asa oho rahā, amō ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ē ok ta rake ma'e ywy kotete ihī, Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ē ywy ke Jako me'ē. Jose pe a'e me'ē. ⁶ A'ep ywykwar ihī. Yman te Jako pykūi ame'ē ke. Ame'ē rake Jesu wapyk. A'e wata hū, a'erehe he'ō. Warahy jandar tate rahā, a'ep a'e wapyk uī.

⁷⁻⁸ [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihī rahā,] amō kūjā uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihē pe emuwyr. Ihē hyngwéi te ihē ke — aja kūjā pe.

⁹ —Mā! Nde riki jundéu awa. Ihē riki Samari ywy pe har. Ma'ewā y nde erepandu ihē pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekúi ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: “Māte we ame'ē te a'e my” aja kūjā ukwa.]

¹⁰ Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupā me'ē tar katu. Ame'ē ke nde erekwa rahā, ihē pe y nde

erepandu ta tipe. “Y ihē pe emuwyr” aja nde pe ihē apandu. Ihē rehe har nde erekwa rahā, aja tī. Ihē pe y nde riki nde erepandu ta tipe tī. Ihē pe nde erepandu rahā, y ke nde pe ihē ame'ē ta tipe. Ame'ē y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

¹¹ —Sa'e! “Y nde ke muxuwe katu ta” aja nde erepandu. Myja ame'ē ke ihē pe nde ereme'ē ta my? Ko ywykwar riki typy hū. Y jo'okiha namō nde erexo ym. ¹² Jande ramūi riki kome'ē ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ē y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tī. Hymba ta u'u tī. Jako riki mupyta jande pe. “Y muxuwe katu ta” aja nde erepandu rahā, Jako 'ar koty te we pyrātāha nde my? — aja kūjā pandu.

¹³ —Kome'ē y amō u'u rahā, jyngwéi ta tī. ¹⁴ Y ke ihē ame'ē. Ame'ē ke amō u'u rahā, jyngwéi ym te ta. Y ihē ame'ē ipe rahā, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhāha namō ixo ta — aja kūjā pe.

¹⁵ (Awa uhāha rehe har Jesu pandu uī. Ame'ē ke kūjā ukwa ym we rī.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihē ke y muxuwe katu, ame'ē ke ihē pe emuwyr. Aja rahā, ihē hyngwéi ym te ta tī. Se y ihē ajo'ok ym te ta ajur tī — aja Jesu pe.

¹⁶ —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejywyr inamō ejur tī — aja ipe.

¹⁷ —Anī. Ihē sawa'e ym ihē — aja kūjā.

—“Ihē sawa'e ym” aja nde erepandu. Ame'ē riki jetehar te ke. ¹⁸ Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar peteīhar upa hetaha. Apo ne namō ixo ame'ē ke nde sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihē pe — aja kūjā pe.

¹⁹ (Kūjā ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kūjā pandu:

—Sa'e! Tupā je'ēha pandu ame'ē ke nde. Aja ihē akwa 'y. (A'erehe ihē pe emujekwa. Myp Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu my?) ²⁰ Tupā rehe ihē ramūi ta ipy'a moī moī, samari ywy pe har ta ke. Peme'ē ywy'ā keruhū 'ar pe a'eta moī moī. Pehē anī. Jundéu awa ta anī. Jerusarē ok ta pe jō Tupā rehe ipy'a ngā moī moī ta me'ē te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ē katu te my? — aja Jesu pe kūjā pandu.

²¹ Pe, kūjā pe a'e pandu:

—Ko ihē apandu ame'ē jetehar te ke. Ame'ē ke nde erekwa katu ta. Peme'ē ywy'ā keruhū 'ar pe jande pái keruhū rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ē angaha ke rehe uhyk tate. Jerusarē ok ta pe aja tĩ. Jande pái keruhū rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa a'ep tĩ. Ame'ē angaha ke rehe uhyk tate tĩ. ²² Tupā rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta moĩ moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngāma'e muhāha uwyr ta. A'erehe Tupā rehe har a'eta ukwa. ²³ Jande pái keruhū rehe ipy'a amō moĩ moĩ katu te ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupā rehe har jetehar te ke Tupā'ā mujekwa. A'e riki amō py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amō ixo, a'ep jande pái keruhū rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. (Aja rahā, henda nixói, ame'ēja saka. Amō ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe.) ²⁴ Tupā riki I'ā te'e a'e. A'erehe jande pái keruhū rehe ipy'a ke amō moĩ moĩ tar katu rahā, Tupā'ā je'ēha rupi uhem ta me'ē te'e. Ame'ē ta riki jande pái keruhū rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.

²⁵ Kūjā pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihē akwa. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.) A'e uwyr rahā, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ko ihē aĩ. Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē — aja kūjā pe.

²⁷ Arahā jumu'eha ta jywyr uwyr. Kūjā namō Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ē ke rehe a'eta usak rahā: “Mā!” aja. Anĩ. “Ma'e ke rehe har nde erepandu inamō my?” aja Jesu pe a'eta pandu ym. “Ma'erehe nde erepandu inamō my?” aja a'eta pandu ym ipe tĩ. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahā, kūjā namō pandu ym te awa, a'erehe: “Mā!” aja ukwa.)

²⁸ Pe, kamuxĩ ra'yr ke kūjā hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

²⁹ —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa ihē

pe. Kirisutu a'e my, kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e — aja kūjā pandu.

³⁰ A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

³¹ Kūjā oho rahā, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahā! — aja pandu hū tipe.

³² A'e pandu:

—A'ewan ihē pe. Ma'e a'u ame'ē ke namō ko ihē axo. Ame'ē ke pekwa ym pehē — aja jumu'eha ta pe.

³³ Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amō ta werur ipe nahā my? — aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naĩ.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupā ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mi'u aja saka tĩ. Imi'u namō amō ixo rahā, hury katu a'e. Aja ihē tĩ. Ihē rury katu tĩ. Ma'e parakyha ke ihē pe a'e me'ē tĩ. Ame'ē ke ihē amumba ta axo. A'erehe ihē rury katu axo.

³⁵ —Pehē pepandu: “Amō tumeme jahy kanim rahā, ahúi aja me'ē ke itawa ta. Amō mondok ta” aja. Pe, ihē apandu pehē pe. Pesarahā! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahā, ihē rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.) ³⁶ Ahúi aja me'ē mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tĩ. Ihē rehe peme'ē ta jurujar katu ta.) Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Matyr rahā, ma'e ra'ĩ jytytyme ame'ē ta hury katu. Matyr ame'ē ta hury katu tĩ. Johu hury katu. (Aja apo tĩ. Ajytytyme aja Tupā je'ēha ke ihē apandu. Pe, matyr aja ihē rehe jurujar katu ta. Johu hury katu ta tĩ.) ³⁷ Aja amō panduha riki jete. Kuja:

“Ma'eywa ke amō jytytyme oho. Pe, tyarō rahā, ame'ē ke amō riki mondok oho” aja panduha ihĩ.

³⁸ —Amō kupixa pe peparaky ym. Amō ta paraky. Ame'ē pe pehē ke ihē amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehē rury katu ta. (Aja apo tĩ. Amō rekoha pe amō ta Tupā je'ēha pandu. A'ep pehē ke ihē amondo. Pe, a'ep pe har ta ihē rehe jurujar katu. Pematyr, ame'ēja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta pe kūjā pandu: “Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa” aja Jesu rehe har kūjā pandu. A'erehe heta ame'ē ok ta pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe. ⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr rahā, a'eta pandu ipe:

—Jande namō epyta we rī — aja pandu hū.

A'erehe a'ep mokōi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amō we hū a'ep pe har ta jurujar katu ehe. ⁴² Pe, kūjā pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujar katu ehe apo tī. Ame'ē jō ym. A'e pandu ame'ē ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e muhā katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujar katu ehe tī — aja a'ep pe har ta pandu.

Amō kapitā ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³⁻⁴⁴ Samari ywy pe mokōi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: “Tupā je'ēha ke pandu ame'ē rehe hekoha pe har ta katu ym usak” aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anī. Amō ok ta pe oho. Ame'ē ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. ⁴⁵ Pe, ame'ē ok ta pe uhyk rahā, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarē ok ta pe a'eta ixo tī. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā a'eta a'ep ixo tī. Arahā marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Ame'ē ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tī. Kana ok ta pe uhyk tī. Ngariréi ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Yman a'ep y ke te'e kawī wan a'e muruwak. A'ep amō kapitā ixo. Ta'yr ahy ipe. Amō ok ta pe ta'yr ihī. Kapana'ū ok ta pe ihī. ⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ē ke kapitā hendu rahā, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihē rekoha pe ihē namō eho. Kapana'ū ok ta pe. Ihē ra'yr ahy ou. Manō tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ame'ē ke rehe nde eresak rahā jō, ihē rehe nde erejurujar katu. Mā! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitā pandu:

—Sa'e! Pahar ihē namō eho. Ihē ra'yr manō tate. Manō ym we rī. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahā jō jurujar katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anī. Aho ym ta. Nde jeje ejywyr eho. Nde ra'yr manō ym ta — aja kapitā pe.

Jesu mukatu, ame'ē ke rehe kapitā usak ym. Anī. Jesu pandu ame'ē ke rehe kapitā jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho.

⁵¹ Hok pe a'e jywyr oho ixo rahā, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitā pe.

⁵² Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahā, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahā, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahā — aja ipe.

⁵³ Arahā katu te: “Ne ra'yr manō ym ta” aja Jesu pandu kwehe. Ame'ē ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe.

⁵⁴ Aja marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu ngā pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu. Ame'ē riki mokōihar ke.

5

Y kynda ame'ē rake amō sawa'e ke Jesu mukatu

¹ Pe, heta ukwer rahā, amō jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarē ok ta pe usak oho. Arahā Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī. A'erehe ngā mi'u matyr. ² Jerusarē ok ta pe y kynda ame'ē ke ihī. Hukwen rake ihī. Arapuharan ta ixo, ame'ē hukwen rake ihī. Y kynda ame'ē rake rupi ok rymy'y heta ihī tī. Katukwer ame'ē ta ke. Kuja, awa po wajar peteīhar upa hetaha. Ame'ē kynda ame'ē rehe her ngā moī. “Mbeta” aja riki jundéu awa ta je'ēha ipe. ³ Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ē ta heta túi. Eha ym te ame'ē ta a'ep ihī tī. Jupyrātā rātā ame'ē ta

túi tĩ. Wata ym te ame'ẽ ta ihĩ tĩ. [Y katak ame'ẽ rehe a'eta harõ ixo. ⁴ Amõ amõ rahã, Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ẽ rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahã y pe u'ar py, ame'ẽ ke jõ katu oho. Peteĩ jõ katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke upa katu oho.] ⁵ A'ep amõ sawa'e túi. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. ⁶ A'ep a'e túi, aja Jesu usak ehe. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

⁷ —Sa'e! Aputar. Y katak rahã, y pe ihẽ ke mou ame'ẽ nixói. Pe, ihẽ atu aho axo rahã, amõ riki y pe opor py, a'erehe ihẽ katu ym aju — aja Jesu pe.

⁸ —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamõ ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ẽ pe Jesu pandu.

⁹ Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamõ wata oho. Arahã riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. ¹⁰ A'erehe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe. Sawa'e wata ramõ ame'ẽ pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihẽ ke mukatu ame'ẽ pandu ihẽ pe: “Nema'e tupe epyhyk. Inamõ ewata eho” aja ihẽ pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ẽ pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihẽ — aja sawa'e. Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã,

nde erepyrara we hũ ta tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihẽ ke mukatu — aja pandu.

¹⁶ A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

¹⁷ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ ma'e ixo rĩ. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rĩ, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Putu'uha 'ar rahã, ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ) — aja ngã pe.

¹⁸ Ame'ẽ panduha rehe jundéu awa tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ we tĩ. Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã a'e tĩ, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hũ ehe. “Mã! Jajukwa ta” aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

¹⁹ (Tupã a'e tĩ, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe ngã pe a'e pandu:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu: “Ta'yr ke ihẽ.” Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ pái ma'ema'eha rehe ihẽ asak. Aja ihẽ ama'e tĩ. Ihẽ pái ma'eha aja ihẽ tĩ. ²⁰ Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. (Ta'yr ke ihẽ.) Upa a'e ma'e ixo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa. Peme'ẽ sawa'e ihẽ amukatu. Ame'ẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ihẽ pái mujekwa ta ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tĩ. Pesak ehe rahã: “Mã! Katu hũ!” aja pekwa ta.

²¹ —Manõ ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu muhem. Aja ihẽ aputar ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ. Ta'yr ke ihẽ, a'erehe amukwera katu amuhem ngã ke tĩ.

²² —Ihẽ pái keruhũ ihẽ pe pandu: “Nde riki ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu nde. Tupã namõ exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu ym nde.

Mupyraraha renda pe eho' aja" aja ihẽ pái pandu ihẽ pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihẽ riki apandu ta kÿ. ²³Pe, ihẽ pái keruhũ rehe har aja katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ym rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har katu pandu ym ta tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái keruhũ muwyr ame'ẽ ke ihẽ.

²⁴—Jetehar ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ pái ihẽ ke muwyr. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu. Pe, ihẽ pái rehe a'e jurujar katu rahã, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ym te ta. Anĩ. Manõha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka. (Aja rahã, mupyraraha renda pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka.) Pe, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahã, Tupã koty oho ta ame'ẽ ke a'e. Aja rahã, apo Tupã pandu 'y: "Ame'ẽ ke mupyraraha renda pe oho ym te ta. Anĩ. Uhã te hũ aja ixo apo 'y" aja Tupã pandu 'y.

²⁵—Ko apandu pehẽ pe. Tupã ra'yr ihẽ. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manõ ame'ẽ ta ihẽ je'ẽha rehe hendu ta. Aja rahã, uhã ta. Apandu pehẽ pe. Apo aja tĩ. Ihẽ rehe jurujar ym ame'ẽ ta riki manõ ame'ẽ ta aja saka. Uhã ym, a'erehe aja. Apo ihẽ je'ẽha rehe hendu. Pe, ihẽ rehe jurujar katu ta. Aja rahã, uhã te hũ aja ixo ta apo 'y.

²⁶—Ihẽ pái keruhũ riki je'ẽha te reko. A'erehe uhãha ke ngã pe a'e me'ẽ katu. Aja ihẽ tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pe a'e pandu: "Ngã pe uhãha nde ereme'ẽ katu tĩ" aja ihẽ pe pandu.

²⁷—Ihẽ pái keruhũ pandu: "Ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: 'Nde katu. Tupã namõ exo katu' aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: 'Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho' aja nde erepandu katu tĩ" aja ihẽ pe pandu tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. A'erehe aja me'ẽ ihẽ pe ihẽ pái pandu.

²⁸—Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe: "Mã!" aja pepandu ym. Kuja. Ihẽ je'ẽha rehe upa katu te manõ ame'ẽ ta hendu ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ta kÿ. ²⁹Pe, ihẽ je'ẽha rehe hendu rahã, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu ta muhem. Tupã namõ ixo ta. Ma'e

ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amõ pandu

³⁰A'e pandu tĩ:

—Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'ema'e ym. Ihẽ pái keruhũ mujekwa. Ame'ẽ ke jõ ngã pe ihẽ apandu pandu ta. "Pehẽ katu. Tupã namõ pexo katu" aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu ym. Mupyraraha renda pe peho" aja. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. Anĩ. Ihẽ pái keruhũ ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. A'erehe jete-har rupi ngã rehe har ihẽ pandu pandu ta.

³¹—Ihẽ apandu: "Ihẽ ke Tupã muwyr" aja. Aja ihẽ jõ apandu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym ta me'ẽ te'e.

³²Anĩ. Amõ ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ke pehĩ. Ihẽ pái ke ame'ẽ. Ihẽ rehe har a'e pandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e. ³³Amõ ta ke Juã koty pehẽ pe-mondo. Juã pe a'eta pandu oho. Pe, jetehar te ke ihẽ rehe har Juã pandu. ³⁴Pesarahã! Ihẽ rehe har sawa'e pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar my? Anĩ riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar katu rahã, ihẽ rehe har pekwa katu ta tĩ. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ pái keruhũ muhã katu ta.

³⁵—Araparin aja Juã. Hendy aja saka. (Aja rahã, jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendu ehe rahã, i'i atu we pehẽ rury katu ehe. ³⁶(Ihẽ rehe har mujekwa, ame'ẽ ke tumeme pehĩ.) Ihẽ rehe har Juã pandu pandu. Amõ we tĩ. Juã 'ar koty te we ihẽ rehe har mujekwa ame'ẽ ke ko ixo. Ihẽ ama'ema'eha ke. (Ame'ẽ ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Mokõihar ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ me'ẽ ihẽ pe. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ rehe amõ usak rahã: "Ko Tupã muwyr ame'ẽ ke" aja ukwa ta. ³⁷Amõ we tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e riki ihẽ rehe har pandu tĩ. (Ame'ẽ ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Mahapyrihar ke ame'ẽ.) Ima'e je'ẽha rehe pehendu ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejurujar ym te tĩ. ³⁸Je'ẽha ke a'e muwyr.

Ame'ë ke rehe pehendu tar ym tĩ. Ihë rehe pehë pejuru jar ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tĩ. A'e muwyr ame'ë ke ihë.

³⁹ —Tupã je'ëha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahã, pehë ruhã ta, aja pekwaha naĩ. Pesarahã! Tupã je'ëha rehe ihë rehe har panduha ihĩ. (Ame'ë ke ihë rehe har mujekwa tĩ. Tumemehar ke ame'ë.) Ame'ë ke jetehar ihë rehe har mujekwa tĩ. ⁴⁰ Anĩ. Ihë rehe pejuru jar tar ym. Ihë rehe pejuru jar katu rahã, pehë ke ihë pái muhã katu ta.

⁴¹ —Ihë rehe har katu amõ ta pandu. Ame'ë ke ihë aputar ym. (Katu ihë rehe har Tupã pandu. Ame'ë ke ihë aputar.)

⁴² Pehë rehe har ihë akwa katu. Tupã rehe pehë pepy'a ym, aja ihë akwa katu. ⁴³ Ihë pái keruhũ je'ëha rupi ihë ajur. Pe, ihë ke peputar ym. A'erehe Tupã rehe pehë pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'ëha rupi amõ sawa'e uwyr rahã, ame'ë ke peputar katu. Ihë anĩ. Peputar ym.

⁴⁴ —Pehë rehe har katu amõ ta pandu. Ame'ë ke peputar katu. Pehë rehe har katu Tupã riki pandu. Ame'ë ke peputar ym. A'erehe marã ka ym ihë rehe pejuru jariha. Tupã peteĩhar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵ —Pehë rehe har ihë pái keruhũ pe ihë apandu ym ta. Aja pekwaha naĩ. Kuja: “Pehë katu ym. Ihë rehe pejuru jar ym” aja apandu ym ta, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Amõ riki pandu ta tĩ. Moise pandu ta tĩ. “Pehë katu ym. Pejuru jar ym. Tupã muwyr ame'ë ke rehe pejuru jar ym” aja pandu ta tĩ. A'e mupinim ame'ë ke rehe pehendu katu. Aja rahã, pehë ruhã ta, aja pekwaha naĩ. ⁴⁶ Moise mupinim ame'ë ke rehe pehendu katu ta tipe rahã, ihë rehe pejuru jar katu ta tipe tĩ. Ihë rehe har a'e mupinim, a'erehe pejuru jar katu ta me'ë te'e. ⁴⁷ Anĩ. A'e mupinim ame'ë ke rehe pejuru jar ym. A'erehe ihë apandu ame'ë ke rehe marã ka ym pejuru jariha tĩ — aja Jesu pandu jundéu awa tama'e kapitã ta pe.

6

Ngã mi'u ke Jesu muheta

(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)

¹ Heta ukwer rahã, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhũ pe. Ypa rer Ngariréi. Mokõi her. Timberi aja her tĩ. ² Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu. Ame'ë ma'e katu ame'ë rehe ngã usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho. ³ Ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Ame'ë 'ar pe a'e wapyk, jumu'eha ta namõ. ⁴ Jundéu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. ⁵ Jesu juramã usak rahã, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ë ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngã mi'u jame'ë ta. My ame'ë ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngã pe ngã mi'u me'ë me'ë ta my? Ame'ë ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ë a'e pandu ipe, Siri pe. ⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahã, amõ paraky. Ame'ë tamatarer pe mbeju jajo'ok rahã, uhyk ym ngã pe. Ta'yr mi ngã u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amõ jumu'eha uhyk. Andere ke. Simã Petu mu a'e. ⁹ A'e pandu:

—Se amõ kurumĩ ixo. Mokõi pira ka'ë namõ a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteĩhar upa. Ahúi aja me'ë ku'i ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë ke ngã hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahã, upa ngã wapyk. A'ep sorok katu. Kãpĩ ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahã my. ¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ë ke jumu'eha ta pe a'e me'ë me'ë. Pe, wapyk ame'ë ta pe jumu'eha ta upa me'ë me'ë tĩ. Aja pira ka'ë tĩ. Me'ë me'ë tĩ. Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. ¹² Upa u'u rahã, upa ngã iãpũ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ë ke pematyr. Aja rahã katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ë ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ë ke a'eta matyr matyr. Ahúi aja me'ë ku'i ke te'e mujã

ame'ë ke. Awa po wajar peteihar upa hetaha ngi ngã u'u. Ame'ë pyta we ame'ë ke matyr matyr. Heta wasãkã mutyryhem. Awa py mokõi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marã ka ym mbeju ke amõ muhetaha. Ame'ë ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ë rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngã pandu pandu ngã jupe:

—Tupã je'ëha pandu ame'ë ke kome'ë ywy keruhũ pe uwyr ta. Peme'ë riki a'e — aja Jesu rehe har ngã pandu pandu ngã jupe.

¹⁵ A'e ke kapitã keruhũ aja ngã mu'am tar katu. Pyrãtãha namõ a'e ke ngã mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ë ke a'e putar ym. (A'e ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa ym. Tupã ra'yr a'e, aja ukwa ym tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ, aja jõ ngã putar. Ame'ë ke Jesu putar ym tĩ.) A'erehe oho ngã ngi. Amõ we ywy'ã rehe jeje jupir oho. Ngã ngi oho.

Y'ar rupi Jesu wata

(Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52)

¹⁶ Pytun ramõ rahã, ypa pe jumu'eha ta oho. ¹⁷ Pe, jarusu keruhũ pe a'eta opor oho. Ame'ë pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ũ ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rĩ. ¹⁸ Pe, ywytu keruhũ jupeju hũ uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hũ. ¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykũi hũ oho ixo. Awa po wajar peteĩ kiro met paiteha nahã my. Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhũ koty wata uwyr ixo. A'eta jumukahem hũ ingi. ²⁰ Jesu pandu a'eta pe:

—Ihẽ ko. Pejumukahem ym ihẽ ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namõ jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tĩ — aja Jesu pe.

A'e opor ipe rahã, pahar y ruwái rehe a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ë ywy pe pahar uhyk oho.

Jesu rehe ngã kekar

²² Ku'ë rahã, peteĩ jõ jarusu keruhũ rehe ngã usak. Y ruwái rehe pyta ame'ë ta ke a'eta. Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta namõ Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha ta jõ oho, aja a'eta ukwa katu. ²³ Pe, amõ amõ jarusu keruhũ pe heta ngã uhyk uwyr

a'ep tĩ. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngã u'u. Ame'ë renda y rymy'y rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahã, Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja a'e pandu. Ame'ë renda rake ame'ë. ²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja ngã ukwa. Jumu'eha ta nixói tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho tĩ. Pe, ame'ë pe Kapana'ũ ok ta pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke ngã mahem rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja rahã nde erejur se my? — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Aja Tupã ihẽ ke muwyr, aja amujekwa. Ame'ë ke rehe pesak. A'erehe ihẽ ke pekekar pexo. Anĩ. Aja ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk pe'u. A'erehe ihẽ ke pekekar pexo.

²⁷ Pehẽ mi'u ke rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Ame'ë upa ta. Pahar myahy ta awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ë ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ë ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ame'ë ke ihẽ ame'ë me'ë ta awa ta pe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ame'ë ngã mi'u ihẽ ame'ë me'ë, a'erehe Tupã, ihẽ pái keruhũ pandu ihẽ pe: “Ngã pe uhãha nde ereme'ë me'ë katu, a'erehe nde rehe ihẽ rury katu” aja pandu. A'erehe awa ruhãha ihẽ ame'ë katu — aja Jesu pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupã putar ame'ë ke jama'e tar katu rahã, myja me'ë jama'e ta my? — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupã putar katu. A'e muwyr ame'ë ke rehe pejurujar katu, ame'ë ke a'e putar katu. Ko ihẽ riki a'e muwyr ame'ë ke ihẽ. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu, aja Tupã putar katu — aja ngã pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha. Ame'ë ke ema'e. Jande jasak ehe rahã, Tupã nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my? ³¹ Esarahã! Awa nixói te ame'ë rupi jande ramõi ta ixo rahã, ma'e

ke a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ẽ ke a'eta u'u. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

“Ywa ngi ngã mi'u ke a'eta pe Moise me'ẽ” aja panduha ihĩ.

—Moise me'ẽ, a'erehe a'e ke Tupã mondo aja jakwa katu. Nerahã! Ma'e jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa ngi uwyr, ame'ẽ ngã mi'u ke pehẽ pe Moise me'ẽ ym. Ywa ngi uwyr ame'ẽ ke aja ym ame'ẽ. Pehẽ mi'u te ke pehẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. ³³ Ngã mi'u ke Tupã me'ẽ. Ame'ẽ riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ẽ mi'u ke jande pe eme'ẽ te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihẽ riki ame'ẽ mi'u aja saka. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta myahy ym ta tĩ. Uhãha namõ ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har mi'u ke amõ u'u rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.

³⁶ —Ihẽma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ rehe pejurujar ym. Aja me'ẽ upa ihẽ apandu ramõ pehẽ pe. ³⁷ Amõ amõ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk ta ihẽ rehe. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ta. Ame'ẽ ta riki ihẽ kotyhar wan ta. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ym te ta: “Nde ke aputar ym” aja. ³⁸ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ajur. Ihẽ aputar ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke ama'e ym. ³⁹ Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihẽ rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ ta manõ rahã, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. ⁴⁰ Kuja ihẽ pái keruhũ putar: Ta'yr ke ihẽ. Upa ame'ẽ ke ukwa ame'ẽ ta jurujar katu ihẽ rehe. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

⁴¹ Kuja Jesu pandu ramõ: “Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ywa ngi ihẽ awyjy ajur” aja a'e. A'erehe jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har.

⁴² Kuja a'eta pandu:

—Mã! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imãi rehe jasak. Ipái rehe aja tĩ. Jasak tĩ. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewã ywa ngi a'e wyjy uwyr aja a'e pandu my? — aja ngã je'ẽ je'ẽ hũ.

⁴³ Jesu pandu:

—Anĩ. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe. ⁴⁴ Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. Ihẽ rehe amõ ke a'e muhyk katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar katu. Aja ihẽ pái muhyk ym rahã, ihẽ rehe jurujar ym ta awa. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, amukwera katu ta amuhem. ⁴⁵ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupã mu'e ta” aja.

—Aja ihẽ pái keruhũ rehe amõ hendu katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar katu tĩ. Ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke amõ jumu'e rahã, aja tĩ. Ihẽ rehe jurujar katu tĩ. ⁴⁶ Ihẽ pái keruhũ rehe amõ usak. Anĩ. Aja ym ihẽ apandu. Ihẽ jõ asak katu ehe. Ingi ihẽ ajur. A'erehe ihẽ asak ehe.

⁴⁷⁻⁴⁸ —Pesarahã! Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, myahy ym te ta ixo. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo. ⁴⁹ Ymanihar pehẽ ramũi ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ẽ ke u'u. Awa nixói te ame'ẽ rupi ixo rahã, u'u. Pe, a'eta manõ tĩ. ⁵⁰ Ngã mi'u ywa ngi wyjy uwyr, aja ihẽ apandu. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, manõ ym te ta. ⁵¹ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ katu. Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te hũ a'e. Ngã mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, ame'ẽ riki ihẽ rete ke. Ihẽ amanõ rahã, ngã pe ihẽ rete ihẽ ame'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta uhã te hũ ta — aja Jesu pandu ngã pe.

⁵² Pe, ame'ẽ ke hendu rahã, jundéu awa ta pandu pandu hũ ngã jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ẽ ke jande pe peme'ẽ sawa'e me'ẽ ta my? — aja a'eta pandu pandu hũ tĩ.

⁵³ Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Ihē rete ke pehē pe'u ym rahā, pehē ruhā ym te ta. Ihē ruwy ke pe'u ym rahā, aja tī. Pehē ruhā ym te ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁵⁴ Ihē rete ke amō u'u rahā, Tupā namō ixo ta. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Tupā namō ixo ta tī. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke ihē amukwera katu ta amuhem. ⁵⁵ Ihē rete riki ngā mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihē ruwy riki y te aja saka tī. Jyngwéi ym te ta awa. ⁵⁶ Ihē rete ke amō u'u rahā, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, ipy'a rehe ihē aī ta. ⁵⁷ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e uhā te hū, a'erehe aja ihē tī. Ihē ruhā te hū ihē tī. Kuja tī. Ihē ruhā te hū tī, a'erehe ihē rete ke amō u'u rahā, aja a'e tī. Uhā te hū a'e tī. ⁵⁸ Aja riki ngā mi'u ke. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke. Ame'ē ke pehē ramūi ta u'u ame'ē ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehē ramūi u'u. Pe, a'eta manō. Ngā mi'u ihē ame'ē, ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū ta a'e — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵⁹ Aja me'ē Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahā, aja me'ē a'e pandu. Kapana'ū ok ta pe ame'ē jy'ariha renda ihī. (Jesu rete ke amō u'u, ame'ē riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke amō u'u, ame'ē ke aja tī. Jurujar katu ehe, aja tī.)

Amō ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ē ta ngi har amō amō ta pandu:

—Mā! A'e pandu ame'ē ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ē je'ē hū a'eta jupe. Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Amō pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu ame'ē ke peputar ym my? A'erehe ihē namō peho tar ym apo my?

⁶² Yman ywa pe ihē axo. Apo a'ep ihē ajupiriha ke rehe pesak rahā, peparahy te ta my? Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē. ⁶³ Awa ruhāha ke Tupā'ā me'ē katu. Awa pyrātāha rupi te'e ma'ema'e rahā, marā ka ym uhāha

namō ixoha. Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ixo ta. Uhā te hū ta a'e. ⁶⁴ Pehē anī. Pehē ngi har amō amō ta jurujar ym ihē rehe — aja Jesu pandu.

[Amō amō ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē rehe har Jesu ukwa katu tī.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tī:

—Pehē ngi har amō amō jurujar ym ihē rehe. A'erehe pehē pe ihē apandu: “Amō amō ke ihē rehe ihē pái keruhū muhyk ym rahā, marā ka ym ihē rehe jurujariha” — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, ame'ē ta ngi har amō amō ta hijar oho. Jesu namō a'eta wata ym te tī. ⁶⁷ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke pehijar ta peho my tī? — aja.

⁶⁸ Simā Petu pandu:

—Anī. Sawa'e! Awa namō jaho ta my? Ne jō awa ruhāha rehe har nde erepandu katu. ⁶⁹ Katu te ame'ē ke nde, aja jakwa katu. Tupā muwyr ame'ē ke nde, aja jakwa katu tī. Ame'ē ke rehe jande jajurujar katu tī — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi riki pehē. Pehē ke ihē amujy'ar ihē koty. Pehē ngi har amō ixo. Satana rehe hendu katu ta. (Ājā ramūi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahā, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simā Īkario ra'yr. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

¹ Ajame'ē ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywy tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ē rupi oho tar ym. ² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk tate. Arahā kupixa rymy'y rehe xipa mujā. (Ame'ē wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta

ixo apo tī. Ame'ē rehe imi'u ngā matyr.³⁻⁵ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hū ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarē ok ta pe. Aja rahā nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe a'eta usak ta. Jande jasak ta tī. Ima'e ma'eha ke amō ta pe amō mujesak tar katu rahā, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tī. Emujesak katu. Aja rahā, nde ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ta. Jande jakwa ta tī — aja Jesu pe.

⁶⁻⁸ A'e pandu:

—Ihē ahoha angaha rehe uhyk ym we rī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta parahy ihē rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihē apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihē rehe a'eta parahy. Pehē rehe parahy ym. A'erehe ngā mi'u matyriha pe peho tar katu rahā, pesak peho. Ihē ahoha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pehē namō ihē aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ē a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rī.

Ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngā mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahā, haikwer rupi Jesu oho tī. Ngā ukwa ym ha rupi oho. ¹¹ Ngā mi'u matyr, ame'ē pe heta ngā ixo. Ame'ē ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta kekar kekar ixo tipe. “Myp ixo my?” aja a'eta pandu pandu. ¹² Hetaha ta ngi har amō amō ta pandu pandu hū ehe har. Amō ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Muka'u te'e hū ngā ke — aja naī.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngā mi'u matyriha rehe heta ngā ukwer ta. Awa po wajar mokōi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahā Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e oho. ¹⁵ Pe,

jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihē atu akwa ame'ē ke ihē amu'e ym ngā pe. Ihē ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ē ke ihē amu'e katu. ¹⁷ Ihē akwa ame'ē ke ihē amu'e my? Anī. Aja ym. Ko Tupā mujekwa ame'ē ke ihē amu'e. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, kuja ukwa katu ta. Ko Tupā mujekwa ame'ē ke ihē amu'e, aja ukwa katu ta. ¹⁸ Amō ukwa ame'ē ke a'e pandu rahā, katu ehe har amō pandu. Ame'ē ke putar. Ihē anī. Ihē ke muwyr. Katu ehe har amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jete har te ke. Ngā ke ihē amuka'u te'e ym. ¹⁹ Yman Tupā je'ēha ke Moise mupinim pehē pe tipe. Anī. Pehendu ym te ehe. Moise je'ēha rehe ihē riki ahendu ym, aja pekwaha naī. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amō amō pandu:

—Mā! Anī. Nde ke jukwa tar ym awa! Ājā nde py'a rehe ihī nahā my, a'erehe: “Ihē ke pejukwa tar katu” aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ē ke ihē amukatu. “Ihē aparaky te'e” aja pekwaha naī. “Ma'ewā my?” aja pepandu. ²² (Pehē aja tī. Peparaky te'e tī. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ke pema'ema'e tī.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, kurumī ra'yr rehe ihī, ame'ē pিরer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ke a'e. Tupā usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupā. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) [Ame'ē jupāha ke Moise mupinim py ym. Amō mupinim py. Ymanihar Moise ramūi riki pandu py.] ²³ Moise mupinim, ame'ē ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumī ra'yr rehe ihī pিরer ke pejupā. Putu'uha 'ar rahā, pejupā tī. (Aja rahā, peparaky te'e tī.) Aja rahā putu'uha 'ar rahā, amō ke ihē amukatu rahā, ma'erehe peparahy ihē rehe my?

Katu ym aja. ²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar: “Ko katu” aja pepandu ym. Anī rahā, pahar: “Ko katu ym” aja pepandu ym tī. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahā jō: “Ko katu.” Anī rahā: “Ko katu ym” aja pepandu katu. Jetehar rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupā muwyr ame'ē ke

²⁵ Jerusarē ok ta pe har ta ngi har amō amō ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. ²⁶ Pesarahā! Ngā pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ēha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa katu nahā my apo. ²⁷ Anī nahā my. Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, my ngi uwyr my? Ukwa ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ē sawa'e anī. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ē ke jakwa katu. A'erehe peme'ē sawa'e Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja ym nahā my — aja ngā pandu pandu nāi.

²⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e u'am rahā, hātā pandu ngā pe:

—Ihē rehe har pekwa katu my? Anī. Pekwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar, a'erehe ihē ajur. Anī. Aja ym. Ihē ke amō muwyr. Jetehar te ke pandu ame'ē ke a'e. Ehe har pekwa ym. ²⁹ Ehe har ihē akwa katu. A'e ixo. Ingi ihē ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihē ke a'e muwyr. (Tupā ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga te'e ixo. Anī. Pyhyk ym ngā. A'e manōha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym te ngā. ³¹ Ko riki heta ame'ē ta ngi har amō amō ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ē ke peme'ē sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ē ta pandu.

Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho

³² “A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke” aja heta ame'ē ta wewe pandu pandu. Ame'ē

ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harōha ta ke a'eta mondo. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tī. Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho. ³³ Jesu pandu:

—Pehē namō ihē apyta we ta rī. Pe, ihē aho ta. A'engi ihē ke muwyr, ame'ē koty ihē ajoywyr ta aho. ³⁴ Ihē ke pekekar ta. Ihē ke pemahem ym te ta. Ihē aho ame'ē pe marā ka ym pehoha — aja ngā pe Jesu pandu. (“Ihē aho ta” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ē pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amō awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e mu'e ta oho my? ³⁶ A'e pandu: “Ihē ke pekekar ta. Ihē ke pemahem ym ta. Ihē aho ame'ē pe marā ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ē my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihī katu

³⁷ Ngā mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejōhar ke. Ame'ē wera rahā, hury katu te ngā. Arahā Jesu pu'am. Pe, hātā pandu ngā pe:

—Jyngwéi ame'ē ke mā peja ihē koty ejur. Amō y ke ihē ame'ē ta. Mā peja ame'ē ke e'u katu. ³⁸ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Ihē rehe amō jurujar katu rahā, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ē ke mux-uwe katu ngā ke” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahā, Tupā'ā ipy'a rehe ihī katu, ame'ē rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ē ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahā ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī. Ipái koty Jesu jywyr ym we rī. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ē ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rī. A'erehe ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī.]

Amō koty koty ngā ukwa

⁴⁰ Jesu pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Amō ta pandu:

—Jete. Peme'ē riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Jaharō jaxo ame'ē ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ẽ ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym a'e. ⁴² Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Kirisutu riki Ndawi rainõ. Merẽ ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ẽ ok ta pe Kirisutu u'ar ta” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

—Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym — aja amõ ta pandu naĩ.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngã panduha. A'erehe amõ koty koty ngã ukwaha.

⁴⁴ Amõ ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anĩ. Pyhyk ym we rĩ.

Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e harõha ta jywyr oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tĩ. Pe, harõha ta pe ame'ẽ ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harõha ta pandu:

—Mã! A'e pandu katu te. A'e je'ẽha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mã! Pehẽ ke a'e muka'u te'e rãĩ tĩ. ⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi har amõ jurujar katu ehe my? Anĩ. Nixói. Parise ta ngi har aja tĩ. Jurujar ym ehe tĩ. ⁴⁹ Mã! Paite ame'ẽ hetaha ta jurujar katu ehe. Anĩ. Peme'ẽ ta Moise je'ẽha ke ukwa ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amõ ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ẽ ke a'e. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:

⁵¹ —“A'e jaxer” aja Jesu rehe har japandu rahã, katu ym. “Peme'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja jande japandu rahã, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja

jande je'ẽha rehe panduha ihĩ. A'erehe: “A'e jaxer” aja japandu rahã, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵²⁻⁵³ Pe, amõ parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mã! Nde Jesu kotyhar nahã my tĩ. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ? Tupã je'ẽha rehe esak katu! Aja rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Esarahã! Ngariréi ywy ngi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke uwyr ym te ta. Mã! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahã, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahã, hok pe a'eta jywyr oho.

8

Ixawa'e ym ame'ẽ namõ amõ kũjã ixo

¹ [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. ² Ku'ẽ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ẽ ta juramã jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e uĩ. ³ Pe, amõ kũjã ke amõ ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ kũjã ixo rahã, amõ ta pyhyk. Ame'ẽ kũjã ke ngã werur ipe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta werur. Parise ta namõ werur. Pe, heta ame'ẽ ta pyter pe kũjã ke a'eta mupu'am. ⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Kome'ẽ kũjã riki ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ ixo rahã, jande japyhyk. ⁵ Aja rahã, kũjã ke ita pe jajukwa ta me'ẽ te'e, aja Moise mupinim. Nerahã! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ẽ a'eta pandu rahã, Jesu je'ẽha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anĩ, amõ koty Jesu pandu rahã: “Moise je'ẽha rehe nde erehendu ym” aja a'eta pandu ta tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uĩ. ⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu pu'am. Ngã pe a'e pandu:

—Pehẽ ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ẽ ke ixo my? Ame'ẽ riki kũjã rehe ita ke ombor py. Ejukwarahã! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim uĩ tĩ. ⁹ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ uhem oho ingi. Tamũi ta uhem py oho.

(Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã ma'ema'e, aja upa ngã ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amõ pyta u'am. A'eta mokõi jõ pyta. ¹⁰ Pe, Jesu pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ẽ ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹ —Sa'e! Nixói se — aja kũjã.

—Aja ihẽ tĩ. Nde ke ihẽ amahy ym ta tĩ. Ejywyr eho. Pe, amõ we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ — aja kũjã pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngã pe Jesu pandu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe weraha aja saka ihẽ. (Aja rahã, Tupã rehe har kome'ẽ ywy pe har ta pe ihẽ amujekwa.) Ihẽ kotyhar aja amõ ixo tar katu rahã, weraha namõ ixo. (Aja rahã, myja ixoha katu, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahã, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—“Weraha aja saka ihẽ” aja nde erepandu ramõ. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ame'ẽ riki jetehar te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke akwa katu. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu tĩ. Aja rahã, awa je'ẽha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke pekwa ym. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke pekwa ym tĩ. ¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namõ amõ ta rehe har pepandu: “Ko katu ame'ẽ ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ẽ ke” aja. Aja sawa'e ukwa katuha namõ pepandu. Ihẽ anĩ. ¹⁶ Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e ukwa katuha namõ ihẽ apandu: “Ko katu ame'ẽ ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ẽ ke” aja ihẽ apandu. Ihẽ pái ukwa katuha namõ aja ihẽ apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu. ¹⁷ Mokõihar ta juja katu te pandu rahã, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ẽ ke rehe panduha ihĩ:

“Ma'e ke rehe har mokõihar ta juja katu te pandu katu rahã, ame'ẽ panduha riki jetehar te ke” aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Ko mokõihar ta panduha riki. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e riki ihẽ rehe har mujekwa katu. Ko ihẽ tĩ. Ihẽ juehe har ihẽ amujekwa. Jande jamujekwa ame'ẽ ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihẽ rehe har ihẽ amujekwa riki jetehar te ke — aja Jesu pandu.

¹⁹ —My nde pái ixo my? — aja ngã ipe.

—Ihẽ rehe har pehẽ pekwa ta tipe rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har pekwa ta tipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Aja me'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu pandu pandu. Ngã ke a'e mu'e rahã, aja me'ẽ pandu. Tamatarer purakar, ame'ẽ kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. (Tupã putar ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym we rĩ.)

Jesu oho ame'ẽ pe jurujar ym ehe ame'ẽ ta oho ym te ta

²¹ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ aho ta. Pe, ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe. Ajaha pema'ẽ ta kÿ. A'erehe ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

²² Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym te ta” aja riki. Myja ame'ẽ my? A'e jujukwa ta my? — aja ngã pandu.

²³ Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke riki pehẽ. Ihẽ anĩ. Ywa pe har ke ihẽ. Pehẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja jõ pekwa pekwa pexo. Ihẽ anĩ. Ihẽ kome'ẽ ywy keruhũ pe har aja ym akwa akwa axo.

²⁴ A'erehe aja ihẽ apandu pehẽ pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe. Ajaha pema'ẽ ta. Ihẽ rehe pejurujar ym rahã, ajaha pema'ẽ ta. “Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ” aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ẽ rehe pejurujar ym rahã, ajaha pema'ẽ ta — aja Jesu pandu.

²⁵ A'eta pandu:

—“Tupã muwyr ame'ë ke ihë” aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahã my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihë amu'e py rahã, kuja apandu: “Tupã muwyr ame'ë ke ihë” aja pehë pe. Aja me'ë ihë. ²⁶ Amõ we pehë rehe har ihë apandu katu ta tipe. Ihë rehe pejurujar ym. A'erehe: “Pehë jaxer ai” aja apandu ta tipe. Anĩ. Ihë ke muwyr. A'e jõ ame'ë ke pandu katu. A'erehe ihë rehe pejurujar ym rahã, mã peja a'e pandu ame'ë ke rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu.

²⁷ Jesu ke ipái keruhũ muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ë ke jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa ym. ²⁸ A'erehe Jesu pandu tĩ:

—Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ihë ajur. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe ihë ke pejukwa rahã, pekwa ta. “Ihë atu ame'ë. Tupã muwyr ame'ë ke ihë.” Aja pekwa katu ta. Amõ we pekwa ta tĩ. Ma'e ke jeje ihë ama'ema'e ym. Ihë pái keruhũ ihë pe mujekwa, ame'ë ke jõ ihë apandu. Aja pekwa katu ta tĩ. ²⁹ Ihë ke muwyr, a'e riki ihë namõ ixo. A'e putar ame'ë ke ihë ama'ema'e. Aja te'eha ihë ama'ema'e. A'erehe ihë ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihë axo ym ihë. Ihë namõ a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ë ke rehe heta ngã hendu. Ame'ë ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ë ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ë ta. Kuja:

—Ihë amu'e ame'ë ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahã, ihëma'e jumu'eha ta te ke pehë. ³² Aja rahã, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ë ke pekwa rahã, pehë ke Tupã muhem aja saka pexo ta — aja Jesu pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahã: “Tupã muhã katu ta” aja mujekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mã! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ë my? Jande riki Amarã rainõ ta ke. Amõ ta pe jande japaraky te'e ym te. Mã! “Muhem ta” ame'ë panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahã! Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ë riki ijar, ame'ëja

saka. Aja rahã, marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha.

³⁵ Amõ pandu: “Ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu” aja marã ka ym paraky te'e ame'ë panduha. Anĩ. Ijar pandu ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Ta'yr anĩ. Je'ëha te reko, a'erehe upa putar ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. ³⁶ Tupã ra'yr ihë. A'erehe pehë ke ihë amuhem ta, ame'ë ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihë amuhem ta. Aja rahã, ame'ë pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ë ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahã, pehë ruhã te hũ aja pexo ta.)

³⁷ Pehë riki Amarã rainõ ta ke. Aja ihë akwa katu. Ihë amu'e ame'ë ke peputar ym. A'erehe ihë ke pejukwa tar katu pexo.

³⁸ Ma'e ke ihë pái keruhũ mujekwa. Ame'ë rehe har ihë apandu pandu pehë pe tipe. Pesarahã! Pehë riki pehë pái pandu ame'ë ke pema'ema'e — aja ngã pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahã! Amarã jande ramũi ke — aja Jesu pandu:

—Pehë riki Amarã rainõ te rahã, Amarã aja ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e ta tipe tĩ. ⁴⁰ Jetehar Tupã rehe har pehë pe apandu. Ame'ë ke jõ pehë pe ihë apandu pandu tipe. Pejurujar ym. A'erehe ihë ke pejukwa tar katu pexo. Amarã rainõ aja ym pehë. Yman Tupã muwyr ame'ë ke a'e jukwa tar ym ixo. ⁴¹ Pehë pái ma'ema'e, ame'ë ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anĩ. Peteĩ jõ riki jande pái keruhũ. Tupã a'e. Amõ rehe jande py'a jamoĩ moĩ ym — aja ngã pandu ipe naĩ.

⁴² —Tupã riki pehë pái keruhũ rahã, ihë rehe pepy'a katu ta tipe. Tupã ngi ihë ajur. Ko ihë axo apo 'y. Ihë aputar, a'erehe ihë ajur my? Anĩ. Aja ym. Ihë ke a'e muwyr, a'erehe ko ihë ajur. ⁴³ Mã! Ihë apandu ame'ë ke pekwa ym. Ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu tar ym, a'erehe pekwa ym.

⁴⁴ —Satana riki pehë pái. (Ãjã ramũi a'e.) Ta'yr ta ke pehë. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e tar katu. Ngã jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jetehar pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahã, aja te'eha te'e a'e. Amõ ta

ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tī.)
⁴⁵ Te'e a'e. Ihē anī. Jetehar te Tupā rehe har ihē apandu. A'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym. ⁴⁶ “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihē rehe har pandu ym te awa. Jetehar ihē apandu rahā, ma'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym my? ⁴⁷ Tupā je'ēha rehe Tupā kotyhar ta hendu katu. Pehē anī. Pehē riki Tupā kotyhar ta ym pehē. A'erehe pehendu ym ehe — aja ngā pe Jesu pandu.

Amarā nixói rahā, pete'e Jesu ixo

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ipe:

—Jetehar japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ājā nde py'a rehe ihī. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

⁴⁹ A'e pandu:

—Anī. Nixói te ājā ihē py'a rehe. Katu ihē pái keruhū rehe har ihē apandu. Pehē anī. Ihē rehe har pehē juru ai. ⁵⁰ Katu ihē rehe har ngā pandu. Ame'ē panduha ke ihē aputar ym. Ame'ē panduha ke amō riki putar. Ihē pái keruhū putar. A'e riki ihē pe pandu ta: “Ne katu te” aja. ⁵¹ Mā! Pejuruujar ym ihē rehe. Pesarahā! Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta — aja Jesu pandu.

⁵²⁻⁵³ A'eta pandu:

—Mā! Nde ereka'u te'e. Amarā manō. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta manō tī. Nde erepandu: “Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta” aja. Mā! Nde ereka'u te'e. A'erehe ājā nde py'a rehe ihī, aja jakwa katu te apo 'y. Tupā je'ēha rehe Amarā hendu katu. A'e riki jande ramūi. A'e manō. I'ar koty te we nema'e pyrātāha my? Aja rahā, nde rehe hendu katu ame'ē ta manō ym ta my? Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu tī. A'eta manō tī. Nerahā! Nde erepandu ame'ē ke rehe amō hendu rahā, manō ym ta, aja nde erepandu. Anī. Amarā ta 'ar koty te we nema'e pyrātāha aja ym. A'erehe: “Manō ym ta” aja nde erepandu ym ta me'ē te'e — aja ngā pandu.

⁵⁴ —Pesarahā! Kuja ihē. Ihē pái ihē rehe har pandu ame'ē ke ihē. “Nde katu te” aja. Ame'ē ke ihē jeje ihē rehe har apandu rahā,

ame'ē panduha jaxer ta tipe. Anī. Amō pandu. Ihē pái riki ihē rehe har pandu: “Nde katu te” aja. A'e riki pehē pái keruhū, aja pepandu. ⁵⁵ Anī. Ehe har pekwa ym te. Ihē anī. Akwa katu ehe har. “Ehe har ihē akwa ym” aja ihē apandu ta tipe rahā, pehē aja te'e ihē apandu ta tipe tī. Ehe har ihē akwa katu. A'e pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. ⁵⁶ Amarā riki pehē ramūi, aja pepandu. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e usak. Pe, hury katu tī — aja ngā pe Jesu pandu.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Mā! Tamūi te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marā ka ym nde rehe Amarā usakiha — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu:

—Pesarahā! Amarā nixói rahā, pete'e ihē axo — aja ngā pe Jesu pandu.

⁵⁹ Ame'ē ke a'eta hendu rahā, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupā a'e tī, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anī. Jesu jumukanim ngā ngi. Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi uhem oho.

9

Eha ym te ame'ē ke Jesu mukatu

¹ Jesu wata oho ixo rahā, amō sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ē ke a'e. U'ar ramō rahā, aja te'e a'e. ² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahā my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahā my? Myja my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Anī. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anī. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anī. Aja ym tī. Tupāma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar. ⁴ Ihē ke ihē pái muwyr. Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ē te'e. Wera rahā, aja jama'ema'e ta me'ē te'e. (Aja rahā, ko ihē axo rahā, Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ē

te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym japarakyha.) ⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, weraha aja ihẽ. (A'ep pe har ta pe Tupã rehe har ihẽ amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihẽ) — aja Jesu pandu.

⁶ Aja me'ẽ upa a'e pandu rahã, ywy rehe a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ reha rehe a'e mujar. ⁷ Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ẽ y renda rer: “Y ko werur ame'ẽ ke” aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahã, a'e jywy. Eha katu jywy uwy 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngã pe sawa'e pandu pandu rahã, amõ ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Kuja pandu:

—Peme'ẽ riki tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ ame'ẽ ke a'e — aja ngã.

⁹ Amõ ta pandu:

—A'e tỹ. A'e riki — aja.

—Anĩ. Aja ym. A'e aja saka, amõ kome'ẽ — aja amõ ta pandu.

—Jete. Ihẽ ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngã pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amõ sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ẽ ke ihẽ reha rehe mujar. Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihẽ pe. A'erehe ihẽ aho. Pe, ihẽ reha ihẽ akutuk rahã, pahar upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja ngã pe.

¹² Amõ ta pandu:

—My ame'ẽ sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihẽ akwa ym — aja ngã pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amõ ta raho. Sawa'e eha katu ramõ ame'ẽ ke raho. ¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e,

aja ukwaha naĩ.) Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. ¹⁵ Amõ we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihẽ reha rehe a'e mujar. Ihẽ reha ihẽ akutuk. Apo ihẽ asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amõ ta pandu:

—Aja mukatu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym. Putu'uha 'ar rahã, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ẽja saka.) A'erehe a'e ke Tupã muwyr ym — aja pandu.

—Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja amõ ta pandu.

Pe, a'eta amõ koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tĩ:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ẽ ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar.

¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehẽ ra'yr my? U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja pepandu. Aja rahã, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa katu tĩ. ²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ẽ ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ẽ ke jakwa ym tĩ. Pehẽ atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ẽ ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ẽ a'eta pandu. “Jesu riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja amõ pandu rahã, kapitã ta pandu ta: “Mã peja jy'ariha renda pe ame'ẽ ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja. ²³ Ame'ẽ panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rĩ. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehẽ atu peme'u ipe” aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tĩ. Mokõihar muhyk. Eha katu ramõ ame'ẽ ke. A'eta pandu ipe:

—Tupã ruwa koty aja jaxo. A'erehe jete-har te ke nde erepandu katu ta me'ẽ te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ẽ sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahã my? Aja ym nahã my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa ym. Kuja jõ ihẽ akwa katu. Ihẽ reha ym te ihẽ. Apo upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, pehendu ym ihẽ rehe. Ma'erehe amõ we pehendu tar katu my tĩ? Inamõ pejumu'e tar katu nahã my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Pandu ipe tĩ:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moisema'e jumu'eha ta ke jande.

²⁹ Moise namõ Tupã pandu, aja jakwa katu. Ame'ẽ sawa'e anĩ. Jakwa ym ehe har. Awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Mãte hũ puki! Ihẽ reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Ame'ẽ ke pekwa ym! Mã! ³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke Tupã namõ pandu rahã, Tupã hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupã rehe amõ ipy'a katu. A'e putar ame'ẽ ke ma'e tĩ. Tupã namõ ma'e ke ame'ẽ pandu rahã, Tupã hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihẽ ke mukatu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu, aja ihẽ akwa katu.) ³² Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har eha ym te ame'ẽ ke amõ mukatu. Eha ym te ame'ẽ ke u'ar. Ame'ẽ reha ke amõ mukatu. Aja me'ẽ jahendu ym te. ³³ Apo ame'ẽ sawa'e ke Tupã muwyr ym rahã, marã ka ym ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mã! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namõ nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rã. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amõ ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã, sawa'e ke kekar oho. Pe, mahem rahã, pandu ipe:

—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu my? Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ẽ my? Ihẽ pe emu-jekwa. Aja rahã, ihẽ ajurujar katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihẽ riki ame'ẽ. Upa nde eresak ihẽ rehe! Ne namõ ihẽ apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihẽ ajurujar katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipynarãi pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.)

³⁹ (Ame'ẽ mukatuha rehe har ngã pe) Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. A'erehe ngã rehe har ihẽ amujekwa ajur. Tupã rehe har amõ ukwa tar katu my? Ehe har amõ ukwa tar ym my? Ame'ẽ ke ngã mujekwa ta. Pesarahã! “Ehe har akwa ym” aja pandu ame'ẽ ke eha ym te, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta ukwa ta. Aja rahã, eha katu ame'ẽ ke a'e aja mujekwa. Amõ pandu: “Ehe har akwa katu” aja pandu naĩ. Eha katu ame'ẽ ke a'e aja ukwaha naĩ. Anĩ. “Ehe har ukwa ym” aja upa ngã pe mujekwa. Aja rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amõ parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mã! Jande riki eha ym te ame'ẽ ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. (“Tupã rehe har jakwa” aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupã rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehẽ reha katu, aja pepandu tipe tĩ. Anĩ. Ihẽ rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahã! “Ehe har jakwa ym” aja pepandu ta tipe rahã, pehẽ reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahã, Tupã mujekwa ta tipe. Aja rahã, pekwa katu ta tipe. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

10

Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu

¹ Ajame'ẽ ke arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Pesarahã! Arapuharan kurar rukwen rupi amõ ixo ym oho rahã, ame'ẽ riki mukanĩha ke. Amõ koty rupi ixo oho, mukanim raho. ² Hukwen rupi ixo oho, ame'ẽ riki usakiha ke. Arapuharan ta usakiha ke. ³ Hukwen harõha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái rahã, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho. ⁴ Upa muhem raho rahã, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho. Usakiha pukáiha ukwa katu. Haikwer rupi oho. ⁵ Amõ pukái rahã, ame'ẽ raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ẽ arapuharan ta usakiha my, ame'ẽ ke Jesu pandu. Anĩ. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahã, juehe har a'e mujekwa uĩ.) Ame'ẽ ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki ihẽ pái keruhũ koty oho ta.) ⁸ Amõ usakiharan ta heta ixo. Tupã rehe har mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta mukanĩha aja saka. Ihẽ nixói rahã, uwyr. Ame'ẽ ta te'e pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta rehe arapuharan ta hendu ym.

(Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹ —Kurar rukwen aja saka ihẽ. Arapuharan ta ixo oho. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ namõ ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixo oho. Uhem oho tĩ. Pe, kãpĩ heta ame'ẽ rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ kotyhar ta rehe ihẽ asak katu tĩ. A'eta rehe ahaihu katu tĩ. ¹⁰ Mukanĩha uwyr rahã, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tĩ. Mai ta uwyr tĩ. Ihẽ anĩ. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ ajur. Hury katu hũ ta.

¹¹ —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ. Usakiha katu ame'ẽ manõ ta. Aja rahã, arapuharan ta manõ ym ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. ¹² Amõ paraky ame'ẽ rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarõ ame'ẽ ke uhyk rahã, ame'ẽ parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amõ amõ arapuharan ke so'o jarõ ame'ẽ jukwa. Amõ koty koty muhãi mondo tĩ. ¹³ Tamatarer ke jõ parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴ —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ. Awa ihẽ kotyhar ta my? Ame'ẽ ke akwa katu. Pe, ihẽ rehe har ihẽ kotyhar ta ukwa katu tĩ. ¹⁵ Aja ihẽ pái tĩ. Ihẽ rehe har ihẽ pái keruhũ ukwa katu. Pe, ihẽ pái keruhũ rehe har ihẽ akwa katu tĩ. Aja ihẽ kotyhar ta ke ihẽ akwa katu tĩ. Pe, ihẽ amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ihẽ pái namõ ixo ta.

¹⁶ —Amõ arapuharan ta ixo. Aja amõ awa ta ixo. Ame'ẽ ta ke kurar pe amuxe ta me'ẽ te'e. Aja ihẽ rehe har ame'ẽ ta pe ihẽ amu'e katu ta. (Aja rahã, ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta.) Peteĩhar henda pe johu ixo ta. Ame'ẽ ta johu peteĩ usakiha rehe jõ hendu katu ta. Ihẽ riki ame'ẽ usakiha ke.

¹⁷ —“Nde ereputar rahã, ihẽ amanõ ta” aja ihẽ pái pe apandu. A'erehe ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ke ihẽ pái mukwera katu ta muhem tĩ. ¹⁸ Ihẽ aputar ym rahã, ihẽ ke amõ jukwa

ym ta. Ihê jô aputar rahã, ihê ke amô jukwa ta. Ihê pe ihê pái keruhû pandu: “Ne jô nde ereputar rahã, nde eremanô ta. Pe, ne jô nde ereputar rahã, nde erekwera katu ta erehem tî” — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ë ke rehe jundéu awa tama'e kapitã ta amô koty koty ukwa. ²⁰ Amô amô ta pandu:

—Ipy'a rehe ãjã ihî. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewã pehendû ehe — aja ngã.

²¹ Amô ta pandu:

—Anî. Ipy'a rehe ãjã ihî rahã, marã ka ym aja me'ë katu panduha. Eha ym te ame'ë ta reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ãjã ihî ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amô koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

²² Pe, amô ngã mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhû mukatu. Ame'ë ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarê ok ta pe jumuhury katu ta ngã juehe. Rysã riki arahã. ²³ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhû rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhû rymy'y rer: “Saromã.” ²⁴ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta juramã uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jetehar te ke epandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhû aja Tupã mu'am ame'ë ke nde my? — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu:

—Upa ihê apandu pehê pe tipe. Pe, pe-jurujar ym. Ihê pái keruhû je'ëha rupi marã ka ym amô ma'eha, ame'ë ke ihê ama'ema'e. Ame'ë riki ihê rehe har mujekwa tipe. ²⁶ Pejurujar tar ym ehe. Ihê kotyhar ta aja ym pehê. Ihêma'e arapuharan ta aja ym pehê. A'erehe pejurujar ym ta. ²⁷ Ihê apandu ame'ë ke rehe ihê kotyhar ta hendu katu. Ihêma'e arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihê akwa katu. Pe, ihê namô a'eta jumu'e ixo. ²⁸ A'eta ke ihê amuhã katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihê ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa. ²⁹ Ihê rehe ame'ë ta ke ihê pái keruhû muhyk katu. (Aja rahã, ihê rehe ame'ë ta jurujar katu.) I'ar koty te we a'e pyrãtãha ke. Aja rahã, ihê pái ngi ihê kotyhar ta ke

mukanim ym te ta awa tî. ³⁰ Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngã pe.

³¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta ita ra'yr pyhyk tî. Japi ta a'e ke tî. Aja jukwa ta tipe. ³² Jesu pandu:

—Pehê ruwa koty marã ka ym amô ma'eha, ame'ë ke ihê ama'ema'e hû. Ihê pái keruhû mujekwa ihê pe, ame'ë ke ihê ama'ema'e hû tî. My me'ë rehe peparahy my? Pe, ihê ke ita ra'yr pe pejapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

³³ Kapitã ta pandu:

—Ma'e katu ame'ë ke nde erema'ema'e. Ame'ë ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anî. Awa te'e nde. Tupã nde tî, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ëha rehe panduha ihî, ame'ë ke aja te'eha jetehar te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ë pe kuja Tupã pandu: “Pehê riki tupã ta” aja.

³⁵ —Aja Moise je'ëha rehe panduha ihî. Ima'e je'ëha ke Tupã muwyr. Ame'ë ta pe a'e pandu: “Pehê riki tupã ta” aja. Aja rahã, ima'e je'ëha ke Tupã muwyr, ame'ë ta riki tupã ta aja panduha ihî. ³⁶ Aja rahã, ame'ë ta 'ar koty te we ihê apandu katu: “Tupã ihê” aja. Ihê rehe ihê pái keruhû katu usak. Kome'ë ywy keruhû pe ihê ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupã ra'yr ihê” aja ihê apandu katu. Aja rahã: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ë te'e.

³⁷ —Ihê pái keruhû putar ame'ë ke ihê ama'ema'e ym ta tipe rahã, ihê rehe mã peja pejurujar ym. ³⁸ Ihê pái keruhû putar ame'ë ke ihê ama'ema'e katu rahã, mã peja ihê rehe pejurujar katu. Ihê rehe pejurujar ym rahã, mã peja ihê ama'eha rehe pesak ame'ë ke rehe pejurujar katu. Aja rahã, pekwa katu ta. Ihê pái namô ihê juehe katu ihê axo, aja pekwa katu ta. Ihê namô a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tî — aja Jesu pandu ngã pe.

³⁹ Pe, amô we tî. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga tipe. Anî. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tî. Y rer Jondã. Yman a'ep Juã mujahuk u'am.

Ame'ë renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta.
⁴¹ Heta ngā uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:

—Tupā rehe har Juā mujekwa rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ë ke Juā ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ë ke jetehar te ke. Kome'ë rehe har Juā pandu hū, Jesu rehe har. Ame'ë riki upa jetehar te ke. A'erehe Tupā muwyr ame'ë ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngā pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe.

11

Rasaro manō

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tī. Her Mari. Amō Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk. ² [Ame'ë Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ë ke jyhē. Pe, i'a pe juhyk. Muxikā riki. Ame'ë kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.] ³ Pe, Jesu pe je'ëha ke hendyr ta mondo. Kuja:

“Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ë ke ahy hū ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ë ke rehe Jesu hendu rahā, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namō a'e ixo. Manō ta a'e. Ame'ë ke rehe jō ym. Katu Tupā rehe har amō ta pandu ta tī, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihē rehe har amō ta pandu ta tī. Tupā ra'yr ihē — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tī. Rasaro rehe aja tī. Ipy'a katu tī. ⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahā, hendu ame'ë pe a'e pyta we rī. Mokōi a'ep a'e ukwer rī. ⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi ywy pe jajywyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitā ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar katu tī. A'ep nde erejywyr ta my? — aja Jesu pe.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Aho ta kŷ. Warahy katu rahā, wera katu. Pe, weraha rupi amō paraky katu. (Aja saka wera rahā, Tupā putar ame'ë ke ihē ama'ema'e ta me'ë te'e. Arahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ym ta.) ¹⁰ Pytun rahā, paraky ym awa. (Arahā, Tupā putar

ame'ë ke ihē ama'ema'e ta tipe rahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ta.) A'erehe wera rahā jō Tupā putar ame'ë ke ihē ama'ema'e ta — aja Jesu.

¹¹ Pe, pandu tī:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihē aho kŷ. Rasaro riki jande rehe katu ame'ë ke a'e — aja Jesu pandu.

¹² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

¹³ Rasaro manō te. Anī. “A'e ukwer ou” aja me'ë Jesu pandu. Anī. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha naī.

¹⁴ A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manō te. ¹⁵ Inamō ihē axo ym, a'erehe pehē pe katu tiki. Inamō ihē axo ym, a'erehe ihē rehe pejurujar katu te we ta. Ihē ke Tupā muwyr aja pejurujar katu te we ta tī. A'erehe ihē rury katu axo. Jahorahā! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, amō jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamō jande johu jaho tī. (Jandema'e mu'eha ke ngā jukwa ta.) Inamō jamanō ta — aja.

Ame'ë Tome rehe har amō ta pandu: “Mokōihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

¹⁷ Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahā, Rasaro ke ngā upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho. ¹⁸ Mbeta ok ta riki Jerusarē ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahā my, paiteha ke. ¹⁹ Paite ym, a'erehe heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Ixywyr manō, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngā.

²⁰ Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahā, ixoty a'e oho. Mari anī. Hok pe a'e pyta.

²¹ Mar uhyk ehe rahā, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahā, ihē kywyr manō ym ta tipe. ²² Apo Tupā pe ma'e ke nde erepandu rahā, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihē akwa katu — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tī — aja ipe.

²⁴ Mar pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu ipe:

—Ihẽ riki ngã ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. Uhãha ihẽ riki ame'ẽ me'ẽ ta ngã pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Manõ rahã, a'e kwera katu ta uhem tĩ. ²⁶ Apo ixo ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu rahã, uhã te hũ ta ixo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

²⁷ Mar pandu:

—A'e tỹ. Sawa'e! Nde riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa katu. Tupã ra'yr nde, aja akwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

²⁸ Upa Mar pandu rahã, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngã ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho. ³⁰ [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rĩ. Mar namõ a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rĩ.] ³¹ Hok pe Mari namõ amõ ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã, Mari raikwer rupi a'eta oho tĩ. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha naĩ.

³² Jesu ixo ame'ẽ pe Mari uhyk rahã, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarãi pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe — aja Jesu pe.

³³ A'e jixi'u, ame'ẽ ke rehe Jesu usak. Mari namõ jundéu awa ta uwyr tĩ. A'eta jixi'u tĩ. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tĩ. ³⁴ Pe, Jesu pandu:

—My pehẽ pemou my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahã! — aja ipe.

³⁵ Jesu jixi'u. ³⁶ A'erehe jundéu awa ta pandu: “Mã! Pesarahã! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe” aja ngã. ³⁷ Amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. Mã! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tĩ? Aja rahã, manõ ym ta tipe my tĩ. Katu ym — aja ngã ukwaha naĩ.

Rasaro ke Jesu mukwera

³⁸ Jesu pyai hũ tĩ. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhũ ke ame'ẽ. Itahu pe hukwen ke amõ kynda. ³⁹ Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngã pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anĩ! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejurujar katu rahã, Tupãma'e pyrãtãha rehe nde eresak ta kỹ. Aja nde pe ihẽ apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amõ ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ã. A'e pandu:

—Ihẽ pái keruhũ! Ihẽ rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja apandu nde pe. ⁴² Aja te'eha ihẽ rehe nde erehendu katu, aja ihẽ akwa katu. “Nema'e pyrãtãha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahã, se ixo ame'ẽ ta usak ta tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ẽ ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, hãtã a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manõ ame'ẽ ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namõ uhem uwyr. Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymã rupi aja tĩ. Huwa rupi aja tĩ. Pe, Jesu pandu amõ ta pe:

—Pejirar. Mã peja hok pe jywyr oho! — aja ngã pe.

Jesu ke amõ ta jukwa tar katu

(*Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2*)

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta usak tĩ. Pe, ame'ẽ ta jurujar katu ehe.

⁴⁶ Pe, amõ ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta pe a'eta pandu. ⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namõ johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ë peme'ë ma'eha jamukanim ta my? Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke upa peme'ë sawa'e ma'ema'e ixo. ⁴⁸ Ame'ë ke jamuputu'u ym rahã, upa ngã jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitã ta parahy ta. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa ta a'eta mai. Jande ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tĩ — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amõ pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Ame'ë warahy 'ar rahã, pa'i keruhũ a'e. Kuja a'e pandu:

—Mã! Pekwa ym ma'e ke! ⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahã, katu ym. A'erehe peteĩ sawa'e manõ rahã, johu jande ke ame'ë ta jukwa ym ta. Ame'ë ke pekwa ym my — aja ngã pe Kái pandu. (“Peteĩ sawa'e manõ” aja pandu rahã: “Jesu manõ ta me'ë te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ë a'e pandu tipe. Ukwa katu ym panduha ke. Ame'ë warahy 'ar rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. A'erehe Tupã mujekwa ame'ë ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja riki Jesu ke amõ ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manõ ym ta. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.) ⁵² Jesu manõ, a'erehe jundéu awa ta jõ manõ ym ta my. Anĩ. Ame'ë jõ ym. Jesu manõ, a'erehe upa amõ awa ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ë ta amõ koty koty ixo. Ame'ë ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ë ta amõ koty koty ixo. Peteĩhar aja johu ngã ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manõ tĩ. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. “Mã peja Jesu ke jajukwa” ame'ë ke a'eta pandu pandu a'eta jupe. ⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahã, heta ame'ë ta rupi a'e wata ym. Pe, amõ koty a'e oho. Amõ ok ta pe oho. Her Eparĩ ok ta. Ame'ë riki awa nixói te ame'ë rake ihĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngã. Pe, amõ amõ ok ta ngi Jerusarẽ ok ta pe heta ngã uhyk

oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahã we, jahuk ngã. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahã, Tupã ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngã ukwa. ⁵⁶ Arahã Jesu ke ngã kekar kekar ixo tipe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta jy'ar rahã, pandu pandu ngã jupe:

—Myja ta my? Kome'ë ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngã jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tĩ. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahã, jande pe pepandu pejur. Aja rahã, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngã pe pandu.

12

Ma'e pihe katu ame'ë ke Jesu py rehe Marijyhẽ

(Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rĩ. Heta we ta ukwer rĩ. Kuja, awa po wajar peteĩ ukwer we ta rĩ. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ë ke a'e. ² A'ep pe har ta imi'u moĩ ipe. Mar amõ moĩ moĩ ngã pe. Jesu namõ ma'e u'uha renda pe Rasaro wapyk uĩ. ³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihĩ. Ma'e jumupiheha ihĩ ipe. Her na. Hepy te hũ ame'ë ke. Ame'ë ke Jesu py rehe a'e jyhẽ. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhã oho. ⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amõ pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ë pandu:

⁵ —Mã! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ë ke muhepy rahã, tamatarer pyhyk hũ ta tipe. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe me'ë me'ë katu. Aja rahã katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hũ. Kuja, 300 wera rahã, amõ paraky. Pe, ame'ë tamatarer pe ame'ë jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hũ. ⁶ Aja me'ë Jun pandu rahã, ima'e ym te ame'ë ta pe a'e me'ë tar katu. Anĩ. Aja ym. Mukanĩha a'e. A'e riki tamatarer ryrur rahoha ke. Pe, ame'ë ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jõ ma'e muhepy hepy. (Amõ we tamatarer hyru pe matyriha a'e

putar, a'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ a'e.)
⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mã peja Mari rehe har peje'ẽ je'ẽ ym. Ihẽ rete ke amõ ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amõ manõ, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihẽ ke mou ym we rĩ. Mou ta raho. Mou ym rahã we, ihẽ ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ẽja saka. ⁸ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke peme'ẽ me'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym ta, a'erehe kũjã ma'eha katu — aja ngã pe pandu.

Rasaro ke amõ ta jukwa tar katu tĩ

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jõ ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tĩ. Jesu mukwera ame'ẽ ke a'e. ¹⁰⁻¹¹ A'erehe heta jundéu awa ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: “Rasaro ke jajukwa jaho” aja a'eta jupe. Jesu rehe ngã jurujar katu rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tĩ.

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho

(*Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40*)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hũ ngã hendu. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u matyriha rehe ngã uwyr. Jesu uwyr ta aja ngã hendu. ¹³ A'erehe pindo ro aja me'ẽ ngã mondok. Ame'ẽ ke namõ Jesu rehe ngã usak oho. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hãtã pandu pandu oho:

—Tupã riki katu te me'ẽ ke. Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke nde. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Mã peja jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rehe a'e usak katu tĩ — aja heta ngã pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk. Tupã paper rehe ymanihar panduha ihĩ, aja a'e oho. Kuja:

¹⁵ “Siã ok ta pe har ta! Pkyje ym pehẽ! Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y. Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. (“Siã ok ta pe har

ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta pe har ta” aja mujekwa.)

¹⁶ Arahã ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho rahã, ame'ẽ panduha ihĩ ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo tĩ.

¹⁷ Itakwar keruhũ ngi Rasaro ke Jesu pukái. Pe, mukwera katu. Arahã Jesu namõ heta ngã ixo. Ame'ẽ ta mukweraha rehe usak. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ngã pe. ¹⁸ Ame'ẽ ke rehe ngã hendu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e. Aja riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe. ¹⁹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe:

—Pesarahã! Ixoty upa ngã oho rĩ. Katu ym jande pe. Marã ka ym ixoty ngã jy'ariha jamukanĩha! — aja a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amõ awa ta Jesu rehe usak tar katu

²⁰ Ngã mi'u matyriha rehe amõ awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Ngere ywy pe har ta ke ame'ẽ ta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe moĩ moĩ oho. ²¹ A'ep ame'ẽ ta Siri rehe usak rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasad tar katu — aja ipe. [Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.] ²² Pe, Siri Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe mokõihar ta pandu oho:

—Nde rehe amõ awa ta usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ẽ ke, aja Tupã mujekwa ta. (Ame'ẽ ke peme'ẽ amõ awa ta ukwa ta tĩ.) Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk apo. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. ²⁴ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ahúi aja me'ẽ ra'ĩ pete'ihar jõ ixo. Jyty ym rahã, pete'ihar jõ ixo. Jyty rahã, hywõi ta. I'a hũ ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete mou ta raho. (Ha'ĩ jyty, ame'ẽja saka.) Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. A'engi ihẽ rehe jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ kotyhar ta heta hũ ta. (I'a heta hũ, ame'ẽja saka.) ²⁵ Amõ pandu: “Jesu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Anĩ. Amanõ tar

ym. A'erehe ajurujar katuha ke ahijar ta" aja. Aja rahã, a'e te'e manõ ta kÿ. Tupã namõ ixo ym ta. Amõ pandu: "Kome'ẽ ywy keruhũ pe axo. Jesu rehe ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa tar katu. Jesu putar rahã, ihẽ amanõ ta. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta" aja. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. ²⁶ Ihẽma'e miasu aja amõ ixo tar katu rahã, mã peja ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Pe, ihẽ axo ame'ẽ pe ihẽma'e miasu ta ixo ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã: "A'e katu te ame'ẽ ke a'e" aja ihẽ pái keruhũ pandu ta — aja Jesu pandu.

Manõ ame'ẽ rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Apyai te ihẽ apo. Myja ta ihẽ apandu my? Kuja my: "Papa! Ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke ejo'ok" aja my? Anĩ. Aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ihẽ apyraraha ihẽ apyhyk ta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. ²⁸ "Papa! Ihẽ apyrara ta axo. Ame'ẽ ke ngã ukwa rahã: "Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja emupandu ngã ke" — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—"Ihẽ riki katu te me'ẽ ke" aja ngã ke ihẽ amupandu. (Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ihẽ rehe har ngã pandu ta.) Aja amõ we ihẽ amupandu ta tĩ — aja.

²⁹ A'ep heta ngã ixo. Ame'ẽ je'ẽha rehe ame'ẽ ta hendu rahã, pandu naĩ:

—Mã! Tupã tyapu hũ — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe — aja naĩ.

³⁰ Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ pái pandu. Tupã pandu. Ihẽ ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr aja ihẽ rehe har pejurujar katu te we ta rĩ. A'erehe aja me'ẽ Tupã pandu.

³¹ Apo Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehẽ" aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã pehĩ. Satana a'e. (Ãjã ramũi a'e tĩ.) Ame'ẽma'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta kÿ tĩ. ³² Pe, ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am. Pe, heta kome'ẽ ywy

keruhũ pe har ta ke ihẽ koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ ta, aja mujukwa ngã pe.] ³⁴ Pe, ngã pandu:

—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke uhã te hũ, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja jande jakwa. Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ ta kÿ, aja nde erepandu tĩ. Kirisutu ke a'e. (Manõ ta ame'ẽ ke uhã te hũ aja saka.) Mã! Aja rahã, awa riki Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngã pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehẽ namõ axo ta. Weraha aja ihẽ. (Aja rahã, amõ we mi Tupã rehe har ihẽ amu'e katu te we ta rĩ.) A'erehe ihẽ axo rahã, ehe har pejumu'e katu te we rĩ. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahã, ihẽ nixói ta. Aja rahã, amu'e ym ta tĩ.) Tupã rehe har ukwa ym rahã, myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki. ³⁶ Weraha aja ihẽ. Ihẽ axo rahã, Tupã rehe har ihẽ amu'e rĩ. Ame'ẽ rehe pejurujar katu. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahã, Tupã rehe har pejumu'e ta rĩ) — aja Jesu pandu ngã pe.

Aja me'ẽ upa pandu rahã, a'e jumukanim oho ngã ngi. (Jundéu awa tamũi ta jukwa tar katu. Manõha angaha rehe uhyk ym we rĩ, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e hũ tipe. A'eta jurujar ym ehe.

³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ẽ uhyk. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

"Tupã! Myrandu japandu, ame'ẽ ke rehe jurujar ym awa. Ngã pe nema'e pyrãtãha nde eremujesak. Nde rehe jurujar ym awa tĩ" aja Isai mupinim.

³⁹⁻⁴⁰ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amõ we Isai mupinim. Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ.

"Ngã ke Tupã muma'ã ym. Aja rahã, usak ym ma'e ke ngã.

Ngã ukwaha ke a'e mukanim tĩ. Aja rahã, ma'e ke ukwa ym ngã tĩ.
Ixoty ipy'a ke ngã muruwak ym mondo. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym" aja Isai mupinim.

Ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahã, Jesuma'e pyrãtãha rehe Isai usak, ame'ẽja saka. A'erehe aja me'ẽ a'e mupinim. Yman Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Isai mupinim.

⁴² Amõ ta anĩ. Heta jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anĩ. Parise ta ngi ame'ẽ ta kyje. A'erehe ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. Parise ta ukwa rahã, pandu ta: "Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y" aja. Ame'ẽ ke kapitã ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rĩ, a'erehe: "Jesu rehe jajurujar katu" aja ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. ⁴³ Ame'ẽ ta ma'e putar katu tĩ. "Mã! Pehẽ katu" aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke i'ar koty te we putar katuha. "Pehẽ katu" aja Tupã pandu, ame'ẽ ke putar we.

Jesu je'ẽha rupi Tupã pandu pandu ta ngã rehe har

⁴⁴ Ngã pe hãtã Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ rehe jõ jurujar katu. Anĩ. Ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu tĩ. ⁴⁵ Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ ke muwyr ame'ẽ ke rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ⁴⁶ Weraha aja ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. (Aja rahã, Tupã rehe har ihẽ amujekwa ajur.) Pe, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pytuniha aja ixo ym. ("Tupã rehe har akwa ym" aja ixo ym ta.) ⁴⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu ym rahã, ehe har ihẽ apandu ym ta. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e" aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ẽ ihẽ apandu ym ajur. Anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur. ⁴⁸ Ihẽ ke amõ putar ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahã, Tupã pandu ta. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde" aja ta. ⁴⁹ Jete. Ihẽma'e akwa katuha jõ ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. "Ma'e ihẽ apandu ta my" ame'ẽ ke a'e riki mujekwa

ihẽ pe. Ihẽ pe je'ẽha muwyr tĩ. ⁵⁰ A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, ame'ẽ ke a'e muhã katu ta. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu katu ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

13

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

¹ Peteĩ ukwer rahã, Pasuko 'ar rahã, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ẽ ywy keruhũ Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ẽ ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ẽ.

² Pytun ramõ rahã, ma'e ke Jesu u'u uĩ, jumu'eha ta namõ. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ẽ ke Jun py'a rehe Satana upa moĩ. (Ãjã ramõi a'e.) Jun riki Simã Ikario ra'yr. ³ Upa pyrãtãha ke ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ. ⁴ Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja a'e ma'e.) ⁵ Pe, mbasi pe y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha pe muxikã. ⁶ Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihẽ py nde erekutuk ta my tĩ?
— aja ipe.

⁷ —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihẽ akutuk ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

⁸ —Mã! Ihẽ py nde erekutuk ym te ta! (Mã! Te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja nde erema'e ym ta ihẽ pe. Ame'ẽ ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihẽ akutuk ym rahã, ihẽma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

⁹ —Sawa'e! Aja rahã, ihẽ py jõ ekutuk ym. Anĩ. Upa ekutuk. Ihẽ po ekutuk tĩ. Ihẽ ruwa aja tĩ. Ihẽ py tĩ. Upa ekutuk — aja Simã Petu pandu.

¹⁰ —Y pe amõ upa jahuk rahã, xi'a ym awa. Amõ we jahuk ym ta awa. Ipy jõ a'e kutuk katu. Upa katu te pehẽ py'a juhyk,

aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo — aja Jesu ipe.

¹¹ [Huwajan ta ke amõ muhyk ta werur ehe, ame'ẽ rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: "Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo" aja pandu. (Ame'ẽ riki Jun.)]

¹² Jumu'eha ta py upa kutuk rahã, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tĩ. Pe, henda pe a'e wapyk oho tĩ. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehẽ py ihẽ akutuk my? Ame'ẽ ke pekwa my? Pehẽ pe amujekwa ta. ¹³ "Ngã mu'eha nde" aja ihẽ pe pepandu. "Ihẽma'e sawa'e te" aja ihẽ pe pepandu tĩ. Aja me'ẽ ko ihẽ tĩ. A'erehe aja me'ẽ pepandu rahã, katu tiki. ¹⁴ Pehẽma'e sawa'e te ihẽ. Pehẽma'e mu'eha ihẽ tĩ. Pehẽ py ke ihẽ akutuk ramõ. ¹⁵ Te'e paraky ame'ẽ ke aja pehẽ pe ihẽ ama'e tĩ. Aja rahã, aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e pehẽ jupe tĩ. ¹⁶ Pesarahã! Ijar 'ar koty te we misu katuha my? Anĩ. Aja ym. Myrandu mondo ame'ẽ 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. (A'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽma'e katuha my? Anĩ. Aja ym tĩ. Aja rahã ihẽ aja pehẽ tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.) ¹⁷ Apo ihẽ apandu ramõ, ame'ẽ rehe har pekwa katu. Aja me'ẽ te'e paraky ame'ẽ ta aja pema'ema'e rahã, pehẽ rury katu ta pexo.

¹⁸ —Pehẽ py'a juhyk, aja apandu ramõ. Upa katu te pehẽ rehe har apandu ym. Ihẽ katu asak ame'ẽ rehe har ihẽ akwa katu. Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja uhyk ta me'ẽ te'e. Kuja:

"Ihẽ namõ ma'e ke u'u. A'e riki ihẽ ruwajan wan uwak oho" aja panduha ihĩ.

¹⁹ —Aja uhyk ym rahã we, ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe uhyk rahã, ihẽ rehe pejurujar katu ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Aja me'ẽ ke ihẽ. Upa akwa katu. Ame'ẽ ke rehe pehẽ pejurujar katu ta tĩ. ²⁰ Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ amondo ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu rahã, ihẽ ke muwyr, ame'ẽ

ke rehe a'e ipy'a katu tĩ. (Tupã rehe tĩ) — aja Jesu pandu.

Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur

(*Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23*)

²¹ Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

²² Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te. ²³ Jumu'eha ta ngi har amõ wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. ²⁴ Ame'ẽ pe ipo te'e Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu ta. Ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.) ²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe Satana ihĩ. (Ajã ramõi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar ema'e eho — aja ipe.

²⁸ A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym. Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa ym. ²⁹ Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngã mi'u matyriha rehe amõ we ma'e ke jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amõ amõ jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Amõ ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. ³⁰ Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã, a'e uhem oho. Pytun riki.

"Pepy'a katu pehẽ juehe pexo." Ame'ẽ panduha pyahu ame'ẽ ke.

³¹ Jun uhem oho rahã, amõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe. Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ ma'eha namõ amujekwa ta pehẽ pe. ³² Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa rahã, apo a'e atu ihẽma'e pyrãtãha ke mujekwa ta tĩ. ³³ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pehendu katurahã! Pehẽ namõ yman ym ta ihẽ axo apo 'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo kÿ. Amukwehe jundeu awa ta pe kuja ihẽ apandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym ta” aja. Apo aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.

³⁴—Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe apo. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo tĩ. ³⁵ Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã, pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amõ ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(*Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34*)

³⁶ Simã Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ raikwer rupi nde ereho ta kÿ tĩ — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ aho ym ta my? Ihẽ amanõ ta, aja rahã, nde ke amõ ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸—Nde eremanõ ta my? Anĩ. Ko jetehar apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

14

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

¹ Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pepyai ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katu tĩ. ² Ihẽ pái renda pe

mãte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihẽ apandu ym ta tipe. Mãte hũ ihĩ. A'ep upa katu te ihẽ amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta. ³ Pe, upa rahã, ihẽ ajoywyr ta. Pe, ihẽ namõ pehẽ ke ihẽ araho ta kÿ. Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo katu ta kÿ tĩ. ⁴ Ihẽ aho ta, ame'ẽ pe pehoha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã jõ, a'ep oho ta. Ihẽ riki jetehar te ke Tupã rehe har ihẽ amujekwa. Ihẽ riki awa ta ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ rehe amõ jurujar ym rahã, ihẽ pái renda pe oho ym te ta awa. ⁷ Apo ihẽ rehe har pekwa katu. A'erehe ihẽ pái rehe har pekwa katu ta tĩ. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhũ jande pe emujesak! Aja rahã, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe har nde erekwa ym my rĩ? Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ pái rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe: “Nde pái keruhũ jande pe emujesak” aja ym epandu. ¹⁰ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Aja nde erejurujar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Pehẽ pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ jeje apandu. Anĩ. Aja ym. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo. A'e riki ihẽ ama'ema'eha ke mujekwa. ¹¹ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ame'ẽ ke rehe mã peja pejurujar katu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar ym rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. (Ame'ẽ ke rehe pesak.) A'erehe mã peja ihẽ rehe pejurujar katu. ¹² Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Jete. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Ihẽ aho rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we

ma'e katu ame'ë ke amõ ma'ema'e katu ta tĩ.

¹³ —Ihë aputar aja pepandu ame'ë ke ihë amuwyr ta pehë pe. Aja rahã, ihë páima'e pyrãtãha ke ihë amujesak ta pehë pe. Ta'yr ke ihë. ¹⁴ Ihë aputar aja upa ihë pe pepandu rahã, ihë amuwyr ta pehë pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã ke ipái muwyr ta

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Ihë rehe pepy'a katu rahã, ihë je'ëha rehe pehendü katu ta. ¹⁶ Ihë pái pe ihë apandu ta. Pe, amõ pehë namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. ¹⁷ I'ã ke ame'ë. Jete har te ke Tupã rehe har a'e mujekwa ta. Pehë namõ aja te'eha a'e ixo ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe a'e muwyr ym te ta. I'ã ke muwyr ym te ta. Tupã rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ë ta pe muwyr ym te ta. Pehë anĩ. Tupã rehe har pekwa katu. Pehë namõ a'e ixo. Pehë py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehë jeje pexo aja ihë amupyta ym ta pehë ke. Pehë koty ihë ajywyry ta. ¹⁹ Heta ym ukwer rahã, ihë rehe amõ ta usak ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta usak ym te ta ihë rehe. Pehë anĩ. Ihë rehe pesak katu ta kÿ tĩ. Ihë ruhã te hũ aja ihë axo, a'erehe pehë ruhã te hũ aja pexo ta tĩ. ²⁰ Ihë akwera katu ahem rahã, ihë rehe pesak ta kÿ tĩ. Arahã ihë pái namõ ihë juehe katu ihë axo, ame'ë ke pekwa katu ta. Ihë namõ pehë juehe katu pehë pexo, ame'ë ke pekwa katu ta tĩ.

²¹ —Ihë je'ëha ke amõ ukwa, pe, hendü katu ehe rahã, ame'ë riki ihë rehe ipy'a katu ame'ë ke. Ihë rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ë rehe ihë pái ipy'a katu ta tĩ. Ihë aja tĩ. Apy'a katu ehe tĩ. Pe, ihë juehe har ihë amujekwa katu te we ta ipe rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amõ Jun pandu. [Jun Ikario ame'ë anĩ. Amõ Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremujekwa ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta. Myja ame'ë my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihë rehe amõ ipy'a katu rahã, ihë je'ëha rehe hendü katu ta tĩ. Ihë pái ipy'a katu ta ehe tĩ. Ame'ë namõ ihë pái pyta ta ixo tĩ. Ihë aja tĩ. Ipy'a rehe apyta ta tĩ. ²⁴ Ihë rehe amõ ipy'a ym rahã, ihë je'ëha rehe hendü ym ta tĩ. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa ym ihë rehe har. Ihë apandu ame'ë ke rehe jõ pehendü. Anĩ. Ihë pái pandu ame'ë ke rehe pehendü tĩ. Ihë ke a'e muwyr.

²⁵ —Pehë namõ ihë axo rahã, upa Tupã'ã rehe har ihë apandu pehë pe. ²⁶ A'e riki pehë namõ ma'ema'e ame'ë ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehë pe. Upa ihë apandu ame'ë ke a'e mujekwa ta pehë pe tĩ. Ma'e ke peharái rahã, ame'ë ke a'e mujekwa ta pehë pe. Ihë je'ëha rupi I'ã ke Tupã muwyr ta kÿ. A'e riki mu'e katu ta pehë ke.

²⁷ —Pehë py'a ke ihë amuhury katu ta. Pekiye ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta hury. Aja ym ihë amuhuryha. (I'ar koty te we ihë amuhury katuha.) Pejumupyai ym. (Pehë namõ aja te'eha ihë axo ta.) A'erehe pekiye ym tĩ. ²⁸ “Ihë aho ta. Pe, pehë koty ihë ajywyry ta” aja ihë apandu ame'ë ke rehe rehe pehendü. Ihë 'ar koty te we ihë pái katuha. A'erehe ixoty ihë aho ta. A'erehe mã peja pehë rury katu pexo. Ihë rehe pepy'a katu rahã, pehë rury katu ta. ²⁹ Ame'ë rehe uhyk ym rahã we, ame'ë rehe har upa ihë apandu pehë pe. Pe, ame'ë rehe uhyk rahã, pejurujar katu ta ehe. ³⁰ Amõ uwyr ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehë namõ ihë apandu ym ta apo rĩ. Ihëma'e pyrãtãha ke a'e muputu'u ym te ta. ³¹ Ihë pái rehe ihë apy'a katu, aja kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa ta me'ë te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahã — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

¹ Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihë. Ame'ë ma'eywa'y usakiha aja ihë pái. ² Amõ amõ hymbo rehe i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ë ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ë ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer

ame'ë ke mondok. Upa mukatu. Aja rahã, i'a katu te ta. Aja ihë kotyhar ta tĩ. Amõ amõ tama'e ixoha katu ym. Ame'ë ta ke ihë pái mupyrara ta. (Mondok ame'ëja saka ta.) Amõ amõ tama'e ixoha katu riki. Ame'ë ta ixoha ke ihë pái mukatu ta tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta.) ³ Ihë apandu ame'ë ke rehe pejurujar katu. A'erehe pehë py'a ihë pái juhyk. ⁴ Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahã, i'a katu ta. Aja ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, pexoha katu ta. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e ta.) A'erehe mã peja ihë namõ pehë juehe katu pexo.

⁵ —Ihë riki ma'eywa'y aja saka. Pehë riki ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo i'y rehe pyta rahã, i'a katu ta. Aja ym rahã, marã ka ym i'aha. Aja pehë tĩ. Ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, pexoha katu aja pexo. (Aja rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahã, marã ka ym pexo katuha. ⁶ Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahã, usakiha ombor ta. Pe, ame'ë ke xirik ta oho. Ame'ë ke usakiha matyr ta. Pe, hapya ta. Upa ukwái ta. Aja pehë tĩ. Ihë namõ pehë juehe katu aja ym pexo rahã, ihë pái mupyrara ta. ⁷ Ihë namõ pehë juehe katu pexo rahã, peputar ame'ë ke pepandu katu ihë pái pe. Aja rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta. Ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, aja ta tĩ. Muwyr ta pehë pe tĩ. ⁸ Kuja ihë pái katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahã, ame'ë ke pemujesak ta. Aja rahã, ihëma'e jumu'eha ta ke pehë, aja pemujekwa katu ta tĩ. ⁹ Ihë rehe ihë pái ipy'a katu. Aja pehë rehe ihë apy'a katu tĩ. A'erehe mã peja ihë namõ pehë juehe katu pexo. Aja rahã tapijar te'e we pehë rehe ihë apy'a katu. ¹⁰ Ihë pái pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihë rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, tapijar te'e we pehë rehe ihë apy'a katu ta tĩ.

¹¹ —Upa aja me'ë pehë pe ihë apandu. Aja rahã, ihë rury katuha aja pehë tĩ. Pehë rury katu te ta tĩ. ¹² Pesarahã! Pehë pe ihë apandu. Pehë rehe ihë apy'a katu. Aja mã peja pepy'a katu pehë juehe tĩ. ¹³ Ehe

katu ame'ë ta rehe amõ ipy'a katu te rahã, a'e manõ ta my. Aja rahã, ehe katu ame'ë ta manõ ym ta my. Amõ rahã, i'ar koty te we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amõma'e uhyk ym. ¹⁴ Pehë riki ihë rehe katu ame'ë ta ke. Ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu rahã, ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë. A'erehe ihë amanõ ta. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja pehë rehe ihë apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵ —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ë ukwa ym. Pehë anĩ. Pekwa katu ihë ama'ema'eha. Ihë pái pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu. Ame'ë ke upa katu te pehë pe ihë apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: “Ihëma'e parakyha ta” aja ym pehë pe ihë apandu apo 'y. Anĩ. Upa pekwa katu, a'erehe: “Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë” aja pehë pe ihë apandu ta apo 'y. ¹⁶ Ihë ke pehë pejo'ok. Anĩ. Aja ym. Pehë ke ihë riki ajo'ok. Pe, ihë apandu: “Mã peja katu pexo. Ma'e katu ame'ë ke pema'ema'e. Ame'ë ke ngã harái ym ta” aja.

—Pe, ihë je'ëha rupi ihë pái pe ma'e ke pepandu rahã, ame'ë ke a'e muwyr katu ta pehë pe. ¹⁷ Pe, kuja pehë pe ihë apandu: “Mã peja pepy'a katu pehë juehe pexo” — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe amõ ta ahy te'e usak

¹⁸ Jesu pandu tĩ:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ixo. Pehë rehe ame'ë ta ahy te'e usak rahã, kuja pekwa pekwa pexo. Ihë rehe ame'ë ta ahy te'e usak py. ¹⁹ Pehë riki ame'ë ta kotyhar ta rahã, pehë rehe ame'ë ta ipy'a katu ta tipe tĩ. Ame'ë ta ngi har pehë ke ihë ajo'ok. A'erehe ame'ë ta kotyhar ta aja ym pehë apo 'y. A'erehe pehë rehe ame'ë ta ahy te'e usak. ²⁰ Amukwehe ihë apandu ame'ë ke pekwa pekwa pexo. Kuja: “Miasu riki ijar 'ar koty te we katuha aja ym” aja ihë apandu. Ihë riki pehë jar ke. A'erehe ihë ke amõ ta mupyrara rahã, miasu ta ke mupyrara ta tĩ. Aja rahã, pehë ke ame'ë ta mupyrara ta tĩ. Ihë apandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu rahã, pepandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu ta tipe tĩ. ²¹ Ihë kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehë rehe hendu ym

ta tĩ. Ihẽ ke muwyr ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa ym, a'erehe pehẽ ke mupyrara ta. ²² Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihẽ ajur ym rahã, ihẽ amu'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Ihẽ ajur riki. Amu'e tĩ. A'erehe: “Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e” aja marã ka ym ame'ẽ ta panduha apo 'y. ²³ Ihẽ rehe amõ ahy te'e usak rahã, ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak ta tĩ. ²⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “A'e tỹ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja. Ame'ẽ ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e tipe. Ame'ẽ ke rehe usak tipe. Anĩ. Ihẽ rehe ahy te'e usak. Aja ihẽ ama'ema'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Usak riki. Pe, ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak. Ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak tĩ. A'erehe ihẽ pái mupyrara ta. ²⁵ Aja Tupã je'ẽha ke amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk. Kuja: “Ihẽ rehe amõ ta ahy te'e usak.”

²⁶ —Pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ uwyr ta. Tupã'ã ke a'e. Ihẽ pái ngi uwyr ta. Jetehar te ke a'e mu'e ta pehẽ ke. Ihẽ pái ngi a'e ke ihẽ amuwyr ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa ta. ²⁷ Pehẽ aja tĩ. Ngã ke amu'e py rahã har ihẽ namõ pexo. A'erehe ihẽ rehe har pepandu pandu ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

16

¹ A'e pandu tĩ:

—Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. ² Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ta: “Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Aja pehẽ ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehẽ ke amõ ta jukwa ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ta tĩ. Pehẽ ke amõ ta jukwa rahã, Tupã putar ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e, aja ame'ẽ ta ukwa a'eta jupe naĩ. ³ Aja me'ẽ pehẽ pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ rehe har a'eta ukwa ym. Ihẽ pái rehe har aja tĩ. Ukwã ym tĩ. A'erehe aja me'ẽ pehẽ pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. ⁴ Pepyraraha rehe har ihẽ apandu. Aja rahã, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke

pekwa pekwa ta pexo. Peta kỹ. Aja rahã tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã rehe har Jesu pandu we rĩ

A'e pandu tĩ:

—Pehẽ ke ihẽ amu'e py rahã, pehẽ pepyraraha rehe har ihẽ apandu ym. Pehẽ namõ ihẽ axo, a'erehe ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym. ⁵ Apo anĩ. Apo ihẽ aho ta. Ihẽ ke muwyr. Ixoty ihẽ aho ta kỹ. “My nde ereho ta my?” aja ihẽ pe pehẽ ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa. ⁶ Ihẽ aho ta, ame'ẽ rehe har apandu. A'erehe pepyai te hũ. ⁷ Pesarahã! Ihẽ aho rahã, pehẽ pe katu tiki. Ihẽ aho ym rahã, pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ uwyr ym ta pehẽ rehe. Tupã'ã ke a'e. Pe, ihẽ aho rahã, pehẽ pe a'e ke ihẽ amondo ta. ⁸ Pe, a'e uwyr rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ẽ ke jande jakwa katu” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja mujekwa ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Mupyraraha renda pe peho ta kỹ” aja. Ame'ẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã'ã mujekwa ta tĩ. ⁹ Ihẽ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jurujar tar ym. Pandu tĩ: “Japutar ym a'e ke” aja. A'erehe kuja Tupã'ã mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ẽ ke jakwa katu” aja ame'ẽ ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. ¹⁰ Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja a'e mujekwa ta tĩ. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Pe, ihẽ rehe pesak ym ta tĩ. ¹¹ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Tupã upa pandu: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara hũ ta kỹ” aja. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. Aja me'ẽ Tupã'ã mujekwa ta tĩ.

¹² —Amõ we pehẽ pe ihẽ apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rĩ. ¹³ Pe, Tupã'ã uwyr rahã, upa jetehar te ke pehẽ pe a'e mu'e ta. Jetehar te mu'eha ke a'e. A'e je'ẽha ke

a'e pandu ta my? Anĩ. Aja ym. A'e hendu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e mu'e ta. Tupã ngi hendu ame'ẽ ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rĩ. (Yman rahã, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. ¹⁴ Katu ihẽ rehe har a'e pandu ta. Ihẽ apandu tar katu ma'e ke, ame'ẽ ke a'e riki mujekwa ta pehẽ pe. ¹⁵ Upa ihẽ pái pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. A'erehe aja ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ apandu ame'ẽ ke I'ã mujekwa ta pehẽ pe tĩ, aja ihẽ apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amõ ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! A'e pandu: "I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã, ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ" aja jande pe. Myja me'ẽ ame'ẽ my? A'e pandu tĩ: "Ihẽ pái koty ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ rehe pesak ym ta" aja. Myja me'ẽ ame'ẽ my tĩ? (Mã! Jakwa ym.) ¹⁸ "Amõ we mi" aja a'e pandu. Myja me'ẽ ame'ẽ my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihẽ apandu pehẽ pe. "I'i atu rahã, ihẽ rehe pesak ym ta. Pe, amõ we mi rahã ihẽ rehe pesak ta kÿ tĩ" aja pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu pehẽ jupe my? ²⁰ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta jukwa rahã, pejixi'u hũ ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta hury katu ta. Pehẽ anĩ. Pehẽ pepyai tipe. A'engi pehẽ rury katu ta tĩ. Ihẽ rehe pesak rahã, pehẽ rury katu ta tĩ.

²¹ —Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy ta. U'ar rahã, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa harái. ²² Aja ta pehẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. A'erehe pepyai hũ apo. A'engi pehẽ rehe ihẽ asak ta tĩ. Ihẽ akwera katu ahem rahã, asak ta pehẽ rehe tĩ. (Ihẽ rehe pesak katu ta tĩ.) Aja rahã, pehẽ rury katu te ta tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa.

²³ —Ihẽ pái koty ihẽ ajywyr rahã, ma'e ke ihẽ pe pepandu ym ta. Anĩ. Ihẽ pái

pe pepandu ta. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ pái pe pepandu rahã, upa pehẽ pe a'e muwyr ta kÿ. ²⁴ Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ym we rĩ. Apo mã peja pepandu katu inamõ 'y. Aja rahã, pehẽ pe a'e muwyr katu ta kÿ. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitãma'e pyrãtãha ke

Jesu muputu'u

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ aho, myja me'ẽ ame'ẽ my, ame'ẽ ke ihẽ apandu. Pekwa katu we. Amõ we mi rahã, aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã, ihẽ pái rehe har ihẽ amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta. ²⁶⁻²⁸ Ihẽ pái ngi ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. Apo kome'ẽ ywy keruhũ ke ihẽ ahijar ta aho. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihẽ pái pe. Arahã pehẽ rehe har ihẽ apandu ym ta ipe. Pehẽ atu pepandu ta ipe. A'e atu pehẽ rehe ipy'a katu. Ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihẽ ajur, ame'ẽ ke pekwa katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ — aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁹ Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke nde eremujekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e apo. ³⁰ Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahã, japandu tar katu ame'ẽ ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe Tupã ngi nde erejur, ame'ẽ ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

³¹ Pe, Jesu pandu:

—Apo ihẽ rehe pejurujar katu. ³² Pehendu katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kujã. Ihẽ ke upa pehijar ta peho. Pehẽma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihẽ jeje ihẽ axo ta my? Anĩ. Jeje te anĩ. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo, a'erehe

ihē jeje te ihē axo ym te ta. ³³ Upa aja me'ē ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, pehē rury katu ta. Pekiye ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara ta pehē ke. Anī. Pekiye ym. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ixo. Satana a'e. (Ājā ramūi ke a'e tī.) Ima'e pyrātāha ke upa ihē amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupā namō Jesu pandu

¹ Aja me'ē Jesu upa pandu rahā, ywa rehe a'e ma'ā. Ipái namō pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihēma'e pyrātāha ke emujekwa ngā pe. Aja rahā, nema'e pyrātāha ke ihē amujekwa ta ngā pe tī. Nde ra'yr ke ihē.

² Upa awa tama'e kapitā keruhū ke ihē tī. Aja ihē ke nde eremu'am. Pe, ihē pe ngā ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta. ³ Kuja ame'ē ta riki uhā te hū ame'ē ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ē ta uhā te hū ame'ē ta ke. Ne jō riki Tupā te. Ihē rehe har ukwa ame'ē ta aja tī. Uhā te hū ame'ē ta ke a'eta tī. Ihē ke nde eremuwyr. ⁴ Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe nema'e pyrātāha ke ihē amujekwa. Ihē parakyha ihē pe nde ereme'ē, ame'ē ke ihē amumba. Nde rehe har ihē amujekwa. Ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. ⁵ Papa! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, ne namō ihē axo. Arahā ihēma'e pyrātāha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihēma'e pyrātāha ke emujesak tī — aja ipái namō Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupā namō Jesu pandu

⁶ A'e pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har amō ta ixo. Ame'ē ta ke ihē pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ē ta ihē kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ē ta pe nde rehe har ihē amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ē ta tī. Apo ihē kotyhar ta ke tī. Ame'ē ta ke ihē koty nde eremuwyr. Ne je'ēha rehe ame'ē ta hendu katu. ⁷ Kuja ame'ē ta ukwa katu. Upa ihē apandu ame'ē ke ihē pe nde

eremuwyr. Ihēma'e pyrātāha aja tī. Nde eremuwyr tī. Aja ame'ē ta ukwa katu tī. ⁸ Ihē pe nde erepandu ame'ē ke ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ame'ē ta hendu katu ehe. Nengi ihē ajur. Jetehar te ke ame'ē. Aja ame'ē ta ukwa katu tī. Ihē ke nde eremuwyr. Ame'ē rehe ame'ē ta jurujar katu tī.

⁹ —Nde rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har nde pe ihē apandu ym. Ihē rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) Ame'ē ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ē ta rehe har ne namō ihē apandu pandu. ¹⁰ Upa ihē kotyhar ta riki nema'e tī. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihēma'e tī. Pe, ihēma'e pyrātāha ke ame'ē ta mujesak katu ta ngā pe. ¹¹ Apo nde erexo ame'ē pe ihē aho ta tī. Kome'ē ywy keruhū pe ihē nixói ta. Ihē kotyhar ta anī. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ē ke nde! Nema'e pyrātāha namō ame'ē ta rehe esak katu. Aja rahā, jande aja peteīhar aja johu ngā ixo ta tī. Nema'e pyrātāha ke ihē pe nde eremuwyr tī. ¹² Ame'ē ta namō ihē axo rahā, ne je'ēha rupi ihē asak katu ngā rehe. Ame'ē ta ke ihē pe nde ereme'ē, ame'ēja saka. Ihē asak katu ngā rehe, a'erehe ihē rehe ame'ē ta tapijar te'e we jurujar katu te we rī. Peteī jō ihē ke hijar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Jun a'e.) Ihē ngi a'e oho, a'erehe yman Tupā je'ēha rehe ehe har amō mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihē ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

¹³ —Apo nde erexo ame'ē pe ihē aho ta kŷ. Se ihē axo rahā, ame'ē ta rehe har upa ihē apandu ne namō. Aja rahā, ihē rury katuha aja a'eta hury katu te ta tī. ¹⁴ Nde erepandu ame'ē ke ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ihē aja ame'ē ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a ym ame'ē ta ahy te'e usak ngā ehe, nde kotyhar ta rehe. ¹⁵ Kome'ē ywy keruhū ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anī. Aja ym ihē apandu ta. Kuja ihē apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ē ta ixo. Ame'ē tama'e pyrātāha ke emuputu'u ame'ē ta ngi. Aja rahā, ame'ē ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta. ¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ē ta kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ame'ē ta aja ym ihē tī. Ihē aja nde kotyhar ta tī. Ame'ē ta nde rehe

ipy'a ym ame'ë ta aja ym tĩ. ¹⁷ Nde je'ëha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ë ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde ereputar ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e katu ta tĩ. ¹⁸ Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ke nde eremuwyr. Ne je'ëha ke ihë apandu ajur. Aja ame'ë ta ke ihë amondo axo tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe ne je'ëha ke ame'ë ta pandu ta oho. ¹⁹ Ame'ë ta rehe ihë apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ë ta nde ereputar ame'ë ke ma'ema'e katu ta tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

*Amõ jurujar katu, ame'ë ta rehe har
Tupã namõ Jesu pandu pandu*

(A'e pandu tĩ):

²⁰ —Ihë kotyhar ta rehe har ne namõ ihë apandu. Ame'ë ta rehe har jõ ym. Ko ne je'ëha ke ame'ë ta pandu rahã, amõ ta hendu katu ta. Ame'ë ta ihë rehe jurujar katu ta tĩ. Ame'ë ta rehe har ne namõ ihë apandu axo apo 'y.

²¹ —Papa! Mã peja peteïhar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihë apandu. Ne namõ ihë juehe katu ihë axo. Pe, ihë namõ nde juehe katu nde erexo tĩ. Aja mã peja jande namõ a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja peteïhar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã, ihë ke nde eremuwyr ame'ë ke rehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ. Nde riki ihë ke eremuwyr ame'ë ke nde. ²² Nema'e pyrãtãha ke ihë pe nde eremuwyr. Ame'ë ke ihë amondo ta tĩ, ame'ë ta pe. Aja rahã, peteïhar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja peteïhar aja a'eta ixo ta tĩ. ²³ A'eta namõ ihë juehe katu ihë axo. Ihë namõ nde juehe katu nde erexo. Pe, peteïhar aja a'eta ixo katu ta tĩ. Aja rahã ihë ke nde eremuwyr, aja kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ë ta ukwa katu ta tĩ. Ihë rehe nde erepy'a katu aja ame'ë ta ukwa katu ta tĩ, kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta tĩ.

²⁴ —Papa! Nde kotyhar ta ke ihë pe nde eremuwyr. Ihë axo ame'ë pe ame'ë ta ixo ta tĩ. Ame'ë ke ihë aputar. Pe, ihë namõ a'eta ixo rahã, ihëma'e pyrãtãha rehe a'eta usak ta. Kome'ë ywy keruhũ nixói rahã, ihë rehe

nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrãtãha ke ihë pe nde eremuwyr.

²⁵ —Papa! Katu te ame'ë ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa ym nde rehe har. Ihë anĩ. Ihë akwa katu nde rehe har. Pe, ihë ke nde eremuwyr, aja ihë namõ ixo ame'ë ta ukwa katu. ²⁶ Ame'ë ta pe nde rehe har ihë amujekwa. Tapijar te'e we ihë amujekwa katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihë rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe, a'eta namõ ihë juehe katu ihë axo — aja ipái pe Jesu pandu.

18

*Jesu ke sonda ta pyhyk
(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53)*

¹ Tupã namõ upa pandu rahã, hãkã ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namõ oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ë pe a'eta ixo oho. ² Ame'ë renda ke Jun ukwa katu tĩ. Amõ amõ rahã, a'ep jumu'eha ta namõ Jesu ohoho, a'erehe ame'ë renda ke Jun ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. ³ Pe, ame'ë renda pe Jun oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amõ harõha ta ke a'e raho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke. Ame'ë ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namõ oho rahã, kyse puku namõ oho. Kandéi namõ oho tĩ. Araparin namõ oho tĩ.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ë ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:
—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵ —Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amõ ta pandu ipe.
—Ko ihë a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namõ Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngã pe. ⁶ “Ko ihë a'am” aja Jesu pandu rahã, sonda ta xupe koty jywyr. Pe, ywy rehe u'ar ukwap. ⁷ Amõ we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngã pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tĩ.

⁸ —Ihë te ko aja upa ihë apandu pehë pe. Ihë ke jõ pekekar pexo rahã, mã peja ihë

namõ ixo ame'ë ta oho te'e — aja ngã pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ë a'e pandu rahã, i'i we a'e pandu ame'ë ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: "Papa! Upa ihë pe nde ereme'ë. Ame'ë ta ngi har kanim ym amõ." Ame'ë panduha rehe uhyk.] ¹⁰ Pe, Simã Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amõ sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke mopok. ¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anĩ. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihë pe ihë pái muwyr. Ame'ë ke ihë py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ë ke nde erekwa ta me'ë te'e — aja ipe.

Pa'i keruhũ ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen harõha ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Pe, Jesu po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar. ¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ë warahy 'ar rahã, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Peteĩ sawa'e manõ ta me'ë te'e. Aja rahã, jande ke homa awa tama'e sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57*)

¹⁵⁻¹⁶ Jesu raikwer rupi Simã Petu oho. Amõ jumu'eha oho tĩ. Ihë riki ame'ë. Ihë Juã. Ihë ke pa'i keruhũ ukwa katu. A'erehe pa'i keruhũ rok kurar pe Jesu ke amõ ta raho rahã, ihë aho tĩ. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kũjã harõha pe ihë apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kũjã pe.

—Ere — aja kũjã.

Pe, Petu ixo tĩ. ¹⁷ Hukwen rake kũjã ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ë sawa'e namõ nde erejumu'e ixo ame'ë ke nde — aja ipe.

—Anĩ. Aja ym ihë — aja kũjã pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysã te riki. A'erehe miasu ta tata ke hapy. Harõha ta aja tĩ. Hapy tĩ. Ame'ë rake rupi a'eta jumaku uĩ. Pe, a'eta koty Petu oho tĩ. Pe, jumaku uĩ a'e tĩ.

Jesu namõ pa'i keruhũ pandu

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71*)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namõ ixo ame'ë ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ë ke Ana ukwa rahã, homa awa tama'e kapitã pe pandu ta oho tĩ. Pe, ame'ë ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihë apandu pandu. Ihë amu'e rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihë amu'emu'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihë amu'emu'e tĩ. A'ep jundéu awa ta jy'ar tĩ. Hetaha pyter pe jõ ihë amu'emu'e. ²¹ Aja rahã, ma'erehe ihë pe nde erepandu my? Ihë apandu ame'ë ke rehe amõ ta hendu. Ame'ë ta pe eme'u katu. Ihë apandu ame'ë ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ë ta pe epandurahã! Ame'ë ta pandu ta nde pe — aja pa'i keruhũ pe Jesu pandu.

²² Aja me'ë Jesu pandu ame'ë ke rehe harõha hendu rahã, a'e pandu:

—Mã! Aja me'ë pa'i keruhũ pe nde erepandu ym ta me'ë te'e. Katu ym — aja Jesu pe naĩ.

Pe, Jesu ruwa ke harõha nupã. (Pa'i keruhũ pe katu ym pandu aja ukwaha naĩ, a'erehe nupã.) ²³ Jesu pandu:

—Ihë apanduha ihë ajawy rahã, ame'ë ke emujekwa ngã pe. Anĩ rahã, jetehar te ke ihë apandu rahã, ihë ke nde erenupã rahã, katu ym — aja harõha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ tĩ.

Te'e Petu pandu tĩ

(*Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62*)

²⁵ A'ep Petu jumaku uĩ rĩ. Pe, amõ ta pandu ipe:

—Peme'ë sawa'e namõ nde erejumu'e erexo ame'ë ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja ngã pe.

²⁶ Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ẽ ianam a'ep ixo tĩ. Pa'i keruhũma'e miasu a'e tĩ. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namõ nde erexo. A'erehe nde rehe ihẽ asak a'ep tĩ — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ — aja.

Pe, pahar sapukái je'ẽ.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5*)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitã rok pe raho. Pytuniwe te rahã, raho. Jundéu awa tama'e kapitã ta ixo ym. Homa awa tama'e kapitã rok pe ixo ym. Ixe rahã, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke ngã matyr. Ame'ẽ ke ipy'a xi'a rahã, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ rok pe ixo rahã, u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa. ²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e my? Pehẽ pepandurahã! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehẽ atu peraho. Pehẽ je'ẽha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ẽ ke ma'ema'e my? Pehẽ atu pekwa peho — aja ngã pe.

Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Anĩ. Jande je'ẽha rupi jajukwa ym ta awa ke. (Ame'ẽ ke nde jõ nde erepandu katu. Nde riki kapitã. Homa awa tama'e kapitã ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahã, Jesu panduha aja me'ẽ uhyk katu. A'e pandu kwe. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta.” Ame'ẽ panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetehar te riki ame'ẽ. (Homa awa ta jõ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amõ ta ke jukwa katu.) ³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ẽ ke nde atu erekwa my? Anĩ rahã, ame'ẽ ke amõ ta pandu nde pe my? Jetehar rupi nde erepandu ta me'ẽ te'e. “Katu nde.” Anĩ rahã: “Katu ym nde” aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mã! Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihẽ. Homa awa ke ihẽ, a'erehe jetehar rupi nde rehe har apandu ta me'ẽ te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ẽ ta riki nde ke werur ihẽ pe. Pa'ihu ta aja tĩ. Nde ke werur ihẽ pe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ rahã, ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta jumai mai hũ ta. Aja rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jetehar te ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ym ihẽ — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũ ke nde my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tỹ. Nema'e panduha aja ihẽ. Ihẽ mãi pusu ngi ihẽ a'ar. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo. A'erehe jetehar te ihẽ apandu ajur. Jetehar te rehe hendu katu ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta tĩ — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mã! Myja me'ẽ jetehar te amõ ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25*)

Jesu namõ upa pandu rahã, soroka pe Pirat oho tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho tĩ:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahã, katu ym ta.

³⁹ Pasuko 'ar rahã pame katu te kyndaha ngi amõ ke aja te'eha ihẽ amupoir. Aja te'eha pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngã pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Amõ sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke a'e.)

19

¹ Pe, amõ ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupã a'e ke. So'o pিরer pe penupã — aja. (Nupã rahã, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa katu.)

Pe, sonda ta nupã hũ. ² Pe, japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ẽ ke Jesu ãkã rehe a'eta moĩ. (Aja a'e ke mahy hũ.) Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke a'eta munde ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.) ³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hũ ehe. Kuja:

—Mã! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde! — aja puka puka hũ ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupã tĩ. Ipo pe nupã.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tĩ. Heta ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe Jesu ke ihẽ amuhem ta arur. Aja rahã, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ẽ namõ a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ uhem oho tĩ. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahã! Sawa'e kohĩ — aja heta ame'ẽ ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahã, hãtã pukái pukái. Sonda ta aja tĩ. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe.

Pirat pandu:

—Anĩ. Pehẽ atu myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, aja ihẽ akwa — aja ngã pe.

⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—“Tupã ra'yr ihẽ” aja pandu ame'ẽ ke manõ ta me'ẽ te'e. Aja jande je'eha rehe

panduha ihĩ. “Tupã ra'yr ihẽ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ẽ te'e — aja Pirat pe.

⁸ “A'e riki Tupã ra'yr” aja ngã pandu ame'ẽ ke rehe Pirat hendu rahã, amõ we kyje a'e. (Tupã ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ẽ ngi kyje.) ⁹ Pe, hok wyr pe a'e ixex oho tĩ. Jesu ke a'e raho inamõ. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anĩ. Jesu pandu we ym ipe. ¹⁰ Pirat pandu ipe:

—Mã! Nde erepandu ym ihẽ pe. Ehendu katu! Ihẽ apandu rahã, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anĩ rahã, ihẽ apandu rahã, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym. Kapitã aja nde ke Tupã riki mu'am. A'erehe je'eha te nde erereko. A'erehe ne je'eha rupi ihẽ pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihẽ ke nde pe ngã werur. Ame'ẽ ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

¹² Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, Jesu ke a'e poir tar katu te hũ. Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta hãtã pandu pandu:

—Peme'ẽ ke nde erepoir rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ namõ katu ym nde. “Ihẽ riki kapitã keruhũ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwajan — aja Pirat pe ngã pandu.

¹³ Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngã namõ panduha renda pe a'e wapyk. Ngã rehe har ukwa, ame'ẽ renda pe wapyk. “Katu my?” Anĩ rahã: “Katu ym my?” Ame'ẽ renda pe Pirat wapyk. Ame'ẽ henda pe amõ ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'eha rahã: “Ngambata” aja pandu ipe.)

¹⁴ Arahã warahy jandar rahã tate. Ame'ẽ wera rahã ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ ke ko — aja.

¹⁵ Jundéu awa ta pukái hũ:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ajukwa ta my? Ame'ē ke peputar my? — aja ngā pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki jandema'e kapitā keruhū ym. Sesa jō riki jandema'e kapitā keruhū — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ē ta pe Pirat me'ē. A'e je'ēha rupi myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu manō

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43*)

¹⁷ Pe, a'e oho. Ima'e myra ngā mupia ame'ē ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: “Awa ākā kangwer.” [Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngóu” aja.] ¹⁸ A'ep ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amō mokōi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteī. Amō iyywa'i koty. Ame'ē ta pyter pe Jesu i'āi. ¹⁹ Pe, amō pe Pirat pandu:

—Ngā ukwaha ke emupinim. Kuja: “Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e. Jundéu awa tama'e kapitā keruhū”

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahā amō kapitā keruhū kohī. Aja rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan kohī, aja mujekwa.)

Ame'ē paper pinim rehe amō koty koty je'ēha ihī. Ko jundéu awa je'ēha ke. Amō ratī je'ēha ke tī. Amō ngere awa je'ēha ke tī. Ame'ē paper pinim ke myra ngā mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa inom. Jesu ākā koty asa inom. ²⁰ Ame'ē ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngā usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper pinim rehe. ²¹ Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū” aja amō mupinim. Katu ym aja. Amō koty emupinim. Kuja: “Kome'ē sawa'e pandu naī. Ihē riki jundéu awa

tama'e kapitā keruhū” aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

²² Pirat pandu:

—Anī. Mā peja pyta. Amō koty ihē amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

²³ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahā, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ē pyta. Ame'ē rehe muwykiha nixói te. Peteīhar pan. ²⁴ Sonda ta pandu jupe: “Mā peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ē mundeha japyhykiha ke jakwa ta” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē rehe uhyk. Kuja:

“Ihēma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ē rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinīha ihī. Ame'ēja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

²⁵ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu i'āi. Kotete imāi ixo. Imāi anam a'ep ixo tī. Amō Mari a'ep ixo tī. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tī. ²⁶ Pe, imāi rehe Jesu usak. Amō jumu'eha rehe aja tī. Usak tī. A'e ipy'a katu ame'ē ke ame'ē jumu'eha. Ihē ke ame'ē. Ihē Juā. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Māi! Peme'ē riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

²⁷ Pe, ihē pe Jesu pandu tī:

—Peme'ē riki ne māi apo 'y — aja.

Arahā har ihē rok pe ihē araho. Ihē Juā. Jesu māi ke ihē araho. Ihē māi aja ihē asak katu ehe tī.

Jesu manō

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49*)

²⁸ Jupe uhyk ame'ē ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihē hyngwéi — aja.

Aja pandu rahā, Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja me'ē uhyk tī. ²⁹ Ita rekúi ra'yr a'ep ihī. Kawī ihī ipe. Iro ym te ame'ē ke. Ame'ē namō mandeju aja me'ē ke mururu. Ame'ē ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ē ke mujar. ³⁰ Ame'ē ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahã, ipái pandu ame'ẽ ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iãkã ke iwyr koty jixiko. Pe, manõ.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

³¹ Ame'ẽ wera rahã, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ẽ rahã, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ẽja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ẽ putu'uha 'ar rahã, hury katu te ngã. A'erehe myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe awa rete pyta ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ẽ ta tymã ke jamupen tar katu. Aja rahã, pahar manõ ta. Upa manõ rahã, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymã ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokõi sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymã ke sonda ta mupen. Amõ sawa'ema'e ke mupen tĩ. ³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahã, Jesu manõ, aja a'eta ukwa. A'erehe itymã ke a'eta mupen ym. ³⁴ Sonda ta ngi har peteĩ sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tĩ. ³⁵ Upa ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Asak ame'ẽ ke ihẽ apandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke, aja ihẽ akwa. Jetehar te ke ihẽ apandu, aja ihẽ akwa tĩ. Aja rahã, pejurujar katu ta ehe tĩ. ³⁶ Jesu tymã ke sonda ta mupen ym. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk apo 'y. Kuja amõ mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim tĩ. Kuja:

“Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ẽ ke rehe ngã usak ta” aja amõ mupinim. Aja me'ẽ panduha rehe uhyk apo tĩ.

Jesu rete ke itakwar rupi amõ mou raho
(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56*)

³⁸ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amõ ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manõ rahã, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Eraho — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho. ³⁹ Jose namõ Nikonde oho tĩ. A'e riki pytun rahã, Jesu rehe usak oho ame'ẽ ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'e raho. Her aroe. Amõ mi. Ame'ẽ mokõi mupara ame'ẽ ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho. ⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ẽ mokõi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ẽ pe a'eta pukek. Pukek rahã, ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'eta mou tĩ. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jytyr rahã, aja te'eha riki. ⁴¹ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ẽ henda rake amõ henda ihĩ. Ita kurar renda ke ihĩ. Ame'ẽ henda pe itakwar keruhũ ihĩ. Ngã pykõi ame'ẽ ke. Pyahu te ke ame'ẽ. Ame'ẽ rupi amõ hete ke amõ ta mou ym te rĩ. ⁴² Ame'ẽ rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihĩ, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

20

Jesu kwera katu uhem

(*Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12*)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, wera ym we rĩ. Itakwar keruhũ pe Mari Mandare oho. Uhyk rahã, hukwen kyndaha ke amõ mujere pirar, ame'ẽ ke rehe a'e usak. Itahu pe amõ kynda. Ame'ẽ ke mujere pirar. ² Ame'ẽ ke ukwa rahã, Simã Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihẽ pe a'e pandu uwyr tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kũjã pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym ihẽ — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhũ rehe Petu usak oho. Ihẽ aho inamõ tĩ. ⁴ Jande mokõi jajan jaho. Pe, Petu ke ihẽ asa aho. Pe, itakwar keruhũ rehe ihẽ ahyk py aho. ⁵ Pe, ihẽ ajumumbe

ama'ã hupi. Pan katu ame'ë ke jô ihë asak. Jesu rete pukeka ke. Anĩ. Ihë axe ym aho hupi. ⁶ Ihë raikwer rupi Simã Petu uhyk. Paħar itakwar keruhũ rupi a'e ixo oho. Pan katu ame'ë ke jô pete'e túi ame'ë ke rehe a'e usak. ⁷ Pan pe Jesu ãkã ke amõ maman. Ame'ë ke rehe a'e usak tĩ. Pan katu ame'ë ke namõ ame'ë túi ym. Jeje jupu'a ou. ⁸ Pe, itakwar keruhũ rupi ihë axe aho tĩ. A'ep ihë riki ahyk py ame'ë ke ihë. Upa ihë asak tĩ. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ë ke rehe ihë ajurujar katu. ⁹ [Arahã Tupã je'ëha ke jande jakwa ym we rĩ. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. "Manõha ngi a'e kwera katu ta uhem tĩ." Ame'ë ke jakwa ym we rĩ.] ¹⁰ A'engi jande rok pe jajywyr jaho.

*Jesu rehe Mari Mandare usak
(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)*

¹¹ Itakwar keruhũ soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahã, a'e jumumbe ma'ã hupi. ¹² Pe, mokõi Tupã je'ëha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ë namõ a'eta ihĩ. Jesu ãkã renda ke pe amõ wapyk uĩ. Jesu py renda ke pe amõ wapyk uĩ tĩ. ¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihë akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ë ke a'e pandu rahã, a'e uwak. Pe, amõ sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ë sawa'e riki Jesu. Ame'ë ke Mari ukwa ym we rĩ. ¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari ukwaha naĩ. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahã, nde eremouha renda ke ihë pe emujekwa. Hete ke ihë araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ëha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ë riki: "Ngã mu'eha nde" aja mujekwa.] (Arahã a'e riki Jesu, ame'ë ke Mari ukwa katu.) ¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihë pái keruhũ koty ihë ajywyr ym aho rĩ. A'erehe ihë rehe epyhyk ym e'am. Ihë namõ jumu'e ixo ame'ë ta pe eandu eho. A'eta riki ihë mu ta aja. Ihë rendyr ta aja tĩ. Kuja eandu eho: "Ihë pái keruhũ koty ihë ajywyr ta aho. A'e riki pehë pái keruhũ tĩ. Tupã a'e. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Pehë pepy'a pemoĩ moĩ katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. Ixoty ajywyr ta aho" aja eandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihë asak — aja a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ë ke a'e pandu ngã pe tĩ.

*Jesu rehe jumu'eha ta usak
(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)*

¹⁹ Nomin pytun rahã, jumu'eha ta jy'ar uĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Mã peja pehë py'a ke Tupã muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ë ke upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tĩ. Myra rehe har itatakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta hury katu te. ²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pehë ke Tupã muhury katu. Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ke ihë pái muwyr. Aja kome'ë ywy keruhũ rupi pehë ke ihë amondo ta tĩ. Ihë rehe har pepandu ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ë ke upa pandu rahã, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Mã peja pehë py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ë ta pe kuja pepandu: "Tupã ipy'a pehë rehe jywyr" aja. Aja rahã, jetehar te ke. Tupã ipy'a jywyr katu, a'eta rehe. Kuja pepandu: "Tupã ipy'a jywyr ym pehë rehe" aja amõ ta pe. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ym ta a'eta rehe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumu'eha ta namō Jesu ixo tī. Arahā ipy petēi jumu'eha ta ngi har amō ixo ym. Her Tome. “Mokōihar ta ke” aja amō ta ipe tī. ²⁵ Pe, a'e jywyr rahā, amō jumu'eha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihē asak ym rahā, a'e kwera katu uhem, aja ihē ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihē po ihē amunde ym rahā, aja ajurujar ym ta ehe tī. Ixu'a rehe myra rehe har itatakwar rape rupi ihē po ihē amujar ym rahā, ajurujar ym ta ehe tī — aja jumu'eha ta pe.

²⁶ Awa po wajar petēi ukwer rahā, upa jumu'eha ta jy'ar uī tī. Kapy tiha amē'ē pe jy'ar uī. Tome a'ep ihī tī. Hukwen riki amō ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihē ajur — aja.

²⁷ Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihē po rehe esarahā! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihē ku'ap nde po emunde tī. Myra rehe har itatakwar rape rehe emujar tī. Ihē akwera katu ahem, amē'ē ke rehe nde erejurujar ym. Apo ejurujar katu ihē rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahā, Jesu nixói rahā, kwehe we Tome pandu amē'ē ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.) ²⁸ Tome pandu ipe:

—Ihēma'e sawa'e te nde! Tupā riki nde. Nde rehe ihē py'a ihē amōi mōi katu — aja Jesu pe.

²⁹ Tome pe a'e pandu:

—Ihē rehe nde eresak katu, a'erehe ihē rehe nde erejurujar katu. Amō ta ihē rehe usak ym ta. Pe, ihē rehe a'eta jurujar katu ta tī. Mā! Amē'ē ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupā je'ēha ke Juā mupinim

³⁰ Jumu'eha ta ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, amē'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Māte hū ma'ema'e. A'eramō a'eta usak ehe. “Mā! Katu hū” aja a'eta pandu hū. Upa amē'ē ke kome'ē paper rehe ihē amupinim ym. Ihē Juā. ³¹ Kome'ē paper rehe amō amō Jesu ma'ema'eha ke ihē

amupinim. Amē'ē ke rehe pesak rahā, Jesu riki Kirisutu, kapitā keruhū aja Tupā mu'am amē'ē ke a'e, aja pejurujar katu ta. A'e riki Tupā ra'yr, aja pejurujar katu ta tī. Pejurujar katu ehe rahā, pehē ruhāha namō pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ē paper ihē amupinim.

21

Jesu rehe awa po wajar mokōi jumu'eha ta usak

¹ Ajame'ē ke ypa keruhū rake jande jaxo. Ypa keruhū rer Timberi. A'ep Jesu uhyk oho tī. Arahā kuja a'e mujesak jande pe.

² Ypa keruhū rake jay'ar ja'am. Ko Simā Petu. Amō Tome. Amō Natanae. Ihē tī. Ihē Juā. Ihē mu, Tian amō. (Semende riki jande pái.) Amō mokōi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namō tī. Tome pe amō ta pandu: “Mokōihar ta ke” aja. Natanae riki Kana ok ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihī. ³ Jande pe Simā Petu pandu:

—Pira rehe ihē aho ta — aja.

—Ne namō jaho ta tī — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhū pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke. ⁴ Pe, wera ramō te rahā, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasak ehe rahā, Jesu ke aja jakwa ym. ⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anī. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehēma'e jarusu keruhū jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahā, pira pepyhyk ta kŷ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, māte hū pira ke japyhyk 'y. A'erehe marā ka ym kyhapari jamuhemiha. ⁷ Jesu ipy'a katu amē'ē ke ihē. Ihē riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.

(Arahā Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Amē'ē ke rehe Petu hendu rahā, pukeka aja me'ē pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetē oho. [Pira ke pyhyk ixo rahā, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.]

⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykĩy jaraho. Mãte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sē (100) met tate paiteha. ⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasak. Tatãpũi 'ar pe pira musepetu ame'ẽ ke rehe jasak. Mbeju rehe jasak tĩ. ¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.

¹¹ Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykĩy muhem raho. Pira tiha ame'ẽ ke pame katu te túi. Heta te hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym. ¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: “Awa nde my?” aja japandu ym ipe. ¹³ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pira ka'ẽ ke aja tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ.

¹⁴ Arahã riki mahapyrihar ke Jesu mujesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasak.

Petu namõ Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.

—Simã! Se ne namõ ixo ame'ẽ ta ixo. Ihẽ rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

Simã pandu:

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁶ Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁷ Simã Juã ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.

Aja me'ẽ mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu. ¹⁸ Esarahã! Nde sawa'e wan rahã, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ẽ pe nde ereho te'e. Nde tamũi te rahã, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amõ pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ẽ pe nde ke amõ ta raho ta — aja Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myja Petu manõ ta my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa ixo. Petu manõ rahã, amõ ta pandu ta: “Petu pe pyrãtãha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ẽ ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã rehe har amõ ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho! — aja Petu pe.

Juã rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahã, ihẽ rehe a'e usak. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Amukwehe hake ihẽ awapyk aĩ rahã, ihẽ apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihẽ.

²¹ Apo ihẽ rehe Petu usak rahã, Jesu pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juã rahã, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahã, myja Juã manõ ta my, aja Petu ukwa tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihẽ ajoywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihẽ namõ eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe: “Juã riki manõ ym ta” aja naĩ. Anĩ. Aja me'ẽ Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu katu: “Ihẽ ajoywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym” aja jõ Jesu pandu.

²⁴ Ihẽ riki apandu katu. Ihẽ Juã. Jesu pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. A'e

ma'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu tĩ.
Paper rehe upa ihẽ amupinim tĩ. Ihẽ
apandu ame'ẽ riki jetehar te ke aja upa ngã
ukwa katu.

Je'ẽha a'ejõhar

²⁵ Jesu ma'ema'e, ame'ẽ ke pewe hũ
rĩ. Ame'ẽ ke peteĩ teĩ paper rehe amõ
mupinim rahã, mãte hũ paper pinim ke ihĩ
ta. Aja ihẽ akwa katu.

Upa.

At Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Teo pe mondo. “Teo” aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ë paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ë ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jõ Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu pandu oho tĩ. A'engi amõ amõ ywy pe pandu pandu oho tĩ. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ë ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

¹⁻² Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihë amupinim amondo. Ihë Ruk. Jundéu awa tama'e ywy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ë ke nde pe ihë amupinim tĩ. Tupã'ã je'ëha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ë ta pe a'e pandu: “Ihë namõ peho. Pehë ke ihë ajo'ok” aja Jesu pandu. Ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

³ Amukwehe te we myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu manõ. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak ehe tĩ. Kuja, mokõi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tĩ. A'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tĩ, a'erehe a'e kwera katu ixo tĩ, aja mujekwa katu tĩ. Ixuwe katu ixo tĩ, aja mujekwa katu ngã pe tĩ. Arahã myja me'ë rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja a'e pandu my? Ame'ë rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rĩ. ⁴ A'e mondo ame'ë ta namõ Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tĩ:

—Pehë rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã we, Jerusarë ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehë pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehë pe ihë apandu katu. Ame'ë ke rehe peharõ pexo rĩ. ⁵ Yman y pe amõ ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehë py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

⁶ Jesu namõ a'e mondo ame'ë ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja nde erexo ta my? Pe, jande ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. (“Jande ruwajan ta” aja pandu rahã: “Homa awa tama'e sonda ta ke” aja mujekwa.)

⁷ Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ë rehe har Papa jõ ukwa katu. Ame'ë weraha ke a'e jõ riki je'ëha rupi manga katu. Jahy ke a'e jõ manga katu tĩ. ⁸ Pe, Tupã'ã pehë namõ ihĩ rahã, pehë py'a ke Tupã mātã ta. Pe, ihë rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarë ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundéi ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Samari ywy rupi pepandu pandu ta peho tĩ. Upa kome'ë ywy keruhũ rupi pepandu pandu ta peho tĩ — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

⁹ Upa Jesu pandu rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahã, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takãxiha pukek oho.

¹⁰ Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahã, pahar mokõi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te! ¹¹ Jesu mondo ame'ë ta pe a'eta pandu:

—Ngariréi ywy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehë ngi Tupã mujwyr raho. Ame'ë jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tĩ — aja mokõi sawa'e ta pandu.

Jun renda ke pe Mati ke ngã mu'am tĩ

¹² Pe, ywy'ã ngi Jesu mondo ame'ë ta wyjy oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Pe, Jerusarë ok ta pe jywyr oho. Jerusarë ok ta riki kotete, paiteha mangaha mokõi jõ kiro met. ¹³ Pe, jywyr rahã, ywate har henda

ihĩ, ame'ẽ pe wapyk oho. A'ep amõ ta jy'ar uwyr tĩ. Ko Petu. Amõ Juã. Amõ Tian. Amõ Andere. Amõ Siri. Amõ Tome. Amõ Matoroméu. Amõ Matéu. Amõ Tian. Ame'ẽ riki Apéu ra'yr. Amõ Simã. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ẽ ke a'e. Amõ Jun. Tian ra'yr a'e. ¹⁴ Peteĩhar aja a'eta ixo. Tupã namõ pandu pandu uĩ. Kũjã ta a'eta namõ ihĩ tĩ. Mari ihĩ tĩ. Jesu mõi a'e. Jesu mu ta ihĩ tĩ.

¹⁵ Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ẽ ta pyter pe Petu pu'am u'am. ¹⁶ A'e pandu a'eta pe:

—Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Yman Jun rehe har Ndawi mupinim. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke a'e mupinim. Aja pinĩha ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngã pyhyk ame'ẽ ta ke Jesu koty Jun mujy'ar raho. ¹⁷ Amukwehe te we jande namõ Jun wata ixo rĩ. Jande aja Tupã rehe har a'e pandu pandu oho tĩ. Jande aja Jesu usak katu ehe tĩ. ¹⁸ [Jun riki katu ym ame'ẽ ke ma'e. Aja tamatarer ke a'e pyhyk. Ame'ẽ tamatarer pe kupixa ke a'e jo'ok. A'ep iãkã koty u'ar oho. Ipusu pyter rupi owok. Pe, ipusu ke upa uhem. ¹⁹ Ame'ẽ rehe har upa Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa tĩ. A'erehe ame'ẽ kupixa rer riki Asenda. “Kupixa ke huwy mururu oho” aja jundéu awa ta je'ẽha ipe.] ²⁰ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja, Saumo rehe ihĩ:

“Mã peja hok ke jeje te'e ihĩ!

Mã peja amõ ta nixói ipe!”

Kuja pinĩha ihĩ tĩ:

“Mã peja henda ke pe Tupã rehe har amõ pandu pandu oho!” aja pinĩha ihĩ.

²¹⁻²² —A'erehe amõ sawa'e Jun renda ke pe jande namõ ixo rahã, katu tiki. Jande aja Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu rahã, katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande aja Jesu namõ wata ame'ẽ sawa'e ke rahã, katu tĩ. Jesu ke Juã mujahuk, a'engi Jesu namõ wata ixo ame'ẽ sawa'e ke rahã, katu tĩ. Ywa pe Jesu jywyr oho, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ sawa'e ke rahã, katu tĩ — aja Petu pandu.

²³ Pe, mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Jesu namõ wata ixo ame'ẽ ta ke mu'am. Ko Jose. Masamba aja her tĩ. Her te Jusu. Amõ

sawa'e ke a'eta mu'am tĩ. ²⁴ Her Mati. Pe, katu usak ame'ẽ rehe har Tupã namõ ngã pandu pandu. Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pái keruhũ! Upa awa ta rehe har nde erekwa katu. Kome'ẽ mokõihar ngi har peteĩ jande namõ pyta ta. Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ẽ ke jande pe emujekwa katu. ²⁵ Jande namõ a'e paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu ta oho tĩ. Ame'ẽ parakyha ke Jun hijar oho. Pe, mupyraraha renda pe oho — aja a'eta pandu pandu.

²⁶ Mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja peteĩhar rehe katu a'eta usak. Ombor rahã, Mati rehe jõ katu ngã usak. Pe, ipy peteĩ Jesu mondo ame'ẽ ta namõ Mati ixo. (A'e riki Jun renda ke pe pyta.)

2

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu

¹ Penteko weraha rehe uhyk oho. (Ame'ẽ wera rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr.) Arahã upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jy'ar uĩ. ² Peteĩhar renda pe jy'ar uĩ. Pe, pahar ywa ngi ma'e tyapu hũ. Ywytu keruhũ aja tyapuha. Ok wyr pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta wapyk uĩ. ³ A'ep tyapuha ixo uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta usak. Ame'ẽ ke a'eta ãkã 'ar pe hetaha aja ihĩ. Pe, aja pame katu te a'eta ãkã 'ar pe hendy. ⁴ Pe, upa katu te a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Amõ koty koty ngã je'ẽha uhem. (A'erehe Tupã'ã uwyr aja mujekwa katu.) Ame'ẽ je'ẽha ke Tupã'ã muwyr a'eta pe.

⁵ Arahã Jerusarẽ ok ta pe heta jundéu awa ta ixo. Tupã je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta ixo. Amõ amõ ywy ngi uhyk uwyr ame'ẽ ta ixo. ⁶ Ame'ẽ tyapuha rehe hendu rahã, ixoty ame'ẽ ta johu jy'ar oho. Ngã je'ẽha riki amõ koty koty je'ẽha. Pe, aja pame katu te ngã je'ẽha ke rehe ngã hendu. Ame'ẽ ta amõ koty koty ngã je'ẽha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe ngã hendu. A'erehe mõe we ame'ẽ te a'eta my. ⁷ Upa ngã hetaha pandu pandu ngã jupe:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki ngariréi ywy pe har ta ke. A'erehe jande je'ẽha ke ame'ẽ ta ukwa ym ta tipe. ⁸ Jande

ngi har ym tī. Anī. Jande je'ēha ke ame'ē ta pandu katu apo 'y. Myp jande je'ēha ke ame'ē ta ukwa my? Jakwa ym. Mā! Aja pame katu te jande je'ēha rehe jahendu. Amō koty je'ēha ke jande japandu. ⁹ Ko Par ywy ngi amō ta uhyk uwyr. Amō koty je'ēha ame'ē tī. Amō ta Me ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō koty je'ēha ame'ē tī. Aja pame tī. Amō koty koty je'ēha tī. Amō ta Erā ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Mesopot ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Jundéi ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Kapando ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pō ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Asia ywy ngi uhyk uwyr tī. ¹⁰ Amō ta Hiri ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Pansi ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Eji ywy ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Rim ywy ngi uhyk uwyr tī. Ame'ē Rim ywy ke Syre ok ta rake ihī. Amō ta Hom ok ta ngi uhyk uwyr tī. ¹¹ A'engi amō amō jundéu awa ta uhyk uwyr. A'engi jundéu ramūi ta je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta uhyk uwyr tī. Amō ta Kere ypa'ū ngi uhyk uwyr tī. Amō ta Ara ywy ngi uhyk uwyr tī. Pyrātāha namō upa katu te ma'e ke Tupā ma'ema'e, ame'ē rehe har jande jahendu. Amō amō jande je'ēha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu. A'erehe jande jakwa katu – aja ngā pandu pandu ngā jupe.

¹² Pe, upa ngā pandu pandu ngā jupe:

–Mā! Ma'erehe my? – aja.

¹³ Pe, māte we ame'ē te a'eta my. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe amō ta puka puka hū. A'eta pandu:

–Anī. Peme'ē ta kawī ngi ka'u ixo – aja ngā.

Petu je'ēha ke

¹⁴ Pe, Petu pu'am. Awa py peteī Jesu mondo ame'ē ta namō pu'am. Pe, ngā hetaha pe hātā pandu:

–Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Upa Jerusarē ok ta pe har ta! Pehendu katu tī! Ihē rehe pehendu katu. Pehē pe ihē apandu ta. ¹⁵ Kawī ngi jaka'u, aja pekwaha naī. Anī. Jaka'u ym. Ko warahy ywa ku'ap rī. (Pytuniwe ka'u ym awa.) ¹⁶ Pesarahā! Amō koty koty ngā je'ēha japandu pandu. Aja pehendu ramō ame'ē ke yman amō sawa'e mupinim. Her Joe. Tupā je'ēha

pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

¹⁷ “Peme'ē ywy keruhū pe angaha uhyk tate rahā, Tupā'ā ke ihē amondo ta. Heta awa ta rehe a'e ihī katu ta.

A'erehe ihē je'ēha ke pehē ra'yr ta pandu pandu ta. Pehē rajyr ta pandu pandu ta tī.

Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihē je'ēha ke a'eta ukwa ta. Tamūi ta ixerai ta tī. Aja ihē je'ēha a'eta ukwa ta tī.

¹⁸ Arahā ihē miasu ta rehe Tupā'ā ihī katu ta.

Sawa'e ta rehe ihī katu ta. Kūjā ta rehe ihī katu ta tī.

Pe, ihē je'ēha ke a'eta pandu pandu ta.

¹⁹ Ywa rehe ma'e ke ihē amoī ta. Ame'ē ngi jumukahem ta ngā u'am.

Ywa rehe aja kome'ē ywy keruhū pe tī. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

Aman hawi aja awa ruwy hawi ta tī. Jahy rata u'ar hū ta tī.

Ywa takāxīha aja tata takāxīha pu'am hū ta tī.

²⁰ Warahy uwe ta. Awa ruwy pirā aja jahy tī. Upa aja uhyk py.

Pe, jandema'e sawa'e te jywyr ta. Arahā pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

²¹ Pe, upa ihē pe ngā pandu rahā, ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta.

Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Aja Joe mupinim.

–(Upa aja uhyk ramō, a'erehe amō koty koty ngā je'ēha ke japandu pandu) – aja Petu pandu.

²² A'e pandu tī:

–Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu rehe har ihē apandu ta pehē pe. Nasare ok ta pe har ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu hū. Ngā ke a'e mukatu hū. Amō ta py'a ngi ājā ta ke a'e muhem hū mondo tī. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe tī, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu. A'erehe Tupā usak katu ehe, aja ngā ukwa. Upa ame'ē rehe har pekwa katu. ²³ Upa ame'ē rehe pesak tī. Yman Jesu manōha rehe har Tupā ukwa katu. A'e putar ame'ē ke ngā ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepyhyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta pe a'e ke peraho. Pe, myra

ngã mupia ame'ë ke rehe ame'ë ta jukwa. Pehë pejukwa, ame'ëja saka. ²⁴ Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Manõha ngi mukwera katu muhem. Marã ka ym pete'e túi. ²⁵ Yman kweraha rehe har Ndawi mupinim. (Jesu rehe har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu, ame'ëja saka:)

“Ihẽma'e sawa'e te rehe ihẽ asak katu a'am. A'e riki ihẽ rake ihĩ, a'erehe manõha ngi akyje ym ihẽ.

²⁶ A'erehe ihẽ rury katu tĩ. Ihẽ rury katuha apandu pandu. Ihẽ amanõ ta. Anĩ. Ihẽ akwera katu ta ahem tĩ, aja akwa katu.

²⁷ Wetep akwera katu ta ahem. Manõha renda pe ihẽ'ã ke nde eremupyta ym te ta.

Ihẽ rehe nde erepy'a katu. Ihẽ rete ke nde eremunem ym te ta tĩ. (Aja rahã, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

²⁸ Ihẽ ruhãha ke ihẽ pe nde eremujekwa. Ihẽ namõ nde erexo ta, a'erehe ihẽ ke nde eremuhury ta” aja Ndawi mupinim — aja Petu pandu.

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Ndawi ambyr rehe har ihẽ apandu ta pehẽ pe. Yman Ndawi manõ. Jande ramũ ambyr a'e. A'e ke amõ ta jyty m raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke túi. ³⁰⁻³¹ Tupã je'ẽha pandu ame'ë ke a'e. Tupã manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupã pandu: “Yman atu rahã, nde aja ne rainõ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ” aja Tupã pandu. Ame'ë Ndawi rainõ riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa katu, a'erehe Kirisutu kweraha rehe har kuja a'e pandu: “Manõha renda pe i'ã ke Tupã mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta” aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahã, mukwera katu ta, aja mujekwa katu.)

³² —Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahã, jande jasak ehe, a'erehe ame'ë rehe har japandu pandu. ³³ Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyr raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahã katu te ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupã'ã ke a'e me'ë ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipái keruhũ pandu katu. Ame'ë Tupã'ã riki jande py'a rehe a'e moĩ,

ame'ë ke pekwa apo 'y. Tyapuha pehendu tĩ. ³⁴⁻³⁵ Ndawi riki ywa pe oho ym. Anĩ. Ixuwe katu rahã, kuja a'e pandu:

“Ihẽma'e sawa'e te pe Tupã pandu: ‘Ihẽ rake ewapyk. (Aja rahã katu te me'ë ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihẽ apor ta. Ame'ë ta ke ihẽ amuputu'u ta nde pe' aja Tupã” aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. (“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu rahã: “Kirisutu rehe har” a'e pandu.)

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Jesu ke myra ngã mupia ame'ë ke rehe pemujar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupã mu'am. Kirisutu a'e tĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Ko jetehar te ke pekwa apo 'y — aja ngã pe Petu pandu.

³⁷ Ame'ë ke rehe jundéu awa ta hendu rahã, pyai te ngã. Petu pe ngã pandu. Jesu mondo ame'ë ta pe ngã pandu tĩ:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

³⁸ Pe, ngã pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Pejuru jar katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke jande jamujahuk ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta pehẽ apo 'y, aja pemujekwa katu ngã pe.) Pe, pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ ta. ³⁹ Yman ame'ë rehe har Tupã pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ. Pehẽ ra'yr ta rehe ihĩ katu ta tĩ. Amõ awa ta pe ihĩ katu ta tĩ. Upa katu te Tupã usak katu ame'ë ta rehe ihĩ katu ta tĩ — aja Petu pandu.

⁴⁰ Aja Petu pandu hũ. Pandu we hũ. Mu'e katu tĩ. Kuja:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngã rehe. Amõ ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa. Mã peja ame'ë ta aja ym pehẽ tĩ. A'erehe Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, pehẽ ke a'e muhã katu ta — aja Petu pandu.

⁴¹ Ame'ë je'ëha rehe heta ngã jurujar katu. Pe, ame'ë ta ke ngã mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja mukwa katu ngã pe.) Arahã heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha. ⁴² Jesu mondo ame'ë ta namõ ame'ë ta jumu'e uĩ. A'eta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Johu ma'e ngã u'u uĩ tĩ. Tupã namõ johu ngã pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe har

⁴³ Tupãma'e pyrãtãha namõ Jesu mondo ame'ë ta ma'e ke ma'ema'e hũ. Mukatu hũ ngã ke. Aja me'ë ma'ema'e hũ. A'erehe upa ngã jupandu ngã jupe:

—Mã! Katu te hũ — aja ngã.

⁴⁴ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta je'ë je'ë ym ha namõ ixo. Amõ Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Ima'e ke rehe kyty'ÿ ym tĩ. ⁴⁵ Ima'e ma'e ke muhepy tĩ. Henda ke muhepy tĩ. Aja tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ë ta ima'e ym te rahã, ame'ë ta pe ma'e ke me'ë me'ë te'e. ⁴⁶ Pe, wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jy'ar oho. A'ep Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. Ok pe johu ma'e ngã u'u tĩ. Hury katu a'eta tĩ. Peteĩhar aja ngã ixo tĩ. ⁴⁷ Tupã namõ kuja pandu pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. “Peme'ë ta katu ame'ë ta ke a'eta” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe har amõ ta pandu pandu. Wera rahã pame katu te ngã ke Tupã muhã katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta jumuheta oho.

3

Wata ym te ame'ë ke Petu mukatu

¹ Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Petu oho. Juã oho inamõ tĩ. Warahy ywa ku'a ihon rahã, oho. Arahã jundéu awa ta Tupã namõ ma'e pandu pandu katu. ² Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe hukwen ihĩ. Hukwen rehe har ngã pandu: “Katukwer” aja. Ame'ë rake sawa'e wapyk uĩ. Wata ym te ame'ë ke a'e. Ta'yn rahã har aja te'e a'e. Wera rahã pame katu te amõ ta hupir raho. Pe, ixo oho ame'ë ta pe tamatarer ke a'e pandu pandu tĩ. ³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Petu ixo tate rahã, sawa'e

usak ehe. Juã rehe usak tĩ. Pe, tamatarer ke pandu a'eta pe. ⁴ Petu ma'ã katu ehe. Juã aja tĩ. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ã katu! — aja ipe.

⁵⁻⁶ A'erehe sawa'e ma'ã katu ehe. Tamatarer ke pyhyk ta, aja ukwaha naĩ. Petu pandu ipe:

—Tamatarer namõ ihẽ axo ym te. Ko ma'e namõ axo ame'ë ke ihẽ ame'ë ta nde pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har. A'e je'ëha rupi ihẽ apandu nde pe: “Ewata” — aja sawa'e pe.

⁷ Pe, iyywa katu rehe pyhyk. Pe, mupu'am. Pahar itymã imembek katu ipe. Ipyta katak katu ipe tĩ. ⁸ Pe, opor. Pu'am katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namõ ixo oho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo oho. Huryha namõ opopor oho. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã rehe har pandu pandu oho tĩ. ⁹ Wataha ke rehe upa amõ ta usak usak tĩ. Tupã rehe har pandu pandu ame'ë ke rehe amõ ta hendu katu tĩ. ¹⁰ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen rake wapyk uĩ ame'ë ke a'e, aja amõ ta ukwa katu. “Katukwer” ame'ë rukwen rake wapyk uĩ ame'ë ke a'e, aja ukwa katu tĩ. Tamatarer pandu pandu ame'ë ke a'e tĩ, aja ukwa katu tĩ. Myja wataha apo my? Ukwa ym. “Mãte we ame'ë te a'e my!” aja a'eta.

Petu je'ëha ke

¹¹ Ame'ë jumu'eha renda keruhũ pe soroka ihĩ. Soroka renda rer: “Saromã.” A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e pyhyk u'am. Juã jywa rehe pyhyk u'am tĩ. A'eta koty heta amõ ta ujan oho. ¹² Mãte we ame'ë te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu usak rahã, pandu ngã pe:

—Sawa'e ta! Mãte we ame'ë te aja ym pekwaha. Pesak pesak ym jande rehe tĩ. Jande je'ëha rupi ym sawa'e wata. Jande katuha rupi ym sawa'e wata tĩ. (Jesu je'ëha rupi sawa'e wata katu.)

¹³⁻¹⁴ —Amarã riki jande ramõi. Isak a'e tĩ. Jande ramõi tĩ. Jako a'e tĩ. Jande ramõi tĩ. A'eta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu. Jesu aja tĩ. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Pe, manõha ngi Tupã mukwera katu muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ë ke a'e tĩ. Anĩ. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa

tama'e kapitã ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar katu tipe. Anĩ. Peputar ym aja. Amõ ke pehẽ pepandu. “Ngã jukwaha ke epoir” aja Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e poir.) ¹⁵ Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke pejukwa. Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'engi jande jasak ehe. Ame'ẽ rehe har japandu pandu tĩ. ¹⁶ Sawa'e wata ramõ ame'ẽ ke rehe pesak. Ehe har pekwa katu tĩ. Jesu rehe jande jajurujar katu, a'erehe jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ namõ sawa'e ke jamukatu. Jesu je'ẽha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata katu ame'ẽ ke rehe pesak apo 'y.

¹⁷ —Ihẽ mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu awa tama'e kapitã ta aja tĩ. Jukwa tĩ. Pekwa ym ha rupi pejukwa, aja ihẽ akwa katu apo. ¹⁸ Ngã mupyraraha ke Kirisutu pyhyk. Yman ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ ta pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke a'eta pandu pandu. Ame'ẽ pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y. ¹⁹ Apo Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak pemondo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi Tupã juhyk ta. ²⁰ Aja rahã, pehẽ ruryha ke a'e muwyr ta. Pe, Jesu ke a'e mujywywyr ta muwyr tĩ. A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. ²¹ Tupã usak katu ehe ame'ẽ ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rĩ. Upa katu te pyahu ym rahã, pyta we ta rĩ. Upa katu te Tupã mupyahu ta tĩ, aja a'e pandu. (Ywa ke. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Mupyahu ta tĩ.) Yman ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. A'eta riki katu te me'ẽ ke. ²² Yman jande ramũu ta pe Moise pandu: “Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ihẽ aja pehẽ pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta tĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar ke a'e. Upa a'e pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e. ²³ Ame'ẽ ke rehe amõ hendu ym rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. Tupã kotyhar ta namõ pyta ym te ta” aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu tĩ. Samue pandu py. A'engi uwyr ame'ẽ ta pandu tĩ. Pesak ramõ ame'ẽ rehe har upa katu te a'eta pandu pandu.

(Tupã kotyhar ta rehe Tupã'ã uwyr ta, ame'ẽ rehe har upa katu te pandu pandu.) ²⁵ Yman Tupã manga katu. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke pehẽ pe katu. Jande ramũu pe Tupã manga katu tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe tĩ. Yman kuja Amarã pe pandu: “Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ne rainõ usak katu ta” aja Tupã pandu — aja Petu pandu.

²⁶ A'e pandu tĩ:

—“Ihẽma'e ke nde” aja Ta'yr pe Tupã pandu. Pe, Ta'yr ke pehẽ pe a'e muwyr py. Aja pehẽ rehe a'e usak katu. Aja rahã, ixoty pehẽ py'a ke a'e muruwak. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ame'ẽ ke a'e putar — aja Petu pandu pandu ngã pe.

4

Ngã panduha renda pe Petu ta ke kapitã ta muhyk raho

¹ Petu pandu ngã pe rahã, jundéu awa tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juã pandu rahã tĩ. Sonda tama'e kapitã uhyk uwyr tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke ame'ẽ ta. Sanduse ta uhyk uwyr tĩ. ² (Manõha ngi amõ kwera ym te ta uhem aja a'eta ukwaha.) Mokõi Jesu mondo ame'ẽ ta rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, aja Petu ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe amõ ta kwera katu ta uhem tĩ, aja sanduse ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe. ³ Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo, a'erehe kyndaha pe kynda raho. ⁴ Koĩ pandu ta. Pe, Petu je'ẽha rehe hendu ame'ẽ ta Jesu rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ẽ ta heta te hũ. Sawa'e pame katu te manga rahã, kuja, 5.000 tate hetaha nahã my.

⁵ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta jy'ar uwyr. Tamũu ta jy'ar uwyr tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar uwyr tĩ. Jerusarẽ ok ta pe jy'ar uwyr. ⁶ Ame'ẽ ta namõ amõ ta jy'ar tĩ. Ana jy'ar tĩ. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Kái jy'ar tĩ. Juã jy'ar tĩ. Arexan jy'ar tĩ. Upa jundéu awa tama'e pa'i keruhũ anam ta jy'ar tĩ. ⁷ Petu ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pesarahã! Awa pyrãtãha namõ pemukatu my? Awa je'ẽha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe pandu.

⁸ Pe, Petu py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'e je'ẽha rupi Petu pandu:

—Kapitã ta! Pehendu katurahã! Tamũi ta! ⁹ Pehendu katu tĩ. Myja sawa'e wata ym te ame'ẽ ke jamukatu my? Myja ma'e katu ame'ẽ ke jama'e my? Aja pepandu jande pe tĩ. ¹⁰ Apandu ta pehẽ pe. Aja rahã, pekwa katu ta. Jundéu awa ta ukwa katu tĩ. Ko Jesu Kirisutuma'e pyrãtãha namõ kome'ẽ sawa'e wata katu. A'e je'ẽha rupi wata katu. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e ke pejukwa. Anĩ. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. ¹¹ Tupã je'ẽha rehe Jesu rehe har kuja amõ mupinim:

“Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujãha ukwaha. Anĩ. Ame'ẽ riki ok pyter rehe mupu'am katu te ame'ẽ ke, aja amõ ukwa katu” aja amõ mupinim.

—(Ame'ẽ ita aja Jesu tĩ. Ita aja a'e ke peputar ym tĩ. Anĩ. Tupã usak katu ehe. Katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwa katu.) ¹² Jesu jõ riki awa ta ke muhã katu. Aja amõ her kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe Tupã muwyr ym. Amõ her rupi jande ke muhã ym. “Jesu” ame'ẽ rer rupi jõ a'e muhã katu — aja Petu pandu.

¹³ Petu riki kyje ym, aja tamũi ta ukwa. Juã kyje ym tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. Jundéu awa tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tĩ. Sawa'e ta te'e ame'ẽ ta ke aja a'eta ukwa katu tĩ. A'erehe mãte we ame'ẽ te aja tamũi ta ukwa. Petu ta Jesu namõ wata ixo ame'ẽ ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamũi ta ukwa tĩ. ¹⁴ Petu mukatu ame'ẽ ke Petu ta rake pu'am u'am, a'erehe marã ka ym a'eta je'ẽha ipe. ¹⁵ Pe, tamũi ta jupe pandu pandu tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamũi ta muhem mondo. Upa muhem rahã, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

¹⁶ —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e ke Petu ta mukatu ame'ẽ rehe har heta ngã ukwa apo 'y. Ame'ẽ ke marã ka ym jande jamukanĩha. ¹⁷ Ame'ẽ mukatuha rehe har amõ ta pandu pandu oho ame'ẽ ke japutar

ym. A'erehe kuja japandu ta: “Jesu rehe har ngã pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu rahã, pehẽ ke jamahy ta” aja Petu ta pe japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁸ Pe, Petu ta ke amõ mujywywyr werur. Pandu:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y. Ehe har pemu'e ym te tĩ — aja Petu ta pe tamũi ta pandu.

¹⁹ Pe, Petu pandu:

—Myja me'ẽ Tupã pe katu my? Ko pehẽ je'ẽha rehe jahendu katu my? Ko Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jahendu katu my? Myja pekwa my? Ihẽ riki Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jõ ihẽ ahendu katu ta. Juã aja tĩ. ²⁰ Jesu ma'ema'e ame'ẽ ke rehe jasad. Ame'ẽ ke tapijar te'e we japandu ta rĩ. Jesu mu'e mu'e ame'ẽ ke rehe jahendu tĩ. Ame'ẽ ke tapijar te'e we japandu ta tĩ. Marã ka ym jahijariha — aja Petu pandu.

²¹ Pe, hãtã Petu ta pe tamũi ta je'ẽ. Pe, poir. Mukatuha rehe har upa ngã ukwa, a'erehe Tupã pe ngã pandu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Ngã hetaha ngi tamũi ta kyje, a'erehe marã ka ym Petu ta ke mahyha. ²² Petu ta mukatu ame'ẽ sawa'e heta warahy 'ar ame'ẽ ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy 'ar ame'ẽ ke a'e.

Pyrãtãha namõ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pandu pandu

²³ Tamũi ta poir rahã, Petu jywywyr oho. Juã jywywyr oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe uhyk oho. Upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ẽ ke a'eta pandu pandu ngã pe. Upa tamũi ta pandu ame'ẽ ke pandu pandu tĩ. ²⁴ Upa hendu rahã, kuja johu Tupã namõ a'eta pandu pandu:

—Jande pái keruhũ! Jandema'e sawa'e te nde. Ywa ke nde eremujã. Kome'ẽ ywy keruhũ nde eremujã tĩ. Y ramũi nde eremujã tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe ixo ame'ẽ ta ke nde eremujã tĩ. ²⁵ Yman ne je'ẽha ke Ndawi mupinim. Tupã'ã mujekwa ipe. Ndawi riki jande ramũi. Ne miasu ke a'e tĩ. Kuja nde pe Ndawi pandu:

“Ma'ewã nde rehe amõ awa ta parahy te'e my?”

Ma'ewã jundéu awa ta te'e ukwa ukwa ixo my?

²⁶ Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ta ixo. Ame'ë ta jy'ar uwyr. Kapitã ta jy'ar uwyr tĩ.

Ne namõ ame'ë ta jumai uwyr. Kirisutu namõ a'eta jumai uwyr tĩ. Kapitã keruhũ aja nde eremu'am ame'ë ke a'e" aja nde pe Ndawi pandu — aja Tupã namõ ngã pandu pandu.

²⁷ Tupã namõ ngã pandu pandu tĩ:

—Jete. Kome'ë ok ta rehe Ero uhyk uwyr. Pon Pirat namõ jy'ar uwyr. Amõ awa ta namõ jy'ar uwyr tĩ. Jundéu awa ta namõ jy'ar uwyr tĩ. Jesu namõ ame'ë ta jumai uwyr, a'erehe johu ngã jy'ar uwyr. Jesu riki nde ra'yr. Katu te me'ë ke a'e. Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja nde eremu'am ame'ë ke a'e. ²⁸ Yman ame'ë jumaiha rehe har nde erepandu katu, aja upa ame'ë ta ma'ema'e. Ne je'ëha aja ma'ema'e. Nde ereputar ame'ë ke a'eta ma'ema'e tĩ.

²⁹ —Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a ke emãtã. Aja rahã, jakyje ym ta ngã ngi. Aja rahã, ne je'ëha ke japandu pandu ta. ³⁰ Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ëha ke japandu rahã, ahy ame'ë ta ke emukatu. Amõ amõ ta ke emukatu tĩ. Jesu je'ëha rupi nema'e pyrãtãha ke nde emujekwa katu ngã pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te me'ë ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu pandu.

³¹ Upa pandu rahã, a'eta jy'ariha renda ke katak katak hũ. (Aja rahã, ame'ë ta rehe Tupã hendu katu, aja mujekwa.) A'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'erehe Tupã je'ëha ke pandu pandu. Kyje ym ngã ngi.

Kyty'ÿ ym ngã

³² Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pe-teĩhar aja ngã ixo. "Kome'ë ihẽma'e jõ" aja ym pandu awa. Upa ima'e ma'e ke kyty'ÿ ym. ³³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu kweraha rehe har Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu hũ. Tupãma'e pyrãtãha namõ pandu pandu. Tupã usak katu te ngã rehe tĩ. ³⁴ Kupixa namõ amõ ixo rahã, ame'ë ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe raho. Hok namõ amõ ixo rahã, ame'ë ke muhepy tĩ. ³⁵ Pe, tamatarer ke

Jesu mondo ame'ë ta pe raho tĩ. Pe, ima'e ym te ame'ë ta pe Jesu mondo ame'ë ta me'ë me'ë. A'erehe ima'e ym te ame'ë ta nixói te.

³⁶ Ko amõ sawa'e ixo. Her Jose. "Manambe" aja Jesu mondo ame'ë ta amõ her moĩ ehe tĩ. "Amõ ke muhury katu ame'ë ke a'e" aja jande je'ëha. Rewi rainõ ke a'e. Xi ypa'ũ pe har ke a'e. ³⁷ Kupixa namõ a'e ixo. Ame'ë ke muhepy. Pe, upa katu te tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe a'e raho.

5

Anani rehe har. Sasi rehe har tĩ.

¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar rer Sasi. Ywy namõ a'eta ixo. Ame'ë ke a'eta muhepy. ² Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ë ta pe raho. Anĩ. Tamatarer ke mupyta we wi jupe. ³ Ame'ë ke hakehar ukwa tĩ. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde eremupyta we. ⁴ Satana nde py'a rehe ihĩ. (Ãjã ramũ i a'e.) Katu ym aja. Tupã'ã pe te'e nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym rahã we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ke upa katu te nema'e tĩ. Nde pe nde eremupyta we ame'ë ke nde py'a rupi nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ë, aja jande pe nde erepandu naĩ. Katu ym aja. Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amõ we tĩ. Tupã pe te'e nde erepandu tĩ — aja Petu pandu.

⁵ Ame'ë ke hendu rahã, Anani manõ ukwap. Upa hendu ame'ë ta mukahem hũ. ⁶ Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek. Jytym raho.

⁷ Ixawa'e manõ. I'i katu rahã, hakehar uhyk uwyr. Ixawa'e manõha rehe har ukwa ym uwyr. ⁸ Petu pandu ipe:

—Ywy muhepyha ke upa katu te perur my — aja ipe.

Kũjã pandu:

—A'e tÿ. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

⁹ Pe, Petu pandu ipe:

—Tupã'ã pe te'e nde erepandu tar katu tĩ. Nde sawa'e aja tĩ. Anĩ. Upa Tupã'ã ukwa katu. Nde sawa'e jytym raho ame'ë ta hukwen rehe uhyk ramõ. Nde ke jytym ta raho tĩ — aja kũjã pe.

¹⁰ Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap. Manõ ukwap. Ta'ynuhu ta ixo uwyr rahã,

kūjā manō ame'ē ke rehe usak. Pe, jyty'm raho tī. Ixawa'e rake rupi jyty'm tī. ¹¹ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta mukahem hū. Manōha rehe har hendu ame'ē ta mukahem hū tī.

Tupā pyrātāha namō mukatu hū

¹² Jesu mondo ame'ē ta mukatu hū ngā ke. Ahy ixo ame'ē ta ke mukatu hū. Aja Tupāma'e pyrātāha ke ngā pe mujesak. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe soroka ihī. Soroka rer Saromā. A'ep upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jy'ar. ¹³ Johu ngā jy'ar ixo. Ame'ē ta rehe har amō ta pandu: “Katu ame'ē ta ke ame'ē ta” aja pandu. Anī. Ame'ē ta namō jurujar ym ame'ē ta jy'ar tar ym. ¹⁴ Amō ta anī. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī. Heta sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Heta jurujar katu ehe tī. ¹⁵ Jesu mondo ame'ē ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke awa rape rupi ngā mou. Tupe 'ar pe mou. Myrape 'ar pe mou tī. Pe, hake rupi Petu te'e asa oho rahā, warahy pe i'ā jesak. Ame'ē ke ahy ixo ame'ē ta 'ar rupi aha ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngā ukwa. ¹⁶ Jerusarē ok ta xupe 'ar rupi ok ta juramā ihī. Ame'ē ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ē ta ke ngā hupir werur ipe. Ājā ta ipy'a rehe ihī ame'ē ta ke werur ipe tī. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahā, Jesu rehe har Petu ta pandu ame'ē riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Petu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.)

Jesu mondo ame'ē ta ke amō ta mahy

¹⁷ Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhū jyty'ym Jesu mondo ame'ē ta rehe. Upa inamō ixo ame'ē ta jyty'ym a'eta rehe tī. Inamō ixo ame'ē ta rer sanduse ta. (Jesu mondo ame'ē ta koty heta ngā jy'ar oho, a'erehe jyty'ym a'eta rehe.) ¹⁸ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha pe kynda raho, ok ta kyndaha pe. ¹⁹ Pe, pytun rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe, a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

²⁰ —Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe peho. A'ep upa awa ixoha pyahu rehe har ngā pe pepandu pandu — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

²¹ A'eta hendu katu ehe. Pe, pytuniwe rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.

Pe, ngā panduha renda pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū uhyk uwyr. Inamō ixo ame'ē ta uhyk uwyr tī. Pe, jundéu awa ta tamūi ta ke a'eta mujy'ar tī. Johu panduha ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke a'eta mondo. Pandu:

—Jesu mondo ame'ē ta ke pemuhyk perur se — aja sonda ta pe pandu.

²² Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahā, mahem ym. ²³ Jesu mondo ame'ē ta ke mahem ym. Pe, ngā panduha renda pe jywyr oho. A'eta pandu:

—Kyndaha rehe jahyk rahā, upa hukwen ke kynda katu te. Upa hukwen harōha ta harō katu u'am tī. Anī. Hukwen ke jande japirar rahā, jamahem ym sawa'e ta ke — aja sonda ta pandu.

²⁴ Ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'ihu ta māte we ame'ē te a'eta my. Sonda tama'e kapitā aja tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū sondama'e kapitā ke a'e.

—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

²⁵ Pe, amō uhyk uwyr. Pandu:

—Pesarahā! Kyndaha pe sawa'e ta ke pekynda peraho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo apo 'y. Ngā ke a'eta mu'e mu'e u'am — aja tamūi ta pe amō pandu.

²⁶ Ame'ē ke rehe hendu rahā, sonda tama'e kapitā oho piam. Sonda ta inamō oho tī. Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk werur tī. Hātā ym pyhyk a'eta rehe. Hātā pyhyk rahā, ita ke sonda ta rehe ngā ombor ta, aja kapitā ukwa. Hetaha ngi kyje, a'erehe wewe katu pyhyk raho.

²⁷ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk rahā, ngā panduha renda pyter pe mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

²⁸ —Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja hātā pehē pe japandu. Anī. Pehendu ym. Pemu'e ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa apo. Jesu ke amō ta riki jukwa. Anī. A'e ke jande riki jajukwa aja pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

²⁹ Pe, Petu namō Jesu mondo ame'ē ta pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngā pe:

—Tupā je'ēha rehe jō jahendu katu rahā, katu te ame'ē. Amō sawa'e je'ēha rehe anī. (Katu we ame'ē.) ³⁰ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am. Aja pejukwa. Anī. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu. ³¹ Pe, Jesu ke hake Tupā muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitā keruhū. A'e riki awa muhāha tī. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Anī. Tupā rehe ipy'a muruwak mondo rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ngā rehe. ³² Jesu rehe har japandu pandu. Jasak ame'ē rehe har japandu pandu tī. Jesu rehe har Tupā'ā mujekwa tī. Tupā rehe hendu katu ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke a'e moī katu — aja Petu pandu.

³³ Ame'ē ke pa'ihu ta hendu rahā, parahy te hū. Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta jukwa tar katu. ³⁴ Pe, ngā panduha renda pe amō sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e. Moise je'ēha mu'e ame'ē ke a'e tī. “Sawa'e katu me'ē ke” aja upa ngā ukwa ehe har. Pe, a'e pandu:

—Jesu mondo ame'ē ta ke soroka pe emondo — aja.

³⁵ Pe, ngā panduha renda pe ixo ame'ē ta pe pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitā ta! Pehendu katurahā! Petu ta ke pemahy ym we rī. Ma'e ke pekwa py peī. ³⁶ Amukwehe te amō sawa'e ixo. Her Téu. Kapitā a'e jupe. Heta sawa'e ta inamō jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha. Anī. A'e ke amō jukwa. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan oho. Ame'ē ta ngi har nixói te apo 'y. ³⁷ A'engi amō sawa'e uwyr tī. Her Jun. Ngariréi ywy pe har a'e. Ngā hetaha ke kapitā keruhū manga manga rahā, Jun uwyr. Inamō heta ngā oho tī. Anī. A'e ke amō jukwa tī. Pe, inamō ixo ame'ē ta upa uhāi ujan oho tī. ³⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu katu apo. Jesu mondo ame'ē ta ke pemahy ym. Mā peja ixo. Sawa'e je'ēha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e ixo rahā, upa ta kanim oho. ³⁹ Anī rahā, Tupā je'ēha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahā, marā ka ym kanīha. Tupā namō pejumai ta — aja Ngamari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ē ke rehe ngā hendu katu. ⁴⁰ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk werur tī. Upa a'eta ke amō ta nupā hū. Pe, pandu tī:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitā ta pandu a'eta pe.

⁴¹ Pe, poir mondo. Ngā panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amō ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ē ke Tupā putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho. ⁴² Wera rahā pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū pe mu'e u'am. Amō ta rok pe mu'e u'am tī. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

6

Awa po wajar mokōi haihu katu ame'ē ta ke

¹ Arahā Jesu rehe amō amō heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta ngi har amō ta ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Amō ta emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Pe, ngere awa ta je'ēha pandu ame'ē ta parahy. Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta kyt'yym jande rehe. Ixawa'e manō ame'ē ta heta we ixo. Ame'ē ta ngi har emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ē me'ēha — aja ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta je'ē je'ē hū.

²⁻³ Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ē ta riki mujy'ar. Ame'ē ta ke awa py mokōi hetaha. Ngā pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahā! Ngā mi'u ke jande jame'ē me'ē rahā, marā ka ym Tupā je'ēha ke amō ta pe jamu'eha rī. Ngā mi'u jame'ēha rehe jō jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amō ta pe jamu'e ym rahā, katu ym. A'erehe amō sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ta rehe pesak katu. Amō we tī. Ukwā katu ame'ē ta rehe pesak katu tī. Amō we tī. Sawa'e katu te ame'ē ta rehe pesak katu tī. Pehē ngi har awa

po wajar mokōi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ē ta pe japandu ta: “Ngā mi'u ke peme'ē me'ē” aja. Jande anī. ⁴ Tupā je'ēha ke jamu'e ta ngā pe rī. Tupā namō japandu pandu ta rī — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu.

⁵ Ame'ē je'ēha rehe upa ngā hury katu, a'erehe ngā mi'u me'ēha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngā mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ē ke a'e. Ipy'a rehe Tupā'a ihī katu ame'ē ke a'e tī. Amō Siri ke ngā mu'am tī. Amō Pok ke mu'am tī. Amō Nikanor ke mu'am tī. Amō Timā ke mu'am tī. Amō Pame ke mu'am tī. Amō Nikoráu ke mu'am tī. Amō awa ke a'e. Jundéu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundéu awa tamūi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tī. ⁶ (Ame'ē awa po wajar mokōi sawa'e ta ngā mi'u ke me'ē me'ē ta.) Pe, ame'ē sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ē ta ruwa koty ngā mupu'am. Pe, Tupā namō pandu pandu. Ame'ē ta ākā rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ē ta mujar. (Aja ngā mi'u ke me'ē me'ē ame'ē ta ke a'eta, aja ngā pe mujekwa.)

⁷ Tupā je'ēha rehe amō amō ta hendu katu te hū. Jesu rehe amō amō Jerusarē ok ta pe har ta jurujar katu tī. Heta jundéu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tī.

Esete ke amō ta pyhyk

⁸ Esete rehe Tupā usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke Esete mukatu hū. Tupāma'e pyrātāha namō mukatu hū ngā ke. A'erehe ame'ē ke rehe ngā usak rahā, pandu: “Mā! Katu hū!” aja pandu. ⁹ Pe, inamō amō sawa'e ta je'ē hātā tā hū. Amō koty jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: “Ngā poir ame'ē ta ke” aja ngā jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Amō ta Siri ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Amō ta Asia ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Pe, Esete namō a'eta je'ē hātā tā hū. ¹⁰ Ukwa katuha ke Tupā'a muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marā ka ym Esete je'ēha ke ame'ē ta mukanīha. A'erehe jyty'ym ehe. ¹¹ A'erehe amō sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahā, kome'ē tamatarer pehē pe jame'ē ta — aja ngā poir ame'ē ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—“Moise katu ym. Je'ēha rehe pehendu ym” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu. “Tupā katu ym. A'e je'ēha rehe pehendu ym tī” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e a'eta pandu.

¹² Ame'ē panduha namō upa ngā ke sawa'e ta muparahy. Tamūi ta ke a'eta muparahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. A'erehe johu ngā Esete koty oho. Pyhyk a'e ke. ¹³ Pe, ngā panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe har te'e pandu ame'ē ta ke a'eta werur tī. Te'eha ta pandu:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū katu te, aja jande jakwa katu. Anī. “Jaxer te'e” aja Esete pandu. “Moise je'ēha katu ym. Pehendu ym ehe” aja a'e pandu tī.

¹⁴ Kuja a'e panduha rehe jahendu tī. Upa Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ē ke amō koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e sawa'e ta pandu.

¹⁵ Upa katu te ngā panduha renda pe wapyk uī ame'ē ta Esete ruwa rehe usak usak uī. Huwa ke hendy. Tupā je'ēha rahoha ruwa aja hendy.

7

Esete je'ēha ke

¹ Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

—Ame'ē je'ēha jetehar te nde pe my? — aja ipe.

²⁻³ Esete pandu:

—Anī. Te'e riki. Tamūi ta! Pehendu katurahā! Ihē anam ta! Pehendu katu tī. Amarā riki jande ramūi. Mesopot ywy rehe a'e ixo rahā, Tupā pandu ipe. Wera te hū namō ixo ame'ē ke a'e. Ma'e, Harā ok ta pe Amarā tyryk ym we oho rī. Kuja Tupā pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar eho tī. Amō ywy ke nde pe amujesak ta. A'ep etyryk eho” aja Amarā pe. ⁴ A'erehe

Kaundéi ywy ke Amarã hijar oho. Harã ok ta pe tyryk oho. Ipái oho inamõ tĩ. A'engi ipái manõ rahã, amõ ywy pe a'e ke Tupã mutyryk mondo. Kome'ẽ ywy pe muwyr, ma'e, Tupã mujesak ame'ẽ ke pe. Yman a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ẽ ywy pe jande jaxo tĩ. ⁵ Anĩ. Ywy ke nixói ipe, Amarã pe. Ima'e ke nixói te. Tupã me'ẽ ym we ipe rĩ. Amarã ra'yr nixói te rahã, Tupã manga katu ipe: “Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta. Ne rainõma'e ta tĩ” aja Amarã pe Tupã pandu katu – aja Esete pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

–Kuja Tupã pandu tĩ: “Amõ ywy rehe ne rainõ ta ixo ta. A'ep paraky te'e hũ ta. Ame'ẽ ta ke amõ awa ta mahy hũ ta tĩ. 'Ar ke ymanuhũ ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar aha ta oho. ⁷ Ame'ẽ ke upa rahã, ame'ẽ awa ta ke ihẽ amahy ta. Te'e muparakyha ta ke ihẽ amahy ta. A'engi ame'ẽ ywy ngi ne rainõ ta uhem oho. Kome'ẽ ywy rehe jywyr ta. Pe, ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta” aja Amarã pe Tupã manga katu. ⁸ Tupã pandu katu, ame'ẽ ukwa katuha ke Amarã pe Tupã muwyr. Kuja. Ehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã rahã, jundéu awa kotyhar ke a'e aja mujekwa. Tupã usak katu ehe ame'ẽ ke a'e, aja ukwa katu. A'erehe ta'yr pিরer ke Amarã jupã. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ẽ ngi awa po wajar mokõi ukwer rahã, ipিরer ke jupã. (Aja rahã, Tupã manga katuha ke a'e putar katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tĩ. Ta'yr pিরer ke jupã tĩ. Ta'yr rer Jako. Jako aja tĩ. Ta'yr ta pিরer ke jupã tĩ. (Ipিরer jupã rahã, ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupã usak katu a'eta rehe, ame'ẽ ta ke a'eta, aja mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py mokõi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramũ ta ke a'eta.

⁹ –Jako ra'yr ta ngi har peteĩ Jose. Imu ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji ywy pe Jose ke amõ ta raho. Paraky te'e a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupã usak katu. ¹⁰ A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã muputu'u katu ingi. Tupã usak katu ehe tĩ. Ukwa katuha ke muwyr ipe tĩ. A'erehe eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ruwa koty pu'am rahã, Jose rehe kapitã keruhũ usak katu. Kapitã keruhũ rer Parao. Pe, Jose ke kapitã aja a'e mu'am. Eji ywy pe har tama'e kapitã

aja a'e mu'am. Kapitã keruhũ rok kapitã a'e tĩ. ¹¹ Pe, ngã pe ngã mi'u nixói te. Upa Eji ywy rupi nixói. Kanaã ywy rupi nixói te tĩ. Pyrara hũ ngã. Jande ramũ pe nixói te tĩ. ¹² Pe, Eji ywy pe ahúi aja me'ẽ pyta we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke ixoty mondo, jande ramũ ta ke. ¹³ Mokõihar a'eta oho rahã, imu ta pe juehe har Jose mujekwa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tĩ. Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa. ¹⁴ Pe, ipái pe myrandu Jose mondo. “Eji ywy pe ihẽ koty ejur. Upa katu te ne anam ta erur tĩ” aja myrandu mondo.

¹⁵ –Kuja, 75 ngã hetaha ixo. Pe, Eji ywy pe Jako oho. A'ep a'e manõ. A'ep jande ramũ ta manõ tĩ, ma'e, Jako ra'yr ta ke. ¹⁶ Ymanuhũ tĩ, jande ramũ kangwer ke amõ ta mutyryk raho. Sikẽ ok ta pe raho. A'ep itakwar keruhũ ihĩ. Ame'ẽ pe ixangwer ke ngã mou tĩ. Yman ame'ẽ itakwar keruhũ ke Emor ra'yr ngi Amarã jo'ok. Tamatarer Amarã muhepy ipe.

¹⁷ –Yman Amarã pe Tupã manga katu. Ame'ẽ panduha rehe uhyk tate rahã, Eji ywy pe jande ramũ ta jumuheta oho. ¹⁸ Pe, Eji ywy pe amõ kapitã keruhũ uhem ngã pe. Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e. ¹⁹ Ame'ẽ kapitã keruhũ muka'u te'e jande ramũ ta ke. Mupyrara hũ tĩ. Kuja jande ramũ pe panduha mondo tĩ: “Ta'yn ra'yr u'ar rahã, pehẽ rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr ta pame katu te pembor indo” aja kapitã keruhũ pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa. ²⁰ Arahã amõ sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise. Katu hũ ame'ẽ ke a'e, aja imã ta ukwa. ²¹ A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imã namõ mukanim. Pe, hok ngi imã muhem mondo rahã, Parao rajyr mahem. Kapitã keruhũ rajyr ke a'e. “Ko ihẽ membyr apo 'y. Ihẽ amutiha ta” aja Parao rajyr pandu. ²² Pe, upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke amõ mu'e. Je'ẽha ke pandu katu te tĩ. Upa ma'e ke ma'ema'e katu te tĩ.

²³ –Mokõi awa py upa warahy 'ar ame'ẽ ke Moise. Pe, arahã ianam ta rehe usak oho. Ianam ta riki jundéu awa ta ke. ²⁴ Pe, oho ixo rahã, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e, ame'ẽ ke rehe usak. Pe, ame'ẽ ke muputu'u oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa. ²⁵ Eji ywy pe har ke Moise

jukwa. [Ihē anam ta ke ihē amupoir ajur, a'erehe ihē ke Tupā muwyr. Ame'ē ke ihē anam ta ukwa ta, aja Moise ipy'a pe ukwa katu. Anī. Aja ym ianam ta ukwa.]
²⁶ Amō wera rahā, mokōi jundéu awa ta jumai ixo, ame'ē rehe Moise usak tī. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta pe: “Sa'e ta! Pehendu katurahā! Mā peja ym! Pehē riki anam ta. A'erehe pejumai ym pexo” aja Moise pandu. ²⁷ Pe, ianam ke mupyrara ame'ē ke sosok mondo. Moise ke sosok mondo. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī. 'Awa katu my?’ Anī rahā: ‘Awa katu ym my?’ Ame'ē panduha aja ym nde. ²⁸ Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa. Aja ihē ke nde erejukwa tar katu my tī” aja Moise pe pandu. ²⁹ Ame'ē ke rehe hendu rahā, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao ukwa ta tī. Ame'ē ngi kyje, a'erehe ujan oho.) Mijiā ywy pe oho. Amō ywy pe har aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke pyhyk. Pe, mokōi ta'yr ipe.

³⁰ —A'ep amō mokōi awa pypa warahy 'ar aha oho. Ywy'ā keruhū rake awa nixói te ame'ē ywy ihī. Ywy'ā keruhū rer Sinái. A'ep Moise wata oho ixo rahā, jupirā'y ke ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ē ke rehe a'e usak. Tata hendyha pyter pe Tupā je'ēha rahoha uhem. ³¹ Ame'ē ke rehe usak rahā: “Mā! Ma'e my?” aja pandu jupe. A'erehe hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu ipe: ³² “Ihē rehe ne ramūi ta ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja panduha uwyr ipe. Pe, Moise jumukahem ingi, a'erehe ryrí u'am ingi. ³³ Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e sawa'e te pandu tī: “Ihē Tupā. Ko ihē axo. Nde erepyrū ere'am, ame'ē ywy ke katu te ame'ē ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok. (Aja rahā ihē rehe nde py'a nde eremoī moī katu, aja ihē pe nde eremujekwa.) ³⁴ Ihē kotyhar ta ke Eji ywy pe ixo. Ame'ē ta ke amō ta mupyrara hū. Ame'ē ke ihē akwa katu. Ame'ē ta jixi'u hū. Ame'ē ke rehe ihē ahendu tī. A'erehe ame'ē ta ke ihē amupoir ajur. Esarahā! Eji ywy pe nde ke ihē amondo ta. Ame'ē ta ke nde erepoir ta ereho” aja Moise pe pandu.

³⁵ —Yman riki ame'ē Moise ke jundéu awa ta putar ym. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī” aja Moise pe. Ame'ē Moise ke Tupā mondo. A'e ke kapitā aja a'e mu'am. Poiriha ke a'e tī. Inamō Tupā je'ēha rahoha ma'ema'e katu. Jupirā'y ke ukwái ukwái te'e. Ame'ē pyter pe usak, a'e riki Moise namō ma'ema'e katu. ³⁶ Eji ywy pe ma'e ke Moise ma'ema'e hū. Aja Tupāma'e pyrātāha ke a'e mujesak ngā pe. Y ramūi pe aja tī. Y ramūi rer: “Y pytā.” Pe, Eji ywy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa nixói te ame'ē rupi wata oho ixo. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, wata oho ixo. A'ep Tupāma'e pyrātāha ke ngā pe a'e mujesak tī. ³⁷ Jundéu awa ta pe Moise pandu: “Ihē aja amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har uhem ta” aja Moise pandu. ³⁸ Awa nixói te ame'ē pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ē ta namō Moise ixo. Sinái ywy'ā keruhū rake a'eta jy'ar uwyr. Ame'ē ywy'ā keruhū 'ar pe Moise namō Tupā je'ēha rahoha pandu pandu. A'ep Tupā je'ēha ke Moise pyhyk. Ame'ē je'ēha rehe awa hendu katu rahā, ixo katu ta. Ame'ē ke jande ramūi ta pe a'e pandu pandu. Ame'ē ke jande pe muwyr tī.

³⁹ —Anī. Moise pandu ame'ē ke rehe jande ramūi ta hendu ym. Putar ym a'e ke. ⁴⁰ Eji ywy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ā keruhū 'ar pe Moise ixo rī, pe, imu pe jande ramūi ta pandu, ma'e, Arā pe: “Ma'eā jande pe emujā. Tupā aja jande pe. Jande ndutar koty oho ta. Eji ywy ngi jande ke Moise mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har apo. My ihon mamy” aja Arā pe jande ramūi ta pandu. ⁴¹ Arahā itatawa ke te'e tapi'iruhu ra'yr'ā ke a'eta mujā. Ame'ē ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja ipy'a moī moī katu u'am ehe. A'eta mujā ame'ē ke rehe hury katu. ⁴² A'erehe jande ramūi ta ke Tupā hijar oho. Pe, upa ywa rehe hendy ame'ē ke rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu u'am. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī. Tupā pandu:

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Mokōi awa pypa warahy 'ar rahā, awa nixói te ame'ē rupi pexo.

Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahã, ihê rehe pehê py'a pemoĩ moĩ ym pexo.

⁴³ Amõ rehe pehê py'a pemoĩ moĩ katu pexo.

So'o pিরer ok ke peraho. Ame'ẽ wyr pe Moro'ã pemoĩ. Jahy rata'ã pemoĩ tĩ. Her Hẽpã.

Ame'ẽ ta tupã ta aja pekwaha pehê jupe. Ame'ẽ'ã rehe pehê py'a pemoĩ moĩ katu pexo. Katu ym aja.

A'erehe amõ wyy rehe pehê ke ihê amondo ta. Mambiro ok ta kupe koty ihê amondo ta" aja Tupã pandu.

—Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramũi wata oho ixo rahã, so'o pিরer ok ke a'eta raho. Ame'ẽ pe Tupã rehe jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu ixo. So'o pিরer ok mujãha ke Moise pe Tupã mujekwa. Aja jande ramũi mujã. ⁴⁵ A'engi Moise manõ rahã, jande ramũi ta ke Josue mujy'ar raho. Kome'ẽ wyy pe mujy'ar werur. Arahã kome'ẽ wyy pe amõ awa ta ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã muhem mondo. Pe, kome'ẽ wyy ke jande ramũi pyhyk. Henda ke pe pyhyk. Kome'ẽ wyy pe uhyk rahã, so'o pিরer ok ke werur tĩ. Ame'ẽ ke hainõ ta pe jande ramũi mupyta. Ndawi uhem rahã, ame'ẽ ke pewe ixo rĩ. ⁴⁶ Ndawi rehe Tupã usak katu. Pe, Tupã pe Ndawi pandu: "Kome'ẽ wyy pe nde pe ok keruhũ ihê amujã tar katu. Ame'ẽ pe nde rehe ngã ipy'a ke moĩ moĩ katu ta. Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ẽ ke a'e tĩ" aja Ndawi pandu. ⁴⁷ Anĩ. Ndawi mujã ym. Ta'yr riki mujã. ⁴⁸ Saromã riki ok keruhũ mujã. Anĩ. Awa ta mujã ame'ẽ ke rehe Tupã ixo ym. Tupã riki ywate har a'e. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. ⁴⁹ Tupã pandu:

"Ywa pe ihê axo. Ihê riki sawa'e te. Kome'ẽ wyy keruhũ pe aja tĩ. Ihê axo tĩ.

Ok keruhũ awa ta mujã ame'ẽ ke rehe ihê apyta ym ta. Henda peteĩhar rehe ihê apyta ym ta tĩ.

⁵⁰ Ihê riki upa katu te ma'e ke ihê amujã, aja Tupã pandu" aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁵¹ A'e pandu tĩ:

—Tamũi ta! Pehẽ ãkã janam rãi. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe pehendu ym. Tupã'ã je'ẽha ke jande ramũi putar ym. ⁵² Aja pehẽ tĩ. Peputar ym tĩ. Upa Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande ramũi ta mupyrara. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke a'eta jukwa tĩ. Tupã ra'yr uwyr ta, aja pandu ame'ẽ ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr uwyr rahã, peputar ym a'e ke. ⁵³ A'e ke pejukwa tĩ. Tupã je'ẽha ke pehẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ta muwyr. Anĩ. Ame'ẽ ke rehe pehendu ym — aja jundéu awa ta pe Esete pandu pandu.

Esete ke amõ ta jukwa

⁵⁴ Esete je'ẽha rehe hendu rahã, ngã panduha rendama'e kapitã ta parahy ehe. Parahyha rehe hãi su'u su'u u'am. ⁵⁵ Pe, Esete py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, ywa rehe Esete ma'ã rahã, Tupã rake wera te hũ, ame'ẽ rehe usak. Tupã rake Jesu pu'am u'am ame'ẽ ke rehe usak tĩ. ⁵⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa pe sawa'e te i'ãi. Amukwehe te we kome'ẽ wyy keruhũ pe wyjy uwyr ame'ẽ ke a'e. Tupã rake pu'am u'am apo 'y. Ame'ẽ ke rehe ihê asak — aja Esete pandu.

⁵⁷ Anĩ. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hũ tĩ. Pe, opor oho ehe. ⁵⁸ Pe, ok ta ngi muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngã jukwa. Sawa'e wan namõ ita omboriha ta kamixa ke hijar oho. ⁵⁹ Sawa'e wan ame'ẽ rer Sáu. Ita a'eta omombor ixo rahã, Esete pukái:

—Jesu! Ihẽma'e sawa'e te nde! Ihẽ'ã ke eraho! — aja pukái.

⁶⁰ Pe, ipynarãi pe u'ar. Hãtã pukái ipe tĩ:

—Sawa'e! Ihê rehe peme'ẽ ta katu ym ame'ẽ ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ẽ ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahã, a'e manõ.

Pe, Esete ke ngã jukwa rahã, Sáu pandu tĩ: "Ere! Pejukwa katu!" aja riki.

8

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Sáu mupyrara

¹ Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Jerusarẽ ok ta pe heta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ tĩ. A'erehe amõ amõ wyy rupi uhã

oho. Jundéi ywy rupi uhāi oho. Samari ywy rupi uhāi oho tī. Jesu mondo ame'ē ta jō Jerusarē ok ta pe ixo. ² Tupā rehe hendu katu ame'ē ta Esete rete ke jytym raho. Jixi'u hū ehe.

³ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Sáu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahā, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kūjā ta ke aja tī. Kyndaha pe kynda raho tī.

Samari ywy pe myrandu katu ke amō pandu oho

⁴ Amō amō ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta uhāi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho. ⁵ Amō sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihī. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Awa muhāha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tī. ⁶ Pe, je'ēha rehe ok ta pe har ta hendu hendu katu te u'am. Tupāma'e pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁷ Heta ngā py'a ngi ājā ta ke Siri muhem mondo. Ājā ta uhem rahā, hātā ahem hū. Heta jupyrātā rātā ame'ē ta ke mukatu tī. Heta wata katu ym ame'ē ta ke mukatu tī. (Aja rahā, Jesu rehe har pandu ame'ē riki jetehar te ke, aja mujekwa. Inamō Tupā ixo, aja mujekwa tī.) ⁸ A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.

⁹ Pe, ame'ē ok ta pe amō sawa'e ixo. Her Simā. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhū jupe, aja pandu pandu ngā pe. ¹⁰ Je'ēha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngā pandu:

—Tupāma'e pyrātāha namō a'e ixo — aja Simā rehe har upa ngā pandu naī.

¹¹ Paje a'e. Yman ngā ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe. ¹² Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ē rehe amō jurujar katu rahā: “Ihē kotyhar ke” aja Tupā pandu. Pe, ame'ē

myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Jurujar katu tī. Pe, ame'ē ta ke Siri mujahuk. (Aja rahā Tupā kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) ¹³ Simā jurujar katu tī. Upa Siri mujahuk rahā, inamō Simā ixo. Tupāma'e pyrātāha namō Siri mukatu hū ngā ke. Ame'ē ke Simā usak rahā, jupandu jupe:

—Mā! Katu te — aja Simā jupe.

¹⁴ Jerusarē ok ta pe Jesu mondo ame'ē ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupā je'ēha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juā ke mondo tī. ¹⁵ A'ep a'eta uhyk rahā, jurujar katu ame'ē ta rehe har Tupā namō pandu pandu:

—Kome'ē ta rehe Tupā'ā emuwyr — aja Tupā pe pandu.

¹⁶ A'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī ym we rī, a'erehe Tupā namō Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahā, Jesu je'ēha rupi mujahuk jō. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁷ Pe, a'eta ākā rehe ipo ke Petu ta mujar. Pe, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu tī.

¹⁸⁻¹⁹ Amō ta ākā rehe ipo ke Jesu mondo ame'ē ta mujar rahā, a'ep pe har ta rehe Tupā'ā ihī katu. Ame'ē ke rehe Simā usak rahā, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ē pyrātāha ke ihē pe pemuwyr rahā, tamatarer pehē pe ihē ame'ē ta. Pe, amō ta ākā rehe ihē po amujar rahā, a'eta rehe Tupā'ā ihī katu ta tī — aja Simā pandu.

²⁰ Petu pandu:

—Tupā'ā ke Tupā me'ē te'e. Ame'ē ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha naī. Katu ym aja. A'erehe tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta my. ²¹ Tupā koty nde py'a ihī katu ym, a'erehe jande namō nde erema'ema'e ym ta. Tupā rehe har nde eremu'e ym ta tī. ²² Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ē nde erekwaha rehe har Tupā namō epandu pandu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta nde rehe. ²³ (Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e.) A'erehe nde erejyty'ym te ha namō nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namō nde

erexo. Ame'ē ke nde erehijar ym rī, aja ihē akwa tī — aja Simā pe Petu pandu.

²⁴ Pe, Petu pe Simā pandu. Juā pe pandu tī:

—Anī. Pehērahā! Ihē rehe har Tupā namō pehē riki pepandu. Aja rahā, ma'e ke ihē rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramō: “Tamatarer ke ne namō mupyraraha renda pe oho ta” aja ihē rehe uhyk ym ta — aja Simā pandu.

²⁵ Tupā je'ēha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ē rehe har pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahā, amō amō ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari ywy pe ok ta ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho ixo.

Etio ywy pe har namō Siri pandu

²⁶ Siri rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahā! Warahy jurukwā koty awa rape ihī, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarē ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon. (Ymanihar awa rape ke ame'ē.) Ame'ē awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

²⁷⁻²⁸ Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ē rape rehe uhyk oho. Ame'ē rupi hekoha pe amō sawa'e jywyr ta oho ixo. Etio ywy pe har a'e. Eunu a'e. Etio ywy pe har tama'e kapitā keruhū pe a'e paraky ixo. Kapitā keruhū riki kūjā ke. Kūjā rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitā a'e tī. Amukwehe we Jerusarē ok ta pe oho. Tupā rehe ipy'a a'e moī moī oho. Apo hekoha pe jywyr oho ixo. Myra ujan ame'ē 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahā, Tupā je'ēha rehe usak usak uī. Yman Isai mupinim, ame'ē rehe usak usak uī. ²⁹ Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Pe, Siri pe Tupā'ā pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

³⁰ Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ē ke sawa'e pandu pandu. Ame'ē ke rehe Siri hendu rahā, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ē ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

³¹ Sawa'e pandu:

—Anī. Amō ihē ke mu'e ym rahā, marā ka ym ihē akwaha. Se ewapyk ejur. Ihē rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

³² Pe, sawa'e rake wapyk. Tupā je'ēha rehe sawa'e usak usak ame'ē ke kuja ihī: “Jukwaha renda pe arapuharan ke amō jukwa raho.

A'e aja tī. A'e ke amō ta jukwa ta raho tī.

Arapuharan ra'yr ke amō ta hawī rahā, ahem ym. A'e ke aja tī. Je'ē ym ta a'e ke tī.

³³ A'e ke ngā mupyrara rahā, amō muputu'u ym ingi. Ame'ē ywy pe har ta katu ym te ame'ē ke ma'ema'e ipe. Ame'ē rehe har pandu ym awa.

A'e ke amō ta jukwa ta. Pe, kome'ē ywy keruhū ke hijar ta oho” aja pinīha ke sawa'e usak usak uī.

³⁴ Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihē pe rahā! Awa rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amō rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

³⁵ Pe, Jesu rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke pandu pandu, ame'ē ke Siri mujekwa ipe. Tupā je'ēha rehe sawa'e usak ramō, ame'ē ke Siri mu'e. ³⁶ Ame'ē ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tī. Pe, pe rupi oho ixo rahā, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio ywy pe har pandu:

—Ko y ihī. Ihē ke nde eremujahuk rahā, katu my? — aja Siri pe pandu.

³⁷ [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejurujuhar katu rahā, katu tiki — aja etio ywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupā ra'yr, aja ihē akwa katu — aja etio ywy pe har pandu.]

³⁸ A'erehe myra ujan ame'ē ke etio ywy pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk oho. Mokōi jō a'eta. ³⁹ A'e ke Siri mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahā, Siri ke Tupā'ā pyhyk raho. Etio ywy pe har usak ym te ehe tī. Pe, pe rupi hury jywyr oho tī.

⁴⁰ Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem. A'engi amō amō ok ta pe myrandu katu pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ē

myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho.

9

Jesu rehe Sáu jurujar katu (At 22.6-16; At 26.12-18)

¹⁻² Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe Sáu parahy te rĩ. Upa jukwa tar katu. A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pe a'e oho. Pandu ipe:

—Ndama ok ta pe ihẽ aho ta. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda heta ihĩ. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amahem rahã, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihẽ apukwar ta arur. Kũjã ta ke apukwar ta arur tĩ. Jerusarẽ ok ta pe arur ta. Ne je'ëha rupi ihẽ aho ta. A'erehe paper pinim ke ihẽ pe emuwyr — aja pa'i keruhũ pe Sáu pandu.

Pe, ame'ë ke Sáu pe a'e me'ë.

³ Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate rahã, pahar ywa ngi wera te hũ. Hake rupi wera te hũ. ⁴ Ywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja je'ëha rehe a'e hendu:

—Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my? — aja Sáu hendu.

⁵ Sáu pandu:

—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.

Pe, Sáu pe pandu:

—Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara erexo. ⁶ Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ë ke amõ pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.

⁷ Sáu namõ oho ame'ë ta pyta u'am. Uhem ym ngã je'ëha ke. Amõ je'ëha rehe jõ a'eta hendu. Anĩ. Usak ym awa ke rehe.

⁸ Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahã, usak ym te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amõ ta pyhyk.

⁹ Aja Ndama ok ta pe hykýi muhyk raho. Mahapyr ukwer rahã, usak ym te ma'e ke rehe. Arahã u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym tĩ.

¹⁰ Pe, Ndama ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha aja usak. Aja jandema'e sawa'e te mujekwa ipe:

—Anani!

A'e pandu.

—Sawa'e! Ma'e nde pe? — aja Anani.

¹¹ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Eho! Ok ta rape rupi eho. Ok ta rape rer: “Tatambyk.” Ame'ë rupi Jun rok ihĩ. Ame'ë rupi epandu: “My Jun rok ihĩ my? My Sáu? Tar ok ta pe har a'e” aja epandu eho. Ihẽ pe ma'e pandu pandu uĩ apo.

¹² Kuja ixeraiha aja a'e usak. Ixoty nde erehyk ereho. Nde po ke iãkã rehe nde eremujar. Aja rahã, ma'e ke rehe a'e usak katu ta tĩ. Aja ixeraiha rehe a'e usak — aja Anani pe jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ A'e pandu:

—Sawa'e! Ame'ë sawa'e rehe har amõ ta pandu hũ ihẽ pe. Nde kotyhar ta rehe mãte hũ ma'e jaxeriha ke ma'ema'e. Aja Jerusarẽ ok ta pe ixo ame'ë ta pe ma'ema'e hũ tĩ. ¹⁴ Ko Ndama ok ta pe aja tĩ. Nde kotyhar ta ke mahy ta uwyr tĩ. Upa nde rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e pyhyk ta uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ëha rupi a'e uwyr. A'erehe aho tar ym ixoty — aja Anani pandu.

¹⁵ Jandema'e sawa'e te pandu ipe:

—Anĩ. Sáu koty eho! Ihẽ asak katu ehe ame'ë ke a'e. Ihẽ rehe a'e paraky ta apo 'y. Ihẽ rehe har a'e pandu pandu ta oho. Ame'ë riki ima'e parakyha ke. Amõ awa ta pe ihẽ rehe har pandu pandu ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu ta oho. Kapitã keruhũ pe pandu ta oho tĩ. Jundéu awa ta pe pandu pandu ta oho tĩ. ¹⁶ Ihẽ rehe har a'e pandu pandu ta oho, a'erehe a'e ke amõ ta mupyrara te hũ ta. Ame'ë ke ihẽ amujekwa ta ipe — aja Anani pe pandu.

¹⁷ Pe, ixoty Anani oho. Jun rok mahem rahã, ixo oho. Pe, Sáu ãkã rehe ipo mujar. Pandu ipe:

—Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu apo 'y, a'erehe nde riki ihẽ mu apo 'y! Se nde erejur rahã, Jesu rehe nde eresak. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e riki ihẽ ke muwyr nde koty. A'erehe ihẽ ajur. Nde reha ke amopok katu ajur. Nde py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ — aja Sáu pe Anani pandu.

¹⁸ Pe, pahar Sáu reha ngi ma'e ke u'ar. Pira pirer aja saka ame'ë ke u'ar. Pe, usak katu tĩ. Pe, pu'am. Pe, a'e ke Anani mujahuk. (Aja rahã, Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) ¹⁹ Pe, ma'e ke upa u'u rahã, pyrãtã katu tĩ.

Ndama ok ta pe myrandu katu ke Sáu pandu pandu

Ndama ok ta pe Sáu pyta we rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ pyta we rĩ. ²⁰ Pe, pahar jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho. Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. “Jesu riki Tupã ra'yr” aja ngã pe a'e pandu pandu.

²¹ Upa hendu ame'ẽ ta pandu: “Mã! Ma'erehe my!” aja ngã. Pe, pandu pandu a'eta jupe tĩ:

—Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke kome'ẽ sawa'e mupyrara hũ. Jerusarẽ ok ta pe ixo, ame'ẽ ta ke mupyrara hũ. Ndama ok ta pe aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pyhyk uwyr tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har a'e pandu pandu katu. Ma'ewã puki! — aja a'eta jupe.

²² Sáu pandu katu te:

—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja ngã pe a'e mujekwa katu te.

Ame'ẽ rehe har pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ẽha ke mujywyr ym ipe. Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta mujywyr ym ipe.

²³ Yman a'ep Sáu ixo. Pe, jundéu awa ta jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:

—Sáu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta jupe.

²⁴ A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harõ u'am. Wera rahã, harõ u'am. Pytun rahã, harõ u'am tĩ. Sáu ke a'eta pyhyk rahã, jukwa ta. Anĩ. Ame'ẽ rehe har Sáu pe amõ pandu oho. ²⁵ A'erehe pytun rahã, Sáu ke ehe katu ame'ẽ ta muhem mondo. Ok ta ita kurar ngi mujy mondo. Wasãkã ran keruhũ pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarẽ ok ta pe Sáu ixo

²⁶ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Sáu uhyk oho. Uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ a'e jy'ar ta tipe oho. Anĩ. Sáu ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sáu jurujar katu apo 'y, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym, a'erehe kyje ingi. ²⁷ Pe, Manambe oho ixoty. Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta koty Sáu ke a'e muhyk raho. Ame'ẽ ta pe upa Sáu rehe har a'e pandu:

—Pe rupi Sáu oho ixo rahã, jandema'e sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e te pandu pandu ipe tĩ. Apo Jesu rehe har Sáu pandu pandu tĩ. Ndama ok ta pe a'e pandu pandu hũ. Pandu rahã, a'e kyje ym amõ ta ngi — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe Manambe pandu.

²⁸ Pe, ame'ẽ ta namõ Sáu pyta. Jerusarẽ ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu oho. ²⁹ Pandu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pe, amõ awa je'ẽha pandu ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Ngere awa ta je'ẽha a'eta pandu. Ame'ẽ ta namõ Jesu rehe har Sáu pandu pandu hũ. Je'ẽ hãtã tã a'eta namõ tĩ. Pe, Sáu ke ame'ẽ ta jukwa ta tipe. ³⁰ Ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ukwa rahã, Sesaréi ok ta pe Sáu ke a'eta raho. A'engi Tar ok ta pe Sáu ke a'eta mondo.

³¹ Ajame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym. (Sáu mupyrara ym apo 'y.) A'erehe upa Jundéi ywy rupi ixo ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym tĩ. Ngariréi ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Samari ywy pe ixo ame'ẽ ta ke mupyrara ym tĩ. Pe, Jesu rehe jurujar katu te we ngã oho ixo. Tupã rehe ipy'a katu ixo tĩ. Tupã'ã mujekwa katu tĩ, a'erehe amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tĩ.

³² Amõ amõ ok ta rupi Petu ohoho ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. ³³ Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mahapyr warahy 'ar rahã, myrape 'ar pe túi, hok pe. ³⁴ Pe, Petu pandu ipe:

—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu! Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.

³⁵ Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har ta usak ehe. Pe, Tupã koty ipy'a ke ame'ẽ ta muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja tĩ. Usak ehe tĩ. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo tĩ.

³⁶ Jop ok ta pe kũjã ixo. Her Tambi. Ngere awa ta je'ẽha kuja amõ her tĩ: “Ndo” aja ipe. Jesu rehe a'e jurujar katu tĩ. Katu ame'ẽ pame katu te amõ ta pe a'e ma'ema'e katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe a'e haihu katu

tī. ³⁷ Ri ok ta pe Petu ixo rahã, ma'e ahyha ke kũjã pyhyk. Pe, manõ. Hete ke amõ ta kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha a'e. Upa kutuk rahã, hete ke pukek.) Pe, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe mou. ³⁸ "Ri ok ta pe Petu ixo" aja Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu. Ri ok ta kotete ihĩ. A'erehe ixoty mokõi sawa'e ta mondo. Kuja sawa'e ta pandu oho ipe:

—Pahar jande namõ eho — aja Petu pe pandu oho.

³⁹ Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namõ oho. Jop ok ta pe uhyk rahã, kapy ywate har henda ihĩ ame'ẽ pe amõ ta raho. Upa ixawa'e manõ ame'ẽ ta juramã u'am. Petu rake rupi juramã u'am. Jixi'u hũ u'am. Ixuwe katu rahã, kamixa ke Ndo mujã mujã. Ame'ẽ ke Petu pe mujesak jesak u'am. Kamixa puku Ndo mujã ame'ẽ ke mujesak jesak u'am tī. ⁴⁰ Pe, kapy ngi upa kũjã ta ke Petu muhem mondo. Pe, ipy-narã pe wapyk. Tupã namõ pandu pandu. Pe, hete koty uwak. Pandu:

—Tambi! Epu'am! — aja kũjã manõ ame'ẽ ke pe Petu pandu.

Pe, eha ke kũjã pirar. Petu rehe ma'ã rahã, wapyk. ⁴¹ Ipo ke Petu pyhyk. Pe, mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta ke mujy'ar tī. ⁴² Kũjã kwera ramõ ame'ẽ ke a'e mujesak kũjã ta pe. Ame'ẽ rehe har myrandu upa Jop ok ta rupi amõ ta pandu pandu oho. ⁴³ A'erehe Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rĩ. So'o pirer rehe ma'eha namõ a'e pyta we rĩ. Her Simã.

10

Kone rehe har

¹ Sesaréi ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. Kuja, 100 hetaha sonda tama'e kapitã ke a'e. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. ² Jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Upa katu te hok wyr pe har ta aja tī. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tī. Amõ awa riki a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta rehe a'e haihu katu. Tupã namõ a'e pandu pandu katu te

tī. ³ Amõ wera rahã, warahy ywa ku'a ihon tate rahã, ixeraiha aja a'e usak. Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu. A'e pandu:

—Kone! — aja Tupã je'ẽha rahoha.

⁴ Kone usak ehe rahã, jumukahem ingi. Pe, pandu ipe:

—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone pandu.

Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Tupã namõ nde erepandu pandu, ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixói te ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu, ame'ẽ ke ukwa katu tī. ⁵ A'erehe nde rehe a'e usak katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo. Simã Petu pe: "Jande namõ eho" aja a'eta pandu ta oho. ⁶ Amõ sawa'e rok pe Simã Petu ixo. Ok jar rer amõ Simã. Ame'ẽ Simã so'o pirer rehe ma'eha ke a'e. Y ramõi rake hok ihĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁷ Pe, Tupã je'ẽha rahoha jywyr oho. Aja ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokõi miasu ta ke Kone mujy'ar. Amõ sonda ke mujy'ar tī. Ame'ẽ sonda riki jundéu awa ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tī. Konema'e miasu a'e tī. ⁸ Ame'ẽ mahapyr sawa'e ta pe upa usak ame'ẽ rehe har Kone pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr sawa'e ta ke a'e mondo.

⁹ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, pe rupi a'eta oho ixo rĩ. Warahy jandar tate rahã, Jop ok ta pe uhyk tate. Arahã, ok kupe 'ar pe Petu oho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) A'ep Tupã namõ pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupã namõ pandu pandu katu uĩ.) ¹⁰ A'e myahy uĩ. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amõ mupupur ixo rahã, ixeraiha aja a'e usak. ¹¹ Kuja usak. Ywa ngi pan keruhũ aja me'ẽ wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ẽ mujy muwyr. ¹² Kome'ẽ ywy keruhũ pe mujy muwyr. Ame'ẽ jywĩ pe upa katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ẽ ta ihĩ. Upa katu te ipixi'a pe ma'e wata ame'ẽ ta ihĩ tī. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ẽ ta ihĩ tī. ¹³ Pe, kuja hendu:

—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ẽ ke e'u! — aja ipe.

¹⁴ Petu pandu:

—Sa'e! Anĩ! So'o ta para ihĩ. Jande ramũi u'u ym ame'ẽ ke pehĩ. A'erehe ihẽ a'u ym ta tĩ — aja Petu.

¹⁵ Pe, kuja je'ẽha uhyk ehe tĩ:

—Jete riki. Apo katu aja Tupã pandu. Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eĩ — aja Petu pe.

¹⁶ Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa ywa pe jywyr oho tĩ. Aja ixeraiha aja Petu usak.

¹⁷ Usak ramõ ame'ẽ rehe har ipy'a pe Petu ukwa ukwa katu te uĩ. “Ma'ewã aja my?” aja jupe. Arahã Kone mondo ame'ẽ ta uhyk uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simã rok ke amõ ta mujekwa a'eta pe. ¹⁸ Pe, a'eta pukái:

—Se Simã Petu ixo my? — aja sawa'e ta pukái.

¹⁹ Usak ramõ ame'ẽ rehe har Petu ukwa ukwa uĩ rĩ. Pe, Tupã'ã pandu ipe:

—Ehendu katurahã! Mahapyr sawa'e ta nde pe pandu uwyr. ²⁰ Epu'am. Ewyjy eho. Sawa'e ta namõ eho. Ekyje ym a'eta ngi. Nde koty a'eta ke ihẽ amuwyr — aja Petu pe.

²¹ Pe, Petu wyjy oho a'eta koty. Pandu:

—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ẽ ke ko ihẽ. Ma'e pehẽ pe? — aja Kone muwyr ame'ẽ ta pe Petu pandu.

²² A'eta pandu:

—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda tama'e kapitã a'e. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Kone rehe har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe Tupã je'ẽha rahoha mujekwa ipe: “Nde rok pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke a'e pandu pandu ta” aja Kone pe. A'erehe jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.

²³ Pe, Petu pandu:

—Pejur! Se pepyta we rĩ. Ka'aruk koty apo — aja sawa'e ta pe.

Ame'ẽ ku'ẽ rahã, ima'e ke Petu moĩ katu. Pe, a'eta namõ oho. Amõ ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke. Jop ok ta pe har ta ke a'eta. ²⁴ A'engi amõ ku'ẽ rahã, Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone rok pe uhyk rahã, Kone harõ ixo. Petu ta rehe harõ ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe katu ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Upa ame'ẽ ta harõ ixo tĩ. ²⁵ Hok pe Petu ixo tate rahã, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e

jumumbe jumumbe oho. Ipyarãi pe a'e wapyk uĩ tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ ta tipe.)

²⁶ Pe, a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:

—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihẽ tĩ. Ihẽ rehe nde py'a emoĩ moĩ ym eĩ — aja Kone pe Petu pandu.

²⁷ Hok pe ixo oho rahã, Kone namõ Petu pandu pandu. ²⁸ A'ep hetaha ta rehe Petu usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:

—Jundéu awa aja ym namõ jande jaxo rahã, katu ym. Aja jande ramũi ta je'ẽha ke. Ame'ẽ ke pekwa katu. Ko jundéu awa ihẽ. Amõ awa rok pe aja tĩ. Amõ awa rok pe jande jaxe rahã, katu ym tĩ. Aja jande ramũi ta je'ẽha tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ. Anĩ. Aja ym apo 'y. Amõ awa namõ jaxo rahã, katu apo 'y. Aja ihẽ pe Tupã mujekwa. Amõ awa jaxer ym, aja ihẽ pe Tupã mujekwa katu tĩ. Ihẽ keraiha rupi a'e mujekwa katu ihẽ pe. ²⁹ A'erehe ihẽ pe nde kotyhar ta pandu rahã, pahar ihẽ ajur. Apo ihẽ akwa ta. Ma'erehe ihẽ ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.

³⁰ Pe Kone pandu:

—Amukwehe ihẽ rok pe ihẽ axo. Mahapyr aker apo. Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ. Se warahy rahã, apo aja, ma'e warahy ywa ku'a ihon rahã. Pahar ihẽ ruwa koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha riki hendy! ³¹ Ihẽ pe a'e pandu: “Kone! Tupã namõ nde erepandu pandu ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ. ³² Apo Jop ok ta pe amõ ke emondo. Simã Petu pe a'eta pandu ta oho. Amõ Simã rok pe ixo. Ame'ẽ Simã so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramũi rake hok ke ihĩ” aja ihẽ pe. ³³ A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihẽ amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko jande jaxo apo. Jande rehe Tupã usak katu ixo. Upa nde pe Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe Kone pandu.

Petu je'ẽha ke

³⁴ Pe, Petu pandu:

—Jete! Ihẽ akwa katu apo! Ihẽ keraiha aja ihẽ asak. A'erehe upa katu te awa ta rehe Tupã juja katu te usak katu, aja akwa katu. ³⁵ Amõ amõ awa ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ehe rahã, ame'ẽ ke Tupã putar katu tĩ.

Amō amō awa ta katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e putar katu tī. Upa katu te amō amō awa ta rehe a'e juja katu te usak katu. (Upa so'o ke a'u katu, ame'ēja saka Tupā mujekwa.)

³⁶ —Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Ngā py'a ke Jesu muhury katu, ame'ē myrandu katu ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³⁷ Upa Juā pandu pandu rahā, Jesu riki pandu pandu uwyr tī. Upa Juā mujahuk rahā tī. Ngariréi ywy pe Jesu pandu pandu py. A'engi Jundéi ywy rupi pandu pandu oho. ³⁸ Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok ta pe har a'e. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Tupā'ā ke a'e moī katu ehe tī. Usak katu ehe tī. A'erehe upa ok ta rupi katu ame'ē ke a'e ma'ema'e oho. Ājā ta awa ta py'a rehe ihī, ame'ē ta ke upa mukatu hū tī. ³⁹ Awa ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ē rehe jande jasad. Ame'ē rehe har japandu pandu. Jerusarē ok ta pe ma'ema'e ame'ē ke rehe jasad tī. Ame'ē rehe har japandu pandu tī. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke amō ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngā jukwa.

⁴⁰ —Pe, mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. ⁴¹ Jesu ke jande pe a'e mujesak tī. Upa ngā usak ym ehe. Jande pe jō Tupā mujesak. Jande rehe Tupā usak katu ame'ē ta ke jande. Yman rahā, jande rehe a'e usak katu ta tī, aja a'e ukwa katu. Upa a'e kwera katu uhem rahā, Jesu namō ma'e ke jande ja'u. (Aja rahā, a'e atu kwera katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja jakwa katu tī.) ⁴² Pe, jande pe a'e pandu: “Ihē rehe har ngā pe pepandu pandu peho. Ngā rehe har ihē atu apandu pandu ta aja Tupā mu'am. ‘Katu pehē. Tupā namō pexo katu’ aja apandu ta. Anī rahā: ‘Katu ym pehē. Mupyraraha renda pe peho’ aja apandu ta tī. Aja ixuwe katu ame'ē ta rehe har ihē apandu ta. Manō ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ē ta rehe har apandu katu ta tī” aja jande pe Jesu pandu — aja Petu pandu.

⁴³ A'e pandu tī:

—Jesu rehe har upa ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Kuja

pandu: “Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'ēha rupi Tupā ipy'a jywyr ta ehe” aja ymanihar ta pandu — aja Kone ta pe Petu pandu.

Amō awa ta rehe Tupā'ā ihī katu

⁴⁴ Petu pandu pandu uī rahā, upa hendu uī ame'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu. Kone ta rehe ihī katu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Amō amō awa tama'e je'ēha ke Kone ta pandu pandu. (Aja Tupā'ā ihī katu, aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupā rehe har pandu pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu katu ipe. Ame'ē ke Jop ok ta ngi Petu namō uwyr ame'ē ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'eta tī. Jundéu awa ta ke a'eta tī. Pe, aja ame'ē ta hendu rahā, amō awa ta rehe Tupā'ā ihī katu, aja a'eta ukwa katu tī. (Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe ihī katu, aja ukwa katu tī.) A'erehe: “Mā! Katu tiki” aja pandu. Pe, Petu pandu:

⁴⁷ —Jande aja kome'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu tī. A'erehe kome'ē ta ke jande jamujahuk rahā, katu tiki. Amō ta riki marā ka ym je'ēha ke — aja Petu pandu. (Mujahuk rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu amō ta pe.)

⁴⁸ Pe, inamō uwyr ame'ē ta pe Petu pandu:

—Jesu Kirisutu je'ēha rupi kome'ē ta ke pemujahuk — aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahā, Petu ta pe Kone pandu:

—Jande namō pepyta we rī — aja a'eta pe.

11

Jerusarē ok ta pe har ta pe Petu pandu pandu

¹ Tupā je'ēha rehe amō awa ta jurujar katu, aja Jesu mondo ame'ē ta hendu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu, aja hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Tupā je'ēha rehe amō awa ta jurujar katu, aja ame'ē ta hendu tī.

² Pe, Jerusarē ok ta pe Petu jywyr rahā, amō ta je'ē je'ē hū inamō. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta a'eta. Ipirer jupāha putar katu ame'ē ta ke a'eta. A'erehe hamūi ta ukwa aja me'ē rehe hendu katu we rī. Ame'ē ta je'ē je'ē hū tī:

³—Amō awa ta rok pe nde erexe ereho. Aja rahā, katu ym. Jundéu awa ta aja ym ame'ē ta ke. Ame'ē ta namō ma'e ke nde ere'u tī. Katu ym tī — aja Petu pe je'ē hū.

⁴⁻⁵ Pe, upa katu te ame'ē rehe har Petu pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihē axo rahā, Tupā namō ihē apandu pandu aī. Pe, ihē keraiha aja ihē asak. Ame'ē rupi kuja ihē asak. Ywa ngi pan keruhū aja me'ē wyjy uwyr. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ē mujy muwyr. ⁶ Ihē rake pyta. Jywī pe ihē ama'ā katu rahā, ywy rupi so'o wata ame'ē ta rehe ihē asak. Ka'a rupi so'o ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ipixi'a pe wata ame'ē ta rehe ihē asak tī. Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ē ta rehe ihē asak tī. ⁷ Pe, kuja ihē pe je'ēha pandu muwyr: “Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ē ke e'u!” aja ihē pe. ⁸ Pe, ihē apandu: “Sa'e! Anī! Jande ramūi ta u'u ym ame'ē ke ihē a'u ym ta tī” aja ihē apandu. ⁹ Pe, ywa ngi je'ēha ihē pe uwyr tī: “Ame'ē ke jete har te riki. Apo amō koty. ‘Katu’ aja Tupā pandu. ‘Ame'ē ke jaxer te'e’ aja ym ekwa eī” aja ihē pe. ¹⁰ Aja mahapyr ihē rehe uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr oho.

¹¹—Pe, arahā ok pe mahapyr sawa'e ta uhyk uwyr tī. Simā rok pe ihē axo, a'ep uhyk uwyr. Ame'ē ta ke ihē koty amō muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk muwyr. ¹² Pe, ihē pe Tupā'ā pandu: “Pahar sawa'e ta namō eho” aja ihē pe. Ko ixo ame'ē ta ihē namō oho tī. Awa po wajar peteī hetaha ta oho tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta tī. Sesaréi ok ta pe jande jahyk rahā, Kone rok pe jande jaxe jaho.

¹³—Hok pe Tupā je'ēha rahoha rehe Kone usak, ame'ē rehe har jande pe a'e pandu pandu. Tupā je'ēha rahoha pandu ipe: “Jop ok ta pe sawa'e ta emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho: ‘Pahar jande namō eho’ aja. ¹⁴ Nde ke Tupā muhā katu ta ame'ē rehe har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr pe har ta ke Tupā muhā katu ta tī. Ame'ē rehe har a'e pandu ta tī” aja Kone pe pandu. ¹⁵ Pe, a'eta pe ihē apandu pandu rahā, jande aja ame'ē ta rehe Tupā'ā ihī katu tī. ¹⁶ Pe, Jesu je'ēha ke ihē akwa a'am.

Kuja a'e pandu: “Y pe Juā mujahuk. Pehē amō koty. Pehē rehe Tupā'ā ihī katu ta” aja Jesu pandu katu. ¹⁷ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu Kirisutu rehe jande jaju-rujar katu rahā, Tupā'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Jande aja jundéu awa aja ym ame'ē ta py'a rehe Tupā'ā ke Tupā muwyr tī. A'erehe marā ka ym ihē aje'ēha. Tupā namō ihē ajumai ym ta me'ē te'e — aja Petu pandu.

¹⁸ Ame'ē ke rehe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu rahā, je'ēha uhem ym. Jerusarē ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Kuja pandu tī:

—Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta Tupā koty ipy'a muruwak mondo rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta tī — aja Jerusarē ok ta pe har ta pandu.

Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo

¹⁹ Yman Esete ke amō ta jukwa rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mupyrara tī. A'erehe amō koty koty ame'ē ta uhāi oho. Amō amō ta Seni ywy pe oho. Amō amō ta Xi ypa'ū pe oho tī. Amō amō ta Antioki ok ta pe oho tī. Ame'ē ta uhāi uhāi oho rahā, jundéu awa ta pe jō Tupā je'ēha ke pandu pandu. ²⁰ Pe, amō sawa'e ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ū pe har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amō ta tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke a'eta pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu. ²¹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ēha rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamūi ta ukwaha ke heta ngā hijar. Antioki ok ta pe har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te rehe a'eta jurujar katu tī.

²² Ame'ē rehe har myrandu ke Jerusarē ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu. A'erehe Antioki ok ta pe Manambe ke a'eta mondo. (Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'e muhury ta oho, a'erehe a'e ke a'eta mondo.) ²³ A'ep a'e uhyk rahā, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. A'erehe a'eta rehe Tupā usak katu, aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury katu. Pandu pandu we hū tī:

—Tapijar te'e we Jesu rehe pejurujar katu — aja Manambe pandu.

²⁴ Sawa'e katu ame'ë ke Manambe. Tupã'ã ihĩ katu ehe tĩ. Jesu rehe a'e jurujar katu te tĩ. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu.

²⁵ Tupã je'ëha ke inamõ Sáu mu'e ta, aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho.

²⁶ Mahem rahã, Antioki ok ta pe werur inamõ. Peteĩ warahy 'ar rahã, a'ep mokõi sawa'e ta pyta rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta namõ ame'ë ta pyta. Johu ngã ke a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta pe amõ ta pandu py: “Kirisutu kotyhar ta ke” aja. (Amõ: “Jesu kotyhar ta ke” aja her tĩ.)

²⁷ Arahã Antioki ok ta pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta uhyk uwyr. Jerusarë ok ta ngi uhyk uwyr. ²⁸ Heta ame'ë ta ngi har peteĩ pu'am. Her Angambo. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ kuja a'e pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ rupi ngã mi'u nixói te ta. Ngã myahy te hũ ta — aja Angambo pandu.

Jetehar te riki ame'ë. Aja uhyk. Karáu riki homa awa tama'e kapitã keruhũ rahã, aja uhyk. ²⁹ A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

—Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta myahy hũ ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ë ta pe jamondo ta — aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta heta me'ë. Aja mujy'ar. Ima'e heta ym rahã, ame'ë ta ta'yr mi me'ë. Aja mujy'ar tĩ. ³⁰ Pe, upa tamatarer mujy'ar rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ta pe mondo. Jundéi ywy rupi ixo, ame'ë kapitã ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amõ raho inamõ tĩ.

12

Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara tĩ

¹ Arahã amõ amõ we Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitã. ² Pe, Ero je'ëha rupi Tian ke amõ jukwa oho. Tian riki Juã mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ë rehe jundéu awa ta hury katu. ³ Ame'ë ke Ero ukwa rahã, Petu ke a'e pyhyk tĩ.

Pasuko weraha rehe uhyk tate rahã, Petu ke pyhyk. (Ame'ë wera rahã, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ë ke u'u.) ⁴ Upa pyhyk rahã, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harõ u'am. Awa py wajar mokõi sonda ta harõ u'am. Tumeme harõ py. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. Aja pame katu te harõ u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahã, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu. ⁵ Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anĩ.) A'eta Tupã namõ pandu pandu hũ. “Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu” aja inamõ pandu pandu hũ.

Kyndaha ngi Petu ke Tupã je'ëha rahoha muhem

⁶ Pytun rahã, mokõi sonda ta pyter rupi Petu ukwer ou. Ku'ë rahã, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tĩ. Kyndaha rukwen ke sonda ta harõ u'am tĩ. ⁷ Pe, pahar kyndaha rehe Tupã je'ëha rahoha uhyk. Wera hũ a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

—Pahar epu'am! — aja Petu pe.

Pe, pu'am rahã, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar. ⁸ Pandu ipe tĩ:

—So'o pিরer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tĩ — aja Petu pe.

Ame'ë upa rahã, pandu ipe tĩ:

—Kamixa emunde tĩ! Jahorahã! — aja Petu pe.

⁹ Pe, inamõ Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anĩ. Petu ukwa ym rĩ. Tupã je'ëha rahoha muhem raho ame'ë ke Petu ukwa katu ym. Ixerai nahã my, aja Petu ukwaha naĩ. ¹⁰ Hukwen harõha asa py oho. Mokõihar ta ke asa oho tĩ. Pe, ita rukwen rehe uhyk oho. Ame'ë riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixe oho ame'ë ke. Ame'ë rehe uhyk rahã, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupã je'ëha rahoha hijar oho. ¹¹ Arahã Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihẽ akwa katu te apo 'y! Tupã je'ëha rahoha ke ihẽ koty Tupã muwyr. Ero ngi

ihē ke a'e mupoir. Ihē ke mupoir, a'erehe ihē ke amō jukwa ta, ame'ē ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

¹² Poiriha Petu ukwa rahā, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juā māi. Mak aja Juā rer tī. A'ep heta jy'ar uī. Tupā namō pandu pandu uī. ¹³ Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahā, pukái u'am. Pe, kūjātāi usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho. ¹⁴ Petu je'ēha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pirar ym we ipe rī. Pe, amō ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kūjātāi.

¹⁵ Amō ta pandu:

—Anī. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kūjātāi pe.

Anī. A'e pandu we rī:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amō ta pandu:

—Anī. Tupā je'ēha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ē ke a'e — aja ipe.

¹⁶ Petu pukái pukái we u'am rī. Pe, amō hukwen pirar oho. Petu rehe a'eta usak rahā, a'eta pandu: “Mā! Myja nde erehem my? Mā!” aja a'eta pandu. ¹⁷ Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ēha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupā muhem ame'ē rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tī:

—Ame'ē rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tī — aja a'ep ixo ame'ē ta pe Petu pandu.

Pe, amō koty kanim oho.

¹⁸ Pytuniwe te rahā, sonda ta pandu pandu hū a'eta jupe. “My Petu ihon mamy?” aja sonda ta pandu hū. ¹⁹ Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahā! — aja a'eta pe.

Anī. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harōha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemihā rehe har pandu. Anī. Je'ēha nixói te a'eta rehe. Pe, amō sonda ta pe Ero pandu:

—Harōha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rī.

Ero manōha rehe har

²⁰ Ero ixo ame'ē ywy ngi ngā mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta.

Sinō ok ta pe har ta aja tī. Ngā mi'u werur tī. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinō ok ta pe har ta rehe parahy tī. A'erehe ame'ē mokōi ok ta pe ngā mi'u ke Ero mondo ym te apo 'y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinō ok ta pe har usak oho tī. Mukatu ta oho. (Aja rahā, ngā mi'u ke Ero mondo ta tī, aja ngā ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ē ta pandu py. Her Mbasā. Kapitā rok usakiha ke a'e. Ame'ē namō a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namō mukatuha rehe har johu ngā pandu ta oho.

²¹ Pe, amō weraha ke Ero manga. Arahā kapitāma'e myrape tymā 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ē ke a'e munde. Pe, ngā pe a'e pandu pandu katu te uī. ²² A'erehe Ero rehe ngā ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ym a'e! Tupā tiki a'e — aja ukwa ngā jupe.

²³ Tupā aja Ero rehe ipy'a ke amō ta moī moī katu. Ame'ē ke Ero muputu'u ym ngā ngi. A'erehe pahar Tupā je'ēha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hū. Aja a'e manō.

²⁴ Pe, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu oho. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī.

²⁵ Tamatarer ke upa raho rahā, Manambe jywyr oho. Jerusarē ok ta ngi jywyr oho. Sáu jywyr oho inamō tī. Jywyr oho rahā, Juā Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyr uhyk oho.

13

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sáu ke mondo tī.

¹ Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tī. Ko Manambe. Amō Simā. “Amō awa pihun” aja her tī. Amō Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amō Sáu. Amō Manaē. Ero namō a'e tyha oho ame'ē ke a'e. ² Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu.) Tupā namō a'eta pandu pandu uī tī. Arahā Tupā'ā mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihē katu asak. Sáu rehe aja tĩ. A'erehe a'eta ke pemondo. Ihē amujekwa ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupã'ã mujekwa.

³ Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rĩ. Tupã namō pandu pandu we tĩ. Pe, Manambe ākā rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sáu ākā rehe mujar tĩ. (Aja Tupã katu usak a'eta rehe, aja amō ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ũ rehe Manambe ta uhyk oho

⁴ Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sáu aja tĩ. A'eta ke Tupã'ã mondo. A'engi Xi ypa'ũ rehe uhyk oho. Jarusu keruhũ pe oho. ⁵ Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixé oho. A'ep Tupã je'ēha ke a'eta pandu pandu. Juã Mak a'eta namō ixo. Manambe ta namō ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

⁶⁻⁸ Ypa'ũ rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tĩ. Ngere je'ēha pandu ame'ē ke: “Erima” aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupã je'ēha pandu ame'ē ke a'e jupe. Kapitã rehe katu ame'ē ke a'e. Kapitã rer Seji Páu. Ukwá katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namō a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupã je'ēha ke a'e hendu tar katu. Anĩ. Ame'ē ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitã jurujar katu ame'ē ke a'e putar ym tĩ. A'erehe Manambe ta namō a'e je'ē je'ē hũ. ⁹ Pe, paje rehe Sáu ma'ã katu. Sáu amō her ipe tĩ. “Páu” aja amō ipe tĩ. ¹⁰ Tupã'ã ihĩ katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ājã ramũi a'e.) Katu amō ta ma'ema'e ame'ē ke nde ereputar ym. Amō ta ke nde eremuka'u te'e hũ. Tupã riki jetehar te ke mujekwa katu. Anĩ. Ame'ē ke te'eha aja nde eremuruwak eremondo. ¹¹ A'erehe apo nde ke Tupã mahy ta. Heta nde ereker rahã, ma'e ke nde eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje pe Páu pandu.

Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr ixo. Ipo rehe amō pyhyk ta raho ame'ē ke a'e kekar ixo. ¹² Ame'ē rehe kapitã usak

rahã, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har Páu ta mu'e mu'e uĩ. Ame'ē ke kapitã hendu hendu uĩ tĩ. Paje reha uwe ame'ē ke rehe a'e usak tĩ. A'erehe a'e pandu: “Mã!” aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

¹³ Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Manambe oho tĩ. Ehe katu me'ē ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Peje ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pansi ywy rehe ihĩ. Juã anĩ a'e. Páu ta ke Juã Mak hijar oho. (Páu ta namō pyta ym.) Jeje Jerusarē ok ta pe jywyr oho. ¹⁴ Pe, Peje ok ta ngi Páu ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pisi ywy rehe ihĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixé oho. A'ep wapyk uĩ. ¹⁵ Pe, Moise mupinim ame'ē ke amō pandu pandu. Tupã je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ke pandu pandu tĩ. Upa pandu rahã, Páu ta pe jy'ariha rendama'e kapitã ta pandu:

—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu tar katu rahã, pepandu apo — aja Páu ta pe.

¹⁶ Pe, Páu pu'am rahã, ipo mukatakiha namō ngã je'ēha ke muputu'u ngã ngi. Pe, pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ē ta tĩ! ¹⁷ Pehendu katu tĩ! Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ katu. Kó jande johu riki jundéu awa ta ke. Jande ramũi ta rehe Tupã usak katu. Yman amō awa ta aja Eji ywy rehe jande ramũi ixo. Arahã jande ramũi ke Tupã muheta. Pe, pyrãtãha rupi jande ramũi ke a'e muhem muwyr. Eji ywy ngi muhem muwyr. ¹⁸ Awa nixói te ame'ē rupi jande ramũi wata wata ixo. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata wata ixo. Arahã ma'e ka'u te'eha ke jande ramũi ta ma'ema'e hũ. Anĩ. Tupã ipy'a katu te we ehe rĩ. Hijar ym we rĩ. ¹⁹ Kanaã ywy rehe amō amō awa ta ixo. Ame'ē ta ke Tupã mumba. Amō koty henda pe har ta ke mumba tĩ. Amō koty koty henda pe har ta ke mumba tĩ. Aja awa po wajar mokõi amō koty henda pe har ta ke a'e mumba tĩ. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ramũi ta ke a'e mupyta. ²⁰ Ame'ē ywy rehe heta

warahy 'ar rahã, jande ramũi ta ixo. Kuja, 450 warahy 'ar rahã, ixo.

—A'engi ngã rehe har pandu pandu ame'ẽ ta ke Tupã mu'am. Kapitã ta aja a'eta tĩ. Pe, Samue uhyk. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. ²¹ Pe, kapitã keruhũ ke jande ramũi putar rahã, Sáu ke Tupã mu'am. Ki ra'yr a'e. Menjamĩ rainõ ke a'e. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, a'e riki kapitã keruhũ. ²² Pe, Sáu ke Tupã hijar rahã, Ndawi ke a'e mu'am tĩ. Ndawi riki Jese ra'yr. Kapitã keruhũ aja mu'am. Kuja ehe har Tupã pandu: “Sawa'e ihẽ aputar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu” aja Tupã pandu. ²³ Yman jundéu awa ta ke amõ muhã katu ta, aja Tupã pandu katu. A'e riki Jesu. Jesu riki ngã muhãha aja Tupã mu'am. Jesu riki Ndawi rainõ. (Aja rahã, kapitã keruhũ a'e tĩ, aja mujekwa katu.) ²⁴ Jesu pandu ym rahã we, jundéu awa ta pe Juã pandu pandu. Kuja pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta” aja Juã pandu pandu. ²⁵ Pe, Juãma'e parakyha upa tate rahã, a'e pandu: “Amõ rehe peharõ pexo. Ihẽ riki a'e ym. Pehendu katurahã! Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te me'ẽ ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ” aja Juã pandu — aja Páu pandu.

²⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ mu ta! Pehẽ riki Amarã rainõ ta! Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu me'ẽ ta tĩ! Pehendu katu tĩ! Awa ta ke Tupã muhã katu ta, ame'ẽ myrandu katu ke jande pe a'e muwyr. ²⁷ Jesu riki awa muhãha ke a'e. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitã ta ukwa ym tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ ke rehe a'eta usak usak. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. “Jesu ke pejukwa” aja a'eta pandu rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim aja Jesu ke a'eta jukwa. ²⁸ Amõ ma'e ka'u te'eha ke

ma'ema'e, ame'ẽ ta ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki aja ma'ema'e ym. Anĩ. Amõ ta jukwa tar katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har Pirat pe a'eta pandu. ²⁹ Pe, jukwaha rehe har upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e. (Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ngi amõ ta mujy. Pe, itakwar keruhũ rupi a'eta mou raho. ³⁰ Anĩ. A'ep pyta ym. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. ³¹ Kwera katu uhem rahã, inamõ ixo ame'ẽ ta usak usak katu ehe tĩ. Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarẽ ok ta pe Jesu namõ a'eta ohoho. A'eta riki usak usak katu ehe tĩ. Heta ukwer rahã usak usak katu ehe tĩ. Ehe har jundéu awa ta pe a'eta pandu pandu apo. ³²⁻³³ Ko pehẽ pe myrandu katu ke jande japandu pandu tĩ. Jande ramũi ta pe Tupã manga katu. Jesu ke a'e mukwera katu muhem rahã, ame'ẽ manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu. Jande ramũi ta rainõ ta ke jande. Kweraha rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Her Saumo. Mokõihar rehe ihĩ. Kuja Tupã je'ẽha:

“Nde riki ihẽ ra'yr. Apo: ‘Nde riki nde erexo py ame'ẽ ke nde’ aja ihẽ amu'am.

Aja rahã: ‘Nde riki katu te’ aja nde ke ihẽ amu'am. Aja ngã pe ihẽ amujekwa” aja Tupã pandu.

³⁴ —Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ. Tupã pandu:

“Nde rehe ihẽ asak katu ta, aja Ndawi pe ihẽ amanga katu” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ.

—Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, Jesu ke a'e mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu. A'erehe hete ke inem ym te ta. ³⁵ Amõ Saumo rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te ta. Katu te ame'ẽ ke a'e” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ — aja Páu pandu.

³⁶ A'e pandu tĩ:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu. Kome'ẽ ywy pe a'e ixo rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Inamõ ixo ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Pe, a'e manõ. Hamũi rake rupi amõ ta jytytym tĩ. Pe, hete ke inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha Ndawi rehe har aja ym.) ³⁷ Pe, Tupã mukwera katu ame'ẽ

ke inem ym te ta. (Jesu a'e.) ³⁸ Sa'e ta! Pehendu katurahã! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e pexo. Anĩ. Tupã ipy'a pehẽ rehe jywyr. Jesu je'ẽha rupi jywyr. Ame'ẽ ke pehẽ pe japandu pandu. ³⁹ Jesu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhyk. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu katu rahã, aja ym. Tupã ipy'a jywyr ym ehe. Juhyk ym. ⁴⁰ A'erehe pekwa katurahã! Aja rahã, yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, aja pehẽ rehe uhyk ym ta. Kuja a'eta mupinim: ⁴¹ Tupã pandu:

“Pepuka puka hũ ame'ẽ ta! Pesak katurahã! Mãte pekwaha! Mã peja pemanõ!

Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, ihẽma'e pyrãtãha namõ ma'e katu te ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Anĩ. Ame'ẽ rehe pejurujar ym.

Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehẽ pe amõ pandu pandu. Anĩ. Pejurujar ym ehe tĩ, aja Tupã pandu” aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim.

—Mã peja aja ym pehẽ tĩ. Jurujar ym ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ — aja Páu pandu pandu hũ.

⁴² Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu uhem oho. Manambe uhem oho tĩ. Arahã jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pandu a'eta pe:

—Amõ putu'uha 'ar rahã, nde erepandu ramõ, ame'ẽ rehe har jande pe pepandu pandu tĩ — aja Páu ta pe.

⁴³ A'engi ngã uhem oho rahã, Páu ta namõ heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Páu ta namõ oho tĩ. Ame'ẽ ta jundéu awa ramõi ta ukwa aja jurujar katu tĩ. Páu ta pandu pandu:

—Pehẽ rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ rehe pewe pexo rĩ — aja Páu ta pandu.

⁴⁴ Pe, amõ putu'uha 'ar uhyk rahã, upa tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupã je'ẽha rehe hendu uwyr. ⁴⁵ Páu ta namõ ngã jy'ar. Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta usak rahã, jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. (Páu ta koty jy'ar ngã, a'erehe a'eta rehe jyty'ym.) Je'ẽ je'ẽ hũ inamõ.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

⁴⁶ Pe, puka puka hũ ehe tĩ. Anĩ. Páu kyje ym ngã ngi. Manambe kyje ym tĩ. A'eta pandu:

—Pehẽ riki jundéu awa ta ke, a'erehe pehẽ pe Tupã je'ẽha ke japandu pandu py rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ẽ rehe pehendu tar ym. Pehẽ ruhãha ke peputar ym, aja pekwaha tĩ. A'erehe pehẽ ke jahijar ta jaho. Amõ awa ta pe Tupã je'ẽha ke japandu ta jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe.)

⁴⁷ Jete. Kuja jande pe Tupã mujekwa:

“Amõ awa ta pe ihẽ je'ẽha ke nde erepandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe nde erepandu ta.

Awa ta ke ihẽ amuhã katu ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa katu ta tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ta tĩ” aja Tupã pandu — aja Páu ta pandu.

⁴⁸ Páu je'ẽha rehe amõ awa ta hendu rahã, hury katu.

—Tupã je'ẽha riki katu te — aja a'eta pandu pandu.

Pe, Tupã muhã katu ta, ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Pe, amõ ta Tupã je'ẽha ke Páu ta pandu pandu ame'ẽ ke putar ym. Aja ok ta pe har ta kapitã ta ixo. Ame'ẽ ta ke jundéu awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta muparahy tĩ. Amõ awa ta ke ame'ẽ kũjã ta. Jundéu ramõi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Pe, Páu ta ke ngã mupyrara. Pandu: “Jande rekoha ngi peho” aja Páu ta pe. Pe, ame'ẽ ywy ngi muhem mondo. ⁵¹ Oho rahã, ipy ngi xi'aha ke Páu ta juhyk. Aja ngã pe ma'e mujekwa. Ame'ẽ ok ta pe har ta Tupã je'ẽha ke putar ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu uhyk oho. Manambe uhyk oho tĩ. ⁵² Antioki ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hury katu. Ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

14

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Iko ok ta pe aja tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ta ixo oho tĩ. A'eta pandu pandu katu, a'erehe heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. ² Pe, Jesu rehe jundéu

awa ta jurujar ym ame'ë ta ixo tĩ. Amõ awa ta ke ame'ë ta muparahy. A'erehe Jesu kotyhar ta rehe parahy. ³ Anĩ. Yman a'ep Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngã ngi. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu, ame'ë rehe har a'eta pandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ ahy ame'ë ta ke a'eta mukatu hũ. Ame'ë rehe ngã usak rahã, jetehar te ke Páu ta pandu pandu aja ukwa katu. ⁴ Anĩ. Iko ok ta pe har ta amõ koty koty ukwa. Wajar Páu ta je'ëha rehe jurujar katu. Amõ wajar jundéu awa ta je'ëha rehe jurujar katu. Ame'ë ta Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ke a'eta.

⁵ Pe, amõ awa ta namõ jundéu awa ta jy'ar. Kapitã ta namõ johu ngã jy'ar. Ame'ë ta pandu pandu ngã jupe:

—Páu ta ke jamahy jahorahã! Ita pe jajapi ta jaho! Jajukwa ta — aja ngã jupe.

⁶ Pe, ame'ë ke Páu ta ukwa rahã, Rit ok ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta oho tĩ. Mokõi ok ta Rikaõ ywy rehe ihĩ tĩ.

⁷ Ame'ë ywy rupi wata wata oho tĩ. Ame'ë rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tĩ.

⁸ Rit ok ta pe sawa'e wapyk uĩ. Wata ym te ame'ë ke a'e. Ta'yn rahã har aja te'eha a'e. ⁹ Páu je'ëha rehe a'e hendu. Pe, Tupã mukatu ta, ame'ë rehe sawa'e jurujar katu uĩ, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e ma'ã katu. ¹⁰ Hãtã pandu ipe:

—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.

Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata ixo. ¹¹ Páu mukatuha rehe hetaha ta usak rahã, amõ awa je'ëha pe a'eta pandu pandu hũ. Rikaõ ywy pe har ta je'ëha namõ kuja a'eta pandu:

—Tupã ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naĩ.

¹² Pe, Manambe rehe amõ her moĩ tĩ. A'ep pe har tama'e tupã rer moĩ ehe. “Jup” aja moĩ ehe. Páu rehe amõ her moĩ tĩ. A'ep pe har tama'e tupã rer moĩ ehe tĩ. Páu riki pandu ame'ë ke a'e, a'erehe: “Meku” aja moĩ ehe. ¹³ Ame'ë ok ta rukwen rake Jup rehe ngã jumu'eha renda ihĩ. Ame'ë pa'i ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi ma'eputyr pukwar pukwar ame'ë ke

moĩ ehe. Pe, ame'ë ke jumu'eha renda pe werur. A'ep jukwa ta. Tupã ta aja saka Páu ta, aja pa'i ta ukwaha naĩ, a'erehe aja Páu ta rehe pa'i ta ipy'a moĩ moĩ ta. Hetaha ta ipy'a moĩ moĩ ta a'eta rehe tĩ.

¹⁴ Ame'ë ke Páu ukwa rahã, ima'e mundeha ke a'e musak musak u'am. Manambe aja tĩ. (Aja musak rahã, katu ym ngã ma'ema'e ixo, ame'ë ke ngã pe Páu ta mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan oho. Kuja Páu ta hãtã pandu ixo:

¹⁵ —Sa'e ta! Mã peja ym pema'eha. Pehẽ aja awa te'e jande tĩ. Pehẽ pe myrandu katu ke jande japandu jajur. Aja rahã, peme'ëja jaxeriha ke pehijar ta. Tupã te rehe pehẽ py'a ke pemuruwak ta pemondo. Tupã te riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ywa ke a'e mujã. Upa katu te ywate rupi ma'e wewe ixo ame'ë ta ke a'e mujã tĩ. Kome'ë ywy keruhũ mujã tĩ. Upa katu te ywy rupi wata ame'ë ta ke mujã tĩ. Y ramũi ke mujã tĩ. Upa katu te y rupi ixo ame'ë ta ke mujã tĩ. ¹⁶ Yman upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta putar ame'ë ke a'eta ma'ema'e. Ame'ë rehe Tupã je'ë ym. ¹⁷ Tupã pete'e ixo ame'ë te'e a'e, aja ngã pe a'e mujekwa. Ame'ë rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te ma'eywa ke awa ta u'u ame'ë ke a'e muhury katu tĩ. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr tĩ. Jande ruryha ke jande pe muwyr tĩ. Katu pame katu te a'e ma'ema'e tĩ — aja Páu ta pandu pandu.

¹⁸ Aja Páu ta pandu pandu hũ. Pe, ngã ke mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngã jukwa!

¹⁹ Antioki ok ta ngi amõ jundéu awa ta uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amõ ta uhyk uwyr tĩ. Ame'ë ta ngã ke muparahy. Páu rehe muparahy. (Tupã je'ëha ke Páu pandu ame'ë ke a'eta putar ym. A'erehe ngã ke muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngã japi. Manõ aja ngã ukwaha, a'erehe ok ta ngi hykýi muhem raho. ²⁰ Pe, Jesu kotyhar ta juramã jy'ar ehe rahã, Páu pu'am. Pe, ok ta pe jywyr oho. Ame'ë ku'ë rahã, Nder ok ta pe oho. Manambe oho tĩ.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tĩ

²¹ Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu pandu pandu. Manambe pandu pandu tĩ. Ngã hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe

jurujuar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr uhyk oho. A'engi Iko ok ta pe jywyr oho tĩ. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tĩ. Pisi ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ. ²² Ame'ẽ ok ta rupi Páu ta oho rahã, Jesu rehe jurujuar katu ame'ẽ ta py'a ke a'eta mātã katu te we rĩ. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ame'ẽ ta ke Páu ta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Páu ta pandu ngã pe:

—Jesu rehe pejurujar katu te we pexo. Ame'ẽ ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ta. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, aja pekwa katu. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe pexo ta — aja jurujuar katu ame'ẽ ta pe Páu ta mu'e mu'e.

²³ Amõ amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ok ta pe pame katu te tamũi ta ke Páu ta mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamũi ta usak usak katu ta. Upa mu'am rahã, Tupã namõ ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar tĩ. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu.) Tamũi ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe mã peja pehẽ rehe Jesu usak katu — aja Páu ta pandu.

²⁴ A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho. ²⁵ Peje ok ta pe uhyk rahã, a'ep Tupã je'ẽha ke ngã pe a'eta pandu pandu tĩ. ²⁶ A'engi Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ pe opor oho. Ame'ẽ pe Antioki ok ta pe jywyr oho. Ame'ẽ ok ta riki Siri ywy rehe ihĩ. Amukwehe te we ame'ẽ ok ta ngi Páu ta oho rĩ. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu kwe:

—Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja mokõi sawa'e ta pe kwe.

Tupã je'ẽha ke pandu pandu. Ame'ẽ riki Páu tama'e parakyha. Ame'ẽ ke upa 'y.

²⁷ Pe, ame'ẽ ok ta pe uhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke Páu ta mujy'ar. Pandu pandu ngã pe:

—Jande rehe Tupã usak katu. A'erehe jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe Ta'yr rehe amõ awa ta jurujuar katu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujuar katu ehe — aja Páu ta pandu pandu.

²⁸ Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rĩ. Jesu kotyhar ta namõ pyta ixo rĩ.

15

Jerusarẽ ok ta pe jy'ariha ihĩ

¹ Antioki ok ta pe amõ sawa'e ta uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Jesu kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ẽha mu'e, aja pehẽ rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke pejupã ym rahã, pehẽ ke Tupã muhã ym ta — aja sawa'e ta mu'e naĩ.

² Anĩ. Páu je'ẽ:

—Anĩ! Aja ym — aja je'ẽ hātã tā te hũ.

Aja Manambe je'ẽ hātã tā te hũ tĩ. Sawa'e ta namõ a'eta je'ẽ hātã tā te hũ. Je'ẽha ke putu'u ym ngã ngi, a'erehe kuja a'eta pandu:

—Páu! Manambe namõ Jerusarẽ ok ta pe eho. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ eho. Ipirer jupã, ame'ẽ rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta namõ pehẽ johu pepandu peho. A'ep tamũi ta namõ pepandu peho. Amõ se Antioki ok ta pe har ta ohõ ta tĩ — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

³ Pe, ame'ẽ ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tĩ. Oho ixo rahã, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamũi ta ukwa ame'ẽ ke amõ awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujuar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu. ⁴ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Páu ta uhyk rahã, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ẽ ta hury katu tĩ. Tamũi ta hury katu tĩ. A'eta pandu:

—Ko pehẽ pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngã pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupã je'ẽha ke jande japandu pandu rahã, jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe heta ngã Jesu rehe jurujuar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngã pe. ⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe parise ta jurujuar katu ame'ẽ ta pu'am. (Moise je'ẽha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ẽ ta pandu:

—Ipirer ke amõ awa ta jupã rahã, katu. Moise mupinim ame'ẽ ke rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ — aja parise ta.

⁶ Ame'ẽ rehe har tamũi ta namõ Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu ngã jupe. ⁷ I'i

atu ame'ë rehe har je'ë hâtã tâ ngã jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihë mu ta! Pehendu katurahã! Yman ihë rehe Tupã usak katu, aja pekwa katu. Pehë ngi har ihë ke a'e jo'ok. Pe, amõ awa ta pe myrandu katu ke ihë apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihë apandu rahã, a'eta riki hendu katu tĩ. ⁸ Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ. Awa ta rehe har Tupã ukwa katu. Amõ awa ta rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe a'eta py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr tĩ. ⁹ Jande aja a'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jande aja Tupã ipy'a katu a'eta rehe tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ, a'erehe Tupã ipy'a jywyr a'eta rehe tĩ. ¹⁰ Katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e. Anĩ. Apo amõ koty peputar. Katu ym aja. Amõ kotyhar rehe amõ awa ta hendu katu te ixo. Ame'ë ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marã ka ym Moise je'ëha rehe jande ramũi ta hendu katuha tĩ. ¹¹ Jete! Jande aja Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu tĩ, a'erehe a'eta ke Tupã muhã katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tĩ, a'erehe Tupã muhã katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

¹² Pe, je'ëha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tĩ. Amõ awa ta namõ a'eta ixo rahã, Tupãma'e pyrãtãha namõ a'eta mukatu hũ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ë ta ke a'eta mukatu hũ. (Aja rahã, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu, ame'ë ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namõ Tupã ixo, aja mujekwa katu tĩ.) Upa katu te ame'ë rehe har pandu pandu ngã pe. ¹³ Upa pandu rahã, Tian pandu:

—Ihë mu ta! Pehendu katurahã! ¹⁴ Amõ awa ta ngi har amõ amõ ta rehe Tupã usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. A'eta riki Tupã kotyhar ta apo 'y. Aja amõ awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ame'ë rehe har jande pe Simã pandu ramõ. Ame'ë riki jetehar te ke. ¹⁵ Ame'ë rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim tĩ. Kujã mupinim. ¹⁶ Tupã pandu:

“Ndawi rainõ ta ihë rehe ipy'a moĩ moĩ ym. A'engi ihë asak katu ta ngã rehe tĩ.

Pe, ihë rehe Ndawi aja hainõ ta ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ.

¹⁷ Pe, upa katu te amõ awa ta ihë rehe ipy'a moĩ moĩ ta tĩ.

Upa katu te amõ awa ta ngi har ihë kotyhar ta aja ixo ta tĩ. Ame'ë ta ke ihë rehe ipy'a moĩ moĩ katu ta tĩ” aja Tupã pandu.

¹⁸ —Yman ame'ë rehe har ngã pe Tupã mujekwa — aja Tian pandu. (“Amõ awa ta” aja pandu rahã: “Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke” aja mujekwa.)

¹⁹ Tian pandu tĩ:

—Jande je'ëha rehe amõ awa ta pyai rahã, katu ym, aja ihë akwa. Hamũi ta ukwaha ke a'eta upa hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo. ²⁰ A'erehe paper pinim ke jamondo ngã pe rahã, katu tiki. Kujã:

(Ita'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha ngã jupe naĩ.) Ame'ë ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ. Ame'ë ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ë rukwer ke pe'u ym tĩ.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Aja jamupinim rahã, katu ta tiki.

²¹ —Aja jande jamupinĩha rehe amõ awa ta hendu katu rahã, Moise je'ëha ke ukwa ame'ë ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ë ke ngã pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ëha ke ngã pandu pandu tĩ. A'erehe Moise je'ëha ke heta ngã ukwa katu. A'erehe ame'ë ta ke muparahy rahã, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amõ awa ta pe paper pinim mondo

²² Antioki ok ta pe Páu namõ mokõi sawa'e ta mondo rahã, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ë ta ukwa katu. Manambe namõ mondo rahã, katu tiki tĩ. Aja tamũi ta ukwa tĩ. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tĩ. Pe, ame'ë ta ngi har mokõi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta mu'am. “Masamba” aja her tĩ. Amõ Sir ke ngã mu'am tĩ. Ame'ë mokõi riki kapitã ta. Jurujar katu ame'ë tama'e kapitã

ta. ²³ Paper pinim ke ame'ẽ ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ẽ ta ke. Ko riki tamũi ta ixo tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo tĩ. Pehẽ pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehẽ katu pexo. Pehẽ riki amõ awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. Jesu rehe pejurujar katu tĩ, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehẽ riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ. Siri ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tĩ.

²⁴ Jande ngi har pehẽ ke amõ ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ẽ ta je'ẽha rehe pejumupyai tĩ, aja jahendu tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ koty jamondo ym. ²⁵ A'erehe jande jajy'ar jaxo. Peteĩhar aja jande jaxo. Mokõi sawa'e ta rehe jasad katu. Ame'ẽ ta ke Manambe namõ jamondo ta apo, pehẽ koty. Páu namõ a'eta oho ta tĩ. Manambe rehe jande japy'a katu. Páu rehe aja tĩ. Japy'a katu ehe tĩ.

²⁶ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amõ ta jukwa tar katu tipe. Anĩ. Páu ta kyje ym ngã ngi. Pandu pandu te we oho rĩ.

²⁷ Pe, mokõi sawa'e ta ke pehẽ pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amõ Sir. Upa katu te jamupinim ame'ẽ ke pehẽ pe a'eta pandu ta tĩ.

²⁸ Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe pehendu ym aja jamupinim rahã, katu tiki, aja jande pe Tupã'ã mujekwa. Aja rahã, katu, aja jakwa katu tĩ. Kuja jõ pehendu katu rahã, katu tiki.

²⁹ (Ita'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha ngã jupe naĩ.) Ame'ẽ ruwa koty ngã mi'u ke amõ ta moĩ. Ame'ẽ ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ẽ rukwer ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Upa ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu. A'ewan.

Aja paper pinim ke mondo.

³⁰ Pe, mokõi sawa'e ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Páu ta namõ mondo tĩ. Pe, Antioki

ok ta pe a'eta uhyk oho. Uhyk rahã, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Pe, paper pinim ke a'eta me'ẽ ngã pe. ³¹ Ame'ẽ ke rehe ngã usak usak rahã, hury katu. Je'ẽha katu ame'ẽ ke paper rehe ihĩ, a'erehe hury katu. Pe, Jesu kotyhar ta namõ Jun pandu pandu hũ. ³² Sir pandu pandu tĩ. Jun riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e tĩ. Sir aja tĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke a'eta mātã katu. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ngã ke a'eta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. ³³ A'ep a'eta pyta rĩ. Pe, a'eta ke Jesu kotyhar ta mujywywyr mondo. Pandu a'eta pe:

—Pehẽ ke jande mu ta muwywyr ame'ẽ ta koty pejywywyr peho! Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu! — aja Jun ta pe ngã pandu.

³⁴ [Anĩ. Sir jywywyr ym oho.

—Apyta we ta rĩ — aja Sir jõ pandu.]

³⁵ Yman atu, ame'ẽ ok ta pe Páu ta pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har a'eta pandu pandu hũ. Ngã pe amõ ta namõ a'eta pandu pandu hũ. Tupã je'ẽha ke a'eta mu'e mu'e hũ tĩ.

Páu ngi amõ koty Manambe oho

³⁶ Heta jahy kanim rahã, Manambe pe Páu pandu:

—Amukwehe te we ok ta rupi Tupã je'ẽha ke japandu pandu jaho. Jande japyrũ ame'ẽ ok ta rupi pame katu te jasad jaho tĩ. Jesu kotyhar ta rehe jasad jaho. A'eta katu ixo my? Jakwa ta. Jasad jaho — aja Páu pandu.

—Jahorahã! — aja Manambe pandu.

³⁷⁻³⁸ Juã Mak ke Manambe raho tar katu. “Anĩ. Raho rahã, katu ym” aja Páu pandu. Amukwehe te we Pansi ok ta pe uhyk rahã, hekoha pe Juã jywywyr oho. Páu ta ke a'e hijar oho. Tupã je'ẽha ke a'e pandu ym oho. ³⁹ Parakyha upa ym rahã, jywywyr oho. Pe, Juã rahoha rehe har Manambe namõ Páu je'ẽ hātã tã te hũ. A'erehe Páu ngi amõ koty Manambe oho. Xi ypa'ũ pe Juã namõ Manambe oho. Jarusu keruhũ pe oho. ⁴⁰ Páu riki Sir namõ oho tar katu. Ame'ẽ mokõi sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja Páu ta pe.

⁴¹ Pe, oho. Si ywy rupi a'eta oho. Siri ywy rupi oho tĩ. Oho ixo rahã, Tupã je'ëha ke a'eta mu'e mu'e oho ixo. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke a'eta mâtã. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ.

16

Páu ta namõ Timo oho

¹ Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho. A'engi Rit ok ta pe uhyk oho tĩ. A'ep Timo ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e. Imãi aja tĩ. Imãi riki jundéu awa. Ipái anĩ. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e. ² Rit ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta pe ixo tĩ. Upa katu te ame'ë ok ta pe har ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ë ke a'e — aja Timo rehe har ngã pandu.

³ Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anĩ. Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki amõ awa ke aja upa katu te ame'ë ok ta pe har ta ukwa katu. Jundéu awa ta ukwa katu. A'erehe Timo rehe ihĩ ame'ë pিরer ke Páu jupã. (Aja rahã, jundéu awa te a'e tĩ, aja jundéu awa ta pe Páu mujekwa tĩ.)

⁴ Amõ amõ ok ta rupi oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke a'eta me'ë me'ë.

—Paper pinim rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke rehe pehendu katu — aja Páu ta pandu pandu.

Amukwehe te we ame'ë paper pinim ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu mondo ame'ë ta mupinim. Tamũi ta mupinim tĩ. ⁵ Aja Jesu kotyhar ta py'a ke a'eta mâtã katu oho. Aja Tupã rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera rahã pame katu te Jesu rehe amõ amõ ta jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

⁶ Hiri ywy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara ywy rupi wata oho ixo tĩ. Asia ywy rupi Tupã je'ëha ke a'eta pandu tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa:

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym — aja Páu ta pe.

⁷ Misi ywy rymy'y rehe uhyk rahã, Mbiti ywy rupi oho tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa tĩ.

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym tĩ — aja Páu ta pe mujekwa tĩ.

⁸ A'erehe Misi ywy rupi asa oho. Pe, Toroa ok ta pe uhyk oho. ⁹ Pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja usak. Masendo ywy pe har riki pu'am u'am. A'e pandu:

—Ihẽ rekoha pe ejur, Masendo ywy pe. Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo ywy y ramũi ruwái koty ihĩ.)

¹⁰ Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe pahar ima'e ke Páu moĩ katu. Masendo ywy pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngã pe japandu jaho. Aja Tupã putar, aja jande jakwa katu. (Ko ihẽ aho tĩ. Ihẽ Ruk. Kome'ë paper ke ihẽ amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

¹¹ Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe, Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhũ pe jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, Nea ok ta pe jahyk jaho tĩ. A'ep jarusu keruhũ ngi jahem jaho. ¹² A'engi Siri ok ta pe jawata jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ë ok ta riki tiha te. Masendo ywy pe ame'ë ok ta ihĩ. Masendo ywy rupi aja tiha me'ë amõ nixói. ¹³ A'ep homa awa tama'e sonda ta ixo tĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe jahyk jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho, aja jakwa katu. Tupã namõ ma'e pandu panduha renda, aja jakwa tĩ. Pe, kũjã ta pe Tupã je'ëha ke japandu pandu jaĩ. ¹⁴ Kũjã ta ngi har peteĩ ixo. Her Ryji. Tiati ok ta pe har a'e. Pan katu te ame'ë muhepyha a'e. Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa ramũi ta aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Páu je'ëha rehe a'e hendu rahã, Tupã mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu.) ¹⁵ Pe, Ryji ke jande jamujahuk. Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.) Pe, jande pe a'e pandu:

—Jesu rehe ihẽ ajurujar katu te aja pekwa rahã, ihẽ rok pe pepyta we rĩ — aja Ryji pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hũ, a'erehe hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amõ kynda raho

¹⁶ Amõ wera rahã, Tupã namõ ma'e pandu panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahã, jande rehe kũjãtãi usak. Ājã

ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we rĩ, ame'ẽ rehe har a'e pandu katu. Usak ym we rĩ, ame'ẽ ke a'e mujekwa katu tĩ. A'erehe kũjãtãi je'ẽha rupi tamatarer ke ijar ta pyhyk hũ. ¹⁷ Pe, Páu raikwer rupi a'e wata ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tĩ. Kuja hãtã pandu pandu:

—Kome'ẽ sawa'e ta riki Tupã rehe paraky u'am. Tupã riki ywate har a'e. Pehẽ ke Tupã muhã katu ta, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu — aja kũjãtãi pandu pandu.

¹⁸ Aja heta wera rahã, pandu pandu. Ame'ẽ ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak rahã, ãjã pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ẽha rupi ihẽ apandu nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

¹⁹ Pahar ãjã uhem oho ingi. Ame'ẽ ke kũjãtãi jar ta usak rahã, ma'e ke kũjãtãi pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer pyhyk ym ta 'y, aja ijar ta ukwa katu. A'erehe Páu ke ijar ta pyhyk. ²⁰ Sir ke pyhyk tĩ. Pe, homa awa tama'e kapitã ta pe raho. Ngã panduha renda pe kapitã ta ixo. Pe, kapitã ta rehe muhyk rahã, a'eta pandu:

—Kome'ẽ ta riki jundéu awa ta ke. Jandema'e ok ta pe har ta ke kome'ẽ ta mu-parahy. ²¹ A'etama'e ukwaha ke kome'ẽ ta mu'e mu'e u'am. Ame'ẽ rehe jahendu katu rahã, katu ym. Homa awa ta riki jande. Amõ koty jande jakwa — aja ijar ta pandu pandu.

²² Aja hetaha ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Páu rehe har je'ẽ je'ẽ hũ. Pe, Páuma'e mundeha ke kapitã ta musak musak ingi. Sirma'e aja tĩ. Pe, amõ ta pe kapitã ta pandu:

—Kome'ẽ ta ke pepirok — aja kapitã ta pandu.

²³ Upa pirok hũ rahã, kyndaha pe kynda raho. Kyndaha harõha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

²⁴ A'erehe harõha kynda katu. Kapy a'ejõhar ame'ẽ pe raho. Pe, myra pe ipy ke munde. Aja kynda katu.

²⁵ Pytun pyter tate rahã, Tupã namõ Páu pandu pandu. Sir aja tĩ. Tupã rehe har a'eta jyngar jyngar tĩ. Ame'ẽ ke rehe kyndaha pe ihĩ ame'ẽ ta hendu uĩ tĩ. ²⁶ Pe, pahar ywy ke katak hũ. Kyndaha katak hũ tĩ. Upa katu te hukwen ke jupirar tĩ. Upa katu te ita tupaham pe pukwar ame'ẽ ke

jujirar ngã ngi tĩ. Kyndaha pe ihĩ ame'ẽ ta ngi jujirar. ²⁷ Kyndaha harõha upak. Pe, kyndaha rukwen pirar ame'ẽ ke rehe usak rahã, upa katu te uhem oho, aja ukwaha naĩ. A'erehe kyse puku ke muhem. ²⁸ Pe, jujukwa tar katu juehe. Anĩ. Hãtã Páu pandu ipe:

—Anĩ! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu te kote'e jande jaxo — aja ipe.

²⁹ Pe, weraha rehe harõha pandu. Amõ werur rahã, ame'ẽ namõ kapy a'ejõhar ame'ẽ pe ujan oho. Ryrýi riki! Páu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho uĩ. Sir ruwa koty wapyk uĩ tĩ. (Aja sawa'e katu ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) ³⁰ Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja harõha pandu.

³¹ Páu ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar katu ehe. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Nde rok wyr pe har ta aja tĩ. Muhã katu ta tĩ — aja Páu ta pandu.

³² Pe, Tupã je'ẽha ke Páu ta pandu pandu ipe. ³³ Hok wyr pe har ta pe pandu pandu tĩ. Pytun pyter pewe rĩ, pe, arahã pirokiha rape ke harõha kutuk kutuk. Y pe kutuk. A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr pe har ta ke mujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu.) ³⁴ Pe, Páu ta ke harõha raho. Hok pe raho. Imi'u ke a'e me'ẽ Páu ta pe. Tupã rehe kyndaha harõha jurujar katu, a'erehe hury katu. Upa hok wyr pe har ta aja tĩ. Hury katu tĩ.

³⁵ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, harõha koty sonda ta ke kapitã ta mondo. Harõha pe a'eta pandu oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahã! Páu ta ke epoir — aja harõha pe.

³⁶ A'erehe Páu ta pe harõha pandu oho:

—Pehẽ ke kapitã ta poir, aja sonda ta ihẽ pe pandu uwyr. A'erehe mã peja pehem peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja harõha pandu.

³⁷ Pe, sonda ta pe Páu pandu:

—Anĩ. Jaho ym ta rĩ. Katu ym ame'ẽ ke jande jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'ẽ rehe har kapitã ta ukwa ym. (Katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e ym riki.)

A'erehe jande ke amō pirok ame'ē ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Anī. Ngā hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe, kyndaha pe jande ke a'eta kynda tī. Apo amō ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Anī. Katu ym aja. “Jande ke pejur piam” aja pepandu peho — aja Páu pandu.

³⁸ Pe, ame'ē ke kapitā ta pe sonda ta pandu oho. Páu ta homa awa ta ke aja kapitā ta hendu rahā, kyje. (Homa awa ta ke kapitā ta mupirok, a'erehe ame'ē ta rehe amō ta parahy ta, aja kapitā ta ukwa, a'erehe ame'ē ngi kyje.) ³⁹ Pe, kyndaha koty kapitā ta oho. Páu ta pe pandu:

—Homa awa ta ke pehē aja jakwa ym pehē rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitā ta pandu.

Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:

—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Páu ta pe.

⁴⁰ Kyndaha ke Páu ta hijar oho rahā, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namō a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngā ke. Aja Tupā rehe har ngā pe a'eta mujekwa katu te we rī. Upa rahā, a'engi a'eta oho.

17

Tesaron ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Ansi ok ta rupi Páu ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tī. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. ² Ame'ē pe Páu ixo oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te a'e ixo oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahā, Tupā je'ēha ke a'e mu'e mu'e. ³ Kirisutu rehe har ngā pe a'e mujekwa katu tī. Kuja a'e mujekwa:

—Kirisutu ke amō ta mupyrara ta me'ē te'e. A'e manō ta me'ē te'e tī. Pe, kwera ta me'ē te'e tī. Ko Jesu rehe har pehē pe ihē apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahā, kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa katu. Jundéu awa ta harō hū ame'ē ke a'e — aja Páu mujekwa.

⁴ Páu ta pandu pandu rahā, amō amō jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Páu namō ame'ē ta ixo. Sir namō ixo tī. Heta amō awa ta

jundéu awa ta ramūi ukwa aja Tupā rehe ipy'a moī moī tī. Ame'ē ta a'ep ixo tī. Ame'ē ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tī. Pe, Páu ta namō ixo tī. Heta kapitā ta aja tī. Jurujar katu tī. Kūjā ta ke ame'ē ta. Pe, Páu ta namō ixo tī.

⁵ Jesu rehe heta te hū ngā jurujar katu, a'erehe amō jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta pe har ta ke ame'ē ta muparahy. Pe, Jasā rok pe johu ngā ujan oho. Páu ta ke kekar oho. Ngā hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngā. ⁶ Anī. Mahem ym. A'erehe Jasā ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tī. Kapitā ta pe raho. Páu ta rehe har a'eta je'ē je'ē hū:

—Jande ok ta pe uhyk uwyr ame'ē ta muparahy ngā ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngā ke oho ixo. ⁷ Ame'ē ta ke hok pe Jasā mupyta. Homa awa tama'e kapitā keruhū je'ēha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amō kapitā keruhū ihī. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitā ta pe hetaha ta je'ē je'ē hū.

⁸ Ame'ē je'ēha namō ngā hetaha ta ke muparahy hū. ⁹ Kapitā ta ke aja tī. Muparahy hū tī. Pe, Jasā ngi tamatarer ke kapitā ta pyhyk. Jasā namō ixo ame'ē ta ngi pyhyk tī. Pe, Jasā ta ke poir. Ame'ē ok ta ngi Páu ta uhem oho rahā, ame'ē tamatarer ke kapitā ta mujywyr ta. Jasā ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹⁰ Pytun rahā, Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tī. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Páu ta uhyk rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho tī. ¹¹ A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupā je'ēha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Páu ta je'ēha riki jetehar te ke my, ame'ē ke ukwa tar katu. A'erehe wera rahā pame katu te Tupā je'ēha rehe a'eta jumu'e mu'e uī. ¹² Pe, heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amō awa ta jurujar katu ehe tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar katu ehe. Kūjā ima'ehū namō ixo ame'ē ta aja tī. Heta jurujar katu ehe tī. ¹³ Mberéi ok ta pe har ta pe Tupā je'ēha ke Páu pandu

pandu tĩ, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok ta pe ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Ngã hetaha ta pe je'ẽ je'ẽ hũ. Ngã hetaha ta ke ame'ẽ ta muparahy tĩ. ¹⁴ Pahar Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Y ramũi rymy'y rehe mondo. Sir pyta we rĩ. Timo pyta tĩ. Mberéi ok ta pe a'eta pyta we rĩ. ¹⁵ Pe, amõ ta Páu ke raho. Ame'ẽ ta Ate ok ta pe Páu ke muhyk raho. A'engi Mberéi ok ta pe ame'ẽ ta jywyr oho. Páu je'ẽha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo pe raho tĩ. Kuja:
 “Pahar ihẽ koty pehẽ mokõi pejur”
 aja Páu je'ẽha ke raho.

Ate ok ta pe Páu ixo

¹⁶ Ate ok ta pe Sir rehe Páu harõ ixo. Timo rehe a'e harõ ixo tĩ. Harõ ixo rahã, ok ta rupi heta ma'e'ã rehe a'e usak usak. Ma'e'ã riki tupã aja ok ta pe har ta ukwaha ngã jupe. (Tupã te rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym aja Páu ukwa katu.) A'erehe Páu pandu jupe: “Mã! Katu ym!” aja jupe. ¹⁷ A'erehe jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke amõ awa ta moĩ moĩ. Ame'ẽ ta namõ pandu pandu hũ tĩ. Wera rahã pame katu te muhepyha renda pe a'e oho tĩ. A'ep uhyk uwyr ame'ẽ ta namõ a'e pandu pandu hũ tĩ. ¹⁸ Pe, amõ sawa'e ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Epi kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã pandu hũ peme'ẽ ke ma'e ke. Ukwa ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páu rehe har pandu.

Jesu rehe har Páu pandu. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu ta uhem, ame'ẽ rehe har a'e pandu tĩ. A'erehe kuja amõ sawa'e ta pandu naĩ:

—Amõ tupã ta rehe har peme'ẽ pandu, aja jakwa — aja sawa'e ta pandu naĩ.

¹⁹ Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. Panduha renda rer Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amõ kotyhar nde eremu'e. Ame'ẽ ke jande jakwa tar katu. ²⁰ Nde erepandu ame'ẽ ke jande jahendu ramõ. Ame'ẽ riki amõ kotyhar jande pe. Ame'ẽ ke jakwa tar katu. Epanurahã! — aja Páu pe pandu.

²¹ Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amõ ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tĩ. Amõ amõ we myrandu pyahu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ẽ ke pandu pandu tar katu tĩ. Aja te'eha a'eta.

²² Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am. Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, aja pekwaha pehẽ jupe, aja ihẽ akwa katu.

²³ Pehẽma'e ok ta rupi ihẽ awata aho axo rahã, mãte hũ ma'e'ã ke rehe ihẽ asak asak. Ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽ ke rehe asak. Pe, amõ ma'e'ã rehe kuja pinĩha ihẽ amahem:

Tupã rehe har jakwa ym.

Ame'ẽ pe kome'ẽ ma'e'ã ke.

—Ame'ẽ ke rehe pekwa ym ha rupi pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe ihẽ apandu ta. ²⁴ A'e riki Tupã te. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Ywa ke a'e mujã tĩ. A'e riki sawa'e te. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ta ke amõ ta mujã.

²⁵ Ame'ẽ pe Tupã te ixo ym. Ma'e ke amõ ta mujã, ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. Marã ka ym amõ me'ẽha ipe. A'e riki me'ẽha ke. A'e riki awa ta pe upa katu te me'ẽ. Ixuweha ke a'e me'ẽ. Katuha ke me'ẽ tĩ. A'erehe ma'e ke marã ka ym amõ me'ẽha ipe. ²⁶⁻²⁷ Peteĩ sawa'e ke a'e mujã. Anã ke a'e. Ame'ẽ ngi upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta uhem. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ rupi ngã ke Tupã te muhãi hã. A'erehe awa nixói te, ame'ẽ ywy nixói. Pe, marã rahã awa ixo ta my, ame'ẽ ke a'e manga katu. Myp ixo ta my, ame'ẽ ke a'e manga katu tĩ. A'e ke amõ kekar kekar rahã, mahem ta nahã my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihĩ.

²⁸ Amõma'e panduha kuja riki:
 “A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tĩ. Jande jawata. Upa katu te jande jama'ema'e.”
 —Pehẽ ngi har amõ mupinĩha ke kuja mupinim:
 “Jande ke Tupã mujã, a'erehe ta'yr ta riki jande” aja mupinim.

²⁹ —Jande riki ta'yr ta rahã, jande aja Tupã riki ixuwe katu a'e tĩ, aja jakwa katu. Ita tawa'ã aja ma'e'ã ixuwe ym te a'e. Ita

tuwyr'ã aja ym a'e tĩ. Ita'ã aja ym a'e tĩ. Upa ame'ẽ ta ixuwe ym te ame'ẽ ta ke aja jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ẽ'ã ta ke amõ ta mujã katu. ³⁰ Aja ym Tupã te. Ma'e'ã amõ mujã rahã, Tupã rehe har ukwa ym a'e, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ukwa ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jywyr ta. Apo upa katu te awa ta pe a'e pandu: "Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo" aja Tupã pandu – aja Páu pandu.

³¹ A'e pandu tĩ:

–Jetehar rupi upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe har Tupã te ukwa ta. Ame'ẽ 'ar ke a'e manga katu. Amõ sawa'e rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Ame'ẽ sawa'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har a'e ukwa katu ta, aja upa ngã pe a'e mujekwa – aja Páu pandu.

³² Kweraha rehe har Páu pandu. Ame'ẽ rehe sawa'e ta hendu rahã: "Mã! Te'e ame'ẽ" aja amõ amõ ta puka puka hũ ehe. Amõ ta pandu ipe:

–Ame'ẽ rehe har amõ we jahendu tar katu tĩ – aja Páu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngã panduha renda ngi Páu uhem oho. Amõ amõ ta inamõ oho. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Amõ sawa'e jurujar katu tĩ. Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amõ kũjã jurujar katu ehe tĩ. Her Nama. Amõ amõ ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ.

18

Korin ok ta pe Páu oho

¹ Ajame'ẽ ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho.

² Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke a'e. Põ ywy pe har a'e. Hakehar rer Pirisi. Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta ke homa awa tama'e kapitã keruhũ muhem mondo. Kapitã keruhũ rer Karáu. A'erehe Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramõ. Korin ok ta pe uhyk ramõ. Itar ywy pe Hom ok ta ihĩ. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho. ³ Ak ta aja pan ianam ame'ẽ ke te'e ok ke Páu mujã tĩ. A'erehe a'eta namõ Páu pyta. ⁴ A'eta namõ

paraky uĩ tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te jundéu awa ta namõ Páu pandu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ẽ ke a'e putar. Amõ awa ta aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e putar tĩ. A'erehe ame'ẽ ta namõ Páu pandu pandu hũ.

⁵ Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo uhyk uwyr tĩ. A'eta uhyk uwyr rahã, (pan ianam ame'ẽ ke te'e ok ke mujã. Ame'ẽ ke a'e hijar.) Pe, Tupã je'eha ke Páu mu'e mu'e jõ ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

–Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ẽ ke a'e – aja Páu pandu pandu.

⁶ Anĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. Páu rehe har a'eta katu ym pandu. A'erehe ima'e mundeha ke Páu mukatak. Xi'aha ke ombor ingi. (Aja ma'e rahã, Tupã je'eha ke a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.) Páu pandu a'eta pe:

–Mupyraraha renda pe peho ta rahã, ihẽ rehe je'eha nixói ta. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu katu pehẽ pe. Anĩ. Pejuru-jar ym ehe. Apo amõ awa ta pe ihẽ apandu ta aho. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe apandu ta aho – aja jundéu awa ta pe Páu pandu.

⁷ Pe, a'eta ke Páu hijar oho. Amõ rok pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu awa ramũ ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a a'e moĩ moĩ katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda rake hok ke ihĩ. ⁸ Amõ sawa'e Jesu rehe jurujar katu tĩ. Her Kiri. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitã a'e. Upa katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ame'ẽ ta ke amõ ta mujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.)

⁹ Amõ pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja Jesu mujekwa ipe:

–Ekyje ym! Epandu pandu katu te we exo rĩ. ¹⁰ Ne namõ ihẽ axo. A'erehe marã ka ym nde ke amõ mahyha. Heta ok ta pe har ta ihẽ rehe jurujar katu ta – aja Jesu mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páu usak.

¹¹ A'erehe Páú pyta rĩ. Tupã je'êha ke a'e mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy rahã, a'ep pyta rĩ.

¹² Ngere ywy pe amõ kapitã pu'am. Homa awa tama'e kapitã a'e. Her Ngari. Arahã, jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páú ke a'eta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho.

¹³ Kuja Ngari pe Páú rehe har a'eta pandu:

—“Tupã rehe ejurujar katu” aja ngã pe kome'ê sawa'e pandu pandu. Aja ym jande jakwa. Amõ kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja — aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.

¹⁴ Páú pandu tate rahã, Ngari pandu py:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Katu ym kome'ê sawa'e ma'ema'e rahã, ame'ê rehe har ihẽ ahendu ta. Jaxer ai ame'ê ma'ema'e rahã, ame'ê rehe har ihẽ ahendu ta tĩ. ¹⁵ Anĩ. Aja ym. Jundéu awa ta je'êha rehe har peje'ê je'ê hũ. Awa rer rehe har peje'ê je'ê hũ tĩ. Pehẽ pekwaha rehe har peje'ê je'ê hũ tĩ. Ame'ê ke rehe ihẽ ahendu ym ta. Ame'ê rehe har pehẽ jupe pepandu pandu peho. Ame'ê rehe har akwa ym ta — aja jundéu awa ta pe kapitã pandu.

¹⁶ Pe, ngã panduha renda ngi a'eta ke kapitã muhem mondo. ¹⁷ Pe, amõ sawa'e ke ame'ê ok ta pe har ta pyhyk. Her Sote. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã a'e. Pe, ngã panduha ruwa koty ame'ê sawa'e ke hetaha ta petek. Anĩ. Ame'ê rehe Ngari usak tar ym. Úkwa tar ym. “Mã peja” aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngã ke.

Antioki ok ta pe Páú jywyr oho

¹⁸ Korin ok ta pe heta Páú ukwer. Jesu kotyhar ta namõ a'e pyta rĩ. A'engi Senkeréi ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páú jãpĩ. Ame'ê ke amõ ta usak rahã, Tupã namõ ma'e Páú manga katu, aja a'eta ukwa katu. Pirisi oho inamõ tĩ. Ak oho inamõ tĩ. A'engi Si ywy pe a'eta oho. ¹⁹ Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta. Hakehar pyta tĩ. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páú ixo oho. Jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. ²⁰ Pe, Páú pe a'eta pandu:

—Yman atu jande namõ se epyta rĩ — aja ipe.

²¹ Anĩ. Páú pyta tar ym. Oho tate rahã, a'e pandu ngã pe:

—Tupã putar rahã, pehẽ koty ihẽ ajywyr ta — aja Páú pandu.

Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhũ pe oho.

²² Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ ngi uhem oho. A'engi Jerusarẽ ok ta pe wata uhyk oho. Jesu kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tĩ. Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tĩ.

²³ A'ep yman atu pyta rĩ. Pe, oho tĩ. Ngara ywy rupi wata oho. Hiri ywy rupi wata oho tĩ. Oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mâtã katu. Aja Tupã rehe har a'e mujekwa katu te we rĩ.

Apor rehe har

²⁴ Ese ok ta pe amõ jundéu awa uhyk uwyr. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe har ke a'e. Ma'e pandu katu a'e. Tupã je'êha ke a'e ukwa katu tĩ. ²⁵ Jesu ma'ema'e ame'ê rehe har amõ mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe har Apor pandu pandu hũ. Ehe har jetehar mu'e mu'e tĩ. (Anĩ. Upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ê ke jõ Apor ukwa katu. Juã mujahuk ame'ê ke jõ a'e ukwa katu tĩ. ²⁶ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym ngã ngi. Ame'ê ke rehe Pirisi hendu. Ak hendu tĩ. Upa hendu rahã, hok pe Apor ke a'eta raho. A'ep Tupã ma'ema'e ame'ê rehe har a'eta mujekwa katu te ipe. ²⁷ Pe, Apor pandu:

—Ngere ywy pe ihẽ aho ta — aja.

A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta paper rehe mupinim. Ame'ê ke Apor raho. Amõ Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ê ta pe kuja mupinim.

“Apor po ke pepyhyk katu ingi” aja mupinim.

Pe, ame'ê ywy pe Apor uhyk rahã, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mâtã katu. A'ep pe har ta rehe Tupã usak katu, a'erehe heta jurujar katu ehe. ²⁸ Ame'ê ta py'a ke Apor mâtã katu. (Ame'ê ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe jundéu awa ta namõ Apor pandu pandu hũ. A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'êha ke a'e mukanim ngã ngi. Tupã je'êha rehe Jesu rehe har ihĩ. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am

ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ ixo ame'ë ke a'e. Aja ngã pe a'e mujekwa katu.

19

Ese ok ta pe Páu oho

¹ Korin ok ta pe Apor ixo rahã, ywy'ã rupi Páu wata oho. Amõ amõ ywy'ã 'ar rupi ok ta ihĩ. Ame'ë rupi wata oho. Pe, Ese ok ta pe uhyk oho. A'ep jumu'eha ta ke a'e mahem. (Ame'ë ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juã mujahukiha mu'e ame'ë ke jõ ame'ë ta ukwa katu. ² Páu pandu a'eta pe:

—Jesu rehe pejurujar katu rahã, pehë rehe Tupã'ã ihĩ katu my? — aja pandu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Tupã'ã rehe har jande jakwa ym te — aja.

³ Páu pandu tĩ:

—Aja rahã, myja pehë ke amõ mujahuk my? — aja.

A'eta pandu:

—Juã mujahukiha aja jande ke amõ mujahuk — aja ipe.

⁴ Pe, Páu pandu:

—Juã mujahuk rahã, kuja ngã pe mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak mondo, aja ngã pe mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe Juã pandu: “Ihë raikwer rupi amõ sawa'e uwyr ta. Ame'ë rehe pejurujar katu” aja Juã pandu. Juã raikwer rupi uwyr ame'ë ke Jesu — aja Páu pandu.

⁵ Ame'ë ke sawa'e ta hendu rahã, a'eta ke amõ mujahuk. Jesu je'ëha rupi mujahuk. (Aja Jesu kotyhar ke a'eta apo 'y, aja ngã pe mujekwa.) ⁶ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, ame'ë ta ãkã rehe ipo ke Páu mujar. Pe, ame'ë ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Pe, amõ amõ awa ta je'ëha a'eta pandu pandu. (Aja rahã, Tupã'ã ihĩ katu a'eta rehe, aja mujekwa katu.) Tupã je'ëha rehe har a'eta pandu pandu tĩ. ⁷ Ame'ë ta awa py mokõi sawa'e ta hetaha.

⁸ Mahapyr jahy rahã, ngã namõ Páu pandu pandu hũ. Pandu rahã, ngã ngi a'e kyje ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jesu riki Tupã mu'am me'ë ke. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ë ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ jurujar katu rahã:

“Ihë kotyhar ke nde apo 'y. Ihë namõ nde erexo ta” aja Tupã pandu. ⁹ Anĩ. Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar ym. Tupã ma'ema'e ame'ë rehe har katu ym a'eta pandu. Ngã hetaha ta pe a'eta pandu: “Pejurujar ym” aja pandu. A'erehe ame'ë ta ke Páu hijar oho. Jesu kotyhar ta ke a'e raho inamõ. Ame'ë ta ke jõ Páu mu'e mu'e. Wera rahã pame katu te amõ jumu'eha renda pe a'e mu'e. Jumu'eha renda riki amõ sawa'ema'e. ¹⁰ Her Tira. Aja mokõi warahy 'ar rahã, Páu mu'e. A'erehe Tupã je'ëha rehe heta Asia ywy pe har ta hendu. Heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

¹¹ Tupãma'e pyrãtãha namõ Páu mukatu hũ. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ.

¹² A'erehe pan kurer ta ke Páu rehe ngã mujar. Pan ra'yr ta ke mujar ehe tĩ. Ame'ë ta ke ahy ixo ame'ë ta pe ngã raho rahã, katu oho. ãjã ta ke muhem mondo amõ ta ngi tĩ. ¹³⁻¹⁴ Ko amõ jundéu awa ta ixo. Sewa ra'yr ta riki ixo. Kuja hetaha, awa po wajar mokõi. Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. A'eta wata wata ixo. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke a'eta muhem mondo tĩ. Pe, Páu aja Jesu je'ëha rupi a'eta ãjã ke muhem ta tipe manga. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ãjã pe a'eta pandu:

—Jesu rehe har Páu pandu pandu. Ame'ë je'ëha rupi japandu: “Ehem eho” — aja ãjã pe Sewa ra'yr ta pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe ãjã pandu:

—Jesu rehe har ihë akwa katu. Páu rehe har ihë akwa katu tĩ. Pehë anĩ. Awa pehë my? — aja ãjã pandu.

¹⁶ Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e opor oho. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ke opor oho a'eta rehe. Pyrãtã opor oho a'eta rehe. Pe, ityk. Hok ngi sawa'e ta ke muhem mondo. Karãiha rape ke rã muhem raho. Jawe te'e uhem oho tĩ. ¹⁷ Ame'ë rehe har heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ese ok ta pe ixo ame'ë ta hendu. Hendu rahã, upa ngã jumukahem hũ ingi. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Jesu rehe har ngã pandu katu te. ¹⁸ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, heta

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e ukwaha ke a'eta ma'ema'e ixo rĩ. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu uwyr. ¹⁹ Ngã hetaha ta pyter pe pandu uwyr. Ngã hetaha ta pyter pe heta paper ke ame'ẽ ta werur tĩ. Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke werur. Pe, hany. Upa ukwái. Paper rehe muhepyha manga rahã, tamatarer heta te hũ tiki. Kuja, 50.000 wera rahã, paraky ame'ẽ muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ẽ ke ngã hany. Upa ukwái. (Aja pajema'e ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.) ²⁰ Ukwái ha rehe ngã usak rahã, Tupã je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. Tupã je'ẽha riki pyrãtã te, ame'ẽja saka, a'erehe heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngã mutyapu hũ

²¹ A'engi: "Masendo ywy rupi ihẽ aho ta. A'engi Ngere ywy rupi aho ta tĩ. A'engi Jerusarẽ ok ta pe ahyk ta aho" aja Páu pandu. Kuja a'e pandu tĩ:

—Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe ihẽ asak rahã, Hom ok ta pe ihẽ aho ta tĩ — aja Páu pandu.

²² A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e mondo py. Inamõ Era ke mondo tĩ. Páu namõ ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Asia ywy pe Páu pyta we rĩ.

²³ Arahã Ese ok ta pe Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ. Putar ym, a'erehe je'ẽ je'ẽ hũ. ²⁴ Neme riki ngã ke muparahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep Ndia rehe ngã jumu'eha renda ihĩ. Ndia riki imãĩ keruhũ. Tupã aja a'ep pe har ta ukwaha ngã jupe. Jumu'eha renda aja saka ok ra'yr ke Neme mujã mujã. Ita tuwyr ke te'e mujã mujã. Miasu ta heta tĩ. Ame'ẽ ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tĩ. ²⁵ Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'ãi tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahã! Jande jama'eha namõ tamatarer japyhyk katu, aja pekwa katu. ²⁶ Apo Páu rehe har pekwa. A'e je'ẽha rehe pehendu tĩ. Kuja a'e pandu: "Ipo pe ma'e'ã jande jamujã ame'ẽ ke Tupã ym" aja Páu pandu. A'erehe a'e je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke heta ngã muruwak

mondo. Upa Asia ywy pe har ta aja tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak mondo tĩ. (A'erehe ma'e'ã ke hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.) ²⁷ Katu ym aja. Jande jamujã mujã ame'ẽ ke jaxer, aja amõ ta ukwa ta. Amõ we tĩ. Ndia rehe ngã jumu'eha renda ke ngã hijar ta oho tĩ. Mujaxer ta tĩ. Katukweriha ke mumba ta tĩ. Ndia riki katu te. Jande mõi keruhũ riki a'e. Tupã aja jande jupe. Asia ywy pe har ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Amõ ywy pe har ta aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu ehe tĩ — aja Neme pandu.

²⁸ Ame'ẽ je'ẽha rehe ngã hetaha ta hendu rahã, parahy te hũ. Hãtã pandu pandu hũ ixo:

—Ndia riki katu te me'ẽ ke! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hũ.

²⁹ A'erehe upa ok ta rupi ngã mutyapu tyapu hũ oho ixo. Pe, Ngái ke ngã hetaha ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tĩ. Ngã jy'ariha renda keruhũ pe pyhyk raho. Ngái ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namõ wata ixo ame'ẽ ta ke a'eta. ³⁰ Ngã hetaha ta pe Páu pandu tar katu oho tĩ. Anĩ. A'e ke Jesu kotyhar ta mupyta. ³¹ Asia ywy pe har tama'e kapitã ta je'ẽha mondo ipe tĩ. Páu pe mondo. Páu rehe katu ame'ẽ ta ke a'eta. Kuja je'ẽha ke mondo:

—Ngã jy'ariha renda keruhũ pe eho ym — aja Páu pe.

³² Pe, ngã jy'ariha renda keruhũ pe hetaha ta mutyapu tyapu te hũ. Amõ amõ ta pukái pukái hũ. Amõ amõ ta riki amõ kotyhar pukái pukái hũ. Upa ka'u te'e. A'erehe upa tate ngã hetaha ta ukwa ym ma'e. Ma'ewã ngã jy'ar uwyr my? ³³ Ame'ẽ ke ukwa ym. Arexan riki ngã ke mujy'ar, aja amõ ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta mupu'am, a'erehe aja amõ ta ukwa. Hetaha ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahã, ipo ke Arexan mukatak. (Aja ngã je'ẽha ke a'e muputu'u ngã ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe ngã parahy, ame'ẽ ke a'e mukatu ta tipe. ³⁴ Anĩ. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha ta ukwa rahã, pukái pukái we hũ rĩ. I'i atu kuja hãtã pandu pandu hũ:

—Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hũ.

³⁵ Pe, i'i atu ngã hetaha ta tyapuha ke ok tama'e mupiniha muputu'u ngã ngi. Kuja pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe har ta usak usak katu. Ame'ẽ rehe har upa ngã ukwa. Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e. Ywa ngi i'ã u'ar. Ita'ã ke u'ar. Ame'ẽ ke upa ngã ukwa katu tĩ. ³⁶ Ame'ẽ rehe har marã ka ym jaxer amõ panduha ke. A'erehe mã peja peputu'u katu. ³⁷ Pemutyapu hũ ym tĩ. Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái ta mukanim ym. “Ndia jaxer” aja jande mãi keruhũ rehe har a'eta pandu ym tĩ. Mã! Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewã my? ³⁸ Amõ rehe har Neme pandu tar katu rahã, ngã panduha renda pe a'e raho katu. Inamõ ixo ame'ẽ ta oho katu tĩ. A'ep kapitã ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta. A'ep amõ ta rehe har Neme ta pandu pandu katu ta. ³⁹ Amõ kotyhar pepandu pandu tar katu rahã, a'ep peho katu tĩ. Ngã ke amõ ta mujy'ar rahã, ame'ẽ rehe har pepandu katu. Kapitã ta ruwa koty amõ ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta. ⁴⁰ Taramõ te jande jamutyapu hũ. Kapitã keruhũ namõ jajumai jaxo, aja amõ ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hũ te'e. Ame'ẽ rehe har marã ka ym japanduha ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupiniha pandu.

⁴¹ Upa pandu rahã, ngã hetaha ta ke a'e muhãi mondo.

20

Masendo ywy rupi Páu oho. Ngere ywy rupi a'e oho tĩ.

¹ Ngã mutyapuha upa putu'u rahã, Jesu kotyhar ta ke Páu mujy'ar. Ame'ẽ ta ke a'e muhury katu. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Pe, Páu pandu:

—Ihẽ aho ta — aja.

² Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ẽ rupi wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e. Muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Pe, Ngere ywy pe Páu uhyk oho. ³ A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe, Si ywy pe a'e oho Tate. Jarusu keruhũ pe oho Tate. Arahã a'e ke jundéu awa ta jukwa ta aja Páu ukwa. A'erehe Masendo ywy

rupi wata oho rahã, katu aja a'e ukwa. (Aja rahã, jukwa ym ta, aja ukwa katu.) ⁴ Páu namõ Pi ra'yr oho tĩ. Her Sopato. Mberéi ok ta pe har a'e. Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e. Sekũ oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e tĩ. Ngái oho tĩ. Nder ok ta pe har a'e. Tik oho tĩ. Asia ywy pe har a'e. Toro oho tĩ. Asia ywy pe har a'e tĩ. ⁵ Timo oho tĩ. Ame'ẽ ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho. A'ep Páu rehe a'eta harõ ixo. Pe, ihẽ rehe Páu uhyk uwyr. Ihẽ Ruk. ⁶ Siri ok ta pe ihẽ axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha upa rahã, a'engi jande mokõi jaho. (Ame'ẽ wera rahã, mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ẽ ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta pe jande jaho. Jarusu keruhũ pe jaho. Awa po wajar peteihar upa jaker rahã, pe, jahyk jaho. A'ep awa po wajar mokõi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páu usak. A'ejõhar usak ngã rehe.

⁷ Nomin pytun rahã, upa Jesu kotyhar ta jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja Jesu manõha rehe a'eta ukwa ukwa uĩ.) Ngã pe Páu pandu pandu hũ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Páu oho ta, a'erehe pandu pandu we hũ. Pytun pyter rahã, ma'e pandu pandu we hũ rĩ. ⁸ Jande jayy'ariha renda pe heta ma'e weraha ihĩ. Ywatehar henda ihĩ ame'ẽ pe jande jayy'ar jaĩ. ⁹ Pe, awa ma'ãha rape 'ar pe ta'ynuhu wapyk uĩ. Her Euti. Páu pandu pandu u'am rahã, Euti pyhíy katu te hũ. Pe, ukwer katu. Pe, ywy pe u'ar ukwap. Pi! Mahapyr ywatehar henda ngi u'ar ukwap. Amõ ta oho piam rahã, pete'e manõ oup. ¹⁰ Pe, Páu wyjy oho ehe. Ipynarãi pe wapyk oho ehe. Pyhyk, pe, amõ ta pe a'e pandu:

—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páu pandu.

¹¹ Pe, ywatehar henda pe Páu Jupir oho tĩ. Upa ma'e ke u'u rahã, pandu pandu we hũ ngã pe tĩ. Aja te'e xu'em oho. ¹² Pe, a'engi Páu oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ẽ ke hok pe amõ ta mujywyr raho. Katu jywyr oho. Upa ngã hury katu.

Mire ok ta pe Páu uhyk oho

¹³ Jande pe Páu pandu:

—Jarusu keruhũ pe peho. Aso ok ta pe peho. Ihẽ riki pe rupi ihẽ aho ta. A'ep pehẽ

namō jarusu keruhū pe ihē apor ta aho tī — aja jande pe.

A'erehe jarusu keruhū pe jande japor jaho. Ame'ē pe Aso ok ta pe jahyk py jaho. ¹⁴ A'ep jande rehe Páu uhyk uwyr rahā, jarusu keruhū pe a'e opor oho tī. A'engi ame'ē pe Mitire ok ta pe jahyk jaho. ¹⁵ A'engi jande jaho tī. Ame'ē ku'ē rahā, Ki ypa'ū rake rupi jasa jaho. ¹⁶ Amō ku'ē rahā, Sā wyw pe jahyk jaho. Amō ku'ē rahā, Mire ok ta pe jande jaho. Asia wyw pe Páu pyta tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa jaho. Pahar Jerusarē ok ta pe Páu uhyk tar katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha wera rahā, uhyk tar katu. Uhyk rahā, katu ta ipe, aja Páu ukwa. Ngā mi'u matyriha weraha rer Penteko.

Ese ok ta pe har tamūi ta namō Páu pandu pandu

¹⁷ Mire ok ta pe Páu ixo rahā, Ese ok ta pe har ta tamūi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu.

“Pahar ihē koty pejur” aja myrandu a'e mondo.

¹⁸ Pe, tamūi ta uhyk uwyr ehe rahā, Páu pandu:

—Asia wyw pe ihē ahyk py ajur rahā, a'engi ihē rehe har pekwa katu. Myja pehē namō ihē axo, ame'ē ke pekwa katu. ¹⁹ Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e miasu aja ima'e parakyha ke ihē ama'ema'e hū. Tupā je'ēha ke ihē amu'e mu'e hū axo. “Katu te ihē” aja ym akwa. Aja ihē axo rahā, ihē amu'e mu'e rī. Amō ta jurujar ym ehe rahā, ihē ajixi'u tī. Ihē ke jundéu awa ta mahy tar katu rahā, ame'ē ngi ihē akyje ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rī. ²⁰ Heta pejy'ar rahā, pehē ke ihē amu'e hū. Pehē rok pe ihē amu'e hū pehē ke tī. Pehē pe ma'e katu ame'ē ke upa katu te ihē amu'e, aja pekwa katu tī. ²¹ Kuja ihē apandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Jesu rehe pejurujar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te” aja jundéu awa ta pe ihē apandu pandu hū. Aja amō awa ta pe ihē apandu pandu hū tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

²² —Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. Tupā'ā putar, a'erehe ihē aho axo. A'ep ma'e ihē rehe uhyk ta ma? Ihē akwa ym.

²³ Kuja jō ihē akwa katu. Ok ta pe pame katu te Tupā'ā mujekwa ihē pe. Kuja mujekwa. Ihē ke amō ta mahy tar katu. Kyn-daha pe ihē ke amō ta kynda tar katu raho tī, aja ihē pe mujekwa. ²⁴ Pe, ihē ke amō ta jukwa ta rahā, ngā ngi ihē akyje ym ta. Tupā je'ēha ke ihē apandu we ta rī. Ngā ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta rī. Ame'ē rehe har ihē apandu, ame'ē ke ihēma'e parakyha. Ame'ē ke ihē pe Jesu me'ē. Pe, ame'ē parakyha ke ihē amumba tar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

²⁵ —Upa pehē renda rupi ihē awata aho rahā, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu pandu. Myja katu pexoha Tupā putar my, ame'ē rehe har ihē amu'e katu pehē ke. Apo ihē rehe pesak ym te ta tī. ²⁶ Apo jete har te pehē pe ihē apandu katu tī. (Upa katu te Jesu rehe har pehē pe apandu pandu. Upa amu'e mu'e hū.) A'erehe mupyraraha renda pe pehē ngi har amō oho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói. ²⁷ Ma'e Tupā putar, ame'ē rehe har upa katu te pehē pe ihē apandu. ²⁸ Pesak katu pehē juehe pexo. Aja rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo tī. Ame'ē parakyha ke pehē pe Tupā'ā me'ē. Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke pehē. A'erehe ame'ē ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Ta'yr manōha rupi a'e ipy'a jywyr ngā rehe.

²⁹ —Ihē raikwer rupi amō ta uwyr ta. Ame'ē ta pehē rehe uhyk ta, aja akwa katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta muka'u ka'u te'e hū ta. Jurujar katu ame'ē ta ukwa katuha ke amō koty ame'ē ta muruwak ta mondo, aja ihē akwa katu. Katu ym aja. ³⁰ Jete. Pehē pyter ngi har amō ta pu'am ta. Ame'ē ta te'e ma'e pandu ta. Amō amō ta jurujar katu ame'ē ta ke a'eta muka'u ka'u te'e ta. Aja ame'ē ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja muruwak ta. ³¹ A'erehe pesak katurahā! Aja rahā, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa katurahā! Mahapyr warahy 'ar rahā, pehē ke ihē amu'e mu'e hū. Wera rahā, ihē amu'e mu'e hū. Pytun rahā, ihē amu'e mu'e hū tī. Pehē ngi har amō ta jurujar ym ame'ē ta rehe ihē ajixi'u hū tī.

³² —Apo pehē rehe har Tupā namō apandu: “Mā peja Ese ok ta pe har ta rehe esak katu.” Jete har te ke. A'e usak katu ta pehē rehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu. Aja rahā, ame'ē myrandu namō pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta rī. Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e mupyta katu. Ame'ē ke me'ē me'ē ta. Aja pehē pe tī. Me'ē me'ē ta tī. ³³ Amō tama'e tamatarer rehe ihē py'a ihē amoī ym. Amō tama'e mundeha rehe ihē py'a ihē amoī ym tī. ³⁴ Ihē aparaky hū. Aja tamatarer ihē apyhyk. Ame'ē pe ihēma'e ke ihē ajo'ok. Ihē namō ixo ame'ē ta pe ihē ame'ē tī. Ame'ē ke ihē riki ajo'ok tī. Ame'ē rehe har pekwa katu. ³⁵ Ihē aja peparaky katu rahā, katu tiki. Aja rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe jande jame'ē me'ē katu. Jesu pandu ame'ē ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amō ngi ma'e ke amō pyhyk rahā, hury we. Pe, amō pe amō me'ē rahā, hury katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ē ta pe jame'ē me'ē katu rahā, katu tiki) — aja tamūi ta pe Páu pandu.

³⁶ Upa Páu pandu rahā, tamūi ta namō ipynarāi pe wapyk. Pe, Tupā namō a'eta pandu pandu. ³⁷ Pe, Páu ke Ese ok ta pe har tamūi ta jumā juman rahā, jixi'u hū. Huwa ke a'eta pyter pyter tī. (Aja ipy'a katuha ke mujekwa.) ³⁸ “Ihē rehe pesak ym te ta tī” aja Páu pandu ramō. Ame'ē je'ēha rehe tamūi ta pyai te. Pe, jarusu keruhū tui ame'ē pe Páu namō a'eta oho.

21

Jerusarē ok ta pe Páu uhyk oho

¹ “Jaho ta” aja japandu ngā pe. Pe, upa ngā po rehe japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, Ese ok ta pe har tamūi ta jywyr oho. Hok pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhū pe jande japor jaho. A'engi jaho tī. Ko ypa'ū pe katu te jahyk jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Ho ypa'ū pe jahyk jaho tī. A'engi Pa ok ta pe jahyk jaho tī. (Jande jaho tar katu ame'ē pe ame'ē jarusu keruhū oho ym, a'erehe ame'ē ke jahijar.) ² A'erehe a'ep amō jarusu keruhū ke jande jamahem. Seni ywy pe oho ame'ē ke ame'ē jarusu keruhū. Ame'ē

pe japor jaho tī. Pe, jaho tī. ³ Xi ypa'ū rehe jasak rahā, ame'ē rake rupi jasa jaho. Jande jywa'i koty ypa'ū ihī. Pe, Si ywy pe jaho jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep upa ma'e ke raho ame'ē ke jarusu keruhū jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhū ngi jahem jaho. ⁴ A'ep Jesu kotyhar ta ke jamahem. Ame'ē ta namō japyta rī. (Amō jarusu keruhū jamahem ym.) A'erehe a'ep awa po wajar mokōi jaker rī. Tupā'ā je'ēha rupi ame'ē ta pandu:

—Jerusarē ok ta pe eho ym — aja Páu pe pandu.

(Anī. “Ihē aho ta me'ē te'e” aja Páu pandu.)

⁵ Pe, jarusu keruhū ohoha angaha ke rehe uhyk rahā, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu te Jesu kotyhar ta jande namō wata oho. Hakehar ta ke raho tī. Ta'yn ta ke raho tī. Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y rehe jahyk jaho rahā, upa jande pynarāi pe jawapyk. Pe, Tupā namō upa japandu pandu. ⁶ Upa ngā po ke japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, jarusu keruhū pe japor jaho. Hok pe a'ep pe har ta jywyr oho.

⁷ Pe, jaho tī. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe, Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhū ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. Ame'ē ta namō japyta. ⁸ A'ep peteī jaker. Ame'ē ku'ē rahā jawata jaho. Pe, Sesaréi ok ta pe jahyk jaho. A'ep Siri rok pe japyta. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Amukwehe te we Jerusarē ok ta pe ngā mi'u ke a'e me'ē me'ē. Awa po wajar mokōi sawa'e ta namō a'e me'ē me'ē. Siri riki ame'ē ta ngi har peteī. ⁹ Tumeme tajyr ta ipe. Kūjā ta ixo te'e rī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta tī. ¹⁰ A'ep japyta we rahā, amō sawa'e uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Her Angambo. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e tī. ¹¹ Jande rehe a'e uhyk rahā, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e jo'ok ingi. Ame'ē pe jupukwar juehe. Ipyta ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tī. Pe, jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupā'ā mujekwa: “Ihē aja kome'ē ku'a rupi har jar ke jundéu awa ta pukwar ta tī. Aja Jerusarē ok ta pe ixo ame'ē ta ma'e ta. Pe, amō awa ta pe kome'ē jar ke

a'eta raho ta" aja Tupã'ã mujekwa — aja Angambo pandu.

¹² Ame'ẽ ke rehe jahendu rahã, Páu pe japandu hũ. A'e pe har ta pandu hũ tĩ. Kuja:

—Jerusarẽ ok ta pe eho ym — aja Páu pe jande johu japandu hũ.

¹³ Anĩ. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihẽ ke pemupyai ym. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ke amõ pukwar rahã, pete'e ta ihẽ axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ihẽ ajurujar katu ehe, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ — aja jande pe Páu pandu.

¹⁴ Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja jõ jande japandu:

—Tupã putar ame'ẽ ke ema'e katu! — aja ipe.

Pe, jande jaje'ẽ ym we tĩ.

¹⁵ A'ep jande japyta we rĩ. Pe, jandema'e jamoĩ katu rahã, Jerusarẽ ok ta pe jaho.

¹⁶ Jande namõ amõ amõ Sesaréi ok ta pe har ta oho tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amõ sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ũ pe har a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

¹⁷ Jerusarẽ ok ta pe jande jahyk rahã, jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk katu jande ngi. ¹⁸ Hury katu. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasad jaho ehe tĩ. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitã ta jy'ar tĩ. Tamũi ta ke a'eta. ¹⁹ Upa ame'ẽ ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahã, upa katu te a'e ma'ema'e ame'ẽ ke a'e pandu pandu a'eta pe. Amõ awa ta renda rupi wata oho rahã, Tupã je'ẽha rupi ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu a'eta pe. ²⁰ Ame'ẽ je'ẽha rehe hendu rahã, Tupã pe a'ep pe har ta pandu:

—Nde jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Tian ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te hũ jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ ta Moise je'ẽha rehe hendu katu we rĩ. ²¹ Kuja nde rehe har ame'ẽ ta ukwa. Amõ awa tama'e ywy rehe jundéu awa ta ixo. Ame'ẽ ta pe kuja nde eremu'e: "Moise je'ẽha ke pehijar. Mã peja pehẽ ra'yr pirer ke pejupã

ym. Jundéu awa ramũi ta ukwaha rehe pehendu ym tĩ" aja nde eremu'e, aja sehar ta ukwaha naĩ. ²² Se nde erehyk erejur, aja sehar ta ukwa ta. ²³ Myja ta apo my? Kuja jande japandu ame'ẽ ke ema'erahã! Kuja katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupã pe ma'e ke ame'ẽ ta manga katu. Ame'ẽ ke upa ym we rĩ. ²⁴ Jundéu awa ta ukwaha aja ame'ẽ sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho. Ame'ẽ ta namõ eho. Tupã pe ma'e ke a'eta me'ẽ ta oho, ame'ẽja saka. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta me'ẽ ta oho. Ame'ẽ tama'e ke rehe nde emuhepy eho. Aja rahã, ame'ẽ ta'a ke amõ jãpĩ ta. Aja rahã, nde rehe har sehar ta hendu ame'ẽ ke te'e, aja upa ngã ukwa ta. Moise je'ẽha rehe nde erehendu katu tĩ, aja upa ngã ukwa ta tĩ. ²⁵ Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Amukwehe we ame'ẽ ta pe paper pinim jande jamondo. Kuja japandu:

"(Ma'e'ã riki tupã aja amõ ukwaha jupe naĩ.) Ame'ẽ ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ. Ame'ẽ ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

So'o juwyk aja amõ ta te'e jukwa ame'ẽ rukwer ke pe'u ym tĩ.

Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ."

—Aja amõ awa ta pe jande jamupinim — aja Tian pandu.

²⁶ (Ame'ẽ ke rehe Páu hendu katu.) A'erehe tumeme sawa'e ta ke a'e raho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, jundéu awa ta ukwa aja ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ame'ẽ ta namõ ipy'a ngi a'e juhyk oho. Upa rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e ixo oho. Jundéu awa tama'e pa'i ta pe weraha mangaha ke a'e pandu oho. Myja rahã, ipy'a juhykiha upa ta my, ame'ẽ ke pandu oho. Ame'ẽ weraha uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ma'e ke a'eta werur ta. Tupã pe me'ẽ ta, ame'ẽja saka. Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta. Sawa'e ta pame katu te werur ta. Páu werur ta tĩ.

Páu ke jundéu awa ta pyhyk

²⁷ Awa po wajar mokõi wera upa tate rahã, Páu rehe amõ jundéu awa ta usak. Asia ywy pe har ta ke a'eta. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta usak ehe.

Ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu pandu hũ. Pe, muparahy. Pe, Páu ke hetaha ta pyhyk. ²⁸ A'eta hãtã pandu:

—Jundéu awa ta! Pejur! Kome'ẽ sawa'e riki jundéu awa ta rehe har katu ym pandu. “Moise je'ẽha rehe pehendú ym” aja a'e pandu oho tĩ. “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki jaxer” aja a'e pandu oho tĩ. Aja upa kome'ẽ ywy rupi a'e pandu pandu oho. Kome'ẽ jumu'eha renda keruhũ riki katu te, aja jande jakwa. Anĩ. A'ep amõ awa ta ke a'e muhyk raho apo. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe kome'ẽ renda keruhũ ke a'e mujaxer — aja ngã hetaha ta pandu hũ.

²⁹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Toro ke Páu muhyk, aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe aja pandu, ma'e, mujaxeriha rehe har pandu. Toro riki Ese ok ta pe har ke a'e. Amõ awa ke a'e. Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e. Kwehe Jerusarẽ ok ta rape rupi Páu wata ixo rahã, Toro namõ a'e wata ixo. Ame'ẽ ke rehe hetaha ta usak. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe raho aja ukwaha naĩ. (Anĩ. A'ep Páu raho ym.)

³⁰ Upa ok ta rupi muka'u ka'u te'e hũ ngã ke. Páu koty ngã hetaha ta ujan oho. Pe, pyhyk. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi hykýi muhem raho. Pe, pahar jumu'eha renda keruhũ rukwen ke amõ ta kynda. ³¹ Páu ke hetaha ta jukwa tar katu rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe amõ pandu oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ke a'e. “Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta mutyapu tyapu hũ” aja pandu oho. ³² Pahar sonda ta namõ kapitã keruhũ ixoty ujan oho. Amõ kapitã ta ke a'e raho tĩ. Ngã hetaha ta koty ujan oho. Kapitã keruhũ rehe hetaha ta usak rahã, Páu ke a'eta poir. Petekiha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta usak tĩ. ³³ Páu rehe kapitã keruhũ uhyk rahã, a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokõi ita tupaham pe pepukwar! — aja kapitã keruhũ pandu.

(Jaxer te ame'ẽ ke Páu aja kapitã keruhũ ukwaha naĩ. A'erehe mokõi ita tupaham pe pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:

—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ẽ ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitã keruhũ pandu.

³⁴ Amõ amõ ta hãtã pandu pandu. Amõ koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hũ. Ma'ewã mutyapu hũ my, ame'ẽ rehe har kapitã keruhũ ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitã keruhũ pandu.

³⁵⁻³⁶ Ok myta rehe Páu namõ sonda ta uhyk rahã, hetaha ta parahy te hũ ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hãtã pandu hũ:

—Ererahã! Jajukwarahã! — aja hetaha ta pandu hũ.

A'erehe Páu ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahã, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

Páu je'ẽha ke

³⁷ Sonda ta rok pe Páu ke muxe tate rahã, sonda tama'e kapitã keruhũ pe Páu pandu:

—Ne namõ ma'e ihẽ apandu tar katu — aja ipe.

Kapitã keruhũ pandu ipe:

—Ngere awa je'ẽha ke nde erekwa katu my? (Ame'ẽ jõ ihẽ akwa katu) — aja Páu pe.

—Akwa katu ihẽ — aja Páu pandu.

³⁸ —Aja rahã, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngã hetaha ta ke ame'ẽ eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hũ ngã jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixói te ame'ẽ pe mujy'ar. Pe, kapitã keruhũ namõ jumai ixo — aja Páu pe kapitã keruhũ pandu.

³⁹ Páu pandu:

—Anĩ. Ihẽ riki aja ym. Ko jundéu awa ihẽ. Tar ok ta pe har ihẽ. Esarahã! Ngã pe ihẽ apandu tar katu — aja kapitã keruhũ pe pandu. Syri ywy rehe Tar ok ta ihĩ. Ame'ẽ ke ok ta tiha te hũ!

⁴⁰ Kapitã keruhũ pandu:

—Ererahã! Ngã pe epandu — aja Páu pe.

Pe, myta 'ar pe Páu pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngã je'ẽha ke a'e muputu'u ngã ngi.) Ngã putu'u rahã, Páu pandu ngã pe. Jundéu awa je'ẽha namõ pandu:

22

¹ —Sa'e ta! Pehendu katurahã! Ihẽ mu ta! Pehendu katu tĩ. Tamũi ta! Pehendu katu

tĩ. Ihẽ juehe har apandu ta pehẽ pe — aja Páu.

² Jundéu awa je'ẽha namõ Páu pandu pandu. Ame'ẽ rehe ngã hetaha ta hendu rahã, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:

³ —Ko jundéu awa ihẽ. Tar ok ta pe har ihẽ. Syri ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ tiha aho. Ngamari namõ ihẽ ajumu'e. Moise je'ẽha rehe jande ramũi ta hendu katu. Ame'ẽ ke a'e mu'e katu te ihẽ ke tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehẽ aja ihẽ amukwehe te we tĩ. ⁴ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara tĩ. Ajukwa tĩ. Sawa'e ta ke ihẽ apyhyk, pe, kyndaha pe ihẽ akynda araho tĩ. Kũjã ta aja tĩ. Apyhyk rahã, kyndaha pe ihẽ akynda araho tĩ. ⁵ Ihẽ rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu rahã, ma'e ke pekwa ta tĩ. Ihẽ apandu a'am ame'ẽ ke jetehar te ke, aja pekwa ta tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu rahã, pekwa ta tĩ. Ame'ẽ ta ngi paper pinim ihẽ apyhyk. Jande mu ta pe ame'ẽ ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ apyhyk oho. Jerusarẽ ok ta pe amujywyr ta tipe. A'ep ame'ẽ ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

Tupã koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'ẽ rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; 26.12-18)

⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ awata aho axo. Warahy jandar tate rahã, Ndama ok ta pe ahyk tate aho axo. Arahã pahar ywa ngi ihẽ rake rupi ma'e wera te hũ. ⁷ Ywy rehe ihẽ a'ar. Jande je'ẽha aja ihẽ ahendu. Kuja ihẽ pe pandu: “Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my?” aja ihẽ ahendu. ⁸ Ihẽ apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. A'e pandu ihẽ pe: “Ihẽ riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihẽ. Ihẽ ke nde eremupyrara erexo” aja ihẽ pe. ⁹ Weraha rehe ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta usak tĩ. Ihẽ pe ma'e pandu, ame'ẽ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. ¹⁰ Pe, ihẽ apandu: “Sawa'e! Ma'e ihẽ ama'e ta apo my?” aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: “Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amõ pandu ta. Tupã putar ame'ẽ ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ẽ rehe har nde pe amõ pandu ta” aja ihẽ pe. ¹¹ Wera te hũ, a'erehe ihẽ

reha ym te. A'erehe ihẽ po ke ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihẽ ke a'eta muhyk raho.

¹² —A'ep amõ sawa'e ixo. Her Anani. Tupã rehe a'e ipy'a katu. Jande ramũi je'ẽha rehe a'e hendu katu tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta ke aja pandu pandu ehe har. ¹³ A'e riki ihẽ rehe uhyk. Ihẽ rake pu'am. Pe, ihẽ pe pandu: “Sáu! Jesu rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki ihẽ mu apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tĩ” aja ihẽ pe. Pahar ma'e ke rehe ihẽ asak tĩ. Ama'ã katu ehe tĩ. ¹⁴ Pe, ihẽ pe a'e pandu tĩ: “Nde rehe Tupã usak katu. Jande ramũi ipy'a moĩ moĩ katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e putar ame'ẽ ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr katu te ame'ẽ ke a'e. A'e ke mujesak nde pe. Ta'yr je'ẽha ke nde pe a'e mujekwa tĩ. ¹⁵ Nde eresak ame'ẽ ke upa ngã pe nde erepandu pandu ta. Nde erehendu ame'ẽ ke upa ngã pe nde erepandu pandu ta tĩ. Ta'yr rehe har upa ngã pe nde erepandu pandu ta ereho. ¹⁶ Apo jahorahã! Epu'am. Jesu rehe nde erejurujar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde py'a ngi Tupã juhyk katu. Nde ke ihẽ amujahuk ta. (Aja rahã, Jesu kotyhar ke nde apo 'y, aja nde eremujekwa ta ngã pe)” aja ihẽ pe Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e — aja Páu pandu.

Amõ awa ta pe Páu ke Tupã mondo ame'ẽ rehe har Páu pandu

¹⁷ A'e pandu tĩ:

—Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ajywyr aho. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ axo. Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ rahã, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. ¹⁸ Kuja ihẽ asak. Ihẽ pe Jesu mujekwa: “Ihẽ rehe har nde erepandu pandu. Ame'ẽ ke sehar ta putar ym. A'erehe pahar Jerusarẽ ok ta ke ehijar eho” aja ihẽ pe. ¹⁹ Pe, ihẽ apandu ipe: “Sawa'e! Anĩ. Kuja sehar ta ukwa katu. Amõ amõ jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ axe aho. Pe, nde rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ apyhyk. ²⁰ Ame'ẽ ta ke ihẽ apirok hũ tĩ. Pewe amõ tĩ. Nde rehe har Esete pandu pandu. A'e ke ngã jukwa rahã, a'ep ihẽ axo tĩ. Jukwa rahã:

'Ere' aja ihē apandu tī. Jukwaha tama'e mundeha ke ihē namō a'eta hijar. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa katu. A'erehe se ihē apyta tar katu. Se nde rehe har ihē apandu tar katu rī" aja ihē apandu ipe.
²¹ A'e pandu: "Anī. Eho! Paite nde ke ihē amondo ta. Amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty amondo ta" aja ihē pe a'e pandu — aja Páu pandu.

²² "Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty Páu mondo ta." Ame'ē ke rehe jō ngā hetaha ta hendu. Pe, hātā te hū a'eta pandu pandu:

—Pemuhem pemondo! Pejukwarahā! A'e manō ta me'ē te'e — aja pandu pandu hū.

²³ Ahem hū tī. A'etama'e mundeha ke a'eta mukatak katak hū. Ywy ku'i ke omombor hū tī. (Aja parahy te ha ke mukewa.) ²⁴ Ame'ē ke rehe kapitā keruhū usak rahā, sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe peraho. So'o pিরer tupaham pe a'e ke pepirok. A'e ke jande japirok rahā, a'e pandu ta. Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hū my? Ame'ē rehe har a'e pandu ta. Aja rahā, jande jakwa ta — aja kapitā keruhū pandu.

²⁵ Pe, so'o pিরer tupaham pe Páu ke sonda ta pukwar u'am rahā, amō sondama'e kapitā pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ē pe pandu:

—Ma'e aka'u te'eha ihē ama'e my? Ama'e ym my? Ame'ē rehe har pekwa ym we rī. A'erehe ihē ke pepirok rahā, katu ym. Homa awa ke so'o pিরer tupaham pe amō pirok ym tī. Ko homa awa ihē — aja Páu pandu.

²⁶ Ame'ē ke kapitā hendu rahā, kapitā keruhū pe a'e pandu oho:

—Anī. Ma'e nde erema'e erexo my? Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahā, katu ym — aja kapitā pandu.

²⁷ A'erehe Páu pe kapitā keruhū pandu oho:

—Epandu ihē pe rahā! Homa awa ke nde my? — aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

²⁸ Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pandu:

—Homa awa aja ihē amuruwak rahā, ame'ē pe tamatarer ihē amuhepy hū — aja ipe.

Páu pandu:

—Anī ihē. Homa awa aja ihē māi pusu ngi ihē a'ar — aja ipe.

²⁹ Ame'ē ke sonda ta ukwa rahā, Páu ke sonda ta tate pirok, ame'ē ta hijar oho. Páu riki homa awa aja kapitā keruhū ukwa rahā, a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe kyje.

Ngā panduha renda pe Páu pu'am

³⁰ Páu rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū. Ame'ē rehe har sonda tama'e kapitā keruhū ukwa tar katu te. A'erehe ame'ē ku'ē rahā, Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mujy'ar tī. Ngā panduha rendama'e kapitā ta ke a'e mujy'ar tī. Ame'ē ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23

¹ Ngā panduha renda pe ixo ame'ē ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngā pe:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē rehe har Tupā ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ē aja ihē axo — aja Páu pandu.

² Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Páu rake pu'am ame'ē ta pe a'e pandu:

—Páu juru ke penupā — aja.

³ Ame'ē ke rehe Páu hendu rahā, Anani pe je'ēha a'e mujywyr:

—Katu ym ne je'ēha! Ne je'ēha aja nde ke Tupā mahy ta tī. Mokōi nde erekwaha namō nde erexo. Moise je'ēha aja ym ihē rehe har nde erekwa ereī. Ame'ē rehe nde erehendu ym tī. Amō ta pe nde erepandu: "Páu juru ke penupā" aja, a'erehe Moise je'ēha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

⁴ Pe, Páu rake pu'am ame'ē ta pandu ipe: —Pa'i keruhū rehe har katu ym nde erepandu. Tupāma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

⁵ Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhū ame'ē ke ihē akwa ym. Akwa rahā, aja ihē apandu ym ta tipe. Tupā je'ēha rehe kuja amō mupinim:

“Pehēma'e kapitā rehe har katu ym aja epandu ym” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

—Pa'i keruhū riki jandema'e kapitā tī, ame'ē ihē akwa rahā, katu ym aja ihē apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

⁶ Pe, ngā panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahā, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amō wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tī. A'erehe panduha renda pe hātā a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē pái aja parise kotyhar ke ihē tī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem aja ihē akwa. Ame'ē ke ihē rehe har pekwa ta peī apo — aja Páu pandu.

⁷ Ame'ē ke a'e pandu rahā, sanduse ta namō parise ta je'ē je'ē hātā tā ngā jupe. A'erehe mokōihar aja ngā ukwaha ngā uī. Amō amō ta sanduse ta aja ukwa uī. Amō amō ta parise ta aja ukwa uī. ⁸ Manō ame'ē ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Manō ame'ē ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupā je'ēha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anī. Tupā je'ēha rahoha ta pete'e ixo, aja parise ta ukwa. Awa'ā nixói te, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Awa'ā namō awa ixo, aja parise ta ukwa. ⁹ A'erehe je'ē je'ē hātā tā hū ngā jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hū rī. Pe, parise ta ngi har amō ta pu'am. Moise je'ēha mu'eha ta ke a'eta. Hātā a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ē ke jama-hem ym. Awa'ā aja ame'ē pandu katu ipe nahā my. Tupā je'ēha rahoha pandu katu ipe nahā my — aja mu'eha ta pandu.

¹⁰ Ngā je'ē je'ē hātā tā te we hū rī. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ē ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngā ngi. Pehē rok pe a'e ke peraho — aja kapitā keruhū pandu.

¹¹ Ame'ē pytun rahā, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarē ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ. Aja Hom ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ tī — aja Páu pe pandu.

Páu ke amō ta jukwa tar katu

¹² Ame'ē ku'ē rahā, amō jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngā jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahā we, ma'e ke ja'u ym te ta rī. Y ke ja'u ym te ta tī. A'e ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

¹³ Aja pandu ame'ē ta heta ixo. Aja awa pypa mokōi i'ar koty te we sawa'e ta pandu.

¹⁴ Ame'ē ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamūi ta pe pandu oho tī. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahā, mā peja jande ke Tupā mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahā we, ja'u ym te ta ma'e ke rī. Aja jande japandu katu jande jupe. ¹⁵ A'erehe sonda tama'e kapitā keruhū pe je'ēha pemondo. Ngā panduha rendama'e kapitā ta namō johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: “Páu rehe har jakwa katu te we ta rī. A'erehe panduha renda pe erur!” aja kapitā keruhū pe te'e pehē johu pemondo. Pe, Páu ke a'e werur ixo rahā, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

¹⁶ Ame'ē panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixo oho. Upa hendu ame'ē ke rehe har Páu pe a'e pandu. ¹⁷ A'erehe amō sonda tama'e kapitā pe Páu pandu:

—Ejurahā! Ko esarahā! Kapitā keruhū pe kome'ē kurumī eraho. Ma'e ke kurumī pandu ta ipe — aja ipe.

¹⁸ Pe, sonda tama'e kapitā keruhū pe kurumī ke kapitā raho. Kapitā keruhū pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihē pe a'e pukái. Nde pe kome'ē kurumī ihē arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumī pandu ta, aja ihē pe a'e pandu tī — aja sonda tama'e kapitā pandu ipe.

¹⁹ Pe, kurumī po rehe kapitā keruhū pyhyk raho. Se koty we kurumī namō jō a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihē pe nde erepandu ta my? — aja kurumī pe.

²⁰ Kurumī pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. “Koī ngā panduha renda pe Páu ke eraho” aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we

ta rĩ, aja a'eta pandu ta. Anĩ. A'eta te'e pandu ta. ²¹ Apandu nde pe. Ame'ẽ ta rehe ehendu ym. Awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ẽ ta kanim ta harõ u'am. Páu ke ame'ẽ ta jukwa ym rahã we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ẽ ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ẽha rehe a'eta harõ u'am — aja kapitã keruhũ pe kurumĩ pandu.

²² Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitã keruhũ pandu:

—Ere. Ihẽ pe nde erepandu, ame'ẽ ke amõ pe epandu ym — aja kurumĩ pe pandu.

Pe, kurumĩ ke hok pe kapitã keruhũ mujwyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

²³ Páu ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ẽ ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe mokõi sonda tama'e kapitã ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amõ 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Amõ 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namõ wata ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Upa pemoĩ katu. Pe, i'i atu pytun rahã, Sesaréi ok ta pe pehẽ johu peho. ²⁴ Kahwa 'ar pe Páu ke peraho tĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Ser riki kapitã tĩ. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim:

²⁶ Ser! Kapitã katu te ame'ẽ ke nde.

Ko nde pe ihẽ amupinim aĩ. Katuha nde pe ihẽ amondo axo.

²⁷ Kome'ẽ sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihẽ akwa. A'erehe sonda ta namõ ixoty ihẽ aho. Pe, a'e ke ihẽ apyhyk ajo'ok ngã ngi. ²⁸ Jundéu awa ta ngi ihẽ apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ẽ rehe har ihẽ akwa tar katu. A'erehe ngã panduha renda pe Páu ke ihẽ araho. ²⁹ Pe, kuja ihẽ akwa. Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ẽ ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marã ka ym a'e ke amõ jukwaha. Marã ka ym kyndaha pe mupytaha tĩ.

³⁰ Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihẽ pe amõ pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihẽ amondo ta aja akwa. “Ser koty Páu rehe har pepandu peho” aja Páu rehe parahy ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim.

³¹ Pe, kapitã keruhũ je'ẽha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ẽ pytun rahã, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho. ³² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sonda ta wata ame'ẽ ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amõ sonda ta anĩ. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ẽ ta jõ Páu namõ oho we rĩ. ³³ Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahã, kapitã pe paper pinim ke a'eta me'ẽ. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tĩ.

³⁴⁻³⁵ Upa paper pinim ame'ẽ ke rehe kapitã usak rahã, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihẽ — aja ipe.

Ame'ẽ ke kapitã ukwa rahã, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ ahendu ta — aja Páu pe kapitã pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. “Eroma'e kapy” aja pandu ame'ẽ pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitã pandu.

24

Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ

¹ Awa po wajar peteĩhar upa ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ ke a'e. Amõ tamũi ta namõ a'e oho. Sawa'e ma'e pandu katu te ame'ẽ ke a'eta raho tĩ. Her Ter. Kapitã ruwa koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta pandu ta. ² Pe, Páu ke sonda ta muhyk rahã, kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitã pe pandu:

—Ser! Katu ame'ẽ ke nde! Nde riki kapitã rahã, yman atu jajumai ym ha aja jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu awa ta pe katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Upa kome'ẽ ywy rupi katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. ³ A'erehe katu aja jakwa katu. Jande rury katu nde rehe tĩ.

⁴—I'i atu rahā, nde ke ihē amupyta ym ta se. A'erehe nde pe ihē apandu. Eharō we rī. Ihē je'ēha rehe ehendu katu we rī. ⁵ Páu riki ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e. Amō amō ta renda rupi oho rahā, jundéu awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hū ngā ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu kotyhar tama'e kapitā ke Páu. ⁶ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū a'e mujaxer tar katu. Arahā a'e ke japyhyk. [Jande ramūi ta je'ēha rupi ehe har jakwa tar katu. ⁷ Anī. Jande rehe sonda tama'e kapitā keruhū uhyk uwyr. Her Risi. Pyrātāha namō jande ngi Páu ke a'e pyhyk raho. ⁸ Pe: “Ehe har pandu ame'ē ta Ser koty peho” aja jande pe a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo Páu pe nde erepandu rahā, nde erekwa katu ta tī. Upa katu te ehe har japandu ame'ē ke jetehar te ke, aja nde erekwa ta tī — aja Ser pe Ter pandu.

⁹ Kapitā pe Páu rehe har jundéu awa ta je'ē je'ē hū tī. Upa katu te Ter je'ēha riki jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tī.

Ser pe Páu pandu pandu

¹⁰ Pe, Páu pe kapitā ipo pandu: “Er-erahā!” aja. Pe, Páu pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde erekwa katu, aja ihē akwa katu. (A'erehe jundéu awa ta rehe har nde erekwa katu, aja akwa.) A'erehe nde pe ihē juehe har ihē apandu rahā, ihē rury katu. ¹¹ Amukwehe we Jerusarē ok ta pe ihē aho. Awa py mokōi aker apo. Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu aho. Ame'ē rehe har nde erekwa tar katu rahā, amō pe epanurahā! ¹² Ihē ke jundéu awa ta usak rahā, amō ta namō ihē aje'ē hātā tā ym. Amō ta ke ihē amuparahy ym. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē axo rahā, aja ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axo rahā, aja ym tī. Amō ta ke ihē amuparahy ym tī. Ok ta rape rupi ihē axo rahā, aja ym tī. Amō ta ke ihē amuparahy ym tī. ¹³ Ihē rehe har katu ym a'eta pandu, ame'ē ke jetehar te ke, aja marā ka ym amō mujekwaha. Jetehar te aja ym.

¹⁴—Apo kuja ihē apandu nde pe. Jande ramūi ta aja Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu tī. Amō kotyhar rehe ihē ajurujar katu. Ame'ē ke te'e, aja a'eta ukwaha ngā

jupe. Upa katu te Moise mupinim ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ke rehe ihē ahendu katu tī. ¹⁵ Upa katu te manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Katu ame'ē ta ke mukwera katu ta muhem. Katu ym ame'ē ta ke mukwera katu ta muhem tī. Ame'ē ke rehe peme'ē sawa'e ta jurujar katu. Peme'ē sawa'e ta aja ihē ajurujar katu tī. ¹⁶ A'erehe katu ihē ama'ema'e tar katu axo. Aja te'eha ihē axo. Ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ngā ukwa katu tī.

¹⁷—Yman atu, Jerusarē ok ta pe ihē axo ym rī. A'ep ihē aho ramō. Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer ihē araho. ¹⁸ Tupā pe ma'e ke ihē ame'ē aho tī. Aja ihē py'a ihē amoī moī axo ehe. Arahā Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē rehe jundéu awa ta usak. Jande ramūi ta je'ēha aja ihē py'a upa juhyk rahā, ihē rehe a'eta usak. Ihē namō heta ym ngā ixo. Ngā mutyapu hū ym tī. ¹⁹ Asia ywy ngi jundéu awa ta uwyr ame'ē ta a'ep ixo. Ame'ē ta riki se uwyr rahā, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu ta tipe rahā, katu tiki. (Anī. Se ame'ē ta uwyr ym.) Ihē rehe har ma'e pandu tar katu rahā, ame'ē ta riki pandu katu ta tipe. ²⁰ Anī rahā, peme'ē sawa'e ta ihē rehe har pandu katu. Amukwehe ngā panduha renda pe ihē apu'am rahā, ma'e katu ym ihē rehe har ame'ē ta ukwa my? Ame'ē ke a'eta pandu rahā, katu tiki. ²¹ Ame'ē ta pyter pe ihē apu'am a'am rahā, kuja ihē hātā apandu: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem. Ame'ē rehe ihē ajurujar katu. A'erehe apo ihē rehe har pekwa pekwa peī” aja ihē apandu. Ame'ē riki katu ym, aja a'eta ukwa rahā, ame'ē jō ihē pe a'eta pandu katu ta — aja Páu pandu.

²² Jesu rehe ngā jurujar katu, ame'ē rehe har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitā keruhū uhyk uwyr rahā, nde rehe har ihē akwa ta — aja Páu pe. (Sonda tama'e kapitā keruhū rer Risi.)

Pe, ngā pe Ser pandu:

—Peho apo — aja.

²³ Sonda tama'e kapitā pe a'e pandu tī:

—Kyndaha pe Páu ke ekynda eraho. Esak katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe

katu ame'ë ta me'ë tar katu ipe rahã, a'eta me'ë katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namõ Páu pandu pandu. Tusi namõ pandu pandu tĩ.

²⁴ Heta ym ukwer rahã, ngã panduha renda pe Ser uhyk tĩ. Hakehar namõ uhyk. Her Tusi. A'e riki jundéu awa ke. Pe, amõ pe Ser pandu:

—Páu ke emuhyk — aja ipe.

Páu ke amõ muhyk rahã, Páu je'ëha rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu, ame'ë rehe har Páu pandu pandu ipe. ²⁵ Myja katu ame'ë ke sawa'e ma'ema'e my, ame'ë rehe har Páu pandu pandu ipe tĩ. Katu ym ipy'a pe ma'e ukwa ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, katu ym. Ame'ë rehe har a'e pandu pandu ipe tĩ. 'Ar ke Tupã manga katu. Arahã upa ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ë ke ukwa ta. Ame'ë rehe har a'e pandu pandu ipe tĩ. Ame'ë ke Ser hendu rahã, a'e mukahem. Páu pe a'e pandu:

—Eho apo. Amõ wera rahã, nde pe ihë apukái ta aho — aja Ser pandu.

²⁶ Poiriha rehe tamatarer ke Páu me'ë ta ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amõ amõ wera rahã, Páu pe a'e pukái pukái oho. Inamõ a'e pandu pandu.

²⁷ Mokõi warahy 'ar aha oho rahã, amõ homa awa tama'e kapitã pu'am. Her Por Set. Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundéu awa ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha pe Páu ke a'e mupyta rĩ.

25

Kapitã keruhũ koty Páu oho tar katu

¹ Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e riki homa awa tama'e kapitã apo 'y. Pe, mahapyr ukwer rahã, Sesaréi ok ta ke a'e hijar oho. Jerusarë ok ta pe oho. ² A'ep inamõ jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu inamõ tĩ. ³ Páu rehe har a'eta je'ë je'ë hũ ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:

—Jerusarë ok ta pe Páu ke emuhyk — aja Set pe a'eta pandu.

Pe rupi Páu uwyr ixo rahã, Páu ke a'eta jukwa ta, aja a'eta manga katu a'eta jupe.

⁴ A'erehe muhykiha rehe a'eta pandu ipe. Anĩ. Set pandu:

—Anĩ. Kyndaha pe Páu ixo. Sesaréi ok ta pe ixo. A'ep ihë ajoywyr tate aho. ⁵ A'ep ihë namõ pehëma'e kapitã ta oho rahã, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ë ke Páu ma'ema'e rahã, ame'ë rehe har a'eta pandu pandu ta a'ep — aja jundéu awa ta pe Set pandu.

⁶ Jerusarë ok ta pe Set pyta we rĩ. Jande popa ukwer nahã my. Awa po wajar mahapyr nahã my. Pe, Sesaréi ok ta pe a'e jywyr oho. Ame'ë ku'ë rahã, ngã panduha renda pe a'e wapyk oho. Amõ pe a'e pandu:

—Se Páu ke emuhyk erur — aja.

⁷ Páu uhyk rahã, hake rupi jundéu awa ta juramã u'am ehe. Jerusarë ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta juramã u'am ehe. Páu ma'e jaxer ame'ë ke ma'ema'e aja a'eta je'ë je'ë hũ. Anĩ. Ame'ë ke jetehar te ke aja a'eta mujekwa ym ngã pe. ⁸ Pe, Páu pandu:

—Anĩ. Ma'e jaxer ame'ë ke ihë ama'e ym. Jundéu awa ta je'ëha rehe ahendu ym aja ym axo. Ahendu katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke aja tĩ. Ame'ë ke amujaxer ym tĩ. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe aja tĩ. Ihë juru ai ym ehe tĩ — aja ngã pe Páu pandu.

⁹ Jundéu awa ta ke Set muhury tar katu tipe. A'erehe Páu pe a'e pandu:

—Jerusarë ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihë akwa ta. Nde rehe har peme'ë ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë ke jetehar te my, ame'ë ke ihë akwa ta — aja Set pandu.

¹⁰ Páu pandu:

—Anĩ ta. Ko ngã panduha renda pe ihë apu'am a'am. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ëha rupi ihë ke amõ ukwa rahã, katu tiki. Jundéu awa ta pe ma'e jaxer ame'ë ke ihë ama'e ym. ¹¹ Ame'ë ke nde erekwa katu. Amõ ka'u te'eha ke ma'e, ame'ë ke kapitã keruhũ je'ëha rupi sonda ta jukwa katu ta. Aja ihëma'e rahã, ko ihë axo. Ihë akanim ym ta aho. Anĩ. Ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ, ame'ë ke jetehar te ym rahã, ame'ë ta pe ihë ke me'ë ym ta awa. Ihë ke amõ jukwa ym ta. A'erehe kuja ihë aputar. Ihë rehe har Sesa ukwa ta — aja Páu pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹² Pe, amõ kapitã ta namõ Set pandu pandu. Pe, Páu pe pandu:

—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja nde ereputar. Aja rahã, ixoty nde ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

Angi namõ Páu pandu pandu. Mbereni namõ pandu pandu tĩ.

¹³ Heta ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe amõ kapitã uhyk uwyr. Her Angi. Kũjã namõ a'e uhyk uwyr. Her Mbereni. Uhyk rahã, Set pe katuha rehe har a'eta pandu oho. ¹⁴ Amõ amõ wera rahã, a'ep a'eta pyta rĩ. Pe, Páu rehe har Set pandu a'eta pe:

¹⁵ —Kyndaha pe Páu ke Ser mupyta. Pe, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho rahã, Páu rehe har jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ ihẽ pe. Tamũi ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rupi Páu ke a'eta jukwa tar katu. ¹⁶ Anĩ. Aja homa awa ke jukwa te'e ym, aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu. Ehe har je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta pandu pandu py. Juehe har amõ pandu pandu tĩ. Upa rahã, ame'ẽ rehe har amõ ukwa katu. Pe, katu ym ma'e ame'ẽ ke sonda jukwa katu. Katu ym ma'e ym rahã, jukwa ym awa. Aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu. ¹⁷ Se jundéu awa ta uhyk rahã, ihẽ aharõ ym. Pahar ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã panduha renda pe ihẽ awapyk aho. Amõ pe ihẽ apandu: “Se Páu ke emuhyk erur” aja ipe. ¹⁸ Pe, jundéu awa ta pu'am rahã, Páu rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'e. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ ta, aja ihẽ akwa. ¹⁹ Anĩ. Aja ym. Amõ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Kuja a'eta je'ẽ je'ẽ. Sawa'e manõ. Her Jesu. Manõha ngi a'e kwera katu uhem, aja Páu pandu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã hũ. ²⁰ Myja ame'ẽ rehe har ihẽ akwa ta my? Akwa ym. A'erehe Páu pe ihẽ apandu: “Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa ta” aja ipe. ²¹ Anĩ. Aja Páu putar ym. Kuja a'e pandu: “Anĩ. Ihẽ rehe har homa awa tama'e kapitã keruhũ ukwa ta” aja ihẽ pe Páu pandu. A'erehe sonda pe ihẽ apandu: “Kyndaha pe Páu ke eraho. Esak katu ehe” aja ipe. Heta ym ukwer rahã, Sesa koty a'e ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

²² Pe, Set pe Angi pandu:

—Páu je'ẽha rehe ihẽ ahendu tar katu tĩ — aja ipe.

Set pandu:

—Koĩ nde erehendu ta — aja Angi pe.

²³ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, kapitãma'e mundeha ke Angi munde. Ima'e ke munde. Mbereni aja tĩ. Mundeha katukwer ame'ẽ ke munde tĩ. Pe, ngã panduha renda pe a'eta ixo oho. Katukweriha aja a'eta ixo oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ta ixo oho tĩ. Ok tama'e kapitã ta ixo oho tĩ. ²⁴ Pe, Set pandu rahã, Páu ke amõ muhyk werur. Pe, Set pandu:

—Angi! Ehendu katurahã! Upa se jy'ar uwyr ame'ẽ ta! Pehendu katu tĩ. Kome'ẽ sawa'e rehe pesarahã! Ehe har upa jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ihẽ pe. Jerusarẽ ok ta pe har ta je'ẽ je'ẽ hũ. Se ame'ẽ ta uwyr rahã, je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. “Ejukwa” aja ame'ẽ ta pandu hũ. ²⁵ Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e ym, aja ihẽ akwa. Anĩ. Ehe har Sesa ukwa ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihẽ amondo ta, aja akwa. ²⁶ Sesa pe paper pinim ihẽ amondo ta. Mã ma'e Páu rehe har ihẽ amupinim ta my? Akwa ym ihẽ. A'erehe pehẽ pyter pe Páu ke ihẽ arur. Angi! Nde pe arur tĩ. Ehe har jande jahendu ta. Aja rahã, ma'e ke Sesa pe ihẽ amupinim ta my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa ta. ²⁷ Sesa pe kome'ẽ sawa'e ihẽ apukwar ta amondo. Ehe har ihẽ amupinim ym rahã, ihẽ riki aka'u te'e, aja amõ ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta apo 'y) — aja Set pandu.

26

Angi namõ Páu pandu pandu

¹ Páu pe Angi pandu:

—Nde juehe har epandu katu — aja ipe.

Pe, iyywa ke Páu mupuku. (Aja kapitã pe: “Katu” aja ipo pe pandu.) Kuja kapitã pe juehe har a'e pandu:

² —Angi! Nde riki ihẽ rehe har nde erehendu ta, a'erehe ihẽ rury katu. Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ rehe har upa katu te nde pe ihẽ apandu ta apo. ³ Jundéu awa ramũi ta ukwa ame'ẽ ke nde erekwa katu te. Amõ koty koty hamũi ta ukwa ame'ẽ rehe har ngã je'ẽ hãtã tã hũ, ame'ẽ rehe har nde erekwa katu te tĩ. A'erehe ihẽ rury katu tĩ. Apo nde pe ihẽ

apandu. Ewapyk katu we eĩ rĩ. Ehendu katu we rĩ.

⁴ —Kurumĩ ngi har ihẽ rehe har upa jundéu awa ta ukwa katu. Ihẽ rekoha pe ihẽ axo rahã, ihẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa katu. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. ⁵ Jande ramũi ta ukwa ame'ẽ ke rehe parise ta hendu katu te. Aja parise hendu katuha rehe amõ ta uhyk ym. Aja kurumĩ ngi har parise kotyhar ihẽ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta pandu tar katu rahã, jetehar te ke aja a'eta pandu katu ta tipe. ⁶ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jande ramũi ta pe a'e pandu katu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe ko ihẽ rehe har pekwa peĩ apo. ⁷ Awa py mokõi jy'ariha renda pe jande anam ta ihĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ ke rehe a'eta harõ ixo. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pytun rahã aja tĩ. Wera rahã aja tĩ. Moĩ moĩ katu tĩ. Kapitam! Esarahã! Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. ⁸ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ma'ewã ame'ẽ rehe pehẽ pejurujar ym my?

⁹ —Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amahy rahã, katu tiki, aja ihẽ akwa. Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e. ¹⁰ Jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amahy hũ. Aja Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ama'ema'e. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ẽha rupi Jesu kotyhar ta ke kyndaha pe ihẽ akynda araho. Heta ihẽ akynda araho. Ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa ta, aja ihẽ akwa rahã: “Ererahã” aja ihẽ apandu tĩ. ¹¹ Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda rupi ame'ẽ ta ke ihẽ amahy hũ. Heta te hũ jahy rahã, aja te'e ihẽ axo rĩ. Ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara hũ rahã, jurujar katuha ke a'eta hijar ta, aja ihẽ akwaha. Amõ amõ ok ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ. Upa katu te ame'ẽ rupi ihẽ amupyrara aho. Ihẽ aparahy te hũ, a'erehe ame'ẽ rupi ihẽ amupyrara aho — aja Páu pandu.

Jesu rehe Páu jurujar katu ame'ẽ rehe har a'e pandu
(At 9.1-19; At 22.6-16)

¹² A'e pandu tĩ:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihẽ aho. Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara aho. Pa'ihu ta je'ẽha rupi ihẽ aho. ¹³ Ihẽ ke a'eta mondo tĩ. Kapitam! Ehendurahã! Warahy jandar rahã, pe rupi ihẽ aho axo rahã, ywa ngi ihẽ rake rupi wera te hũ. Ihẽ namõ oho ixo ame'ẽ ta rake rupi aja tĩ. Wera te hũ tĩ. Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihẽ asak. ¹⁴ Upa katu te ywy rehe jande ja'ar jakwap. Jundéu awa je'ẽha ke ihẽ ahendu. Kuja pandu ihẽ pe: “Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'e nde tĩ. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo rahã, myra rãxĩ pe a'e kutuk kutuk. Ame'ẽ rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywyr rahã, jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'e nde erejumahy erexo tĩ” aja ihẽ ahendu. ¹⁵ Ihẽ apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu: “Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara. ¹⁶ Apo epu'am. Ihẽma'e miasu nde apo 'y, aja nde pe ihẽ apandu ajur. A'eramõ ihẽ rehe nde eresak, ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu ta. Yman atu rahã, ihẽ rehe nde eresak ta tĩ. Ame'ẽ rehe har amõ ta pe nde erepandu ta tĩ. ¹⁷ Nde rehe ihẽ asak katu ta, a'erehe nde ke jundéu awa ta jukwa ym ta. Nde ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jukwa ym ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe amondo ta. Apo amõ awa ta pe nde ke ihẽ amondo ta. ¹⁸ Aja rahã, ame'ẽ ta ke nde eremu'e rahã, ma'e ke ame'ẽ ta ukwa katu ta. Ima'e katu ym ukwaha ngi upa Tupã ukwa katuha koty a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta aja a'eta ixo. Ame'ẽ ta ke Tupã kotyhar ta aja nde eremuruwak ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. Pe, Tupã usak katu ame'ẽ ta namõ a'eta ixo ta tĩ” aja ihẽ pe Jesu pandu — aja Páu pandu.

Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu oho ame'ẽ rehe har a'e pandu

¹⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ywa ngi ihẽ pe a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Angi! Ehendu katurahã! ²⁰ Kuja ihẽ apandu aho: “Ma'e peka'u

te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak katu pemondo, aja ngã pe pemujekwa ta" aja Ndama ok ta pe ihẽ apandu py. Aja Jerusarẽ ok ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Aja upa Jundéi wyy rupi ihẽ apandu aho tĩ. Aja amõ awa ta pe ihẽ apandu aho tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe apandu. ²¹ A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk. Ihẽ ke jukwa ta tipe. ²² Anĩ. Ihẽ rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ihẽ ke jundéu awa ta jukwa ym. A'erehe upa ngã pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu apo rĩ. Kapitã ta pe ihẽ apandu. Kapitã ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. Moise mupinim ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. Kuja ame'ẽ ta mupinim: ²³ "Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta. Jukwa ta tĩ. Pe, manõha ngi a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahã, awa ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke jundéu awa ta pe amõ pandu ta. Amõ awa ta pe pandu ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe" aja ymanihar ta mupinim. Ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ — aja Páu pandu.

²⁴ Aja juehe har Páu pandu pandu rahã, hãtã Set pandu ipe:

—Páu! Nde riki ereka'u te'e! Paper rehe nde erejumu'e hũ, a'erehe nde ereka'u te'e — aja ipe.

²⁵ Páu pandu:

—Set! Anĩ! Aka'u te'e ym ihẽ! Jete har te ke ihẽ apandu. ²⁶ Ame'ẽ rehe har Angi ukwa katu tĩ, a'erehe ihẽ akyje ym ha namõ ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har upa katu te ngã pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa, aja ihẽ akwa katu. ²⁷ Angi! Myrandu katu ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ rehe nde erejurujar katu my? Nde erejurujar katu, aja ihẽ akwa — aja Páu pandu.

²⁸ Páu pe Angi pandu:

—Mã! Pahar Jesu rehe ihẽ ke nde eremu-jurujar katu ta tipe — aja ipe.

²⁹ Páu pandu ipe:

—Pahar nahã my? Yman atu rahã nahã my? Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujar katu

rahã, katu tiki. A'eramõ ihẽ je'ẽha rehe hendu ame'ẽ ta upa katu te jurujar katu rahã, katu tĩ. Aja Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Kuja ihẽ ke amõ pukwar, aja amõ ta ke pukwar. Ame'ẽ ke jõ ihẽ aputar ym — aja Páu pandu.

³⁰ Pe, upa Páu pandu rahã, Angi pu'am. Mbereni pu'am tĩ. Amõ kapitã pu'am tĩ. Upa katu te amõ ta pu'am tĩ. ³¹ Soroka pe uhem oho rahã, ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'e ym. A'e ke sonda jukwa rahã, katu ym. Kyndaha pe kynda rahã, katu ym tĩ — aja a'eta jupe.

³² Pe, Set pe Angi pandu:

—"Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta" aja Páu pandu ym rahã, a'e ke jande japoira ta tipe — aja pandu.

27

Hom ok ta koty Páu oho

¹ Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitã mondo ta aja a'e panduha. Hom ok ta Ítar wyy rehe ihĩ. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Jarusu keruhũ pe mondo ta. Ko ihẽ aho inamõ tĩ. Ihẽ Ruk. Sonda tama'e kapitã pe Páu ke amõ raho. Kapitã rer Jur. Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e mi-asu ke sonda ta. Ame'ẽ kapitã ke Jur. Amõ heta kyndaha pe oho ame'ẽ ta ke Jur raho tĩ. ² Jande namõ Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e. Masendo wyy pe Tesaron ok ta ihĩ. Pe, jarusu keruhũ pe jande johu japor jaho. Ame'ẽ jarusu keruhũ riki Atamĩ ok ta pe har ke. Asia wyy rymy'y rupi ame'ẽ jarusu keruhũ oho tate. Y rymy'y rupi heta ok ta ihĩ. Ame'ẽ rupi oho tate. ³ Pe, jande jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Sinõ ok ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu, a'erehe jarusu keruhũ ngi Páu uhem katu. Ehe katu ame'ẽ ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu pe ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu. (Upa rahã, jarusu keruhũ pe Páu jywyr tĩ.) ⁴ A'engi jarusu keruhũ pe jaho tĩ. Jarusu keruhũ rehe wyytu juwapi hũ uwyr, a'erehe ypa'ũ jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ẽ rupi wyytu jupeju katu ym.) Ypa'ũ rer Xi. ⁵ Y rupi jaha jaho. Siri wyy rake rupi jaho. Pansi wyy rake rupi jasa jaho tĩ. Pe,

Mi ok ta pe jahyk jaho. Risi ywy pe Mi ok ta ihĩ. ⁶ A'ep amō jarusu keruhũ ke sonda tama'e kapitã mahem. Ame'ẽ jarusu keruhũ Arexandiri ok ta pe har ke. Itar ywy pe ame'ẽ oho ta. A'erehe ame'ẽ pe jande ke kapitã mondo. Pe, jande jaho tĩ.

⁷ Heta wera rahã, wewe katu jande jaho jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake jande jahyk jaho. Ywytu juwapi hũ ehe, a'erehe warahy jurukwã koty marã ka ym ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amō ypa'ũ rake rupi jande jaho. Ypa'ũ rer Kere. (Ame'ẽ rupi ywytu jupeju katu ym.) ⁸ Samo ywy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer: "Jarusurupa katu te." Ame'ẽ ngi Rasẽi ok ta kotete ihĩ.

⁹ A'ep heta te hũ jaker. Pe, ma'e weraha asa oho. Ymanihar aja ngã py'a ke Tupã juhyk, aja jundẽu awa ta ukwa ukwa ixo. Arahã jundẽu awa ta ma'e ke u'uha hijar. Ame'ẽ weraha asa oho. Apo y rupi oho rahã, katu ym. Mãte hũ te'e riki ywytu ke. A'erehe kuja Pãu pandu:

¹⁰ –Sa'e ta! Pehendu katurahã! Sengi jaho rahã, katu ym, aja ihẽ akwa. Jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ mujaxer ta. Jarusu keruhũ pe ma'e raho ame'ẽ ke kanim ta tĩ. Jande ke aja ta tĩ. Jamanõ ta tĩ – aja Pãu pandu.

¹¹ Anĩ. Pãu je'ẽha rehe sonda tama'e kapitã hendu ym. Jarusu keruhũ jar je'ẽha rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhũ rahoha ta je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ame'ẽ ta oho rahã, katu tiki, aja ukwaha. ¹² Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ jarusurupa pe pyta rahã, katu ym. Mãte hũ te'e ywytu ke. A'erehe upa tate sawa'e ta pandu: "Jahorahã" aja. Seni ok ta pe uhyk rahã, katu tiki, aja ukwaha. Kere ypa'ũ rehe Seni ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki jarusurupa katu te me'ẽ ke. Ywytu keruhũ jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahã, pyta ta tipe.

Y ramũĩ pyter pe aman keruhũ uhyk uwyr

¹³ Pe, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu ym. A'erehe oho rahã, katu tiki, aja sawa'e ta ukwaha. Pe, jarusu keruhũ mupytaha

ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho. Kere ypa'ũ rake rupi jande jaha jaho. Y rymy'y te rupi jaho. ¹⁴ Jaho we rahã, jande rehe ywytu keruhũ uhyk. Mãte hũ te'e ywytu ke. Ame'ẽ pe sawa'e ta her moĩ: "Nonde" aja ipe. Ame'ẽ ngi sawa'e ta kyje te hũ. ¹⁵ Kere ypa'ũ ngi jupeju uwyr. Jarusu keruhũ rehe junupã uwyr. Tumaha koty marã ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhũ ke jande jamuruwak. Ywytu keruhũ namō jarusu keruhũ oho. ¹⁶ Amō ypa'ũ ra'yr rake rupi jande jaha jaho rahã, ywytu pyrãtã ym jupeju. Ypa'ũ ra'yr rer Kãu. Arahã y ngi amō jarusu ke jande jamuhem. Ame'ẽ rehe jande japaraky hũ. ¹⁷ Jarusu ke hykyĩ raho ame'ẽ ke y ngi jande jamuhem. Ame'ẽ ke jarusu keruhũ 'ar pe mou katu. Pe, jarusu keruhũ ku'a rupi pukwar katu. Tupaham hajyk ame'ẽ pe pukwar katu. Rim ywy rymy'y rupi ywy ku'i heta ihĩ. Ame'ẽ rehe jarusu keruhũ jutukwa ta my. Aja ngã ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan keruhũ ke mujy. Pe, jarusu keruhũ ke ywytu keruhũ te'e raho. ¹⁸ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, mãte hũ te'e jupeju te hũ rĩ. Aman pihun tĩ. A'erehe ma'e ngã raho ame'ẽ ke y pe ngã ombor indo. (Aja jarusu keruhũ ke muwewi.) ¹⁹ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, jarusu keruhũ pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po pe jambor. (Aja jarusu keruhũ ke muwewi tĩ.) ²⁰ Heta wera rahã, warahy rehe jande jasak ym. Jahy rata ta rehe jasak ym tĩ. Ywytu keruhũ jupeju we hũ. Aman ukyr hũ tĩ. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahã my, aja jakwaha.

²¹ Heta ukwer rahã, ma'e ke ngã u'u ym. Pe, ngã pyter pe Pãu pu'am. Pandu ngã pe:

–Sa'e ta! Kwehe we ihẽ je'ẽha rehe pehendu rahã, Kere ypa'ũ ngi jajur ym ta tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tĩ. ²² Apo pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ py'a ke pemãtã. Manõ ym te ta awa apo. Jarusu keruhũ jõ kanim ta oho. ²³ Tupã kotyhar ke ihẽ. Ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Pytun rahã, ihẽ rehe Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ rehe uhyk uwyr.

²⁴ Pe, ihẽ pe a'e pandu: "Pãu! Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwak koty nde erepu'am ta ereho. ('Sesa' aja her. Ame'ẽ ruwa koty nde erepu'am ta

ereho.) Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe upa jarusu keruhũ pe ne namõ oho ame'ẽ ta manõ ym ta" aja ihẽ pe pandu. ²⁵ Sa'e ta! A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã! Tupã manga katu ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu, aja uhyk katu ta. ²⁶ Amõ ypa'ũ rehe jande ke ywytu keruhũ muhyk ta raho — aja Páu pandu.

²⁷ Pe, awa py tumeme jaker. Y ramõi rupi jande jaho rĩ. Y ramõi rer Menditeha. Jande ke ywytu keruhũ raho rĩ. Pytun pyter tate rahã, ywy rehe jahyk tate, aja jarusu keruhũ rahoha ta ukwa. ²⁸ A'erehe y pe typyha mangaha ke ame'ẽ ta ombor. Manga rahã, 36 met aja ukwa. Jande jaho we rahã, a'eta manga tĩ. Typa we oho ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha. ²⁹ Ita rehe jarusu keruhũ jutukwa ta. Ame'ẽ ngi ngã kyje. A'erehe y pe tumeme jarusu keruhũ mupytaha ke a'eta mujy mondo. Jarusu keruhũ tangwa ngi mujy mondo. Pe, weraha ke ngã harõ ixo. Kyje ixo tĩ. ³⁰ Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhũ rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'ẽ ta te'e pandu:

—Jarusu keruhũ ãpũi rehe amõ mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jõ ma'e ypa'ũ pe oho tar katu. Jarusu keruhũ ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu.

³¹ Pe, sonda tama'e kapitã pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tĩ. Kuja pandu:

—Jarusu keruhũ pe peme'ẽ rahoha ta pyta ym rahã, marã ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

³² A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

³³ Wera tate rahã, Páu pandu:

—Pehẽ mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahã, peharõ pexo. Arahã pehẽ mi'u ke pe'u ym te. ³⁴ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu. Pe'u apo. Aja rahã, y pe pejupetẽ peho rahã, pehẽ pyrãtã katu ta. Pemanõha ngi pekyje ym. Manõ ym ta awa apo 'y — aja Páu pandu.

³⁵ Upa pandu rahã, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ẽ ke rehe ngã usak rahã, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tĩ. ³⁷ Jarusu keruhũ pe heta ngã ixo. Kuja, 276 hetaha ta. ³⁸ Uhyk ngã u'u rahã, jarusu keruhũ ke a'eta muwewi tĩ. A'erehe y pe ahúi aja me'ẽ ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhũ pe raho, ame'ẽ ke a'eta.

Jarusu keruhũ upen

³⁹ Wera rahã, ka'a my'y ke jarusu keruhũ rahoha ta ukwa ym. "Ma'e ywy my?" Ngã ukwa ym. Pe, y rymy'y xanduha ngã usak. A'ep ywy ku'i heta. Ame'ẽ pe jarusu keruhũ ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa. ⁴⁰ Uhyk ta nahã my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhũ mupytaha ham ke mondok. Y pe hijar oho. Jarusu keruhũ mujereha ke jirar tĩ. Pe, pan keruhũ ke mupu'am. Jarusu keruhũ ãpũi koty ihĩ ame'ẽ ke mupu'am. Aja rahã, iãpũi koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho. ⁴¹ Pe, mokõi y rumaha ihĩ ame'ẽ rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhũ jutukwa. Iãpũi ke mupyta katu. Tangwa anĩ. Tangwa ke rehe y kotok keruhũ nupã hũ. Mupen mupen ixo.

⁴² Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ẽ ta jupetẽ uhyk rahã, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sonda ta pandu pandu a'eta jupe. ⁴³ Anĩ. Páu ke sonda tama'e kapitã jukwa tar ym. A'erehe sonda ta jukwa ta ame'ẽ ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

—Upa katu te pejupetẽ katu ame'ẽ ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetẽ pehyk peho. ⁴⁴ A'engi pejupetẽha ke pekwa ym ame'ẽ ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhũ upen ame'ẽ ke rehe pepyhyk tĩ. Aja peho tĩ — aja kapitã pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manõ ym te awa. Y jukwa ym awa.

28

Máu ypa'ũ rehe jande jaxo

¹ Upa y ngi jande jahem rahã, Máu ypa'ũ rehe jande jaxo, aja jakwa. ² Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr

ukyr we rĩ. Rysã riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hapy. Jande pe pandu:

—Pejumaku pejur rĩ — aja a'ep pe har ta pandu.

³ Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ẽ ke tata pe a'e moĩ rahã, ame'ẽ ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe. ⁴ Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Peme'ẽ riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke te'e nahã my. Y pe manõ ym. Apo a'e ke Tupã mahy nahã my, a'erehe manõ ta — aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.

⁵ Anĩ. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahã my, aja a'ep pe har ta ukwaha.

⁶ Pahar manõ ta nahã my, aja ukwaha tĩ. I'i ngã harõ u'am. Anĩ. Ahy ym te ipe. A'erehe amõ koty a'ep pe har ta ukwa.

—A'e riki Tupã — aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

⁷ Ame'ẽ ypa'ũ rehe kapitã ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihĩ. Jande pe a'e pandu:

—Ihẽ rok pe pepyta katu — aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ẽ me'ẽ hũ.

⁸ Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu te oup. Ka'a hũ tĩ. Ipuxi huwy hũ tĩ. Kapy pe Páu ixo oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu. Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu. ⁹ Ame'ẽ ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke Páu rehe mujy'ar werur. Upa katu te Páu mukatu. ¹⁰ Jande pe ame'ẽ ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mi'u ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ẽ ke upa katu te jande pe werur tĩ.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

¹¹ Ame'ẽ ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ẽ riki Arexandiri ok ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe: “Nio” aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ ypa'ũ rehe ame'ẽ pyta rĩ. Ame'ẽ pe jande jaho.

¹² A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho. A'ep mahapyr jande jaker. ¹³ A'engi jande jaho tĩ. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk

jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju peju uĩ tĩ. Iapyr koty ngi jupeju peju uĩ tĩ. Pe, mokõi jaker rahã, Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jande jahem jaho. ¹⁴ A'ep Jesu kotyhar ta rehe jasad. Jande pe ame'ẽ ta pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta keruhũ pe jawata jahyk jaho. ¹⁵ A'ep Jesu kotyhar ta ixo. Jande jahyk tate, aja ame'ẽ ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ u'am tĩ. Amõ ta Teréi Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ ixo tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe Páu usak rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhũ pe Páu ixo

¹⁶ Hom ok ta pe jande jahyk rahã, Páu pe sonda tama'e kapitã pandu:

—Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteĩ jõ sonda usak ehe.

¹⁷ Mahapyr ukwer rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta ke Páu mujy'ar. Ame'ẽ ta jy'ar uwyr rahã, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. Jande ramõi ta ukwa: “Ame'ẽ ke katu ym” aja ihẽ apandu ym tĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Pe, homa awa ta koty ihẽ ke amõ ta kynda raho. ¹⁸ Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Anĩ. Ihẽ rehe har ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha mahem ym ngã. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ẽ ke sonda ta jukwa ta. Aja ihẽ pe nixói te. A'erehe ihẽ ke homa awa ta poir tar katu. ¹⁹ Anĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja ihẽ apandu: “Sesa riki ihẽ rehe har ukwa ta” aja ihẽ apandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Pesarahã! Jundéu awa ta pe ihẽ je'ẽha nixói. ²⁰ A'erehe pehẽ ke ihẽ amujy'ar. Ko pehẽ rehe ihẽ asak a'am. Pehẽ namõ ihẽ apandu a'am. Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu tĩ, a'erehe ita tupaham pe ihẽ ke amõ pukwar — aja Páu pandu.

²¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi ywy pe har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ë ta mupinim ym. A'engi myrandu ke amõ ta werur ym tĩ. Jaxer nde rehe har amõ ta pandu ym tĩ. ²² Kuja jõ jahendu. Amõ amõ ta renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngã je'ë je'ë hũ. A'erehe Jesu rehe nde erejurar katu, ame'ë rehe har jahendu tar katu — aja Páu pe kapitã ta pandu.

²³ Pe, weraha ke Páu namõ a'eta manga. Ame'ë weraha uhyk rahã, Páu ixo ame'ë pe heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupã rehe har ngã pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e. Pe, ixoty amõ ipy'a muruwak rahã, Tupã kotyhar aja ixo. “Ihẽma'e ke a'e” aja Tupã pandu ta — aja Páu pandu pandu hũ.

Mu'e mu'e hũ tĩ. Moise mupinim ame'ë ke ngi Jesu rehe har ngã pe a'e mujekwa tipe. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim, ame'ë ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tĩ. Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun oho. ²⁴ Páu je'ëha ke amõ amõ ta pyhyk katu. Jurujar katu ehe. Amõ ta anĩ. Amõ amõ ta jurujar ym ehe. ²⁵ Anĩ. Juja ym ngã je'ëha ke. Páu ke a'eta hijar tate rahã, kuja Páu pandu ngã pe:

—Isai riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Tupã'ã je'ëha rupi jande ramũi ta pe mujekwa. Ame'ë riki jetehar te ke. ²⁶ Isai pe Tupã'ã mujekwa: “Jundéu awa ta pe ebandu eho” aja. Pe, Tupã je'ëha ke kuja Isai pandu oho:

“Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe. Anĩ.
Pekwa ym ta.

Pesak pesak tipe. Anĩ. Ame'ë ke pekwa ym ta tĩ.

²⁷ Pejurar tar ym ehe.

Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehẽ pyakwar ke pekynda, ame'ëja saka.

Pesak tar ym, a'erehe pehẽ reha ke pejupyk, ame'ëja saka. Pekwa tar ym.

Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak ym pemondo. A'erehe pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym” aja Isai pandu pandu.

²⁸ —Apo pekwa katurahã! Amõ awa ta pe Tupã je'ëha ke japandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe japandu ta. Awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja japandu ta. Ame'ë ta hendu katu ta — aja Páu pandu.

²⁹ [Upa Páu pandu rahã, jundéu awa ta uhem oho ingi. A'eta je'ë hãtã tã te hũ ngã jupe.]

³⁰ Mokõi warahy 'ar rahã, hok ixoha rehe Páu muhepy. Ijar pe tamatarer ke a'e me'ë. Hok muhepyha ke. Páu rehe heta ngã usak uwyr. Upa katu te ame'ë ta rehe Páu hury katu. ³¹ Pe, kuja Páu pandu:

—Tupã koty pehẽ py'a ke pemuruwak rahã, Tupã pandu ta: “Ihẽma'e ke pehẽ” — aja.

Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e katu tĩ. Páu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pandu ym ngã:

—Ebandu ym Tupã rehe har. Ebandu ym Kirisutu rehe har — aja Páu pe pandu ym te ngã.

(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu pandu hũ ngã pe. Mu'e mu'e hũ tĩ.)

Upa.

Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Páu kome'ě paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ě ta pe kome'ě paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páu mu'e katu. “Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu” aja Páu mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ě ta pe aja tĩ. Pandu ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu rahã jõ, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ě ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihě Páu. Hom ok ta pe har ta pe ihě amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ke ihě. Ihě pe Tupã pandu:

—Ihě kotyhar aja nde ke ihě aputar. Jesu mondo ame'ě ke nde tĩ. Myrandu katu ke epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ě myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã pandu.

² Yman ame'ě myrandu katu rehe har Tupã pandu: “Ihě amujekwa ta” aja. Ame'ě ke ima'e je'ěha pandu ame'ě ta pe mujekwa. Ame'ě ke a'eta pandu pandu. Tupã je'ěha rehe ame'ě myrandu katu ihĩ. Je'ěha katu te ame'ě ke rehe ihĩ. ³ Ame'ě myrandu katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e. Ndawi rainõ ke a'e, a'erehe awa te'e a'e tĩ. Ndawi kapitã keruhũ a'e. ⁴ Kirisutu Tupã a'e tĩ, aja mujekwa. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manõha ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem. Pyrãtã te ha namõ mukwera katu muhem. A'erehe Tupã pandu: “Ihě ra'yr ke nde” aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e. ⁵ A'e riki ihě rehe katu usak. A'erehe ihě pe a'e pandu: “Nde ke ihě amondo ta” aja. A'erehe Kirisutuma'e parakyha ke ihě ama'ema'e. A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihě apandu pandu. Aja rahã, ame'ě ta ngi har amõ amõ jurujar katu ehe. Hendu katu ehe tĩ. ⁶ Pehě pe tĩ. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã

pandu: “Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo, aja ihě aputar” aja riki Tupã pandu.

⁷ Ko pehě pe paper pinim ihě amupinim aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehě. Pehě rehe Tupã ipy'a katu ame'ě ta ke pehě. A'e pandu: “Ihě kotyhar ta aja pexo, aja ihě aputar” aja riki Tupã.

Mã peja pehě rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Mã peja pehě py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Ko pehě rehe har ihě apandu py

⁸ “Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe jurujar katu” aja amõ amõ ywy pe har ta hendu riki. A'erehe Tupã pe ihě apandu: “Mã! Ihě rury katu. Ne jõ riki katu te me'ě ke” aja. ⁹ Ta'yr rehe har ihě apandu pandu ngã pe. Aja Tupã pe ihě aparaky te hũ. Pe, kuja ihě apandu. Pehě rehe har Tupã namõ ihě apandu pandu katu. Jete riki. Pehě rehe har apandu pandu Tupã namõ. Ame'ě ke Tupã ukwa katu tĩ. ¹⁰ Kuja inamõ ihě apandu:

—Jande pái keruhũ! Hom ok ta pe har ta koty ihě aho ym we rĩ. Apo nde ereputar rahã, a'eta koty ihě ke emondo katu. Nde ereputar rahã, katu tiki — aja Tupã namõ ihě apandu pandu.

Pehě rehe har aja te'eha apandu pandu inamõ. ¹¹ (A'erehe pehě rehe ihě asak tar katu te riki.) Pe, pehě namõ ihě axo rahã, pehě ke ihě amu'e ta. Aja rahã, ma'e katu ame'ě ke pehě pe Tupã'ã me'ě me'ě ta. Aja ihě aputar katu. Aja rahã, pehě py'a ke ihě amãtã ta. ¹² Mã! Kuja riki. Myja me'ě Kirisutu rehe ihě ajurujar katu. Ame'ě namõ pehě py'a ke ihě riki amãtã ta. Pe, myja me'ě Kirisutu rehe pehě pejurujar katu. Ame'ě namõ ihě py'a ke pehě riki pemãtã katu ta tĩ. Upa katu te jande py'a ke jamãtã katu ta jande juehe.

¹³ Ihě mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amõ amõ we rahã, kuja ihě ajupandu ihě jupe: “Hom ok ta pe har ta rehe ihě asak ta aho apo 'y” aja. Anĩ. Amõ amõ we rahã, ma'e ke uhyk, a'erehe marã ka ym ihě ahoaha. Jundéu awa aja ym ame'ě ta pe myrandu katu ihě apandu pandu. Pe, ame'ě ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amõ we Hom ok ta pe har ta Kirisutu

rehe jurujar katu, aja ihē aputar katu tī. (A'erehe pehē koty ihē aho tar katu tī.)
 14 “Myrandu katu epandu eho” aja Tupā pandu ihē pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihē apandu ta me'ē te'e. Aja upa amō amō ok ta pe har ta pe ihē apandu ta me'ē te'e tī. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e ym, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. 15 A'erehe pehē pe myrandu katu ke ihē apandu tar katu te hū. Pehē riki Hom ok ta pe har ta ke pehē.

Tupāma'e pyrātāha ke

16 Myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. Tupāma'e pyrātāha ke mujekwa, a'erehe jetehar te ke aja akwa katu. Kuja. Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu. Ima'e pyrātāha namō muhā katu. Aja jundéu awa ta ke a'e muhā py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ē ta ke muhā katu tī. A'erehe myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. 17 Kuja riki myrandu katu mujekwa. Myja rahā Tupā pandu katu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke kuja rahā, a'e pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī: “Amō jurujar katu ehe, a'erehe Tupā pandu: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe’ aja riki. Ame'ē riki uhā te hū aja ixo ta” aja panduha ihī.

Awa ta riki jaxer

18 Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe a'e parahy. A'erehe ngā ke mupyrara ta. Jetehar te ke mukanim. A'erehe amō ta jetehar te ke ukwa ym tī. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.) Ame'ē jetehar te ke mukanim ame'ē ta rehe parahy a'e tī. A'erehe mupyrara ta ngā ke tī.

19 Tupā pete'e ixo, aja ukwa katu awa. Ame'ē ke Tupā mujekwa ngā pe tipe. Ame'ē ke ngā putar ym, a'erehe ngā ke Tupā mupyrara ta tī.

20 Tupā rehe usak ym awa. A'e mujā ame'ē ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā, a'erehe aja te'eha a'e pyrātā te, aja ngā ukwa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe tī. A'erehe: “Tupā rehe har jande jakwa ym” aja marā ka ym amō panduha.

21 Tupā pete'e ixo aja ngā ukwa tipe. Pandu ym riki: “Ne jō riki Tupā te. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Anī. Pandu ym. A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo rahā, ka'u te'e aja saka ixo. Iākā janam rāi, a'erehe jetehar te ke ukwa ym. Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym. 22 “Jande jakwa katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta jupe naī. Anī. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

23 Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe. Anī riki. Ma'e'ā rehe ipy'a ke moī moī katu. Myra ke te'e mujā. Itatawa ke te'e mujā tī. Itatuwyr ke te'e mujā tī. Ame'ē riki tupā aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. Sawa'e'ā ke mujā. Kūjā'ā ke mujā tī. Uhā te hū ym ame'ē ke mujā. Ma'ewyra'ā ke mujā tī. So'o'ā ke mujā tī. Ipxi'a rehe wata, ame'ē'ā ke mujā tī. Ame'ē ta riki tupā ta aja ukwaha jupe naī tī. Upa ame'ē ta rehe ipy'a ke ngā moī moī riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa.

24 Aja ngā ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tar katu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngā juehe. Ame'ē rehe amō usak rahā, huxī hū. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. 25 Jetehar te Tupā rehe har a'eta ukwa tipe. Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Te'e ame'ē ke a'eta putar katu. Tupā mujā ame'ē ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu. Tupā riki mujāha ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe.

Jande anī. Mā peja Tupā pe jō japandu katu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Aja te'eha mā peja japandu. A'e tŷ. Amen.

26 Tupā te rehe ipy'a ke ngā moī moī ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ngā putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Huxī ame'ē ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kūjā ta hijar.

Pe, kũjã ta pame te'e ka'u te'e ngã juehe. ²⁷ Sawa'e ta aja tĩ. Hakehar ta ke a'eta hijar tĩ. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngã juehe. A'eta ma'ema'e ngã juehe. Huxĩ ame'ẽ ke ma'ema'e ngã juehe. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupãma'e pyraraha ke a'eta pyhyk.

²⁸ Tupã rehe har jetehar te a'eta ukwa, ame'ẽ rehe har a'eta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã hijar. Tupã pandu: “Mã peja ixo” aja. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ ipy'a pe ngã ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta ma'ema'e ym rahã, katu, aja ukwa tipe. Anĩ. Ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki. Marã ka ym putu'uha ingi. ²⁹ Ame'ẽ ta upa ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e. Ma'e ka'u te'eha ke aja tĩ. Ma'ema'e tĩ. Kyty'ym tĩ. Amõ ta ke mujaxer tar katu tĩ. Amõ rehe jyty'ym hũ tĩ. Ianam ta ke jukwa tĩ. Ianam ta namõ jumai mai ixo tĩ. A'eta muka'u te'e ngã juehe. Amõ ta ke mahy tar katu tĩ. Te'eha rupi amõ ta rehe har katu ym pandu tĩ. ³⁰ Amõ ta rehe juru ai tĩ. Tupã ke putar ym te tĩ. Parahy war tĩ. Sawa'e te jupe tĩ. Kũjã te jupe tĩ. “Ihẽ jõ katu te” aja pandu jupe tĩ. “Myja me'ẽ katu ym ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta my” aja ukwa ukwa ixo jõ tĩ. Katu ym aja. Ipái ta rehe hendu ym tĩ. Imãi ta rehe hendu ym tĩ. ³¹ Ka'u te'e aja ixo tĩ. A'eta pandu ame'ẽ ke ma'ema'e ym tĩ. Amõ ta rehe pyrara usak ym tĩ. Amõ ta rehe ipy'a ym tĩ. ³² Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta ukwa katu tipe. Kuja panduha ke: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta manõ ta” aja. Ame'ẽ ke ukwa katu tipe. Anĩ. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we rĩ. Amõ we tĩ. Amõ ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahã: “Katu pema'ema'eha” aja riki pandu. (Hury katu ehe.) Katu ym aja.

2

Tupã mupyrara ta

¹ Pesarahã! Amõ ta rehe har kuja pepandu my: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja” aja riki. Mã! Pehẽ atu aja tĩ! “Katu ym” aja pepandu. Pe, ame'ẽ ta aja juja katu te peka'u te'eha

ke pema'ema'e tĩ. Aja rahã, pehẽ juehe har pepandu: “Katu ym jande” aja saka tĩ. ² Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Aja rahã, katu aja jakwa katu. ³ Mã! Pehẽ aja tĩ. “Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e. Katu ym aja” aja pepandu. Ame'ẽ ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Aja rahã, Tupã mupyraraha ngi pehem ym te ta tĩ.

⁴ Mã kuja pepandu my: “Tupã katu te. Pahar ngã ke a'e mupyrara ym. Ngã jaxer rahã, i'i a'e harõ we tipe. Anĩ. Tupã ma'ema'eha japutar ym” aja pepandu my. Mã! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harõ rahã, ixoty pehẽ py'a pemuruwak ta my. A'erehe pehẽ rehe pyrara usak katu rĩ. Aja pekwa katu riki. ⁵ Anĩ. Pehẽ py'a pemuruwak tar ym. Hãtã ywy ke jumen pyrũ, ame'ẽja saka pexo tĩ. Jumen aja pehendu tar ym tĩ. Pehẽ py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe ngã 'ar koty te we pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Jetehar te ngã ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, pehẽ ke mupyrara ta. Arahã Tupã parahy ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, a'erehe a'e parahy ta ngã rehe. ⁶ Ma'e ke amõ pame katu te ma'ema'e, aja Tupã me'ẽ me'ẽ ta ipe. Juja katu te me'ẽ me'ẽ ta ipe.

⁷ Amõ ta tapijar te'e we katu ame'ẽ ke ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke Tupã muruwak ta, ame'ẽ rehe ame'ẽ ta harõ ixo tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta putar katu tĩ. Uhãha angaha rehe harõ ixo tĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

⁸ Amõ ta anĩ. Kyty'ym ame'ẽ ta ke a'eta. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta putar ym tĩ. Pe, ma'e katu ym ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ẽ ta rehe Tupã parahy ta. Pe, mupyrara ta tĩ. ⁹ Upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ahy hũ ta. Aja jundéu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ta jõ ym. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ.

¹⁰ Upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Ta'yr katuha aja Tupã muruwak ta tĩ. Katu te ixo, aja muruwak ta. Ame'ẽ ta pe a'e pandu ta tĩ: “Pehẽ katu” aja. Ame'ẽ ta py'a ke a'e muhury katu ta tĩ. Aja jundéu awa ta pe

Tupã ma'ema'e ta. Ame'ë ta jõ ym. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe a'e ma'ema'e ta tĩ.
 11 Upa awa ta rehe Tupã juja katu te usak. Johu ta. Pe, ame'ë ta rehe har jetehar rupi pandu pandu ta. “Pehë katu” aja ta.

12 Moise je'ëha namõ jundéu awa ta ixo. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ta ma'ema'e rahã, Tupã pandu: “Moise je'ëha ke pekwa tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehë ke ihë amupyrara ta” aja. Moise je'ëha rehe hendu ym, a'erehe Tupã mupyrara ta.

Jundéu awa aja ym ame'ë ta anĩ. Moise je'ëha namõ ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ë ta ma'ema'e rahã: “Moise je'ëha ke pekwa” aja Tupã pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahã: “Mã! Ihë katu ym” aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupã mupyrara ta.

13 Moise je'ëha rehe hendu rahã jõ: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym. Moise je'ëha mujekwa, aja amõ ma'ema'e te rahã: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu katu. 14 Moise je'ëha namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ëha pandu, aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e. Aja rahã, ame'ë riki ima'e je'ëha aja saka. Ame'ë riki Moise je'ëha pandu, ame'ëja saka jundéu awa aja ym ame'ë ta pe. 15 Pe, Moise je'ëha pandu ame'ë ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa. Amõ rahã, a'eta pandu a'eta jupe: “Katu ame'ë ke jama'e” aja. Amõ rahã, pandu a'eta jupe: “Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e” aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise je'ëha pandu ame'ë ke ipy'a pe ihĩ katu, aja mujekwa tĩ. 16 Aja ta riki. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. “Nde katu.” Amõ pe: “Nde katu ym” aja mujekwa ta. Ame'ë mujekwaha angaha rehe uhyk rahã, Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr ta. Arahã, Jesu pandu pandu ta. “Nde katu.” Amõ pe: “Nde katu ym” aja pandu ta. Ame'ë ke ihë amujekwa. Ihë Páu. Myrandu katu ke ihë apandu pandu rahã, ame'ë ke ihë amujekwa.

Jundéu awa ta rehe har Moise je'ëha mujekwa

17 Jundéu awa ta! Myja me'ë ta pehë my? Apandu ta. Pehë pepandu: “Jundéu awa ta ke jande” aja. “Moise je'ëha namõ jaxo, a'erehe jande pe jõ Tupã pandu: ‘Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe’ ” aja pepandu pehë jupe. “Jande jõ riki Tupã rehe har jakwa katu” aja pepandu pehë jupe naĩ tĩ.

18 Myja pema'ema'eha ke Tupã putar my, ame'ë ke pekwa katu tipe. (Anĩ. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ë ke amõ ma'ema'e my, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa katu. Ame'ë ke pekwa katu tipe tĩ. (Anĩ. Pehendu ym ehe tĩ.)

19 Pepandu: “Jande jõ riki jakwa katu ame'ë ta ke jande. A'erehe amõ ta ke jamu'e katu. Ame'ë ta riki eha ym te ame'ë ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ë ta aja saka. Ukwa ym ame'ë ta” aja pepandu naĩ.

20 “Ukwa ym ame'ë ta ke jande jõ jamu'e katu” aja pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehë.) “Ka'u te'e ame'ë ta ke jande jõ jamu'e katu” aja pepandu naĩ tĩ. “Moise je'ëha namõ jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ë ke riki jetehar te ke. Aja jakwa katu” aja riki pepandu naĩ. (Jundéu awa ta ke pehë.)

21 Mã! Moise je'ëha ke amõ ta pe pemu'e. Aja rahã, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehë atu pehendu ym ehe. Moise je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: “Amõma'e ke pemukanim ym” aja pemu'e. Pehë anĩ. Amõma'e ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehë.)

22 Pepandu: “Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym” aja pemu'e. Pehë anĩ. Amõ ta kũjã rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahã, Moise je'ëha rehe pehendu ym, aja pemujekwa tĩ.)

Ma'eã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe naĩ. “Ame'ë rehe pehë py'a pemoĩ moĩ ym” aja pemu'e. Pe, ma'eã rok pe pexe, pe, tamatarer ke amõ ta matyr, ame'ë ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahã,

Moise je'êha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu tĩ.)

²³ “Jande riki Moise je'êha namõ jaxo, a'erehe katu te ame'ẽ ta ke jande” aja pepandu. Ame'ẽ Moise je'êha rehe pehendu ym, a'erehe amõ ta pandu: “Tupã japutar ym” aja amõ ta pandu. ²⁴ Tupã je'êha rehe panduha ihĩ:

“Jundéu awa ta! Pehẽ pema'eha riki jaxer, a'erehe Tupã rehe jundéu awa aja ym me'ẽ ta juru ai” aja riki panduha ihĩ.

²⁵ Jundéu awa ta ke pehẽ. Pehẽ rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu awa ta te ke pehẽ. Tupã usak katu pehẽ rehe, aja pekwhaha.) Pe, Moise je'êha rehe pehendu katu rahã, pehẽ pিরer ke jupã, ame'ẽ katu tiki. Tupã kotyhar ta ke aja pemujekwa ngã pe. Moise je'êha rehe pehendu ym rahã, mã pehẽ pিরer ke pejupã ym te, mã peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupã kotyhar ta aja ym, aja pexo.

²⁶ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ipirer ke a'eta jupã ym. Pe, Moise je'êha rehe a'eta hendu katu rahã, kuja Tupã ukwa ta. Ipirer ke jupã, ame'ẽja saka ixo, aja Tupã pe. ²⁷ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã ym tipe. Pe, a'eta Moise je'êha rehe hendu katu rahã, kuja mujekwa. “Jundéu awa ta! Pehẽ katu ym. Moise je'êha rehe pehendu ym. Moise je'êha namõ pexo tipe. Ame'ẽ panduha paper rehe ihĩ tipe. Pehẽ pিরer pejupã tipe. Anĩ. Pehendu ym ehe. Katu ym pehẽ” aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'êha rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa. ²⁸ Amõ riki jundéu awa ke, aja amõ ta ukwaha. Anĩ. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupã, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anĩ. Aja te'eha aja ym.

²⁹ Kuja riki jundéu awa te. Amõ py'a ke Tupã juhyk, ame'ẽ riki jundéu awa te. (Aja rahã, ame'ẽ riki Tupã kotyhar te ke a'e.) Ame'ẽ ke Tupã'ã ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ẽ pe: “Nde katu ame'ẽ ke nde” aja Tupã pandu. Aja pandu ym awa. Tupã jõ pandu katu. Moise je'êha rehe hendu katu

rahã, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe: “Nde katu ame'ẽ ke nde” aja Tupã pandu ym.

3

¹ (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta riki jundéu awa aja juja katu te saka rahã, kuja amõ pandu my.) “Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupã rahã, i'ar koty te we katuha my?” aja pandu my. ² A'e tỹ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: “Ihẽ je'êha ke pehẽ pe ihẽ amondo” aja. Aja rahã, Tupã je'êha namõ jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we katuha.) ³ Pe, ame'ẽ je'êha rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe ma'e Tupã pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tĩ? ⁴ Anĩ. Aja ym. Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu te. Jetehar te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupã anĩ. Jetehar te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ:

“Tupã! Nde erepandu rahã, jetehar te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngã panduha ruwa koty oho rahã: “Tupã jetehar te ke ma'ema'e' aja mujekwa ta me'ẽ te'e” aja panduha ihĩ.

⁵ (Pe, amõ ta panduha ihẽ amujekwa ta.) Kuja pandu my: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã, kuja jamujekwa. (Tupã ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahã, ma'erehe jande ke a'e mupyrara ta my? Katu ym jakwaha” aja pandu. (Aja amõ ta pandu naĩ.) ⁶ Anĩ. Kuja ihẽ pe. Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e. Aja ym rahã, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ rehe har ukwa ym ta tipe.

⁷ Pe, amõ ta pandu naĩ. “Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e rahã, (ihẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta,) a'erehe Tupã katuha ke i'ar koty te we amujekwa” aja amõ ukwaha naĩ. “Aja Tupã katuha amujekwa rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e rahã: ‘Nde katu ym’ aja ihẽ rehe har pandu ym ta me'ẽ te'e” aja amõ ta pandu naĩ. ⁸ A'erehe amõ ta pandu naĩ: “Mã peja ma'e

jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupã ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupã riki katu te, aja jamujukwa ta" aja riki amõ ta pandu naĩ. Mã! Aja ihẽ riki apandu, aja amõ ta pandu naĩ. (Anĩ. Aja ihẽ apandu ym.) Ihẽ Páu. Aja ihẽ rehe har juru ai ngã. Katu ym aja. Ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te awa

⁹ Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anĩ. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja ihẽ amujukwa ramõ. ¹⁰ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te, aja Tupã ukwa katu.

¹¹ Jetehar te ke ukwa, ame'ẽ ke nixói te tĩ. Tupã rehe har ukwa tar katu, ame'ẽ ke nixói te tĩ.

¹² 'Tupã ke ihẽ aputar ym' aja upa ngã ixo tĩ. Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngã ixo tĩ.

Katu ame'ẽ ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ẽ ke nixói te.

¹³ A'eta te'e pandu, aja amõ ta pe a'eta mujekwa tĩ.

Te'e je'ẽ hũ tĩ.

A'eta juru ai. Ame'ẽ riki mbói ahy ame'ẽ su'u amõ ke aja saka. Mujaxer amõ ta ke.

¹⁴ A'eta pandu rahã, amõ ta rehe har katu ym te ame'ẽ ke a'eta pandu hũ.

¹⁵ Amõ ta ke a'eta mahy tĩ. Jukwa tĩ.

¹⁶ Amõ amõ rok pe a'eta ohoho. Ame'ẽ pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngã ke.

¹⁷ Amõ ta jumaiha ke muputu'u, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te tĩ.

¹⁸ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'eta jumu'e ym te tĩ" aja riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

¹⁹ Apo kuja jakwa katu. Moise je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e, aja amõ ta ukwaha. Aja rahã, upa katu te Moise je'ẽha mujekwa, ame'ẽ rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahã: "Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e ym" aja

pandu ta. (Anĩ. Aja upa katu te Moise je'ẽha rehe hendu katu te ame'ẽ ke nixói te.) Aja rahã, upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu ta: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande" aja. Aja rahã, upa katu te ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. ²⁰ A'erehe kuja my? Moise je'ẽha mujekwa, aja amõ ma'ema'e. A'erehe Tupã pandu my: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja pandu my? Anĩ. Aja Tupã pandu ym. Kuja riki Moise je'ẽha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Moise je'ẽha rehe usak rahã, pandu: "Mã! Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja ukwa katu. Aja Moise je'ẽha mujekwa.

Myja me'ẽ amõ riki katu aja Tupã mu'am my

²¹ Myja me'ẽ amõ pe Tupã pandu: "Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ẽ ke a'e mujekwa katu ngã pe apo 'y. Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, aja Tupã pandu ym te. Aja Moise je'ẽha mujekwa. Aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mujekwa tĩ.

²² Kuja Tupã pe amõ katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa katu te jurujar katu ame'ẽ ta pe aja Tupã pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Kuja riki juja katu te.

²³ Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupã koty oho ym te ta awa. Hake katu te hũ, ame'ẽ pe oho ym te ta awa. ²⁴ Anĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Jesu Kirisutu manõha rupi Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Manõha rupi amõ ke Jesu muhã katu.

²⁵ Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr. Pe, Jesu manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke mujywyr. Aja rahã, a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja mujekwa. Yman Tupã harõ hũ. (Ixoty ngã ipy'a ke ngã muruwak ta my, ame'ẽ

rehe harõ hũ ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e ame'ẽ ke rehe a'e usak ym, ame'ẽja saka a'e ixo. (Aja rahã, harái aja ixo.)

²⁶ Apo anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta me'ẽ te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namõ Tupã jumukatu, aja mujekwa. Aja rahã, Tupã riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²⁷ Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã, a'e ke mukatu ym. A'erehe: “Katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja marã ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²⁸ Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jõ, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu ym te ta. ²⁹ Myja me'ẽ Tupã my? Tupã rehe jundéu awa ta jõ ipy'a moĩ moĩ my? Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta moĩ moĩ my tĩ? Jete riki. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. ³⁰ Tupã riki peteĩhar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe rahã, Tupã pandu tĩ: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja tĩ. (Awa ta pe juja katu te Tupã pandu.) ³¹ Pe, jande jajurujar katu ehe rahã, Moise je'ẽha mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my? Anĩ. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ẽha katu, aja jakwa katu. Moise je'ẽha ke jahijar ym ta.

4

Jurujar katuha ke Amarã mujekwa

¹ Apo Amarã jurujar katuha rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramũi ke a'e. Myja Amarã ixo my? Kuja. ² Ma'e ke Amarã ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu ipe my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja my? Anĩ. Aja ym. Aja Tupã pandu ta tipe rahã: “Katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja Amarã pandu ta tipe tĩ. Anĩ. Aja Tupã pe marã ka ym Amarã panduha. ³ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki panduha ihĩ.

⁴ Amõ pe amõ paraky rahã, ame'ẽ pe ijar muhepy. Tamatarer me'ẽ ipe. Te'e me'ẽ, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe tamatarer ke parakyha pyhyk katu. ⁵ Aja Tupã ma'e my? Anĩ. A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu. Ame'ẽ jõ. (Paraky ym, ame'ẽja saka.) A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katuha ke Tupã ukwa katu, a'erehe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ pe Tupã riki pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

⁶ Aja yman Ndawi pandu tĩ. Hury katu ame'ẽ rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi ma'ema'e, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym Tupã pandu. Ipy'a ke Tupã juhyk, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu. Ame'ẽ riki hury katu me'ẽ ke a'e. ⁷ Kuja Ndawi pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e.

Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ẽma'e py'a ke Tupã juhyk. A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te upa harái.

A'erehe ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e tĩ" aja riki Ndawi pandu.

⁹ "Hury katu ame'ë ta ke" aja Ndawi pandu. Ame'ë ta riki jundéu awa ta ke jō my? Ame'ë ta ehe ihĩ ame'ë pirer ke jupã ame'ë ta ke. Anĩ. Ame'ë ta jō ym. Ipirer ke jupã ym ame'ë ta hury katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupã mujywyr katu a'eta rehe tĩ, a'erehe hury katu a'eta tĩ. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke japandu ramō. Kuja. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja ipe, aja riki panduha ihĩ.

¹⁰ Myja rahã aja Tupã pandu my? Ehe ihĩ ame'ë ipirer ke Amarã jupã ym rahã we, aja Tupã pandu my? Ipirer upa jupã rahã, pandu my? Pesarahã! Ipirer ke jupã ym rahã we, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa jupã rahã, anĩ. Jupã ym rahã, pandu katu. ¹¹ "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã upa pandu. A'engi ehe ihĩ ame'ë pirer ke Amarã jupã. Ipirer jupã ym rahã we, Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupã pandu ipe. Ame'ë panduha ke Amarã mujekwa, a'erehe ipirer ke jupã. Aja rahã, Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã pandu ta tĩ: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa katu te jurujar katu ame'ë ta pe aja Tupã pandu katu tĩ. A'erehe Amarã riki ame'ë ta ramũi aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ramũi aja saka. Ipirer ke jupã ym ame'ë ta ka a'eta. ¹² Jundéu awa ta ramũi ke a'e tĩ. Ipirer ke jupã ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta jō ym. Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu tĩ. A'erehe ame'ë ta ramũi aja Amarã. Aja riki Amarã jurujar katu, ipirer jupã ym rahã we riki.

Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu

¹³ "Kome'ë ywy ke nema'e ta" aja Tupã manga katu Amarã pe. Aja hainō ta pe manga katu tĩ. Aja rahã, upa kome'ë ywy keruhũ riki Amarã tama'e ta aja Tupã manga katu. Moise je'ëha rehe Amarã

hendu katu, a'erehe: "Kome'ë ywy ke nema'e ta" aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ipe: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. ¹⁴ Pesarahã! Tupã manga katu ame'ë ke amō ta pe katu my? Kuja Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta pe katu my? Anĩ. Aja ym. Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta pe ma'e ke me'ë ta tipe rahã, te'e Tupã rehe jurujar katu, aja saka riki. Tupã manga katu ame'ë riki jaxer aja ta tipe tĩ. ¹⁵ Moise je'ëha rehe amō hendu ym rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara riki. Pe, ma'e je'ëha nixói rahã, katu tiki. Ma'e je'ëha nixói rahã, myja ym hendu katuha ehe. Nixói je'ëha. (Aja rahã, mupyrara ym ta tipe.)

¹⁶ Hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara. Jurujar katu ame'ë ta anĩ. Ame'ë ta pe Tupã pandu katu: "Nde rehe ihẽ asak katu ta" aja. Aja rahã, a'e usak katu ame'ë ta jurujar katu ehe. Ame'ë ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Aja riki upa Amarã rainō ta pe tĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu me'ë ta pe jō my? Ma'e, jundéu awa ta pe jō my? Anĩ. Upa Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jande jajurujar katu tĩ. A'erehe Amarã riki jande ramũi te aja saka a'e tĩ. ¹⁷ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja saka riki. Amarã pe Tupã pandu:

—Amō amō ywy pe har ta pandu ta nde pe: "Nde aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu tĩ. A'erehe jande ramũi aja nde tĩ" — aja pandu ta.

A'e riki hamũi aja Tupã ukwa katu. Tupã riki manō ame'ë ta ke mukwera katu muhem. A'e je'ëha rupi ma'e nixói ame'ë ke muhem katu. Mujã katu. Ame'ë Tupã rehe Amarã jurujar katu. ¹⁸ "Ne rainō heta ta" aja Tupã pandu. Arahã ta'yr ym te Amarã. A'erehe marã ka ym Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katuha. Anĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe tapijar te'e we Amarã jurujar katu. A'erehe amō amō ywy pe har ta pandu: "Jande ramũi aja nde tĩ" aja Amarã pe. Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Ne rainō jahy rata aja heta te hū ta. Marā ka ym hetaha mangaha” aja riki.

¹⁹ Arahā Amarā tamūi te hū. Kuja, 100 warahy 'ar tate ame'ē ke a'e. “Tamūi te hū ihē. Marā ka ym amuta'yriha apo 'y' aja a'e jupe. Hakehar, Sar aja tī. A'i te tī. Imembyr ym te a'e. Marā ka ym imembyriha. Anī. Tapijar te'e we Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. Hijar ym ame'ē. ²⁰ Kuja ym a'e pandu jupe: “Mā! Ihē ra'yr ym ta nahā my. Tupā pandu ame'ē ke uhyk ym ta nahā my” aja ym a'e pandu. Anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katu a'e, a'erehe pyrātā aja a'e ixo. Pe, Tupā pe a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. ²¹ Ima'e panduha ke Tupā ma'ema'e katu ta, aja Amarā ukwa katu te hū. ²² A'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Amarā pe. Amarā jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. ²³ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Amarā katuha ke amō ta ukwa, a'erehe jō mupinim my? ²⁴ Anī. Ame'ē jō ym. Jande jaxo ta, a'erehe Tupā je'ēha rehe panduha pehī. Jande riki Amarā aja tī. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu jande pe. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. A'e riki Jesu, jandema'e sawa'e te ke manōha ngi mukwera katu muhem. ²⁵ Ngā koty Jesu ke amō ta raho. Pe, Jesu ke ame'ē ta jukwa. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, jande pe Tupā pandu katu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jande pe.

5

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

Nde erema'eha ke nixói te nde pe” Aja Tupā pandu

¹ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jande pe. Tupā parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe

Tupā namō jande juehe katu jande jaxo. ² Ipái pe Jesu pandu: “Peme'ē ta ihē rehe jurujar katu, a'erehe peme'ē ta rehe esak katu” aja. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. Pe, Tupā katuha aja jande jaxo ta kŷ tī. Ame'ē rehe jaharō jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo. ³ Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande rury katu jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara rahā, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo. ⁴ Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahā, jande pe Tupā pandu: “Pehē katu” aja. Aja jande pe pandu rahā, i'ar koty te we jaharō katu. Inamō jaxo ta, ame'ē rehe jaharō katu. ⁵ Myja ame'ē ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke I'ā riki jande pe mujekwa. I'ā ke jande py'a rehe Tupā muwyr. Inamō jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe I'ā ihī katu, a'erehe: “Mā! Inamō jaxo ta nahā my?” aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

⁶ Marā ka ym jande ke jajumuhā jande juehe aja jaxo rahā, Kirisutu manō. Jande riki katu ym te ame'ē ta ke jande. Pe, Kirisutu manō. Angaha uhyk katu te, aja Tupā ukwa katu rahā, Kirisutu manō.

⁷ Sehar amō katu ame'ē ke rehe amō ipy'a tar katu rahā, ame'ē henda ke pe amō manō tar katu nahā my. Anī. Nixói amō, aja akwaha. Pe, pandu my: “Ihē riki nde renda ke pe amanō ta. Aja rahā, nde eremanō ym ta” aja. Aja pandu ta nahā my. Ukwa ym awa. ⁸ Tupā anī. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahā, Kirisutu manō. ⁹ A'e manō, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupā mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

¹⁰ Jaxer ai ame'ē ke jande, a'erehe Tupā ruwajan ke jande kwe. Pe, Ta'yr riki manō, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: “Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē” aja. Apo Tupā rehe katu ame'ē ta ke jande. Kirisutu uhā te hū aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhā katu ta tī, aja jakwa katu. ¹¹ Amō we tī.

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jandema'e sawa'e te a'e.

Anã rehe har. Kirisutu rehe har tĩ.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke peteĩ sawa'e ma'e py. Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manõ. A'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e tĩ. Anã ngi jumu'e, ame'ẽja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manõ ta me'ẽ te'e tĩ. ¹³ Je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ ym we rĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manõ. Ma'e je'ẽha nixói rahã, amõ pe amõ pandu ym: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja. Ame'ẽ ke paper rehe mapyk ym, ame'ẽja saka. ¹⁴ Anĩ. Upa manõ tĩ. Anã ixo rahã har ngi Moise ixo rahã, upa katu te awa ta manõ. Aja rahã, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anã aja manõ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anĩ. Amõ koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manõ.

Amõ riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anã aja saka. (Anã ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhãha me'ẽ katu, ame'ẽ riki ma'e py, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe awa ta rehe Tupã ipy'a katu.) ¹⁵ A'erehe ame'ẽ mokõi juja ym te. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Ame'ẽ riki Anã ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anã ma'e. Ame'ẽ peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngã manõ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Kuja riki. Upa ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ riki Anã ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteĩ sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manõ, a'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ.

¹⁶ Pe, amõ we juja ym te. Peteĩ sawa'e, Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, Tupã pandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym nde" aja. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Amõ koty ame'ẽ. Tupã pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ.

¹⁷ Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Pe, amõ sawa'e ma'e ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e ame'ẽ ke. A'erehe Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ. Ame'ẽ ke upa katu te Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ te'e. Pe, Kirisutuma'e pyrãtãha namõ ixo ta.

¹⁸ Pesarahã! Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e" aja riki. Aja amõ koty tĩ. Katu te ame'ẽ ke peteĩ sawa'e ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupã pandu: "Anĩ pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy" aja. A'erehe ame'ẽ ta pe uhãha ke a'e me'ẽ.

¹⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e hendu ym. Anã a'e. A'erehe upa awa ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Aja amõ koty tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e hendu katu te. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe heta ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja riki.

²⁰ Pe, je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ngã ukwa. Ame'ẽ ke ukwa rahã, i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, mã ame'ẽ 'ar koty te we Tupã ipy'a katuha ihĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. ²¹ Aja rahã, kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, a'erehe manõ ta me'ẽ te'e. Aja amõ koty tĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe a'e pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Aja rahã, jande ke a'e muhã katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke a'e muhã katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy, a'erehe jande ke muhã katu a'e.)

6

Ixoha pyahu aja saka

¹ Myja me'ë japandu ta my? Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my? Aja rahã, ame'ë 'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu ta riki. Aja my? ² Anĩ. Katu ym te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta me'ë te'e. Pesarahã! Jande riki jamanõ, ame'ë ta aja saka jande. Manõ te aja rahã, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa putu'u. Aja jande tĩ. Manõ ame'ë ta aja saka jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e. Japutu'u, ame'ëja saka.

³ Jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujekwa katu. Ame'ë ke pekwa katu. Pe, jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu manõ, aja inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ. ⁴ Jande ke amõ mujahuk rahã, y pe jande ke pypyk. Ame'ë riki Kirisutu aja jande ke amõ ta jytytym tĩ, ame'ëja saka tĩ. Inamõ jande jamanõ, a'erehe jande ke jytytym tĩ, ame'ëja saka tĩ. Y ngi jande ke muhem rahã, Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. Pyrãtã katu te ha namõ mukwera katu muhem. Aja rahã, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e.

⁵ Kirisutu aja jande jamanõ tĩ. A'erehe inamõ jaxo. Peteĩhar aja jaxo. A'erehe amõ we tĩ. Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe inamõ peteĩhar aja jaxo tĩ. ⁶ Pe, kuja jakwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, inamõ ymanihar jande jaxoha ke jukwa tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ë japutariha ke Tupã mukanim jande ngi. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ë ke jande jar aja saka ixo ym ta. Mondo mondo ame'ëja saka ym ta. Aja rahã, jama'e ym ta. ⁷ Amõ manõ te rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo 'y. A'erehe ame'ë riki ijar aja saka ixo ym te apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja saka ixo. (Aja rahã ma'e ym ta.) ⁸ Kirisutu manõ rahã, inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, a'erehe katu, aja inamõ jande jaxo katu ta tĩ, aja jakwa katu tĩ. ⁹ Manõha ngi Kirisutu ke Tupã

mukwera katu muhem. Pe, manõ ym te ta tĩ. Manõha riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu. ¹⁰ A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ë rehe Kirisutu muhepy, a'erehe a'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. Apo a'e ixuwe katu ixo. Tupã namõ katu ixo, aja riki a'e ixo. ¹¹ Aja mã peja pexo tĩ. Pehẽ pemanõ, aja pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ë riki pehẽ jar aja saka ixo ym te ta 'y. (Aja rahã, pema'ema'e ym ta.) Anĩ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu, aja pexo apo 'y.

¹² Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym we rĩ. Ame'ë riki pehẽ jar aja saka. Mã peja ym pexo. Aja rahã, pehẽ py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Ame'ë ke pema'e ym ta kũ. ¹³ Pehẽ pepandu ta me'ë te'e pehẽ jupe: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta apo kũ" aja. Kuja katu te: "Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. Aja rahã, a'e pandu, aja katu ame'ë ke jama'ema'e ta kũ" aja pepandu ta me'ë te'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pemanõ ame'ë ta aja saka ym we pexo. Tupã mukwera katu, ame'ë ta aja pexo. A'erehe Tupã pe pepandu: "Ko nema'e ke jande. Katu ame'ë ke jama'ema'e ta kũ" aja pepandu ipe. ¹⁴ "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Marã ka ym jajumuputu'uha" aja mã peja pepandu ym. Aja ym pexo. Moise je'ẽha pandu ame'ë ke pema'e ta me'ë te'e. Anĩ. Aja ym pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja pexo. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e

¹⁵ Myja me'ë japandu ta my? Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my? Anĩ. Katu ym aja. Jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tĩ? Anĩ. Katu ym aja. ¹⁶ Kuja pekwa katu. Amõ pe pepandu: "Nde pe ihẽ te'e aparaky ta. Nde rehe jõ ahendu katu ta" aja. Aja rahã, ame'ë riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ë riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ë riki pehẽma'e jar aja saka. (Marã ka ym peputu'uha ame'ë

ngi. A'erehe pehẽ jar aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ẽja saka, a'erehe pehẽ jar ame'ẽja saka. Pe, ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pema'õ ta. Amõ ijar pehĩ tĩ. Tupã rehe pehendu katu rahã, pehẽ pe a'e pandu ta: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixóí te pehẽ pe" aja. A'erehe ame'ẽ riki pehẽ jar aja apo 'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

¹⁷⁻¹⁸ Yman ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Marã ka ym peputu'uha ame'ẽ ngi. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, jetehar ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe pehendu katu te hũ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja ym apo 'y. Pehẽ ke Tupã mupoir, aja pexo. Pe, Tupãma'e ke pehẽ. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta apo 'y. A'erehe kuja Tupã pe ihẽ apandu: "Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki.

¹⁹ Awa ta jar rehe har ihẽ apandu axo. Paraky te'e ame'ẽ rehe har apandu tĩ. Aja rahã, pehẽ pekwa katu ta. Yman pepandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jõ jama'e ta" aja. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja apo tĩ. Kuja pepandu ta me'ẽ te'e: "Katu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e ta apo 'y. Aja rahã, Tupã kotyhar ta te aja jaxo" aja riki. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar apo 'y. Pehendu katu ehe.

²⁰ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Arahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'e tar ym. Pema'e ym te. ²¹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ ngi pehẽ ruxĩ apo 'y. Ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Manõha ke. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pema'õ ta. ²² Apo ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ẽ ke Tupã mukanim pehẽ ngi. Pehẽ ke mupoir, ame'ẽja saka. Apo Tupã rehe pehendu katu. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Tupã putar ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu. Aja rahã, pema'õ rahã, pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta

inamõ. (Ame'ẽ riki pehẽma'e muhepyha ke.) ²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe muhepy ta, ame'ẽja saka ta. Mupyraraha renda pe oho ta. Ame'ẽ riki muhepyha ke. Tupã anĩ. Uhãha ke a'e me'ẽ te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e, a'erehe uhãha ke Tupã te'e me'ẽ katu ipe, (Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ pe.)

7

Jumendar aja saka

¹ Ihẽ mu ta! Sehar ta je'ẽha rehe har pekwa, a'erehe apo ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa katu ta tĩ. Amõ ixuwe katu rahã jõ, sehar ta je'ẽha rehe hendu katu ta me'ẽ te'e. Manõ rahã, anĩ. Marã ka ym henduha.

² Kũjã jumendar ame'ẽ ke aja tĩ. Ixawa'e ixo rahã, inamõ hakehar ixo ta me'ẽ te'e. Aja sehar ta je'ẽha rehe panduha ihĩ. Pe, ixawa'e manõ rahã, anĩ. "Ixawa'e namõ ixo ta me'ẽ te'e" ame'ẽ panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ẽha nixóí. ³ Pe, ixawa'e ixo rahã, amõ sawa'e namõ jumusarái rahã, ka'u te'e ame'ẽ kũjã. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manõ rahã, jumendaraha upa, aja riki. Nixóí, aja riki. Jeje ixo tĩ. A'erehe amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tĩ.

⁴ Ihẽ mu ta! Pehẽ riki ame'ẽ kũjã aja saka. Moise je'ẽha rehe har japandu rahã, jande jamanõ, ame'ẽja saka. (Ixawa'e manõ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym, ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu manõ, a'erehe inamõ jamanõ, ame'ẽja saka. Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amõ sawa'e ke japyhyk, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe jõ jahendu katu ta me'ẽ te'e.) Aja rahã, katu ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e apo 'y.

⁵ Yman jande py'a rupi ma'e ke japutar, aja jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ẽ ma'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mukwera katu. A'erehe ame'ẽ ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahã, jamanõ ta. ⁶ Apo anĩ. Jande jamanõ, ame'ẽja saka. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu katu, ame'ẽ ngi jande ke Tupã mupoir, ame'ẽja saka. (Aja

rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ẽha jande ke kynda, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ngi jande ke mupoir, ame'ẽja saka. (Aja rahã, ame'ẽ rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anĩ. Je'ẽha ke paper rehe amõ mupinim, aja jaxo ym. Anĩ. Apo har pyahu aja jaxo. Tupã'ã mujekwa, aja jaxo. Aja Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e katu.

Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ẽ ma'eha ke

Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa

⁷ Myja me'ẽ japandu ta my? Amõ ta pandu: "Moise je'ẽha riki katu ym" aja. Anĩ. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ihẽ pe Moise je'ẽha mujekwa. (A'erehe Moise je'ẽha katu tĩ.) Kuja ame'ẽ panduha ihĩ: "Amõma'e rehe nde py'a emoĩ ym" aja. Pe, ame'ẽ panduha nixói rahã, marã ka ym ma'e ihẽ aka'u te'eha ihẽ ama'eha ke akwaha. Amõma'e rehe ihẽ py'a amoĩ rahã, ame'ẽ riki katu ym, aja akwa ym ta tipe. ⁸ Pe, ame'ẽ je'ẽha ihẽ akwa riki. A'erehe ma'e ihẽ aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ akwa katu. A'erehe i'ar koty te we amõma'e ke rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ. Moise je'ẽha nixói rahã, ma'e riki ma'e ihẽ aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ akwa ym ta tipe.

⁹ Moise je'ẽha ke ihẽ akwa ym rahã, ihẽ katu axo aja ihẽ jupe. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke ihẽ akwa rahã, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e tar katu hũ. ¹⁰ Ame'ẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu te rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta, aja a'e putar. Ihẽ pe anĩ. Ahendu ym ehe. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. Tupã namõ ihẽ axo ym ta, aja akwa. ¹¹ Pe, ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Ame'ẽ riki ihẽ ke muka'u te'e, ame'ẽja saka. Ame'ẽ je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e katu ta, aja ihẽ akwa ihẽ jupe naĩ. Aja muka'u te'e. Anĩ. Kuja ame'ẽ je'ẽha mujekwa. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, a'erehe ihẽ amanõ ta, aja mujekwa riki. Tupã namõ axo ym ta, aja mujekwa.

¹² Aja rahã, Moise je'ẽha riki katu te. Tupã muwyr ame'ẽ ke. Ame'ẽ je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki katu te tĩ. Myja me'ẽ ngã ma'ema'eha ke Tupã putar, ame'ẽ

ke mujekwa. Ngã ke muhury katu tĩ. ¹³ Aja rahã, katu te ame'ẽ ke ihẽ ke jukwa, ame'ẽja saka my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ riki ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. Tupã namõ ihẽ axo ym ta, aja riki. Tupã pandu ame'ẽ ke katu. Pe, ame'ẽ ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke mujekwa ihẽ pe. Aja rahã, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ma'e ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu ym ha, aja akwa.

Ihẽ py'a amõ koty koty ihon ame'ẽja saka riki

¹⁴ Myja me'ẽ Tupã putar my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa. A'erehe Moise je'ẽha ke Tupã muwyr, aja jande jakwa katu. Pe, ihẽ riki awa te'e ihẽ. A'erehe ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e. Marã ka ym aputu'uha ingi. Ihẽ jar aja saka ame'ẽ. (A'erehe ahendu katu ehe.) ¹⁵ Ma'erehe ma'e ke ihẽ ama'ema'e my? Ihẽ akwa ym riki. Pesarahã! Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ aputar ym ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu. ¹⁶ Ihẽ ama'e tar ym ame'ẽ ke ihẽ ama'e rahã, ihẽ apandu riki: "Jetehar te riki. Moise je'ẽha riki katu me'ẽ ke" aja akwa katu. ¹⁷ Pe, ihẽ riki ame'ẽ ke ama'ema'e, aja ym riki. Ihẽ py'a rehe ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ẽ riki ihĩ. Ame'ẽ riki ihẽ ke muma'e, ame'ẽja saka. (A'erehe, ihẽ ama'ema'e riki.) ¹⁸ Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e, ame'ẽ ke ihẽ py'a rehe ihĩ ym, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ riki awa te'e ihẽ. Pitu te'e ihẽ. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e tar katu, ame'ẽ riki ihẽ py'a rehe ihĩ tipe. Anĩ. Marã ka ym ihẽ ama'eha. ¹⁹ Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e tar katu tipe. Aja ym ihẽ ama'eha. Anĩ. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e tar ym. Ame'ẽ ke ihẽ ama'e riki. ²⁰ Ihẽ ama'e tar ym ame'ẽ ke ihẽ ama'e rahã, ihẽ riki ama'e, aja ym riki. Anĩ. Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ẽ riki ihẽ py'a rehe ihĩ katu. Ame'ẽ riki ihẽ ke muma'e, ame'ẽja saka. (A'erehe ihẽ ama'ema'e.)

²¹ A'erehe kuja riki ihẽ ama'eha. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e tar katu rahã, kuja jõ ihẽ ama'e: "Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e we rĩ" aja riki. Aja riki ihẽ apandu. ²² Je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ rehe ihẽ rury katu. Ihẽ py'a rupi ihẽ rury

katu. ²³ Pe, ihē apandu: “Je’ēha ke Tupā muwyr. Ame’ē riki katu ame’ē ke” aja akwa. Pe, amō je’ēha rehe ihē ahendu katu tipe, aja ihē akwa. Juja ym ame’ē. Huwajan aja saka ame’ē. Ame’ē riki ihē ke ma’e ihē aka’u te’eha ke muma’e, ame’ēja saka. (A’erehe ihē ama’ema’e.) Marā ka ym ihē aputu’uha ingi. ²⁴ Mā! Ihē rury ym te ame’ē ke ihē. Awa riki ihē ke mupoir ta ingi my? (Ihē ke mupoir rahā, ma’e ihē aka’u te’eha ke ihē ama’e ym ta.) Aja rahā, mupyraraha renda pe ihē aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta ingi my?

²⁵ Pesarahā! Tupā riki. A’e pandu ta, a’erehe Jesu Kirisutu, jandema’e sawa’e te riki ihē ke poir katu ta ingi. A’erehe Tupā pe apandu: “Ne jō riki katu te me’ē ke” aja apandu.

Aja rahā, kuja riki ihē axo. Ihē akwa katuha namō Tupā putar ame’ē ke ihē ama’e katu. Ihē py’a pe aputar ame’ē ke ihē ama’e rahā, ma’e ihē aka’u te’eha ke ihē ama’e. (Ihē rehe har ihē apandu. Aja rahā, upa ngā pe amujekwa. Ihē aja upa katu te ngā tī. Ipy’a pe putar ame’ē ke ma’e rahā, ma’e ka’u te’eha ke ma’ema’e tī.)

8

Tupā’āma’e pyrātāha namō ixo

¹ Jesu Kirisutu kotyhar aja amō ixo rahā: “Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho” aja Tupā pandu ym te ta. ² Jesu Kirisutu kotyhar aja ihē axo. A’erehe Tupā’āma’e pyrātāha riki ihē py’a rehe ihī katu. A’erehe ihē axo katu te, aja ihē axo. Aja rahā, ma’e ihē aka’u te’eha ke ihē ama’e tar katu, ame’ē ke a’e riki muputu’u katu. Pe, mupyraraha renda pe aho, ame’ē rape ngi ihē ke a’e muhem tī, ame’ēja saka. ³ “Nde katu te. Ma’e nde ereka’u te’eha nde erema’eha nixói te nde pe” aja Moise je’ēha rehe hendu katu ame’ē ta aja ym riki. Marā ka ym mukatuha. Awa pitu te’e. Hendu ym ehe. Moise je’ēha rehe hendu ym. “Nde katu te. Ma’e nde ereka’u te’eha nde erema’eha nixói te nde pe” aja Moise je’ēha rehe hendu katu ame’ē ta aja ym riki. Tupā anī. Ame’ē ke a’e pandu katu. Kuja: “Nde katu te. Ma’e nde ereka’u te’eha nde erema’eha nixói te nde pe” aja. A’e pandu tī: “Ma’e ka’u te’eha ke ma’ema’e, ame’ē riki

katu ym” aja. A’erehe Ta’yr ke a’e muwyr. A’e uwyr rahā, awa te’e a’e uwyr tī. Ma’e ka’u te’eha ke amō ma’ema’e. Ame’ē awa te’e a’e tī. Pe, ma’e ka’u te’eha ke Ta’yr ma’e ym te riki. Awa ta ma’e ka’u te’eha ma’ema’eha ke rehe a’e muhepy uwyr. Aja ma’e ka’u te’eha ke ma’ema’e tar katuha ke mukanim ingi. ⁴ Aja riki a’e. Aja rahā, ma’e katu ame’ē ke jande jama’ema’e ta me’ē te’e, aja Moise je’ēha mujekwa. Ame’ē ke jama’ema’e. Tupā’āma’e pyrātāha riki jande py’a rehe ihī, a’erehe jama’ema’e katu. Jande py’a rupi jama’ema’e tar katu my? Anī. Aja ym. Tupā’āma’e pyrātāha namō jama’ema’e katu. ⁵ Amō juehe putar, aja amō ta ixo ta katu. Ame’ē ta ipy’a pe ukwa ukwa ixo, ame’ē ke jō ma’ema’e katu. Tupā’ā mujekwa rahā, amō koty. A’e mujekwa, aja amō ixo tar katu. Ame’ē ta amō kotyhar ixo. Tupā’ā putar, aja ixo katu. ⁶ Ipy’a pe ma’e ukwa ukwa ixo, ame’ē ke jō amō ma’ema’e rahā, mupyraraha renda pe oho ta. Tupā namō ixo ym te ta. Tupā’ā mujekwa, ame’ē ke amō ma’ema’e rahā, uhāha namō ixo ta. Pe, ipy’a ke Tupā muhury katu. ⁷ Ipy’a pe ma’e ukwa ukwa ixo ame’ē ke jō amō ma’ema’e rahā, Tupā ruwajan aja a’e ixo ta. Tupā pandu ame’ē ke rehe a’e hendu ym. Marā ka ym henduha a’e. ⁸ Ipy’a pe ma’e ukwa ukwa ixo, ame’ē ke amō ma’ema’e rahā, Tupā ke marā ka ym muhuryha a’e.

⁹ Pehē anī. Pehē py’a pe ma’e pekwa pekwa pexo, ame’ē ke pema’e ym. Anī. Pehē py’a rehe Tupā’ā ihī katu. A’e mujekwa ame’ē ke pema’ema’e katu. Tupā’ā ke Kirisutu muwyr. A’e riki pehē py’a rehe ihī ym rahā, Kirisutu kotyhar aja ym pehē. ¹⁰ Pe, Kirisutu riki pehē py’a rehe ihī katu rahā, pehē ruhāha ke Tupā’ā me’ē ta kŷ. Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma’e peka’u te’eha pema’eha nixói te pehē pe” aja. A’erehe pehē ruhāha ke l’ā me’ē katu ta. Ma’e peka’u te’eha ke pema’ema’e riki. A’erehe pehē rete manō ta. Pehē’ā anī. Pehē ruhā te hū ta. ¹¹ Manōha ngi Jesu Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, pehē ke a’e mukwera katu ta muhem tī. Pehē pemanō ta ame’ē ta ke pehē. l’ā riki pehē py’a rehe ihī katu, a’erehe pehē ke Tupā mukwera katu ta

muhem tĩ.

¹² Ihẽ mu ta! Pesarahã! Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Jande py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ẽ ke mã peja jama'e ym jaxo. ¹³ Pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, mupyraraha renda pe peho ta. Tupã namõ pexo ym te ta. Pe, Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pemuputu'u rahã, pehẽ ruhã te hũ, aja pexo ta.

¹⁴ Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta. ¹⁵ Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, Tupã ngi jande ke I'ã mukyje ym tĩ. (Aja rahã, Tupã ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande aja I'ã mu'am. Pe, ima'e pyrãtãha namõ Tupã pe japandu: "Papa! Ihẽ pái keruhũ!" aja riki. ¹⁶ Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupã'ã mujekwa jande pe tĩ. "Jetehar te. Ta'yr ta ke pehẽ" aja mujekwa jande pe tĩ. ¹⁷ Ta'yr ta ke jande. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã mupyta ixoty, ame'ẽ ke jandema'e wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupã mupyta tĩ. Ame'ẽ ke Kirisutu namõ japyhyk ta tĩ. Jandema'e wan ta tĩ. Yman Kirisutu ke ngã mupyrara. Aja jande ke ngã mupyrara tĩ. Aja jaxo rahã, Kirisutuma'e katuha ke inamõ jandema'e wan ta tĩ.

Upa mukatu te ta

¹⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande japyrara jaxo. Yman rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa ta. Ame'ẽ riki jande japyrara 'ar koty te we katuha. Marã ka ym jujaha. Katu te hũ. Aja ihẽ akwa katu te. ¹⁹ Ixotyhar ta ke Tupã mujesak ta. Ame'ẽ rehe upa katu te a'e mujã ame'ẽ ta harõ katu te hũ. ²⁰ Upa Tupã mujã ame'ẽ ke rehe har a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Jeje uwak my? Anĩ. Tupã putar, a'erehe a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Pe, ma'e katu ta, aja harõ ixo we rĩ. ²¹ Yman rahã, Tupã riki mukatu ta. Upa a'e mujã ame'ẽ ke mukatu ta. Aja rahã, jaxer aja uwak ym te ta tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja katu te hũ ta tĩ. Ame'ẽ rehe harõ katu ixo. ²² Pe, apo upa Tupã mujã ame'ẽ ke ahy aja

ixo. A'erehe jambu hũ aja ixo tĩ. Aja jakwa. Kũjã imembyr ahy rahã, imãi jambu aja saka Tupã mujã ame'ẽ ke. ²³ Tupã mujã ame'ẽ ke jambu aja ixo. Ame'ẽ jõ ym. Jande aja tĩ. Jambu aja jaxo tĩ. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, kuja a'e mujekwa: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja. A'erehe inamõ jaxo ta. Ame'ẽ rehe jaharõ hũ jaxo. Pe, jaharõ jaxo rahã, japyrara jaxo, a'erehe jambu aja jaxo. ²⁴ Jaharõ hũ jaxo, a'erehe jaxo katu we rĩ. Uhyk ta ame'ẽ ke rehe jasad rahã: "Pehĩ" aja jakwa. A'erehe ame'ẽ rehe jaharõ ym we ta jaxo. Ma'e ke rehe usak rahã: "Pehĩ" aja ukwa, a'erehe ame'ẽ rehe harõ ym ta awa. ²⁵ Ma'e ke rehe jasad ym ame'ẽ ke rehe jaharõ rahã, jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo. A'erehe Tupã mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e jaharõ katu jaxo.

²⁶ Amõ we tĩ. Jande pitu te'e jande. A'erehe jande py'a ke Tupã'ã mãtã katu. Myja me'ẽ Tupã namõ jande japandu pandu ta my? Tupã'ã riki japandu ame'ẽ ke Tupã pe raho katu, ame'ẽja saka. Jambuha aja saka riki. Ame'ẽ jambuha ma'e ke my? Panduha nixói. Tupã'ã riki mujekwa Tupã pe. Jande rehe har Tupã namõ I'ã riki pandu pandu katu. ²⁷ Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. I'ã riki ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e ukwa katu tĩ. Tupã namõ ixotyhar ta rehe har I'ã pandu katu. Tupã putar ame'ẽ ke I'ã pandu pandu. A'erehe I'ã ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²⁸ Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ koty pejur. Ihẽma'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ta rehe ma'e ke uhyk. Ma'e katu ame'ẽ ke uhyk my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk my? Aja rahã: "Myja me'ẽ ame'ẽ ke katu aja ihẽ amuruwak ta my?" aja Tupã ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe a'e ma'ema'e ixo.

²⁹ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, awa riki ima'e wan ta my, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu riki. "Ame'ẽ ta riki ihẽ ra'yr ta kũ tĩ" aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki Ta'yr mu ta aja ta kũ. Pe, ame'ẽ ta ngi har Ta'yr te riki je'ẽha te reko. ³⁰ "Peme'ẽ riki ihẽma'e ta kũ" aja Tupã pandu. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe a'e pandu tĩ: "Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ

ajo'ok" aja. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja a'e pandu tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujesak ta tĩ.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ

³¹ Upa ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu. A'erehe myja me'ẽ japandu ta my? Kuja riki. Tupã riki jande kotyhar aja ixo. A'erehe jande ke muputu'u ame'ẽ ta nixói. (A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.) Jande kotyhar aja Tupã ixo.

³² A'erehe: "Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ym ta. A'e manõ ym ta" aja Tupã pandu ym. Anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. A'e pandu: "Upa ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihẽ ra'yr muhepy ta. A'erehe a'e manõ ta" aja pandu. Ta'yr ke muwyr. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã te'e me'ẽ katu ta tĩ. Kyty'ỹ ym a'e ma'e ke. ³³ Ixotyhar ta riki Tupã jo'ok ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe: "Mã! Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Tupã riki pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. ³⁴ Awa riki kuja pandu ta my? "Mã! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha renda pe peho ta me'ẽ te'e" aja. Anĩ. Aja pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym te ta. A'e riki manõ. Arahã upa jandema'e jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy. A'erehe: "Katu ym pehẽ" aja pandu ym te ta awa. Amõ we tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, Tupã rake a'e ihĩ. (Aja rahã, katu te me'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamõ Kirisutu pandu pandu ixo.

³⁵ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ẽ ke amõ riki mukanim ta my? Anĩ. Mukanim ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ẽ ke jande rehe uhyk nahã my? Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Japyrara jande jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta mahy nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Myahy te aja jaxo nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jandema'e ym te nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke

mukanim ym te ta awa tĩ. "Pehẽ ke jajukwa ta" aja amõ ta pandu nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Jande ke amõ ta jukwa ta nahã my? Anĩ. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tĩ. Upa aja rahã, jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amõ mukanim ym te ta. ³⁶ Jande japyraraha rehe har Tupã je'eha rehe panduha ihĩ:

"Tupã! Nde kotyhar ta ke jande. A'erehe wera rahã jande ke amõ ta jukwa tar katu.

Arapuهران ke amõ jukwa raho. Aja saka jande ke amõ ta jukwa tar katu tĩ" aja panduha ihĩ.

³⁷ Jetehar te ke! Upa aja pyraraha riki jande rehe uhyk nahã my? Marã ka ym jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe Tupã rehe jõ jande py'a jamapyk katu. ³⁸ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ke mukanim ym te ta awa, aja ihẽ akwa katu. Jande jaxo rahã, jande rehe a'e ipy'a katu. Jande jamanõ rahã, aja tĩ. Jande rehe ipy'a katu tĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'eha rahoha ta mukanim ym te ta. Amõ ywa pe har ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Satana kotyhar ta aja tĩ. Mukanim ym te ta tĩ. Apo jande rehe a'e ipy'a katu. Yman rahã, aja ta tĩ. Ipy'a katu ta tĩ. ³⁹ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixói te. Upa ma'e ke Tupã mujã. Ame'ẽ ngi har ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ. Ywa pe ihĩ, ame'ẽ ke aja tĩ. Ame'ẽ ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Ipy'a katuha ke mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ.

9

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

¹⁻² "Ihẽ anam ta rehe ihẽ pyai te hũ. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. (Upa katu te ame'ẽ ta Kirisutu rehe jurujar ym. A'erehe Tupã muhã ym.) A'erehe ihẽ apyai te hũ. Ihẽ apyaiha putu'u ym riki" aja ihẽ apandu. Ihẽ Páu. Aja jetehar te ke ihẽ apandu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe te'e apandu ym ihẽ. Ihẽ py'a rehe Tupãã ihĩ katu, a'erehe te'e apandu ym, aja ihẽ

akwa katu. ³ Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, ame'ẽ ke aputar. Upa katu te muhã ym. A'erehe kuja ihẽ pe Tupã pandu ta tipe: “Nde riki ihẽ amai ta ame'ẽ ke nde. Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y” aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta tipe rahã, ame'ẽ panduha ihẽ pe katu ta tipe. ⁴ Ihẽ anam ta riki jundéu awa rainõ ta. Yman ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ” aja. Pe, ima'e pyrãtãha ke a'eta pe Tupã mujesak. A'eta pe pandu tĩ: “Ihẽ rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Pe, Moise pe je'ẽha ke a'e muwyr. Myja me'ẽ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu my? Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã mujekwa katu. “Katu ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ ama'ema'e ta kÿ” aja Tupã pandu katu tĩ. ⁵ Ymanihar pehẽ ramũi riki Amarã. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ame'ẽ ta rainõ ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr rahã, jundéu awa aja imãi pusu ngi a'e u'ar tĩ. Pesarahã! Tupã riki upa katu tema'e kapitã keruhũ a'e. Mã peja jande japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Mã peja aja te'eha japandu. A'e tÿ. Amen.

⁶ Upa katu te jundéu awa ta pe Tupã pandu my: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja my? Anĩ. Upa katu te ixotyhar ta aja ym. A'erehe: “Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk ym” aja ihẽ apandu ym. ⁷ Amõ we tĩ. Upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta aja ym ixo. Kuja jõ riki. Amarã pe Tupã pandu: “Isak rainõ ta jõ riki ne rainõ te ta ke. Ame'ẽ ta jõ riki nema'e te ta” aja ipe. ⁸ Ame'ẽ riki kuja riki. Amarã amõ kũjã ke pyhyk, (Anga ke.) A'erehe Amarã ra'yr u'ar, (Isamae ke.) Ame'ẽ rainõ ta Tupã kotyhar ta ym. Amõ koty riki Tupã kotyhar ke. Kuja. Tupã manga katu, aja Amarã ra'yr u'ar. (Isak ke a'e.) A'e riki Tupã kotyhar ke. Hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. ⁹ Tupã manga katu ame'ẽ panduha riki kuja: “Angaha uhyk katu rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde pe ihẽ amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr ta apo kÿ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta” aja manga katu ipe.

¹⁰ Amõ we tĩ. Upa katu te Tupã kotyhar aja ym. Pesarahã! Hembe membyr mokõi riki. Ipái peteĩ. Hembe sawa'e Isak a'e. Jande ramũi ke a'e. ¹¹⁻¹² Hembe pe Tupã

pandu: “Haikwer rupi u'ar ame'ẽ rehe u'ar py ame'ẽ hendu katu ta” aja. Ame'ẽ ta u'ar ym rahã we, aja Tupã pandu. Sawa'e ra'yr ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym we rĩ. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ym we tĩ. Ma'ema'e ym rahã we, aja Tupã pandu. Aja rahã, Tupã putar, a'erehe jõ peteĩ sawa'e pe a'e pandu: “Ihẽ kotyhar wan ta nde” aja peteĩ pe pandu. (Ame'ẽ ke Jako pe pandu.) Amõ pe anĩ. (Esau pe anĩ.) A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupã putar, a'erehe jõ. ¹³ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Jako rehe ihẽ apy'a katu. Esau rehe anĩ. A'e ke ihẽ aputar ym” aja Tupã pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar. A'erehe upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke aja ym.)

¹⁴ Aja rahã, myja me'ẽ japandu ta my? “Tupã katu ym” aja japandu ta my? Anĩ. Aja ym ta jande. ¹⁵ Pesarahã! Moise pe Tupã pandu:

“Apyrara ihẽ asak tar katu ame'ẽ ta rehe apyrara ihẽ asak ta.

Ihẽ apy'a katu tar katu ame'ẽ ta rehe ihẽ apy'a katu ta” aja riki.

¹⁶ Aja rahã, Tupã ma'ema'eha riki sawa'e putar, a'erehe amõ rehe Tupã pyrara usak my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e, a'erehe Tupã pyrara usak ehe my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupã jõ putar, a'erehe amõ rehe pyrara aja a'e usak katu. ¹⁷⁻¹⁸ Amõ rehe anĩ. Amõ ke muhendu ym aja a'e riki putar rahã, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ a'e.) Parao pe Tupã pandu, ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Nde ke eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Pe, nde ke ihẽ rehe amuhendu ym, aja ihẽ ama'e ta. (Aja rahã, ihẽ rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahã, amõ ta ihẽma'e pyrãtãha ke ukwa katu ta tĩ. A'erehe nde kapitã keruhũ aja ihẽ amu'am. Aja rahã, amõ amõ hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tĩ. Ihẽ riki pyrãtã te hũ, aja ukwa ta” aja riki panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke rehe pyrara a'e usak. Tupã rehe hendu tar ym, ame'ẽ ta pe: “Mã peja ixo” aja Tupã. (A'erehe Tupã jô putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngã rehe pyrara Tupã usak.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe Tupã parahy.

¹⁹ Aja rahã, pehẽ ngi har amõ pandu ta ihẽ pe my: “Katu ym aja. Tupã putar, a'erehe ngã rehe a'e pyrara usak. Aja rahã: ‘Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e' aja Tupã pandu ym ta me'ẽ te'e. Tupã putariha ke mukanim ym te ta awa.” Aja ihẽ pe amõ pandu my? ²⁰ Mã! Sa'e! Aja Tupã pe je'ẽha emujywyr ym exo. Pesarahã! Tujuk pander ke amõ mujã rahã, mujãha pe pander pandu: “Ma'erehe ihẽ ke nde eremujã my?” aja pander pandu ym. ²¹ Pesarahã! Pander ke amõ mujã rahã, a'e putar aja ame'ẽ pander ke tujuk ke te'e mujã. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ẽ ke te'e mokõi pander a'e mujã. Peteĩ pander pe wera rahã pame katu te ma'e ke mupupur. Amõ pander anĩ. Ma'e huryha mujã rahã jô, ame'ẽ pe ma'e ke mupupur. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ pander, a'erehe huryha rehe jô ma'e ke mupupur.

²² Ame'ẽ pander mujãha aja Tupã tĩ. A'e ma'ema'eha riki mujãha aja tĩ. A'e putar, aja a'e ma'ema'e. Amõ ke pander aja saka tĩ. Amõ ta pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar katu. Mupyrara Tate ame'ẽ ta ke a'eta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe ame'ẽ ta rehe parahy a'e. Ame'ẽ ta pe pyrãtãha ke mujesak tar katu tĩ. Pahar parahy. Anĩ. Aja ym. I'i harõ. Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my? A'erehe i'i a'e harõ. ²³ Amõ ta pe a'e katu te ha ke a'e mujesak tar katu tĩ. A'erehe i'i a'e harõ tĩ. Pe, jande pe ima'e pyrãtã te ha ke a'e mujesak tĩ. A'e pyrara usak ame'ẽ ta ke jande. Yman jande pe ima'e pyrãtã te ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa. Pe, mujekwa tĩ. ²⁴ Pe, jande riki a'e putar ame'ẽ ta ke jande. A'e pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja jande pe. Ame'ẽ ta ngi har jundéu awa ta ke. Amõ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke tĩ. ²⁵ Yman Tupã je'ẽha rehe Oséi

mupinim. Kuja Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mupinim. Tupã pandu:

“Ihẽ kotyhar aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ apo 'y' aja. Amõ ta riki ihẽ apy'a ym ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: ‘Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ apo 'y' aja.

²⁶ Amõ renda pe amõ ixo rahã, ihẽ apandu: ‘Ihẽ kotyhar ta ke aja ym pehẽ’ aja. Ame'ẽ renda ke pe ihẽ apandu ta: ‘Ihẽ riki ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ apo 'y'” aja Oséi mupinim. (Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ta ke a'e jo'ok, aja mujekwa.)

²⁷ Yman jundéu awa ta rehe har Isai mupinim tĩ:

—Y ramüi rymy'y rehe ywy ku'i heta te hũ. Aja jundéu awa ta heta te hũ tipe tĩ. Ame'ẽ ta ngi har heta ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. ²⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe i'i a'e harõ ym ta. Pahar mupyrara ta — aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta aja mujekwa.)

²⁹ Yman amõ we Isai mupinim tĩ: “Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Heta ym jundéu awa ta ke a'e mupyta ym rahã, jundéu awa ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa ta nixói te ta tipe. Ngomo ok ta pe har ta aja nixói te ta tipe tĩ” aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja mujekwa katu.)

Myrandu katu riki jundéu awa ta pe katu tĩ

³⁰ Upa aja rahã, kuja japandu katu. “Myja me'ẽ Tupã pe katu te aja jande jaxo my” aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta putar ym. Kekar aja ym ixo. Anĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja riki.

³¹ Jundéu awa ta anĩ. Ma'e je'ẽha rehe a'eta kekar. Ame'ẽ pe: “Myja me'ẽ Tupã pe a'eta katu te my” aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tĩ. ³² Ma'erehe mahem ym my? Jesu Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe mahem ym. A'eta ma'ema'eha jô riki katu, aja

a'eta ukwaha naĩ. A'erehe Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ẽ rehe ipy tukwa. Tukwa rahã, u'ar u'ar. Ukwaha ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ẽja saka. ³³ Ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Pesarahã! Siã ok ta pe ita ke ihẽ amoĩ ta. Ame'ẽ rehe ipy ke ngã tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amõ jurujar katu ehe rahã, pandu ta jupe: ‘Mã! Katu hũ’ aja ta” aja Tupã pandu.

Aja panduha ihĩ. (Kirisutu riki ame'ẽ ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'ẽja saka. Aja rahã, mai, ame'ẽja saka ixo. “Siã” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa.)

10

¹ Ihẽ mu ta! Kuja ihẽ aputar katu. Ihẽ Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, aja ihẽ aputar katu. Ame'ẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihẽ anam ta. ² Tupã rehe a'eta ipy'a ke moĩ moĩ katu tipe, aja ihẽ apandu katu pehẽ pe. Anĩ. Ukwaha rupi ym Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. ³ Myja me'ẽ Tupã pandu my: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwaha ym. A'erehe myja me'ẽ Tupã namõ katu te my, ame'ẽ ke ima'e ukwaha namõ kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: “Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu ta” aja. Anĩ. Ima'e ukwaha namõ kekar tipe. ⁴ Kirisutu uwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽja saka. A'erehe Moise je'ẽha ke Kirisutu mumba, ame'ẽja saka riki. Aja rahã, Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki.

Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke

⁵ Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta myja me'ẽ Tupã koty katu te aja ixo ta my. Ame'ẽ rehe har Moise mupinim. Kuja. “Je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu ta. Hury katu ta” aja riki. (Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe hendu katuha hãtã ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha,

anĩ. Hãtã ym ma'eha.) ⁶ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ẽ panduha riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja:

“Pepandu ym pehẽ jupe: ‘Awa riki ywa pe oho ta my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe ewyjy ejur” aja pandu riki.)

Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ẽ te'e ipe. ⁷ Amõ we tĩ.

“Pehẽ pepandu ym pehẽ jupe tĩ: ‘Awa riki itakwar keruhũ pe ixo ta oho my?’ aja.” (Aja rahã, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupã upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ẽ te'e. ⁸ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. “Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ riki pehĩ. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki” aja panduha ihĩ. Ame'ẽ myrandu kuja. Tupã rehe nde erejurujar katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ke japandu pandu. ⁹ Amõ ta ruwa koty nde erepandu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Manõha ngi Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu.” Aja nde erepandu rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. ¹⁰ Jesu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Pe, ame'ẽ jajurujar katuha ke amõ ta ruwa koty japandu rahã, jande ke Tupã muhã katu. ¹¹ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ.

“Amõ jurujar katu ehe rahã, jupandu ym ta jupe: ‘Mã! Jaxer’ aja ym ta” aja panduha ihĩ. Katu ta.

¹² Tupã pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ẽ upa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ riki juja katu te. Upa awa ta pe peteĩhar jõ riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupã ke a'e. Inamõ pandu pandu ame'ẽ ta pe katu ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ me'ẽ katu te hũ. ¹³ Kuja riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Jandema'e sawa'e te pe amõ pandu: ‘Ihẽ ke emuhã katu’ aja. Upa aja pandu

ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta" aja panduha ihĩ.

¹⁴ Aja rahã, amõ jurujar ym ehe rahã: "Ihẽ ke emuhã katu" aja marã ka ym a'e panduha. Pe, myrandu ke hendu ym rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe. Pe, myrandu ke amõ pandu ym oho rahã, marã ka ym henduha. ¹⁵ Pe, myrandu rahoha ke Tupã mondo ym rahã, marã ka ym myrandu ke panduha awa. Pe-sarahã! Myrandu rahoha ke Tupã mondo riki. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Myrandu katu ke pandu ame'ë ta uwyr ixo. Mã! Katu te ame'ë uwyrilha ke" aja panduha ihĩ. ¹⁶ Myrandu katu rehe upa katu te jurujar katu my? Anĩ. Upa katu te aja ym. Aja riki Isai mupinim tĩ. "Sawa'e! Ihẽ apandu ame'ë ke rehe jurujar ym awa" aja mupinim. ¹⁷ Aja rahã, kuja riki. Kirisutu rehe har amõ pandu pandu, ame'ë riki myrandu ke. Pe, myrandu rehe amõ hendu rahã, Kirisutu rehe jurujar katu.

¹⁸ Myja me'ë jundéu awa ta my? Aja ihẽ apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my? Ame'ë jetehar te my? Jetehar ym. Hendu riki. Kuja myrandu rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"A'eta pandu, ame'ë panduha riki kome'ë ywy keruhũ rupi amõ pandu pandu oho. Ame'ë panduha ke upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta hendu" aja panduha ihĩ.

¹⁹ Pe, ihẽ apandu tĩ. Myrandu ke jundéu awa ta hendu rahã, ukwa ym my? Anĩ. Ukwa riki. Moise riki pandu py ame'ë ke a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta rehe har Tupã pandu:

" 'Awa ta ym ame'ë ta ke peme'ë ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta rehe ihẽ riki katu asak ta. A'erehe jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ë ta rehe.

'Ka'u te'e ame'ë ta ke peme'ë ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. (Ame'ë ta pe ihẽ apandu ta: 'Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe' aja.) A'erehe ame'ë ta rehe jundéu awa ta parahy ta" aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim.

("Peme'ë ta" aja pandu rahã: "Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta" aja mujekwa katu.) ²⁰ Isai aja tĩ. Kyje ym ha namõ Tupã pandu ame'ë ke a'e mupinim. Kuja Tupã pandu:

"Ihẽ rehe kekar ym ame'ë ta riki ihẽ ke mahem.

'Myp ihĩ my?' aja pandu ame'ë ta pe ihẽ juehe har amujekwa" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ehe, aja mujekwa.)

²¹ Amõ we jundéu awa ta rehe har Isai mupinim. Kuja. Tupã pandu:

"Wera rahã pame katu te ihẽ apandu: 'Ihẽ koty pejywy' aja jundéu awa ta pe.

Anĩ riki. Hendu ym ame'ë ta ke a'eta. 'Tupã ke japutar ym' aja pandu ame'ë ta ke a'eta" aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

11

Jundéu awa ta rehe Tupã pyrara usak

¹ "Jundéu awa ta ke ihẽ aputar ym" aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Aja ihẽ akwa katu. Ihẽ ke a'e ombor ym. Ihẽ Páu. Jundéu awa ke ihẽ tĩ. A'erehe jundéu awa ta ke a'e ombor ym tĩ, aja akwa katu. Ihẽ jundéu awa ke tĩ. Amarã rainõ ke ihẽ. Ymanihar te ihẽ ramũi riki Menjamĩ. Jundéu awa ke a'e tĩ. ² Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym. Yman te jundéu awa ta nixói rĩ. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar wan ta" aja. Eri rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ. Ame'ë ke pekwa riki. Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja Eri panduha mujekwa tĩ. Jundéu awa ta rehe har Eri je'ë je'ë hũ Tupã pe.

³ —Sawa'e! Ne je'ëha pandu ame'ë ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa hũ. Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ë renda ke a'eta upa mujaxer. Ne je'ëha pandu ame'ë ta ngi har ihẽ jõ riki axo. Pe, ihẽ ke a'eta jukwa tar katu tĩ — aja Eri.

⁴ Kuja Tupã pandu ipe:

—Anĩ. Ne jõ ym. Amõ heta ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta ixo. Kuja, 7.000 hetaha ixo. Ame'ë ta Mbáu rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym. (Mbáu riki tupãran ke) — aja riki Eri pe Tupã pandu.

⁵ Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa. Aja apo tĩ. Heta ym ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak. A'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu. “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa katu.) ⁶ Ma'e katu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e, a'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu my? “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.” Anĩ. Aja ym. Ame'ẽ ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jõ aja a'e pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu my? Aja rahã, pyrara usakiha namõ: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu ym ta tipe. Anĩ. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu ym te. (Pyrara usak, a'erehe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu katu.)

⁷ Myja me'ẽ Tupã koty katu ta awa my? Myja me'ẽ Tupã pandu my: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Ame'ẽ ke jundéu awa ta kekar tipe. Heta ym ame'ẽ ta jõ mahem riki. Ame'ẽ ta pe jõ Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ.” Amõ hetaha ta pe anĩ. Ipyakwar ym ame'ẽja saka ixo. (A'erehe Tupã pandu, ame'ẽ ke rehe hendu ym.) ⁸ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ: “Iãkã ke Tupã mujanam rãi. A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja ixo. Apo aja ixo tĩ. Jundéu awa ta ukwa ym tĩ” aja panduha ihĩ. ⁹ Aja Ndawi mupinim tĩ. Kuja:

“Awa mi'u matyriha rehe hury katu ixo, aja ukwaha naĩ. Mã peja ame'ẽ ta ke Tupã pyhyk. Pe, ame'ẽ ta ke mupyrara tĩ.

¹⁰ Mã peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahã, usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwa ym ta ma'e ke.

Pe, mã peja ma'e puhýiha ke emoĩ xupe pe, ame'ẽja saka. Aja rahã, pyrara aja ixo ta. Aja te'eha ixo ta” aja Ndawi mupinim jundéu awa ta rehe har.

¹¹ Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã ombor my? Aja te'eha ombor my? Anĩ. Aja ym ixo, aja ihẽ apandu. Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe Kirisutu rehe har amõ ta pandu pandu. A'erehe ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu

ehe. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu. Aja jundéu awa ta ke Tupã mujyty'ym. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe jundéu awa ta jyty'ym.) ¹² Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ katu. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ katu riki tĩ. Apo aja rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe Tupã te'e me'ẽ ta.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta

¹³ Jundéu awa aja ym me'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu apo. Pehẽ koty ihẽ ke Kirisutu mondo. Myrandu katu ke ihẽ apandu pandu, a'erehe ihẽ ke mondo. A'erehe ihẽ rury katu ihẽ. ¹⁴ Pehẽ koty ihẽ apandu pandu oho, a'erehe pehẽ rehe jundéu awa ta jyty'ym my? Aja ihẽ ama'ema'e tar katu. Pehẽ rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahã, Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta my tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. ¹⁵ Jundéu awa ta rehe har Tupã pandu: “Pehẽ ke ihẽ aputar ym” aja. A'erehe upa amõ awa ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke ehe katu ame'ẽ ta aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta pe: “Pehẽ ke ihẽ aputar” aja Tupã pandu rahã, mã i'ar koty te we hũ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe katu te hũ ta. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, aja saka ta. Katu te hũ ta.

¹⁶ Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ rahã, ta'yr mi mbeju ke mopok. Pe, pandu: “Ko nema'e” aja Tupã pe. Aja rahã, ame'ẽ ta'yr mi riki Tupãma'e, ame'ẽja saka. Aja rahã, wetep Tupãma'e tĩ. Aja saka riki jundéu awa ta tĩ. Amarã riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ẽja saka. Ta'yr mi ame'ẽ ke, ame'ẽja saka riki. Tupã kotyhar ke a'e. Aja rahã, hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. (Wetep ame'ẽja saka tĩ. “Ta'yr mi” aja pandu rahã, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa katu.)

Amarã riki myra rapo aja saka tĩ. Hainõ ta riki ame'ẽ myra rãkã aja saka. Hapo riki Tupã kotyhar rahã, upa myra rãkã aja tĩ. Tupã kotyhar ta tĩ. Aja rahã, upa jundéu awa ta riki Tupã kotyhar ta tĩ.

¹⁷ Pe, amõ ma'eywa'y riki hok rake i'ãi. Pe, hãkã upen riki. A'erehe ijar amõ'y rãkã ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ẽ ma'eywa'y ngi hãkã jo'ok. Ame'ẽ ke mujar ehe. Hãkã upen ame'ẽ riki jundéu awa ta aja saka. Ame'ẽ ta ke Tupã ombor. Pe, amõ rãkã ke mujar ehe. Ame'ẽ riki pehẽ aja saka. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Mujar rahã, ixotyhar ta ke pehẽ aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta aja pehẽ pe katu ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ tĩ. ¹⁸ Hãkã upen, aja jundéu awa ta ke Tupã ombor. “Katu ym jundéu awa ta” aja mã peja ym pepandu pehẽ. Hãkã aja jõ pehẽ. A'erehe kuja: “Jande jõ riki katu te” aja mã peja ym pepandu. Pesarahã! Hãkã riki pyrãtãha ke hapo pe mondo ym. Anĩ. Hapo riki hãkã pe pyrãtãha ke mondo. Aja pehẽ tĩ. Myra rãkã aja jõ pehẽ. Jundéu awa ta riki hapo aja saka. (Aja rahã, jundéu awa ta riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pyrãtãha mondo ixo, ame'ẽja saka.)

¹⁹ Pe, kuja pepandu ta my? “Sa'e! Hãkã te ke amõ mupen riki. Aja rahã, jundéu awa ta ke Tupã ombor riki. Pe, ame'ẽ ta renda ke pe jande ke moĩ, ame'ẽja saka riki” aja. ²⁰⁻²¹ A'e tỹ. Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupã ombor. (Hãkã mupen ame'ẽja saka.) Kirisutu rehe pehẽ pejurujar katu, a'erehe jundéu awa ta renda ke pe pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Pehẽ katu te pehẽ jupe, aja ym pexo. Pehẽ ke Tupã ombor ta my tĩ, ame'ẽ ngi pekyje pexo. Jundéu awa ta riki hãkã te, ame'ẽja saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupã ombor. Pehẽ aja tĩ. Pejuru-jariha ke pehijar rahã, pehẽ ke a'e ombor ta tĩ. A'erehe ame'ẽ ngi pekyje pexo. ²² Aja rahã, myja me'ẽ Tupã ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa my? Myja me'ẽ a'e mupyrara ame'ẽ ke jakwa my tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e mupyrara. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Tapijar te'e we pejuru-jar katu ehe rahã, pehẽ rehe a'e ipy'a katu.

Aja ym pexo rahã, pehẽ ke a'e ombor ta tĩ.

²³ Pe, ipy'a ke jundéu awa ta muruwak, pe, Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ixotyhar ta ke aja Tupã muruwak ta kỹ tĩ. Hãkã te ke i'y te rehe mujywyr, ame'ẽja saka. Aja Tupã ma'e katu. Pyrãtã te hũ a'e. ²⁴ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ. Ka'a pe har myra rãkã aja saka pehẽ. Ame'ẽ rãkã upen, ame'ẽ ke ma'eywa'y katu ame'ẽ rehe mujar. Hãtã ame'ẽ ma'eha. Aja rahã, ixotyhar ta ke aja pehẽ ke Tupã muruwak. Jundéu awa ta riki ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu rãkã upen, pe, ame'ẽ ke ombor. Aja jundéu awa ta ke Tupã ombor. Apo henda te ke pe ame'ẽ rãkã te ke mujar tĩ. Ame'ẽ hãtã ym ma'eha. Aja rahã, jundéu awa ta ke ixotyhar ta aja Tupã muruwak ta tĩ. Ame'ẽ hãtã ym ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta, a'erehe ixotyhar ta aja Tupã muruwak ta riki. Hãtã ym ame'ẽ ma'eha.

Upa ngã rehe pyrara Tupã usak

²⁵ Ihẽ mu ta! Yman ma'e jetehar te ke ukwa ym awa. Ame'ẽ ke pekwa apo, aja ihẽ aputar. Ame'ẽ ke pekwa rahã: “Mã! Jandé jakwa katu te jande” aja ym pekwa pekwa ta pexo. Kuja riki. Jundéu awa ta pandu: “Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym” aja. Aja tapijar te'e we pandu ym ta. Heta hũ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta aja a'e muruwak. Ame'ẽ hetaha a'ewan jõ rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu ta tĩ. ²⁶ Myja me'ẽ jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ rehe har Tupã je'eha rehe panduha ihĩ. Kuja riki:

“Siã ok ta ngi muhãha uwyr ta. Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke muhãha harái ta. A'eta rehe ipy'a ke a'e mujywyr ta.

²⁷ Tupã pandu: ‘Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihẽ py'a amujywyr ta.

Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja a'eta ke ihẽ amuruwak ta. Aja yman ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e riki' aja Tupã pandu.” Aja panduha ihĩ. (“Siã ok ta” aja pandu rahã: “Jundéu awa ta ke” aja mujekwa katu.)

²⁸ Myrandu katu rehe har jundéu awa ta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe Tupã ruwajan ta aja a'eta ixo. “Japutar ym” aja a'eta pandu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu oho. Yman jundéu awa ramüi ta pe Tupã pandu. “Ihë kotyhar ta ke pehë” aja a'e. A'erehe apo jundéu awa ta riki ehe katu me'ë ta aja ixo rĩ. ²⁹ Ipy'a pe Tupã ukwa ukwa, ame'ë ke amõ koty muruwak ym. A'erehe a'e jo'ok ame'ë ta rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym ixo. Ma'e katuha ke Tupã me'ë, ame'ë rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym ixo tĩ. Mujoywriha pandu ym tĩ. A'erehe ehe katu ame'ë ta aja apo jundéu awa ta ixo rĩ.

³⁰ Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Yman Tupã rehe pehendü ym. Apo pehë rehe Tupã pyrara usak katu 'y. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe pehë rehe a'e pyrara usak katu apo 'y. ³¹ Aja pehë rehe pyrara Tupã usak. A'erehe jundéu awa ta hendu ym ehe. Aja rahã, apo a'eta rehe Tupã pyrara usak ta tĩ. ³² Upa awa ta hendu ym ehe. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Tupã pandu: “Mã peja hendu ym ame'ë ta aja te'e ixo” aja. Upa awa ta aja rahã, ame'ë ta rehe Tupã pyrara usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahã, ixoty ipy'a ke muruwak ta my.

Tupã riki katu te ame'ë ke a'e

³³ Mã! Katu te ame'ë ke Tupã. Ukwa katu te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu. Myja me'ë a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym awa. A'e ma'e rahã, ma'erehe aja a'e ma'e my? Ukwa ym awa tĩ. ³⁴ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym awa.

‘Ihë riki Tupã ke amu'e' aja pandu ym te awa. Marã ka ym mu'eha.

³⁵ Awa riki ma'e ke me'ë ipe my? Pe, pandu ipe: ‘Apo ma'e ke ihë pe emujywyr’ aja riki. Anĩ. Aja pandu ym te awa” aja panduha ihĩ.

³⁶ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Upa katu te ma'e ke ixo, ame'ë riki a'e je'ëha rupi ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu: “Ne jõ riki je'ëha te nde erereko” aja. Mã

peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Mã peja aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

12

Tupã putar ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e

¹ Ihë mu ta! Pesarahã! Pehë rehe Tupã pyrara usak, a'erehe ihë apandu pehë pe. Tupã pe pepandu: “Ihë jar aja nde exo katu” aja. “Jande jaxo rahã, nde pe te'e jande jajume'ë katu jande ke” aja pepandu ipe. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke jõ pema'ema'e katu. Aja pehë py'a pemoĩ moĩ te ehe. A'e ke pemuhury katu tĩ. ² Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja pema'ema'e ym. Pehë py'a ke mupyahu, aja mã peja Tupã mujã. Aja rahã, a'e putar ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ë ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury katu, ame'ë ke pekwa katu ta tĩ. A'e putar ame'ë ke upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke pekwa katu ta tĩ.

³ Ihë Páu. Ihë rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ima'e je'ëha ke ihë apandu pandu. Aja ihë ke a'e mondo. A'erehe pehë pe ihë apandu katu: “Pehë katu te ame'ë ke pehë” aja ym pekwa pekwa pexo. Jete-har te pehë juehe har pekwa pekwa pexo. Myja me'ë pyrãtãha ke a'e muwyr, aja pema'ema'e. Pyrãtãha ke pehë pe Tupã muwyr, a'erehe pehë py'a pemapyk katu te ehe aja Tupãma'e parakyha ke pema'ema'e. Ta'yr mi muwyr rahã, aja pema'ema'e tĩ. Aja jete-har te pehë juehe har pekwa pekwa pexo. ⁴ Jande rete riki peteihar. Pe, heta ma'e ke ihĩ. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa tymã ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ë namõ ma'e ke ma'ema'e katu. ⁵ Jande aja tĩ. Tupãma'e ke jande. Heta te hũ jande. (Hete rehe heta ma'e ihĩ,) aja jande reta tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe peteihar aja jaxo. Hete riki peteihar aja ixo.

⁶ Jande pe pame katu te pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe a'e muwryriha aja, ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ë te'e. Tupã je'ëha ke japandu rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ë namõ Tupã je'ëha japandu pandu ta me'ë te'e. ⁷ Amõ Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke jama'ema'e katu

rahā, pyrātāha ke Tupā muwyr. Ame'ē namō jama'ema'e katu ta me'ē te'e. Tupā je'ēha ke jamu'e rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō jande jamu'e ta me'ē te'e. ⁸ Jesu kotyhar ta py'a ke jamātā rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō jamātā ta me'ē te'e. Ima'e ym te ame'ē ta rehe kyty'ŷ ym rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō kyty'ŷ ym ta me'ē te'e. Kapitā aja amō ixo rahā, mā peja eparaky katu te. Amō rehe pyrara usak rahā, mā peja hury katuha namō epyrara esak ehe.

⁹ Jetehar rupi amō ta rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. Te'eha rupi anī. Mā peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym. Katu ame'ē ke jō pema'ema'e tar katu pexo. ¹⁰ Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehē johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mā peja pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Mā peja amō ta riki katu ame'ē ta ke aja pahar pekwa pekwa pehē juehe pexo. ¹¹ Pejyty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehē rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupā je'ēha ke pepandu pandu, ame'ē riki pehēma'e parakyha.) ¹² Pehē ruhāha rehe peharō pexo, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ē rehe har Tupā namō pepandu pandu katu. ¹³ Amō amō Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ē ta rehe pekyty'ŷ ym. Jesu kotyhar ta rehe pesak ramō te, ame'ē ta ke pehē rok pe pemupyta katu.

¹⁴ Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara rahā, Tupā pe: “Katu ame'ē ke emuwyr ame'ē ta pe” aja pepandu. “Mā! Ame'ē ta ke emupyrara” aja Tupā pe pepandu ym. ¹⁵ Amō ta hury katu aja ixo rahā, a'eta namō pehē rury katu pexo tī. Amō ta pyai aja ixo rahā, a'eta namō pepyai pexo tī. ¹⁶ Amō ta namō pehē juehe katu pexo. “Katu te jande” aja ym pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Amō ta pe ma'e ke pema'ema'e rahā, te'e paraky aja pexo. Ame'ē ke pema'ema'e katu. Pehē jō pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo. ¹⁷ Pehē pe ma'e jaxer ai ame'ē ke amō ma'e rahā, juja

katu te pemujywywyr ym ipe tī. Ma'e jaxer ai ame'ē ke pema'e ym ipe tī. “Katu ame'ē ke ko” aja amō ta ukwa, ame'ē ke pema'ema'e katu. ¹⁸ Pehērahā! Upa amō ta namō jumai ym ha aja pexo katu.

¹⁹ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehē pe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, juja katu te pemujywywyr ym ipe. Anī. Kuja pekwa katu. Ame'ē ta ke Tupā jō riki mupyrara katu ta. “Anī ta ihē. Ame'ē ke Tupā riki mupyrara katu ta” aja pekwa pekwa pexo. Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke ihē riki amupyrara ta.

Ame'ē ta ma'ema'eha, aja ihē riki amujywywyr ta a'eta pe' aja Tupā pandu.” Aja panduha ihī. A'erehe pehē atu ma'e peka'u te'eha ke pemujywywyr ym ngā pe.

²⁰ Amō we tī. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

“Ne ruwajan myahy rahā, ne mi'u ke eme'ē ipe tī.

Jyngwéi rahā, y ke eme'ē ipe tī.

Aja katu te ame'ē ke nde erema'e ipe. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ame'ē muruwak ta my)” aja panduha ihī.

²¹ “Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!” aja amō pandu pehē pe rahā, kuja pepandu katu: “Anī. Aja ym ta jande” aja pepandu katu. Amō koty pema'e. Ma'e katu ame'ē ke pema'e. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

13

Kapitā ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

¹ Kapitā ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ē te'e. Tupā putar, a'erehe ame'ē ta riki kapitā ta aja ixo. Ame'ē ta ke Tupā riki mu'am, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē ta rehe ngā hendu katu ta me'ē te'e.

² Kapitā je'ēha rehe amō hendu ym rahā, Tupā rehe hendu ym tī. Kapitā ke Tupā mu'am, a'erehe Tupā rehe hendu ym tī. A'erehe amō hendu ym ehe rahā, a'e ke kapitā mahy ta. Ame'ē ke juehe juma'eha ke. ³ Awa riki kapitā ngi kyje my? Pesarahā! Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta jō kyje ingi. Kapitā ngi nde erekyje

tar ym my? Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ ema'ema'e. Aja rahã, nde pe a'e pandu ta: "Nde katu" aja. ⁴ Tupãma'e miasu aja kapitã ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, ekyje ingi. A'e riki je'ẽha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupãma'e miasu ke kapitã ta. Pe, sehar ngã ke a'eta mahy ta, aja Tupã mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke mahy ta. ⁵ A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e. Nde ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ke jõ ym. Amõ we tĩ. Kuja nde erekwa tĩ. "Mã! Kapitã rehe ahendu katu ta me'ẽ te'e" aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitã ta rehe nde erehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ.

⁶ Tupã je'ẽha rupi kapitã ta ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Tupã me'ẽ, ame'ẽ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e, a'erehe ta'yr mi tamatarer pehẽ peme'ẽ kapitã ta pe. "Impo" aja riki. Ame'ẽ namõ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e. ⁷ Ame'ẽ: "Impo" ke peme'ẽ katu kapitã ta pe. Pehẽ peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Se pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi ame'ẽ ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke pehẽ peme'ẽ tĩ. A'eta je'ẽha te reko, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu" aja mã peja pepandu. Pehendu katu ame'ẽ ta rehe tĩ.

Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe

⁸ Amõ ta pe ma'e ke pemujywyr ta me'ẽ te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujywyr katu. Kuja jõ pemujwyriha upa ym. Pehẽ johu pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ pemujwyriha upa ym. (Tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo.) Aja amõ rehe amõ ipy'a katu rahã, Moise je'ẽha rehe hendu katu te, ame'ẽja saka.

⁹ Kuja riki ame'ẽ panduha:

"Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Amõ ke ejukwa ym.

Amõma'e ke emukanim ym.

Amõma'e ke rehe nde py'a emoĩ ym" aja panduha ihĩ.

Amõ we panduha ihĩ tĩ. Upa katu te ame'ẽ ta je'ẽha riki kuja peteĩhar aja saka. Kuja:

"Nde erepy'a katu nde juehe, aja amõ rehe epy'a katu tĩ" aja riki.

¹⁰ Amõ rehe nde erepy'a katu rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amõ rehe nde erepy'a katu rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe nde erehendu katu.

¹¹ Aja johu pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ pepak, aja pexo. Ame'ẽ angaha uhyk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e.) Kirisutu rehe jande jajurujar katu py rahã, jande ke Tupã muhã katu. Arahã ame'ẽ muhãha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajurujar katu py 'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pepak, aja pexo.

¹² Pytun upa tate. (Aja rahã, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ẽja saka.) Wera tate apo. (Aja rahã, jande ruhãha angaha uhyk tate.) Pytun rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Mã peja ame'ẽ ke ngi japutu'u. Tupã je'ẽha mu'e, ame'ẽ jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mã peja jaxo.

¹³ Jande jama'ema'eha ke amõ ta usak, aja jaxo. A'erehe mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e. Aja rahã kuja jaxo ym ta. Kawĩ ngi jaka'u ym ta. Amõ kũjã rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Amõ sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Ma'e jama'eha rehe amõ usak rahã, huxĩ riki. Ame'ẽ ke jama'e ym ta tĩ. Amõ namõ jajumai ym ta tĩ. Amõ rehe jajyty'ym ym ta tĩ. ¹⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mã peja a'e aja jaxo tĩ. Katu te ame'ẽ ta ke aja jaxo tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke ngi mã peja pemuputu'u katu.

14

Jesu kotyhar ta rehe har peje'ẽ je'ẽ ym pexo

¹ Pehẽ koty amõ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta ke a'eta. "Mã! Jande aja pekwa ym. Amõ koty pekwa" aja peje'ẽ je'ẽ ym pexo.

Anĩ. Pehẽ pejy'ar rahã: “Ko pejur katu” aja pepandu ngã pe. A'eta po ke pepyhyk katu a'eta ngi tĩ. ² Amõ ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ẽ ke u'u katu tĩ. Amõ ta anĩ. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ẽ ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jõ u'u katu. Ma'eywa ke jõ u'u tĩ. ³ Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ẽ ta pe: “Mã! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u” aja pandu ym tĩ. So'o rukwer ke u'u ym ame'ẽ ta aja pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ẽ ta pe: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta rehe har mã peja peje'ẽ je'ẽ ym.

⁴ Amõma'e miasu rehe har: “Katu ym a'e” aja mã peja pepandu ym. Kome'ẽ ywy keruhũ ijar riki pandu ta: “Katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'eha” aja. Anĩ rahã: “Katu ym a'e ma'ema'eha” aja. Jesu kotyhar ta anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrãtãha ke muwyr, a'erehe katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta: “Pehẽ katu” aja ixotyhar ta pe. (A'erehe pehẽ pepandu ym.)

⁵ Amõ ta pandu: “Kome'ẽ weraha katu te ame'ẽ ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u ta” aja riki. Amõ ta anĩ. Wera rahã pame katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe wera rahã pame katu te paraky ixo.) Myja me'ẽ weraha katu my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pame katu te pekwa pekwa pexo. ⁶ Ma'e weraha riki katu te ame'ẽ ke aja amõ ta ukwaha. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe weraha katu te aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ẽ ke aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe upa so'o rukwer ke u'u riki. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ẽ ta aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe so'o rukwer ke u'u ym. Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde

eremuwyr jande pe” aja. Pe, u'u. Juja katu te ngã. ⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande jeje jaxo ym. Jamanõ rahã, japutar jande jupe a'erehe jamanõ. Anĩ. Aja ym. ⁸ Jaxo rahã, jandema'e sawa'e te pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'erehe ko jaxo. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e te pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Aja riki jamanõha. A'erehe jande jaxo rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande. Jamanõ rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande tĩ. Juja katu te ngã. ⁹ Kirisutu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem. Aja rahã, apo ixo ame'ẽ ta pandu: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe. Manõ ame'ẽ ta aja tĩ. Kwera rahã: “Jandema'e sawa'e te ke nde” aja ipe tĩ. A'erehe jande jeje jaxo ym. ¹⁰ Pehẽ ke tĩ. So'o rukwer u'u ym te ame'ẽ ta! Mã peja pehẽ mu ta rehe har peje'ẽ je'ẽ ym. “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym. So'o rukwer u'u ame'ẽ ta! Pehẽ tĩ. Mã peja pehẽ mu ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym. Tupã ruwa koty jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande rehe har pandu ta: “Katu pexo” aja. Anĩ rahã: “Katu ym pexo” aja riki. A'e riki ngã rehe har ukwa katu ame'ẽ ke a'e. ¹¹ Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Jandema'e sawa'e te pandu:

“Ihẽ riki Tupã. Ko apandu ihẽ. Upa ngã ihẽ ruwa koty ipynarãi pe wapyk ta kÿ. Aja ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta.

Pe, upa ngã pandu ta ihẽ pe: ‘Ne jõ riki Tupã’ aja.” Aja panduha ihĩ.

¹² Se jaxo rahã, myja me'ẽ jama'ema'e my? Yman rahã, ame'ẽ rehe har jande pame katu te Tupã pe japandu ta me'ẽ te'e. (A'erehe apo pehẽ mu ta rehe har: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym.)

Mã peja pehẽ mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Tupã riki ngã rehe har ukwa katu ame'ẽ ke a'e. A'erehe mã peja amõ ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym. Kuja pekwa pekwa pexo rahã, katu tiki. “Ma'e ke jande jama'e rahã, jande aja jande mu ta ma'e ta tĩ. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'e rahã, jande mu ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta tĩ. A'erehe ame'ẽ ke jande jama'e ym ta” aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahã, katu tiki.

¹⁴ Jesu, ihēma'e sawa'e te kotyhar ke ihē. A'erehe kuja ihē akwa katu. “Ma'e mi'u ke e'u ym” aja Tupā pandu ym, aja akwa katu. Ihē mu anī. Amō koty a'e ukwa: “Ma'e mi'u e'u ym” aja Tupā pandu, aja ukwaha naī. Aja rahā, ame'ē mi'u u'u ym rahā, katu riki. ¹⁵ Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehē mu pyai. Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe pyai. Aja rahā, ame'ē mi'u pe'u rahā, pehē mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehē mu ke pemujaxer. A'erehe ame'ē ke mā peja pema'e ym. (Ame'ē mi'u ke mā peja pe'u ym tī.)

Pesarahā! Pehē mu ka'u te'eha ma'eha ke rehe Kirisutu manō. Ame'ē imu ke mā peja pemujaxer ym. ¹⁶ Upa ma'e mi'u katu, aja pekwa katu. Amō ta anī. Ame'ē mi'u pe'uha amō ta ukwa: “Mā! Jaxer” aja. A'erehe pesak katu kŷ. Pehē mu ke pemujaxer ym.

¹⁷ Pehē johu Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē mi'u rehe har jō pekwa pekwa ym pexo. “Ma'e ja'u ta my?” aja jō mā peja ym pekwa pekwa pexo. Anī. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Kuja. Ma'e katu ame'ē ke Tupā putar, ame'ē ke pema'ema'e ta me'ē te'e. Mā peja pehē py'a ke Tupā'ā muhury katu. Mā peja pehē rury katu pexo. Upa aja riki Tupā'ā muma'e katu. (A'erehe pehē rury katu pexo.) ¹⁸ Upa aja amō ixo rahā, Kirisutu putar ame'ē ke amō ma'ema'e katu. Aja rahā, Tupā ke a'e muhury katu. Pe, amō ta pandu: “Katu a'e ma'ema'eha ke” aja.

¹⁹ Pesarahā! Myja me'ē amō ta namō jande juehe katu jande jaxo my? Ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e. Myja me'ē amō ta py'a ke jamātā katu my? Ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e tī. ²⁰ Jesu kotyhar ta pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixōi te pehē pe” aja. Ame'ē ta ke pemujaxer ym pexo. Upa ma'e mi'u pe'u rahā, katu tiki. “Katu ym” aja ukwa ha rupi amō ta u'u. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ē ke ma'ema'e. Aja rahā, pehē riki pe'u rahā, katu ym tiki tī. (A'erehe mā peja pe'u ym tī.) ²¹ A'erehe so'o rukwer ke pe'u ym rahā, katu tiki. Kawī ke pe'u ym rahā, katu tiki tī. Upa amō ma'e ke pema'ema'eha aja tī. Pehē pema'e, a'erehe

ma'e ka'u te'eha ke pehē mu ta ma'e tī. Aja rahā, katu ym. A'erehe mā peja ame'ē ke pema'e ym tī. Aja rahā, ame'ē ke pehē mu ma'e ym ta tī.

²² Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa rahā, ame'ē rehe har amō ta pe emujekwa ym. Tupā pe jō emujekwa katu. Pehē mokōi jō pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha rehe har katu aja nde py'a rupi nde erekwa katu. Ame'ē rehe har: “Mā! Katu ym ihē ama'e” aja amō pandu ym rahā, ame'ē riki hury katu ame'ē ke a'e. ²³ Ma'e ke amō u'u rahā: “Mā! Katu we my?” aja ukwa. Aja rahā, ame'ē ke amō u'u rahā, Tupā pandu: “Katu ym nde erema'eha” aja. Ipy'a pe ukwa katu, aja a'e ma'ema'e ym. A'erehe: “Katu ym nde erema'eha” aja Tupā pandu. Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amō ma'e ym rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu ym aja.

15

Amō ta ke pemuhury katu

¹ Jande ngi har amō ta Tupā rehe jurujar katu te. Aja rahā, ame'ē ta riki jurujar katu wan ame'ē ta py'a ke mātā ta me'ē te'e. Aja rahā, a'eta ipy'ahu ta tī. Hury katu ta tī. “Myja me'ē jande rury katu jande juehe my” ame'ē rehe jō pekwa pekwa ym pexo. Anī. ² Jande mu ta ke jande pame katu te jande jamuhury katu ta me'ē te'e. A'eta pe katu ame'ē ke jama'ema'e ta me'ē te'e tī. Aja rahā, a'eta py'a ke jamātā katu. Aja Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rī.

³ Pesarahā! Se Kirisutu ixo rahā, ju-muhury ym a'e juehe. Anī. Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde rehe ngā juru ai. Ame'ē riki ihē rehe uhyk apo tī” aja panduha ihī.

Ame'ē riki Tupā pe Kirisutu pandu, ame'ēja saka riki. A'erehe Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. ⁴ Yman ma'e ke Tupā je'ēha rehe amō ta mupinim. Upa katu te ame'ē ke jande pe mu'e ame'ē ke. Jande ke mu'e rahā, jande py'a ke mātā katu ta. Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande py'ahu te'e jahendu tī. Pe, Tupā namō jaxo ta, ame'ē rehe jaharō katu jaxo tī. ⁵ Jande rehe Tupā usak katu, a'erehe jande py'ahu te'e aja jaxo katu. Jande py'a

ke a'e mātā katu tī. Kuja Tupā namō ihē apandu: “Hom ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, Kirisutu katuha aja a'eta ixo ta tī. (Katu ixo ta.) Pe, a'eta johu petēhar aja ukwa ukwa ta tī” aja inamō ihē apandu. ⁶ Aja rahā, pehē johu Tupā pe pepandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái.

Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu

⁷ Pehē pe Kirisutu mujekwa: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja. Aja pehē jupe tī. “Pehē namō jande juehe katu jande jaxo tī” aja pepandu pehē jupe tī. Pehē po ke pepyhyk pyhyk katu pehē ngi tī. Aja rahā, Tupā rehe har amō ta pandu ta: “Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Ixotyhar ta ipy'a katu ngā juehe ixo” aja. ⁸ Kuja pehē pe ihē apandu katu. Jundéu awa ta koty Kirisutu uwyr rahā, te'e paraky ame'ēja a'e uwyr. Aja rahā, ima'e panduha ke Tupā ma'ema'e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja riki. Jundéu awa ramūi ta pe ma'e ke Tupā manga katu, ame'ē ke a'e muhyk katu, aja Kirisutu mujekwa. ⁹ (Kirisutu uwyr rahā, te'e paraky ame'ēja a'e uwyr.) Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pandu tī: “Mā! Ngā rehe nde erepyrara eresak. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pandu. Aja pandu rahā, ymanihar panduha uhyk aja mujekwa. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ihē pái keruhū! Jundéu awa aja ym ame'ē ta namō ihē axo rahā, nde rehe har katu ame'ē ke ihē apandu ta.

Ihē ajyngar rahā, nde rehe har ihē ajyngar ta. Katu ame'ē ke ihē ajyngar ta” aja panduha ihī.

¹⁰ Pe, amō we Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Jundéu awa aja ym ame'ē ta! Pehē rury katu pexo. Jundéu awa ta namō pehē rury katu pexo!

Tupā kotyhar ta ke ame'ē ta tī. Johu pehē rury katu pexo” aja panduha ihī.

¹¹ Amō we Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī: “Upa jundéu awa aja ym ame'ē ta! Mā peja jandema'e sawa'e te pe pepandu: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja. Aja

upa katu te awa ta pandu ta me'ē te'e tī” aja panduha ihī.

¹² Pe, Tupā je'ēha rehe Isai mupinim tī. Kuja:

“Jese rainō uwyr ta. A'e riki jundéu awa aja ym ame'ē tama'e kapitā keruhū wan ta. Aja Tupā mu'am ta.

A'e riki muhāha ke. Ame'ē ta jurujar katu ta ehe. A'erehe ame'ē ta ke a'e muhā katu ta” aja Isai mupinim. (“Jese rainō” aja pandu rahā: “Kirisutu ke” aja mujekwa.)

¹³ Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Aja rahā, inamō pexo ta, ame'ē rehe peharō katu pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe mā peja pehē ke a'e muhury katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu tī. Aja rahā, i'ar koty te we peharō katu pexo. Pyrātāha ke Tupā'ā muwyr pehē pe, a'erehe i'ar koty te we peharō katu pexo. Tupā namō pexo ta, ame'ē rehe peharō katu pexo.

Ma'erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

Ame'ē ke a'e mujekwa

¹⁴ Ihē mu ta! Pehē katu te aja ihē akwa katu. Myja me'ē katu ame'ē ke pema'ema'e ta me'ē te'e, aja pekwa katu te riki, aja akwa katu tī. Myja me'ē pexoha katu my, ame'ē ke pemu'e katu pehē jupe, aja akwa katu tī. ¹⁵ Pe, kome'ē paper rehe ma'e ke ihē amupinim. Aja rahā, peharái ym ta. Akyje ym ha namō ihē amupinim. Tupā riki pandu ihē pe: “Jesu Kirisutuma'e miasu aja exo” a'erehe kyje ym ha namō ihē amupinim pehē pe. ¹⁶ Jesu Kirisutuma'e miasu ihē. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Myrandu katu ke Tupā mujekwa, ame'ē ke ihē apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i aja myrandu katu ke ihē apandu pandu tī. Aja rahā, a'eta jurujar katu. Pe, Tupā kotyhar ta aja uwak. Tupā ruwa koty a'eta ke amō moī, ame'ēja saka. Pa'i moī moī, ame'ēja saka. Aja rahā, Tupā pandu: “Katu. Ihē kotyhar ta ke peme'ē ta” aja pandu. A'eta riki Tupāma'e ta ke aja I'ā mu'am.

¹⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pe ihē aparaky axo. “Ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu axo, a'erehe ihē rury

katu” aja ihē. ¹⁸ Kirisutu ma'ema'eha jō ihē apandu pandu katu. Ngā ngi akyje ym ha namō apandu pandu katu. Ihē pe pyrātāha ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu rahā, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Tupā rehe a'eta hendu katu. Ihē je'ēha ke a'eta hendu. Ihē ama'ema'eha ke rehe a'eta usak tī. A'erehe a'eta pe Kirisutu rehe har ihē amu'e katu. A'erehe a'eta jurujar katu ehe. ¹⁹ Pyrātāha ke ihē pe Tupā'ā muwyr. Aja marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. (Aja ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa. Ihē namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Amō ma'e ke ihē ama'e rahā, ngā pandu: “Mā! Katu” aja. Aja riki. A'erehe Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu. A'erehe Jerusarē ok ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu te hū. Kirisutu rehe har ame'ē myrandu katu ke apandu pandu. Pe, Jerusarē ok ta ngi ihē aho rahā, amō amō ok ta rehe ahyk aho. Upa ame'ē rupi ihē apandu pandu tī. Aja Iry ywy rymy'y rehe ihē ahyk aho.

²⁰ Aja jō ihē aputar katu. Kirisutu rehe har amō ta ukwa ym te. Ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu tar katu. Kirisutu rehe har ukwa, ame'ē ta pe tapijar te'e we ihē amu'e tar ym. A'ep amō riki Tupāma'e parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihē aho tar ym. ²¹ Kirisutu rehe har ukwa ym ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihē:

“Kirisutu rehe har amō ta pe amō pandu ym we rī. Ame'ē ta hendu ta.

Ehe har hendu ym ame'ē ta ukwa ta riki” aja panduha ihē. A'erehe ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho.

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

²² Amō ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. A'erehe pehē koty ihē aho ym we rī. Amō amō rahā, pehē koty ihē aho ta tipe. Marā ka ym ahoaha.

²³ Apo anī. Upa koropi myrandu katu ke ihē apandu pandu riki. Ihēma'e parakyha upa. A'erehe apo aho ta kŷ. Yman pehē rehe ihē asak tar katu axo. ²⁴ A'erehe pehē koty ihē aho ta apo kŷ. Esepan ywy pe ihē

aho rahā, pehē namō ihē apyta we ta rī. Pehēma'e ywy kupe koty Esepan ywy ihī. Pehē koty heta aker rahā, Esepan ywy pe aho ta. Arahā, ihē pe ma'e ke peme'ē katu ta, aja ihē aputar. Aja rahā, ihē aho katu ta.

²⁵⁻²⁶ Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. A'ep Tupā kotyhar ta ke ihē amuhury ta aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ngere ywy pe aja tī. Ixo tī. Upa ame'ē ta pandu: “Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Ima'e ym te aja ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer jame'ē ta. Jamatyr riki” aja masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere ywy pe har ta pandu tī. (Ame'ē tamatarer ke ihē araho ta tī.)

²⁷ “Tamatarer jamatyr ta” aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē rehe har amō ta mu'e ym. A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te ame'ē ta rehe a'eta kyty'ŷ ym ta me'ē te'e. A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke a'eta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta namō kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. A'erehe apo amō ta pe ma'e ke mujywyr rahā, katu tiki tī. A'erehe jundéu awa ta pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ē ta mondo rahā, katu tiki tī.

²⁸ Tamatarer ke ame'ē ywy pe har ta matyr. Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pe tamatarer ke ihē ame'ē rahā, Esepan ywy pe ihē aho ta. Aho rahā, pehē namō ihē apyta ta rī. Hom ok ta pe har ta ke pehē. ²⁹ Pehē rehe ahyk rahā, pehē namō apandu pandu ta. Aja rahā, māte hū ma'e katu ame'ē ke Kirisutu ma'ema'e ta pehē pe.

³⁰ Ihē mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo, aja a'e mu'e. (A'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo.) A'erehe Tupā namō ihē rehe har pepandu pandu katu te hū. ³¹ Kuja pepandu pandu inamō: “Jundéi ywy pe nde rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Páu ke ame'ē ta putar ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahā, ame'ē ta mahy ym ta Páu ke” aja pepandu. Amō we pepandu inamō tī. “Jerusarē ok ta pe Tupā kotyhar ta ixo.

Ame'ë ta koty Páu ta oho. Ame'ë ta ke mã peja emuhury katu. Aja rahã, Páu ngi tamatarer pyhyk katu ta" aja Tupã namõ pepandu katu.

³² Pe, Tupã putar rahã, ihẽ rury katuha namõ pehẽ rehe ihẽ ahyk ta aho. Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ py'a ke pemãtã katu ta. Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo ta. ³³ Tupã riki jande py'a ke muhury katu a'e. "Mã peja Hom ok ta pe har ta rehe esak katu" aja Tupã namõ ihẽ apandu. A'e tÿ. Amen.

16

Katuha ke Páu mondo

¹ Sembe rehe har ihẽ apandu pehẽ pe apo 'y. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. Kũjã katu ame'ë ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ë pe paraky ame'ë ke a'e. ² Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e. A'erehe pehẽ rehe uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehẽ rok pe pemupyta katu tĩ. Tupã kotyhar ta aja riki. Apo ima'e ym te rahã, peme'ë katu ipe, Sembe pe. Yman heta amõ ta rehe a'e kyty'ÿ ym. Ihẽ rehe aja tĩ. A'erehe apo ima'e ym te rahã, peme'ë katu ipe tĩ, Sembe pe.

³ Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Ihẽ namõ Tupã je'ëha ke a'eta pandu pandu tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tĩ. ⁴ Ihẽ ke amõ ta tate jukwa rahã, ihẽ namõ a'eta ixo katu te. A'erehe a'eta ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ihẽ namõ pyta, a'erehe Ak ta pe: "Katu tiki. Pehẽ katu" aja ihẽ apandu. Ihẽ jõ ym apandu. Upa amõ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Pandu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta Ak ta pe pandu tĩ: "Katu tiki. Pehẽ katu" aja. ⁵ Ak ta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ë ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

Epe pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ë ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Asia ywy rehe a'e riki Kirisutu rehe jurujar katu py. ⁶ Mari pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Pehẽ pe a'e paraky hũ. ⁷ Ando pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Juni pe aja tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ namõ a'eta ixo tĩ. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar ym we rĩ.

A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu mondo ame'ë ta ukwa katu.

⁸ Ampiri pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ë ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e tĩ. ⁹ Umba pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutuma'e parakyha ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ë ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. ¹⁰ Ape pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito rok wyr pe ixo ame'ë ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. ¹¹ Eroniã pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ke a'e tĩ. Nasi rok wyr pe har ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja ame'ë ta Kirisutu rehe jurujar katu tĩ.

¹² Tise pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Tipo pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. Kũjã ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pesi pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ë ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha ke a'e ma'ema'e hũ. ¹³ Hu pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Amõ ta 'ar koty te we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'e ma'ema'e katu. Imãi pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ mãi aja ihẽ rehe a'e haihu katu tĩ. ¹⁴ Asĩ pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Sengõ pe aja tĩ. Eme pe aja tĩ. Pato pe aja tĩ. Ema pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. A'eta namõ amõ Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ë ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. ¹⁵ Siro pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Juri pe aja tĩ. Nere pe aja tĩ. Nere rendyr pe aja tĩ. Orin pe aja tĩ. Upa ame'ë ta namõ Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ë ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

¹⁶ Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. (Aja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo. Amõ amõ renda pe ixo. Upa ame'ë ta pehẽ pe katuha ke mondo ixo tĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehẽ.

A'ejõhar je'ëha ke

¹⁷ Ihē mu ta! Apandu katu pehē pe. Amō koty koty ngā ke mujy'ar ame'ē ta rehe pesak katu. Amō koty koty jy'ar rahā, ame'ē ta je'ē je'ē ngā jupe. Katu ym aja. Ame'ē ta aja pexo ym tī. Ame'ē ta riki amō koty mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amō ta hijar. Katu ym aja. Pehē ke amō ta mu'e, ame'ē riki katu ym, aja a'eta pandu naī. Mā! Ame'ē ta namō pexo ym pehē. ¹⁸ Ame'ē ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ē a'eta jumuhury ngā juehe my? Ame'ē jō a'eta ma'ema'e. Panduha katu ame'ē ke a'eta pandu pandu. Mā! Pandu katu te hū tī. Aja amō ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ē ta muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ē ta ke a'eta muka'u te'e riki. ¹⁹ Pehē anī. Myrandu katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja amō amō rekoha pe har ta hendu. A'erehe pehē rehe ihē rury katu. Ma'e katu ame'ē ke pekwa katu te, aja ihē aputar. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke pehē py'a pe pekwa pekwa ym pexo. ²⁰ Tupā riki jande py'a ke muhury katu ame'ē ke a'e. Pahar Satana ke a'e riki muputu'u ta. Aja rahā, pehē ke a'e muka'u ym te ta.

Mā peja pehē rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amō ta mondo tī

²¹ Pehē pe katuha ke Timo mondo ixo tī. Ihē namō Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu tī. Pehē pe katuha ke Rusi mondo ixo tī. Jasā aja tī. Mondo ixo tī. Sosi aja tī. Katuha ke mondo ixo tī. Ame'ē mahapyr jundēu awa ta ke tī.

²² Ihē Tesi. Páu pandu ame'ē ke kome'ē paper rehe ihē riki amupinim aī. Jesu kotyhar ke ihē tī. Pehē pe katuha ke ihē amondo axo tī.

²³ Pehē pe katuha ke Ngái mondo ixo tī. Hok pe ko ihē axo. Ihē Páu. Ngái rok wyr pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tī. Pehē pe katuha ke Era mondo ixo tī. Se Korin ok tama'e tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ē me'ē tī. Pehē pe katuha ke Kwar mondo ixo tī. Jesu kotyhar ke a'e tī. ²⁴ [Mā peja johu pehē rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'e tŷ. Amen.]

“Nde jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe Páu pandu

²⁵ Tupā pe mā peja japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Myrandu katu ke ihē apandu rahā, Jesu Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. Kuja ihē amujekwa. Pehē py'a ke Tupā mātā katu, aja rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Yman te myrandu katu ame'ē jetehar te ke Tupā mujekwa ym. ²⁶ Apo anī. Ame'ē jetehar te ke a'e mujekwa katu ngā pe 'y. Tupā je'ēha rehe ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Amō we tī. Tupā mujekwa tī: “Pemujekwa peho” aja jande pe. Uhā te hū ame'ē ke a'e. Pe, upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu pandu oho. Aja rahā, hendu ame'ē ta putar rahā, Kirisutu rehe jurujar katu ta tī. Je'ēha rehe hendu katu ta tī.

²⁷ Tupā jō riki ukwa katu te ame'ē ke a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manō. A'erehe mā peja Tupā pe japandu: “Ne jō riki katu te ame'ē ke a'e” aja. Aja te'e ta japandu. A'e tŷ. Amen.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ẽ my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ẽ.

A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ẽ rehe har Páu mujekwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ẽ paper pinim ke kome'ẽ. Peteĩhar ke aja jakwa.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja Páu pandu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹⁻² Pehẽ riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Ihẽ namõ Sote ixo tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihẽ aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar wan ta pehẽ. Ihẽma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupãma'e ta ke pehẽ apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ẽ ta tĩ. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu. A'erehe Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. ⁵ Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'ã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'eha ke pekwa katu. Ame'ẽ

pekwa katuha ke pehẽ pe a'e me'ẽ. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Tupã rehe har amõ ta mu'e, ame'ẽ ke upa pekwa katu tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ tĩ. ⁶ Kirisutu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta. ⁷ A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujywyrr ta. Ame'ẽ ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ẽ namõ pexo. ⁸⁻⁹ Ma'e Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'e pandu pehẽ pe:

—Ihẽ ra'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehẽ py'a ke Tupã mâtã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa ta. Pehẽ py'a a'e mâtã rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyrr rahã, pehẽ rehe har kuja:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

¹⁰ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'eha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteĩhar aja pekwa pexo. Pexoha peteĩhar aja pexo.

¹¹ Korói anam ta ngi har amõ ta ihẽ pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ngã jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta — aja.

¹² Kuja amõ koty koty pekwaha. Amõ pandu: “Páu kotyhar ke ihẽ.” Amõ pandu: “Anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Petu kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ” aja.

¹³ Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta amõ koty koty ixo. Katu ym aja. Ihẽ riki myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amanõ my? Anĩ. Aja ym. (Jesu riki ame'ẽ rehe manõ. A'erehe: “Páu kotyhar ke ihẽ” aja pepandu

rahā, katu ym.) Pehē ke amō ta mujahuk rahā, ihē kotyhar ke pehē, a'erehe mujahuk my? Anī. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mujahuk. Aja rahā: “Páu kotyhar ke ihē” aja pepandu rahā, katu ym tī.)

14-15 Pehē ngi har heta ngā ke ihē amujahuk ym. A'erehe: “Páu riki jande johu mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande” aja marā ka ym pepanduha. A'erehe ihē rury katu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Pehē ngi har mokōi jō ihē amujahuk riki. Kiri ke ihē amujahuk. Ngái amō tī. A'eta mokōi jō. 16 Pe, amō ta ixo. Ihē aharái. Esete amō ihē amujahuk tī. Ianam ta aja tī. A'eta jō nahā my. Amō ta akwa ym ihē. (Heta ym amujahuk, a'erehe: “Páu kotyhar ta ke jande” aja pepandu rahā, katu ym.)

17 —Ngā ke emujahuk eho — aja ihē pe Kirisutu pandu ym te.

Kuja a'e pandu:

—Myrandu katu epandu pandu eho — ame'ē jō ihē pe pandu.

A'erehe ame'ē ke ihē apandu rahā, sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihē apandu. Aja ihē apandu tipe rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē rehe hendu katu ym ta awa. Amō koty hendu ta. Amō katu te pandu ame'ē ke rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara aja saka ta. Aja rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō, ame'ē riki pyrātā ym, ame'ēja saka ta. Pyrātāha rupi ngā ke Tupā muhā katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrātā ym, ame'ēja saka ta.

Pyrātāha ke Tupā mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tī.

18 “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō.” Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ame'ē ta kuja ukwa katu: “Pyrātāha rupi jande ke a'e muhā katu” aja ukwa katu. Amō ta anī. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta hendu rahā: “Ma'ewā manō my. Ka'u te'e” aja ukwaha naī. 19-20 Aja Tupā ma'eha ke ukwa ym. Aja yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja Tupā pandu:

“Jande jakwa katu te' aja pandu ame'ē ta ukwaha ke ihē amukanim ta” aja Tupā pandu, aja amō mupinim.

Aja rahā, Tupā ma'eha ke mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ukwa ym. A'erehe my ukwa katu ame'ē ta ixo my? My mu'e katu te hū ame'ē ta ixo my? My je'ēha pandu katu te ame'ē ta ixo my? Upa ame'ē ta ukwaha ke Tupā mukanim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuha jaxer aja Tupā mujekwa.

21 Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Pandu:

—Amō ukwa katu te ha namō marā ka ym ihē rehe har ukwaha — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē ke japandu pandu. “Ka'u te'e ame'ē” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Tupā pe jō anī. A'e pandu: “Myra ngā mupia, ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

22 “Ma'e ke marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō Tupā ma'ema'e rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja jundéu awa ta pandu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta amō koty pandu: “Ma'e ukwa katu te ha namō Tupā rehe har pemujekwa rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja riki. 23 Jande riki anī. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō” aja jō japandu pandu ngā pe. “Ame'ē ke japutar ym” aja jundéu awa ta pandu jande pe. Kirisutu manō ame'ē rehe har jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē” aja riki a'eta ukwaha naī.

24 Tupā muhā katu ame'ē ta anī. Jetehar te ke ukwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Pyrātāha namō muhā katu. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu rahā, a'e ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupā muhā katu ame'ē ta ukwa katu tī.

25 “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Mā! Ka'u te'e” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwaha 'ar koty te we Tupā ukwa katuha. “Tupā pyrātā ym” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē

ta pyrātāha 'ar koty te we Tupā pyrātā te hū.

²⁶ Ihē mu ta! Pesarahā! “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja pehē pe Tupā pandu kwe. Myja pexoha my, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Arahā pehē namō ukwa katu te ame'ē ta heta ym ixo. Aja pekwa katu. Pehē namō kapitā ta aja me'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu tī. ²⁷ “Ukwa ym” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak tī. Aja rahā, ukwa katu te ame'ē ta ke a'e muhuxī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. “Jande pitu te'e” aja amō ta ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja a'e muruwak. Aja rahā, pyrātā te ame'ē ta ke a'e muhuxī tī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. ²⁸ “Katu ym a'eta” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Jaxer ame'ē ta ke” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Katu ym te a'erehe jaxer ai te” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. Upa aja muhā katu rahā: “Ko ukwa katu te ame'ē ke katu te” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim. “Ko pyrātā te ame'ē ke katu te” aja ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim tī. ²⁹ Aja Tupā muhā katu rahā: “Ihē atu katu te ame'ē ke ihē” aja Tupā pe marā ka ym panduha.

³⁰ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, aja Tupā pehē ke muruwak. A'erehe Kirisutu ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ima'e ta ke jande tī. Jande ke a'e muhā katu. ³¹ Upa aja riki Tupā ma'ema'eha, a'erehe: “Mā! Katu” aja amō pandu rahā: “Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke” aja pandu. Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Katu aja ma'e ke rehe har amō pandu ta rahā: ‘Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke’ aja ebandu” aja amō mupinim.

2

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu

manō

¹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, Tupā je'ēha ke ihē apandu pehē pe kwe. Jetehar te ke ame'ē. Yman mujekwa ym ngā pe a'e rī. Apo mujekwa katu 'y. Ame'ē pehē pe ihē apandu rahā, je'ēha pandu katu te ha namō ihē apandu ym riki. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu ym tī. ² Pehē namō ihē axo rahā, ihē ajupandu ihē jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jō ihē apandu ta. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ame'ē jō ihē apandu ta. Amō ma'e ke apandu ym ta — aja ihē jupe.

³ Pe, pehē namō ihē axo rahā, akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryryi ihē tī. Tupā putar aja ym ihē apandu my, ame'ē rehe ihē ajumupyai. A'erehe akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryryi ihē tī.

⁴ A'erehe myrandu ihē apandu pandu pehē pe rahā, amō ukwa katu te ha namō ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ihē apandu rahā, pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e katu. Ame'ē ke rehe pesak. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke aja pekwa. (Tupā ihē namō ixo, aja pekwa katu tī.) ⁵ A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu, a'erehe pejurujar katu ehe my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha ke rehe pesak, a'erehe pejurujar katu ehe.

Tupā ukwa katu te a'e

⁶⁻⁷ Tupā'ā rehe hendu katu te ame'ē ta pe jō amō ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katu te. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu. Kapitā ta ukwa katu te tī. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu tī. Anī. Kuja riki. Tupā ukwa katu te, ame'ē ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Kapitā tama'e pyrātāha ke Tupā muputu'u ta. Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Yman kome'ē ywy keruhū a'e mujā ym rahā we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. A'erehe a'e jupandu jupe:

—Ihē kotyhar ta ihē namō ixo ta. Katu te hū ta — aja Tupā.

Yman ame'ē je'ēha a'e mujekwa ym rī. Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ē je'ēha ke ihē apandu pandu ngā pe. ⁸ Ame'ē Tupā ukwa katu te ha ke kapitā ta ukwa ym.

Kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë tama'e kapitã ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahã, jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta tipe. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te ame'ë ke a'e. ⁹ Kuja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim:

“Ma'e ke Tupã moĩ katu. Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe a'e me'ë katu.

Ame'ë ke rehe usak ym we awa rĩ. Ame'ë ke rehe har hendu ym tĩ.

Ame'ë rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa tĩ.

Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe a'e me'ë katu” aja amõ mupinim.

Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa katu

¹⁰ (Ma'e katu ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë katu.) A'erehe Tupã ukwa katu te ha ke kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë tama'e kapitã ta ukwa ym. Ame'ë ke jande pe Tupã mujekwa katu. Yman mujekwa ym ngã pe rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. I'ã jande pe a'e muwyr. A'e riki mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e ke I'ã ukwa katu. Tupã putar ame'ë ke ngã ukwa ym. Ame'ë ke upa katu te I'ã riki ukwa katu tĩ. Ma'erehe ma'e ke Tupã ma'ema'e my? Ame'ë ke ngã ukwa ym. I'ã anĩ. Ukwa katu a'e. ¹¹ Amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo ame'ë ke a'e jõ ukwa katu. Amõ anĩ. Ukwa ym. Aja Tupã rehe har amõ ukwa ym tĩ. I'ã jõ ukwa katu. ¹² A'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ukwa. Aja ukwaha namõ jande jaxo ym. Anĩ. I'ã ke jande pe Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë, ame'ë rehe har upa katu te jande pe I'ã mujekwa.

¹³ Amõ ukwa katuha namõ ma'e ke mu'e, ame'ë ke japandu pandu ym. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke jõ japandu pandu katu. Ame'ë ke ipy'a rehe I'ã ihĩ ame'ë ta ke jande jamu'e mu'e katu. ¹⁴ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã, a'e mu'e ame'ë ke marã ka ym a'e ukwaha. “Ma'e puki my?” aja a'e pandu. Ukwa ym a'e. Tupã'ã ihĩ ym ehe, a'erehe ukwa ym. “Mã ka'u” aja a'e pandu tĩ. Ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ame'ë ta jõ ukwa katu. ¹⁵ Ipy'a

rehe Tupã'ã ihĩ rahã, upa ma'e ke ukwa katu. “Ko katu. Peme'ë ihẽ pe katu” aja upa ukwa katu. Pe, Tupã'ã ihĩ ehe, ame'ë rehe har amõ ukwa ym. “Mã ka'u te'e a'e” aja Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ë ukwaha naĩ.

¹⁶ Aja Tupã rehe har a'e ukwa ym tĩ. Aja kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke ukwa ym awa. Tupã ke marã ka ym amõ mu'eha” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã rehe har Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ë ta ukwa ym te, aja mujekwa katu. A'erehe Tupã'ã ihĩ ehe ame'ë rehe har ukwa ym tĩ. Jande anĩ. Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke jande jakwa. (Tupã'ã mujekwa jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahã, Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke jande jakwa tĩ.)

3

Ta'yn ta aja pehẽ

¹ Ihẽ mu ta! Tupã'ã rehe tapijar te'e we pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehẽ ke marã ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr u'ar ramõ, ame'ëja pexo. Aja rahã, Kirisutu rehe har amõ amõ we pejumu'e ym pexo. ² Ta'yn ra'yr ta aja pehẽ. Imembyr ra'yr pe imãĩ kamby me'ë. Aja pehẽ ke ihẽ amu'e. (Aja rahã ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehẽ ke.) Ma'e so'o rukwer pehẽ pe ihẽ ame'ë ym, ame'ëja amu'e ym. (Aja rahã, upa katu te Kirisutu rehe har apandu ym pehẽ pe.) Arahã pekwa katu ym. Apo pekwa katu ym we ta rĩ. ³⁻⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pehẽ, a'erehe pahar pekwa ym riki. Amõ pandu: “Páu kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Ihẽ anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ” aja. Aja amõ koty koty jy'ar rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pexo. Katu ym aja. A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehẽ pe apandu ym we ta rĩ. A'erehe pejyty'ym pehẽ juehe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pehẽ tĩ. Pehẽ peje'ë je'ë pehẽ jupe rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pehẽ tĩ. A'eta ixoha aja pehẽ pexo tĩ. Katu ym aja.

Tupãma'e miasu ta ke

⁵ Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupãma'e miasu ke a'e. Ma'e riki ihẽ ama'ema'e my? Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahã, katu ym.) Tupã je'ẽha ke pehẽ pe japandu pandu. Tupãma'e miasu ta ke jande. Pe, pejurujuar katu ehe. Tupã pandu ame'ẽ ke Apor ma'ema'e. Aja ihẽ ama'ema'e tĩ. Jande juja katu te jande tĩ.

⁶ Pehẽ riki Tupãma'e kupixa aja pehẽ. Pe, ma'e raĩ ihẽ ajytyw ipe, ame'ẽja saka. (Aja rahã Tupã je'ẽha pehẽ pe ihẽ apandu pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujuar katu.) Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor ixo, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'e mu'emu'e katu. A'erehe Tupã rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupã riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha, ame'ẽja saka. (Aja rahã Tupã riki pehẽ ke muhury katu.) ⁷ A'erehe ma'e raĩ jytyw ame'ẽ ke katu te aja ym. (Aja rahã, ihẽ katu te aja ym ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha apandu ame'ẽ ke ihẽ.) Y ombor ame'ẽ ke katu te aja ym tĩ. (Aja rahã, Apor katu te aja ym tĩ. Tupã je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e.) Tupã jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ ke muhury katu.

⁸ Ma'e raĩ jytyw ame'ẽ ke amõ namõ juja katu te riki. Y ombor ame'ẽ namõ juja katu te. Aja rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke juja katu te. Mu'e ame'ẽ ke namõ juja katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupã me'ẽ ta. Paraky katu ame'ẽ pe a'e me'ẽ katu ta. Paraky katu ym ame'ẽ pe me'ẽ katu ym ta. ⁹ Je'ẽha pandu ame'ẽ ke namõ mu'e, ame'ẽ ke pandu pandu ixo. Aja rahã, Apor namõ Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, ame'ẽja jaxo. Jande juja katu te jande tĩ. (A'erehe amõ koty koty pejy'ar rahã, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anĩ. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahã, katu ym.)

¹⁰ Pehẽ riki Tupã rok aja tĩ. Ukwa katuha ke ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ namõ ok ke ihẽ amujã katu, aja ihẽ axo. Pyter ke ihẽ ajytyka. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, pe, Jesu rehe ngã jurujar katu.) Ok ke amõ ta upa mujã, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har a'eta mu'emu'e

katu ngã pe.) Ok mujã rahã, katu mujã rahã, katu tiki. (Aja Tupã je'ẽha katu mu'e rahã, katu tiki.)

¹¹ Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e jõ riki ok pyter katu te ame'ẽ ke aja saka. Tupã riki mu'am aja saka. A'erehe amõ ok pyter ke marã ka ym mu'ãha. (Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe har jõ amõ pandu ta me'ẽ te'e.) ¹² Ok pyter ke amõ mu'am rahã, myra hãtã ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahã, katu mujã, ame'ẽja saka tĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Ita hepy hũ ame'ẽ ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Amõ ta myra hãtã ym ame'ẽ ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.) Aja rahã, katu ym mujã, ame'ẽja saka. Inaja ro ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Kupi'i ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ. Myra hãtã ym ame'ẽ ke te'e mujã, ame'ẽja saka tĩ.

¹³ Ok ke tata ukwái rahã, myra hãtã jõ pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã myja me'ẽ ehe har amõ mu'e, ame'ẽ ke Kirisutu mujekwa ta. Tata aja ame'ẽ namõ a'e ukwa ta. Katu mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ẽ ke a'e mujekwa ta. ¹⁴ Katu amõ mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta. Katu mu'e, ame'ẽ pe me'ẽ ta. ¹⁵ Katu ym mu'e, aja Kirisutu ukwa rahã, ma'e ke Tupã me'ẽ ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupã muhã katu jõ. Tata ngi jawe te'e uhem oho, ame'ẽja saka a'e.

¹⁶ Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ riki Tupã ixoha renda aja pehẽ. Ame'ẽ ke pekwa katu. ¹⁷ A'erehe pehẽ pe amõ jaxer ame'ẽ ke mu'e rahã, Tupã ixoha renda ke mujaxer, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, ame'ẽ mu'eha ta ke Tupã mupyrara ta. Tupã ixoha renda riki katu te ame'ẽ ke. Pehẽ riki ixoha renda aja pehẽ. A'erehe pemujaxer ym pehẽ juehe har.

¹⁸ "Upa ihẽ akwa katu" aja amõ ukwa ixo. Aja mã peja pejumuka'u te'e ym pehẽ juehe. "Upa ihẽ akwa katu" aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja pehẽ ngi har amõ ta ukwa ukwa ixo rahã, mã peja kuja pepandu: "Mã! Jaka'u te'e jande. Jakwa ym jande" aja. Aja rahã ima'e ukwa

katuha ke Tupã muwyr ta a'eta pe. Ehe har mujekwa ta a'eta pe tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har a'eta ukwa katu ta. ¹⁹ Upa ma'e ukwa katu, aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta ukwa ym. Ka'u te'e aja Tupã ukwa katu. Yman aja Tupã je'ẽha rehe panduha amõ mupinim:

“Ma'e ukwa katu ame'ẽ kuja pandu: ‘Mã! Akwa katu ihẽ’ aja. Anĩ. Ame'ẽ ukwaha namõ a'e ke Tupã muka'u te'e ta. Aja ame'ẽ ukwaha ke amõ mukanim” aja panduha ihĩ.

²⁰ Aja amõ we Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke mujekwa tĩ. Kuja:

“ ‘Akwa katu’ aja amõ ukwa. Ame'ẽ riki jaxer aja Tupã ukwa katu” aja panduha ihĩ.

²¹ A'erehe: “Páu mu'e katu te.” “Anĩ. Apor mu'e katu te” aja mã peja pepandu ym. Aja rahã, amõ koty koty pejy'ar ym ta. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Apor kotyhar ta ke jande” aja ym ta pehẽ. Pesarahã! Upa ma'e ke pehẽ py'a mātãha ke. ²² Apor pehẽ mu'eha ke. Petu aja tĩ. Mu'eha ke a'e tĩ. Ihẽ aja tĩ. Ihẽ Páu. Pehẽ mu'eha ke ihẽ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ẽ pe pexo. A'erehe pehẽ rury katu aja pexo. Pehẽ pexo katu, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pemanõ rahã, Tupã namõ pexo ta kÿ. Apo Tupã usak katu pehẽ rehe rĩ. Yman rahã aja ta tĩ. A'erehe aja upa ma'e ke pehẽ py'a mātãha ke. ²³ Pe, Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Tupã kotyhar ke Kirisutu. (A'erehe mã peja amõ koty koty pejy'ar ym.)

4

Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke

¹ Pehẽ ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahã, Kirisutuma'e misu ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupã mujekwa ym rĩ. Ame'ẽ ke a'e mujekwa apo y. Ame'ẽ myrandu katu japandu pandu ame'ẽ ta ke jande, aja mã peja pekwa pekwa pexo. ² Miasu rahã, ijar pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. ³ Pesarahã! “Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym” aja pepandu naĩ. Aja pepandu rahã,

pehẽma'e panduha ihẽ pe anĩ ta. “Kirisutu pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu my?” aja ihẽ juehe har ajupandu ym ihẽ jupe tĩ. ⁴ A'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ akwa tipe. “Nde katu” aja mujekwa ym we rĩ. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. “Katu nde erema'ema'e” aja a'e. (Ame'ẽ jõ ihẽ aputar katu.) ⁵ A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e” aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahã we, aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. A'e jywyr rahã, amõ ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amõ ma'ema'eha ke amõ ta ukwa ym, ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta tĩ. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe Tupã jõ pandu ta: “Pehẽ katu” aja. A'erehe: “Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym” aja ihẽ rehe har peje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e.

⁶ Ihẽ mu ta! Apandu ramõ ame'ẽ ke Apor rehe har ihẽ apandu. Ihẽ juehe har amõ tĩ. Apandu tĩ. Jande mokõi jande juehe har ihẽ apandu. Aja rahã: “Peme'ẽ katu te ame'ẽ ke” aja pepandu ym ta. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja:

“Mã peja amõ mupinim ame'ẽ rehe pehendu katu” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, kuja ym ta: “Peme'ẽ katu. Jande ke mu'e katu” aja. “Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Jande mu'eha riki katu te” aja pepandu ym ta tĩ. ⁷ Pehẽ mu'eha riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta ke pehẽ koty Tupã mondo. Aja rahã: “Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marã ka ym pepanduha. Tupã riki mondo. Pehẽ atu mu'am ym. Tupã mondo. A'erehe: “Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha” aja marã ka ym pepanduha.

⁸ Korin ok ta pe har ta! Upa pehẽma'e ke pehĩ, aja pekwaha naĩ. Pehẽma'e hũ namõ pexo, aja pekwaha naĩ tĩ. Pehẽ riki kapitã keruhũ. Jande anĩ, aja pekwaha naĩ. Mã! Pehẽ riki kapitã keruhũ ta tipe rahã, katu tiki. Aja ta tipe rahã, pehẽ namõ jande riki kapitã keruhũ ta tipe tĩ. Upa ma'e ke namõ pexo, a'erehe: “Páu ke japutar ym”

aja pepandu. ⁹ Jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke. Jande riki amõ ta wyr koty te we katuha, aja Tupã mu'am, aja ihë akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ë ta riki jaxer, aja ngã ukwa. Aja jande riki tĩ, aja upa ngã pe Tupã mujekwa. Aja Tupã je'ëha rahoha ta ukwa tĩ. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwa tĩ. Jande jaxer ame'ë ta ke jande, aja ukwa tĩ. ¹⁰ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amõ ta ukwaha. Pehë anĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe pekwa katu te ame'ë ta ke pehë, aja amõ ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amõ ta ukwa. Pehë anĩ. Pehë pyrãtã riki, aja amõ ta ukwa. Katu ame'ë ta ke, aja pehë rehe har amõ ta ukwa. Jande anĩ. Jaxer ame'ë ta ke aja ngã ukwa. ¹¹ Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo tĩ. Jandema'e mundeha ymanihar namõ jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara tĩ. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói. ¹² Jande japaraky hũ. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ë pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amõ ta juru ai rahã, ame'ë ta pe japandu: "Mã peja pehë rehe Tupã usak katu" aja. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande py'ahu te'e jahendu. ¹³ Jande rehe har katu ym amõ ta pandu rahã, ame'ë ta pe hãtã jaje'ë ym jande. Katu ame'ë ke japandu a'eta pe. Ma'e puxi aja jande aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tĩ. Upa aja apo jaxo we rĩ. (Jesu mondo ame'ë ta ke jande.)

¹⁴ Ihë amupinim ramõ ame'ë pe pehë ke ihë amuhuxĩ my? Anĩ. Aja ym. Pehë ke ihë amu'e tar katu, a'erehe aja ihë amupinim. Aja rahã, pehë pexoha ke pemukatu ta nahã my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehë ke ihë amu'e tar katu tĩ. ¹⁵ Myja Kirisutu kotyhar ta pexoha katu my? Ame'ë rehe har mu'e ame'ë ta mãte hũ ixo pehë koty. Pehë pái aja ame'ë ta heta ym. Peteĩ jõ pehë pái aja ixo. Ihë ame'ë. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë aja pexo. Myrandu katu pehë pe ihë apandu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë pái aja ihë. ¹⁶ A'erehe ihë aja pehë pexo tĩ. Aja rahã: "Katu te jande" aja pekwa ym pexo tĩ. ¹⁷ Ko

Timo ke pehë koty ihë amondo ta. Pehë pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ë ixoha pyahu ame'ë ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e mu'e. Amõ amõ ok ta rupi ixo ame'ë ta ke mu'e mu'e — aja pehë pe Timo pandu ta.

Aja rahã, peharái ym ta. Timo pe Jesu rehe har ihë apandu rahã, a'e jurujar katu ehe. A'erehe ihë ra'yr aja a'e. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ihë apandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

¹⁸ Pehë koty ihë aho ym ta tipe aja pekwaha, a'erehe pehë ngi ihë akyje aja pekwaha naĩ. A'erehe pehë ngi har amõ amõ kuja ukwaha: "Mã! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr" aja riki.

¹⁹ Pesarahã! Tupã putar rahã, pahar pehë koty ihë ahyk ta aho. Ihë ahyk rahã, ma'e ke ihë atu akwa ta. Amõ amõ ta pandu: "Mã! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr" aja pandu ame'ë ta ixo. Panduha jõ my? Panduha aja ma'ema'e katu my? Ame'ë ke ihë akwa ta. ²⁰ Aja riki jande. Amõ pandu: "Tupã! Ihëma'e kapitã keruhũ aja exo katu." Aja pandu rahã, Tupãma'e pyrãtãha ke a'e mujekwa ta ipe. Pyrãtãha namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jõ aja ixo ym ta. (Pyrãtãha muwyr ta.) ²¹ A'erehe pehë koty ihë ahyk rahã, myja me'ë pehë pe katu my? Myra ra'yr namõ ahyk ta aho my? (Aja rahã, pehë ke anupã ta.) Pehë rehe ihë apy'a katuha namõ ihë ahyk ta aho my? Wewe katu panduha namõ ihë ahyk ta aho my? Pesarahã! Wewe katu panduha namõ ihë ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha pemukatu.)

5

Amõ rehe ka'u te'eha ke

¹ Jesu kotyhar ta ke pehë. Pehë namõ amõ ixo. "Imãi nungar namõ a'e ukwer ou" aja ihë pe pehë koty ngi uhyk uwyr ame'ë ke pandu. Mã jaxer ai te ma'eha ke ame'ë. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta aja ym ma'eha. ² Mã! Pehë ruxĩ ym. Anĩ. "Katu" aja pekwaha pehë jupe. Anĩ. Katu ym aja. Mã peja ym pehë! Ame'ë ma'eha ngi pehë ruxĩ pexo. Ame'ë jaxer ai ame'ë ke ma'e, ame'ë ke pejy'ar rahã, pehë pyter ngi pemuhem pemondo. Jesu kotyhar tama'e

ji'ariha renda rehe peji'ar rahã, ame'ẽ sawa'e ke pemuxe ym. ³⁻⁴ Pehẽ namõ ihẽ axo ym. Pepaite ihẽ axo. Anĩ. Ihẽ py'a rupi pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo. A'erehe pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽja saka. Pe, ame'ẽ jaxer ai ame'ẽ ke ma'e ame'ẽ pe, Jesu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu.

—Mã peja nde ke Tupã mupyrara! — aja riki.

Amõ Jesu kotyhar har ta namõ peji'ar rahã, pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo, a'erehe pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽja saka. Pehẽ peji'ar rahã, Jesu, jandema'e sawa'e te riki pehẽ py'a ke mâtã ixo. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta. ⁵ A'erehe ame'ẽ sawa'e ke pemuhem pemondo pehẽ ngi. Aja rahã, Satana koty mondo, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Pe, ame'ẽ sawa'e ke a'e riki mahy ta. Mujaxer ta tĩ. Sawa'e i'ã anĩ. Jandema'e sawa'e te muhã katu ta. A'e jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã ame'ẽ sawa'eã ke a'e muhã katu ta tĩ.

⁶ “Katu te” aja pehẽ pekwa pehẽ jupe pexo rahã, katu ym. Mã peja ym pexo. Amõma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhãi rahã, ipy'a ngi pyairo ke jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahã, upa hukwer ke moro ta — aja panduha ihĩ.

Ame'ẽ ke pekwa katu. Aja peteĩ sawa'e ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, a'e aja upa amõ ta ma'e ta tĩ. (Upa moro, ame'ẽja saka.) ⁷ A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ ke pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo. Aja rahã, pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar aja pehẽ tĩ. (Pyairo ke pembor, ame'ẽja saka.) Aja rahã, hukwer ke moro ym ta tĩ. Aja rahã, pehẽ namõ ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói tĩ. Aja pexo riki apo 'y, aja ihẽ akwa. Eji ywy ngi jundéu awa ta uhem oho rahã, arapuharan ra'yr ke a'eta jukwa. Ame'ẽ ke jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, ame'ẽja saka. Ame'ẽ arapuharan ra'yr aja Kirisutu tĩ. A'e manõ. Jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim, ame'ẽja saka. ⁸ A'erehe mã peja ima'e ta ke aja jaxo. Mã peja jande py'a juhyk, aja jaxo. Amõ namõ pandu rahã, mã peja jetehar te ke jõ japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke

mã peja jama'ema'e ym jaxo. Amõ ta rehe jaxer ai ame'ẽ ke mã peja jama'e ym tĩ.

⁹ Amukwehe paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo. Ame'ẽ pe kuja ihẽ amupinim:

“Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Ame'ẽ ke namõ mã peja peji'ar ym. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Ame'ẽ ke namõ aja tĩ. Peji'ar ym tĩ.”

¹⁰ “Peji'ar ym inamõ” aja amupinim rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har amupinim ym riki. Tupã kotyhar ta rehe har amupinim. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta amõ kũjã rehe ka'u te'e hũ. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e hũ tĩ. Amõ tama'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ. A'erehe mukanim riki amõma'e ke. Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta namõ pexo tar ym rahã, kome'ẽ ywy keruhũ ngi pehem te ta tipe. ¹¹ “Peji'ar ym inamõ” aja ihẽ amupinim rahã, Jesu kotyhar ta rehe har ihẽ amupinim. Ame'ẽ riki amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Tupãran rehe ipy'a ke moĩ moĩ tĩ. Amõ ta rehe juru ai tĩ. Kawĩ ngi ka'u tĩ. Amõma'e ke mukanim tĩ. Pesarahã! Ame'ẽ namõ peji'ar ym pexo. Hake inamõ ma'e ke pe'u ym te tĩ.

¹²⁻¹³ Pesarahã! Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mã peja pehẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Ihẽ anĩ. Tupã riki aja me'ẽ pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anĩ. Pehẽ atu pepandu katu:

—Mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ẽ ka'u te'eha ma'eha ke mã peja pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo.

6

Myja je'ẽ je'ẽha ke muputu'u ngã ngi my?

¹ Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ riki pehẽ mu mu. Pe, pehẽ ngi har imu namõ amõ je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty oho riki. Mã katu ym. Mã peja peho ym. Anĩ. Tupã kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ẽ je'ẽha ke mukatu ta.

² Pesarahã! 'Ar rehe angaha uhyk rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe Tupã kotyhar ta pandu: “Pehẽ katu.” Aja katu ame'ẽ ta pe pandu ta. “Pehẽ katu ym.” Aja katu ym ame'ẽ ta pe pandu ta tĩ. Kome'ẽ ywy

keruhũ pe har ta Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe aja rahã, ma'erehe pehẽ mu je'ẽ je'ẽha ke pemukatu ym my? Mã peja ame'ẽ ke pemukatu!

³ Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta pe japandu ta tĩ. “Pehẽ katu.” Aja Tupã rehe hendu katu ame'ẽ ta pe japandu ta. “Pehẽ katu ym.” Aja Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta pe japandu ta tĩ. Aja Tupã je'ẽha rahoha ta pe japandu rahã, ma'erehe sehar peje'ẽ je'ẽha ke pehẽ atu pemukatu ym my? Mã peja pemukatu!

⁴ Mã! Ame'ẽ rehe har amõ ta je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty peho ta my? A'eta riki je'ẽ je'ẽha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ẽ ta aja pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

⁵ Mã katu ym. Pehẽ ngi ihẽ ruxĩ riki. Pejurujar katu ame'ẽ ta ngi har ukwa katu te ame'ẽ ixo my? Peteĩ ixo my? Pehĩ riki. (Ixoty peho.) A'e riki pehẽ mu ta je'ẽ je'ẽha ke mukatu ta kũ. ⁶ Pehẽ anĩ. Ixoty peho ym riki. Pehẽ mu ta riki je'ẽ je'ẽ rahã, jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ẽ je'ẽha mukatu riki. Katu ym aja.

⁷ Mã jetehar te riki. Imu ta je'ẽ je'ẽha ke jurujar ym ame'ẽ ta ruwa koty peho. A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehẽ aja pemujekwa. Pehẽ rehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, mã peja pexo. Pehẽ py'a pemujywy. Aja rahã, pahar pemukatu ta. Pehẽma'e ke amõ mukanim rahã, mã peja pexo. Pehẽ py'a pemujywy. Aja rahã, pahar pemukatu ta tĩ. ⁸ Anĩ. Aja pema'e ym pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pehẽ mu mu! Pehẽ mu ma'e ke pemukanim pexo. Katu ym aja.

⁹ Pesarahã! Tupã ixo ame'ẽ pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta oho ym te ta. Ame'ẽ ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahã! Sawa'e te renda pe amõ kũjã rehe ka'u te'e, ame'ẽ ke oho ym te ta. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kũjã ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta tĩ. ¹⁰ Amõ

ma'e ke mukanim, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõ ta rehe juru ai, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Nupã. Aja amõma'e ke mukanim, ame'ẽ ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Upa ame'ẽ ta sawa'e te renda pe oho ym te ta. Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta.

¹¹ Aja me'ẽ pehẽ ngi har amõ amõ ixo kwe. Apo pehẽ py'a ke Tupã juhyk 'y. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽma'e ta” aja Tupã pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, a'erehe: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu. Pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe: “Pehẽ katu te” aja Tupã pandu tĩ. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehẽ rehe har Tupã pe amõ ta pandu: “Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke”

(Amõ rehe peka'u te'e aja pexo rahã, katu, aja pekwa pehẽ jupe naĩ. Anĩ. Katu ym aja. Pehẽ riki Tupãma'e ke, a'erehe pexoha katu aja pexo rahã, katu tiki.) ¹² Pe, amõ pandu:

—Upa ma'e ke ihẽ ama'e tar katu, ame'ẽ ke ihẽ ama'e katu — aja.

Ame'ẽ jete tipe. Amõma'e ma'eha riki katu ym nde pe. “Upa ma'e ke ihẽ ama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu” aja ihẽ apandu ta tipe. Pe, ihẽ ama'e rahã, marã ka ym ame'ẽ ama'eha ngi amuputu'uha. Ihẽ ke muma'e, ame'ẽja saka. A'erehe ihẽ ama'e. Katu ym aja.

¹³ Amõ pandu:

—Awa mi'u pehĩ, a'erehe awa pusu pehĩ tĩ. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehĩ, a'erehe awa mi'u pehĩ tĩ, aja. (A'erehe jande myahy) — aja.

Ame'ẽ jete. Yman rahã, ame'ẽ mokõihar ke Tupã mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha ke tĩ. Mumba ta. Jande ke anĩ. Pete'e jande jaxo ta rĩ. A'erehe jaxoha katu, aja jaxo ta me'ẽ te'e. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupã mujã my? Anĩ. Aja ym. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e, a'erehe kũjã ke a'e mujã my? Anĩ. Aja ym tĩ. “Ihẽma'e ke” aja jandema'e sawa'e te

putar, a'erehe awa ke a'e mujã. A'e riki jandema'e sawa'e te. Aja rahã, awa rete riki sawa'e tema'e ke, ame'ëja saka. ¹⁴ Manõha ngi jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ima'e pyrãtãha namõ jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

¹⁵ Kirisutuma'e ke pehẽ, ame'ë ke pekwa. Pe, Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ë koty ihẽ amondo ta my? Anĩ ta. Marã ka ym amondoha. ¹⁶ Pesarahã! Kũjã ka'u te'e ame'ë namõ amõ jumusarái rahã, mokõi riki peteihar aja ixo. Ame'ë ke pekwa my? Pekwa katu riki pehẽ! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Mokõihar riki peteihar wan ta” aja riki.

A'erehe kũjã ka'u te'e ame'ë namõ pejumusarái rahã, inamõ Kirisutu peteihar aja ixo. Mã! Katu ym! A'erehe Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ë koty ihẽ amondo ym te ta. ¹⁷ Pe, amõ riki jandema'e sawa'e tema'e ke rahã, inamõ peteihar aja ixo. Tupã'ã ihĩ katu ehe, a'erehe inamõ peteihar aja ixo.

¹⁸ Mã peja amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Mã peja amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juehe jumujaxer ym. Kũjã ka'u te'e ame'ë namõ amõ jumusarái rahã, a'e jumahy juehe. Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e jumahy juehe. ¹⁹ Amõ we tĩ. Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe pehẽ riki Tupã'ã rok aja pexo. Ame'ë ke pekwa katu. Pehẽ rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe pema'e tar katu ame'ë ke jõ pema'e ym. Anĩ. Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu. Peka'u te'eha ke pema'e ym. ²⁰ Ta'yr manõ. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe Tupãma'e ke pehẽ. (A'erehe pema'e tar katu ame'ë ke jõ, pema'e ym. Anĩ.) Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu tĩ. Pexoha katu aja pexo. Aja rahã amõ ta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe pandu ta.

7

Jumendar rahã, katu my? Ame'ë rehe har Páu mujekwa.

¹ Paper pinim ihẽ pe pemuwyr kwe. “Amõ jumendar rahã, katu my?” aja paper

pinim ihẽ pe pemuwyr. Ame'ë rehe har ihẽ amupinim ta pehẽ pe apo 'y. Amõ jumendar ym rahã, katu tiki. ² Amõ rehe ka'u te'e hũ ngã. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e tĩ. A'erehe kũjã namõ sawa'e jumendar rahã, katu tiki. Aja rahã, amõ kũjã rehe ka'u te'e ym ta. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, amõ sawa'e rehe ka'u te'e ym ta tĩ. ³ Hakehar riki putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer tĩ. Jumuhury katu a'eta juehe. ⁴ Hakehar putar rahã jõ anĩ. Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer. Ixawa'e putar rahã jõ anĩ tĩ. Hakehar putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. ⁵ A'erehe hakehar putar rahã, mã peja inamõ ixawa'e ukwer. Ixawa'e putar rahã, mã peja inamõ hakehar ukwer tĩ.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu:

–Tupã namõ ihẽ apandu pandu ta axo. A'erehe ne namõ ihẽ aker ym ta kÿ – aja.

–A'e tÿ – aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tĩ. Aja jõ rahã, inamõ ixo ame'ë namõ mã peja eker ym. Aja heta ym ukwer rahã, katu. Ame'ë upa rahã, inamõ ukwer katu tĩ. Aja ym rahã, heta ukwer rahã, hakehar ame'ë ym rahã, amõ kũjã rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marã ka ym ame'ë mukanĩha. Ixawa'e ame'ë ym rahã, amõ sawa'e rehe hakehar ka'u te'e ta tĩ. Marã ka ym mukanĩha. “Amõ rehe eka'u te'erahã” aja Satana pandu, ame'ëja saka. (Ãjã ramõi a'e.) Aja rahã katu ym. A'erehe Tupã namõ panduha upa rahã, mã peja inamõ ixo ame'ë namõ ukwer katu.

⁶ Jumendar ame'ë rehe har ihẽ apandu ramõ. “Mã peja ejumendar” aja ym ihẽ apandu. “Amõ putar rahã, ejumendar” aja ihẽ apandu. ⁷ Ihẽ rakehar ym riki ihẽ. Ihẽ Páu. Upa pehẽ ihẽ aja pexo, aja ihẽ aputar. Aja pame katu te amõ koty koty Tupã mujã. Amõ jumendar ta me'ë te'e. Amõ jumendar ym ta me'ë te'e tĩ.

⁸ Jeje te'e ixo ame'ë ta pe ihẽ apandu ta kÿ. Ixawa'e manõ ame'ë ta pe aja tĩ. Pesarahã! Ihẽ jeje te'e axo. Ihẽ aja pehẽ pexo rahã, katu tiki. ⁹ Amõ rehe peka'u te'e rahã, mã peja pejumendar. Marã ka ym

amō rehe ka'u te'eha mukanīha. Aja rahā, pejumendar rahā, katu tiki.

¹⁰ Upa jumendar ame'ē ta pe ihē apandu ta apo 'y. Ihē akwaha aja ym. Jandema'e sawa'e te mu'e ame'ē ke ihē apandu ta 'y. Kūjā ta pe apandu. Ne sawa'e ke mā peja ehijar ym. ¹¹ Nde erehijar, pe, amō sawa'e ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kŷ. Aja nde ereputar ym rahā: “Nde sawa'e namō ejumukatu eho tī. Nde sawa'e koty ejywyr eho” aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar ym ta me'ē te'e tī.

¹² Amō ta pe ihē apandu ta apo 'y. Ihē akwaha ke ihē apandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ēha anī. Ko sawa'e riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke ixawa'e hijar ym. ¹³ Ko kūjā riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, hakehar namō a'e ixo tar katu rahā, mā peja a'e ke hakehar hijar ym. ¹⁴ Ame'ē jurujar ym ame'ē ixawa'e riki hakehar namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym ame'ē ke a'e. Ixawa'e namō ixo, a'erehe Tupā usak katu ehe tī, hakehar rehe. Aja ym rahā, ta'yn ta riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja saka ixo. Anī. Ta'yn ta Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym. A'erehe a'eta rehe Tupā usak katu tī.

¹⁵ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ixo. Inamō ixo ame'ē ke Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke a'e. Pe, a'e pandu: “Nde ke ahijar ta” aja. Aja rahā, mā peja hijar oho. “Eho ym” aja mā peja jurujar katu ame'ē ebandu ym. Mā peja hijar oho. Kuja Tupā putar. Jumokōi je'ē je'ē ym ha rupi ixo, aja a'e putar. ¹⁶ Kūjā! Nde riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne sawa'e namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī. Sawa'e! Ne riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke nde. Ne rakehar namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī.

Tupā putar, aja pehē pexo katu

¹⁷ A'erehe myja me'ē amō ixo apo, aja mā peja exo rī. Pehē rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ē

pexo my? (Pehē rakehar namō pexo my? Pehē sawa'e namō pexo my? Pehē pexo te'e me'ē te'e pehē, aja pexo my? Te'e paraky aja pexo my?) Ame'ē pexoha Tupā me'ē, muwyr saka riki. A'erehe aja pame katu te pexo rī. Amō koty koty amō ta aja tī. Aja Jesu kotyhar ta pe ihē apandu pandu. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta pe ihē apandu pandu tī. ¹⁸ Amō rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā ehe ihī ame'ē pিরer jupāha ihī my? Aja rahā, mā peja aja ixo, jupāha namō. Emukanim ym ame'ē ke. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Ame'ēja exo rī. Amō pe Tupā pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak.” Arahā, ehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ym my. Aja rahā, mā peja jupā ym aja exo rī. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Aja exo rī. Jupā ym, aja exo rī. ¹⁹ Ehe ihī ame'ē pিরer jupā my? Ame'ē ke Tupā ukwa tar ym. Ehe ihī ame'ē pিরer jupā ym my? Ame'ē ke a'e ukwa tar ym tī. Kuja jō a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ēha rehe amō hendu katu my. Ame'ē ke jō a'e ukwa tar katu.

²⁰ Ngā rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ē ngā ixo my, aja mā peja exo katu rī. ²¹ Ne rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā se te'e paraky ame'ē ke nde my? Aja exo rī. Pe, nde jar pandu:

—Ihēma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho katu — aja.

Aja rahā, mā peja ame'ē parakyha ngi ehem eho.

²² Sehar te'e paraky ame'ē ke rehe jandema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi uhem oho, ame'ēja saka. Ame'ē ngi poir ame'ē ke a'e, ame'ēja saka. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja saka ixo.

Pe, sehar amō pe te'e paraky aja ym ame'ē pe Kirisutu pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo 'y. ²³ Kirisutu manō. Arahā peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja

rahã Kirisutu manõha rupi pehẽ rehe Tupã muhepy, ame'ẽja saka. A'erehe amõ ta pe te'e paraky ame'ẽ tama'e aja ym pexo. (Tupãma'e ke pehẽ.) ²⁴ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã katu usak rahã, a'e pandu: "Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahã Tupã namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo. Ame'ẽ ke pehijar ym. Tapijar te'e we inamõ pehẽ juehe katu pexo rĩ.

Jeje te'e ixo ame'ẽ ta rehe har

²⁵ "Myja me'ẽ jeje te'e ixo ame'ẽ ta pe japandu ta my" aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ẽ rehe har jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu ym. Ihẽ akwa ame'ẽ ke ihẽ apandu ta. Ihẽ rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe mã peja pehendu katu. (Ihẽ Páu.)

²⁶ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ixo. A'erehe amõ jeje te'e ixo rahã, aja te'e exo rĩ. Aja rahã, katu tiki. ²⁷ Nde rakehar namõ nde erexo rahã, ehijar ym. Jeje te'e nde erexo rahã, kũjã ke epyhyk ym. Jeje te'e nde erexo rĩ. ²⁸ Jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke nde erema'e ym. Kũjã jeje te'e ixo ame'ẽ jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym. Jumendar ame'ẽ ta ima'e ke rehe usak usak ixo. Kupixa mujã. Imi'u matyr. Ima'e ke rehe usak usak hũ ixo. Aja pehẽ rehe ihẽ aputar ym. A'erehe mã peja jeje te'e pexo, aja ihẽ apandu.

²⁹⁻³¹ Ihẽ mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar rehe angaha upa Tate. Kome'ẽ ywy keruhũ yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ẽ ke upa ta. A'erehe Tupãma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi ima'e ixoha rehe amõ usak katu. A'erehe hakehar namõ ixo ame'ẽ ta hakehar aja ym ame'ẽ ta aja pexo katu. Jeje te'e aja pexo katu. Aja rahã ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta aja pexo katu! Puka puka ame'ẽ ta riki pyai ame'ẽ ta aja pexo katu! Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ẽ ta riki jo'ok ame'ẽ ke ima'e ym aja pexo katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta riki ma'e ke ima'e ym te ame'ẽ ta aja pexo katu! Aja rahã ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha upa Tate, a'erehe Tupãma'e ma'ema'eha rehe pesak

py. A'engi pehẽma'e pexoha rehe pesak katu.

³² "Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande jamunde ta my?" aja te'eha pekwa pekwa pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo, aja ihẽ aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo rahã, jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: "Myja me'ẽ ima'e parakyha rehe ihẽ ama'ema'e katu my" aja jõ a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har ukwa ukwa ym ixo. ³³ Hakehar namõ sawa'e ixo rahã, hakehar ke a'e muhury tar katu. A'erehe imi'u matyriha rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke a'e muhury katu ta my. Ame'ẽ rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. ³⁴ A'erehe mokõi ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ẽ Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo tĩ.

Kũjã jeje te'e ixo ame'ẽ riki jandema'e sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ẽ pyrãtãha namõ ima'e ke ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ẽ ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe my, aja a'e ukwa ukwa ixo tĩ. Ixawa'e namõ ixo, ame'ẽ anĩ. Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe: "Ma'e jande ja'u ta my" aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo.

³⁵ Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke katu. Katu pehẽ pexoha ke ihẽ aputar, a'erehe aja me'ẽ ihẽ apandu ramõ. "Ejumendar ym" aja ym ihẽ apandu riki. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e, ame'ẽ ke ihẽ aputar. Ma'e matyriha rehe har pekwa pekwa ym ha namõ jandema'e sawa'e te pe pema'ema'e katu. Aja ihẽ aputar. Tupã je'ẽha ke pepandu pandu, ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha ke.

³⁶ Kũjã pái pe sawa'e pandu: "Nde rajyr ihẽ aputar" aja. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ẽ sawa'e pandu: "Kũjã ke ihẽ apyhyk ym ta apo 'y" aja. Aja a'e ukwa ukwa ixo: "Ihẽ apandu, a'erehe ihẽ apyhyk ym rahã, kũjã huxĩ ta" aja. Aja rahã, a'eta jumendar rahã, katu tiki. Pe, amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e hũ. Marã ka ym mukanĩha. A'erehe jumendar rahã, katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar. Aja rahã, kũjã pyhyk rahã, katu tiki. Pe, ju-

mendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym. ³⁷ Pe, sawa'e pandu:

—Ihẽ ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kũjã pái pandu: “Ere” aja. Kũjã pandu tĩ: “Ere” aja tĩ. Pe, amõ kũjã rehe ka'u te'e ym, aja ukwa katu tĩ. Upa aja me'ẽ rahã, jumendar ym rahã, katu tiki. ³⁸ A'erehe kuja riki. Sawa'e kũjã namõ jumendar rahã, katu tiki. Amõ rahã, kũjã namõ jumendar ym rahã, i'ar koty te we katuha.

³⁹ Ixawa'e ixo rahã, inamõ kũjã ixo katu tĩ. Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amõ sawa'e ke a'e pyhyk rahã, katu ym tiki. Ixawa'e manõ rahã, amõ sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e putar ame'ẽ ke pyhyk katu. Ame'ẽ sawa'e Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Aja me'ẽ jõ a'e pyhyk katu. Jurujar ym ame'ẽ ke anĩ. Epyhyk ym. ⁴⁰ Ixawa'e manõ ame'ẽ jeje te'e ixo rahã, i'ar koty te we a'e hury katuha. Aja riki ihẽ akwa. Tupã'ã ihẽ py'a rehe ihĩ katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe mã peja pehenduru katu tĩ.

8

Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ

¹ Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ ta moĩ moĩ. “Ame'ẽ mi'u ke jande ja'u rahã, katu my?” aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. (Anĩ. Apandu ym we rĩ.) Pehẽ ngi har amõ panduha ihĩ: “Upa jande riki jakwa katuha namõ jaxo” aja riki pandu. Aja: “Ihẽ akwa katu” aja amõ ukwa ukwa ixo rahã, katu te aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái. Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ame'ẽ ta py'a ke mâtã katu ta. ² Amõ pandu:

—Upa katu te ihẽ akwa katu — aja ukwaha jupe.

Ame'ẽ riki jupe katu ame'ẽ te'e a'e jupe. A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki. ³ Pe, Tupã rehe amõ ipy'a katu, a'erehe imu ta rehe ipy'a katu tĩ. Aja rahã: “A'e katu” aja Tupã ukwa.

⁴ Apo ngã mi'u rehe har apandu ta. Tupãran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke amõ ta moĩ moĩ. (Ame'ẽ ke muhepyha renda pe amõ ta muhepy hepy. Ame'ẽ ke

Jesu kotyhar ta u'u rahã, katu my? Katu ym my?) Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ẽ ke tupãran aja amõ ta ukwaha naĩ. ⁵ “Tupã” aja amõ ta ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ heta pete'e ixo my? Ywa pe pete'e ixo my? Kome'ẽ ywy keruhũ pe pete'e ixo my? “Jandema'e sawa'e te” aja ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ pete'e ixo my tĩ?

⁶ Jande pe anĩ. Peteĩhar jõ Tupã te riki. A'e jõ ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhũ a'e. Upa ma'e ke a'e mujã. Jande jaxo, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe.

Peteĩhar jõ riki Jesu Kirisutu. Jandema'e sawa'e te a'e. A'e je'eha rupi upa ma'e ke Tupã mujã. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo tĩ.

⁷ Tupãran nixói te, aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahã we tupãran ruwa koty ngã mi'u ke a'eta moĩ moĩ hũ. A'erehe apo ame'ẽ humi'u ke u'u rahã, ame'ẽ riki tupãran kotyhar ta ke, aja a'eta ukwa naĩ rĩ. Ame'ẽ ukwaha marã ka ym mukanĩha. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ” aja ukwaha. ⁸ Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahã, i'ar koty te we Tupã namõ a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym tĩ. Juja katu te riki awa ta Tupã pe. U'u rahã, juja katu te. U'u ym rahã, juja katu te tĩ.

⁹ Tupãran ruwa koty ngã mi'u ke amõ moĩ moĩ. Ame'ẽ ke pe'u rahã, katu. Pe'u ym rahã, katu tĩ. Pehẽ pe juja katu te. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta pe anĩ. “Katu ym” aja ukwa. Pe, pehẽ pe'u rahã, pehẽ rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tĩ. A'engi: “Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ” aja a'e ukwa. Aja rahã, mã peja ame'ẽ mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke emujaxer ym.)

¹⁰ Tupãran ihĩ. Ame'ẽ rok pe ngã mi'u ke huwa koty amõ moĩ. Ame'ẽ ke u'u rahã, katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ke ukwa. Nde pe anĩ. “Upa ihẽ akwa katu. Tupãran ixuwe ym” aja nde erekwa katu. A'erehe ame'ẽ rok pe nde erexe, pe, ngã mi'u ke nde ere'u. Ame'ẽ ke jurujar katu wan ame'ẽ ke usak, a'erehe a'e u'u tĩ. ¹¹ Pe, a'e pyai ixo. “Mã! Ma'e

aka'u te'eha ke ihē ama'e. Katu ym ihē” aja a'e ukwa jupe. Mā! “Upa ihē akwa katu. Tupāran ixuwe ym” aja nde riki erekwa katu nde jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ē ke aja: “Katu ym ihē” aja ukwa jupe. A'e riki nde mu ke. A'e uhāha ke rehe Kirisutu manō. ¹² Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe: “Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e” aja a'e ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahā, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ēja saka. ¹³ A'erehe ihē mu ixoha ke ihē amujaxer ym. Ihē Páu. Tupāran ruwa koty ngā mi'u ihī. Ame'ē ke a'u rahā, katu ym, aja ihē mu ukwa rahā, ame'ē mi'u ke ihē a'u ym te ta tī. Ihē aja nde rahā, katu tiki tī. (E'u ym tī.)

9

Jesu mondo ame'ē ta ke

¹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Jesu mondo ame'ē ke ihē. Ihē Páu. Upa Jesu kwera katu uhem rahā, ihē asak ehe. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu pehē pe, a'erehe pehē pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehē. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pekwa ta me'ē te'e. ² “Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ē aja ym a'e” aja amō ta pandu naī. Pehē anī. “Páu riki Jesu mondo ame'ē ke a'e” aja pekwa katu. Pehē riki jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja pemujekwa ngā pe.

³ Amō Jesu mondo ame'ē ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anī. Jandema'e tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: “Páu riki Jesu mondo ame'ē aja ym a'e” aja ukwaha. A'erehe: “Páu pe jande mi'u jame'ē ym ta” aja pandu pandu rahā, mā kuja ihē apandu. ⁴ Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. Ame'ē riki ihēma'e parakyha. A'erehe ihē pe a'eta mi'u ke amō ta muwyr rahā, katu tiki. ⁵ Amō amō ok ta rupi Tupā je'ēha ke amō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu oho rahā, hakehar ta namō a'eta oho. Hakehar ta pe ngā mi'u me'ē me'ē tī. Jandema'e sawa'e te mu ta aja tī. Hakehar

ta raho tī. Petu aja tī. Hakehar raho a'e tī. Mā! A'eta aja ihē rahā, katu tiki tī. Ngā mi'u ihē pe amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. ⁶ Amō parakyha rehe Jesu mondo ame'ē ta paraky ym. Tupā je'ēha ke jō pandu pandu. Pe, imi'u ke amō ta me'ē me'ē ngā pe. Mā! Ihē jō aja ym my. Manambe amō. Amō parakyha rehe jande mokōi japaraky, pe, ame'ē rehe tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok. Mā! Jande jō aja rahā, katu ym.

⁷ Jumaiha rehe sonda oho rahā, amō parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitā riki imi'u me'ē ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar jyty m rahā, ame'ē ke a'e u'u tī. Ix-amby ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ē ke a'e u'u. Mā! Aja saka ihē tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. A'erehe ihē pe ngā mi'u amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. Manambe pe aja tī. Me'ē ipe rahā, katu tiki tī.

⁸ Kupixa jar rehe har ihē apandu. Sonda ta amō. Arapuharan jar amō. Ame'ē ke jō ym. Aja Moise je'ēha mujekwa katu tī.

⁹ Kuja Moise je'ēha rehe jasak:

“Ahúi aja me'ē kurer ke jo'ok rahā, tapi'iruhu pyrū pyrū oho ehe. Arahā iāpūi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahā, mā peja u'u, aja riki.”

Paraky rahā, ma'e ke u'u tī. Tapi'iruhu rehe jō Tupā pyrara usak my? ¹⁰ Anī. Ame'ē rehe jō ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.) Je'ēha ke japandu pandu rahā, ngā mi'u amō ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ēja saka.) Pesarahā! Kupixa ke amō mondok. Amō riki ma'e ke jyty m. Ame'ē mokōi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu. ¹¹ Kupixa pe ma'e ke amō jyty m. Ma'e tyarō rahā, ame'ē ke ijar u'u ta. Aja jande tī. Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu rahā, ma'e ke jajyty m, ame'ēja saka. Apo pehē ngi pehē mi'u japyhyk rahā, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u, ame'ēja saka.) ¹² Aja amō Jesu mondo ame'ē ta riki. Pehē ngi pehē mi'u ke pyhyk rahā, katu tiki. A'erehe pehē ngi ihē apyhyk rahā, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tī.

Pesarahā! Pehē ngi ihē apyhyk ym te riki ma'e ke. Amō ma'e ke rehe ihē aparaky,

aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ë pe ihëma'e ke ajo'ok. Manambe aja tĩ. Aja rahã: “Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupã je'ëha ke pandu pandu” aja amõ ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe myrandu katu rehe amõ ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tĩ. ¹³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ë ta.) Ame'ë renda pe ngã mi'u ke amõ ta werur. Ame'ë ke pa'i ta u'u tĩ. Ame'ë ke pekwa katu. Tupã rehe ipy'a ke amõ ta moĩ rahã, arapuharan ra'yr ke a'eta hany. Jumu'eha renda keruhũ pe hany. Pe, ame'ë ngi amõ ke hany ame'ë ta u'u tĩ. Ame'ë ke pekwa katu. ¹⁴ Aja saka apo tĩ. “Mã peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ë ta pe pehë mi'u ke peme'ë katu.” Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

¹⁵ Aja amõ ta ngi ma'e ke ihë apyhyk ym. Kome'ë paper pinim ihë amondo rahã, ihë pe ngã mi'u ke amõ ta me'ë ta, a'erehe ihë amupinim axo, aja pekwa. Anĩ. Aja ym. Muhepyha ke ihë apyhyk rahã, ihë ruxĩ ta. Ihë amanõ py ta tipe. Muhepyha ihë aputar ym. “Muhepyha ihë apyhyk ym ta” aja ajupandu katu te ihë jupe. “Aja ym” aja marã ka ym amõ ta panduha. ¹⁶ Myrandu katu ke ihë apandu pandu. A'erehe: “Katu te ihë” aja akwa ihë jupe rahã, katu ym tiki. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te riki pandu: “Myrandu katu ke eandu pandu eho” aja ihë pe. Mã! Ame'ë ke ihë apandu pandu ym aho rahã, ihë ke Tupã mupyrara ta, aja akwa. ¹⁷ Ihë atu ihë aputar, a'erehe myrandu katu ke ihë apandu pandu aho rahã, muhepyha ke ihë apyhyk rahã, katu tiki. Anĩ. Aja ym riki. Tupã riki ihë pe pandu: “Myrandu katu eandu eho” aja. Ame'ë parakya ke ihë pe me'ë. A'erehe ihë apandu pandu aho. ¹⁸ Anĩ. Myrandu katu ihë apandu pandu aho rahã, muhepyha ke ihë apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ë ke ihë.) A'erehe muhepyha ke ihë apyhyk rahã, katu tiki. Anĩ. Aja ym ta ihë. Apyhyk ym ta.

¹⁹ Ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu riki. Amõma'e te'e paraky ame'ë ke ihë aja ym ihë. Anĩ. Úpa amõ ta rehe te'e aparaky ame'ë ke ihë aja ihë axo. Aja

rahã upa ngã pe myrandu katu ihë apandu pandu. Aja rahã, heta ngã Jesu rehe jurujar katu ta nahã my. ²⁰ Jundéu awa ta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ëha rehe jõ ihë ahendu ym. Jesu je'ëha rehe ihë ahendu katu tĩ. Amõ ta riki Moise je'ëha rehe jõ hendu katu. A'eta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu rahã, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ. ²¹ Aja jundéu awa aja ym ame'ë ta tĩ. A'eta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. A'eta namõ ihë axo rahã, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihë axo. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu pandu rahã, heta jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ta ehe my tĩ. Pesarahã! Kirisutu je'ëha rehe ihë ahendu katu. A'erehe Tupã je'ëha rehe ihë ahendu katu tĩ. ²² Jesu rehe jurujar katu wan ame'ë ta namõ ihë axo rahã, a'eta ixoha aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë amujekwa katu rahã, a'eta ukwa katu te we ta my tĩ. Pesarahã! Amõ ta ixoha, aja ihë axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihë apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ.

²³ Aja ihë axo. Aja rahã, myrandu katu ke ihë apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ë ke ihë pe Tupã muwyr. ²⁴ Jumusarái ha rehe amõ ta ujan. Arahã heta ujan oho tipe. Uhyk py ame'ë ke jõ ma'e ke pyhyk. Ame'ë ke pekwa katu. A'erehe uhyk py, aja pejan katu tĩ. Aja rahã, uhyk py, aja ma'e katu ame'ë ke Kirisutu me'ë, ame'ë ke pepyhyk ta. ²⁵ Jumusarái ha rehe amõ ujan rahã, wera rahã pame katu te a'e ujan riki. Aja rahã pyrãtã katu oho. Pe, uhyk py rahã, iãkã rehe har ke iãkã rehe kapitã moĩ ta. Aja ujan ame'ë ke putar. Ame'ë iãkã rehe har pahar jaxer ta oho. Tupã je'ëha mujekwa aja jande jaxo rahã, ujaniha rehe jaxo, ame'ëja saka. Pe, ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë ta. Ame'ë jaxer ym te ta. A'erehe mã peja Tupã je'ëha mujekwa aja pexo katu. ²⁶ A'erehe ihë ajan aja ihë axo tĩ. Tupã je'ëha mujekwa aja ihë axo. Pahar ahyk py ta aja tĩ. Jumusarái ha rehe amõ ipo pe tukwa tukwa. Te'e ihë atukwa tukwa ym. Pahar amõ ke ihë aityk ta,

aja hātā ihē atukwa tukwa. ²⁷ Ihē ke ihē ajutukwa tukwa ihē jupe. Aja rahā, pyrātā katu ihē axo. Aja rahā, ihē aputar ame'ē ke pahar ihē ama'ema'e ta. Ame'ē riki Tupā je'ēha mujekwa aja ihē axo. Amō ta pe ihē apandu: “Tupā je'ēha mujekwa aja pexo. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta pehē pe” aja riki. Pe, ihē riki Tupā je'ēha mujekwa aja axo ym rahā, ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē ym ta ihē pe. Aja rahā, katu ym. A'erehe Tupā je'ēha mujekwa aja ihē axo. Ihē aja pexo tī. (Tupā je'ēha mujekwa, aja pexo tī.)

10

Tupāran rehe pehē py'a pemoī moī ym

¹ Ihē mu ta! Jande ramūi ymanihar rehe har pekwa pekwa pexo. (Ame'ē ta Eji ywy ngi uhem ame'ē ta ke.) Moise namō ixo ame'ē ta ke a'eta. Upa ame'ē ta ywa takāxīha pu'am, ame'ē raikwer rupi wata oho. Upa ame'ē ta y apyrer rupi wata aha oho. Y rer riki y pytā ke. ² Ywa takāxīha pu'am ame'ē raikwer rupi wata oho. Mujahuk, ame'ēja saka. (Aja rahā, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa. Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho tī. Mujahuk, ame'ēja saka tī. (Aja rahā, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa tī. Hendu ta ehe.) ³ Upa ame'ē ta ma'e mi'u ke u'u riki. Tupā'ā me'ē ame'ē ke a'eta u'u. Ywa ngi mungyr ame'ē ke u'u. ⁴ Upa ame'ē ta y u'u tī. Tupā'ā me'ē ame'ē ke a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahā, ita ngi y ke Moise muhem. Tupā'ā mujekwa ame'ē ngi muhem. Kirisutu je'ēha rupi muhem, ame'ēja saka. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu rahā: “Jande namō ita wata oho ixo ame'ēja saka” aja pandu. A'eta namō Kirisutu wata oho, ame'ēja saka a'erehe aja pandu. ⁵ A'eta rehe Tupā usak katu tipe. Tupā rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupā hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe Tupā parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e jukwa. Awa nixói te ame'ē rupi a'e tama'e kangwerupa heta tui.

⁶ Ame'ē ta aja jande jaxo rahā, katu ym tiki. A'erehe ame'ē ta aja pexo ym tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja pema'ema'e ym tī. ⁷ Tupāran rehe ipy'a ke

a'eta moī moī riki. A'eta aja pema'ema'e ym tī. A'eta rehe har kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupāran rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, ma'e ke u'uha rehe jō putar katu. A'engi purahái tī. Aja tupāran rehe ipy'a ke ame'ē ta moī moī.”

Mā peja ame'ē ta aja pexo ym tī. Tupāran rehe pehē py'a pemoī moī ym tī. ⁸ Amō kūjā ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amō sawa'e ta rehe kūjā ta ka'u te'e tī. Mā peja ame'ē ta aja pexo ym tī. A'eta ka'u te'e rahā, heta ngā ke Tupā jukwa. Kuja, 23.000 hetaha jukwa. Peteī wera rahā, aja hetaha manō. ⁹ A'eta pandu: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e rahā, jande ke Tupā mupyrara ym ta” aja pandu naī. A'erehe a'eta hendu ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke mbói su'u riki. Pe, heta ngā manō. A'eta aja mā peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo tī. ¹⁰ Tupā rehe har a'eta je'ē je'ē hū. A'eta aja pexo ym tī. A'eta je'ē je'ē hū rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr, pe, heta ame'ē ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mā peja pexo ym tī. (Tupā rehe har peje'ē je'ē ym pexo tī.)

¹¹ Jande ramūi ymanihar rehe māte me'ē uhyk. A'eta ixoha rehe har amō ta mupinim. Pe, ame'ē ke rehe jasad rahā, a'eta aja jaxo rahā, jande ke Tupā mupyrara ta tī, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk tate, a'erehe jande ramūi ta aja mā peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tī.

¹² A'erehe mā peja pandu ym amō: “Ihē akwa katu, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta” aja ukwaha naī. Mā! Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ta my. ¹³ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pehē riki awa ta te'e aja pemujekwa pehē jupe. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Marā ka ym peputu'uha ingi. Pe, pema'e ym rahā riki Tupā pandu ta: “A'ewan” aja. Pe, peputu'u ta ingi. Pema'e ym ta. Tupā pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pehē py'a ke ihē riki amātā ta” aja riki. Aja rahā, ame'ē ke pema'e ym ta. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'e katu ta.

¹⁴ Ihê rehe katu me'ë ta! Pehê ramũi ta ke Tupã mupyrara. A'erehe mã peja tupãran rehe pehê py'a pemoĩ moĩ ym apo 'y. ¹⁵ Pehê pekwa katu ame'ë ta ke pehê. Aja me'ë ta pe ihê apandu pehê pe. Ihê apandu ame'ë ke jete my? Ame'ë ke pehê riki pekwa katu pehê jupe.

¹⁶ Jandema'e sawa'e te manõha ke jande jakwa jakwa jaĩ rahã, ma'e rykwer ke ja'u. Ita rekúi japyhyk rahã, japandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe. Pe, ame'ë rykwer ja'u rahã, Kirisutu ruwy ke uhem, ame'ë ke jakwa jakwa jaĩ. Aja rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa ngã pe. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tĩ. Pe, mbeju ke jamopok tĩ. Ame'ë ke ja'u rahã, Kirisutu manõ, ame'ë ke jakwa jakwa jaĩ tĩ. Aja rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tĩ. ¹⁷ Jande reta jaxo. Mbeju riki peteĩ. Ame'ë jande johu ja'u. A'erehe jande johu peteĩhar aja jaxo.

¹⁸ Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ke a'eta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke a'eta hany. Jundéu awa tama'e pa'i ta hany hany. Ame'ë riki a'etama'e parakyha. Pe, ame'ë hymba ka'ë ke amõ u'u rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ. Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. ¹⁹ Aja rahã, tupãran ixuwe, aja ihê apandu my? Anĩ. Aja ym. Ixuwe ym. Huwa koty amõ mi'u ke amõ moĩ. Ame'ë ke amõ u'u rahã, pyrãtãha pyhyk my? Anĩ. Aja ym. ²⁰ Kuja ihê apandu. Tupãran ruwa koty ma'e ke moĩ moĩ rahã, ãjã ta pe ma'e ke me'ë, ame'ëja saka riki. Tupã pe me'ë, aja ym. A'erehe ame'ë ke pe'u rahã, ãjã ta namõ pehê juehe katu pexo. Aja ihê aputar ym. Ixotyhar ta ke pehê, a'erehe aja ihê aputar ym tĩ. (A'erehe tupãran ruwa koty ma'e ke pemoĩ ym.)

²¹ Jandema'e sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ rahã, ma'e rykwer pe'u. Aja rahã, jandema'e sawa'e te namõ pehê juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehê aja tĩ. Aja rahã, marã ka ym ãjã ta namõ pehê juehe katu pexoha. A'erehe huwa koty ma'e ke moĩ ame'ë ke marã ka ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahã, jandema'e

sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ. Aja rahã, jandema'e sawa'e te namõ pehê juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehê aja tĩ. Aja rahã, marã ka ym ãjã ta namõ pehê juehe katu pexo. A'erehe huwa koty ma'e ke moĩ, ame'ë ke marã ka ym pe'uha. ²² Tupã ke jamuparahy tar ym. A'erehe mã peja ãjã ta namõ jande juehe katu jaxo ym. Tupãma'e pyrãtãha 'ar koty te we jandema'e pyrãtãha my? Anĩ. Aja ym riki. A'erehe ãjã ta namõ jande juehe katu jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ. A'erehe tupãran ruwa koty ngã mi'u moĩ, ame'ë ke pe'u ym.

²³ “Upa japutar ame'ë ke jama'e katu” aja amõ ta pandu. Ame'ë riki jetehar te tipe. Upa ma'e ke katu, aja ym riki. “Upa japutar ame'ë ke jama'e katu” aja panduha. Jete-har te tipe. Upa ma'e amõ ta ke muhury ym riki. ²⁴ Ma'e ke jumuhury juehe ame'ë ke jõ amõ ma'e rahã, katu ym tiki. Amõ ta ke muhury, ame'ë ke amõ ma'e rahã, katu tiki.

²⁵⁻²⁶ Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Ima'e ke. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ixo, ame'ë ke a'e mujã tĩ. Ima'e ke tĩ” aja.

A'erehe muhepyha renda ngi ma'e so'o rukwer ke pejo'ok rahã, pe'u katu te'e. “Tupã mujã ame'ë ke ko” aja pekwa. “Tupãran ruwa koty kome'ë so'o rukwer amõ moĩ my?” aja ym pepandu. “Moĩ my?” aja pepandu ym ha namõ pe'u katu.

²⁷ Jesu rehe jurujar ym ame'ë ke nde pe pandu:

—Ihê rok pe ma'e ke e'u ejur — aja.

Pe, nde erepandu:

—Ihê aho ta kũ — aja.

Pe, nde erehyk rahã, nde pe me'ë, ame'ë ke e'u. Hok jar pe: “Tupãran ruwa koty kome'ë mi'u ke nde eremoĩ my” aja epandu ym. (Nde erepandu ym ha namõ e'u katu ma'e ke.) ²⁸ Pe, amõ pandu. Jurujar katu wan ame'ë ke a'e.

—Tupãran ruwa koty kome'ë mi'u moĩ ame'ë ke ko — aja.

Aja rahã, ame'ë mi'u ke e'u ym. Jurujar katu wan ame'ë ke pandu, a'erehe e'u ym. “U'u rahã, katu ym” aja a'e ukwaha naĩ, a'erehe e'u ym. ²⁹ A'e ukwaha ke, a'erehe

e'u ym. Nde erekwa, aja ym. “Nde ere'u rahã, katu” aja nde erekwa katu.

Pe, amõ pandu:

—Amõ ukwa ame'ẽ ke ihẽ ama'e rahã, katu ym aja akwa ihẽ jupe. A'erehe ihẽ akwa ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta. Amõ ukwa ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym ta. ³⁰ Ihẽ mi'u ihẽ a'u rahã, Tupã pe ihẽ apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Ihẽ mi'u ihẽ pe nde eremuwyr” aja. Pe, ihẽ a'u. Aja rahã, ma'erehe ihẽ rehe amõ je'ẽ je'ẽ my? Je'ẽ je'ẽ rahã, katu ym — aja riki amõ pandu. (Anĩ. Jurujar katu wan ame'ẽ rehe nde erepy'a katu ta me'ẽ te'e, a'erehe aja ebandu ym.)

³¹ Upa ma'e ke pema'e rahã, katu ame'ẽ ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahã, aja tĩ. Katu ame'ẽ ke pema'e tĩ. Aja rahã, Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja amõ ta pandu ta. ³² Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Ame'ẽ ke upa ngã ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ. Tupã kotyhar ta aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. ³³ Ihẽ aja pexo tĩ. Upa ihẽ ama'e ame'ẽ namõ amõ ta py'a ke ihẽ amuhury tar katu. Ihẽ juehe ajumuhuryha ke ihẽ ama'e ym. Amõ ta ke ihẽ amuhury tar katu. Aja rahã, a'eta Jesu rehe jurujar katu ta my. Aja rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta.

11

Iãkã ke jupyk ame'ẽ rehe har

¹ (Amõ ta ke ihẽ amuhury tar katu.) A'erehe ihẽ aja pexo tĩ. Ihẽ riki Kirisutu aja ihẽ axo tĩ. Amõ ta py'a ke ihẽ amuhury tar katu. ² Ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo, a'erehe: “Pehẽ katu” aja ihẽ apandu ta. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu, a'erehe: “Pehẽ katu” aja apandu ta tĩ. ³ Pesarahã! Kirisutu riki upa katu te awa tama'e sawa'e te. Ame'ẽ ke pekwa, aja ihẽ aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharma'e kapitam. Tupã riki Kirisutuma'e sawa'e te. ⁴ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ sawa'e pandu pandu. Arahã iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk rahã, katu ym. Ejupyk ym. Tupã je'eha ngã pe pandu pandu rahã, aja tĩ. Iãkã ke ejupyk ym tĩ. Jupyk rahã, Kirisutu rehe hendu ym, aja mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja mujekwa.

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda pe Tupã namõ kũjã pandu pandu. Arahã iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu ym. Ixawa'e rehe a'e hendu ym, aja mujekwa ngã pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxĩ. (A'erehe mã peja iãkã ke jupyk.) Tupã je'eha ke kũjã pandu pandu rahã, aja tĩ. Mã peja iãkã jupyk tĩ. Jupyk ym rahã, ixawa'e ke a'e muhuxĩ tĩ. Iãkã ke kũjã jãpĩ rahã, huxĩ aja saka a'e. Iãkã jupyk ym rahã, aja tĩ. Juja katu te riki. Huxĩ aja a'e ixo tĩ. (A'erehe mã peja iãkã ke jupyk.) ⁶ Iãkã rehe ma'e namõ kũjã jupyk ym rahã, mã peja iãkã ke amõ jãpĩ. Iãkã jãpĩ aja ixo rahã, a'e huxĩ. Aja rahã, jãpĩ ym rahã we, mã peja iãkã ke jupyk. Tupã je'eha pandu rahã, jupyk. Tupã namõ pandu rahã, aja tĩ. Jupyk tĩ. ⁷ Tupã riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã a'e. A'erehe iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk rahã, katu ym. Amõ wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta. Amõ rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta. Kũjã anĩ. Sawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ta me'ẽ te'e. A'erehe mã peja iãkã rehe ma'e namõ jupyk.

⁸ Pesarahã! Sawa'e ke Tupã mujã py. A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e kũjã ke a'e mujã. Kũjã ngi sawa'e ke a'e mujã ym riki. ⁹ Sawa'e pete'e ixo, a'erehe kũjã ke Tupã mujã. Sawa'e namõ ma'eha ke kũjã. Kũjã pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e mujã my? Anĩ. Aja ym riki. ¹⁰ A'erehe Tupã je'eha sawa'e pandu rahã, iãkã rehe ma'e ke namõ kũjã jupyk. Aja rahã, ixawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ngã pe. Ame'ẽ ke Tupã je'eha rahoha ta usak rahã: “Katu tiki” aja ukwa.

¹¹ Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe marã ka ym sawa'e jejeha. Kũjã namõ ma'eha putar. Marã ka ym kũjã jejeha. Sawa'e namõ ma'eha putar a'e tĩ. ¹² Sawa'e ngi ma'e ke Tupã jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e kũjã ke a'e mujã. Aja apo kũjã ngi sawa'e uhem. U'ar rahã, ima'e pusu ngi uhem. Aja rahã, mokõi a'eta jumujã a'eta juehe aja mujekwa. Upa aja riki Tupã mu'am. Aja a'e putar.

¹³ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ kũjã pandu pandu rahã, iãkã

rehe ma'e ke namō jupyk ym rahā, katu my? Ame'ē ke pehē riki pepandu. Pesarahā! Katu ym, aja pekwa. ¹⁴ Sawa'e'a riki puku rahā, muhuxī, aja jakwa jande jupe. ¹⁵ Kūjā'a puku rahā, anī. Puku rahā, a'e katu te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke aja Tupā mujā. ¹⁶ “Aja ym ta” aja amō ta je'ē je'ē tar katu rahā, kuja jō ihē apandu. Jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke jande. Jande riki japandu: “Iākā rehe ma'e ke namō kūjā jupyk rahā, katu tiki” aja. Pesarahā! Amō amō henda pe Tupā rehe ipy'a ke jurujar katu ame'ē ta moī moī rahā, aja kūjā ta ixo. Iākā rehe ma'e ke namō a'eta jupyk riki. A'erehe a'eta aja pehē kotyhar ta kūjā ta tī. Jupyk rahā, katu tī.

Jandema'e sawa'e te manōha ke ukwa ukwa uī

¹⁷ Apo amō rehe har ihē apandu ta. Tupā rehe pehē py'a pemoī moī rahā, pepy'a ym pehē juehe pexo. Tupā rehe har pejumu'e katu te we aja ym rī. A'erehe ihē rury ym ihē. Amō ta Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu rahā, pemuka'u te'e pehē juehe. A'erehe Tupā rehe ipy'a moī moī katu ym. ¹⁸ Pesarahā! Pehē pejy'ar rahā, amō koty koty pekwa pexo. Aja pehē koty ngi uwyr ame'ē ta pandu ihē pe. Aja nahā my, aja ihē akwa. ¹⁹ [Amō koty koty ukwa ame'ē ta ixo nahā my. Aja rahā, katu ixo ame'ē ta ke amō ta ukwa ta. Ame'ē ke mujekwa ta me'ē te'e.] ²⁰ Pehē pejy'ar rahā, ma'e ke pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī my? Anī. Aja ym pehē. ²¹ Pehē pe'u rahā, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ē ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejōhar uhyk ame'ē ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa amō ta u'u. A'erehe amō ta iāpū riki. Amō ta kawī ngi ka'u riki. Amō ta myahy riki. Katu ym aja. ²² Pehē rok pehī. Pehē myahy rahā, a'ep pe'u katu. Amō Tupā kotyhar ta ke pemuhuxī. Ma'e nixói te, ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Ame'ē ta uhyk rahā, ma'e u'uha ke nixói. A'erehe ame'ē ta ke pemuhuxī. Katu ym aja. Myja me'ē ihē apandu ta my? Pehē pejy'ar rahā, katu pexo, aja ihē apandu ta my? Anī. Aja ym riki pehē. Katu ym aja.

²³ Pesarahā! Jandema'e sawa'e te mu'e ihē ke. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu tī.

Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahā we, ame'ē pytun rahā, mbeju ke Jesu pyhyk. ²⁴ Tupā pe a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Upa pandu rahā, mbeju ke a'e mopok. Pe, pandu: “Kome'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō ta, a'erehe pehē pemañō ym ta. Ihē aja mbeju ke pemopok tī. Aja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī” aja Jesu pandu. ²⁵ Aja upa a'eta mi'u u'u rahā, ita rekúi ke a'e pyhyk. Pe, pandu: “Kome'ē riki Tupā panduha pyahu aja saka. Ihē amanō ta, pe, ihē ruwy uhem ta. A'erehe a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer pe'u rahā, mā peja ihē amanōha ke pekwa pekwa peī” aja riki Jesu. ²⁶ Aja rahā, kuja pekwa apo. Pejy'ar rahā, mbeju ke pe'u rahā pame katu te: “Ko jandema'e sawa'e te manō” aja pepandu pandu pehē jupe. Ita rekúi pe ma'e rykwer ihī. Ame'ē ke pe'u rahā pame katu te: “Ko jandema'e sawa'e te manō” aja pepandu pandu pehē jupe. A'e jywyr ym rahā we, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

²⁷ Mbeju ke u'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha rehe har pandu pandu. Aja rahā, jumusarái ha rupi u'u rahā, Kirisutu ke a'e putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke jumusarái ha rupi u'u rahā, aja tī. Kirisutu ke a'e putar ym tī, aja a'e mujekwa tī. Huwy ke a'e putar ym tī, aja mujekwa tī. Katu ym aja. ²⁸ “Ihē py'a juhyk aja me'ē ihē axo” aja amō ukwa py uī. Aja jō rahā, pe, mbeju ke a'e u'u katu. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke u'u katu tī. Ipy'a juhyk ym ixo rahā, mā peja a'e u'u ym. ²⁹ Mbeju ke amō u'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha rehe har a'e ukwa ukwa uī, aja a'e ukwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer u'u rahā, aja tī. Jandema'e sawa'e te manōha rehe har a'e ukwa ukwa uī tī. Aja ukwa ym rahā riki u'u rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. ³⁰ Pesarahā! Amō ta ukwa ym rahā, u'u. A'erehe ame'ē ta ahy ixo. Amō ta pitu te'e ixo tī. Amō ta manō tī. (Tupā mupyrara riki.) ³¹ “Ihē py'a juhyk aja me'ē ihē axo” aja jakwa py. Pe, mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tī. Ja'u tī. Aja rahā, jande ke Tupā mupyrara ym ta. ³² “Pehē py'a juhyk ym pexo” aja jande pe Tupā mujekwa. Pe, jande ke a'e

mupyrara. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar. Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mupyrara hũ ym ta.

³³ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pejy'ar rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pekwa pekwa peĩ rahã, peharõ pehẽ juehe peĩ. Uhyk py ame'ẽ ta ke mã peja amõ ta rehe peharõ we peĩ rĩ. (Haikwer rupi uhyk uwyr, ame'ẽ ta rehe peharõ katu. Pe, pehẽ johu peteĩhar aja pe'u.) ³⁴ Amõ myahy rahã, mã peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar uwyr rahã, u'u hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihẽ apandu tar katu riki. Ame'ẽ ke pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ihẽ apandu ta.

12

Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har

¹ “Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har jande pe emujekwa” aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ mu ta! Jete har te ke pekwa, aja ihẽ aputar. ² Yman Tupã rehe pepy'a ym rahã we, tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ixuwe ym ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Arahã, peka'u te'e riki. Aja pekwa katu. ³ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ, ame'ẽ ke kuja pandu ym: “Jesu riki jaxer ai” aja pandu ym te. Aja marã ka ym panduha. Pe, kuja pandu katu: “Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Tupã a'e” aja amõ pandu. Aja pekwa katu ame'ẽ ke ihẽ aputar.

⁴ Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ. Ame'ẽ ke amõ koty koty a'e me'ẽ me'ẽ. Me'ẽha riki peteĩhar jõ. Tupã'ã ke a'e. ⁵ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ koty koty paraky. Ijar riki peteĩhar. Jandema'e sawa'e te a'e. ⁶ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ ukwa katu te. Amõ ukwa we. Amõ ukwa katu ym. Me'ẽha riki peteĩhar. Tupã a'e. Ma'eha ke ma'ema'e katu te rahã, ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ma'eha ma'ema'e we rahã, ukwa we ha ke a'e muwyr ipe tĩ. Aja a'e me'ẽ me'ẽ riki.

⁷ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pame katu te pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe amõ ta py'a ke ame'ẽ ta muhury katu. A'erehe pyrãtãha ke

Tupã'ã muwyr. Kuja. ⁸ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa katu te a'e. Tupã aja: “Ko katu.” “Ko katu ym” aja ukwa katu a'e tĩ. Amõ pe Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa tĩ. A'erehe ukwa katu a'e. Mujekwaha riki peteĩhar. Tupã'ã ke a'e. ⁹ Amõ pe pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr. A'erehe ame'ẽ riki Tupã rehe amõ ta 'ar koty te we jurujar katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu. Pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke peteĩhar. Tupã'ã ke a'e. ¹⁰ Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe Tupã mujekwa, ame'ẽ ke a'e pandu pandu katu ngã pe tĩ. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: “Tupã rehe har Tupã'ã je'ẽha rupi pandu my” ame'ẽ ke ukwa katu. Anĩ rahã: “Tupã rehe har Tupã'ã je'ẽha rupi pandu ym my” aja ukwa katu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe amõ awa je'ẽha ke a'e pandu. Amõ pe pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. A'erehe ame'ẽ amõ awa je'ẽha ke amõ pandu, ame'ẽ ke ima'e je'ẽha namõ mujekwa katu ngã pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ẽ ke upa ngã ukwa katu.) ¹¹ Ame'ẽ pyrãtãha muwyr ame'ẽ ke peteĩhar jõ. Tupã'ã ke a'e. A'e putar, a'erehe pyrãtãha ke a'e muwyr muwyr katu ngã pe.

Jande rete riki peteĩhar aja saka

¹² Kirisutu riki peteĩhar. Awa ke rehe heta ma'e ke ihĩ. Ijywa. Ipy. Itymã. Aja heta ihĩ. Aja jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Upa ame'ẽ ta riki peteĩhar aja ngã ixo. Awa rete peteĩhar aja saka. Aja riki Kirisutu tĩ. Peteĩ a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ẽ ta peteĩhar aja ixo. ¹³ Aja jande tĩ. Jundéu awa ta ke jande my? Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ ke jande my? Amõ pe te'e paraky ame'ẽ aja ym ame'ẽ ke jande my? Upa jande ke peteĩhar aja Tupã'ã mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e ihĩ katu. Peteĩ a'e.

¹⁴ Amõ rete rehe heta ma'e ke ihĩ. Peteĩ jõ aja ym. Heta ihĩ. Ijywa. Itymã. Ipy. Heta riki. Awa rete riki peteĩhar. ¹⁵ Ipy pandu: “Ihẽ riki awa po aja ym. A'erehe

kome'ë retema'e ym ihë" aja. Aja pandu naĩ. Ame'ë py riki ame'ë retema'e ke. ¹⁶ Inambi pandu: "Ihë riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ë retema'e ym ihë" aja pandu naĩ. Ame'ë reha riki ame'ë retema'e ke. ¹⁷ Amõ rehe eha jõ ihĩ rahã, marã ka ym a'e henduha. (Inambi nixói.) Amõ rehe inambi jõ ihĩ rahã, marã ka ym a'e hëtũha. (Iãpũi nixói.) ¹⁸ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke amõ rete rehe Tupã moĩ. Eha ke. Inambi ke. Ijywa ke. A'e putar aja a'e moĩ. ¹⁹ Eha pame katu te rahã, hete nixói ta tipe. Ipy pame katu te rahã, aja tĩ. Hete nixói ta tipe. Inambi pame katu te rahã, aja tĩ. Hete nixói ta tipe. ²⁰ Aja ym riki. Amõ koty koty ma'e ke hete rehe ihĩ. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke. Hete riki peteĩhar. Aja riki Tupã kotyhar ta ke. Heta ixo. Ame'ë ta pe pyrãtãha amõ koty koty Tupã'ã muwyr. A'erehe ahy ixo ame'ë ke amõ mukatu. Amõ awa je'ëha ke amõ pandu. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupã kotyhar ta riki peteĩhar aja ixo ta me'ë te'e. ²¹ Pesarahã! Ipo pe eha: "Nde ke ihë aputar ym" aja pandu. Aja marã ka ym panduha. Ipy pe iãkã: "Nde ke ihë aputar ym" aja pandu. Aja marã ka ym panduha tĩ. (A'erehe amõ Tupã kotyhar pe: "Nde ke ihë aputar ym" aja nde erepandu ym ta me'ë te'e.) ²² Amõ we tĩ. Amõ rete rehe ma'e ke pyrãtã ym ame'ë ixo, aja amõ ukwaha naĩ. Ame'ë nixói rahã, hete katu ym riki. ²³ Amõ rete ke rehe ma'e ke ihĩ. Ame'ë riki jaxer aja jakwaha naĩ. Ame'ë ke jande jajupyk. Pe, katu te aja a'e ukwa. Amõ rehe amõ usak rahã, huxĩ riki awa. Ame'ë ke jande jajupyk tĩ. Pe, katu te aja a'e ukwa tĩ. ²⁴ Amõ hete ke rehe usak rahã, katu te aja amõ ukwa. Ame'ë ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk ym awa. Amõ rete ke Tupã mujã rahã, amõ ma'e ke jupyk ta me'ë te'e. Ame'ë riki i'ar koty te we katu, aja a'e mujã. ²⁵ Aja rahã, amõ koty koty ym ta riki awa rete. Peteĩhar aja jõ ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e katu a'e juehe.

²⁶ Ijywa riki ahy ixo rahã, upa hete mahy. Ipy ahy ixo rahã, upa hete mahy tĩ. (A'erehe peteĩ Jesu kotyhar ahy ixo rahã, amõ ta pyai tĩ.) Ijywa namõ ma'e ke ma'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ëja saka. Ipy

namõ ma'ema'e rahã, amõ pandu: "Nde pyrãtã" aja. Aja rahã, upa hete hury katu, ame'ëja saka tĩ. Aja peteĩ katu rahã, wetep riki katu tĩ. Aja Tupã kotyhar ta tĩ. (Peteĩ hury katu rahã, upa amõ ta hury katu tĩ.) A'erehe amõ pe: "Nde ke japutar ym" aja marã ym panduha. Amõ ta namõ jande juehe katu jande jaxo ta me'ë te'e. Amõ ta riki katu ym aja jande jakwa tipe rahã, ame'ë riki katu te aja Tupã ukwa. A'erehe amõ riki jaxer aja mã peja pepandu ym. Amõ koty koty pekwa ym pexo. Peteĩhar aja jõ pexo katu. (Amõ rete rehe har apandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har ihë apandu. A'erehe: "Pehë ke japutar ym" aja pepandu ym. "Pehë katu ym" aja pepandu ym tĩ.)

²⁷ Upa pehë riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩ teĩ riki Kirisutu retema'e ke aja saka. Amõ riki ijywa aja saka. Amõ riki ipy aja saka. Amõ riki eha aja saka. Aja pame katu te. ²⁸ Tupã kotyhar ta aja tĩ. Amõ amõ ta ke Tupã mu'am. Kuja. Jesu mondo ame'ë ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupã mujekwa, ame'ë ke pandu pandu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã je'ëha ke mu'e ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. A'engi Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ahy ixo ame'ë ta ke mukatu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ ta ke amõ namõ ma'ema'e katu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Je'ëha te rupi mondo mondo ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ. Amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ta ke a'e mu'am tĩ.

²⁹ Pesarahã! Upa katu te Jesu mondo ame'ë ta aja ym. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã mujekwa, ame'ë ke pandu pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. ³⁰ Upa katu te ahy ixo ame'ë ta ke mukatu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Upa katu te amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Amõ awa je'ëha ke pandu ame'ë ke ima'e je'ëha namõ mujekwa. Upa katu te ame'ë ta aja ym tĩ. Amõ amõ aja. Pesarahã! Amõ koty koty Tupã kotyhar ta ma'ema'eha. ³¹ Ma'e ke Tupã'ã me'ë me'ë.

Amō riki katu te. Amō riki katu. I'ar koty te we katuha, ame'ē ke peputar pexo.

Pesarahā! Kuja riki i'ar koty te we katu te ha ke. Ko amujekwa ta kŷ.

13

Ipy'a katuha ke

¹ Amō awa ta je'ēha ke ihē apandu katu my? Tupā je'ēha rahoha ta je'ēha ke ihē apandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym. Ihē apandu, ame'ē riki ma'e tyapuha jō riki.

“Pē! Pē! Pē!” aja ita nupā tyapuha jō riki.

Tyapu te'e jō. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

² Tupā mujekwa ame'ē ke ihē apandu pandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym. Upa katu te ma'e ke ihē akwa katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Amō ukwa ym ame'ē ke ihē pe Tupā mujekwa my? A'erehe ame'ē ke ihē akwa katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym. (A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

Ihē ajurujar katu te. A'erehe ajurujar katuha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'e katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Te'e riki ihē axo. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

³ Ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te ihēma'e ke ihē ame'ē me'ē my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Tata pe ihē ke amō hapu my? Aja jukwa.

Aja Jesu rehe ajurujar katuha ke ahijar ym, aja ihē amujekwa my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Marā ka ym ihē katuha. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

⁴ Amō ta rehe japy'a katu rahā, pahar amō ta rehe japarahy ym. Wewe katu japandu ipe.

Amō ta rehe japy'a katu rahā,

Jajyty'ŷ ym a'eta rehe.

Amō ta i'ar koty te we jande katuha aja ym jakwa. “Katu te ame'ē ke jande” aja jakwa ym jande jupe tī.

⁵ Amō ta rehe jande japy'a katu rahā, jajumuhuxī ame'ē ke jama'e ym.

Jande juehe har jō jakwa jakwa ym jaxo tī.

Amō ta rehe har jakwa jakwa ta jaxo.

Pahar japarahy ym tī.

Amō ta rehe japy'a katu,

A'erehe pahar amō ka'u te'eha ma'eha ke jaharái.

Pahar jande py'a jamujywywyr ehe.

⁶ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe amō riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, jande rury ym. Japyai riki.

Katu aja amō ixo rahā, jande rury katu ehe.

⁷ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe: “A'e jyty'ym. Jaxer ai a'e” aja ehe har japandu ym.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe juehe har Amō pandu rahā, jande jajurujar katu ehe.

Amō riki katu ym rahā, a'e katu wan ta oho, ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe jande ke

A'e mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu.

⁸ Amō ta rehe tapijar te'e japy'a katu jaxo. Ipy'a katuha upa ym ta.

Amō ma'e ke upa ta. Kuja.

Tupā mujekwa ame'ē ke amō ta pandu pandu. Ame'ē panduha ke upa ta.

Amō awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ke

Tupā'ā muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tī.

Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tī.

Ipy'a katuha anī. Upa ym ta ame'ē.

⁹ Ma'e ukwa katu te ha ke Tupā'ā muwyr tipe. Upa katu te ukwa ym awa, ukwa we.

Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō pandu pandu.

Upa katu te a'e mujekwa ym. Mujekwa we mi.

¹⁰ Pe, Kirisutu jywywyr rahā, upa katu te ngā ukwa katu te ta kŷ. Pyta we ym ta ma'e ukwa ym ha. Upa katu te Tupā mujekwa, ame'ē ke a'e mujekwa ta jande pe tī.

¹¹ Kurumī rahā, ihē je'ēha riki kurumīma'e riki. Ihē axoha riki kurumīma'e. Akwaha riki kurumīma'e.

Apo riki sawa'e ihē axo 'y. A'erehe kurumĩ ym axo.

¹² Waruwa xi'a rahā, jesak katu ym ma'e. Aja upa katu te Tupā rehe har jakwa katu ym we apo. Waruwa xi'a, ame'ē rehe jasak, ame'ēja saka.

Yman rahā, huwa koty japu'am rahā, ehe har upa katu te jakwa ta kŷ. Apo ihē akwa we riki. Yman rahā, upa katu te ihē akwa katu ta kŷ.

Ihē rehe har upa katu te Tupā ukwa katu apo. Aja yman rahā, upa katu te ehe har ihē akwa katu ta kŷ tī.

¹³ Tupā pete'e ixo, ame'ē rehe jajurujar katu. Inamō jaxo ta tī. Ame'ē angaha ke rehe jaharō katu jaxo. Amō ta rehe japy'a katu tī.

Ame'ē mahapyr riki katu.

Jajurujar katuha ke.

Jaharōha ke tī.

Japy'a katuha ke tī.

Pesarahā! Amō ta rehe tapijar te'e we jande japy'a katu rahā, ame'ē riki i'ar koty te we katuha.

14

Ma'e ke Tupā'ā me'ē, ame'ē ke amō we Páu mujekwa

¹ Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, i'ar koty te we katuha. A'erehe mā peja amō ta rehe pepy'a katu pexo. Ma'e ke Tupā'ā me'ē me'ē katu, ame'ē ke mā peja peputar katu. Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu, ame'ē riki katu te me'ē ke. Ame'ē ke peputar katu te. ² Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, Tupā namō jō a'e pandu katu. Amō ta namō pandu ym. Amō jeje te'e ukwa ym ame'ē ke Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō awa je'ēha ke pandu. A'erehe amō ta ukwa ym. ³ Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. (A'erehe ukwa katu.) A'erehe mujekwa katu ngā pe ma'e ke. A'erehe Tupā rehe har a'e mujekwa katu ngā pe. A'eta py'a ke a'e mātā, a'erehe Tupā rehe a'eta jurujar katu te we rī. Pyai ame'ē ta ke a'e muhury katu tī. ⁴ Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, juehe a'e jumuhury. A'e jeje te'e Tupā rehe jurujar katu te we rī. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. A'erehe Jesu rehe jurujar katu

ame'ē ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta Tupā rehe jurujar katu te we rī. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke pandu rahā, jande je'ēha rupi pandu. Aja rahā, katu te. Upa ukwa katu ta.

⁵ Upa pehē riki amō awa ta je'ēha ke pepandu ame'ē ke ihē aputar we. Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu, ame'ē ke ihē aputar katu te. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, katu te ame'ē. Amō awa je'ēha ke amō pandu rahā, katu we ame'ē. Ame'ē amō awa je'ēha ke jande je'ēha rupi amō mujekwa rahā, katu tiki. Mujekwa rahā, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahā, hury katu ta. ⁶ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō awa je'ēha rupi ihē apandu rahā, marā ka ym katuha. Je'ēha pekwa ym ta. Amō we Tupā rehe har pekwa ym ta tī. Mujekwaha nixói, a'erehe pekwa ym ta. Tupā mujekwa ame'ē ke ihē apandu my? Amō we amō we Tupā rehe har ihē apandu my? Tupā'ā mujekwa ame'ē ke apandu my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja amō awa je'ēha rupi apandu rahā, marā ka ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym. Jande je'ēha rupi mujekwaha nixói rahā, marā ka ym pehē py'a mātāha. Katu ym aja.

⁷ Je'ēha ukwa ym rahā, kuja saka. Takwar ra'yr aja saka. Peju rahā, tyapu katu ym rahā, awa peju my? Ukwa ym ta amō. ⁸ Tapi'iruhu 'ak ke peju rahā, tyapu katu ym rahā, marā ka ym jawar henduha. So'o mujan ym ta. ⁹ Ame'ēja saka riki. Amō awa je'ēha rupi ma'e ke pepandu rahā, amō ta ukwa ym ta. Je'ēha ukwa ym ta. Hendu tipe. ¹⁰ Kome'ē ywy keruhū rupi awa ta je'ēha heta ihī. Amō koty koty je'ēha ke. Amō awa ta amō koty je'ēha. A'eta pandu rahā, ianam ta ukwa katu riki. Amō awa ta amō koty je'ēha. A'eta pandu rahā, ianam ta ukwa katu ta tī. Aja pame katu te. ¹¹ Pe, amō pandu rahā, pe, ame'ē je'ēha ihē akwa ym rahā, a'e riki amō awa aja akwa katu. Ihē riki amō awa aja a'e ukwa tī.

¹² Pyrātāha ke Tupā'ā muwyr ame'ē ke peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahā, ame'ē namō mā peja Jesu kotyhar ta ke pemu'e katu. Aja rahā, ame'ē ta py'a ke pemātā katu te we ta rī. Aja rahā katu te. (Amō awa ta je'ēha rupi pepandu rahā,

amō ta py'a ke pemātā ym ta. Ame'ē katu ym.)

¹³ Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, mā peja Tupā namō ebandu: "Ame'ē amō awa je'ēha rupi amō pandu. Ame'ē ke emujekwa katu ihē pe. Aja rahā, amō ta pe ihē amujekwa katu ta tī" aja inamō ebandu. Aja rahā, amō pandu ame'ē ke jande johu jakwa katu ta. ¹⁴ Pesarahā! Tupā namō amō awa je'ēha rupi ihē apandu rahā, Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu. A'erehe ma'e ihē apandu my, ihē atu ihē akwa ym. (Aja rahā, amō ta ukwa ym tī. Katu ym aja.)

¹⁵ Pesarahā! Myja me'ē ihē axo my? Kuja katu te. Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu ta Tupā namō. Ihē akwa katuha namō ihē apandu ta inamō tī. Tupā'ā pyrātāha namō Tupā rehe har ihē ajyngar ta tī. Ihē akwa katuha namō ehe har ihē ajyngar ta tī. ¹⁶ Tupā'āma'e pyrātāha namō Tupā pe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja amō awa je'ēha rupi nde erebandu. A'erehe nde rehe hendu ame'ē ta ukwa ym. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā: "Amen, a'e tī" aja marā ka ym panduha. ¹⁷ Katu te ame'ē ke nde erebandu Tupā pe tipe. Hendu ame'ē ta ke ukwa ym. Je'ēha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde eremātā ym riki. Katu ym aja.

¹⁸ Amō awa ta je'ēha rupi pepandu. Ihē riki pehē 'ar koty te we amō awa je'ēha rupi ihē apandu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. ¹⁹ Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, anī. Amō awa je'ēha rupi apandu ym ta. Jande je'ēha ke apandu. Heta ym ihē apandu, ame'ē ke a'eta ukwa katu. Aja rahā, katu tiki. Je'ēha ke ukwa katu. Aja Tupā rehe har ihē amu'e rahā, katu tiki. Māte hū amō awa je'ēha rupi apandu rahā, marā ka ym ngā ukwaha. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā, amō we Tupā rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe amō awa je'ēha rupi apandu ym ta.

²⁰ Ihē mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, ta'yn ta aja pexo. (Aja rahā, ta'yr mi pema'e.) Pehē pekwaha anī. Tuwete aja pexo. Aja rahā, amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā: "Mā! Katu" aja pepandu ym ta. ²¹ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

"Jundéu awa ta! Ihē kotyhar ta ke pehē. Pehē pe amō sawa'e ta ke ihē amondo ta.

Amō awa je'ēha rupi pehē pe a'eta pandu ta.

Pehē namō ame'ē ta pandu tipe. Anī. Ihē rehe pehendu ym riki" aja Tupā pandu.

(Amō awa ta ke Tupā muwyr. Ame'ē ta amō awa je'ēha rupi pandu. Tupā putar, ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e.) ²² Aja apo tī. Amō awa je'ēha rupi amō ta pandu. Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e. Ame'ē kuja mujekwa. Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, jurujar ym ame'ē ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa: "Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō ame'ē ta pandu" aja ukwa. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta anī. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. A'erehe kuja ukwa: "Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō ame'ē ta pandu" aja ukwa. Jurujar ym ame'ē ta anī. Aja ukwa ym.

²³ Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, upa riki amō awa je'ēha rupi pandu u'am. Arahā ame'ē je'ēha ukwa ym ame'ē ta ixu uwyr rahā, pehē riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar ym ame'ē ta ixu uwyr rahā, aja tī. Peka'u te'e aja ukwa tī. ²⁴ Tupā mujekwa ame'ē ke upa riki pandu u'am rahā, jurujar ym ame'ē ke ixu uwyr. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ke ixu uwyr tī. Upa ame'ē ke hendu rahā, ukwa ta. Pe, a'e pandu: "Mā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e, aja ihē akwa. Ihē ke Tupā mupyrara ta, aja ihē akwa tī" aja pandu ta. ²⁵ Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke a'e ukwa ta a'e jupe. Aja rahā, ipy'a ke Tupā koty a'e muruwak ta. Pe, Tupā rehe ipy'a ke moī moī ta. A'e pandu: "Jetehar te ke. Ihē akwa apo 'y. Apo pehē namō Tupā ixo katu" aja riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

²⁶ Ihē mu ta! Pehē pejy'ar rahā, myja me'ē pexo katu my? Ame'ē ke ihē amujekwa ta apo 'y. Pejy'ar rahā, mā peja jurujar katu ame'ē ta py'a ke pemātā katu. Peteī teī ebandu katu. Amō riki Tupā rehe har jyngar. Amō riki ehe har mu'e katu. Amō riki ma'e ke Tupā mujekwa ame'ē ke

mu'e katu. Amō riki amō awa je'ēha rupi pandu. Ame'ē ke hendu ame'ē ta pe amō riki mujekwa katu. Aja rahā, upa ukwa ta. Pejy'ar rahā, aja peteī teī pandu rahā, katu tiki. ²⁷ Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Ko peteī sawa'e pandu. A'e upa pandu rahā, amō pandu. Aja pema'e. Pe, amō riki ame'ē amō awa je'ēha ke jande je'ēha rupi mujekwa katu ta me'ē te'e. Hendu ame'ē ta pe mujekwa katu. Jande je'ēha rupi mujekwa katu. Aja rahā, johu upa ukwa katu ta. ²⁸ Pe, amō mujekwa ame'ē ke nixói rahā, amō awa je'ēha rupi pandu tar katu, ame'ē ke mā peja ebandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupā namō jō ebandu tī. ²⁹ Jande je'ēha rupi Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, mahapyr sawa'e ta jō pandu. Mokōi sawa'e ta pandu rahā, katu tī. Pe, upa hendu ame'ē ta pandu a'eta jupe: “Tupā mujekwa ame'ē ke a'e mujekwa my” aja riki. ³⁰ Pe, amō pandu u'am rahā, ma'e myrandu ke amō pe Tupā mujekwa. Aja rahā, ame'ē ke pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ē ke mā peja eputu'u. Ewapyk. ³¹ Pehē peputar rahā, upa pehē riki Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu katu. Peteī pandu. Pe, upa pandu rahā, amō riki pandu. A'e upa pandu rahā, amō riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahā upa hendu ame'ē ta ukwa katu ta. Aja Tupā rehe har upa ngā ukwa katu te we ta rī. ³² Tupā mujekwa, ame'ē ke amō pandu rahā, myja rahā pandu my, ame'ē ke mā peja ekwa katu. Myja rahā, putu'u my, ame'ē ke mā peja ekwa katu tī. ³³ A'erehe pejy'ar rahā, johu pepandu rahā, tyapu hū, ame'ē ke Tupā putar ym. Anī. Peteī teī pandu, aja a'e putar katu.

Tupā kotyhar ta jy'ar rahā, ³⁴ kŭjā ta ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Jy'ariha renda pe ixo rahā, mā peja pandu ym riki. “Ngā jy'ar rahā, kŭjā riki kapitā aja ym ta” aja jundéu awa ta je'ēha mujekwa. ³⁵ Ma'e ke kŭjā ta ukwa tar katu rahā: “Myja my?” aja jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jy-wyr oho rahā, ixawa'e pe pandu: “Jy'ariha renda pe ma'e a'eta pandu my?” aja riki. Jy'ariha renda pe pandu rahā, katu ym ta tiki.

³⁶ Pehē riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehē riki Tupā je'ēha ke pepandu py my? Anī riki. Pehē pe jō Tupā je'ēha ke amō ta pandu my? Anī riki tī. A'erehe: “Katu te jande” aja pekwa pekwa ym pehē jupe. ³⁷ Pehē ngi har amō ta riki Tupā mujekwa ame'ē ke pandu pandu. Amō ta riki pyrātāha namō ma'ēha ke Tupā'ā muwyr, ame'ē ke namō ixo. Aja rahā, ihē amupinim ame'ē riki jandema'e sawa'e te je'ēha ke, aja ame'ē ta ukwa ta me'ē te'e. ³⁸ “Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi Páu mupinim ym” aja amō pandu rahā, mā peja pete'e ixo.

³⁹ Ihē mu ta! Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu. Mā peja ame'ē ke peputar katu te. Amō ta amō awa ta je'ēha rupi pandu tar katu rahā: “Mā peja ebandu ym” aja pepandu ym ipe. ⁴⁰ Pehē pejy'ar rahā, johu upa katu te pepandu pandu rahā, tyapu hū. Aja ym pexo. Anī. Peteī teī ebandu katu.

15

Kirisutu kwera katu uhem

¹ Ihē mu ta! Mā peja myrandu katu rehe har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Pe, pejurujar katu ehe. Aja pexo apo rī. ² Ame'ē myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē ke Tupā muhā katu ta. Te'e pejurujar rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta.

³ Myrandu katu ke ihē ahendu, ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē riki amō panduha 'ar koty te we katuha. Kuja riki. Ma'e jaka'u te'ēha ke jande jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja a'e ma'e. ⁴ Itakwar keruhū rupi a'e ke amō ta mou raho. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā je'ēha amō mupinim, aja ma'e. ⁵ Upa kwera katu uhem rahā, Petu pe a'e jumujesak. A'engi jumu'ēha ta pe a'e jumujesak tī. Awa py mokōi hetaha ta pe. ⁶ A'engi ymaniwe inamō ixo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī. Heta ame'ē ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e jumujesak. Peteī wera rahā, 500 hetaha ta usak ehe. Upa tate ame'ē ta ixo we rī. Amō

ta manō riki. ⁷ A'engi Tian pe a'e jumujesak tī. A'engi upa a'e mondo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī.

⁸ A'engi ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē katu ym ihē jupe ihē tipe. Ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē riki a'ejōhar aja saka. ⁹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki ihē 'ar koty te we katuha. Ihē riki iwyr koty te'e we katuha. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo, a'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke aja ihē apandu ym ta tipe ihē juehe har. ¹⁰ Anī. Ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī. Te'e riki aja ym. Amō Jesu mondo ame'ē ta 'ar koty te we ihē aparaky katu. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ē parakyha ke. Ihēma'e pyrātāha namō ame'ē ihē ama'ema'e my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha namō ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu katu. ¹¹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu. Ihē riki apandu pandu tī. Juja katu te riki. Ame'ē rehe pejurujar katu tī.

Kwera katu uhem ame'ē rehe har

¹² Jande japandu: “Kirisutu manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem” aja riki. Aja rahā: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta” aja marā ka ym pepanduha. ¹³ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁴ Pe, Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, Kirisutu rehe har marā ka ym japandu panduha. A'e kwera ym rahā, a'e nixói, a'erehe marā ka ym pejurujariha ehe. ¹⁵ Amō we tī. Tupā rehe har te'e jande japandu tī. Jande japandu: “Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem” aja riki. Pe, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ym ta rahā, te'e japandu ehe har. Aja ngā pe jamujukwa. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī. ¹⁷ Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, pejurujar katu naī. Peka'u te'e riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe pema'ema'e, mupyrara renda pe peho ta. ¹⁸ Amō we tī. Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y. ¹⁹ Kome'ē ywy keruhū pe jande jaxo rahā jō

riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanō rahā, ixoty jaho ym rahā, jande pe amō ta pandu: “Mā! Te'e pejurujar naī” aja. Upa amō ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

²⁰ Anī. Pesarahā! Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem 'y. Ame'ē riki jetehar te ke. Kirisutu ke a'e mukwera rahā, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ta tī, aja a'e mukwera katu. ²¹ Peteī riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e. (Anā ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō ta. Aja tī. Peteī Tupā mukwera katu. (Kirisutu ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanō rahā, upa katu te jande ke Tupā mukwera katu ta tī. ²² Anā rainō ta ke jande. A'erehe upa katu te jamanō ta. Jande riki Jesu kotyhar ta ke tī. A'erehe jande ke Tupā mukwera katu ta tī. ²³ Ngā ke Tupā mukwera rahā, ka'u te'eha rupi ym ta. Anī. Katu ta. Kirisutu ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jywyr rahā, ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu ta tī. ²⁴ A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu ta. Arahā ājā tama'e pyrātāha ke Kirisutu muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u ta tī. Upa rahā, Tupā pe Kirisutu pandu ta: “Papa! Ne jō riki kapitā keruhū te apo 'y” aja riki. ²⁵ Upa katu te huwajan ta ke Tupā muputu'u ta tī. Aja rahā, upa ame'ē ta Kirisutu rehe hendu katu ta. Huwajan ta ke Tupā muputu'u ym rahā we Kirisutu riki kapitā keruhū rī. ²⁶ Amō manō rahā, ame'ē manōha riki awa ruwajan aja saka we rī. Ame'ē ke a'ejōhar Tupā mukanim ta. Aja rahā, manō ym te ta awa. ²⁷ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu ta. Aja rahā, upa katu te hendu katu ta ehe.” Upa katu te aja pandu rahā, Tupā jō anī. A'e riki upa katu te amō ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe muhendu katu ta. ²⁸ Aja rahā upa katu te hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu te ngā ke Tupā muhendu katu rahā, Tupā pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihē ahendu katu ta tī — aja ipe.

Aja rahā, Tupā riki upa katu te ma'e kapitā keruhū te riki. A'e jō riki kapitā keruhū te.

²⁹ Pesarahā! Amō ta ke amō mujahuk riki. Aja rahā, y ngi uhem rahā, kwera katu uhem, aja mujekwa. Manō ame'ē ta kwera

ta, aja panduha saka. Pe, amō ta pandu naī: “Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta” aja naī. Ame'ē jetehar te rahā, mujahuk ym ta tipe. Anī. Tapijar te'e we pemujahuk riki. Aja rahā, ngā ke Tupā mukwera ta, aja pemujekwa. ³⁰ Jande aja tī. Māte we jaxo. Tapijar te'e we aja jaxo. Anī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym rahā, ihē ke mukwera ym ta tī. A'erehe ihē amanō tar ym.

³¹ Ihē mu ta! Pesarahā! Wera rahā pame katu te amō ta ihē ke jukwa tar katu. Tapijar te'e we jukwa tar katu. (Anī. Akyje ym ingi. Ihē ke Tupā mukwera katu ta, aja akwa katu. A'erehe ihē akyje ym ingi.) Ame'ē riki jete. Kuja jetehar te tī. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, a'erehe ihē rury katu ihē axo. Amō we tī. Jesu kotyhar ta ke pehē, a'erehe aja ihē rury katu axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ³² Ko Ese ok ta pe ihē axo. Amō ta ihē rehe parahy riki. So'o jarō ame'ē ta aja saka. Ihē ke ame'ē ta mupyrara rahā, ihē py'ahu te'e ahendu axo. Anī. Manō ame'ē ke Tupā mukwera ym rahā, marā ka ym katuha. Manō ame'ē ke Tupā mukwera ym rahā, amō mupinīha aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koī jamanō ta, a'erehe mā peja ja'u te'e jaxo. Jajumuhury katu jande juehe jaxo apo 'y — aja riki yman amō mupinim.

³³ Anī. Aja mā peja ym pexo. “Katu ym ame'ē namō amō ixo rahā, a'e katu ym wan ta tī.” A'erehe mā peja peka'u te'e ym pexo. ³⁴ Pehē py'a pemupak! Aja rahā, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta, aja pekwa katu ta kŷ. Pemuka'u te'e ym, aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta, aja pexo ta kŷ. Pehē namō amō ta ixo. Tupā rehe har ukwa ym ame'ē ta. Katu ym aja. A'erehe pehē ngi ihē ruxī.

Kwera rahā, awa rete myja me'ē ta my

³⁵ Amō pandu my:

—Myja me'ē manō ame'ē ke Tupā mukwera ta my? Hete nixói riki. Myja me'ē awa rete my tī — aja.

³⁶ Mā! Pekwa ym. Pesarahā! Ma'e raī te'e hywōi ym. Pejyтым ym rahā, hywōi ym. ³⁷ Pehē pejyтым ame'ē ke ma'e raī te'e. Ahúi aja me'ē haī nahā my. Amō ma'e raī nahā my. Pesarahā! Haī ke pejyтым.

I'y ke anī. ³⁸ Ma'e raī hywōi rahā, i'y ke uhem. Tupā putar, aja me'ē i'y ke. Ma'e raī ngi i'y uhem. Amō ma'e raī ngi amō koty i'y uhem. Amō ma'e raī ngi amō koty i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ēja saka jande rete tī. Tupā mukwera rahā, amō koty jande rete uhem ta tī.)

³⁹ Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym. Amō koty riki. Ma'ewyra rukwer amō koty tī. Pira rukwer amō koty tī. Upa juja ym.

⁴⁰ Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ixo tī. Ywa pe har ta amō koty katuha. Kome'ē ywy keruhū pe har ta amō koty katuha tī. ⁴¹ Warahy hendy katu. Jahy hendyha amō koty weraha. Jahy rata hendyha amō koty hendyha a'e tī. Heta jahy rata ihī tī. Upa ame'ē hendyha amō koty koty hendyha.

⁴² Aja ta tī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera rahā, awa rete amō kotyhar. Awa rete ke amō jyтым rahā, inem ta oho. Pe, manō ame'ē ke Tupā mukwera rahā, ame'ē inem ym te ta. Uhā te hū ta ixo. ⁴³ Awa rete ke amō jyтым rahā, awa rete jaxer. Pitu te'e ame'ē ke ame'ē. Tupā mukwera rahā, awa rete katu te. Pyrātā katu te. ⁴⁴ Awa rete ke amō jyтым rahā, manō ame'ē ke jyтым. Hete riki. Tupā mukwera rahā, amō kotyhar uhem. Tupā'ā me'ē, ame'ē ke uhem. Pesarahā! Kome'ē ywy keruhū pe awa rete ixo. Ywa pe amō kotyhar ixo. Tupā'ā me'ē, ame'ē ke ixo. ⁴⁵ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Anā sawa'e py. Kome'ē ywy keruhū pe har hete ke Tupā me'ē ipe, aja riki.” Amō Anā ixo. A'ejōhar ame'ē ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki awa ke muhā katu. ⁴⁶ Kome'ē ywy keruhū pe har hete ke uhem py. A'engi amō kotyhar hete ke Tupā muhem ta. Tupā'ā me'ē, ame'ē ke uhem ta. ⁴⁷ Anā sawa'e py tī. Ywy ke te'e a'e ke Tupā mujā. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ke a'e. Amō Anā rehe har a'ejōhar ame'ē ke aja japandu. Kirisutu a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe har ke a'e. ⁴⁸ Ywy ke te'e Anā Tupā mujā. Anā aja kome'ē ywy keruhū pe har ta tī. A'erehe manō ta. Ywa ngi amō wyjy uwyr. Kirisutu a'e. Kirisutu aja ixotyhar ta tī. A'erehe manō ym te ta tī. ⁴⁹ Ywy ke te'e Tupā mujā ame'ē ke aja jande jaxo tī.

Yman rahã, ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke aja jande jaxo ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Tupã ixo ame'ẽ pe manõ ame'ẽ ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ẽ ta marã ka ym Tupã namõ pytaha. (A'erehe jande rete amõ koty uwak ta me'ẽ te'e.)

⁵¹⁻⁵² Ihẽ rehe pehendu katurahã! Yman ukwa ym awa. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Jande ngi har amõ ta manõ ta. Upa jande jamanõ ym ta. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. A'ejõhar tyapu rahã, pahar amõ koty jande rete ke Tupã muruwak ta. Eha ke amõ jupimi, aja pahar te muruwak ta. Jumi'a tyapu rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ta. Pe, manõ ym te ta tĩ. Pe, upa jande rete ke amõ koty Tupã muruwak ta. ⁵³ Awa manõ rahã, inem ta. Ame'ẽ ke Tupã muruwak ta me'ẽ te'e. Aja rahã, inem ym te ta. Manõ ame'ẽ ta ke a'e muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo. ⁵⁴⁻⁵⁵ Upa aja rahã, inem ame'ẽ ke Tupã muruwak ta. Aja rahã, inem ym te ta. Aja rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja uhyk ta.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Uhã te hũ ta awa ixo.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Upa Tupã mukwera katu riki.

Manõ ym te ta awa apo 'y. A'erehe marã ka ym jande ke mupyaiha.

⁵⁶ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. A'erehe a'e manõ riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha riki mujekwa katu ngã pe. ⁵⁷ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manõ. Upa jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe inamõ jaxo rahã, jamanõ ym te ta 'y. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu katu.

⁵⁸ Ihẽ mu ta! Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Mã peja Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Mã peja jandema'e sawa'e te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha ke. Ima'e parakyha rehe pema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ ta, aja pekwa. (Pehẽ ke a'e mukwera katu ta muhem kũ.)

16

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

¹ Tamatarer matyriha rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ẽ rehe har paper pinim ihẽ pe pemuwyr. Pesarahã! Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe ihẽ apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja. "Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta ima'e ym te ma'e ke. Ame'ẽ ta pe mã peja tamatarer ke pemondo. Pehẽ pematyr, ame'ẽ ke pemondo" aja ihẽ apandu ngara ywy pe har ta pe. ² Nomin pame katu te tamatarer ke pemupyta. Ta'yr mi pehẽ pame katu te pemupyta. Pehẽ peparakyha namõ heta pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja pame katu te. Aja me'ẽ pehẽ rehe ihẽ ahyk ym rahã we, pematyr. ³ Pe, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ame'ẽ tamatarer ke Jerusarẽ ok ta pe ihẽ amondo ta. Pehẽ pepandu ame'ẽ sawa'e ta namõ ihẽ amondo ta. Sawa'e rehe har paper rehe ihẽ amupinim ta tĩ. Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa katu ta a'eta rehe har tĩ. ⁴ Heta tamatarer ke pematyr rahã, sawa'e ta namõ ihẽ araho ta tĩ. Aja rahã, sawa'e ta ihẽ namõ oho ta tĩ.

Páu rehe har

⁵ Masendo ywy rupi ihẽ aho py ta. A'engi pehẽ koty ihẽ aho ta. Masendo ywy rupi ihẽ aho ta me'ẽ te'e. ⁶⁻⁷ Pehẽ koty ihẽ ahyk rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta we ta nahã my. Aman ndy'ar rahã, apyta ta nahã my. Pahar pehẽ ngi ihẽ aho ym ta rĩ. Tupã putar rahã, pehẽ namõ ihẽ apyta katu we ta rĩ. Pe, a'ewan asak rahã, pehẽ ngi ihẽ aho ta tĩ. Myp ihẽ aho ta my? Akwa ym rĩ. Ihẽ aho rahã, ihẽ pe ma'e ke peme'ẽ ta, aja ihẽ akwa.

⁸ Se Ese ok ta pe ihẽ apyta we ta rĩ. Penteko 'ar upa rahã, sengi ihẽ aho ta. ⁹ Se Tupã rehe har ihẽ amu'e mu'e hũ axo. Pe, ame'ẽ ke amõ ta putar ym riki. Ihẽ ruwajan ta aja saka.

¹⁰ Pehẽ rehe Timo uhyk rahã, pahar ipo ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehẽ rok pe pemupyta katu. Ihẽ aja Tupã rehe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha. ¹¹ A'erehe: "Jaxer a'e" aja ym pekwaha ehe

har. Pehẽ ngi a'e oho rahã, ma'e ke peme'ẽ katu ipe. A'e putar ame'ẽ ke peme'ẽ ipe. Aja rahã, ihẽ rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha rehe ihẽ aharõ axo. Imu ta namõ a'e uhyk ta. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta.

¹² Apor rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ apandu pandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho. Jande mu ta namõ eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho" aja riki. A'e pandu: "Apo anĩ ta rĩ" aja a'e. A'e ukwa rahã, pehẽ koty a'e oho ta.

Je'ẽha a'ejõhar

¹³ Pehẽ ruwajan ta aja me'ẽ pewe ixo. Pekwa katu pexo. Aja rahã, pehẽ ke a'eta muka'u te'e ym ta. Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Pehẽ ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehẽ py'a ke pemãtã katu. ¹⁴Upa ma'e ke pema'ema'e rahã, amõ ta rehe pepy'a katu pexo.

¹⁵ Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta rehe har aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ngere ywy pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e katu. Ihẽ mu ta! Ihẽ apandu pehẽ pe. ¹⁶Ame'ẽ ta rehe pehendu katu. Ame'ẽ ta aja amõ ta ixo tĩ. Tupã kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e katu tĩ. Ame'ẽ ta rehe pehendu katu tĩ.

¹⁷ Se Esete uhyk riki. Potuna aja tĩ. Akái aja tĩ. A'eta uhyk, a'erehe ihẽ rury katu axo. Se ihẽ namõ pexo ym, a'erehe ihẽ py'a pemãtã ym. A'erehe Esete ta riki ihẽ py'a ke mãtã katu. ¹⁸A'erehe ihẽ ke a'eta muhury katu. Pehẽ ke a'eta muhury katu, aja ihẽ ke muhury katu tĩ. Katu ame'ẽ ta ke a'eta, aja ihẽ apandu.

¹⁹ Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha ke a'eta mondo ixo pehẽ pe. Ak mondo ixo tĩ. Piriõ mondo ixo tĩ. A'eta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo tĩ. ²⁰Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta katuha ke mondo ixo pehẽ pe tĩ.

Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo aja pemujekwa ngã pe.

²¹ Ko ihẽ po pe te'e ihẽ riki paper pinim ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amondo axo tĩ.

²²Jandema'e sawa'e te rehe amõ ipy'a ym rahã, mã peja ame'ẽ ke Tupã mupyrara. Mã peja jandema'e sawa'e te pahar jywyr.

²³Mã peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehẽ rehe.

²⁴Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tĩ. Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Mokõihar ke

Páu kome'ê paper ke mupinim tĩ. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ê ta pe kome'ê paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ê rehe: "Pehendu katu" aja Páu mupinim. Amõ ta pandu: "Páu jande ke muka'u te'e" aja pandu naĩ. "Anĩ. Amuka'u te'e ym" aja Páu mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páu pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ê ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ Páu. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Timo ihẽ namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ê ta pe paper pinim jamondo jaxo tĩ. Tupã putar, a'erehe ihẽ pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu aja tĩ. Muhury katu tĩ.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu

³ Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tĩ. Upa jande py'a ke a'e mātã katu, a'erehe mã peja japandu: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja. ⁴ Upa katu te mäte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke a'e mātã katu. Aja rahã, amõ ta riki mäte ukwaha aja ixo rahã, ame'ê ta py'a ke jande jamātã katu tĩ. Jande py'a ke Tupã mātã, aja amõ ta py'a ke jamātã katu tĩ.

⁵ Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tĩ. Japyrara jaxo tĩ. Inamõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu. ⁶ Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Pejurujar katu ehe, a'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. A'erehe pehẽ pepyrara aja pexo rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu tĩ. Jande py'a ke a'e mātã rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu ta tĩ, aja pekwa katu. Pehẽ pe pyrātãha ke a'e muwyr, a'erehe pehẽ py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. ⁷ A'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehẽ py'a ke Tupã mātã katu ta tĩ. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páu ke Tupã muhem

⁸ Jande mu ta aja pehẽ! Pesarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mäte jakwaha. Ame'ê ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. A'erehe jajupandu jande jupe: "Jande jamanõ ta" aja jande jupe naĩ. ⁹ Mäte jakwaha, a'erehe: "Páu ta manõ ta me'ê te'e" aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ê ke a'e. ¹⁰ Jamanõ ta, aja jakwaha. Anĩ. Ame'ê ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta kũ tĩ. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta kũ tĩ, ame'ê ke jakwa katu tĩ. (Ame'ê ke pekwa katu tĩ, aja japutar.) ¹¹ Pe, jande namõ ma'e ke pema'ema'e ta tĩ. Kuja. "Pyraraha ngi Páu ta ke emuhem" aja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, jande namõ ma'e ke pema'ema'e katu tĩ, ame'êja saka. Heta ngã jande rehe har Tupã namõ pandu pandu ame'ê ke a'e muwyr ta jande pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: "Páu ke Tupã mupoir" aja ngã ukwa rahã, Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja riki.

Te'e Páu pandu ym

¹² (Pehẽ ngi har amõ ta pandu: "Páu Kirisutu mondo ame'ê ke aja ym a'e" aja

naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa katu.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, Tupã mujekwa ame'ẽ ke namõ axo katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja axo tĩ. Mokõi akwaha namõ axo ym tĩ. Ihẽ atu akwaha namõ axo ym. Anĩ. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe pyrãtãha ke ihẽ pe muwyr. Ame'ẽ namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe axo katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja tĩ. A'erehe katu ym ame'ẽ ke ama'ema'e ym, aja akwa. A'erehe ihẽ rury katu.

13-14 Amukwehe we paper pinim ihẽ amondo pehẽ pe. Ame'ẽ ke pepyhyk. Pe, pekwa. Pekwa katu, ame'ẽ ke jõ paper rehe ihẽ amupinim. Mokõi akwaha ihẽ amupinim ym. Jetehar te ke amupinim. Ihẽ amupinim ame'ẽ rehe har ta'yr mi pekwa rĩ. (Myrandu katu ke ihẽ apandu, ame'ẽ ma'ema'eha rehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ aja upa katu te pekwa katu, ame'ẽ ke ihẽ aputar. Aja rahã, Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, jande rehe pesak rahã, pehẽ rury katu ta. Arahã pehẽ rehe jasak rahã, jande rury katu ta tĩ.

15-16 Ihẽ amupinim ame'ẽ rehe har pekwa katu, aja akwa katu. A'erehe ihẽ ajupandu ihẽ jupe: "Masendo ywy koty ihẽ aho rahã, Korin ok ta pe ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak ta aho" aja ihẽ jupe. Kuja tĩ. "Masendo ywy ngi ihẽ ajywyr rahã, Korin ok ta pe ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak ta aho tĩ" aja ihẽ jupe. Aja rahã, mokõihar pehẽ rehe ihẽ asak ta. Aho rahã, asak ta. Ajywyr rahã, aja tĩ. Asak ta tĩ. Aja rahã, mokõihar pehẽ rury katu ta. Pe, pehẽ ngi ihẽ aho rahã, ma'e ke ihẽ pe peme'ẽ katu ta. Aja rahã, Jundéi ywy pe aho katu ta. ¹⁷ ("Aho ta" aja ihẽ apandu. Pe, je'ẽha ihẽ pe amõ muhyk werur, a'erehe: "Aho ym we ta rĩ" aja apandu. Ame'ẽ ke pehẽ ngi har amõ ta ukwa rahã, kuja ukwaha ngã jupe naĩ.) "Manga te'e ixo aja me'ẽ sawa'e Páu" aja naĩ. Anĩ. Aja ym. "Ihẽ aho ta" aja apandu rahã, ihẽ atu aputar ame'ẽ ke apandu, aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe a'eta pandu: "Aho ta" aja Páu pandu rahã, pahar: 'Anĩ. Aho ym ta' aja pandu" aja pandu pandu. A'erehe: "Manga te'e ixo aja me'ẽ sawa'e Páu" aja ukwaha naĩ. ¹⁸ Anĩ. Aja ym ihẽ.

Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ama'ema'e katu tĩ. A'erehe: "Aho ta" aja ihẽ apandu rahã, pahar: "Anĩ, aho ym we ta rĩ" aja ym ihẽ apandu. A'erehe amanga te'e axo aja me'ẽ sawa'e ym ihẽ, aja pekwa.

¹⁹ Amõ we tĩ. Jesu Kirisutu Tupã ra'yr. Ehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Sir aja tĩ. Timo aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Manga te'e ixo aja me'ẽ sawa'e ym te Kirisutu. Anĩ. A'e pandu ame'ẽ ke aja te'eha a'e ma'ema'e katu. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ama'ema'e katu tĩ, aja pekwa katu. ²⁰ Pesarahã! Upa katu te Tupã pandu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. Tupã pandu katu ame'ẽ ke Jesu muhyk katu tĩ. A'erehe Jesu rehe har jakwa rahã, jetehar te ke ihẽ apandu, aja jakwa katu. Aja rahã: "Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e" aja ngã pandu ta. (A'erehe amanga te'e axo aja me'ẽ sawa'e ym ihẽ, aja pekwa katu tĩ.) ²¹ Pe, Tupã riki jande pe pyrãtãha ke muwyr. A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu jande pe. Pehẽ pe aja jande pe a'e mujekwa katu tĩ. A'e riki jande pe pandu: "Ihẽma'e parakyha ke pema'e peho" aja. (A'erehe Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.) ²² (Ihẽma'e ke rehe ihẽ rer ihẽ amupinim.) Tupã aja tĩ. "Ko ihẽma'e ke" aja Tupã pandu. A'erehe jande py'a rehe I'ã ke muwyr. Aja rahã: "Ko ihẽma'e ke" aja a'e mujekwa katu. Jande py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. Ame'ẽ kuja mujekwa. Yman rahã, jande ke a'e muhã katu ta, aja mujekwa. (Jande py'a rehe I'ã ihĩ katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu aja pekwa katu tĩ.)

Pehẽ pe aje'ẽ je'ẽ tar ym, a'erehe pehẽ koty aho ym

²³ Ko jetehar te ke pehẽ pe ihẽ apandu, aja Tupã ukwa katu riki. Jetehar te ke ihẽ apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy katu. Ko pehẽ pe apandu: "Pehẽ koty ihẽ aho ta" aja. Pe, ihẽ aho ym. Ma'erehe my? Ame'ẽ ke amujekwa ta apo 'y. Kuja. Ihẽ ajupandu ihẽ jupe: "Korin ok ta pe ihẽ aho rahã, a'ep pe har ta pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ ta. Ame'ẽ ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ẽ je'ẽ hũ ta" aja ihẽ jupe. Anĩ. Aja aje'ẽ je'ẽ tar ym. A'erehe pehẽ koty ihẽ aho ym riki.

24 “Aje'ë je'ë ta” aja apandu rahã, pehëma'e kapitã ihë aja my? Anĩ. Aja ym ihë. Myja me'ë pejurujar katu my? Ame'ë rehe har ihë apandu ym. Kirisutu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihë akwa katu. “Aje'ë je'ë hũ ta” aja apandu rahã, pexoha rehe har jõ ihë apandu. Pehë pexoha ke ihë amukatu tar katu. Aja rahã, Tupã koty pehë py'a pejumuruwak ta my tĩ.

2

1-2 Pehë ke jande jamuhury tar katu, a'erehe ihë ajupandu ihë jupe: “Korin ok ta pe ihë aho ym we ta rĩ. Aja rahã, ame'ë ta ke ihë amupyai ym ta” aja ihë jupe. Pesarahã! Pehë ke ihë amupyai rahã, awa riki ihë ke muhury katu ta my? Nixói awa! Ihë riki amupyai ame'ë ta jõ riki ihë ke muhury katu ta. Pehë ke ame'ë ta. A'erehe pehë ke ihë amupyai tar ym. (A'erehe pehë koty aho ym rĩ.) 3 Paper pinim pehë pe ihë amondo py. Ame'ë pe ihë aje'ë je'ë hũ ha pehĩ. Aja rahã, upa pehë pexoha ke pemukatu my? Aja ym rahã, pehë rehe ihë ahyk rahã, ihë aje'ë je'ë hũ ta tĩ. Aja rahã, ihë apyai ta, aja ihë aputar ym. Ihë ke pemupyai, anĩ. Ihë ke pemuhury katu ta me'ë te'e. Ihë rury katu rahã, pehë rury katu tĩ, aja ihë akwa katu. 4 Amukwehe pehë pe paper pinim ihë amondo rahã, upa ihë py'a rupi ihë apyai te. Ajumupyai tĩ. Ihë apyai, a'erehe ihë ajixi'u hũ tĩ. (Ihë amupinim aĩ rahã, ajixi'u aĩ tĩ.) Upa pehë rehe ihë apy'a katu te, aja ihë amujekwa tar katu pehë pe, a'erehe ame'ë paper pinim ihë amondo. Pehë ke ihë amupyai, anĩ. Aja aputar ym.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ë sawa'e rehe pehë py'a pemujywywyr katu

5 (Pehë koty imãĩ nungar namõ ukwer kwe. Ame'ë rehe har ihë amupinim kwe.) Amõ ta ke ame'ë jaxer ai ma'e ame'ë mupyai rahã, ihë ke jõ mupyai ym. Pehë ke a'e mupyai tĩ. A'erehe: “Upa katu te pehë riki ihë ke mupyai” aja apandu tar ym. 6-7 Ame'ë sawa'e pe pehë ngi har hetaha ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë a'ewan riki. Tupã koty ipy'a ke ame'ë mujywywyr. A'erehe apo pehë py'a pemujywywyr katu ta me'ë te'e ehe. A'e ke pemuhury tĩ. Aja rahã, ame'ë sawa'e

tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. “Mãte ihë ke akwaha” aja pandu ym ta. “Ihë ke Tupã putar ym” aja ukwa ukwa ym ta ixo tĩ. 8 A'erehe pehë pe ihë apandu. Pehë pepy'a katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

9-10 Upa ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu my, ame'ë ke ihë akwa tar katu. Aja te'eha ihë apandu ame'ë ke rehe pehendu katu my. Ame'ë ke ihë akwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim pehë pe ihë amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ë sawa'e ma'e. Ame'ë ke rehe pehë py'a pemujywywyr rahã, ihë rehe pehendu katu, aja akwa katu. Pehë py'a pemujywywyr ehe rahã, ihë py'a ihë amujywywyr ehe tĩ. Pehë ke ihë amuhury tar katu, a'erehe ame'ë sawa'e rehe ihë py'a ihë amujywywyr tĩ. (A'e tỹ. Ihë py'a ihë amujywywyr ehe.) Kirisutu ihë rehe usak, aja ihë axo, a'erehe ihë py'a ame'ë sawa'e rehe ihë amujywywyr tĩ. 11 Aja rahã, jande ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ãjã ramõi a'e.) A'e putar ame'ë ke jande jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ë ke a'e putar, aja jande jakwa katu.

Toroa ok ta pe Páu ixo rahã, jumupyai a'e

12 Toroa ok ta rehe ihë ahyk aho rahã, a'ep myrandu katu ke ihë apandu pandu. Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahã Kirisutu rehe ngã ke jandema'e sawa'e te mujurujar katu. A'erehe heta jurujar katu ehe. Ame'ë riki jandema'e sawa'e te ma'ema'eha ke, aja akwa katu. 13 Arahã Tit, jande mu ke ihë amahem ym, a'erehe ihë ajumupyai hũ. (Ihë rehe pehendu katu my, ame'ë ke Tit pandu ta ihë pe, aja akwaha naĩ. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe ihë apandu: “Tit ke ihë akekar ta aho” aja. Pe, Masendo ywywyr pe ihë aho.

Tupã pe ma'e pihe katu ame'ë ke jande

14 (Amõ rahã we, Tit rehe asak. A'erehe pehë pexoha rehe har akwa. Pexoha katu, aja akwa.) A'erehe Tupã pe ihë apandu: “Mã! Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Pesarahã! Amõ ta ke kapitã muputu'u rahã, muputu'u ame'ë ta ke a'e werur. “Ko ihë amuputu'u ame'ë ta ke” aja kapitã mujesak hekoha ta pe. Aja Tupã tĩ. Kirisutu riki kapitã keruhũ a'e. (Jande jajurujar katu ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta

ke. (A'erehe a'e muputu'u ame'ë ta aja saka jande tĩ.) A'erehe Kirisutu namõ jande ke Tupã mujesak hekoha ta pe, ame'ëja saka. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe ihë apandu.

Tupã pandu jande pe: “Kirisutu rehe har pepandu pandu peho” aja. A'erehe ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe katu ame'ë ke amõ jyhë rahã, upa koropi pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu rahã, upa ngã renda rupi Kirisutu rehe har ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa pihe katu, ame'ëja saka.)¹⁵ Tupã pe jande ke Kirisutu me'ë, ame'ëja saka. A'erehe Tupã pe jande riki ma'e pihe katu ame'ëja saka. Aja rahã Kirisutu rehe har japandu pandu. Tupã muhã katu ame'ë ta pe japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ta pe japandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har japandu pandu tĩ.¹⁶ A'erehe ame'ë ta hendu rahã, ma'e inem, ame'ëja saka ngã pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã koty oho ta ame'ë ta pe anĩ. Kirisutu rehe har hendu rahã, ma'e pihe katu, ame'ëja saka. Jurujar katu ehe. A'erehe Tupã namõ ixo ta.

Pesarahã! Kirisutu rehe har mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ta pe amõ pandu pandu. Tupã koty oho ta ame'ë ta pe aja tĩ. Pandu pandu tĩ. Aja rahã, awa riki Kirisutu rehe har pandu pandu katu my?¹⁷ Jande riki. Amõ ta anĩ. Jande aja a'eta ixo ym. Amõ ta Tupã je'ëha ke pandu pandu rahã, tamatarer hũ ke pyhyk ta, aja ukwaha naĩ. (Ihë aja tĩ, aja pehë ngi har amõ ta pandu naĩ. Manambe aja tĩ. Tamatarer hũ japyhyk, aja jande rehe har pandu naĩ tĩ.) Anĩ. Aja ym jande. Jande ke Tupã mondo, a'erehe ima'e je'ëha ke japandu pandu. Mokõi jakwaha aja ym japandu pandu. Kirisutu miasu ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã usak, aja jaxo. Aja ima'e je'ëha ke japandu pandu.

3

Tupã je'ëha pyahu ame'ë ke

¹ (Ihë apandu ame'ë ke jetehar te ke, aja pekwa katu.) Ihë rehe har amõ we pehë pe apandu ym ta me'ë te'e. Pekwa katu, a'erehe apandu ym ta me'ë te'e. Paper

rehe: “Páu katu ame'ë ke a'e” aja amõ mupinim. Aja ihë aputar my? Anĩ. Aputar ym. Amõ ta aja putar riki. Ehe har amõ ta ukwa ta: “Katu ame'ë ke a'e” aja. A'erehe paper rehe ehe har amõ mupinim. Ihë anĩ. Aputar ym. Pe, paper rehe ihë rehe har pemupinim, aja rahã amõ ta ihë rehe har ukwa ta. Aja aputar ym tĩ. Pesarahã!² (Myrandu katu ke pehë pe japandu pandu rahã, Kirisutu rehe pejuru-jar katu. A'erehe pehë rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande aja ukwa katu.) A'erehe pehë rehe usak rahã, pehë atu ihëma'e paper pinim ame'ëja saka. Manambema'e aja tĩ. Ima'e paper pinim ame'ëja saka tĩ. Paper pinim rehe amõ usak rahã, upa ma'e ke ukwa katu. Ame'ëja saka pehë rehe amõ ta usak rahã, jande riki Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande, aja ukwa katu. A'e tỹ. Pehë rehe japy'a katu. A'erehe jande py'a rehe pexo, ame'ëja saka.³ Pehë atu paper pinim, ame'ëja saka tĩ. Kirisutu mupinim, ame'ëja saka. Pehë koty jande ke Kirisutu mondo, a'erehe ehe har japandu pandu. Pejuru-jar katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ëja saka. Kirisutu mupinim, ame'ëja saka rahã, mupihũha namõ mupinim ym. Yman ita rehe je'ëha ke Tupã mupinim, ame'ëja saka ym tĩ. Anĩ. Awa py'a rehe mupinim, ame'ëja saka. Aja rahã, awa py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. (Ame'ë riki mupinĩha, ame'ëja saka.) Ixuwe katu te hũ ame'ë ke Tupã. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr.

⁴ Myrandu katu japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha. Ame'ë rehe jande ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe jandema'e parakyha rehe Tupã usak, aja rahã, katu aja jakwa katu.⁵ Jande atu jakwaha namõ myrandu katu ke japandu pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr.⁶ A'e riki pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ëha pyahu ame'ë ke japandu pandu katu. Ame'ë je'ëha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa jurujar katu rahã, ipy'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Ame'ë je'ëha pyahu ame'ë ke. Moise je'ëha rehe hendu katu rahã, amõ koty ame'ë. Moise je'ëha rehe jõ amõ hendu katu rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Amõ

py'a rehe I'ã ihĩ rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

⁷ Yman itape rehe je'ẽha ke Tupã moĩ. Ame'ẽ ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Aja pyrãtãha ke mujesak. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) Pe, Moise ruwa hendy hũ tĩ. Ame'ẽ uwe wan ixo rahã, hendy we hũ rĩ. A'erehe marã ka ym huwa rehe jundéu awa ta usak usakiha. Ame'ẽ Moise je'ẽha ke amõ pandu pandu rahã, kuja ukwa: “Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Tupã namõ axo ym ta” aja ukwa. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Pyrãtãha ke mujesak tĩ. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) ⁸ Aja rahã ame'ẽ je'ẽha 'ar koty te we Tupã'ã ma'eha. Amõ ke muhã katu rahã, pyrãtã te ha rupi Tupã'ã muhã katu. ⁹ Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe amõ hendu rahã, jupandu jupe: “Mã! Katu ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã mupyrara ta” aja. Ame'ẽ Moise je'ẽha riki katu riki. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. A'erehe Moise je'ẽha 'ar koty te we je'ẽha pyahu katuha. ¹⁰ Apo je'ẽha pyahu ame'ẽ namõ jaxo. Moise je'ẽha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe ymanihar Moise je'ẽha katu ame'ẽ ke upa, aja japandu. ¹¹ Moise je'ẽha i'i ixo, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki katu rahã, upa ym te ame'ẽ ke i'ar koty te hũ katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke upa ym te. A'erehe je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. (Uhã te hũ ha ke ame'ẽ me'ẽ. A'erehe i'ar koty te we katuha.)

Tupã je'ẽha ke jundéu awa ta ukwa ym

¹² Je'ẽha pyahu riki upa ym te ta, ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namõ Kirisutu rehe har japandu pandu. ¹³ Moise aja jaxo ym tĩ. Tupã je'ẽha wewe ukwa, aja ym jamu'e. Pesarahã! Huwa ke Moise jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahã, huwa hendyha uwe ame'ẽ ke jundéu awa ta usak ym. ¹⁴ Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu awa ta py'a tĩ. Pan pe jupyk ame'ẽja saka apo tĩ. A'erehe yman Moise pe je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ ke jundéu awa ta usak usak tipe rahã, iãkã mujanam rãi.

(A'erehe ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jõ amõ jumuruwak rahã, ame'ẽ pan kanim. (Aja rahã, upa ukwa katu.) ¹⁵ Apo aja tĩ. Moise je'ẽha ke jundéu awa ta usak usak rahã, ipy'a ke pan jupyk, ame'ẽja saka ixo we rĩ. Usak ame'ẽ ke ukwa ym. ¹⁶ Pe, jandema'e sawa'e te koty jumuruwak rahã, ixotyhar aja ixo. Aja rahã, ame'ẽ pan ke Tupã mukanim. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Jo'ok ame'ẽja saka. Aja rahã, je'ẽha ke ukwa katu. ¹⁷ “Jandema'e sawa'e te” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ã riki jande py'a rehe ihĩ rahã, jande ãkã ke a'e mupirer mi. (Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu te ta.) ¹⁸ Jande ruwa ke pan pিরer ame'ẽ ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe ngã usak rahã, katu ame'ẽ ke jande, aja ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo tĩ, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e riki Tupã'ã ke. A'e riki jande ke muruwak ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amõ we amõ we jande ke muruwak ixo. Pe, yman rahã, a'e aja jaxo ta tĩ. Arahã a'e aja nixói te ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

4

Tupã rehe har ngã pe Páu ta mujekwa

¹ Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande pe a'e pandu. “Myrandu katu ke pepandu pandu peho” aja riki. Ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Ame'ẽ ke jande pe a'e riki me'ẽ, a'erehe: “Marã ka ym japan-duha” aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. ² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke jahijar. Ma'e ke jande ke muhuxĩ, ame'ẽ jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar tĩ. Tupã je'ẽha ke japandu rahã, amõ ta ke jamuka'u te'e tar ym. (“Páu ta muka'u te'e tar katu” aja amõ ta pandu naĩ.) Anĩ. Jetehar te ke Tupã je'ẽha mujekwa. Aja jande jaxo. Tupã jande rehe usak uĩ, aja jaxo. Aja rahã, jande rehe amõ ta usak rahã, pandu ta: “Páu ta ixoha katu” aja. ³ Myrandu katu ke japandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym rahã, ame'ẽ ta riki mupyraraha renda pe oho ixo ame'ẽ ta ke. A'erehe ukwa ym ixo. ⁴ Kirisutu riki Tupã a'e tĩ. Kirisutu riki katu

te me'ë ke. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ipe.) Ame'ë panduha ke myrandu katu rehe ihĩ. Pe, myrandu katu ke amõ ukwa rahã, ame'ë ukwaha riki ma'e weraha aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ixo ame'ë ta rehe ame'ë weraha hendy ixo tipe, ame'ëja saka. Kirisutu rehe har mujekwa tipe. Ame'ë weraha ke Satana muwe, ame'ëja saka. (Ãjã ramüi a'e.) Aja rahã, iãkã ke mujanam rãi. (Aja rahã, ukwaha mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe myrandu katu rehe mupyraraha renda pe oho ixo ame'ë ta jurujar ym. Satana riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ë tama'e kapitã keruhũ.

⁵ Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande rehe har japandu pandu. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe har jande japandu pandu. A'e riki jandema'e sawa'e te. Ngã muhãha ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki pehẽma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu mondo, a'erehe pehẽma'e miasu ta ke jande tĩ. ⁶ Yman te pytun te'e rahã, Tupã pandu: "Mã peja wera katu" aja. A'e riki weraha mujã. Ame'ë Tupã riki jande py'a pe weraha ke muwyr, ame'ëja saka. (Aja rahã, juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Kirisutu rehe har amõ ukwa rahã, Tupã rehe har ukwa tĩ. A'erehe Tupãma'e pyrãtãha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr

⁷ Jande riki pitu te'e. Tujuk pander aja saka. Imembek. Anĩ. Ima'e pyrãtãha ke jande pe Tupã muwyr. A'erehe ehe har japandu pandu katu. Ehe har ukwa ame'ë ke katu te me'ë ke. Ehe har japandu rahã, ima'e pyrãtãha namõ japandu, aja ngã pe Tupã mujekwa. Jandema'e pyrãtãha namõ anĩ. ⁸ Amõ amõ rahã, jande ke amõ ta mahy hũ tipe. (Jande pe ima'e pyrãtãha Tupã muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupã je'ëha ke japandu pandu. Myja me'ë jama'e ta my? Aja amõ amõ rahã, jakwa jakwa jaxo. Anĩ. Mãte jakwaha aja ym te jaxo. ⁹ Jande ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ë ta pete'e ixo tĩ. Jande ke amõ ta muputu'u tĩ. Mahy tĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ. ¹⁰ Jesu ke amõ ta mupyrara. Aja jande ke amõ ta mupyrara ixo tĩ. Aja te'e ta jaxo. A'e ke amõ ta jukwa. Aja jande ke

amõ ta jukwa tar katu tĩ. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha jahijar ym. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe ima'e pyrãtãha ke jande pe muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Jesu ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu.) ¹¹ Jande jaxo rahã, jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa tar katu. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. Aja rahã, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr, aja jamujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, ixuwe katu te hũ ixo, aja mujekwa katu tĩ.) ¹² Pesarahã! Kuja riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa tar katu. Mãte we me'ë jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehẽ anĩ. Jande japandu, ame'ë rehe pejurujar katu, a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja pexo katu.)

¹³ Mãte we me'ë jande jaxo (tapijar te'e we myrandu ke japandu.) Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja akwa katu, a'erehe ame'ë ke ihẽ apandu katu" aja amõ pandu.

Aja Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja jakwa katu, a'erehe myrandu katu ke japandu katu tĩ. ¹⁴ Manõha ngi Jesu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. (A'erehe Tupã je'ëha riki jetehar te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupã mukwera katu muhem. Aja jande jamanõ rahã, yman rahã, jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ, aja jakwa katu. Pe, Jesu namõ jaxo ta. Pehẽ aja tĩ. Mukwera katu ta muhem tĩ. Pe, pehẽ namõ jande ke huwa koty a'e mupu'am ta. ¹⁵ Apo upa aja japyrara jaxo rahã, pehẽ pe katu. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu, a'erehe pehẽ pe katu. Pe, amõ amõ ta rehe pyrara Tupã usak te hũ rahã, Tupã rehe ame'ë ta jurujar katu ta. "Mã! Ne jõ riki katu te hũ" aja Tupã pe pandu ta tĩ. Aja katu Tupã rehe har pandu te hũ riki.

Tapijar te'e we Tupã rehe Pãu jurujar katu

¹⁶ (Jande ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande rete tamũiha ohoho ixo. Jande py'a anĩ.

Wera rahã pame katu te jande py'a ke Tupã mãtã katu. A'erehe tapijar te'e we Tupã rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ẽ. ¹⁷ Apo jande ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy we ixo rĩ. Jande ke mupyrara we ixo rĩ. Ame'ẽ upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja rahã, yman rahã, Tupã namõ jaxo ta. Katu te hũ ta. Ame'ẽ ke upa ym te ta. Pyraraha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar katuha jahijar ym. ¹⁸ A'erehe marã ka ym ma'e ke rehe amõ usakiha, ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke amõ usak ym, ame'ẽ upa ym te ta. Ywa pe Tupã namõ ixo ame'ẽ ke upa ym te ta. Ma'e ke amõ usak, ame'ẽ upa ta. Ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

5

Jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta

¹ (Japyrara jaxo. Anĩ. Jajurujar katuha jahijar ym. Yman rahã, jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta.) Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande rete riki xipa, ame'ẽja saka. Xipa ijuk, ame'ẽ riki jande jamanõ, ame'ẽja saka. Jamanõ rahã, amõ jande rete ke Tupã mujã ta, ywa pe. A'e riki mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ijuk ym te ta. Uhã te hũ ame'ẽ ke. ² Ywa pe jande rete pyahu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar katu te hũ, a'erehe: "Mã! Ame'ẽ namõ apo jaxo rahã, katu" aja jande jupe. ³ Amõ jande rete pyahu namõ jande jaxo ta rahã, jande'ã jawe te'e, ame'ẽja saka ixo ym ta. ⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, jande pitu te'e riki. Japyrara jaxo, a'erehe: "Ái ái ái" aja japandu, ame'ẽja saka riki. Japyrara jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu riki. Aja jõ ym. Ywa pe har jande rete pyahu ke japutar katu. Aja rahã, jamanõ ym te ta riki. Jande ruhã te hũ ta riki. ⁵ Jande rete pyahu ke Tupã moĩ katu ta. Ame'ẽ ke jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande py'a rehe l'ã ke a'e muwyr. Aja rahã, yman rahã jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e mujekwa katu.

⁶⁻⁸ Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe jande pyrãtã katu te jande. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, ywa pe

jandema'e sawa'e te namõ jaxo ym rĩ, aja jakwa katu. Se jande rete ke jambor, ame'ẽja saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ẽ ke jasad, a'erehe jajurujar katu ehe. Anĩ. Aja ym. Jasad ym we rĩ. Pe, jande jajurujar katu ehe. Aja te'e ta jaxo. ⁹ Jandema'e sawa'e te namõ jaxo tar katu. Amõ we tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu. Ame'ẽ ke jõ japutar katu te. Se jaxo rahã, aja japutar katu te. Ywa pe jaxo rahã, aja tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'e tar katu tĩ. ¹⁰ Jande johu Kirisutu ruwa koty japu'am ta kũ. Upa ixotyhar ta aja tĩ. Huwa koty pu'am ta kũ tĩ. Pe, jande rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jama'ema'eha rehe har a'e pandu pandu ta. (A'erehe ima'e ma'eha ke aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã: "Nde katu" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katuha aja ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ ta ipe tĩ. Katu ym rahã: "Nde katu ym" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ẽ katu ym ha aja ma'e ke a'e me'ẽ ta tĩ. Aja pame katu te ta. (A'erehe jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke mã peja pema'ema'e katu.)

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke

¹¹ (Jande jama'eha rehe har jandema'e sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha jama'ema'e tar katu te. A'erehe amõ ta pe japandu: "Pejurujar katu ehe" aja riki. Jetehar te jamu'e, aja Tupã ukwa katu. Aja ihẽ rehe har pekwa, aja ihẽ aputar tĩ. ¹² Aja rahã: "Katu ame'ẽ ta ke jande" aja japandu ym. Anĩ. "Jetehar te jamu'e" aja japandu rahã, jande rehe har pekwa ta, aja japutar. Aja rahã, amõ ta pe katu jande rehe har pepandu katu ta tĩ. Ame'ẽ panduha pekwa katu ta. Ame'ẽ ta amõ rehe usak te'e rahã: "Mã! Katu ame'ẽ ke" aja ukwaha naĩ. Soroka pe jõ usak, ame'ẽja saka. Ixoha ukwa ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta jande rehe usak te'e, a'erehe: "Katu ym Páu ta" aja ukwaha naĩ. Jande jaxoha ukwa ym, a'erehe: "Katu ym" aja pandu naĩ.

¹³ Jaka'u te'e jande, aja pekwaha my? Aja jaxo rahã, Tupãma'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u

te'e ym jande, aja pehē pekwaha my? Aja ym jaxo rahā, pehē py'a ke jamātā tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

¹⁴ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe a'e putar ame'ē ke jama'ema'e katu. Peteī sawa'e manō. Aja rahā, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja jakwa katu. A'e manō rahā, upa katu te awa ta manō inamō tī, ame'ēja saka. ¹⁵ A'e manō. Aja rahā, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahā, apo ixo ame'ē ta juehe har ma'ema'eha rehe jō usak usak rahā, katu ym. Kirisutu putar ame'ē ke apo ixo ame'ē ta ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Kirisutu manō, pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem tī. A'erehe jurujar katu ehe ame'ē ta Tupā namō ixo ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ē ke apo ixo ame'ē ta ma'ema'e ta me'ē te'e tī. (Aja pehē tī. Kirisutu putar ame'ē ke pema'ema'e ta me'ē te'e tī.)

¹⁶ Amō rehe jasak rahā: “Peme'ē katu.” Amō rehe: “Peme'ē katu ym” aja japandu ym apo 'y. “Kirisutu katu ym” aja jurujar ym ehe ame'ē ta ukwaha naī. Yman ame'ē ta aja jakwa naī tī. ¹⁷ Kirisutu kotyhar aja amō jumuruwak rahā, a'e pyahu aja ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja ixo. Ixoha pyahu aja ixo apo 'y. ¹⁸ Upa ame'ē ke Tupā ma'ema'e ame'ē ke. Jande ke a'e muruwak. Yman huwajan ta ke jande. Apo ehe katu ame'ē ke jande. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Kirisutu manō, a'erehe ehe katu ame'ē ke jande aja Tupā muruwak. Pe, jande pe a'e pandu tī: “Kirisutu rehe har pepandu peho” aja. A'erehe ngā jurujar katu ehe rahā, ehe katu ame'ē ta ke aja Tupā muruwak tī. ¹⁹ Jande japandu ame'ē ke kuja riki. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. A'erehe upa ma'e ngā ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā harái. Kirisutu manō, ame'ē namō upa awa ta ke ehe katu ame'ē ta aja Tupā muruwak ixo” aja japandu. Myja me'ē ehe katu aja ngā ke Tupā muruwak, ame'ē myrandu ke jande pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke japandu pandu.

²⁰ Ko jande jaxo. Kirisutu je'ēha rupi japandu pehē pe. Jande japandu rahā,

Tupā riki pandu pehē pe, aja tī. Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehē pe: “Tupā ruwajan ta ke pehē. Mā peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā ehe katu ame'ē ta ke aja pehē ke Tupā muruwak ta” aja japandu. ²¹ Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupā moī, ame'ēja saka. Arahā upa muhepy. Aja rahā, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo rahā, Tupā pandu ta: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja.

6

¹ Tupā pe japaraky aja jaxo. Myrandu katu japandu pandu, ame'ē riki jandema'e parakyha ke. A'erehe pehē pe japandu katu: “Pehē rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe ixotyhar ta aja pejumuruwak. A'erehe mā peja pexoha pyahu aja pexo” aja japandu.

² Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke kuja Tupā pandu:

“Ngā rehe apyrara ihē asak, ame'ē angaha rehe uhyk.

Arahā ihē pe pepandu, a'erehe pehē rehe ihē ahendu.

Ngā ke ihē amuhā katu ta, ame'ē angaha ke rehe uhyk.

Ihē pe pepandu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

Pesarahā! Apo pehē rehe Tupā ipy'a tar katu. Apo pehē ke muhā tar katu. Mā peja pejurujar katu ehe tī!

³ Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ē jandema'e parakyha riki jaxer, aja amō ta pandu, ame'ē ke japutar ym. A'erehe jande katu aja jande jaxo. Aja rahā amō ta: “Tupā rehe ajurujar tar ym ihē” aja pandu ym ta. ⁴ Anī. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha namō jande riki Tupāma'e miasu ta ke aja jamujekwa ngā pe. Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa rahā, jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Japyrara jaxo tī. Aja Tupāma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa tī. ⁵ Jande ke amō ta nupā riki. Kyndaha pe jande ke amō ta kynda raho tī. Jande juramā rupi mutyapu tyapu hū ngā. Japaraky te hū, a'erehe jande re'ō te hū. Jaker ym tī. Ma'e ke ja'u ym tī. Aja japaraky te hū. ⁶ Ma'e jaka'u te'eha ke

jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahã jande riki Tupãma'e miasu ta ke, aja jamujekwa pehẽ pe. Tupã je'ẽha ke jakwa katu tĩ, aja Tupãma'e miasu ke jande, aja jamujekwa tĩ. I'i amõ ta rehe jahendu te'e tĩ. Pahar japarahy ym amõ rehe. Katu ame'ẽ ke jõ amõ ta pe jama'ema'e tĩ. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa. Jande py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jetehar amõ ta rehe japy'a katu tĩ. ⁷ Jetehar ke jõ amõ ta pe japandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa katu. Tupã pandu jande pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja jaxo. A'erehe: "Katu ym pehẽ" aja amõ pandu rahã: "Katu jaxo" aja jakwa katu. Aja jaxo, a'erehe amõ ta pe myrandu katu ke japandu katu. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa katu. ⁸ Amõ we tĩ. Amõ ta: "Páu ta mu'e katu" aja jande rehe har pandu. Amõ ta anĩ. "Katu ym" aja ukwaha naĩ. Jande rehe amõ ta juru ai tĩ. Amõ ta: "Katu ame'ẽ ke peme'ẽ ta" aja jande rehe har pandu tĩ. Amõ ta: "Páu ta te'e je'ẽ" aja ukwaha naĩ. Anĩ. Jetehar te ke japandu pandu. ⁹ "Jaxer ke Páu ta" aja amõ ta ukwaha naĩ, a'erehe jetehar jande rehe har a'eta ukwa tar ym. "Katu Páu ta" aja amõ ta ukwa, a'erehe jetehar jande rehe har ukwa katu. "Páu ta manõ ta" aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Kõ jaxo we rĩ. "Páu ta ke Tupã mupyrara" aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ. ¹⁰ Amõ rahã, japyai riki. Anĩ. Jande rury katu te we rĩ. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja jaxo. Pe, amõ ta pe Tupã rehe har japandu. A'erehe ehe har amõ ta ukwa katu. Aja rahã, ame'ẽ riki ima'ehũ aja ixo. Jandema'e nixói te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar, ame'ẽ ke namõ jaxo. Upa aja jaxo rahã, Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa ngã pe.

¹¹ Korin ok ta pe har ta! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa ma'e ke pehẽ pe jamujekwa katu. Jande py'a rehe ihĩ, ame'ẽ ke upa jamujekwa katu pehẽ pe tĩ. ¹² Aja rahã pehẽ rehe jande japy'a katu, aja jamujekwa katu. Ame'ẽ ke japutu'u ym pehẽ ngi. Jande rehe pehẽ pepy'a katu, ame'ẽ ke

pehẽ riki peputu'u, jande ngi. ¹³ Pehẽ riki ihẽ ra'yr ta aja saka. A'erehe ko pehẽ pe ihẽ apandu katu. Pehẽ rehe jande japy'a katu, aja pehẽ tĩ. Jande rehe pepy'a katu tĩ!

Jurujar ym ame'ẽ namõ pejumokõi ym pehẽ pexo

¹⁴ Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo. Marã ka ym paraky katuha. Katu ame'ẽ namõ katu ym ame'ẽ ke marã ka ym juehe katuha. Tupã rehe har ukwa katu ame'ẽ namõ ukwa ym ame'ẽ marã ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.) ¹⁵ Kirisutu namõ Satana marã ka ym juja panduha. (Ãjã ramõi a'e.) Aja rahã, Kirisutu kotyhar namõ Satana kotyhar marã ka ym juja panduha. Tupã rehe jõ amõ ipy'a moĩ moĩ katu ame'ẽ namõ Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ marã ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.) ¹⁶ Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu. A'erehe jande riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda aja saka. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym tupãran rehe ipy'a ke moĩha. Jande py'a rehe Tupã ihĩ katu. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.) Yman kuja a'e pandu:

"Ihẽ kotyhar ta namõ ihẽ axo ta. Ame'ẽ ta py'a rehe ihẽ axo katu ta.

Ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ta. Ame'ẽ ta ihẽma'e wan ta" aja riki. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.)

¹⁷ Jandema'e sawa'e te pandu tĩ:

"Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke pehijar peho. Ame'ẽ ta ngi petyryk peho.

Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ke pehijar tĩ. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ aja ihẽ akwa katu.

¹⁸ Pehẽ pái ke ihẽ aja ihẽ axo ta.

Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ aja pexo ta tĩ. Ihẽ rajyr ta ke pehẽ aja pexo ta tĩ" aja yman jandema'e sawa'e te pandu. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Ta'yr ta ke pehẽ, a'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ pejumokõi ym pehẽ pexo.

7

¹ Yman upa aja pandu katuha ke Tupã moĩ katu jande pe. Aja rahã, jamu'e katu rahã, jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mã peja jahijar katu. Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu pehẽ rehe! Apandu katu pehẽ pe! Mã peja ma'e jaxer ai ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo! Mã peja katu jaxo. Mã peja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu.

Páu hury katu

² (Ihẽ mu ta! Japandu pehẽ pe. Jande rehe juru ai ame'ẽ ta rehe pehendu ym.) Amõ ta pe ma'e katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e ym. Jamujaxer ym amõ ta ke. Amõ ta ke jamuka'u te'e ym tĩ. Aja japyhyk ym ma'e ke. A'erehe mã peja jande rehe pepy'a katu. ³ Aja apandu rahã: "Ihẽ rehe pepy'a ym" aja ihẽ apandu ym. Apandu ramõ te: "Pehẽ rehe japy'a katu" aja riki. Aja rahã, Tupã putar rahã, pehẽ namõ aja te'e ta jaxo. Pe, pehẽ rekoha pe jamanõ ta my tĩ. Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu aja amujekwa ta. ⁴ Pehẽ rehe ihẽ ajurujar katu. Amõ ta pe: "Korin ok ta pe har ta katu ame'ẽ ta ke a'eta" aja jõ pehẽ rehe har ihẽ apandu pandu. Mãte ihẽ akwaha. Anĩ. Ihẽ py'a ihẽ amãtã katu te riki. Ihẽ rury katu te hũ tĩ.

⁵ Masendo ywy pe jahyk rahã, tapijar te'e we jande ke amõ ta mupyrara. Amõ amõ rekoha rupi jaho rahã, aja tĩ. Jande ke mupyrara tĩ. Jande namõ amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe, pehẽ pexoha rehe har jajumupyai tĩ. ⁶ Pyai ame'ẽ ta ke Tupã muhury katu. A'erehe a'e riki jande ke muhury katu. Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe jande ke Tupã muhury katu. ⁷ A'e uhyk uwyr rahã, jande ke a'e muhury katu. Amõ we tĩ. A'e ke pehẽ pemuhury katu tĩ, aja Tit pandu jande pe, a'erehe jande rury katu tĩ. Kuja jande pe a'e pandu tĩ:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta usak tar katu. Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Ame'ẽ sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ẽ py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupã rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tĩ: "Anĩ. Páu ta katu" aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hũ.

⁸ Paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo kwe. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pepyai riki. "Mã! Ihẽ amondo ym rahã, katu ta tipe" aja ihẽ akwa ym axo. I'i pehẽ ke ihẽ amupyai, ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, ihẽ apyai ta tipe. ⁹ Anĩ. Apo ihẽ rury katu riki. Pehẽ ke ihẽ amupyai. A'erehe anĩ. Pehẽ pepyai, a'erehe pehẽ py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupã putar, aja pehẽ pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehẽ ke jamupyai te, aja ym. ¹⁰ Tupã putar, aja amõ pyai rahã, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke hijar. Ame'ẽ ke Tupã muhã katu. Aja rahã: "Katu tiki" aja amõ ukwa. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jupyai a'eta juehe jõ rahã, Tupã koty ipy'a muruwak ym. Manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta.

¹¹ Pehẽ pepyai, a'erehe ixoty pehẽ py'a ke Tupã muruwak. Mã peja ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo! Pehẽ py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ẽ ke pemukatu. "Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ ke jamukatu ta" aja pepandu. Pe, pemukatu tĩ. "Mã! Ma'erehe ame'ẽ sawa'e ixoha jamukatu ym my?" aja pepandu. Pehẽ pejuparahy pehẽ juehe tĩ. Pehẽ ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ngi pekyje tĩ. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke Tupã koty muruwak tĩ, aja peputar katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahã, pahar katu ym ame'ẽ ke pemukatu tar katu tĩ, aja pemujekwa katu jande pe tĩ.

¹² A'erehe ame'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ pe ihẽ amondo. Ame'ẽ pe jõ ym. Anĩ. Amõ ke ame'ẽ sawa'e muhuxĩ. Ame'ẽ huxĩ ame'ẽ pe ihẽ amondo tĩ. Ame'ẽ pe jõ ym tĩ. Anĩ. Pehẽ pe ihẽ amondo tĩ. Aja rahã, jande rehe pehẽ pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehẽ jupe tĩ. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehẽ jupe tĩ.) Ame'ẽ ke pehẽ pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo. "Ame'ẽ katu" aja Tupã pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

¹³ Jande rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tĩ. Jande jõ riki jande rury katu my? Anĩ. Tit ke pemuhury tĩ. Ame'ẽ

ke jakwa rahã, jande rury katu te riki tĩ. ¹⁴ Pehẽ koty Tit oho tate rahã, ihẽ apandu ipe: “Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta” aja. Pe, ihẽ apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihẽ rury katu axo.) Jetehar ke pehẽ rehe har japandu. Aja te'eha japandu. Tit pe japandu aja pehẽ pema'ema'e katu ipe. ¹⁵ Tit pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehẽ rok pe a'e ke pemupyta katu. Upa a'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo. Upa ame'ẽ ke Tit ukwa ukwa ixo rahã, i'ar koty te we pehẽ rehe a'e ipy'a katu. ¹⁶ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'ema'e ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ rury katu tĩ.

8

Tamatarer ke me'ẽ ame'ẽ rehe har

¹ Jande mu ta! Pesarahã! Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ẽ ke japutar. ² A'eta ke amõ ta mupyrara te hũ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta mukanim ta tipe. Anĩ. Mukanim ym. Masendo ywy pe har ta hury katu te hũ, a'erehe tamatarer ke a'eta me'ẽ me'ẽ hũ. Heta ym a'etama'e ke. Anĩ. A'eta me'ẽ me'ẽ katu riki. ³ Ko apandu pehẽ pe. Ima'e ke namõ a'eta ixo, ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ. Jete. Ame'ẽ 'ar koty te we a'eta me'ẽ me'ẽ. Aja jumunioxĩ a'eta juehe, ame'ẽja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ẽ me'ẽ katu. ⁴ A'eta jande pe pandu pandu hũ: “Jundéi ywy rehe Tupã kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ẽ ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mã peja ame'ẽ ke peraho ngã pe” aja masendo ywy pe har ta pandu hũ jande pe.

⁵ Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naĩ. Anĩ. Heta te hũ matyr riki. Amõ we tĩ. Kuja a'eta pandu py: “Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande” aja riki. A'erehe Tupã putar aja jamu'e, ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e tĩ. ⁶ Ame'ẽ jakwa rahã, Tit pe japandu: “Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe, a'eta matyr. Apo ixoty ejywy eho tĩ. Pe, matyriha ke emumba. Aja rahã, upa matyr

ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te, ame'ẽ ta pe ame'ẽ ke a'eta mondo tar katu” aja japandu Tit pe. ⁷ Pehẽma'e ke mãte hũ pehĩ. Kuja. Tapijar te'e we Tupã rehe jõ pejurujar katu te. Amõ ta ke pemu'e katu te pexo tĩ. Tupã je'eha ke pekwa katu te tĩ. Upa ma'e katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu tĩ. Jande rehe pehẽ pepy'a katu te hũ tĩ. Upa aja pehẽ. Aja pehẽma'e pehũ aja saka. A'erehe apo ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo katu te hũ, aja japutar.

⁸ Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu ym ta. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke amõ ta riki mondo tar katu te hũ, aja pehẽ pe ihẽ amujekwa tar katu. A'erehe amõ ta aja pehẽ tĩ. Aja rahã, myja me'ẽ ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu my, ame'ẽ ke ihẽ akwa tar katu. Aja ame'ẽ ta rehe pepy'a katu, aja pemujekwa ta.

⁹ Pesarahã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki awa ta rehe pyrara usak, ame'ẽ ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e ke pehĩ. Anĩ. Upa hijar. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr rahã, ima'e ym te aja ixo. Pehẽ ke a'e muhã tar katu, a'erehe ima'e ym te ixo. Aja rahã, ywa pe pehẽma'e ke mãte hũ ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahã, sehar ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

¹⁰ Peteĩ warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo tar katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ẽ upa ym we rĩ.) Apo ame'ẽ ke pemumba rahã, katu tiki, aja ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ riki ima'e ym te ame'ẽ ta pe pemondo tar katu py. Pe, pehẽ riki pematyr py. Upa ym we rĩ. ¹¹ A'erehe apo pemumbarahã! Pematyr! Yman pepandu: “Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer jamondo ta” aja. Aja apo pematyriha ke pemumba. Pehẽma'e tamatarer pehĩ apo 'y. Ame'ẽ ngi pematyr. ¹² Tamatarer ke peme'ẽ tar katu rahã, pehẽma'e ngi har peme'ẽ katu. Ame'ẽ rehe Tupã pandu: “Katu tiki” aja. Pehẽma'e ym rahã, peme'ẽ ym. Ame'ẽ rehe Tupã pandu tĩ: “Katu tiki” aja tĩ. Juja katu te.

¹³⁻¹⁴ “Pehẽ jõ riki peme'ẽ katu. Amõ ta anĩ” aja ym ihẽ aputar. Apo pehẽma'e riki heta. A'erehe ima'e ym te ame'ẽ ta pe

pemondo katu rahã, katu tiki. Yman rahã, pehẽma'e ym te rahã, pe, amõ tama'e heta rahã, pehẽ pe ame'ẽ ta riki me'ẽ me'ẽ ta tĩ. Aja rahã, juja katu te ngã me'ẽ me'ẽ ngã jupe. ¹⁵ Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Ma'e ke amõ matyr hũ, ame'ẽ ke pyta hũ ym.

Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ẽ ke uhyk katu ipe” aja panduha ihĩ.

Tit namõ ehe katu ame'ẽ ta oho ta

¹⁶ Jande aja Tit kuja putar tĩ. “Korin ok ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we rĩ. Ame'ẽ ke mumba rahã, katu tiki” aja a'e putar tĩ. Ame'ẽ putariha ke Tupã muwyr ipe. A'erehe Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. ¹⁷ Japandu ipe: “Korin ok ta pe har ta rehe esak eho” aja Tit pe. A'e pandu: “Hã! Ihẽ aho tar katu te tĩ. Ame'ẽ ta ke amu'e ta aho kũ” aja jande pe pandu. Japandu ym rahã we, a'e oho tar katu. A'erehe a'e pandu: “Ihẽ aho ta kũ” aja. ¹⁸ Tit namõ amõ jande mu ke jamondo ta jaxo. Ame'ẽ rehe har se upa Jesu kotyhar ta pandu: “Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu pandu katu riki” aja. Ame'ẽ ke jamondo ta jaxo, Tit namõ. (Ame'ẽ ta tamatarer matyriha ke mumba ta pehẽ koty.) ¹⁹ Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta pandu ipe: “Nde ke jande japutar. Páu ta namõ eho katu. Amõ Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ẽ ta pe Páu ta namõ tamatarer eraho tĩ. Ame'ẽ ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ẽ ke emujekwa eho tĩ” aja. Aja rahã, tamatarer pyhyk ame'ẽ ta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe.

²⁰⁻²¹ Mã tamatarer hũ pehẽ peme'ẽ. “Ame'ẽ ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk” ame'ẽ je'ẽ je'ẽha japutar ym. A'erehe jetehar jamuhã tar katu jamondo. Aja Tupã ukwa ame'ẽ ke japutar tĩ. Aja upa ngã ukwa ame'ẽ ke japutar katu tĩ.

²² A'erehe Tit ta namõ ame'ẽ jande mu ke jamondo jaxo. Ame'ẽ mu amõ koty koty jamondo kwe. Aja rahã: “Pahar ihẽ aho ta” aja a'e pandu. Apo pehẽ rehe a'e jurujar katu te. A'erehe pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã katu ta. Aja rahã, tamatarer matyriha ke pemumba ta. Upa ta pematyr. ²³ Tit rehe har ihẽ apandu tĩ. Ihẽ namõ myrandu katu ke a'e pandu

pandu tĩ. Ihẽ namõ pehẽ py'a ke a'e mātã tar katu tĩ. Pe, amõ mu ta Tit namõ oho ta ixo. Ame'ẽ ta ke se Jesu kotyhar ta riki mondo tĩ. A'eta je'ẽha rupi ame'ẽ mokõi ta oho ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta ukwa rahã, Kirisutu pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. ²⁴ Ame'ẽ ta pe pemujekwa. Pyrara ixo ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja pemujekwa. Tamatarer pemondo rahã, pehẽ pepy'a katu amõ ta rehe, aja pemujekwa. Aja rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta tĩ. Amõ we tĩ. Jande japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu ta” aja riki jande. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja mã peja pemujekwa katu ngã pe tĩ. A'erehe tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

9

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ẽ rehe har

¹ Jundéi ywy pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe amõ Jesu kotyhar ta tamatarer ke mondo ixo. Ame'ẽ rehe har pehẽ pekwa, a'erehe ame'ẽ rehe har amõ we hũ ihẽ amupinim. Anĩ ta. ² Ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo tar katu tĩ, aja ihẽ akwa katu. A'erehe pehẽ rehe har masendo ywy pe har ta pe ihẽ apandu katu. “Ngere ywy pe jande mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe a'eta tamatarer ke mondo tar katu” aja ihẽ apandu. “Jete. Yman amõ warahy 'ar rahã, ame'ẽ ta tamatarer ke mondo ta tipe” aja jande japandu. Ame'ẽ ke masendo ywy pe har ta ukwa rahã, tamatarer ke ame'ẽ ta mondo tar katu tĩ. ³ Amõ ta pe japandu: “Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu riki” aja jande. Pe, tamatarer pematyr ym rahã, amõ ta pandu ta: “Páu te'e pandu” aja. A'erehe jande mu ta ke pehẽ koty jamondo jaxo. Pehẽ namõ ixo rahã, tamatarer ke pematyr katu ta. Upa pehĩ ta. ⁴ Anĩ rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Ihẽ namõ masendo ywy pe har ta pehẽ rehe uhyk rahã, tamatarer nixói, aja jakwa. Aja rahã, pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ rehe jajurujar katu riki a'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ta. Pehẽ ruxĩ ta pehẽ ke tĩ. ⁵ A'erehe jande mu ta pe ihẽ apandu: “Korin ok ta pe peho py. Pehẽ raikwer rupi ihẽ aho ta. Korin ok ta pe har ta pandu: “Tamatarer jande

jamatyr ta' aja. Ame'ë ke a'ep pe har ta namõ pematyr" aja ihë apandu. Aja rahã, pehë rehe ihë ahyk rahã, tamatarer pehĩ ta. Aja rahã, pehë ruryha namõ tamatarer pematyr, aja pemujekwa ta ngã pe. Peme'ë tar ym ha namõ pematyr. Anĩ. Aja ym riki. Pehë rury katuha namõ pematyr.

Huryha namõ peme'ë katu

⁶ Heta ym ma'e ra'ĩ ke amõ jyty m rahã, ta'yr mi i'a ke matyr tĩ, ame'ë ke pekwa pekwa pexo. Heta te hũ ma'e ra'ĩ ke amõ jyty m rahã, heta te hũ i'a ke matyr ta tĩ. (Aja tamatarer me'ëha ke tĩ. Heta tamatarer peme'ë rahã, heta ma'e ke pehë pe Tupã muwyr ta tĩ.) ⁷ A'erehe: "Kuja hetaha ihë ame'ë ta" aja amõ pandu. Aja rahã, aja a'e me'ë rahã, katu tiki. Huryha namõ me'ë, ame'ë ke rehe Tupã hury katu tĩ. A'erehe me'ë tar ym ha namõ amõ me'ë rahã, katu ym. "Mã! Ihë ame'ë ta me'ë te'e" aja ukwaha namõ me'ë rahã, katu ym tĩ. ⁸ Pehë pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ë ke Tupã muwyr ta. "Ma'e ke jande pe emuwyr" aja Tupã namõ pepandu, ame'ë 'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahã, aja te'eha pehë pexoha rehe ma'e ke pehĩ. Amõ we hũ pehëma'e pehĩ ta. Aja rahã, ame'ë ngi har pyrara ixo ame'ë ta pe peme'ë katu. ⁹ Aja riki Tupã je'ëha mujekwa. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Ma'e ima'e ym te ame'ë ta pe Tupã muwyr katu te hũ. Aja te'eha pyrara a'e usak katu ixo" aja riki.

¹⁰ Ma'e ra'ĩ ke amõ jyty m rahã, tyarõ rahã, i'a pehĩ tĩ. Ame'ë ke Tupã muwyr ipe, ame'ëja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu tĩ. Aja pehë pe tĩ. Pehë pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ë ke Tupã upa muwyr ta pehë pe tĩ. Amõ we hũ muwyr ta pehë pe tĩ. Aja rahã, pehëma'e pehũ ta. Aja rahã, ame'ë ngi har ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu te we hũ ta tĩ. ¹¹ Pehëma'e ke heta hũ, aja Tupã muwyr ta pehë pe. Aja te'eha ta. Aja rahã, ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehë pematyr, ame'ë ke jamuhãi jamondo. Aja rahã, pyhyk ame'ë ta pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe. ¹² Pehë peme'ë, ame'ë riki ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Tupã kotyhar ta ima'e ym te rahã,

ame'ë ta pe peme'ë katu ta. Pe, a'eta pyhyk rahã, Tupã pe pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pandu hũ ta. ¹³ Tamatarer pehë pematyr hũ rahã, myrandu katu rehe pehendu katu, aja pemujekwa katu ngã pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ë ke pehendu katu. A'erehe Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja. Ame'ë myrandu katu pepandu pandu katu tĩ. Jundéi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe tamatarer peme'ë katu. Amõ ta pe peme'ë katu tĩ. ¹⁴ A'erehe pehë rehe har Tupã namõ a'eta pandu pandu katu. Pehë rehe a'eta ipy'a katu riki. Pyrara ixo ame'ë ta pe peme'ë katu rahã, katu tiki, aja pehë pe Tupã mujekwa. Aja pehë rehe a'e usak katu te hũ. ¹⁵ Ma'e katu te ame'ë ke amõ te'e me'ë. Marã ka ym hepyha mangaha. Katu te hũ. Aja jande pe Ta'yr ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe mã peja jande japandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki.

10

"Ihë ke Kirisutu mondo" ame'ë rehe har Páu pandu

¹⁻² Ko ihë Páu. (Ihë rehe juru ai ame'ë ta pe apandu apo 'y.) Ihë rehe har ame'ë ta pandu: "Jande namõ Páu ixo rahã, jande ngi a'e kyje, a'erehe hãtã ym pandu. Pepaite ixo rahã, mã hãtã panduha a'e mupinim jande pe" aja amõ ta pandu naĩ. Pesarahã! Katu ame'ë ke jõ Kirisutu ma'ema'e. Wewe katu pandu ngã pe tĩ. Aja pehë pe ihë apandu tar katu tĩ. (A'erehe pehë py'a pemuruwak, aja rahã Kirisutu aja wewe katu pehë pe apandu ta tĩ.) Pehë py'a pemuruwak ym rahã, mã hãtã ihë aje'ë je'ë ta pehë pe. Pesarahã! Ihë rehe juru ai ame'ë ta pe hãtã ihë aje'ë katu, aja akwa katu. (Tupã je'ëha ke japandu rahã, tamatarer hũ japyhyk, aja ame'ë ta pandu naĩ.) Ame'ë ta pe, hãtã ihë aje'ë ta, aja ihë akwa katu. ³ Awa te'e aja jande jaxo tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta namõ kome'ë ywy keruhũ pe jaxo. "Myrandu katu riki te'e" aja amõ ta pandu naĩ. Ame'ë ta je'ëha ke jamukanim rahã, jande je'ëha rupi aja ym jamukanim. ⁴ Pesarahã! Tupã je'ëha rupi ame'ë ta je'ëha ke jamukanim. Pyrãtãha ke a'e muwyr

jande pe. Ame'ë namõ myrandu katu ke putar ym ame'ë ta ukwaha ke jamukanim. Ame'ë ta te'e pandu: "Myrandu katu riki te'e" aja riki. Ame'ë ke Tupãma'e pyrãtãha rupi jamukanim. ⁵ Juehe har Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ë ke amõ ta putar ym. Je'ë je'ë hũ ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta jupe naĩ. Upa ame'ë ke Tupã je'ëha rupi jamukanim. Aja rahã, ame'ë ta ukwaha ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu katu. ⁶ Jande rehe pehendu katu, aja upa pemujekwa jande pe. Aja rahã, jande rehe hendu ym ame'ë ta pe jaje'ë je'ë ta. Ame'ë ta pe jaje'ë ta: "Pehẽ katu ym" aja.

⁷ Pesarahã! "Páu Kirisutu mondo ame'ë ke aja ym a'e" aja amõ ta pandu naĩ. Mã! Ame'ë ta awa rehe jõ usak te'e, aja ixo. Soroka pe jõ usak te'e aja ixo. Pehẽ koty amõ Kirisutu mondo ame'ë ke ixo. Mã! Ehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'e Kirisutu mondo ame'ë ke rahã, ihẽ aja tĩ. ⁸⁻⁹ "Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi ihẽ apandu pandu. Ihẽ ke a'e mondo" aja pehẽ pe ihẽ apandu. Aja ihẽ apandu hũ riki. Ame'ë ngi ihẽ ruxĩ ym. A'e je'ëha rupi pexoha rehe har hãtã ihẽ aje'ë je'ë. Anĩ. Aja ym. Paper pinim ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ame'ë pe pehẽ ke ihẽ amukyje. Anĩ. Aja ym ihẽ aputar tĩ. Kuja aputar. Kirisutu je'ëha rupi pehẽ py'a ke ihẽ amãtã. Aja rahã i'ar koty te we Tupã rehe jõ pehẽ py'a pemapyk katu. Ame'ë ke aputar katu. (A'erehe ihẽ ke Kirisutu mondo.) ¹⁰ Pesarahã! Kuja amõ pandu ta my. "Paper pinim ke Páu muwyr. Hãtã je'ëha ke a'e mupinim. Je'ë je'ë hũ, ame'ë panduha ihĩ. Jande namõ a'e ixo rahã, pitu te'e a'e. A'e je'ëha te reko ym. Je'ëha hãtã ym te riki" aja pandu my. ¹¹ Ame'ë ta kuja ukwa ta me'ë te'e. Pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, paper pinim ihẽ amondo. Ame'ë pe hãtã je'ëha ke ihẽ amupinim. Pe, pehẽ koty aho rahã, juja katu te ta. Ihẽ amupinim, aja pehẽ pe hãtã ihẽ aje'ë je'ë ta kũ. Akyje ym ta ihẽ.

¹² Amõ ta pandu: "Jande riki katu te ame'ë ta ke jande" aja a'eta juehe har ju-pandu. Ame'ë ta aja ihẽ my? Anĩ. Aja: "Ihẽ katu te ihẽ" aja ym ihẽ rehe har akwa akwa axo. A'eta aja ihẽ tĩ, aja ym axo. Juja ym. Ame'ë ta pandu a'eta jupe: "Pesarahã!

Jande jõ riki katu ame'ë ke jama'ema'e. Amõ ta aja ym jaxo. Jande jõ katu" aja a'eta jupe ukwaha. Mã! Ukwaha ym te ame'ë ta ke a'eta. Ka'u te'e ame'ë ta ke a'eta. ¹³ Aja ym ihẽ rehe har ihẽ apandu. "Tupãma'e pyrãtãha namõ myrandu katu apandu" aja apandu. Aja ym rahã, aja ihẽ apandu ym ta tipe.

Amõ amõ hekoha pe ihẽ ke Tupã mondo. Manambe amõ. A'ep jõ myrandu katu ke japandu jaho. Ame'ë hekoha jandema'e parakyha renda, ame'ëja saka. Pe, yman pehẽ koty jande ke Tupã mondo. Jandema'e parakyha renda, ame'ëja saka tĩ. ¹⁴ Pehẽ koty jande ke Tupã mondo. Aja ym rahã: "Tupã je'ëha rupi jajur" aja japandu ym ta tipe. Yman pehẽ rehe jahyk rahã, myrandu katu ke japandu pandu pehẽ pe. Ame'ë myrandu katu japandu rahã, Kirisutu rehe har japandu.

¹⁵ Pesarahã! Ngã pe amõ riki Tupã je'ëha ke mu'e py. Ame'ë raikwer rupi amõ ta oho, pe, pandu: "Jande jõ riki Tupã je'ëha ke jamu'e katu" aja. Aja ym jaxo. Anĩ. Kuja jaxo. Pehẽ koty jande ke Tupã mondo. A'erehe pehẽ ke jamu'e. Aja rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu te we hũ, aja japutar. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã je'ëha pehẽ ke jamu'e katu ta. ¹⁶ Aja upa rahã, pehẽ rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amõ pandu ym, ame'ë ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahã, amõ ta pandu py, ame'ë renda pe haikwer rupi ihẽ aho ym ta. "Ihẽ jõ pehẽ pe Tupã je'ëha ke ihẽ amu'e" aja ym ihẽ apandu ta tĩ.

¹⁷ Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Ihẽ jõ riki ama'ema'e katu" aja amõ pandu tar katu rahã, kuja a'e pandu ta me'ë te'e: "Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ë ke ko. Katu te ame'ë" aja panduha ihĩ. ¹⁸ Jandema'e sawa'e te riki amõ rehe har pandu ta: "A'e katu" aja. Aja rahã, ame'ë ke katu. Juehe har amõ pandu: "Ihẽ katu" aja. Aja rahã, katu aja ym a'e. (A'erehe ihẽ rehe har Tupã pandu: "Nde katu" aja ihẽ aputar. Sawa'e pandu ame'ë ke anĩ. Aputar ym ame'ë ke.)

Mã peja pehẽ ke Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran muka'u te'e ym

¹ (“Katu ame'ẽ ke ihẽ” aja ihẽ apandu rahã) aka'u te'e ame'ẽ ke aja saka ihẽ apandu axo. Mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. ² Pehẽ riki kũjã ixo te'e ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixói te, ame'ẽja saka. Pe, peteĩ sawa'e pe jõ pehẽ ke ihẽ apandu katu, ame'ẽja saka. “Nde pe ihẽ ame'ẽ ta” ame'ẽja saka. Ame'ẽ sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ajyty'ym.) Tupã aja tĩ. Pehẽ rehe jyty'ym tĩ. Aja pehẽ rehe ajyty'ym tĩ. ³ Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Sata tana riki. (Ãjã ramũi a'e.) Pandu katu tipe. Anĩ. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ta my tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ ajumupyai. Muka'u te'e rahã, Kirisutu rehe jõ pehẽ pepy'a katu te, ame'ẽ ke pehijar ta my. ⁴ Pehẽ pe Jesu rehe har jande jamu'e. Amõ kotyhar Jesu rehe har amõ ta mu'e pehẽ pe. Pe, ame'ẽ ta rehe pehẽ ruryha namõ pehendu katu. Katu ym aja. Tupã je'ẽha ke japandu rahã, Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e, aja jete har te ke aja jamujekwa. Apo amõ kotyhar Tupãã rehe har amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke amõ ta pandu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe pehendu katu tĩ. Katu ym aja.

⁵ Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke pehẽ koty ixo apo. “Jande katu te” aja ame'ẽ ta ukwa a'eta jupe naĩ. Anĩ. Ihẽ 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ẽ ta, aja akwa. ⁶ Ma'e pandu katu te hũ ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Anĩ. Tupã rehe har akwa katu te hũ ame'ẽ ke ihẽ, aja jõ ihẽ akwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amujekwa katu. Aja te'eha pehẽ pe ihẽ amujekwa. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta apo my.)

⁷ Myrandu katu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Arahã pehẽ ngi tamatarer ke ihẽ apyhyk ym. A'erehe: “Páu Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja ym a'e” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Pesarahã! Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe

ihẽ aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ẽ pe jõ ihẽma'e ajo'ok katu. Ngãma'e miasu aja ihẽ axo, a'erehe katu ym my? Anĩ. Katu tiki. Aja ihẽ axo. Aja rahã Tupã rehe har pejumu'e katu. Aja katu pehẽ pe.

⁸ Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rahã, amõ ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. Amõ hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi tamatarer ihẽ apyhyk. (Pehẽ ngi anĩ.) Ihẽ pe a'eta te'e me'ẽ me'ẽ. A'erehe ame'ẽ tama'e ke ihẽ amukanim, ame'ẽja saka. (A'erehe ihẽma'e ke upa pehĩ.) A'erehe pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. (Aja pehẽ namõ ma'e ke ihẽ ama'ema'e.) ⁹ Pe, pehẽ namõ ihẽ axo rahã, tamatarer ke ihẽ aputar rahã, pehẽma'e ke ihẽ apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihẽ pe. Upa ihẽ aputar ame'ẽ ke a'eta muwyr. Yman: “Tamatarer ihẽ aputar” aja apandu ym pehẽ pe. Aja yman rahã, apandu ym te ta tĩ. Aja te'eha apandu ym ta.

¹⁰ Kirisutu kotyhar ke ihẽ. A'erehe jete har ke apandu. Kuja. “Myrandu katu ke ihẽ apandu axo rahã, amõma'e tamatarer ke ihẽ apyhyk ym te ta” aja ihẽ akwa. Aja te'e ta ihẽ. Pehẽma'e tamatarer apyhyk ym te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e ihẽ apyhyk ym ta tĩ. (Ngere ywy pe pexo. Korin ok ta aja tĩ. Ngere ywy rehe ihĩ tĩ.) ¹¹ “Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym, a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym” aja amõ ta pandu naĩ tĩ. Anĩ. Aja ym. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ.

¹² Myrandu katu ihẽ apandu rahã, amõma'e tamatarer ihẽ apyhyk ym we ta rĩ. Aja tapijar te'e we ihẽ axo ta rĩ. Aja rahã, amõ Kirisutu mondo ame'ẽ ta kuja: “Páu aja myrandu katu ke japandu” aja marã ka ym panduha. Ame'ẽ ta amõ tama'e tamatarer ke pyhyk riki. A'erehe ihẽ aja: “Ihẽ apyhyk ym” aja marã ka ym panduha. Ame'ẽ ta riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke aja a'eta jupe. ¹³ Ame'ẽ ta Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke aja ym. Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ke a'eta. Te'e a'eta pandu. “Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e” aja te'e a'eta. A'eta rehe amõ usak rahã, ame'ẽ ta Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke a'eta aja riki. Anĩ. Muka'u te'e ngã ke ame'ẽ ta.

¹⁴ Pesarahã! Satana riki jumuruwak. (Ãjã ramũ i a'e.) Tupã je'ẽha rahoha katu te aja a'e jumuruwak. Aja a'e muka'u te'e ngã ke. ¹⁵ A'erehe Satana kotyhar ta jumuruwak riki tĩ. Kuja. "Katu ame'ẽ ta ke jande. Jetehar te ke japandu ngã pe" aja ame'ẽ ta pandu naĩ. Pandu ame'ẽ ta ran, aja ame'ẽ ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngã ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ ta ma'ema'eha, aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran rehe pehendú ym.)

Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja Pãu ixo rahã, a'e ke ngã mupyrara hũ

¹⁶ Ihẽ riki aka'u te'e ame'ẽ ke, aja pehẽ ngi har amõ ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym rahã, katu tiki. Pe, apandu tĩ. "Ihẽ aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ" aja ihẽ rehe har apandu we mi rahã, mã peja: "Pãu ke japutar" aja pepandu. Aja rahã, mu'eharan ta aja saka: "Ihẽ katu" aja ihẽ axo ihẽ jupe. ¹⁷ Ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ym ihẽ apandu. Ihẽma'e je'ẽha rupi apandu. "Ihẽ katu" aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja apandu axo. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendú katu ta my tĩ.) ¹⁸ "Ihẽ katu" aja pandu ame'ẽ ta heta ixo. Awa te'e aja pandu tĩ. A'erehe ihẽ apandu tĩ. "Ihẽ katu" aja ihẽ jupe. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendú katu ta my tĩ.) ¹⁹ Pehẽ pekwa katu te aja pekwha pehẽ jupe. Mã! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e ame'ẽ ta katu aja pekwha. Pe, ame'ẽ ta rehe pehendú katu. (Aja rahã, mã peja ihẽ rehe pehendú katu tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo tĩ.)

²⁰ Pehẽ ke amõ koty koty mondo ame'ẽ ta rehe har pepandu: "Mã peja pexo" aja. Pehẽma'e ke te'e pyhyk rahõ ame'ẽ ta rehe har: "Mã peja peraho" aja tĩ. Pehẽ ke a'eta muka'u te'e tĩ. "Mã peja" aja pepandu tĩ. "Jaxer ai ame'ẽ ta ke pehẽ" aja a'eta ukwaha pehẽ rehe har. "Mã peja" aja pepandu tĩ. Pehẽ ke a'eta nupã, aja pehẽ jaxer aja a'eta ukwaha. Pe, pepandu: "Mã peja" aja. ²¹ Mã! Ame'ẽ ta ma'ema'eha aja ihẽ ama'e ym. Ihẽ ruxĩ ingi, a'erehe ihẽ ama'e ym riki. A'erehe ihẽ pitu te'e, aja

amõ ta ukwaha naĩ. Mã! Je'ẽha te areko ym ihẽ, aja a'eta ukwaha naĩ tĩ.

Ma'e ke rehe har: "Mã! Katu te" aja amõ pandu tar katu rahã, ihẽ aja tĩ. "Katu te" aja ihẽ rehe har apandu. Aja rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe har. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendú katu ta my tĩ.) ²² Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran jundéu awa ta ke my? Ihẽ aja tĩ. Jundéu awa ke ihẽ tĩ. Ame'ẽ ta Amarã rainõ ta ke my? Ihẽ aja tĩ. Amarã rainõ ke ihẽ tĩ. ²³ Kirisutuma'e parakyha ke ame'ẽ ta my? Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ riki Kirisutuma'e parakyha ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.) Aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe har. Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran 'ar koty te we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ ke amõ ta pirok hũ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we tate ihẽ amanõ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁴ So'o pিরer pe ihẽ ke jundéu ta awama'e kapitã ta nupã hũ. Kuja, 39 hetaha ihẽ kupe rupi nupã. Aja kuja hetaha. Awa po wajar peteĩhar upa aja riki. ²⁵ Homa awa ta ihẽ ke nupã tĩ. Myra ra'yr pe nupã. Ame'ẽ kuja hetaha, mahapyr. Peteĩhar ihẽ rehe parahy ame'ẽ ta ita ombor. Ihẽ ke japi tipe. Tate ihẽ ke jukwa. Jarusu keruhũ pe ihẽ aho axo rahã, jarusu keruhũ ke y kotok keruhũ upa mupẽpen. Mahapyrihar aja ihẽ axo. Amõ rahã, y pe ihẽ axo. Aja te'e pytun oho. Aja te'e xu'em oho tĩ. Tate ihẽ ke y jukwa. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁶ Amõ amõ hekoha pe ihẽ awata aho rahã, pyrara ihẽ axo. Y tiha ame'ẽ tate ihẽ ke jukwa. Ma'e mukanĩha ta tate ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ ke jundéu awa ta tate jukwa tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tate jukwa ihẽ ke tĩ. Ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ka'a rupi ihẽ awata axo rahã, pyrara ihẽ axo tĩ. Y ramũ i aha aho rahã, tate y ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ran ihẽ ke mupyrara tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁷ Ihẽ aparaky te hũ. Ihẽ re'õ te ihẽ axo

tĩ. Pyrara ihẽ axo, a'erehe amõ amõ rahã, ihẽ aker ym. Myahy hũ ihẽ axo tĩ. Ma'e ke ihẽ a'u ame'ẽ ke amõ amõ rahã nixói te. Pyrara ihẽ axo tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽ akeriha renda nixói te tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽma'e mundeha nixói tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁸ Amõ we tĩ. Wera rahã pame katu te Jesu kotyhar ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. Amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. (Jurujar katuha ke hijar my, ame'ẽ rehe ajumupyai hũ axo.) ²⁹ Jesu kotyhar riki Tupã rehe jõ ipy'a mapyk wan rahã, ihẽ apyai tĩ. Pe, amõ rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ihẽ apyai te hũ tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

³⁰ “Ihẽ katu te” aja ihẽ jupe apandu ta me'ẽ te'e rahã, ihẽ riki pitu te'e aja ihẽ amujekwa ta. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu katu ta. ³¹ Ihẽ te'e apandu ym, aja Tupã ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhũ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e. Pesarahã! Te'e apandu ym ihẽ. ³² Ndama ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke kapitã pyhyk ta tipe. Arahã Are riki kapitã keruhũ. Harõha ta pe kapitã pandu: “Ok ta rukwen keruhũ rehe peharõ. A'ep Páu ke pepyhyk” aja riki. ³³ Anĩ. Ihẽ ke a'eta pyhyk ym. Ok ta kurar ngi ihẽ ke ihẽ rehe katu ame'ẽ ta mujy mondo. Wasãkãran keruhũ pe mujy mondo. Kurar soroka rupi mujy mondo. (Aja ihẽ ajan aho ingi. Aja ihẽ pitu te'e, aja ihẽ amujekwa ngã pe.)

12

Páu pe ma'e ke Tupã mujekwa

¹ “Ihẽ katu te” aja apandu ihẽ jupe rahã, katu ym aja akwa. Anĩ. (Pehẽ koty Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ẽ ta usak hũ, aja pandu.) A'erehe: “Katu te” aja ame'ẽ ta ukwaha jupe naĩ. A'erehe aja ihẽ tĩ. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e sawa'e te mujekwa ihẽ pe. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. ² Yman ywa pe ihẽ ke Tupã raho. Ywa te hũ, aja akwaha. Yman

riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihẽ ke a'e raho te my? Ihẽ keraiha aja ihẽ asak my? Ame'ẽ ke Tupã jõ riki ukwa katu. Ihẽ akwa ym. ³ Kuja. Pahar Tupã ixo ame'ẽ pe ihẽ ke a'e raho. Ame'ẽ ke jetehar te my? Ihẽ akwa ym. Ihẽ keraiha aja ihẽ asak my? Ame'ẽ ke Tupã jõ ukwa katu, aja apandu tĩ. ⁴ A'ep ma'e ke ihẽ ahendu. Ame'ẽ rehe har marã ka ym amõ pe ihẽ apanduha. Je'ẽha nixói. Ihẽ ahendu ame'ẽ ke amõ pe apandu ym ta me'ẽ te'e. “Emujekwa ym ngã pe” aja ihẽ pe a'e pandu. ⁵ Ma'e ke ihẽ ahendu, a'erehe: “Ihẽ katu te” aja akwa ihẽ jupe. Ihẽ rehe har: “Katu te” aja ym apandu. Ihẽ pitu te'e, ame'ẽ rehe har jõ ihẽ apandu katu. ⁶ “Ywa pe ihẽ asak aho” aja ihẽ apandu rahã: “Mã! Ka'u te'e ame'ẽ ke a'e” aja ihẽ rehe har apandu ta my. Anĩ. Jete ihẽ apandu, a'erehe aka'u te'e aja ym ihẽ. Ywa pe ihẽ asak aho, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym ta. Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ama'ema'eha ke rehe amõ usak. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu tĩ. A'erehe ihẽ rehe har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja ukwa katu.)

⁷ Mãte hũ katu ame'ẽ ke ihẽ asak, a'erehe: “Ihẽ katu te” aja ihẽ axo my? Anĩ. Aja Tupã putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ẽ ke ihẽ pe a'e muwyr. Ame'ẽ riki Satanama'e je'ẽha rahoha, aja saka. (Ãjã ramũi a'e.) A'e riki ihẽ ke mahy, ame'ẽja saka. Aja rahã: “Ihẽ katu te” aja ym ihẽ akwa akwa axo. ⁸ Ame'ẽ ahyha rehe har Tupã namõ ihẽ apandu. Mahapyr ihẽ apandu: “Ihẽ ngi ahyha ke emukanim” aja apandu ipe. ⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Amukanim ym ta. Nde rehe ihẽ apy'a katu te. Ame'ẽ jõ riki katu. Ame'ẽ ke a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde eremujekwa katu ngã pe — aja Tupã ihẽ pe.

A'erehe: “Ihẽ pyrãtã ym” aja ihẽ apandu katu ngã pe. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ihẽ namõ ixo. A'erehe ihẽ rury katu te. ¹⁰ Ihẽ pitu te'e rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo. Ihẽ rehe amõ ta juru ai rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Ihẽ apyrara rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Mãte ihẽ akwaha aja rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Upa ame'ẽja rahã, ihẽ rury

katu. Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe ihē rury katu ihē axo. Ihē pitu te'e rahā, Kirisutuma'e pyrātāha ke ihē amujekwa katu ngā pe, a'erehe ihē rury katu ihē axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

¹¹ “Ihē katu te” aja ihē rehe har ihē apandu rahā, aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo. Ame'ē ke pehē riki ihē ke pemupandu, ame'ēja saka. “Páu katu te” aja pehē riki pepandu ta me'ē te'e tī. “Ihē katu te” aja ym ihē akwa. Pehē koty Kirisutu mondo ame'ē ta ran ixo. Ame'ē ta riki: “Katu te hū” aja pekwha naī. Ame'ē ta wyr koty te we ihē katuha aja ym ihē axo. (Jande juja katu te jande tī. A'erehe aka'u te'e ame'ē ke ihē aja ihē axo.) ¹² Pehē namō ihē axo rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Tupāma'e pyrātāha namō ihē ama'ema'e hū. A'erehe ihē riki Kirisutu mondo ame'ē ke aja amujekwa pehē pe. Ihē ke amō ta mahy rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. Aja Tupāma'e pyrātāha namō ihē ama'ema'e hū. Aja rahā, ihē riki Kirisutu mondo ame'ē ke ihē aja amujekwa pehē pe tī. ¹³ Amō ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta wyr koty te we pehē katuha my? Anī. Aja ym riki. Pe, kuja jō pema'e ym. Pehē pe tamatarer ke ihē apandu ym. Pehē ngī apyhyk ym. Ame'ē jō. A'erehe: “Mā! Páu rehe Korin ok ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ē ym ipe” aja amō ta ukwha naī. A'erehe pehē ruxī ingi my? Mā! Ame'ē ke ihē ama'eha, aja saka. A'erehe ihē apyai tī. Mā peja ihē rehe pehē py'a pemujywywyr katu.

¹⁴ Apo pehē rehe ihē asak tar katu tī. “Ihē asak ta aho” aja apandu ihē jupe. Mahapyrihar ke ame'ē. Ahyk rahā, pehē pe tamatarer ke ihē apandu ym ta tī. Ame'ē ke ihē aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe pehendu katu. Ame'ē ke ihē aputar katu. Pesarahā! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e, aja ym. Ipái ta riki ta'yn ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Ta'yn ta aja pehē. Ihē riki pehē pái aja tī. A'erehe pehē pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe ta'yn ta usak katu, aja ym ta. ¹⁵ Upa katu te ihēma'e ke ihē rury katuha namō pehē pe ihē ame'ē ta riki. Aja pehē py'a amātā ta. Jete! Upa ihēma'e pyrātāha namō ma'e ke ihē ama'ema'e ta. Aja pehē py'a ke

amātā ta tī. Mā! Aja pehē rehe ihē apy'a katu te hū. Aja rahā iwyr koty te we ihē rehe pepy'a my?

¹⁶ Ihē aja pepandu apo: “Jete. Jande pe tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym” aja. Pehē ngi har amō ta pandu my: “Anī. Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e ke pyhyk. Amō riki pyhyk ipe” aja naī. ¹⁷ Myja me'ē pehēma'e ke ihē apyhyk my? Myrandu rahoha ke pehē koty ihē amondo. Ame'ē ta riki pehēma'e ke pyhyk my? Anī riki. ¹⁸ Tit pe ihē apandu te hū: “Korin ok ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho” aja. Amō jande mu ke inamō ihē amondo tī. Pehēma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my? Anī. A'e pyhyk ym tī. Ihē aja Tit tī. Pyhyk ym tī. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Ihē aja a'e ixoha katu tī.

¹⁹ “Jande riki katu” aja jande rehe har japandu pandu rahā, katu jande rehe har pekwa, aja japutar my? Anī. Aja ym japutar. Jande rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē rehe japy'a katu. Pesarahā! Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ēha rupi pehē pe japandu katu. Upa jande jama'eha namō pehē py'a ke jamātā katu.

²⁰ Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō kotyhar pexoha aja ihē akwa ta my. Ihē aputar, aja ym pexo, ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pe, peputar, aja ym ihē axo my. Amō kotyhar ihē axoha aja pekwa ta my. Pehē rehe ahyk rahā, peje'ē je'ē hū pehē jupe aja ihē akwa ta my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Ame'ē rehe ihē ajumupyai ta. Amō amō ta rehe pejyty'ym, ame'ē rehe ajumupyai ta tī. Pahar peparahy ngā rehe. Pehē pekyty'ym ngā rehe my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Amō ta rehe pehē juru ai my. Amō ta rehe har katu ym pepandu my. “Katu te jande” aja jō pekwa pehē juehe har my. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar rahā, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ē ihē akwa ta my. Aja rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta pehē pe. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. ²¹ Amō rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, pehē ke ihē amupyrara ta my. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pehē ke amupyrara rahā, ihē ke Tupā muhuxī, ame'ēja saka. Katu pehē rehe har ihē apandu, a'erehe ihē ruxī ta.

Yman amō ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Mā! Katu ym! Ame'ē ngi ipy'a ke ame'ē ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ame'ē ta rehe ihē asak rahā, ihē ajixi'u ta.

13

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ē hū

¹ Pehē rehe asak ta aho tī. Mahapyrihar ke apo. (A'erehe peta kŷ.) Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Amō rehe har peteī pandu: ‘Nde riki ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Asak riki' aja. Peteī usak ehe rahā, pehendu ym ehe. Mokōi riki usak ehe rahā, ame'ē mokōihar ta rehe pehendu katu. Mokōihar ta 'ar koty te we usak ehe rahā, ame'ē ta rehe pehendu katu tī’” aja panduha ihī.

A'erehe pehē rehe ahyk rahā, usak ame'ē ta rehe ihē ahendu ta. ² Yman mokōihar pehē namō ihē axo rahā, ihē apandu pehē pe: “Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihē amupyrara ta” aja. Aja yman ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ta pe ihē apandu. Apo pehē namō ihē axo ym. Ihē apandu katu tī. Amō rahā, pehē namō ihē axo rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ma'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ē je'ē hū ta ngā pe tī. ³ Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu, aja pekwa tar katu. Ihē ahyk rahā, ame'ē ke upa katu te amujekwa ta. Kirisutu pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Pehē ke a'e mupyrara rahā, a'e pyrātā te hū aja a'e mujekwa ta pehē pe. (Aja ihē tī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja amujekwa ta pehē pe.)

⁴ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō rahā, a'e pitu te'e aja ngā ukwaha naī. A'e ixuwe katu te hū apo 'y. Ima'e pyrātāha namō Tupā mukwera katu muhem. Jande aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pitu te'e aja ngā ukwaha naī tī. Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. Ame'ē ke pehē pe jamujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu je'ēha rupi pehē ke jamupyrara katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja jamujekwa ta pehē pe tī.)

⁵ Jetehar te Tupā rehe pejuru jar katu my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Kirisutu rehe pejuru jar katu my? Pejuru jar ym my? Ame'ē ke pehē jō pekwa katu. Pehē py'a rehe Jesu Kirisutu ihī ym rahā, jaxer ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu. ⁶ Jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja pekwa katu ame'ē ke japutar. ⁷ Tupā namō japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ē ke a'eta ma'ema'e ym ta” aja jande inamō. Aja japandu ipe rahā, jetehar pehē ke jamu'e aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anī. Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe Tupā namō japandu pandu pehē rehe har. “Jetehar ym Páu ta mu'e” aja amō ta ukwa naī. Anī. Pexoha katu aja japutar katu rī. ⁸ Jetehar te ke Tupā mujekwa, ame'ē ke japandu ta me'ē te'e. Ame'ē ke jō jamu'e ta me'ē te'e.

⁹ Jande pitu te'e aja jaxo rahā, jande rury katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahā, pehē ke jamupyrara ym ta riki. Pehē pyrātā, aja pexo rahā, pexoha ke pemukatu ta, a'erehe jande rury katu tī. A'erehe Tupā pe japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, upa mukatu ta” aja inamō japandu. ¹⁰ A'erehe pehē namō ihē axo ym rahā, kome'ē paper pinim ke ihē amondo pehē pe. (Aja rahā, pehē pexoha ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē ym ta me'ē te'e. Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi pehē pe hātā ihē apandu ym ta me'ē te'e. Ihē pe a'e pandu: “Ihē je'ēha rupi epandu eho” aja. (A'erehe a'e mondo ame'ē ke ihē.) A'e je'ēha rupi pehē py'a ke ihē amātā tar katu. Aja rahā, pehē py'a ke pemoī moī katu ta ehe. A'e je'ēha rupi hātā pehē pe ihē apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Páu mondo

¹¹ Ihē mu ta! Pehē rury katu pexo! Pehē pexoha ke pemukatu. Ihē amupinim ame'ē ke rehe pehendu katu. Peteīhar aja pexo katu pehē juehe. Pejumai ym ha namō pexo katu. Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Pehē py'a ke a'e muhury katu tī.

¹² Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe, aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemu-jekwa katu ngã pe. Se ihẽ namõ Tupã kotyhar ta ixo. Pehẽ pe ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo.

¹³⁻¹⁴ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja Tupã'ã namõ pehẽ juehe katu pexo tĩ.

Upa.

Ngara ywy pe har ta pe Páú mupinim

Hom ok ta pe Páú ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta amõ koty ukwa apo 'y. "Jesu rehe jurujar katu, ame'ë a'ewan ym we rĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ipirer ke jupã ta me'ë te'e tĩ" aja amõ ta mu'e naĩ.

"Aja ym" aja Páú mujekwa katu. "Jesu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu. Ame'ë jõ katu te" aja Páú mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páú pandu.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe

Paper pinim ke Páú mondo

¹ Ihë Páú. "Myrandu katu ebandu eho" aja ihë pe pandu ym awa. Aja ihë ke amõ mu'am ym tĩ. Jesu Kirisutu riki pandu: "Myrandu katu ebandu eho" aja ihë pe. Aja Tupã, jande pái keruhũ pandu tĩ. A'e riki Jesu ke manõha ngi mukwera katu muhem.

² Pehë riki ngara ywy pe har ta ke pehë. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Pehë pe katuha ihë amondo axo tĩ. Se ihë namõ ixo ame'ë ta katuha mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihë mu ta aja a'eta.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e ixo apo rĩ. Ame'ë ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: "Ame'ë muhepyha rehe ihë atu amanõ ta" aja. Ame'ë ke Tupã, jande pái keruhũ putar. A'erehe a'e putar ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e katu. ⁵ Mã peja Tupã rehe har

katu japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Myrandu katu te ame'ë rehe har

⁶ (Mã! Amõ kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihë apyai! Mã pahar Tupã ke pehijar pexo. Tupã riki pehë pe pandu: "Pehë rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehë ke ihë amuhã katu ta" aja pehë pe Tupã pandu. Tupã ke pehijar pexo apo tĩ. Pe, amõ kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tĩ. Katu ym aja. ⁷ Pesarahã! Pehë ke amõ ta muka'u te'e ixo. (Aja ihë ahendu. A'erehe: "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë rehe har ihë riki apandu tĩ, aja amõ ta pandu naĩ.) "Amõ kotyhar myrandu katu" ame'ë ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihë apandu rahã, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ë myrandu katu ke amõ koty amõ ta muruwak tar katu ixo. (Ihë anĩ.) ⁸ Myrandu katu ke pehë pe japandu. Apo: "Amõ kotyhar myrandu katu ke" pehë pe japandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe jande jaho. Jete. "Amõ kotyhar myrandu katu ke" ywa pe har Tupã je'ëha rahoha pandu uwyr rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho tĩ. Aja te'e ta ixo. ⁹ Myrandu katu rehe pejurujar katu. Anĩ. Apo amõ kotyhar myrandu katu ke pehë pe amõ pandu rahã, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo amõ we ihë apandu tĩ. Amõ kotyhar myrandu katu pandu ame'ë ke, mã peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

¹⁰ Aja me'ë ihë apandu rahã: "Páú katu" aja amõ ta pandu ame'ë ke ihë aputar my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki pandu: "Páú katu." Ame'ë ke ihë aputar. Amõ ta ke ihë amuhury tar ym axo. Amõ ta ke amuhury tar katu axo rahã, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihë.

Jesu riki ihë ke mondo

¹¹ Ihë mu ta! (Pehë ngi har amõ ta pandu: "Páú ke Jesu mondo ym" aja pandu naĩ.) Pehë pe ihë amujekwa katu ta. Kuja. Myrandu katu ke ihë apandu pandu. Ame'ë ke ipy'a rupi amõ ukwa ukwa ame'ë

ke my? Anĩ. Aja ym riki. ¹² Myrandu katu ke ihẽ pe amõ mujekwa ym. Ihẽ ke amõ mu'e ym tĩ. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihẽ pe mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.)

¹³ Yman ihẽ axoha ke pehẽ pe amõ ta pandu. Arahã jundéu awa ta aja Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ. Kuja ihẽ axoha ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara hũ axo rĩ. Ame'ẽ ta rehe apyrara ym ihẽ asak. Ame'ẽ ta ke ihẽ amai hũ tĩ. ¹⁴ Jundéu awa ta aja Tupã rehe ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ. Amõ ta riki ihẽ aja tamũiha a'eta tĩ. Juja tamũiha. "Ame'ẽ ta 'ar koty te we Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu" aja akwa. Jande ramũi ta ukwaha ke rehe amõ ta 'ar koty te we ihẽ ahendu katu.

¹⁵ Anĩ. (Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara rahã:) "Mã peja ym" aja Tupã pandu ihẽ pe. Pe, ihẽ rehe a'e ipy'a katu. Ihẽ mõi pusu ngi ihẽ a'ar ym rahã we a'e pandu: "Ihẽma'e wan ta a'e. Ihẽma'e parakyha wan ta" aja riki a'e ukwa. ¹⁶ Tupã kuja ukwa tĩ: "Páu pe ihẽ ra'yr rehe har ihẽ amujekwa ta" aja tĩ. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.) Ihẽ pe Tupã mujekwa rahã, amõ sawa'e pe ihẽ apandu ym aho. "Myja me'ẽ riki myrandu katu ke" aja ihẽ apandu ym aho. ¹⁷ Jete! Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho ym tĩ. A'ep Jesu mondo py ame'ẽ ta ixo. A'eta rehe ihẽ asak ym aho. Kuja ihẽ axo. Pahar Ara ywy pe ihẽ aho. (A'ep Jesu rehe har ihẽ ajumu'e inamõ.) A'engi Ndama ok ta pe ihẽ ajwyr aho. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe.) ¹⁸ Heta jahy kanim, kuja, tirĩ ta i séi (36) hetaha kanim rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Petu rehe ihẽ asak aho. Inamõ ihẽ apyta. Awa py peteĩ upa ihẽ aker a'ep. ¹⁹ Tian rehe ihẽ asak tĩ. Jandema'e sawa'e te mu ke a'e. Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak ym te. Ame'ẽ mokõihar rehe jõ ihẽ asak, ko Petu. Amõ Tian.

²⁰ Upa ihẽ apandu ramõ jete har te ke. Te'eha ihẽ apandu ym. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²¹ A'engi amõ amõ ta renda rupi ihẽ aho. Si ywy pe amõ ta henda ihĩ. Sírĩ ywy pe aja tĩ. Henda ihĩ tĩ. Ame'ẽ ta rupi ihẽ aho.

²² Jundéi ywy rupi ihẽ aho ym. A'erehe a'ep pe har ta ukwa ym ihẽ rehe har. Jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Usak ym te ihẽ rehe. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu ame'ẽ ke a'ep pe har ta ukwa ym tĩ. ²³ Amõ ta pandu ame'ẽ ke rehe jõ a'ep pe har ta hendu. Kuja ihẽ rehe har amõ ta pandu: "Jande ke sawa'e mupyrara hũ. Yman jurujar katuha ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hũ tipe. Anĩ. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y aja a'e pandu pandu ixo riki" aja ihẽ rehe har amõ ta pandu. ²⁴ Apo Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu axo. (A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'erehe Tupã rehe har katu a'eta pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã rehe har.

2

Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta rehe asak aho

¹ Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho rahã, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ ajwyr aho tĩ. Manambe namõ ihẽ aho tĩ. Tit ke ihẽ araho tĩ. ² "Jerusarẽ ok ta pe eho" aja ihẽ pe Tupã mujekwa, a'erehe a'ep ihẽ aho. A'ep tamũi ta namõ jõ ihẽ apandu pandu. Tamũi ta riki Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ke myja me'ẽ ihẽ apandu my. Ame'ẽ ke tamũi ta pe ihẽ amujekwa aho. A'erehe a'ep ihẽ aho. Yman Tupã pe ihẽ aparaky axo. Apo ihẽ aparaky we rĩ. Myrandu katu ihẽ apandu pandu ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. Ame'ẽ ke jaxer, aja tamũi ta ukwa, aja ihẽ aputar ym. (Ame'ẽ rehe: "Katu" aja tamũi ta pandu, ame'ẽ ke ihẽ aputar katu.) A'erehe tamũi ta pe ihẽ amujekwa aho.

³ Tit riki ihẽ namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ym ame'ẽ ke a'e. Ngere awa ke a'e. "Mã peja ehe ihĩ ame'ẽ pírer ke jupã" aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupã rahã, jundéu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.) ⁴ Pe, amõ sawa'e ta ixo. A'eta pandu tipe: "Nde pírer ke ejupã" aja Tit pe. A'eta te'e pandu a'eta juehe har: "Jesu rehe jajurujar katu. Pehẽ mu ke jande" aja riki. Pe, jande namõ a'eta jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr. Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe

ymanihar jundéu awa ta je'êha rehe jahendu ym apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupã ym.) Ame'ê ke a'eta ukwa uwyr. “Ymanihar jundéu awa ta je'êha rehe pehendu katu ta me'ê te'e tĩ” aja pandu tipe. Ame'ê ke a'eta manga tipe. ⁵ A'eta pandu ame'ê ke rehe jahendu ym te 'y. Aja rahã, myrandu katu te ame'ê ke pehẽ pe japandu katu te we rĩ. (Ame'ê ke ymanihar jundéu awa je'êha namõ jamupara ym te.)

⁶ A'ep kapitã ta ixo, Jerusarẽ ok ta pe. (Myja me'ê sawa'e ta my. “Kapitã ta” aja me'ê ihẽ apandu. Kapitã rahã, katu ihẽ pe. Kapitã ym rahã, katu ihẽ pe tĩ. Ipy'a rehe Tupã usak katu. Aja amõ rehe har a'e riki ukwa katu.) Ame'ê kapitã ta amõ we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihẽ pe. “Katu myrandu katu nde erepandu ame'ê ke nde” aja ihẽ pe a'eta pandu. ⁷ Kuja a'eta ukwa. Ihẽ riki jundéu awa aja ym ame'ê ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ê parakyha ke ihẽ pe Tupã me'ê, ame'êja saka. Aja kapitã ta ukwa. Petu aja tĩ. A'e riki jundéu awa ta pe myrandu katu ke a'e pandu pandu. Ame'ê parakyha ke Tupã me'ê ipe tĩ. ⁸ Jundéu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Petu aja ihẽ pe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ê ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu axo rahã, pyrãtãha ke ihẽ pe Tupã muwyr tĩ. (A'erehe Jesu mondo ame'ê ke ihẽ, aja amujekwa katu.)

⁹ Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. Petu aja tĩ. Juã aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ê ta pe jõ myrandu katu ke ihẽ riki apandu aho. Ame'ê parakyha ke Tupã me'ê ihẽ pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihẽ po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihẽ ngi. Manambe po ke aja tĩ. (Aja rahã, a'eta aja ihẽ tĩ. Manambe namõ tĩ. Tupã je'êha pandu ame'ê ta ke jande tĩ, aja ngã pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ê ke ihẽ tĩ, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupã je'êha pandu ame'ê ta ke jande. Jande johu japandu jande jupe: “Petu ta jundéu awa ta pe Tupã je'êha pandu pandu ta. Manambe namõ Pãu jundéu awa aja ym ame'ê ta pe pandu pandu ta” aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe.

¹⁰ Kuja jõ Petu ta putar katu. Jerusarẽ ok ta pe ma'e ke ima'e ym te ame'ê ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ê ta tĩ. Ame'ê ta rehe Manambe namõ ihẽ apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahã, ame'ê ta pe ma'e ke jame'ê katu ta, aja jamujekwa.) Aja me'ê ihẽ ama'ema'e tar katu te hũ ihẽ tĩ.

Petu pe ihẽ aje'ê je'ê hũ

¹¹ Antioki ok ta pe Petu uwyr rahã, hetaha ta ruwa koty ihẽ aje'ê je'ê hũ ipe. Katu ym a'e ma'eha. (Amõ jundéu awa aja ym ame'ê ta jande mu. Ame'ê ta ke Petu muka'u te'e. Katu ym aja.) A'erehe ihẽ aje'ê je'ê hũ ipe. (Kuja a'e ma'eha.) ¹² Petu ixo, ame'ê ok ta pe sawa'e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame'ê ta uhyk ym rahã we jundéu awa aja ym ame'ê ta namõ Petu ma'e ke u'u uĩ. Jurujar katu ame'ê ta ke a'eta. Imu ta ke a'eta tĩ. Ame'ê ta namõ Petu u'u uĩ. Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame'ê ta uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ê ta ke Petu hijar oho. A'eta namõ ma'e ke u'u ym apo 'y. Uhyk ame'ê ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame'ê ta jundéu awa aja ym ame'ê ta pিরer ke jupã aja a'eta putar. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke a'eta tĩ, aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ngã rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ê ta ngi Petu kyje, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ê ta ke a'e hijar. U'u ym ma'e ke apo 'y. ¹³ A'e aja amõ ta tĩ. Kyje tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta tĩ. Ipirer jupã ame'ê ke putar ame'ê ta ngi a'eta kyje tĩ. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ê ta namõ u'u ym 'y. Mã! Jete! Manambe aja tĩ. Kyje a'e tĩ. ¹⁴ Pesarahã! Myrandu katu ke ukwa katu rahã, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame'ê ke ihẽ akwa rahã, hetaha ta ruwa koty Petu pe ihẽ apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame'ê ta aja nde erexo ramõ. A'eta namõ upa katu te ma'e ke nde ere'u ereĩ. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma'e ke u'u ym. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ê ta pe: “Mã peja jundéu awa ta aja pexo katu” aja ym epandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihẽ aje'ê je'ê riki.

(Aja rahã, Petu aja Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa katu. A'erehe Petu pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ katu ihẽ.)

Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu

¹⁵ Jete! Jande mãi pusu ngi jande ja'ar rahã, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ym jaxo. Ame'ẽ ta riki: “Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke” aja jundéu awa ta ukwaha. Ame'ẽ ta aja ym jaxo aja jakwa katu. ¹⁶ Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame'ẽ pe Tupã pandu.

Aja jakwa katu. Moise je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu. A'erehe Tupã pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jande pe Tupã pandu.

Jete! Moise je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te ta. ¹⁷ Pesarahã! Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa rahã, kuja pandu my: “Mã! Katu ym. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ” aja pandu naĩ. Aja rahã, Kirisutu pandu: “Mã peja peka'u te'eha ke pema'e” aja saka my? Anĩ te riki. Aja Kirisutu pandu ym te. ¹⁸ “Moise je'ẽha rehe ehendu ym” aja ihẽ apandu kwe. Pe, apo: “Ame'ẽ rehe ehendu katu” aja ihẽ apandu rahã, ihẽ je'ẽha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja ihẽ. Katu ym aja. A'erehe: “Moise je'ẽha rehe ehendu katu” aja apandu ym te. ¹⁹ A'erehe Moise je'ẽha rehe ihẽ ahendu ym te. Ihẽ

amanõ ame'ẽja saka ihẽ axo. Aja rahã, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupãma'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e katu. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ rahã, inamõ ihẽ ke ngã jukwa, ame'ẽja saka riki. Ihẽ amanõ, ame'ẽja saka. ²⁰ Aja rahã, apo se ihẽ axo rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e.) Kirisutu riki ihẽ py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe se ihẽ axo rahã, Tupã ra'yr rehe ihẽ tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu axo. Ihẽ rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihẽ ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. ²¹ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe. “Aja ym” aja ihẽ apandu ym te. Pesarahã! Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ta tipe rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu te'e manõ, ame'ẽja saka. Jaxer tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

3

Moise je'ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e

¹ Ngara ywy pe har ta! Mã! Pehẽ riki peka'u te'e pehẽ! Pehẽ ke amõ muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu manõ. Ame'ẽ ke pehẽ pe jamujekwa katu te riki. Pehẽ ruwa koty jamujekwa katu te pehẽ pe. ² Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Moise je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahã riki I'ã ke Tupã muwyr pehẽ py'a rehe. ³ Mã! Peka'u te'e pexo rahã, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, I'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ pexo kwe rĩ. Anĩ. Apo pehẽma'e pyrãtãha namõ jõ pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja. ⁴ Mã! Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara riki. Ame'ẽ ke mupitu te'e pehẽ ke my? Anĩ. Pehẽ py'a ke mãtã riki. ⁵ Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr rahã, pehẽ pyter pe pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Moise

je'ēha rehe pehendu katu, a'erehe aja me'ē katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu my? Anī. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu rehe pehendu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e katu.

Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu

⁶ Amarā rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupā paper rehe panduha ihī. Kuja. Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. A'erehe ehe har Tupā pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarā rehe har pandu.

⁷ A'erehe Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta riki Amarā rainō te, ame'ēja saka. Aja mā peja pekwa katu pexo. ⁸ Yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ma'e ke uhyk ym rī, ame'ē ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupā rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta, a'erehe Tupā pandu ta:

—Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe — aja jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe har Tupā pandu ta.

Ame'ē ke uhyk ym rī. Pe, Tupā je'ēha rehe amō mujekwa. A'erehe myrandu katu ke Amarā pe Tupā pandu, ame'ē ke amō mupinim. Kuja Tupā pandu Amarā pe:

—Ihē apandu ame'ē ke rehe nde erejurujar katu. A'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ihē asak katu ta — aja Amarā pe Tupā pandu.

(“Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta” aja pandu rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta tī. Jundéu awa ta aja tī. Upa katu te riki, aja mujekwa katu.) ⁹ Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke Tupā me'ē me'ē katu ipe. Amarā aja amō ta tī. Upa Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta tī. Amarā aja a'eta rehe Tupā usak katu ta tī.

Jandema'e pyrātāha namō jaxo rahā, japyrara jaxo

¹⁰ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Upa katu te Moise mupinim ame'ē ke rehe aja te'eha amō hendu ym rahā, mā peja a'e ke Tupā mupyrara” aja panduha ihī.

A'erehe Moise je'ēha rehe amō ta hendu katu. Aja a'eta ixo. (Marā ka ym upa katu te hendu katuha ehe.) Aja rahā Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta. ¹¹ Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, marā ka ym Tupā panduha ehe har: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Aja Tupā je'ēha rehe panduha mujekwa katu jande pe. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Tupā rehe amō jurujar katu, a'erehe Tupā pandu ehe har: ‘A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja ehe har Tupā pandu. Aja rahā, ame'ē riki uhā te hū ta.”

¹² Tupā koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe Moise je'ēha rehe pehendu katu. Aja rahā, Tupā rehe pejurujar ym ta me'ē te'e. Moise je'ēha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ē te'e jō. Aja rahā, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Moise je'ēha mujekwa, aja me'ē upa katu te amō ma'ema'e rahā, a'e ixo katu te hū ta” aja panduha ihī. (Anī. Upa katu te ma'ema'e ame'ē ta nixói te.)

¹³ Pesarahā! Upa katu te Moise je'ēha rehe amō hendu ym rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ēja saka. A'e manō rahā, upa katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande ke Tupā mupyrara ta tipe rahā, Kirisutu ke a'e mupyrara. A'erehe Tupā mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ēja saka. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Tupā mupyrara ame'ē ke myra rehe emuxiko e'am” aja panduha ihī.

¹⁴ Kirisutu ke Tupā mupyrara. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe Tupā usak katu. Amarā pe Tupā pandu katu. “Ihē rehe nde erejurujar katu, a'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ihē asak katu ta” aja Amarā pe. Aja jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe Tupā usak katu tī. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupā usak katu tī. Aja jande tī. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr. Tupā manga katu, aja a'e muwyr.

Tupā manga katu ame'ē rehe har

¹⁵ Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu ta. Apo amō ta ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har ihē amujekwa ta pehē pe. Kuja. Ma'e ke rehe mokōi sawa'e ta manga katu a'eta jupe. Pe, ame'ē je'ēha ke paper rehe mupinim katu rahā, marā ka ym ame'ē je'ēha ke amō mukanīha. Amō we ma'e ke mupinim ym te ehe tī. Muruwak ym te je'ēha ke tī. Juja katu te ixo.

¹⁶ Aja Tupā manga katu ame'ē ke tī. Muruwak ym te je'ēha ke tī. Amarā pe ma'e ke Tupā manga katu. Hainō pe aja tī. Pesarahā! “Hainō ta pe” aja ym pandu. “Hainō ta” aja pandu rahā, heta ame'ē ta riki. Anī. Kuja pandu: “Ne rainō pe.” Aja rahā, peteīhar jō aja jakwa katu. Ame'ē: “Ne rainō” aja pandu rahā: “Kirisutu ke a'e.”

¹⁷ Kuja ihē apandu. Tupā manga katu ame'ē ke a'e mupinim, ame'ēja saka. Pe, manga katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. (Aja rahā, muruwak ym te je'ēha ke.) Ame'ē Amarā pe manga katuha raikwer koty Moise je'ēha uhyk. Kuja, kwa turu sē tu i tirī ta (430) warahy 'ar aha oho rahā, Moise je'ēha uhyk. Ame'ē ke Amarā pe manga katu ame'ē ke marā ka ym mukanīha. Tupā manga katu ame'ē ke marā ka ym mukanīha. ¹⁸ Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē pe uhāha Tupā me'ē rahā, Amarā pe Tupā manga katu, ame'ē ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhāha ke Amarā pe Tupā me'ē ta, aja a'e manga katu. Tupā manga katu a'erehe me'ē ipe. Muruwak ym te je'ēha ke.

Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa

¹⁹ (Amarā pe manga katu, ame'ē ke mukanim ym.) Aja rahā, ma'erehe Moise je'ēha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. A'erehe ame'ē uhyk. Amarā rainō uhyk ym rahā we, Moise je'ēha rehe amō hendu katu ta me'ē te'e. Amarā rainō uhyk rahā, Moise je'ēha upa. Amarā rainō riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahā, Moise je'ēha upa. A'e pe ma'e ke Tupā pandu katu. Je'ēha ke jundéu awa ta pe Tupā muwyr rahā, Tupā je'ēha rahoha ta riki muwyr. Pe, amō riki

mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: “Moise je'ēha” aja japandu. ²⁰ Amarā pe pandu rahā, anī. Ma'e katu ame'ē ke Tupā pandu ipe rahā, a'e jō riki pandu ipe. Je'ēha rahoha ta ke muwyr ym. Amō sawa'e ke muwyr ym tī. Tupā jō je'ēha muwyr ipe, Amarā pe.

Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta jō Tupā muhā katu

²¹ Amarā pe Tupā manga katu ame'ē ke Moise je'ēha mukanim my? Anī. Aja ym te riki. Moise je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē rehe hendu katu ame'ē pe: “Nde ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu ta tipe rahā, Moise je'ēha rehe upa katu te hendu katu ta me'ē te'e. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta tipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde ereka'eha nixói te nde pe” aja. ²² Aja ym riki. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marā ka ym hijariha ingi.” Aja rahā, kuja jō katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ē ta pe uhāha ke Tupā me'ē katu. “Jurujar katu ame'ē ta pe uhāha ke ihē ame'ē ta” aja Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā me'ē katu ngā pe.

²³ Kirisutu rehe jajurujar ym rahā we, Moise je'ēha rehe jahendu katu. (Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu, aja jakwaha naī.) Amō kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ēja saka. “Kirisutu rehe pejurujar katu” aja jande pe Tupā mujekwa ym rahā we, Moise je'ēha rehe jahendu katu jaxo. ²⁴ (Arahā ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'ēha riki jande ke mutiha ame'ē ke, ame'ēja saka. Ame'ē riki Kirisutu uwyr ym rahā we, jande mu'eha aja saka tī. “Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke” ame'ē ke mu'e. (Aja rahā: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym” aja mu'e tī.) Pe, Kirisutu uwyr rahā, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahā, Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja pandu. ²⁵ Apo Kirisutu rehe jajurujar katu 'y. Ame'ē angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke

mutiha ym ta rĩ. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta peteihar aja ixo

²⁶ Jesu Kirisutu rehe pehë johu pejuru-jar katu, a'erehe Tupã ra'yr ta ke pehë. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupã ra'yr ta pehë tĩ. ²⁷ Y pe pehë ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë aja pemujekwa ngã pe. Aja rahã, Kirisutu aja pehë tĩ. Kirisutu katu te aja pehë tĩ. ²⁸ A'erehe amõ ta amõ koty koty ym Tupã pe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta upa juja katu te ipe. Amõ jundéu awa ta ke. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amõ paraky te'e ame'ë ke a'e. Amõ awa jar ame'ë ke a'e, aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. Amõ sawa'e ke, amõ kũjã ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehë riki peteihar aja pexo. ²⁹ Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Amarã rainõ ta ke pehë, aja pexo. Aja rahã, yman ma'e ke Tupã manga katu ame'ë ke pehë pe a'e me'ë ta apo 'y. Pehë ruhãha ke a'e me'ë ta.

4

Moise je'ëha ke Tupã mukanim

¹ Amõ we ihë apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr pyhyk ta. Sawa'e rahã, pyhyk ta. Sawa'e ym rahã we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e ima'e ke tipe. ² Ta'yr sawa'e ym rahã we, amõ sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ë ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta usak usak katu. Ta'yr namõ a'eta ma'ema'e katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: "Ihë ra'yr sawa'e rahã, ihëma'e ke pehë peme'ë katu ipe" aja. Ame'ë angaha rehe uhyk ym rahã we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak usak katu ixo.

³ Aja jande tĩ. Yman sawa'e ym jande tĩ. Aja rahã Tupã rehe har jakwa ym rĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mu'e, ame'ë ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande tĩ. ⁴ Pe, Tupã putar, ame'ë angaha ke rehe uhyk katu rahã, Ta'yr ke Tupã muwyr 'y. Sehar kũjã pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ëha rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo. ⁵ Aja rahã, amõ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'e muhem, ame'ëja saka. Moise je'ëha

hendu katuha ngi muhem. Aja rahã, jande ke ta'yr ta aja Tupã muruwak. (Sawa'e ta aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.)

⁶ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e mujekwa. Pe, jande py'a rehe ihĩ rahã, I'ã pandu: "Papa! Jande pái keruhũ!" aja. ⁷ A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta ke pehë. Aja rahã, ta'yr ta pe upa ima'e ke Tupã me'ë me'ë katu, aja pehë pe a'e me'ë me'ë katu ta tĩ.

Ngara ywy pe har ta! Pehë rehe ihë ajumupyai

⁸ Yman Tupã rehe har pekwa ym te pexo. A'erehe ma'e ke tupã ta aja pekwa pehë jupe naĩ. Ame'ë ke rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. Anĩ. Ame'ë ke Tupã te ym. ⁹ Apo anĩ. Tupã te rehe har pekwa katu 'y. Anĩ. Kuja ihë apandu ta my. Pehë rehe har Tupã riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa ramũi ta mu'e ame'ë ke rehe pejywy my? Katu ym aja. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke jaxer riki. Awa ke ame'ë mu'e ame'ë ke muhã ym riki. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke pema'ema'e tar katu my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

¹⁰ Kuja hamũi ta mu'eha rehe pekwa pekwa pexo. Amõ weraha rehe har pekwa pekwa pexo. Ame'ë weraha riki katu te ame'ë ke aja pekwa pekwa pexo naĩ. Ma'e jahy rehe har aja tĩ. Katu te ame'ë ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Amõ aman ndy'ar rehe har aja tĩ. Amõ warahy 'ar rehe har aja tĩ. I'ar koty te we katu te ame'ë ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Aja pekwa rahã, Tupã ke pemuhury, aja pekwa pehë jupe naĩ. Katu ym aja. ¹¹ Amõ koty pemuruwak ta, aja pehë rehe ihë ajumupyai axo. Pehë ke ihë amu'e mu'e hũ. (Jetehar te ke ihë amu'e pehë pe.) Ame'ë ke pemukanim nahã my. Aja rahã, pehë ke ihë amu'e ym te, ame'ëja saka. Upa kanim, ame'ëja saka. Katu ym aja.

¹² Ihë mu ta! Pehë pe ihë apandu katu. Mã peja ihë aja pexo tĩ. (Ihë aja Moise je'ëha rehe pehendy ym ta me'ë te'e tĩ.) Pesarahã! Yman Moise je'ëha rehe pehendy ym te. Amõ awa ta ke pehë. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke pehë, a'erehe Moise je'ëha rehe pehendy ym te arahã. A'erehe pehë aja ihë

axo apo tĩ. Moise je'ẽha rehe ahendu ym aja axo apo tĩ. Arahã ihẽ rehe pehẽ rury katu pexo. (Apo ihẽ rehe pehẽ rury my?)

¹³ Pehẽ rehe ihẽ ahyk py rahã, ihẽ ahy axo. A'erehe pehẽ namõ ihẽ apyta. Arahã, myrandu katu ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo. ¹⁴ Ihẽ ahy axo, a'erehe ihẽ ke Tupã mupyrara aja pekwaaha naĩ. A'erehe ihẽ ngi pekyje riki. Anĩ. "Páu jaxer. Japutar ym" aja ym pepandu. Tupã je'ẽha rahoha po aja ihẽ po ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihẽ po ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Ihẽ rehe pehẽ rury katu. ¹⁵ Pehẽ rury katu te pexo kwe! Arahã pehẽ reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe. (Aja rahã, pehẽma'e katu te hũ ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe.) Mã! Apo amõ koty pemuruwak riki. ¹⁶ Jetehar te ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Moise je'ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ jetehar te ke apandu pehẽ pe. A'erehe ihẽ riki pehẽ ruwajan aja amõ ta ukwa my? Anĩ. Aja ym ihẽ.

¹⁷ Ixotyhar ta aja pehẽ ke amõ ta muruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta. Anĩ. A'eta ma'ema'e ame'ẽ ke katu ym pehẽ pe. Jetehar te ihẽ amu'e, ame'ẽ ngi pehẽ ke a'eta muhem aja jõ a'eta putar. Aja rahã, ame'ẽ ta aja pejumu'e ta tĩ, aja a'eta putar. Katu ym aja. ¹⁸ Pehẽ rehe a'eta hury katu rahã, katu riki. Pe, jetehar te ke ame'ẽ ta mu'e tar katu rahã, katu tiki tĩ. Pe, ame'ẽ ta rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Aja te'e ihẽ rehe tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, ihẽ rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ.

¹⁹ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Imembyr imãi ngi u'ar rahã, ahy ipe. Ame'ẽja saka ihẽ pe tĩ. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym rahã we, pehẽ rehe ihẽ ajumupyai. Ahy ihẽ pe, ame'ẽja saka ihẽ axo, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ajumupyai. ²⁰ Mã! Apo pehẽ namõ ihẽ axo tar katu. Aja rahã amõ koty ihẽ je'ẽha ihẽ amuruwak ta tipe. Apo pehẽ pe hãtã panduha ihẽ amupinim aĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, wewe katu ihẽ apandu ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amõ

koty pehẽ py'a pemuruwak my.) Ame'ẽ rehe ajumupyai tĩ.

Paraky te'e ame'ẽ rehe har. Anga rehe har tĩ. Sar rehe har tĩ.

²¹ Mã! Moise je'ẽha rehe hendu tar katu me'ẽ ta! Pesarahã! Pehẽ pe ihẽ apandu. Moise je'ẽha rehe pehendu tar katu rahã, ame'ẽ riki mujekwa ta pehẽ juehe har. "Katu ym pehẽ" aja mujekwa ta. ²² Kuja panduha ihĩ:

"Mokõi ta'yr ta Amarã pe. Peteĩ riki kũjã paraky te'e ame'ẽ membyr ke. Kũjã paraky te'e ame'ẽ rer: 'Anga.' Amõ ta'yr riki hakehar te membyr ke. Hakehar te rer: 'Sar.' "

²³ Kũjã paraky te'e ame'ẽ ke pe Amarã ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tĩ. Tupã riki manga katu: "Nde rakehar imembyr ta" aja Tupã manga katu Amarã pe. A'erehe hakehar pe Amarã ta'yr. ²⁴⁻²⁵ Ame'ẽ mokõi kũjã ta kuja mujekwa ngã pe. Mokõi kũjã ta riki mokõi je'ẽha, ame'ẽja saka. Peteĩ je'ẽha ywy'ã keruhũ ngi uwyr. Ywy'ã keruhũ rer Sinái. A'ep Moise pe je'ẽha ke Tupã muwyr. "Angama'e ywy'ã keruhũ" aja ngã pandu. Ame'ẽ ke Ara ywy pe ihĩ. Pe, paraky te'e ame'ẽ ta aja ixo. Ame'ẽ ta riki Anga membyr ta aja saka. Moise je'ẽha rehe hendu katu, a'erehe paraky te'e me'ẽ aja saka. Amõ we tĩ. Se Jerusarẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki Anga aja saka tĩ. Pe, ame'ẽ ok ta pe har ta paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu, a'erehe aja tĩ. Paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ.

²⁶ Pe, amõ Jerusarẽ ok ta ihĩ. Ywa pe har ke ame'ẽ. Ame'ẽ pe har ta paraky te'e aja ym te ixo. A'erehe ame'ẽ ok ta riki jande mãi te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ame'ẽ ok ta pe har ta aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e aja ym te. ²⁷ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Kũjã imembyr ym te ame'ẽ ke mã peja nde rury katu te exo.

Imembyr u'ar rahã, ahy ipe. Aja ukwa ym ame'ẽ ke mã peja nde rury katuha namõ nde ejixi'u exo. Mã peja nde rury katuha namõ epukái exo.

Ixawa'e namõ ixo, ame'ẽ 'ar koty te we ixawa'e hijar ame'ẽ imembyr ta.

A'erehe mā peja nde rury katuha namō epukái exo” aja Isai mupinim. (Aja rahā, ywa pe har Jerusarē ok ta pe heta te hū Tupā kotyhar ta ixo ta. Ywy pe har Jerusarē ok ta 'ar koty te we heta te hū ixo ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta! Pesarahā! Isak u'ariha rehe har Tupā manga katu. A'e je'ēha rupi a'e u'ar. Isak aja pehē tī. Tupā manga katu, a'erehe ta'yr ta ke pehē tī. A'e je'ēha rupi aja saka. ²⁹ Yman kūjā pe Amarā ta'yr. Anga membyr ke. Ame'ē riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke mupyrara. Isak ke Tupā'ā muhem, ame'ēja saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo. Aja apo tī. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta mupyrara ixo tī. Isak ke Anga membyr mupyrara, ame'ēja saka. ³⁰ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

“Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk ta. A'e ke aja kūjā paraky te'e ame'ē membyr pyhyk ym ta tī.

A'erehe imembyr namō kūjā paraky te'e ame'ē ke emujan emondo” aja panduha ihī.

³¹ A'erehe pehē pekwa katu pexo apo. Ihē mu ta! Pesarahā! Jande riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahā Moise je'ēha rehe jahendu ym ame'ē ta ke jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja jaxo. (Aja rahā, Kirisutu rehe jajurujar katu ame'ē ta ke jande.)

5

Moise je'ēha rehe hendu katu hangi jande ke Kirisutu muhem

¹ Jande riki Kirisutu muhem ame'ē ta ke jande! Moise je'ēha rehe amō hendu katu, ame'ē ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejywy ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym we tī. Mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym tī.

² Ihē Páu. Pesarahā! Pehē pe ihē apandu katu. Pehē pírer ke amō jupā rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehē, a'erehe pehē rehe Tupā usak katu aja pekwaha naī. Aja rahā, Kirisutu jō riki pehē ke muhā ym ta, aja pekwaha naī. Kātu ym aja. A'e jō

a'ewan ym aja pekwaha naī tī. Kātu ym aja. ³ Ihē apandu we rī. Amō ipírer ke jupā, ame'ē ke amō putar. Apandu katu ipe tī. Ipírer ke jupā rahā, upa katu te Moise je'ēha rehe a'e hendu katu ta me'ē te'e. ⁴ Pehē ngi har amō ta Moise je'ēha rehe hendu katu. Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. Aja rahā, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ēja saka. A'eta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē ke putar ym, aja pandu. ⁵ Jande riki amō kotyhar. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta jande pe. Ame'ē angaha rehe jaharō katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tī, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Ame'ē namō jaharō katu jaxo. ⁶ Kirisutu namō jande juehe katu jande jaxo rahā, amō ipírer jupā ame'ē ke rehe har Kirisutu ukwa ym. Ipírer ke amō jupā rahā, ame'ē rehe a'e usak ym. Ipírer ke amō jupā ym rahā, ame'ē rehe a'e usak ym tī. Juja katu te ipe. Kuja jō katu. Kirisutu rehe amō jurujar katu. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a katu.

⁷⁻⁸ Jetehar rehe pehendu katu pexo kwe! Kātu tiki arahā. Mā! Awa ame'ē ke pehē ngi mukanim my? Kātu ym aja! Myja jetehar te ngi pehē py'a ke amō koty muruwak my? Tupā riki aja ym. A'e riki pehē pe pandu ame'ē ke a'e: “Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. ⁹ Kuja amō panduha ihī:

“Mbeju ke mupururuk rahā, ta'yr te mi mupururukiha ke amō moī katu” aja.

(Ame'ēja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahā, pehē johu peka'u te'e ta. Kātu ym aja.) ¹⁰ Jandema'e sawa'e te namō jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amō koty mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym ta, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe ihē ajurujar katu. Pe, pehē ke muka'u te'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihē. A'e ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō akwa katu.

¹¹ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu aja pehē! Ihē juehe har apandu ta apo 'y. “Pehē pírer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu

rahã, ma'erehe: “Páu katu ym” aja ihẽ rehe har jundéu awa ta pandu my? (Anĩ. “Pehẽ pিরer pejúpã” aja apandu ym te riki.) Aja me'ẽ ihẽ apandu rahã, Kirisutu rehe har ihẽ apandu rahã, amuparahy ym ta jundéu awa ta ke. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ. Aja ngã ke Tupã muhã katu” ame'ẽ panduha muparahy ym ta amõ ta ke. Pesarahã! “Pehẽ pিরer ke pejúpã ta me'ẽ te'e” aja ihẽ apandu ym te riki a'erehe: “Páu katu ym” aja ihẽ rehe har amõ ta pandu naĩ. ¹² Pehẽ ke muka'u te'e ame'ẽ ta upa kanim oho rahã, katu tiki. Aja ihẽ aputar. (Ipirer ke ta'yr mi júpã.) Mã! Wetep mondok rahã, katu tiki. (Aja rahã, pehẽ ke upa muka'u te'e ame'ẽ ta hijar ta oho.)

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. “Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupã pandu pehẽ pe. A'erehe ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ koty mu'eharan ta ixo. Ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke pema'ema'e ym apo 'y. A'erehe: “Upa katu te ma'e ke japutar ame'ẽ ke jama'ema'e katu” aja mã peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anĩ. Kuja katu tiki. Amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. ¹⁴ Upa katu te Moise je'ẽha riki kuja peteĩhar aja je'ẽha riki. Kuja: “Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ ta rehe nde erepy'a katu tĩ” aja je'ẽha ihĩ. (Aja jama'e rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe jahendu katu, ame'ẽja saka.)

¹⁵ Pesarahã! Amõ ta rehe pepy'a ym pexo rahã, so'o jarõ aja peparahy pehẽ juehe pexo. Aja rahã, upa pehẽ juehe pejumumba ta aja saka. Aja rahã, pehẽ juehe katuha ke pehijar ta. Pehẽ juehe pejumahy pehẽ pexo rahã, aja tĩ. Pehẽ juehe katuha ke pehijar ta tĩ. Katu ym aja.

Ma'e ke Tupã'ã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu

¹⁶ Kuja pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pehẽ py'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa aja mã peja pema'ema'e katu.” Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tar ym pexo. ¹⁷ Jande atu jama'ema'e tar katu ame'ẽ

ke Tupã'ã ma'ema'e tar ym. Pe, Tupã'ã ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke jande atu jama'ema'e tar ym tĩ. Aja rahã, Tupã'ã namõ jande ruwajan ta aja jaxo, a'erehe a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e ym. (A'erehe Tupã'ã putar ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e.) ¹⁸ Pehẽ py'a rehe ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, Moise je'ẽha rehe pehendy ym ta me'ẽ te'e.

¹⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke jakwa katu. Kuja riki. Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Ka'u te'e hũ tĩ. Aja amõ usak rahã, huxĩ hũ. Ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. ²⁰ Ma'e'ã riki tupã aja amõ ukwaha jupe naĩ. Ame'ẽ ke rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. Katu ym aja. Pajema'e ukwaha ke ma'ema'e tĩ. Katu ym tĩ. Ehe katu ame'ẽ ke te'e huwajan wan uwak oho. Pe, jumai mai tĩ. Amõ rehe jyty'ym tĩ. Parahy oho tĩ. “Apo ihẽ py kũ” ame'ẽ ke jõ putar katu tĩ. Katu ym aja. Amõ koty koty jy'ar oho tĩ. Amõ koty koty ukwaha oho tĩ. ²¹ Ma'e ke amõ pyhyk rahã, amõ parahy ehe. Katu ym aja. Kawĩ ngi ka'u ka'u tĩ. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke u'u tar katu tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e tĩ. Katu ym aja. Yman pehẽ pe ihẽ pandu. Aja apo ihẽ apandu pehẽ pe tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta awa. (A'erehe upa ame'ẽ ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.)

²² Pesarahã! Kuja pexo. Amõ py'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Kuja. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu. Tupã rehe hury katu tĩ. Amõ ta namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Ipy'ahu ixo tĩ. Amõ rehe parahy ym tĩ. Amõ ta rehe kyty'ỹ ym tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Ma'e manga katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu tĩ. ²³ “Ihẽ riki sawa'e te” aja juehe har ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu rahã, ame'ẽ ngi putu'u. Upa aja ma'ema'e rahã: “Nde katu ym” aja je'ẽha nixói ta ipe. ²⁴ Jesu Kirisutu kotyhar ta riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke hijar tĩ. Aja ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke jukwa, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jama'ema'e tar ym.) ²⁵ Jande ruhãha ke jande pe Tupã'ã me'ẽ. Aja rahã,

japandu ipe: “Nde eremujekwa ame'ě ke jama'ema'e katu ta” aja. ²⁶ “Ihě riki sawa'e te” aja ym jaxo ta me'ě te'e. Mā peja jande juehe jajumuparahy ym. Mā peja jande juehe jajyty'ym.

6

Pesak katu pehě juehe

¹ Ihě mu ta! Pehě pe ihě apandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, amō ta usak ehe. Aja rahā, pehě ngi har amō ta pandu oho ipe. Pe, mukatu. “Mā peja ym” aja ipe. Kuja ame'ě ta pandu oho. Tupā'ā rehe hendu katu ixo, ame'ě ta jō pandu oho ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehě atu pesak katu pehě juehe tī. (Aja rahā, ame'ě ke aja pehě atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar ym tī.) ² Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'e. A'erehe a'eta pyai te hū. Aja rahā, a'eta namō pehě juehe pejupyai pexo tī. Ame'ě ta ke pemuhury peho tī. Ma'e puhýi ame'ě ke a'eta namō pehupir katu, ame'ěja saka. Aja rahā, Kirisutu pandu: “Amō ta rehe pepy'a katu” ame'ě ke rehe pehendu katu. ³ “Aja ym ta ihě. Ma'e aka'u te'eha ke ihě ama'e ym ame'ě ke ihě” aja amō pandu rahā, juehe har katu te ame'ě ke a'e aja ukwaha jupe naī. Aja rahā, juehe a'e jumuka'u te'e a'e ixo. Katu ym aja. ⁴ Mā peja ima'e ma'eha pame katu te amō ta ukwa ukwa ixo. Katu my? Katu ym my? Katu rahā, katu ame'ě ke a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu ta ixo. Aja rahā, amō ta ma'eha namō ima'e ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar koty te we katuha my? Aja manga ym ta. ⁵ Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupā pe jō mujekwa ta me'ě te'e.

⁶ Tupā je'ěha rehe panduha ihī, ame'ě ke amō ta pe amō mu'e ixo. Aja rahā, mu'e ixo ame'ě pe upa ma'e ke jumu'eha ta kyty'ý ym rahā, katu tiki. (Aja rahā, mu'eha pe ma'e ke jumu'eha ta me'ě katu ta.)

Mā peja katu ame'ě ke jama'ema'e katu

⁷ Mā peja pehě atu pejumuka'u te'e ym pexo! Tupā ke muka'u te'e ym te awa! (Myja me'ě amō ma'ema'e, ame'ě ke Tupā ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym te awa.) Ma'e ra'ī amō jyty m rahā, ame'ě ke uhem. ⁸ Aja amō tī. Ma'e katu ym ame'ě

ke amō ma'e tar katu. Ame'ě riki kupixa pe ma'e ke jyty m, ame'ěja saka. A'engi ame'ě uhem rahā, ma'e jaxer ame'ě ke uhem, ame'ěja saka tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e a'e. Ame'ě ke Tupā ukwa katu. Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahā, mupyraraha renda pe oho ta ame'ě ke a'e.

Amō ta anī. Ipy'a pe ma'e ke Tupā'ā mujekwa ame'ě ke amō ma'ema'e. Ame'ě ke kupixa pe ma'e ke jyty m, ame'ěja saka tī. A'engi ame'ě uhem rahā, ma'e katu ame'ě ke uhem tī, ame'ěja saka tī. (Aja rahā, ma'e katu ame'ě ke ma'ema'e katu a'e. Ame'ě ke Tupā ukwa katu tī.) Aja rahā, ame'ě pe uhāha ke Tupā'ā me'ě katu. ⁹ A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ě ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahā, yman rahā ma'e katu ame'ě ke jande pe Tupā me'ě ta kŷ. ¹⁰ A'erehe amō amō rahā, ma'e katu ame'ě ke amō ta pe jama'ema'e katu rahā, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ě ta pe katu ame'ě ke jama'ema'e katu rahā, katu tiki.

A'ejōhar je'ěha ke

¹¹ Ihě Páu. Apo kome'ě a'ejōhar je'ěha ke ihě po pe te'e ihě amupinim aī. (Ihěma'e akwaha amupinim ym. Anī. Tupā je'ěha amupinim aī.) Pesak katurahā! Pinīha tiha ame'ě namō ihě amupinim aī. (Aja rahā, ihě amupinim ame'ě ke rehe pehendu katu ta me'ě te'e, aja pekwa katu ta.) ¹² Amō ta pehě pe pandu: “Pehě pিরer ke pejupā ta me'ě te'e” aja. (Aja rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehě. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu pehě rehe aja pekwaha naī.) Aja mu'eharan ta putar. Aja rahā, pehě pিরer ke pejupā rahā, a'eta pandu ta: “Jande jama'eha katu te” aja riki naī. Pesarahā! “Myra ngā mupia ame'ě ke rehe Kirisutu manō. A'erehe jō Tupā koty amō katu” aja pandu tar ym. Pandu rahā, a'eta ke amō ta mupyrara ta tipe. A'erehe amō ipিরer jupāha jō a'eta pandu katu. ¹³ Ipirer ke jupā ame'ě ta Moise je'ěha rehe hendu ym tipe. Pe, pehě pিরer ke pejupā ame'ě ke jō a'eta putar katu. Pehě pিরer ke pejupā rahā, amō ta pe a'eta pandu hū ta: “Ko ipিরer ke jupā ame'ě ta ke amō ta pete'e ixo! Japandu ame'ě ke rehe hendu katu ame'ě ta ke a'eta” aja a'eta pandu hū ta. A'erehe:

“Katu te ame'ë ta ke jande” aja a'eta pandu ta a'eta jupe naĩ. Katu ym aja.

¹⁴ Ihë anĩ. Jandema'e sawa'e te, Jesu Kirisutu manõ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ame'ë namõ jõ ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë rehe har jõ ihë apandu pandu. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihë ahijar. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. Ame'ë ke ihë ahijar. Ame'ë ke ihë ama'e tar ym tĩ. Ame'ë ngi ihë amanõ, ame'ëja saka. (Aja rahã, ihë ama'e ym.) ¹⁵ Ipirer ke amõ jupã my. Amõ jupã ym my. Amõ koty koty ym ame'ë ta. Juja katu te Tupã ukwa katu. Kuja jõ riki amõ kotyhar katu. Amõ py'a ke Tupã mupyahu. Ame'ë riki katu te. ¹⁶ Aja ngã ixo rahã, mã peja a'eta py'a ke Tupã muhury katu. Mã peja a'eta rehe Tupã pyrara usak tĩ. Aja upa Tupã kotyhar ta rehe tĩ. Pyrara usak tĩ. A'eta py'a ke muhury katu tĩ.

¹⁷ Apo har kupe koty mã peja ihë ke mupyrara ym awa. (Kirisutu rehe har ihë apandu, a'erehe ihë ke amõ ta mahy hũ.) A'erehe ihë ke rehe pirokiha rape mãte hũ te'e ihĩ. Ame'ë ke ma'e mujekwa ngã pe. Kuja. Jesuma'e miasu ke ihë, aja mujekwa ngã pe.

¹⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihë mu ta pehẽ! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Amen. Ame'ë riki: “A'e tỹ” aja.

Upa.

Ese ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahã, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe peteïhar aja ixo ta me'ë te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e ãkã ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ë te'e ehe aja a'e mu'e tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ese ok ta pe har ta riki pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihë. Tupã putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihë rehe har epandu pandu eho — aja ihë pe.

A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ke jande

³ Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ë ke Tupã'ã me'ë me'ë. Ame'ë ke jande pe Tupã muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ëja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mã peja japandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we a'e pandu:

—Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kÿ. A'erehe a'e

manõ ta kÿ. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehë riki ihëma'e wan ta kÿ. Aja rahã, ihë kotyhar ta ke pehë. Ihë ruwa koty pepu'am rahã, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehë pe. "Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e" aja pehë rehe har pandu ym te ta awa tĩ — aja Tupã pandu.

⁵ Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manõha rehe a'eta jurujar katu ta kÿ. A'erehe ihë ra'yr ta aja ihë amuruwak ta tĩ. Ihë namõ ixo ta kÿ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tĩ. ⁶ Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu tĩ. A'erehe mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã! Jande rehe nde erepy'a katu te hũ — aja Tupã pe.

⁷ Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ë rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupã mujwyr katu. Mã! Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. ⁸ Ame'ë ke upa ym. Mãte hũ jande rehe a'e ipy'a katu. ⁹⁻¹⁰ A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namõ a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihë amujã. Ywa pe ixo ame'ë ke amujã. Ywy keruhũ pe ixo ame'ë ke aja tĩ. Amujã tĩ. Kirisutu riki upa katu te ame'ë tama'e kapitã keruhũ wan ta kÿ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahã, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kÿ. Yman ame'ë ke mujekwa ym ngã pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

¹¹ Tupã jupandu jupe: "Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë kotyhar ta aja ihë amuruwak ta" aja riki. Kome'ë ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we, aja a'e jupandu jupe. Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ë ke ixo katu tĩ. Pe, kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. "Ihë kotyhar ta pehë" aja a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ëja saka. ¹² Aja rahã, mã peja Tupã katuha rehe har jande japandu:

—Mã! Katu te hũ — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahã we, jundéu awa ta harõ py ixo ehe.

¹³ Pehẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehẽ.) Jan-deja pehẽ tĩ. Myrandu katu te rehe pehendu rahã, pehendu katu ehe tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu ta aja myrandu katu jamujekwa pehẽ pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu. Pe: “Ko ihẽma'e ke” ame'ẽ ukwa katuha ke Tupã moĩ pehẽ py'a rehe. Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã moĩ. Aja rahã: “Ko ihẽma'e ta ke” aja Tupã pandu. “Ihẽ'ã ke ihẽ amoĩ ta” aja a'e pandu katu yman. Ame'ẽ ke a'e moĩ katu apo 'y. ¹⁴ I'ã ke jande py'a rehe moĩ, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta kÿ, aja jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja jakwa katu. Aja rahã, ixoty jaxo rahã, nixói te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, aja jakwa katu. A'erehe mã peja ima'e katuha rehe har japandu: “Mã! Katu te” aja Tupã pe.

Tupã namõ ihẽ apandu pandu

¹⁵⁻¹⁶ Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, aja ihẽ ahendu. A'erehe Tupã pe tapijar te'e we ihẽ apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja ihẽ ahendu tĩ. A'erehe Tupã pe tapijar te'e we ihẽ apandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. ¹⁷ Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Kuja:

—Tupã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke nde. Jande pái keruhũ nde. Nde katu te ame'ẽ ke nde. Ne'ã ke Ese ok ta pe har ta py'a rehe emoĩ katu. Aja rahã, upa ma'e ke a'eta pe Ne'ã mujekwa katu ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu ta tĩ. Aja rahã, nde rehe har Ese ok ta pe har ta ukwa katu te ta. ¹⁸ Ko apandu nde pe. Ese ok ta pe har ta ãkã emupirer mi. Aja rahã, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta ukwa katu ta tĩ. Ne namõ a'eta ixo ta kÿ, aja nde erepandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa katu te we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hũ ame'ẽ ke nde ereme'ẽ katu ta. Mã! Heta te hũ ame'ẽ. Ame'ẽ ke Ese ok ta pe har ta ukwa katu ta tĩ. ¹⁹⁻²⁰ Ne rehe jande jajurujar katu. Nema'e pyrãtãha namõ jande ke nde eremuhã katu. Mãte hũ nema'e pyrãtãha!

Ame'ẽ pyrãtãha namõ Kirisutu ke manõha ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe, nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e aja nde eremujekwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e pyrãtãha namõ Kirisutu ke nde eremukwera katu eremuhem. Ame'ẽ pyrãtãha jande rehe ihĩ tĩ. Juja katu te riki. ²¹ Amõ we pyrãtãha ke emujekwa. Kirisutu riki upa katu te ywa pe ixo ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ te tĩ. Upa katu te ãjã ta hendu katu ehe tĩ. Kapitã keruhũ ta apo ixo. Kirisutu riki ame'ẽ ta 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha. Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa katu. Yman rahã, kapitã keruhũ ta ixo ta tĩ. Kirisutu riki ame'ẽ ta 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ — aja Tupã namõ ihẽ apandu pandu pehẽ rehe har.

²² Kirisutu pe Tupã pandu:

—Kapitã keruhũ te nde. Upa katu te ma'e ke nde eremondo mondo apo — aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ te a'e tĩ. ²³ (Kirisutu riki ixotyhar ta ãkã, ame'ẽja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ẽja saka jamujã. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu. A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tĩ. Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi ixo. Ywa pe ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo tĩ. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Yman Tupã je'ẽha rehe pehendu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Tupã rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe manõ ame'ẽ ta aja pehẽ. ² Arahã kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tĩ. Arahã Satana rehe pehendu katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'e riki Tupã rehe hendu ym ame'ẽ tama'e kapitã. (Ãjã ramũ a'e.) ³ Jete riki. Yman Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta aja upa katu te jande tĩ. Jande japutar ame'ẽ ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa jaxo tĩ. Ame'ẽ ke jama'ema'e. Jaka'u te'e jaxo tĩ. Upa amõ ta aja jande ke Tupã mupyrara ta me'ẽ te'e.

⁴ Apo anī. Johu jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū tī.
⁵ Yman jahendu ym ehe, a'erehe manō ame'ē ta aja jaxo. Arahā jande rehe a'e katu usak, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Aja rahā, jande ke a'e mukwera katu muhem ame'ēja saka riki. Manōha ngi Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka tī.

⁶ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka riki. Pe, ywa pe Kirisutu namō kapitā keruhū aja jande ke a'e mu'am, ame'ēja saka tī.
⁷ Aja rahā, jande rehe upa katu te a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa ngā pe mujekwa katu. Ame'ē ke aja te'eha mujekwa ta tī. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Aja jande rehe Tupā ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu. ⁸ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. A'erehe jō pehē ke a'e muhā katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym. Pehē ruhāha ke Tupā te'e me'ē. ⁹ A'erehe: “Mā! Jande jama'eha namō jande ke Tupā muhā katu” aja marā ka ym pepanduha. Katu pehē pexoha a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym te tī. ¹⁰ (Jande ke a'e muhā katu.) A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe jande py'a ke mupyahu aja Tupā mujā. Katu jande, aja Tupā mujā. A'erehe ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e. Kome'ē ywykeruhū mujā ym rahā we, Tupā pandu katu: “Ihē kotyhar ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta kŷ” aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngā juehe ixo

¹¹ Ymanihar pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Pehē māi pusu ngi pe'ar rahā, jundéu awa ta aja ym pe'ar. “Pehē pirer ke pejupā ym ame'ē ta ke” aja pehē rehe har jundéu awa ta pandu. (Aja pehē rehe puka puka hū ngā.) “Jande pirer ke jajupā ame'ē ta ke jande” aja jundéu awa ta pandu a'eta jupe. (Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu a'eta rehe, aja ukwaha naī.) Ame'ē jupāha japandu rahā, hete ngi ma'e ke jupā.

¹² Tupā rehe har pekwa ym rahā, Kirisutu kotyhar ta aja ym pehē. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehē. Jundéu awa ta pe Tupā pandu: “Pehē rehe ihē asak katu te ta” aja a'e pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke nixói pehē pe kwe. Amō awa ta ke pehē. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē ruhāha rehe har pekwa ym te, aja kome'ē ywykeruhū pe pexo. Tupā rehe har pekwa ym te tī.

¹³ Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē 'y. Yman Tupā rehe har pekwa ym te, a'erehe Tupā ngi paite pexo, ame'ēja saka. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē. Ehe har pekwa katu, a'erehe Tupā rake pexo 'y. Pehē ma'e peka'u te'eha pema'ema'e ame'ē muhepyha ke rehe Kirisutu manō, a'erehe Tupā kotyhar ta ke pehē apo 'y.

¹⁴ Mokōi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Amō jundéu awa aja ym ame'ē ta ixo tī. Ame'ē mokōi awa ta huwajan ta aja ixo. Ame'ē mokōi awa ta pyter rupi ita kurar aja me'ē ihī. Pe, Kirisutu manō rahā, ame'ē ita kurar aja me'ē a'e upa ombor, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē mokōi awa ta johu ixo apo 'y. Hury katu ngā juehe ixo apo 'y. Jundéu awa ta namō jundéu awa aja ym ame'ē ta johu ngā ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu ngā ixo.

¹⁵ Myja jundéu awa ta ixo ta me'ē te'e my, ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa. Jundéu awa tama'e ke ame'ē je'ēha. Ame'ē ke Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahā, mokōi awa ta riki johu ngā ixo. Mokōi awa ta ixotyhar ta ke, a'erehe johu ngā ixo. Aja a'e mukatu. Johu ixo ame'ē ta ke ixoty mujy'ar. ¹⁶ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja rahā, jande rehe Tupā parahyha ke a'e mukanim tī. Ngā parahyha ke mukanim tī. A'erehe jundéu awa ta namō jundéu awa aja ym ame'ē ta juehe katu ixo. Johu ngā ixo. Pe, Tupā parahyha ke mukanim tī. A'erehe johu ngā py'a ke Tupā koty Kirisutu muruwak. Aja rahā, Tupā koty mujywyr ame'ēja saka.

¹⁷ “Tupā namō katu” ame'ē myrandu katu ke upa ngā pe Kirisutu pandu pandu uwyr. Pehē pe a'e pandu pandu uwyr tī. Jundéu awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tī. A'eta Tupā rehe har ukwa we ame'ē

ta ke. Pehē riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Yman Tupā rehe har pekwa ym te ame'ē ta ke pehē. ¹⁸ Kirisutu manō, a'erehe jande pái keruhū namō johu jande japandu pandu katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym ame'ē ta aja tī. Pandu pandu inamō tī. Jundéu awa ta py'a rehe I'ā ihī katu. Ame'ē I'ā jundéu awa aja ym ame'ē ta py'a rehe ihī katu tī. A'erehe jande pái keruhū namō ame'ē ta pandu pandu katu tī.

¹⁹ Jundéu awa aja ym ame'ē ta! Pesarahā! Ixotyhar ta ke pehē. A'erehe amō awa ta ym Tupā pe. Tupā rehe har pekwa ym te ame'ē ta aja ym pehē. Jande aja Tupā kotyhar ta aja pexo apo tī. A'erehe ywa pe har ta aja pehē tī. Jande aja Tupā ra'yr ta riki pehē tī. A'erehe ywa pe har ta aja pehē tī.

Tupāma'e ok keruhū aja jande

²⁰ Upa Tupā kotyhar ta riki ok keruhū aja. Tupā ixo ame'ē ok aja ixotyhar ta ke. Tupā rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Kirisutu mondo ame'ē ta aja tī. Pandu pandu tī. (Ame'ē ta riki jurujar katu py ame'ē ta ke a'eta.) A'erehe ame'ē ta riki ok keruhū mu'am py, ame'ēja saka. A'engi ame'ē ta 'ar pe jamujā jaxo tī, ame'ēja saka tī.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka. ²¹ Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki aja tī. Amō amō awa ta ke johu ngā aja a'e mujy'ar. Peteihar aja ixo. Pe, amō amō heta jurujar katu ehe. A'erehe ok keruhū tiha te hū oho ame'ēja saka ixo. Ok katu te ame'ē ke aja saka. Ame'ē ke jandema'e sawa'e tema'e ke. ²² Pehē riki Kirisutu kotyhar ta ke. Pehē namō upa katu te amō jurujar katu ehe ame'ē ta jumuheta hū ixo. Aja ok keruhū aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupā ixo katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe I'ā ihī katu. A'erehe Tupā riki ixo katu tī. (A'erehe upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhū aja saka.)

3

Jundéu awa ym ame'ē ta pe Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu

¹ Pehē riki amō awa ta ke. Jundéu awa ta ym. Pehē pe Jesu Kirisutu rehe har

ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe ihē ke kyndaha pe amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo. A'erehe pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu. Ihē Páu. ² Ihē rehe Tupā ipy'a katu. Pe, ihē pe parakyha ke a'e me'ē. Pehē pe Jesu Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe a'e me'ē. Ame'ē ke pehendu, aja ihē akwa. Pe, pejurujar katu ehe. ³ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē ke yman ngā pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ē ke ihē pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ē rehe har a'eramō ihē amupinim we mi. ⁴ Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ta, a'erehe Tupā muhā katu ta kŷ. Ame'ē ke yman Tupā mujekwa ym ngā pe. Apo ihē pe mujekwa 'y, a'erehe ihē akwa katu. Pe, ame'ē rehe har a'eramō paper rehe ihē amupinim. Ame'ē rehe pesak rahā, pekwa katu ta tī.]

⁵ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē ke ymanihar ta pe Tupā mujekwa ym. Apo ame'ē ke Jesu mondo ame'ē ta pe a'e mujekwa katu. Katu ame'ē ta ke a'eta. A'eta riki Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ta ke tī. A'eta pe Tupā mujekwa. ⁶ Kuja a'e mujekwa. Myrandu katu mujekwa rahā, Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu. A'erehe Tupā katu usak ngā rehe tī. Ma'e katu ame'ē ke jundéu awa ta pe Tupā pandu katu. Ame'ē pandu katuha ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pandu katu tī. Pe, jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ē ta Kirisutu rete aja saka tī. Tupā jupandu jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta — aja.

Ame'ē pandu katuha ke jundéu awa tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e ke tī. Johu ngāma'e ke. Kirisutu rehe jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu ngāma'e ke tī.

⁷ Tupā pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amondo ta nde pe — aja ihē pe.

Ame'ē parakyha ke a'e me'ē te'e ihē pe.

⁸ Upa Tupā kotyhar ta ngi har ihē riki katu ym te aja ihē akwa. Anī. Ihē pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe har, ame'ẽ myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe.

Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ. Mãte hũ Kirisutu katu te ha ke. Marã ka ym upa katu te ehe har amõ panduha. Mãte hũ ehe har ihĩ. ⁹ Pe, ihẽ pe Tupã pandu tĩ:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta tĩ. Yman ame'ẽ ke amujekwa ym ngã pe. Apo ame'ẽ ke upa ngã pe emujekwa eho — aja ihẽ pe.

Upa katu te ma'e ke Tupã mujã. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta tĩ. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ẽ ke a'e mujekwa ym te. ¹⁰ Apo anĩ. Upa mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. Ame'ẽ ta rehe Tupã je'ẽha rahoha ta usak rahã: “Mã! Tupã ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupã ukwa katu te ma'e ke. Ame'ẽ ke amõ koty koty Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitã keruhũ ta ke a'eta. ãjã ta ukwa katu tĩ. ¹¹ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Tupã jupandu jupe:

—Yman rahã ihẽ akwa katuha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe kÿ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te uwyr rahã, ima'e ukwa katuha ke Tupã mujekwa ngã pe. Kirisutu manõ, a'erehe ngã ke Tupã muhã katu, aja ima'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. ¹² Jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ japandu pandu katu inamõ. Tupã ruwa koty japu'am, ame'ẽja saka. ¹³ Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo. (Aja pehendu.) A'erehe ihẽ rehe pejumupyai pexo. Anĩ. Pejumupyai ym pexo. Kirisutu rehe pehendu katu, a'erehe pehẽ rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hũ

¹⁴ Pehẽ riki jundéu awa ta ym. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhũ namõ ihẽ apandu pandu pehẽ rehe har. ¹⁵ Tupã riki jande pái keruhũ. A'erehe upa katu te ixotyhar ta riki peteihar aja ixo. Ywa pe har ta riki Tupã kotyhar ta

ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. ¹⁶ Kuja Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Mã! Ne katu te hũ! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e pyrãtãha emondo. Ne'ã riki mondo ta. Aja rahã, a'eta py'ahu te'e ta. ¹⁷ Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe mã peja a'eta py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a rehe hok ihĩ, ame'ẽja saka mã peja Kirisutu ixo katu te. Mã peja amõ ta rehe a'eta ipy'a katu. Aja rahã pahar ipy'a katuha ke kanim ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha ke kanim ym ta.) Myra hãtã ame'ẽ hapo aja saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhũ pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu ta tĩ. ¹⁸⁻¹⁹ Aja rahã, amõ amõ Tupã kotyhar ta namõ kuja ukwa katu ta. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke upa katu te ukwa katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ Kirisutu ipy'a katuha ke marã ka ym amõ mangaha. Ipe te hũ aja saka. Pepaite hũ aja saka tĩ. Ywate te hũ aja saka tĩ. Typy te hũ aja saka tĩ. Mã! Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke mã peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu. Aja rahã, nde aja a'eta ixo ta tĩ. Katu te aja ixo ta tĩ. Jande pái keruhũ! Upa nde pe ihẽ apandu — aja Tupã namõ ihẽ apandu.

²⁰ Tupã namõ ma'e ke japandu pandu. Ame'ẽ 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Ima'e pyrãtãha jande py'a rehe ihĩ katu. Ame'ẽ namõ i'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa jaxo. Ame'ẽ 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta tĩ. ²¹ Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ixo. A'erehe mã peja Tupã pe japandu katu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mã peja Tupã pe japandu katu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. “A'e tÿ” aja ame'ẽ.

4

Jurujar katu ame'ẽ ta riki Kirisutu rete aja saka

¹ Jandema'e sawa'e te rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda

raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo. Ko ihē apandu pehē pe. Mā peja Tupā ra'yr ta aja katu pexo. Kirisutu rehe pejurujuar katu rahā, Tupā pandu:

—Ihē ra'yr ta pehē — aja.

A'erehe mā peja Tupā ra'yr ta aja katu pexo. Johu katu pexo. ² “Katu te ihē” aja ym pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehē py'a pemahy ym pehē juehe pexo. Pahar peparahy ym pexo tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. Aja te'eha pexo. Amō ta rehe katu ame'ē ke pema'ema'e katu. Aja pehē py'a katuha ke pemujekwa ngā pe. ³ Pehē johu aja Tupā'ā muju'ar. Pehē peparahyha ke a'e mukanim pehē ngi, a'erehe mā peja johu katu aja pehē juehe pexo. ⁴ Jurujuar katu ame'ē ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteihar ame'ē. Tupā'ā riki Peteihar a'e tī. Tupā mujekwa pehē pe:

—Ihē namō pexo ta kŷ — aja.

Ame'ē rehe peharō pexo. Ame'ē riki Peteihar tī. ⁵ Jandema'e sawa'e te ixo. Peteihar a'e tī. Jurujuar katu ame'ē ta ke jō Tupā muhā katu. Ame'ē pe jō awa ke uhā te hū. Jurujuar katu ame'ē ta ke amō mujahuk rahā, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja mujekwa ngā pe. Mujahuk rahā, Peteihar ame'ē. Johu ngā ixo. ⁶ Tupā Peteihar a'e tī. Upa jurujuar katu ame'ē tama'e pái keruhū a'e. Peteihar a'e tī. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te a'e. Peteihar a'e tī. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrātāha ke a'e muwyr tī. Peteihar ame'ē tī. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihī katu tī. A'erehe mā peja Peteihar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ē me'ē

⁷ Peteihar aja jaxo. Pe, amō koty koty ma'e ke Kirisutu me'ē me'ē te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ē me'ē. A'e putar aja a'e me'ē me'ē. Amō amō pe me'ē me'ē hū tī. Amō amō pe ta'yr mi me'ē tī. A'erehe myja Jesu me'ē me'ē, ame'ē namō mā peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ē ke jama'ema'e katu. ⁸ Ma'e ke me'ēha kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kirisutu rehe har mujekwa.

“Ywa kupe koty a'e jupir oho rahā, heta ngā ke a'e raho inamō. Ame'ē ta ke a'e muputu'u ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē me'ē.” (“Muputu'u ame'ē ta ke” aja pandu rahā: “Jurujuar katu ehe ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

⁹ “A'e jupir oho” aja panduha ihī. Myja ame'ē my? Kuja. Kome'ē ywy keruhū pe a'e wyjy py uwyr. ¹⁰ Aja rahā, ywate ngi wyjy uwyr ame'ē ke jupir oho tī. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahā, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ē ywy keruhū rupi aja tī. A'e ixo tī. Ywa pe aja tī. A'e ixo tī. ¹¹ A'e atu ima'e pyrātāha ke ixotyhar ta pe me'ē me'ē. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amō ta riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amō ta riki Tupā je'ēha ke pandu pandu ame'ē ta ke tī. Amō ta ukwa ym ame'ē ta pe Tupā rehe har pandu pandu tī. Amō ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tī. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha ke mu'e tī.

¹² Aja rahā, upa Tupā kotyhar ta ukwa katu ta. Tupā je'ēha pandu pandu oho ame'ē ke ukwa katu ta tī. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tī. Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. ¹³ Aja rahā, upa jande Peteihar aja jaxo ta. Tupā rehe har Peteihar aja jakwa katu ta jaxo. Tupā ra'yr rehe har jakwa katu te ta tī. Aja rahā, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahā, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tī.)

¹⁴ Aja rahā, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahā, jarusu ra'yr aja saka. Amō koty koty ngi ywytu peju uwyr rahā, amō koty koty jarusu ra'yr ke y kotok keruhū raho raho. Ta'yn rahā, ame'ēja saka. Aja rahā te'e mu'e ame'ē ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amō koty koty Tupā rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ē ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ē namō muka'u te'e. ¹⁵ Aja rahā, katu ym. Kuja katu. Amō ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jetehar te ke japandu. Aja amō amō we Kirisutu aja jande tī. Katu te aja jaxo tī. A'e riki jurujuar katu ame'ē ta ākā aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa katu.) ¹⁶ Aja rahā, a'e putar ame'ē ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngā ixo rahā, awa rete katu ame'ēja saka. Upa ma'e

ke ma'ema'e katu. A'erehe peteĩ ma'e ke ma'ema'e katu rahã, amõ ta py'a ke mātã katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ipy'a katuha namõ muhury katu te we hũ ta. Tuwete oho, ame'ẽja saka ta. (Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta. Ixotyhar ta py'a ke mātã katu ta ngã juehe tĩ.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahã, a'e riki pyahu aja saka

¹⁷ Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu pehẽ pe. Hãtã ihẽ apandu pehẽ pe. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym pexo tĩ. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke jaxer ai. ¹⁸ Jetehar te ke ukwa ame'ẽ ke Satana mukanim a'eta ngi. (Ãjã ramũi a'e.) Tupã rehe har a'eta ukwa ym te. “Anĩ” aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhãha nixói a'eta rehe. Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke nixói te a'eta pe. ¹⁹ A'eta huxĩ ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Amõ kũjã rehe a'eta ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jõ a'eta putar. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta.

²⁰ Pehẽ riki aja ym pehẽ. Kirisutu rehe har pejumu'e rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pexo rahã, katu ym, aja pekwa katu. ²¹ Jete! Ehe har pehendu. Ixotyhar ta ke pehẽ, a'erehe jetehar te ke amõ ta mu'e pehẽ pe. Jesu riki jetehar te ke mu'e. Ame'ẽ ke pehẽ pe amõ ta mu'e tĩ. ²² A'erehe ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo apo 'y. Yman jaxer ame'ẽ ma'ema'eha ke jõ peputar rahã, amõ amõ we hũ pexoha mu-jaxer aja riki oho. ²³ Pehẽ py'a pyahu aja Tupã mukatu ta me'ẽ te'e. ²⁴ Pehẽ pexoha pyahu aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ riki Tupã katuha aja riki. Aja rahã, pexo katu te ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta riki.

²⁵ (Tupã katuha aja pexo tĩ.) A'erehe mã peja amõ Kirisutu kotyhar ta pe te'e pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa jetehar te ke pepandu ta me'ẽ te'e. ²⁶ Amõ ta rehe peparahy rahã, ame'ẽ namõ ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Peparahyha namõ aja te'e pytun oho. Aja ym pehẽ. (Pahar pehẽ py'a pemujywywyr ehe.) ²⁷ Peparahy pexo rahã, Satana pe: “Jaka'u te'eha jama'e jahorahã” aja pepandu, ame'ẽja saka riki. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta my tĩ. Katu ym aja. ²⁸ Yman amõ tama'e ke aja te'e amõ mukanim ixo rahã, mã peja ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha namõ tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ma'e ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ.

²⁹ Amõ rehe juru ai ym pexo. Je'ẽha katu ame'ẽ ke jõ pepandu. Aja rahã, amõ amõ ta ke pemuhury katu ta. Aja rahã, pehẽ rehe hendu ame'ẽ ta hury katu ta tĩ. ³⁰ Tupã'ã ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, Tupã'ã ke pemupyai ta.) A'e riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ riki Tupãma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ã ihĩ katu pehẽ py'a rehe, a'erehe inamõ pexo katu te ta, aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe. ³¹ Amõ rehe ahy te pesak ame'ẽ ke pehẽ py'a ngi pemukanim. Amõ ta namõ peje'ẽ je'ẽ hũ ym. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Upa peparahyha ke pehẽ py'a ngi pemukanim tĩ.

³² Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehẽ py'a katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ py'a pemujywywyr pehẽ juehe pexo. Kirisutu manõ. A'erehe pehẽ rehe ipy'a ke Tupã mujywywyr. Aja pehẽ py'a pemujywywyr pehẽ juehe pexo tĩ.

5

Amõ ta rehe pepy'a katu

¹ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Ta'yr ta ke pehẽ. A'erehe a'e katuha aja mã peja pexo katu ta kũ tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.) ² Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'e manõ. Ame'ẽ pe jande ke a'e muhã katu. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Aja amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Aja pexo katu tĩ. Kirisutu manõ rahã, ma'e ke Tupã pe a'e me'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe ame'ẽ rehe Tupã hury katu. Ma'e pihe katu ame'ẽja saka tĩ. A'erehe ame'ẽ rehe Tupã hury katu tĩ.

Tupā kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'ē te'e

³ Tupā kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. “Amō kūjā ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. “Amō sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e” aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym tī. Upa ka'u te'eha katu ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī rahā, katu ym tī. Aja pehē rehe har amō ta pandu rahā, katu ym. Tupā kotyhar ta ke pehē, a'erehe katu ym. ⁴ Pehē je'ēha namō amō ta ke pemuhuxī rahā, katu ym tiki. Je'ēha ka'u te'eha pepandu rahā, katu ym tiki tī. Jaxer ame'ē ke pepandu rahā, katu ym tiki tī.

Kuja katu tiki. Tupā pe kuja pepandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja pepandu rahā, katu tiki.

⁵ Jete. Amō kūjā rehe ka'u te'e rahā, ame'ē ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupā kotyhar aja ym tī. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī hū ame'ē ke aja tī. Kirisutu kotyhar aja ym tī. Tupā kotyhar aja ym tī. Ma'e ke rehe ipy'a moī moī hū rahā, ma'e'ā rehe ipy'a ke a'e moī moī, ame'ēja saka. Katu ym aja.

⁶ Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta riki amō ta ke muka'u te'e. Je'ēha ka'u te'e ame'ē namō muka'u te'e. Pehē tī. Muka'u te'e tar katu pehē ke tī. A'erehe mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. ⁷ A'erehe ame'ē ta namō pexo ym. Muka'u te'e ame'ē ta namō pexo ym.

Tupā kotyhar ta weraha aja saka ame'ē pe ixo

⁸ Yman pytuniha aja ame'ē pe pexo. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa ym. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. A'erehe weraha aja ame'ē pe pexo katu 'y. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu. A'erehe mā peja weraha aja ame'ē pe pexo katu apo 'y. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. ⁹ Tupā rehe har pekwa katu rahā, weraha aja ame'ē pe pexo katu. Aja rahā, pema'ema'e hū ta. Kuja. Amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke

pema'e ym ta tī. Jetehar te ke jō pepandu pandu ta tī. Aja pexo katu ta. ¹⁰ Weraha aja ame'ē pe pexo rahā, ma'e ke jandema'e sawa'e te ke muhury my. Ame'ē ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ē ke pema'ema'e katu tī. ¹¹ Pytuniha aja ame'ē pe ixo ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e. Ame'ē ta namō mā peja pexo ym. Kuja katu. A'eta ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngā pe. “Mā peja ym” aja pepandu ngā pe. ¹² Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Ame'ē rehe har amō pandu rahā, huxī hū amō. ¹³ Pe, upa ma'e ke weraha pe amō moī rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ngā pe mujekwa. Aja rahā, ame'ē riki katu ym te, aja ngā pe mujekwa katu. (Aja rahā, ipy'a ke muruwak ta my tī. Tupā koty muruwak ta my tī.) ¹⁴ Ma'e ke ngā pe mujekwa katu rahā, ame'ē riki weraha pe moī. A'erehe amō pandu:

“Nde ereker ereju ame'ē ke epak!

Nde eremanō, ame'ēja saka. Epu'am!

Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta, ame'ēja saka.” (Tupā rehe hendu ym ame'ē ta manō, ame'ēja saka ixo. Ukwer aja tī. Pe, Tupā rehe har Kirisutu mujekwa rahā, amō rehe a'e muwera, ame'ēja saka.)

¹⁵ Pehendu katurahā! Pehē pexoha katu aja pexo. Ukwa ym ame'ē ta aja ym pexo. Ukwa ym ame'ē ta Tupā rehe har ukwa ym. Ukwa katu ame'ē ta aja pexo tī. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu. ¹⁶ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta heta ixo apo 'y. A'erehe amō kotyhar pexo. Aja te'eha katu ame'ē ke pema'ema'e. ¹⁷ Weraha aja ame'ē pe pexo, a'erehe peka'u te'e ym pexo. Myja pehē pexo ame'ē ke jandema'e sawa'e te putar my. Ame'ē ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ē ke pema'ema'e katu.

Tupā'ā pehē py'a rehe pemupyta katu

¹⁸ Kawī ngi peka'u ym. Ame'ē pehē ke mujaxer jō. Kuja rahā, katu tiki. Mā peja Tupā'ā ihī katu pehē py'a rehe. ¹⁹ Pehē py'a pejumuhury katu pehē juehe rahā, Ndawi riki jyngariha mupinim, ame'ē ke pepandu pandu pehē jupe. Tupā rehe pejyngar tī. Tupā rehe har pepandu, ame'ē ke pejyngar tī. Pehē pejyngar rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pekwaha namō

jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. Pehē ruryha namō: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. ²⁰ Upa katu te ma'e ke rehe aja te'eha: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pepandu. Jande pái keruhū a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha rupi pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

²¹ Kirisutu rehe pehē py'a pemoī moī katu, a'erehe pehendu katu pehē juehe.

²² Ixawa'e katu ame'ē ta te'e! Pehē pe apandu ta apo! Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu. Aja rahā, jandema'e sawa'e te je'ēha rehe pehendu katu tī. ²³ Ixawa'e riki hakeharma'e kapitā aja saka. Aja Kirisutu tī. Jurujar katu ehe ame'ē tama'e kapitā a'e tī. A'e riki jurujar katu ame'ē ta ke muhā katu. Jurujar katu ame'ē ta riki hete aja saka. ²⁴ Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu katu ta me'ē te'e. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe hakehar ta tī. Hendu katu tī.

Ne rakehar rehe epy'a katu

²⁵ Sawa'e ta! Pehē pe apandu tī. Pehē rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'eta uhāha ke rehe a'e muhepy. A'erehe manō. Aja pehē rakehar ta rehe pepy'a katu tī. ²⁶ Pe, jurujar katu ame'ē ta py'a ke Kirisutu juhyk rahā, Tupā pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde kotyhar ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujahuk rahā, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ē ta ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupā je'ēha rehe hendu katu rahā, a'eta py'a juhyk aja a'eta ixo tī. ²⁷ Aja jurujar katu ame'ē ta py'a ke a'e juhyk rahā, ame'ē ta ke ixoty a'e muhyk ta kŷ. Katu te ta a'eta. Nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke a'eta pe. Jahy ruwy ym te, ame'ēja saka a'eta katu te ta. Ma'e katu ym ame'ē ke nixói te ta a'eta pe. ²⁸ Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu ta me'ē te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu, aja hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahā, a'e juehe ipy'a katu tī. ²⁹ Juehe ipy'a ym ame'ē ke nixói. Aja ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu

ma'e ke ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amō juehe juhahi katu tī. ³⁰ Jande riki Kirisutu rete aja saka. Ixotyhar ta ke jande. A'erehe jurujar katu ame'ē ta rehe Kirisutu haihu katu. ³¹ Jumendariha rehe har kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar namō ixo katu.

Mokōihar riki peteihar aja ixo” aja panduha ihī.

³² Mā! Ame'ē jetehar te ke Tupā je'ēha mujekwa jande pe. Pe, kuja ihē akwa. Jurujar katu ehe ame'ē ta riki Kirisutu namō peteihar aja ixo. ³³ Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke pehē pe katu tī. Sawa'e juehe ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Pe, ixawa'e rehe hakehar hendu katu ta me'ē te'e tī.

6

Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

Tajyr ta aja tī, hendu katu ta me'ē te'e tī

¹ Ta'yn ta! Kurumī ta! Kūjātāi ta! Tiha ame'ē ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehē. A'erehe pehē pái ta rehe pehendu katu ta me'ē te'e. Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e. ² Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Nde pái rehe ehendu katu. Ne māi rehe aja tī. Ehendu katu tī.” Ame'ē je'ēha namō ma'e manga katuha ke Tupā moī. ³ Kuja moī:

—Nde pái ta rehe nde erehendu katu rahā, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ē ywy keruhū pe yman nde erexo ta — aja Tupā manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu ta me'ē te'e. Kurumī ta aja tī. Hendu katu ta me'ē te'e tī. Kūjātāi ta aja tī. Hendu katu ta me'ē te'e tī.

⁴ Ta'yn pái ta! Ta'yn māi ta tī. Ta'yn ta ke pemuparahy ym. Pehē ra'yr ta pe aja tī. Pehē rajyr ta pe aja tī. A'eta ke pemuparahy ym tī. Kuja katu. A'eta ke pemutiha rahā, a'eta ke pemu'e katu. Aja rahā, pehē rehe a'eta hendu katu ta. Wewe katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta ke pehē, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e katu a'eta ke.

Ijar ta pe miasu ta hendu katu ta me'ẽ te'e

⁵ Miasu ta! Sehar pehẽ jar ixo. A'eta rehe pehendu katu. Pemuparahy ym ta aja pekyjeha namõ pehendu katu a'eta rehe. Mokõi pekwaha namõ pexo aja ym peparaky katu. Kirisutu rehe peparaky, ame'ẽja saka pehẽ jar rehe peparaky katu. ⁶ Pehẽ rehe pehẽ jar usak ixo rahã jõ, peparaky katu my? Anĩ. A'eta usak ym rahã, peparaky katu tĩ. Pehẽ rehe a'eta usak ixo rahã jõ, peparaky katu rahã: “Mã! Miasu riki paraky katu te” ame'ẽ panduha ke jõ peputar. Katu ym aja. Kirisutuma'e miasu aja pehẽ. A'erehe sehar pehẽ jar usak ym rahã, peparaky katu tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu te. ⁷ Pehẽ riki miasu ta ke. Peparaky rahã, pehẽ ruryha namõ peparaky katu. Sawa'e ta rehe jõ peparaky, aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peparaky, aja pehẽ rury katuha namõ peparaky katu. ⁸ Pesarahã! Kuja pekwa pekwa pexo tĩ. Se katu aja amõ paraky rahã, ame'ẽ namõ ywa pe ma'e katu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te me'ẽ me'ẽ katu ta. Upa katu te ngã pe a'e me'ẽ me'ẽ katu ta. Miasu ta pe aja tĩ. Me'ẽ katu tĩ. Miasu aja ym ame'ẽ ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ta tĩ. Se katu aja paraky a'erehe me'ẽ me'ẽ katu ywa pe.

Miasuma'e jar ta pe ihẽ apandu apo tĩ

⁹ Miasuma'e jar ta! Pehẽ pe ihẽ apandu tĩ. Pehẽ pe ipy'a katuha namõ miasu ta paraky. Aja pehẽ pepy'a katuha namõ miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ẽ ta pe: “Pahar peparaky ym rahã, nde ke ihẽ anupã ta” aja ym pepandu. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ẽ ke a'e. Kuja pekwa pekwa pexo. Pehẽma'e miasu ame'ẽ ta aja pehẽ riki ixotyhar ta ke tĩ. Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ẽma'e ke pehẽ tĩ. Ngã pe juja katu te a'e ma'e ke me'ẽ me'ẽ katu ta tĩ. A'e usak rahã: “Ko miasu ta ke” aja ym ipe. “Ko miasuma'e jar ta” aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehẽ pepy'a katuha namõ miasu ta pe pepandu pandu katu.

Tupãma'e mundeha namõ pexo katu

¹⁰ A'ejõhar panduha ke ihẽ apandu ta apo. Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke

pehẽ. A'erehe ima'e pyrãtãha namõ pexo katu. Ame'ẽ namõ pehẽ py'a ke pemãtã katu pexo. ¹¹ Ima'e mundeha aja me'ẽ Tupã me'ẽ pehẽ pe. Ame'ẽ namõ pexo katu. Aja rahã, Satana riki pehẽ ke muka'u te'e ym ta. (Ãjã ramõi a'e.) ¹² Amõ awa ta namõ jajumi mai jaxo my? Anĩ. Aja ym. Ãjã ta namõ jajumi jaxo, ame'ẽja saka jaxo. A'eta katu ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tĩ. A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ta. ¹³ A'erehe Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo katu. Pe, mupyraraha pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ ke pehẽ ruwanjan ta muputu'u ym ta. Ame'ẽ mupyraraha upa rahã, pete'e pexo katu ta rĩ.

¹⁴ A'erehe pepu'am katu, aja pexo. Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Kuja. Sonda ta aja pehẽ ku'a rupi har pepukwar katu. Aja rahã, jetehar te ke namõ pexo katu. Sonda ta aja pehẽ juehe ita kamixa pemunde tĩ. Aja rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja pexo katu. ¹⁵ Sonda ta aja pehẽ py rehe har pemunde tĩ. Aja rahã, pahar myrandu katu ke amõ ta pe pepandu peho. “Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu ta.” Ame'ẽ myrandu katu ke pepandu peho. ¹⁶ Sonda ta aja pehẽ jywa rehe itape ke aja te'e pemujar katu. Aja rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu pexo. Aja rahã, ame'ẽ pe upa u'y hapy ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Satana ombor ame'ẽja saka tĩ. (Ãjã ramõi a'e.) Ombor rahã, pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu. Ame'ẽ u'y hapy ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ¹⁷ Sonda ta aja pehẽ ãkã rehe har pehẽ ãkã rehe pemoĩ tĩ. Itasape ke. Aja rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu, aja pekwa katu. Sonda ta aja ita tamarã namõ pexo katu. Pehẽ pe Tupãã me'ẽ katu, ame'ẽ ke aja saka. Aja rahã, Tupã je'eha namõ pexo katu. Ame'ẽ ke pepandu pandu. ¹⁸ Aja Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Amõ we tĩ. Tupã namõ pepandu pandu. Kuja:

—Jande pái keruhũ! Ihẽ pe nema'e pyrãtãha emuwyr — aja ipe.

Pehẽ pe Tupãã mujekwa rahã, Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu. A'erehe peta ký! Peputu'u ym ingi. Upa Tupã

kotyhar ta rehe har Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu.

¹⁹ Ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Páu pe nema'e pyrãtãha ke emondo katu. Aja rahã, kyje ym ha namõ nema'e je'ẽha ke a'e pandu pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta ngã pe. Yman ukwa ym ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke mujekwa ta ngã pe apo 'y — aja ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu.

²⁰ Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta. A'erehe ihẽ ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihẽ axo apo. A'erehe kuja Tupã namõ pepandu tĩ:

—Mã peja kyje ym ha namõ myrandu katu ke Páu pandu pandu. Aja rahã katu tiki — aja Tupã namõ pepandu ihẽ rehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

²¹ Pehẽ koty Tik ke ihẽ amondo ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa katu ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe jande japy'a katu ame'ẽ ke a'e. Jande mu a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. ²² Ihẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. A'erehe pehẽ koty a'e ke ihẽ amondo axo. Myja upa jaxo my, ame'ẽ rehe har a'e mujekwa ta pehẽ pe. Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e muhury katu ta.

²³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa pehẽ mu ta rehe pehẽ pepy'a katu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa pehẽ mu ta rehe pepy'a katu tĩ. ²⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ixo. Mã peja ame'ẽ ke a'eta mukanim ym te. Mã peja a'eta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siri ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: “Katu tiki” aja. Tupã pe pandu tĩ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tĩ, aja mupinim tĩ. “Mã peja Jesu ukwa katu aja pehë tĩ” aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihë mu ta” aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mupinim

¹ Ihë Páu. Timo ihë namõ a'e ixo tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke jande. Ehe har japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehë pe paper pinim ke ihë amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe paper pinim ihë amondo axo tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta pe amondo axo tĩ. Tupã kotyhar ta rehe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu tĩ. Ame'ë ta pe paper pinim amondo axo tĩ.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

Tupã namõ Siri ok ta pe har ta rehe har ihë apandu pandu

³ Pehë rehe har ihë akwa akwa axo rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe ihë apandu pandu. Aja te'eha ihë. ⁴⁻⁵ Jesu rehe pejurujar katu py rahã, tamatarer ihë pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihë apandu pandu axo rĩ. Aja we apo tĩ. Amõ ta pe myrandu katu ihë apandu

pandu axo rahã, ihë pe tamatarer pemuwyr tĩ. A'erehe pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu rahã, ihë rury katuha namõ: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe ihë apandu katu. ⁶ Pe, kuja ihë akwa katu te. Pehë pejurujar katu py rahã, I'ã ke pehë py'a rehe Tupã moĩ. Aja rahã Kirisutu katuha aja pehë ke Tupã muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rĩ. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahã, ame'ë muwakiha ke a'ewan ta. Arahã Tupã pandu ta: “Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehë tĩ” aja.

⁷ Pehë rehe har ihë akwa akwa axo rahã, ihë rury katu. Pehë rehe ihë apy'a katu, a'erehe ihë rury katu. “Myrandu katu ke ebandu eho” aja Tupã ihë pe. Ame'ë parakyha ke ihë ama'ema'e. Aja ihë axo rahã, ihë pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihë axo rahã, aja ihë pe pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihë axo ym rahã we, aja tĩ. Pemuwyr tĩ. Kyndaha pe ihë axo ym rahã we, kapitã ruwa koty ihë apu'am. “Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke” aja ihë apandu. Ngã pe apandu tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ukwa katu te we ngã. ⁸ Pehë rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihë apy'a katu tĩ. Jetehar te ke ihë apandu. Ame'ë ke Tupã ukwa katu.

⁹ Kuja pehë rehe har Tupã namõ ihë apandu pandu:

—Mã peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta jumu'e katu te we ixo tĩ. Aja rahã ukwa katuha namõ ipy'a katu te we ta a'eta juehe. Mã peja katu ame'ë ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahã, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tĩ. ¹⁰ Upa aja rahã, ma'e riki katu te ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahã, Kirisutu jywyr rahã, a'eta pe nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. “Katu ym ame'ë ta” aja amõ ta pandu ym te ta tĩ. ¹¹ Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrãtãha ke muwyr. A'erehe ame'ë namõ katu ame'ë ke jõ Siri ok ta pe har ta ma'ema'e ta. Aja rahã, nde pe katu ngã pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja riki — aja Tupã namõ pehë rehe har ihë apandu pandu.

Tapijar te'e we Tupã je'ëha ke ihë apandu pandu katu

¹² Ihē mu ta! Ihē rehe har pekwa katu aja ihē aputar katu. Māte we ihē axoha kwe. Apyrara hū axo kwe. (Anī. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amō amō we hū amō ta ukwa katu te we ixo. ¹³ (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Ame'ē ke se ixo ame'ē ta ukwa. Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. Kirisutuma'e parakyha ke ihē. A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Ame'ē ke upa amō ta ukwa. Ame'ē ke kapitā rok harōha ta ukwa katu tī. ¹⁴ Kyndaha pe ihē axo. Anī. Ihē py'ahu axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu katu tī. Ngā ngi kyje ym ha namō pandu pandu.

¹⁵⁻¹⁷ Jete! Amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu tī. “Jande japandu rahā, jande rehe Páu jyty'ym ta” aja ame'ē ta ukwaha naī. A'erehe ame'ē ta pandu pandu. Ihē namō je'ē hātā tā tar katu tī. A'erehe Kirisutu rehe har pandu pandu tī. Muka'u te'eha namō a'eta pandu pandu. Kirisutu rehe har pandu pandu rahā: “Peme'ē ta katu” aja panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e ame'ē ke rehe heta ngā hendu. A'erehe kyndaha pe ihē axo rahā, ihē riki ajyty'ym a'eta rehe aja a'eta ukwaha naī.

Amō ta anī. Amō ta ihē rehe ipy'a katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu pandu. Jetehar rupi pandu pandu. Kapitā ruwa koty ihē apu'am rahā: “Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke” aja ihē apandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe Tupā me'ē. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihē rehe a'eta ipy'a katu.

¹⁸ Upa riki katu ihē pe. Ka'u te'eha namō amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu. Jetehar rupi amō ta pandu pandu tī. Mokōihar ta Kirisutu rehe har pandu pandu. A'erehe ihē rury katu ihē axo.

¹⁹ Ihē rehe har Tupā namō pepandu pandu. “Páu ke kyndaha ngi emuhem” aja. A'erehe kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta, aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo. Tupā'ā ihē rehe usak katu, Jesu Kirisutu muwyr ame'ē ke a'e. A'erehe

kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta tī. Aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo. ²⁰ Ihē riki Kirisutu rehe har ihē apandu pandu tar katu te. Aja te'eha ihē axo. Ame'ē jō ihē aputar katu. Aja ym rahā, ihē ruxī ta. Ihē py'ahu ta me'ē te'e. Aja te'eha ihē axo. Amanō ta nahā my. Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Kirisutu rehe har amō ta pandu. Aja ihē aputar. Ko axo we nahā my rī. Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Kirisutu rehe har amō ta pandu tī. Aja ihē aputar tī.

²¹ Ihē atu ko axo we rahā, Kirisutu rehe har: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu axo. Ihē amanō rahā, amō ta Kirisutu pe pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke.” Aja rahā i'ar koty te we katuha. ²² Pe, ko ihē axo rahā we Kirisutu rehe har ihē apandu pandu katu te we axo. Myja ihē aputar katu my? Akwa ym. ²³ Ihē amanōha ke aputar my? Ko axoha we aputar my? Myja my? Akwa ym. Kuja ihē akwa. Ihē amanō tar katu. Aja rahā, Kirisutu namō ihē axo ta kŷ. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. ²⁴ Pehē pe anī. Ko axo rahā we, katu tiki pehē pe. (Aja rahā, amō we Kirisutu rehe har pehē pe ihē amu'e ta rī.) ²⁵ Aja akwa. A'erehe ihē amanō ym we ta rī. Pehē namō ihē axo we ta rī. Aja rahā, pehē ke ihē amu'e we ta axo rī. Aja rahā, tapijar te'e we Kirisutu rehe pejurujar katu te we rī. Aja rahā, pehē rury katu te we ta pexo. ²⁶ Pe, amō we pehē namō ihē axo rahā, Jesu Kirisutu pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihē ke muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

²⁷ Apo amō we apandu ta. Kirisutu rehe har myrandu katu rehe panduha ihī. Ame'ē myrandu ke amō mu'e, aja pexoha katu ta me'ē te'e. Aja rahā, pehē pexoha rehe har ihē ahendu ta. Pehē rehe ihē asak ta aho my. Aho ym ta my. Pehē rehe har ihē ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te we rī. Pehijar ym. Aja ihē ahendu ta. Aja rahā, katu te. Myrandu katu rehe amō ta jurujar katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe ame'ē ke pehē johu pepandu pandu. Peteihar aja pepandu

pandu. Ame'ë rehe ihê ahendu ta tî. Aja rahã, katu te tî. ²⁸ Pehê ke amô ta mupyrara rahã, a'eta ngi pekyje ym. Pehê py'ahu te'e pehendu aja pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, a'eta ma'eha ke pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.) A'erehe mupyraraha renda pe a'eta oho ta ame'ë ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehê anî. Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehê, aja pemujekwa katu. A'e riki pehê ke muhã katu ta. ²⁹ Pehê pe Tupã pandu: "Pehê rehe katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu. Amô we tî. Ehe har pepandu pandu peho tî. A'erehe pehê ke amô ta mupyrara ta tî" aja Tupã pandu. ³⁰ Ihê aja pehê tî. Mu'eharan ta namô peje'ë je'ë hũ tî. Aja pexo tî. Aja rahã ame'ë ta mu'e ame'ë ke pemukanim ta tî. A'erehe ihê aja pehê tî. Yman ame'ë ta namô ihê aje'ë je'ë hũ tî, aja pekwa. Apo aja ihê axo tî. Aja pehendu tî.

2

Kirisutu rehe har

¹ Kirisutu riki pehê py'a ke mâtã. Pehê rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehê ke muhury katu. Tupã'ã namô pehê juehe katu pexo. Amô ta rehe pepy'a katu. Amô ta rehe pepyrara pesak tî. ² Ko apandu pehê pe. Ihê aja juja katu te pekwa pekwa pexo tî. Jumai ym ha namô pexo. Pepy'a katu pehê juehe. Peteïhar aja pexo. Aja rahã, ihê ke pemuhury katu te ta. ³ Ma'e ke pema'ema'e rahã, amô ta pandu my: "Mã! Katu hũ peme'ë ta." Ame'ë panduha peputar my? Mã peja ym aja. "Mã! Jande jô katu te" aja ym pekwa pekwa pehê juehe har. Amô ta katuha riki pehê 'ar koty te we aja pekwa katu pexo. Amô ta 'ar koty te we pehê katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tî. ⁴ Amô ta pe kuja pepandu katu: "Pehê namô jama'ema'e ta" aja. Pe, ame'ë ta pehê pe: "Pehê namô jande jama'ema'e ta tî" aja. Juja katu te ma'ema'eha ngã jupe. Aja katu. Pehêma'e ke rehe jô pesak ym pexo. ⁵ Jesu Kirisutu ukwa katuha aja mã peja pekwa pekwa katu pexo tî. "Mã! Ihê katu te ihê" aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa katu:

⁶ "Tupã aja a'e tî. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e pyrâtãha namô Tupã aja a'e ixo ta, aja ukwa jupe my? Anî. Aja ym riki.

⁷ Kuja a'e ukwa tî. Upa katu te ywa pe ixo ame'ë ta ke jeje a'e hijar. Tupã aja ame'ë ke hijar uwyr tî.

Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e paraky ame'ë ke aja a'e ixo.

⁸ Katu te a'e jupe, aja ym a'e ukwa.

Tupã rehe a'e hendu katu. A'erehe a'e manô. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manô.

⁹ Manôha ngi mukwera katu muhem. A'erehe katu te ame'ë ke a'e aja Tupã mu'am.

Pe, ywa kupe koty mujywyr raho. A'erehe amô ta 'ar koty te we a'e katuha aja mu'am.

A'e aja me'ë amô nixói te.

¹⁰ Aja rahã: 'Jesu' aja her ke hendu ame'ë ta ipynarãi pe wapyk ta. (Ame'ëja ipy'a ke moï moï katuha ke mujekwa ta.)

Aja upa katu te ngã wapyk ta. Ywa pe har ta wapyk ta tî. Aja ipy'a ke moï moï katu ta ehe. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja tî. Ipy'a ke moï moï katu ta ehe tî. Mupyraraha renda pe ihê, ame'ë ta aja tî. Ipy'a ke moï moï katu ta ehe tî.

Upa katu te ngã ipy'a ke moï moï ta ehe tî.

¹¹ Pe: 'Jesu Kirisutu riki sawa'e te' aja upa katu te ngã pandu ta.

Pe, Jesu rehe har katu ma'e pandu rahã, Tupã pe: 'Ne jô riki katu te me'ë ke' aja pandu ta tî. A'e riki jande pái keruhũ te."

Pexoha katu aja ngã pe pemujekwa

¹² Pehê riki ihê rehe katu ame'ë ta ke. Ihê apy'a katu ame'ë ta ke pehê tî. Pesarahã! Pehê namô ihê axo rahã, ma'e ke ihê apandu pehê pe. Ame'ë rehe pehendu katu. Apo pehê namô axo ym. Ko amô we panduha ke pehê pe ihê amondo axo. Ame'ë rehe pehendu katu ta me'ë te'e tî. Kuja. Pehê ke Tupã muhã katu. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehê ke a'e poir, ame'ëja saka. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Amô we ame'ë ke pema'e ta my, ame'ë pekyjeha namô katu ame'ë ke jô pema'ema'e. ¹³ Ima'e pyrâtãha ke Tupã muwyr pehê pe.

A'erehe a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu. Pehendu tar katu ehe tĩ.

¹⁴Upa ma'e ke pema'e rahã, pehẽ ruryha namõ pema'e pexo. Peje'ẽ hãtã tã ha namõ aja ym pema'e. ¹⁵Aja rahã: "Pehẽ katu ym" aja amõ ta pandu ym ta. Pehẽ py'a juhyk, aja Tupã ra'yr ta katu aja pexo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo. A'ep ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ixo. Jaxer ame'ẽ ta aja tĩ. Ixo tĩ. Ame'ẽ ta namõ pexo rahã, pehẽ riki amõ kotyhar ta ke aja pemujekwa ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta ke pehẽ aja pemujekwa ta me'ẽ te'e. ¹⁶Aja rahã, myja ngã ke Tupã muhã katu, ame'ẽ rehe har ngã pe pepandu pandu. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amu'e katu, aja pemujekwa ihẽ pe. Aja rahã: "Pesarahã! Siri ok ta pe har ta katu" aja ihẽ apandu ta. Kirisutu jywyr rahã, aja ihẽ apandu ta. Aja ihẽ rury katu axo.

¹⁷Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe Tupã pe pepandu: "Ko jande riki nema'e ta ke. Jande py'a jamoĩ moĩ katu nde rehe" aja pepandu. Pe, Tupã rehe har pehẽ pe ihẽ apandu katu te we axo rĩ. A'erehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu te we ehe. A'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta my? (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a katuha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe.) Aja rahã, ihẽ rury katu ta axo. Pehẽ aja ihẽ rury katu ta axo tĩ. ¹⁸Aja pehẽ tĩ. Pehẽ rury katu ta me'ẽ te'e. Ihẽ aja pehẽ rury katu ta pexo tĩ.

Pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta

¹⁹Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar rahã, pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta. Pe, pehẽ ngi Timo jywyr rahã, pehẽ rehe har a'e pandu ta uwyr ihẽ pe tĩ. Aja rahã, (katu pexo aja ahendu rahã,) ihẽ rury katu ta ihẽ axo. ²⁰Ihẽ aja a'e jõ pehẽ rehe a'e jumupyai ixo tĩ. Myja pexoha apo my, aja pehẽ rehe har a'e jumupyai ixo. ²¹Amõ ta anĩ. Juehe har ixoha rehe har jõ sehar ta usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu tar ym. Ame'ẽ parakyha ke ma'ema'e tar ym. ²²Timo riki paraky katu. Aja a'e mujekwa katu pehẽ pe. Ame'ẽ rehe har pekwa katu. Ipái aja ta'yr tĩ. Mokõihar ta paraky katu. Aja ihẽ namõ myrandu katu ke Timo pandu pandu tĩ. (Ihẽ ra'yr aja a'e.) ²³Myja se ihẽ axo ta my? Kyndaha ngi

ihẽ ahem ta my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, pahar pehẽ koty Timo ke ihẽ amondo ta. Aja akwa. ²⁴Pe, Tupã putar rahã, ihẽ atu pehẽ rehe asak ta aho. Yman ym rahã ihẽ asak ta aho.

Pehẽ koty Eparondi ke ihẽ amondo ta

²⁵Eparondi ke pehẽ koty ihẽ amondo ta me'ẽ te'e, aja akwa. Ihẽ mu aja a'e. Tamatarer ke a'e werur ihẽ pe. Pehẽ pemuwyr ame'ẽ ke a'e werur. Se Hom ok ta pe ihẽ namõ myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Mujekwa katu tĩ. ²⁶Ma'e ahyha ke a'e pyhyk, aja pehendu. Pehendu aja a'e ukwa rahã, jumupyai ixo tĩ. Apo pehẽ rehe a'e usak tar katu tĩ. ²⁷Jete riki. Ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Tate manõ. Anĩ. Tupã pyrara usak ehe. A'e ke rehe jõ ym pyrara usak. Ihẽ rehe pyrara usak tĩ. A'erehe manõ ym. Manõ rahã, i'ar koty te we ihẽ pyai ta tipe tĩ. ²⁸Anĩ. A'e manõ ym. A'erehe pahar pehẽ koty a'e ke ihẽ amondo tar katu. Pe, pesak ehe rahã, pehẽ rury katu ta. Aja rahã, ihẽ apyaiha ke upa kanim ta tĩ. ²⁹Pehẽ koty a'e uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehẽ ruryha namõ pepyhyk katu ingi. Pesak ehe rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Pehẽ mu aja ipo ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ẽ sawa'e ta rehe har: "Katu ame'ẽ ta ke a'eta" aja pekwa pekwa katu tĩ. ³⁰Myrandu katu ke a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ẽ ke a'e tĩ. Arahã tate a'e manõ. Pyraraha ngi kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu. A'erehe Eparondi aja me'ẽ sawa'e rehe har: "Katu ame'ẽ ke a'e" aja pekwa pekwa pexo. Se Hom ok ta pe pehẽ pexo ym. A'erehe marã ka ym ihẽ py'a ke pemãtãha. A'erehe a'e riki ihẽ py'a ke mãtã katu.

3

"Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

Nixói te nde pe" aja Tupã pandu

¹Ihẽ mu ta! Amõ we ihẽ amupinim ta. Pesarahã! Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Amukwehe pehẽ pe ihẽ apandu, ame'ẽ juja katu te paper pinim ke pehẽ pe ihẽ amondo axo. Ihẽ py'a jukwa ym riki. Ihẽ amondo

rahā, pejurujuar katuha ke pehijar ym ta. ² Amō mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hū. Muka'u te'e hū amō ta ke tī. Amō pīrer ke jupā ta me'ē te'e, aja riki a'eta mu'e. (Ipirer ke jupā rahā, Tupā kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta ukwaha jupe naī.) ³ Anī. Jande atu Tupā kotyhar ta ke. Ame'ē jakwa katuha ke Tupā moī, jande py'a rehe. I'ā ke jande py'a rehe moī. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu. A'erehe Tupā rehe jande py'a ke jamoī moī katu. Jesu Kirisutu namō jande juehe katu jaxo. A'erehe jande rury katu. Ipirer rehe mangaha ke amō ta moī rahā, Tupā kotyhar ta ke aja a'eta ukwaha naī. Jande anī.

⁴ Ihē atu ihē aputar rahā, ame'ē pīrer jupāha ke rehe ihē ajurujuar katu ta tipe. Ima'e ma'eha ke rehe amō jurujuar katu rahā, ko ihē riki i'ar koty te we ihē ajurujuar katu ta tipe. ⁵ Ihē māi pusu ngi a'ar. Pe, awa po wajar mahapyr aker rahā, ihē pīrer ke amō jupā. Aja rahā, jundēu awa te ke ihē, aja amujekwa. Menjamī rainō ke ihē. Ihē pāi ta riki jundēu awa ta ke. Jundēu awa ramūi ta ukwaha rehe ihē ahendu katu tī. Parise ta kotyhar ke ihē. (Ame'ē ta riki Moise je'ēha rehe hendu katu te.) Aja ihē tī. Ahendu katu ehe tī. ⁶ Ame'ē ke rehe amō ta hendu katu te. Aja ihē aputar katu te tī. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo kwe. Amō koty a'eta ukwa, aja ihē akwaha naī, a'erehe ihē amupyrara hū a'eta ke axo. Moise je'ēha rehe amō hendu katu te rahā, katu ame'ē ke a'e, aja ukwaha jupe naī. Aja ihē tī. Nixóí ma'e aka'u te'eha ama'eha ihē pe, aja ihē akwaha ihē jupe naī.

⁷ Pe, ihē axoha riki katu te, aja akwaha naī. Apo ame'ē ymanihar axoha riki jaxer aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihē ajurujuar katu, a'erehe aja ihē akwa katu apo 'y. ⁸ Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amō koty ihē akwa. Amō riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihē akwa. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihēma'e sawa'e te. Ehe har ihē akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihē ahijar. Ame'ē jaxer aja akwa. Aja rahā, Kirisutu kotyhar te aja ihē axo. ⁹ Pe, Kirisutu namō

ihē juehe katu ihē axo. Moise je'ēha rehe ihē ahendu katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu my? Anī. Aja ym. Ko Kirisutu rehe ihē ajurujuar katu, a'erehe ihē ke Tupā muhā katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujuar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta kŷ. ¹⁰ Kuja ihē aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jō ihē akwa tar katu te we hū ihē axo rī. Tupāma'e pyrātāha ke aja tī. Akwa tar katu te we hū ihē axo tī. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahā, pyrātāha namō mukwera katu muhem. Ame'ē ke ihē akwa tar katu te we ihē axo tī. Kirisutu ke amō ta mupyrara. A'e aja ihē ke amō ta mupyrara ta aja ihē aputar axo tī. A'e manō. A'e aja ihē aputar katu tī. ¹¹ Pe, manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem rahā, ko ihē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Aja ihē aputar tī.

Kirisutu ixoha aja ihē axo tar katu tī

¹² Upa katu te ehe har ihē akwa katu, aja ym ihē apandu. Uhyk ym we rī. Upa katu te akwa ym we rī. A'erehe tapijar te'e we ihē ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihē ke muhā katu. Ixotyhar ke ihē. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihē ajumu'e axo tī. ¹³ Ihē mu ta! Ko pehendu katurahā! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rī. Aja akwa katu. Kuja ihē axo ta apo 'y. Ymanihar ihē axoha rehe har ihē akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihē ruwa koty ihī ame'ē ke rehe ihē akwa akwa ta axo. ¹⁴ Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pandu ta: "Ywa pe ejur" aja. Ame'ē rehe aharō katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihē tapijar te'e we ajumu'e ihē axo.

¹⁵ Jande johu Tupā rehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Yman ehe har jakwa katu ame'ē ta ke jande. Aja me'ē ta rahā, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ē te'e. Aja amō ta putar ym rahā, amō koty ukwa rahā, ame'ē ke Tupā mujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tī.) ¹⁶ Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ē te'e. Jamu'e katu te we ta me'ē te'e tī.

Ywa pe har ta aja pehē a'erehe pexoha katu pexo

¹⁷ Ihē mu ta! Mā peja ihē axoha aja pehē johu tī. Myja katu jaxoha my? Ame'ē

ke jamujekwa pehë pe. Aja amõ ta ixoha katu rahã, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehë tĩ. Pexoha katu tĩ. ¹⁸ Amõ amõ we hũ apandu pehë pe. Ihë apyaiha namõ apandu we ta amõ tĩ. Kuja. Amõ ta heta ixo. A'eta ixoha riki amõ koty. Jaxer riki. Ame'ë ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amõ ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rĩ. ¹⁹ Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jõ ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Tupã rehe moĩ ym. Kome'ë ywy keruhũ pe ixoha rehe har jõ a'eta ukwa ukwa ixo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahã, katu aja a'eta ukwaha jupe naĩ. Huxĩ ym riki.

²⁰ Jande riki amõ koty. Ywa pe har ta aja jande. Jande muhãha rehe jaharõ hũ jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Jaharõ hũ jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te. ²¹ Jande rete ke a'e muruwak ta kÿ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ë ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kÿ. Pyratãha namõ jande ke a'e muruwak ta kÿ. A'erehe upa katu te ngã hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

4

Pehë py'a pemuwywyr pehë juehe

¹ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë apy'a katu. Pehë rehe ihë asak tar katu tĩ. Ihë ke pemuhury katu. Pehë ngi ihë ruxĩ ym. Ko apandu pehë pe. Kirisutu rehe pejurujar katu. Ame'ë ke pehijar ym. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe pexo.

² Ko kũjã ta pe ihë apandu. Ewo pe. Syn pe amõ. (Peje'ë je'ë pehë jupe, aja ihë ahendu.) A'erehe mã peja pehë py'a pemuwywyr katu pehë juehe. Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehë anam ta aja pehë.

³ Sa'e! Nde erepandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ihë namõ myrandu katu ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde pe. Ame'ë kũjã ta pe epandu katu, Ewo pe. Syn pe tĩ. Aja rahã, a'eta py'a jywyr ta a'eta juehe. Yman ame'ë kũjã ta riki ihë namõ myrandu katu ke pandu pandu hũ tĩ.

Amõ sawa'e aja tĩ. Keremë ke. Amõ ta heta aja tĩ. Ame'ë ta ihë namõ myrandu katu ke pandu pandu tĩ. Upa ame'ë ta rer ke ima'e paper rehe Tupã mupinim katu. Uhã te hũ ame'ë ta rer ke ame'ë paper rehe ihĩ.

Pehë rury katu aja pexo katu

⁴ Kirisutu namõ pehë juehe katu pexo. A'erehe pehë rury katu pexo. Aja te'eha pexo. Ko riki apandu we tĩ. Mã peja pehë rury katu pexo.

⁵ Mã peja upa amõ ta rehe katu ame'ë ta ke pehë, aja pexo katu. Sawa'e te jy-wyr tate. ⁶ Upa ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo. Ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu. Inamõ pepandu rahã, ma'e ke nixói te pehë pe ame'ë ke pepandu ipe. "Ne jõ riki katu te me'ë ke" ame'ë panduha namõ pepandu ipe. ⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë py'a ke Tupã muhury katu ta. Ipy'a muhuryha ke amõ ukwa katu. Tupã riki muhury katu rahã, i'ar koty te we katuha.

Ma'e katu ame'ë ke jõ pehë py'a rupi pekwa pekwa pexo

⁸ Ihë mu ta! Ko a'ejõhar panduha ke apandu pehë pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu ame'ë ke jõ pehë py'a pe pekwa pekwa pexo. "Mã katu ko" aja amõ ta pandu, ame'ë rehe har pehë py'a pe aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Jetehar te ke aja tĩ. Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Ma'e ke muhuxĩ ym amõ ke, ame'ë rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Ma'e jaxer ai ym ame'ë rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Amõ ta rehe ipy'a katu, ame'ë rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. "Peme'ë panduha katu" aja amõ ta pandu, ame'ë rehe har aja tĩ. Pehë py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. Aja rahã, pekwa pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe ma'e katu ame'ë ke jõ pehë py'a pe pekwa pekwa katu pexo.) ⁹ Ma'e ke ihë amu'e pehë pe. Aja pema'ema'e katu tĩ. Ihë axoha rehe pesak. Aja pexo tĩ. Pe, pehë namõ Tupã ixo katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ë ke a'e.

Ihë pe tamatarer pemuwywyr a'erehe pehë pe apandu: "Katu pehë"

¹⁰ Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihê. A'erehe ihê rury katu te hũ. Tupã pe ihê apandu tĩ: “Ne jô riki katu te me'ê ke” aja. Heta te hũ jahy kanim, pe, apo ihê rehe pehaihu katu tĩ. Ihê pe tamatarer pemuwyr tĩ. Aja ihê rehe pehê pepy'a katu, aja pemujekwa katu ihê pe. A'erehe ihê rury katu te hũ ihê. Ihê rehe peharái, aja ym apandu. Ihê rehe peharái ym. Tamatarer pemuwyrriha pemanga tipe. Ame'ê ke akwa katu. Anĩ. Marã ka ym tamatarer ihê pe pemuwyrriha. Ame'ê ke akwa katu tĩ. ¹¹ Ihê rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihê apyrara ym axo. Upa ma'e ihê axoha rehe ihê rury katu. Aja ihê akwa katu. ¹² Ihêma'e ym te aja ihê axo rahã, ihê rury katu axo. Ihêma'e hũ aja axoha ke ihê akwa katu tĩ. Aja axo rahã, ihê rury katu tĩ. Aja ihê ajumu'e katu. A'erehe ihê myahy te rahã, ihê rury katu. Ihê ãpũ rahã, aja tĩ. Ihê rury katu tĩ. Ihêma'e ym te rahã, aja tĩ. Ihê rury katu tĩ. Ma'e heta rahã, aja tĩ. Ihê rury katu tĩ. Aja te'eha ihê. Amõ amõ renda pe ihê axo rahã, ihê rury katu. ¹³ Upa katu te ma'e ke ihê rehe uhyk rahã, ihê rury katu. Pyrãtãha ke ihê pe Kirisutu muwyr, a'erehe ihê rury katu.

¹⁴ Pe, ihê apyrara rahã, ihê rehe pehaihu katu. Aja rahã, katu tiki. ¹⁵ Siri ok ta pe har ta ke pehê. Masendo ywy pe pexo. A'ep myrandu katu ke ihê apandu pandu py pehê pe. Pe, pehê ngi ihê aho rahã, pehê jô riki ihê pe ma'e ke peme'ê katu. Aja pekwa katu. Pehê jô ma'e ke rehe pekyty'y ym ihê pe. Ihê apyrara rahã, pehê jô pepyai tĩ. ¹⁶ Pe, Tesaron ok ta pe ihê axo rahã, ihêma'e ke nixói te. Arahã ihê pe tamatarer ke pemuwyr. Jete. A'engi mokõihar pemuwyr tĩ. ¹⁷ Ame'ê ke ihê apyhyk rahã, ihê rury katu. Ame'ê rehe jô ym. Tupã koty pehêma'e ke ihĩ hũ ta, aja saka. Ame'ê pehêma'e hetaha ke ihê aputar katu riki. ¹⁸ Jete. Upa katu te ihê pe pemuwyr. Ame'ê ke upa ihê apyhyk. Pemuwyr te hũ. Upa ma'e ihê aputar ame'ê ke kohĩ apo. Pemuwyr ame'ê ke Eparondi werur. A'erehe i'ar koty te we ihêma'e kohĩ. Pemuwyr ame'ê ke Tupã koty ma'e pihe katu, ame'êja saka. Tupã hury katu ehe. Ymanihar ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, ma'e pihe katu ame'ê ke mutakãxĩ.

Hapy, ame'êja mutakãxĩ. Aja ihê pe pehê pemuwyr ame'ê ke tĩ. (Tupã ke pemuhury katu ame'ê ke tĩ.) ¹⁹ Pe, pehêma'e ke upa katu te nixói te rahã, ame'ê ke Tupã me'ê me'ê ta, pehê pe. Jande japy'a katu ehe ame'ê ke a'e. Ima'e ma'e ke upa ym te ta. Jesu Kirisutu namõ pehê juehe katu pexo, a'erehe pehê pe a'e me'ê me'ê katu. ²⁰ Tupã riki jande pái keruhũ. “Ne jô riki katu te me'ê ke” aja japandu pandu katu. Aja te'eha ta. “Amen.” Ame'ê: “A'e tỹ.”

Katuha ke Páu mondo

²¹ Pehê koty Tupã kotyhar ta ixo. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tĩ. A'eta pe katuha ke ihê amondo axo. Se Hom ok ta pe amõ ta ixo. Pehê mu ta aja a'eta tĩ. A'eta mondo ixo tĩ. Pehê pe katuha ke mondo ixo tĩ. ²² Se Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ê ta pehê pe katuha ke mondo ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe Jesu kotyhar ta amõ ta ixo. Kapitã keruhũma'e parakyha ta ke ame'ê ta. Ame'ê ta katuha ke mondo ixo pehê pe tĩ.

²³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehê rehe Jesu Kirisutu usak katu. Upa.

Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe amõ ta amõ koty mu'e ixo. Kuja: “Jesu katu te ame'ë ke a'e. Anĩ. Tupã aja ym a'e” aja mu'e naĩ.

Ame'ë mu'eha ke Páu mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. “Jetehar te ke. Jesu Tupã a'e tĩ” aja mu'e katu. “Mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym” aja Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihë mu ta” aja Páu pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻² Pehë riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupã kotyhar ta ke pehë tĩ. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Ko Timo ihë namõ ixo tĩ. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë. Aja Tupã putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tĩ. A'erehe jande mu ta aja pehë tĩ.

Mã peja pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhũ.

Myrandu katu rehe pehendu rahã, Jesu rehe pejurujar katu

³ Tupã namõ japandu rahã, pehë rehe har japandu. Arahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupã riki Jesu Kirisutu pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ⁴ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pe japandu. Tupã kotyhar ta rehe pehë pepy'a katu, aja jahendu tĩ. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe tĩ.

⁵ Myrandu katu rehe pehendu py rahã, Tupã namõ jurujar katu ame'ë ta ixo ta, aja pehendu. Jetehar te ke ame'ë. A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Tupã namõ ixo ta, aja

pehendu. A'erehe amõ ta rehe pehë pepy'a katu tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ë ke pekwa katu. Ame'ë ke pehë ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihĩ katu, ame'ëja saka. ⁶ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke rehe pehendu py rahã, jetehar te ke aja pekwa. A'erehe pehë py'a pemuruwak. Pehë pexoha katu aja pemuruwak tĩ. Pe, myrandu katu pehë koty amõ ta pandu pandu oho. A'erehe amõ amõ ta hendu katu tĩ. Aja kome'ë ywy keruhũ rupi tĩ. Myrandu katu pandu pandu oho tĩ. Pe, ngã py'a muruwak tĩ. Ixoha katu aja muruwak tĩ. ⁷ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ë ke Epar riki mu'e katu pehë pe. Jande japy'a katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. Jande aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu, ame'ë riki ima'e parakyha ke. Pehë koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupã je'ëha ke pandu pehë pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ë te'e ehe.) ⁸ Tupã'ã riki pehë pepy'a rehe ihĩ katu, a'erehe amõ ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehë rehe har Tupã namõ japandu pandu

⁹ A'erehe pehë rehe har jahendu rahã, Tupã namõ pehë rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamõ japandu:

—Jande pái keruhũ! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ë ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ë ke Ne'ã muwyr. Ame'ë namõ nde ereputar ame'ë ke emujekwa katu ngã pe — aja Tupã namõ japandu.

¹⁰ Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta kÿ. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e ta kÿ tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke jõ pema'ema'e katu ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa katu te we ta tĩ. ¹¹ A'e jõ riki pyrãtã te hũ ame'ë ke. Ame'ë pyrãtãha namõ pehë py'a mã peja a'e mãtã katu. Aja rahã, pehë ke amõ ta mupyrara rahã, pehë py'ahu te'e pehendu ta kÿ. ¹² Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë me'ë ta kÿ. A'e ixo ame'ë renda pe me'ë me'ë ta kÿ. Ame'ë renda rupi wera te hũ. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) “Ihëma'e ta ke” aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ë ke pehë pe a'e me'ë me'ë ta tĩ. A'erehe jande pái

keruhũ namõ pepandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pepandu ipe. Pehẽ rury katuha namõ aja pepandu.

¹³ Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ãjã ramũi a'e.) Apo Tupã ra'yr koty jande ke Tupã muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ẽ ke rehe jahendu katu jaxo rahã, jande rehe Tupã usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahã, ymanihar jaxoha namõ jaxo. Katu ym aja. ¹⁴ Apo anĩ. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y, a'erehe Satanama'e pyrãtãha ngi jande ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Ta'yr muhepy. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ.

Kirisutu rehe har

¹⁵ Tupã rehe usak ym te awa. Kirisutu rehe awa usak, a'erehe Tupã rehe usak, ame'ẽja saka tĩ. Tupã a'e tĩ. 'Ar nixói te rahã, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke a'e mujã. Ame'ẽ 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁶ A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mujã. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo, ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Awa usak, ame'ẽ ke mujã. Usak ym, ame'ẽ ke mujã tĩ. Kuja awa usak ym ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Je'ẽha rahoha ta ke mujã. (Ame'ẽ ta rehe usak ym awa.) Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ta ke mujã tĩ. (Ame'ẽ ta rehe usak ym tĩ.) Upa katu te ame'ẽ ta ke a'e mujã tĩ. Kirisutu je'ẽha rupi upa katu te mujã. Upa katu te mujã, ame'ẽ kapitã keruhũ te Kirisutu. ¹⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e a'e ixo. A'e ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe katu aja ihĩ tĩ. ¹⁸ A'e riki jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ. Pe, jurujar katu ehe ame'ẽ ta riki hete aja. Iãkã aja riki Kirisutu. (Aja rahã, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e riki jurujar katu ehe ame'ẽ ta ke muhã katu. Tupã ra'yr ke a'e. A'e riki manõha ngi kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te ma'e ke ihĩ, ame'ẽ ta 'ar koty te we a'e katu te ha ke. ¹⁹ Upa katu te Tupã aja Ta'yr a'e tĩ. Juja katu te a'eta tĩ. Aja Tupã putar katu. ²⁰ Tupã pandu:

—Ihẽ ra'yr riki upa katu te ma'e ke mukatu ta ihẽ pe tĩ — aja.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Ta'yr manõ, a'erehe Tupã hury katu ngã rehe tĩ. Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngã rehe tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo, ame'ẽ ta rehe hury katu. Ywa rehe ma'e mujã, ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ mukatu tĩ. Ame'ẽ ta rehe hury katu tĩ.

Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ apo 'y

²¹ Tupã rehe har pehẽ py'a pe pekwa ym te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan ta aja pexo. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo tĩ, a'erehe huwajan ta aja pexo tĩ. ²² Pe, ehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ apo 'y, aja pehẽ ke a'e muruwak. Ta'yr manõ, a'erehe pehẽ ke a'e muruwak katu. Aja rahã, a'e ixo ame'ẽ pe pehẽ ke a'e muhyk katu ta. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke aja a'e muhyk katu ta. Pehẽ py'a juhyk ame'ẽ ta aja tĩ. Pehẽ ke muhyk katu ta tĩ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe aja pehẽ ke a'e muhyk katu ta tĩ.

²³ Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu pexo rĩ. Ehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Myrandu katu ke pehendu rahã, myja Tupã namõ amõ ixo katu ta, aja pehendu. Pejurujar katu ehe tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ẽ pekwa katuha ke pemukanim ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe amõ ta pandu pandu oho. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu axo tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ aparaky axo. Ihẽ Páu.

Tupãma'e miasu ke ihẽ

²⁴ Jesu rehe har ngã pe ihẽ apandu pandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. (A'erehe pehẽ pe katu tĩ. Ehe har pehẽ pe kome'ẽ paper rehe ihẽ amujekwa tĩ.) A'erehe ihẽ ruryha namõ ihẽ py'ahu te'e ahendu. Kirisutu ke amõ ta mahy hũ. Ame'ẽ mahyha a'ewan ym we rĩ. Jurujar katu me'ẽ ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ẽ ta ke amõ ta pyrara hũ. Ihẽ ke aja tĩ. Ihẽ ke mupyrara hũ ngã ixo tĩ. Aja rahã, Kirisutu pyraraha ke ihẽ riki amumba ta rĩ. ²⁵ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke ihẽ amu'e katu. Ame'ẽ parakyha ke Tupã me'ẽ ihẽ pe. Pehẽ pe aja tĩ. Amu'e katu tĩ. Upa katu te ima'e je'ẽha ke ihẽ

apandu katu ngã pe. ²⁶ Yman ima'e je'êha ke kome'ê ywy keruhũ pe har ta pe a'e mujekwa ym rĩ. Apo ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y. ²⁷ Kuja a'e ukwa. Pehẽ py'a rehe Kirisutu ihĩ katu. Ame'ê ke yman a'e mujekwa ym rĩ. Apo ame'ê ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu. Mã katu te hũ ame'ê ke ame'ê. Ima'e katu te ha ke pesak ta tĩ. Ame'ê ke yman mujekwa ym tĩ. Apo upa ame'ê ke a'e mujekwa katu tĩ.

²⁸ Kirisutu rehe har upa ngã pe japandu pandu. Upa jande jakwa katuha namõ upa ngã ke jamu'e katu. “Pejurujar katu ehe” aja japandu ngã pe tĩ. Aja rahã, aja pame katu te Tupã ruwa koty jamuhyk ta, ame'êja saka. “Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ê ta ke” aja jamuhyk ta. ²⁹ Ame'ê ke rehe ihẽ aparaky hũ. Ima'e je'êha ke ihẽ apandu, ame'ê riki ihẽma'e parakyha ke. Ima'e pyrãtã te ha ke Kirisutu muwyr ihẽ pe. A'erehe ima'e je'êha ke ihẽ apandu hũ.

2

Ihẽma'e aparakyha rehe har apandu ta

¹ Ko pehẽ pekwa katu aja ihẽ aputar. Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu te hũ. Ihẽ aparaky hũ, ame'êja saka. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Pehẽ rekoha juramã rupi upa katu te ihẽ rehe usak ym ame'ê ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ. ² Kuja Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! A'eta py'a ke emãtã katu. Peteĩhar aja mã peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mã peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahã, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremujekwa, ame'ê ke a'eta ukwa katu te ta tĩ. Yman ehe har ngã pe nde eremujekwa ym. Apo nde eremujekwa katu 'y — aja ihẽ apandu inamõ.

³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu te a'e. Ame'ê ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amõ ukwa katu rahã, Tupã ukwa katuha ke a'e ukwa ta tĩ.

⁴ Ko pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Te'e amõ ta pandu. Aja je'ê hãtã tã pehẽ namõ. Mã peja pehẽ ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ê ta panduha rehe pehendu rahã: “Mã! Katu” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ê je'êha namõ

mã peja pehẽ ke muka'u te'e ym. ⁵ Pehẽ namõ ihẽ axo ym. Pe, pehẽ rehe har ihẽ py'a pe ihẽ akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehẽ johu pejurujar katu te. Pehijar ym, aja ihẽ ahendu, a'erehe ihẽ rury katu axo.

Kirisutu namõ pehẽ juehe katu pexo

⁶ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu a'erehe pepandu: “A'e riki jandema'e sawa'e te” aja pehẽ py'a pe pemu'am. A'erehe inamõ pehẽ juehe katu pexo. ⁷ Mã peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo yypyp ihon, aja inamõ pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Pehẽ ke Epar mu'e, aja pejurujar katu te we rĩ. Tupã namõ pepandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ê ke” aja pepandu ipe.

⁸ Pesak katurahã! Kirisutu rehe har pehẽ ke amõ muka'u te'e rahã, katu ym tiki. Ngã ukwaha namõ muka'u te'e. Jaxer ke ame'ê ukwaha. Ame'ê ke hamũi ta ukwaha ke ngã ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ê. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta ukwaha ke namõ muka'u te'e tĩ. Ame'ê ke Kirisutu mu'e aja ym tĩ. ⁹ Kirisutu uwyr rahã, awa te'e a'e aja kome'ê ywy keruhũ pe a'e ixo. Tupã a'e tĩ. Juja katu te a'eta tĩ. ¹⁰ Inamõ pehẽ juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amõ Tupã je'êha rahoha ta riki kapitã keruhũ ta ke. Ame'ê ta 'ar koty te we Kirisutu pyrãtã te hũ ha.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

¹¹ Pehẽ py'a rehe Kirisutu ihĩ, ame'ê riki pehẽ pিরer ke pejupã, ame'êja saka. (Ame'ê ke ixotyhar ta ke pehẽ, aja mujekwa.) Ame'ê ke amõ mujã ym. Kirisutu mujã ame'ê ke. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahã, pepandu ta: “Anĩ. Japutu'u ta ingi” aja. (Aja rahã, ame'ê ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehẽ ke Kirisutu muhem.) ¹² Pe, y pe pehẽ ke amõ mujahuk rahã, Kirisutu namõ pehẽ ke amõ ta jyty, ame'êja saka. Aja rahã, pexo ai te'e, ame'ê ke pehijar aja pemujekwa. Pe, y ngi pehẽ ke amõ muhem rahã, Kirisutu namõ pehẽ ke Tupã mukwera katu muhem, ame'êja saka tĩ. Aja rahã, pexoha pyahu, aja pexo. Pejurujar

katu ehe, a'erehe Kirisutu namō pehē ke a'e mukwera katu muhem, ame'ēja saka.

¹³ Yman pemañō ame'ēja saka pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pemañō, ame'ēja saka. Amō awa ta aja pehē. Jundéu awa ta ym. Amō awa ta ke pehē, a'erehe pemañō ame'ē ta ke pehē kwe tī. Apo anī. Kirisutu namō pehē juehe katu pexo 'y. A'erehe pehē ruhā te hū aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ē ke jande py'a ngi Tupā juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujywyr. ¹⁴ Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amō mupinim, ame'ēja saka riki. Pe, ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. Kirisutu manō, ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. (Aja upa katu te mukanim.) ¹⁵ A'erehe amō ta ke ājā ta mukyje, ame'ē ke Kirisutu mukanim 'y. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō rahā, ājā tama'e pyrātāha ke a'e muputu'u. Ame'ē ke a'e mujekwa ngā pe. A'erehe upa ngā ukwa katu apo 'y. (A'erehe ājā ta ngi ngā kyje ym ta me'ē te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendu ym

¹⁶ Pesarahā! Ma'e ke pe'u, ame'ē rehe har katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ē ta rehe pehendu ym. Amō ma'e wera rahā, Tupāma'e ame'ē, a'erehe peparaky ym, aja pandu tī. Jahy pihun te rahā, aja tī. Peparaky ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā aja tī. Peparaky ym tī, aja a'eta mu'e tī. Upa aja mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym. ¹⁷ Upa ame'ē ta riki ma'e mujekwaha jō. Kujā. Yman rahā uwyr ame'ē ke mujekwa. Ame'ē uwyr apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta rehe pehendu ym. ¹⁸ A'eta rehe pehendu ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amō ta pandu naī. Mā peja pemukahem ym. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a moī moī katu, aja a'eta pandu. Pehē aja ym. (Tupā je'ēha rahoha ta rehe pehē py'a pemoī ym.) A'erehe pexoha katu ym aja pandu naī tī. Katu ym a'eta juehe aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē riki te'e. (A'eta katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak, a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naī tī. A'erehe a'eta katu te aja

a'eta jupe ukwaha naī. ¹⁹ Ame'ē ta Kirisutu kotyhar ta ym apo. Anī. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) Jurujar katu ame'ē ta hendu katu ehe rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ngā pe. (Jurujar katu ame'ē ta Kirisutu rete aja saka.) Hajy amō ke pyrātā katu. Mutariha aja tī. Pyrātā katu tī. (Aja Kirisutu namō ixotyhar ta juehe katu ixo rahā, Tupā putar aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehendu ym

²⁰ Kirisutu riki manō rahā, inamō pemañō ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ukwaha ngi pehē ke a'e muruwak. A'erehe Tupā rehe hendu ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym tiki.

²¹ A'eta pandu:

—Kome'ē mi'u pe'u ym. Pemanga ym tī. Pepyhyk ym te tī — aja.

²² Ame'ē mi'u amō u'u. A'engi pusu ngi uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ē ke awa ta ke te'e pandu ame'ē ke jō. A'etama'e ukwaha ke mu'e, ame'ē jō. (A'erehe upa ame'ē rehe pehendu ym.) ²³ Jete! Huryha namō Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, a'eta ukwa katu te, aja mujekwa naī. A'eta katu ym a'eta juehe aja a'eta jupe naī. Aja rahā, ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Ma'e ke u'u ym te rahā aja tī. Ukwa katu te, aja mujekwa naī tī. Pe, upa ame'ē ta aja ma'ema'e rahā, ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo tī.) Katu ym aja. A'erehe ame'ē mu'eharan ta rehe pehendu ym pehē.

3

Ywa pe har ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo

¹ Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem rahā, pemañoha ngi pehē ke a'e mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka. A'erehe pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa pe pehē pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī.) Ame'ē ywa pe Tupā rake Kirisutu wapyk uī. Ijywa katu koty wapyk.

(Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) ² Ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. (Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta.) Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ihī, ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pexo. (Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ³ Aja rahā, pema'ō, ame'ēja saka pexo. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo. Tupā namō pehē juehe katu pexo. Aja rahā, Kirisutu ixoha te aja pexo katu tī. Ame'ē ke Tupā mujekwa ym we rī. (Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe mujekwa ym we rī.) ⁴ Pe, Kirisutu jywyr rahā, inamō pexo ta tī. Katu te ha namō a'e jywyr ta. (Arahā upa ngā pe pexoha te ke Tupā mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

⁵ Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e tar katu. Aja pehē tī. Ame'ē ke pemukanim ta me'ē te'e. Kuja! Amō kūjā rehe peka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe peka'u te'e ym tī. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo ame'ē ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amō tama'e ke rehe pehē py'a pemoī ym tī. Ame'ē ta rehe pehē pemoī rahā: “Ko tupā” aja ame'ē rehe pehē pekwa. Katu ym aja. ⁶ Upa aja me'ē ke amō ta ma'ema'e. Aja rahā Tupā je'ēha rehe hendu ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mahy hū ta. ⁷ Aja pehē kwe tī. Pexo ai te'e kwe tī.

⁸ Apo upa amō we ma'e ke pehijar ta me'ē te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ē je'ē hū ym tī. Amō ta rehe har katu ym peje'ē ym tī. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. ⁹ Amō ta pe te'e ym pehē tī. Yman aja te'e pexo ame'ē ke pehē tī. Apo ame'ē pexoha ke pehijar ta me'ē te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

¹⁰ Apo pehē py'a pe katu ame'ē ke jō pekwa pekwa pexo. Pehē py'a pyahu, ame'ēja saka. Ame'ē ke Tupā moī. A'e riki pyahu aja mujā. Amō amō we rahā, ame'ē ke a'e mukatu te we ixo rī. Aja rahā, a'e katu te ha aja pehē tī. Aja rahā, juehe har pehē pe a'e mujekwa katu te we ta rī. ¹¹ Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amō koty koty awa ta

ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ē ta ke aja a'e ukwa ym tī. Ko ipirer jupā ame'ē ta ke aja a'e ukwa ym tī. Ko ipirer jupā ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko amō awa ta aja ukwa ym tī. Ko ukwa ym te ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jō riki katu te me'ē ke. Upa jurujar katu ame'ē ta py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amō ta rehe pepy'a katu

¹² Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Pehē rehe a'e katu usak tī. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amō ta rehe pepyrara pesak katu ta me'ē te'e. Pepy'a katu amō ta rehe tī. Pahar je'ēha pemujywyr ym amō ta pe tī. Pahar peparahy ym amō ta rehe tī. “Mā! Katu te me'ē ke jande” aja ym pekwa pekwa pehē juehe har. ¹³ Pehē pe jaxer amō ta ma'e rahā, peje'ē ym a'eta pe. Pehē py'a pemujywyr katu ehe tī. Pehē pe amō je'ē je'ē hū rahā, pahar pehē py'a pemujywyr ehe. Pehē rehe Kirisutu ipy'a jywyr, aja pehē py'a pemujywyr amō ta rehe tī. ¹⁴ Amō we tī. Kuja riki katu te ame'ē ke. Amō ta rehe pepy'a katu. Aja rahā, pehē katu te pehē juehe pexo.

¹⁵ “Myja ihē axo ta my? Ma'e ihē ama'e ta my?” aja pexo rahā, mā peja pehē py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahā, pehē pema'eha rehe: “A'e tŷ” aja a'e pandu tī. (Aja ym rahā, pema'e ym ma'e ke.) “Pe-teīhar aja pexo tī. Pehē kotyhar ta namō pehē juehe katu pexo” aja Tupā mujekwa katu pehē pe. Aja rahā pehē py'a ke a'e muhury katu tī, aja pekwa ta. Pe, Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu katu.

Tupā rehe har pejyngar katu

¹⁶ Kirisutu je'ēha ke pehē py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ē ke pemu'e katu pehē jupe. Ukwa katuha ke pehē pe Tupā muwyr, ame'ē namō pemu'e katu pehē jupe. Tupā je'ēha ke pejyngar. Tupā rehe har pejyngar tī. Tupā mujekwa ame'ē ke pejyngar tī. Tupā rehe pejyngar rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pehē py'a

pe pekwa pekwa pexo ehe har. ¹⁷Upa katu te pema'ema'e, ame'ë ke Jesu je'ëha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ë ke Jesu je'ëha rupi pepandu tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejuru jar katu ehe, a'erehe Tupã namõ pepandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhũ.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ë rehe har

¹⁸Ixawa'e katu me'ë ta! Pehẽ pe apandu apo 'y. Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehẽ sawa'e ta rehe pehendũ katu ta me'ë te'e.

¹⁹Hakehar katu me'ë ta! Pehẽ pe apandu apo 'y! Pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ë je'ë hũ ym a'eta pe.

²⁰Kurumĩ ta aja tĩ. Kũjãtã ta aja tĩ. Ta'yn ta aja tĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ tĩ, a'erehe upa katu te nde pái pandũ ame'ë ke rehe pehendũ katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Pehẽndũ katu tĩ. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu, ame'ëja saka.

²¹Ko ipái ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehẽ rajyr ta ke aja tĩ. Pemuparahy ym tĩ. Imãi ta pe apandu tĩ. Pehẽ membyr ta ke pemuparahy ym tĩ. Pemuparahy rahã, a'eta jupyai ta ixo. Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.

²²Ko miasu ta pe ihẽ apandu apo. Sehar pehẽ jar ta ixo. Upa katu te ame'ë ta pandũ ame'ë ke rehe pehendũ katu. Amõ ta riki ijar usak u'am rahã jõ paraky katu. Aja rahã, ijar pandũ ta: “Pehẽ katu” aja ukwaha jupe. Aja ym pehẽ. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, a'erehe peparaky katu. Pemuka'u te'eha aja ym peparaky.

²³Peparaky rahã, peparaky katu. Tupã pe peparaky pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe peparaky katu. Pehẽ jar ta rehe jõ peparaky pexo, aja ym pekwa pekwa pexo.

²⁴Tupã riki ma'e ke pehẽ pe me'ë ta, aja pekwa pekwa pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu. Yman rahã, a'e me'ë ta pehẽ pe. Pesarahã! Kirisutu riki pehẽ jar te. Peparaky ipe, aja pekwa pekwa pexo.

²⁵Katu ym ame'ë ke amõ ma'e rahã, aja juja Tupã mujywyr ta ipe. Awa ta rehe juja katu

te a'e usak. A'erehe katu ym ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ë ke a'e mupyrara ta tĩ.

4

¹Ko miasu jar ta pe ihẽ apandu apo. Penupã ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu rahã, pemuhepy katu a'eta pe tĩ. Pesarahã! Pehẽ jar keruhũ ywa pe ixo tĩ, aja pekwa pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu ame'ë ke miasu ta pe pema'ema'e tĩ.

Tupã namõ pepandu katu

²Ma'e ke rehe har Tupã namõ pepandu pandũ rahã, pahar ame'ë rehe har peputu'u ym. Pepandu katu te we rĩ. Aja te'eha pehẽ. Peta kũ. Aja rahã, pepyhĩ ym ta pexo. (Aja rahã, tapijar te'e we Tupã namõ pepandu pandũ katu ta.) Tupã namõ pepandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pepandu ipe tĩ. ³Kirisutu rehe har ihẽ apandu. (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Pe, Tupã namõ pepandu rahã, jande rehe har pepandu tĩ. Kuja pepandu ipe:

—Páu ta ke emupoir. Aja rahã, ne je'ëha ke a'eta pandũ pandũ katu ta. Yman Kirisutu rehe har ngã ukwa ym, ame'ë ke a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupã namõ pepandu katu.

⁴Kuja inamõ pepandu tĩ:

—Páu pandũ rahã, mã peja Kirisutu rehe har a'e mujekwa katu te. Aja rahã, katu tiki — aja inamõ pepandu ihẽ rehe har.

Amõ ta pe Tupã je'ëha pemujekwa katu

⁵Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ixo. Ame'ë ta namõ pexo rahã, pekwa katuha namõ pexo katu. Amõ amõ rahã, ame'ë ta rehe pesak rahã, Tupã je'ëha ke pepandu katu ngã pe. Ame'ë angaha ke pemukanim ym. ⁶Amõ ta namõ pepandu rahã, panduha katu ame'ë ke pepandu. Jaxer aja ym pepandu. Pehẽ pe amõ pandũ: “Myja my?” Aja rahã, ame'ë ke pemujekwa katu ipe rahã, katu tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

⁷⁻⁸Tik ke pehẽ koty ihẽ amondo ta. Jande mu aja a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. Ihẽ aja Kirisutu rehe a'e paraky

ixo. Ima'e je'ëha ke a'e pandu, ame'ë riki Tikma'e parakyha. Tik pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë koty uhyk rahã, upa ihë rehe har pandu ta pehë pe. A'erehe pehë koty ihë amondo ta kÿ. Myja jande johu jaxo, ame'ë rehe har pehë pe a'e mujekwa ta tĩ. Aja rahã, pehë ke muhury katu ta. ⁹ Inamõ One oho ta tĩ. Jande mu aja a'e tĩ. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë kotyhar ke a'e. Sehar myrandu ke upa katu te a'eta jumokõi pandu ta pehë pe.

Katuha ke ngã mondo

¹⁰ Arita riki katuha ke mondo ixo pehë pe. Ihë namõ kyndaha pe a'e ixo. Katuha ke Mak mondo ixo tĩ. Manambe anam ke a'e. Ehe har ihë apandu pehë pe kwe. Pehë koty a'e uhyk rahã, pehë rury katuha namõ ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihë apandu kwe. ¹¹ Josue amõ her Jusu. Katuha ke a'e mondo ixo tĩ. Ame'ë mahapyr jundéu awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundéu awa ta ngi har a'eta mahapyr jõ ihë namõ Tupã rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã pandu katu: "Ihë kotyhar ta ke pehë apo 'y. Aputar katu" aja. Ame'ë je'ëha pyahu ame'ë ke ame'ë mahapyr sawa'e ta mujekwa katu ngã pe. Ihë namõ mujekwa katu. Ihë ke a'eta mahapyr muhury katu tĩ.

¹² Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tĩ. A'e riki pehë kotyhar tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'e paraky tĩ. Ima'e je'ëha ke pandu, ame'ë riki Eparma'e parakyha ke. Pehë rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu hũ.

—Mã peja Koro ok ta pe har ta py'a ke emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar ame'ë ke a'eta ukwa katu te, aja mã peja a'eta ixo tĩ — aja pehë rehe har Tupã namõ Epar pandu pandu hũ.

¹³ Jete! Ihë apandu katu. Pehë rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu hũ. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ pandu pandu hũ tĩ. Iera ok ta pe har ta rehe har aja tĩ. Tupã namõ pandu pandu hũ tĩ. Ame'ë rehe ahendu tĩ. ¹⁴ Ruk riki katuha ke pehë pe mondo ixo a'e tĩ. Ndotu ke a'e.

Jande japy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Nema riki katuha ke pehë pe mondo ixo a'e tĩ.

¹⁵ "Katuha ke jande jamondo jaxo" aja Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raoniséi ok ta pe ixo ame'ë ta pe pepandu tĩ. Jande mu aja ame'ë ta tĩ. Amõ kũjã pe aja tĩ, ma'e Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe. Hok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ë ta pe jandema'e katuha ke pepandu tĩ.

¹⁶ Kome'ë paper pinim rehe upa pesak rahã, Raoniséi ok ta pe har ta koty pe-mondo tĩ. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tĩ. Aja Raoniséi ok ta pe har ta amõ paper pinim pehë pe mondo rahã, ame'ë rehe pesak katu tĩ. ¹⁷ Kuja Aki pe pepandu katu:

—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo. Ame'ë ke ehijar ym — aja pepandu ipe. (Tupã je'ëha ke a'e pandu, ame'ë riki ima'e parakyha ke.)

Ihë atu amupinim aĩ

¹⁸ Ko ihë po pe te'e ihë amupinim aĩ. Ihë Páu. Katuha ke pehë pe ihë amondo axo. Ko kyndaha pe ihë axo. Tupã namõ pepandu rahã, ihë rehe har pepandu ipe.

Mã peja pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu. Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tĩ. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

Peteĩ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ẽ ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'e ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ẽ rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ẽ ta pe amõ we Tupã je'ẽha ke a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ixo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: "Ihẽ mu ta" aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹ Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

² Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu pandu. ³ Tupã riki jande pái keruhũ. Inamõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu tĩ. Jesu

Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe tĩ.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

⁴ Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: "Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ" aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y. ⁵ Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tĩ. Jande namõ I'ã ma'ema'e katu tĩ. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ẽ ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ẽ ke japutar. ⁶ (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'ẽha rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ẽ pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ. ⁷ Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tĩ. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara tipe tĩ. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

⁸ Yman Masendo ywy rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Ngere ywy rupi pepandu pandu peho tĩ. Jesu rehe har pepandu pandu peho. Pesarahã! Pehẽ rehe har aja tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta pehẽ rehe har ukwa tĩ. Tupã rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ ywy rupi ame'ẽ pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tĩ. (Upa pehẽ rehe har ukwa katu.)

⁹ Amõ we tĩ. Pehẽ namõ jaxo rahã, myja pehẽ rok pe jande ke pemuxe katu, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu. Amõ ywy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tĩ. Yman ma'e'ã riki tupã aja pehẽ pekwa pehẽ jupe naĩ tĩ. Myja ame'ẽ ngi Tupã te koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Apo Tupã te rehe pehẽ py'a pemoĩ katu. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu katu tĩ. A'erehe ukwa katu tĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁰ Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharõ pexo. Jesu ke a'e. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Yman rahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ngi jande ke Ta'yr muhem.

2

Tesaron ok ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu

¹ Jande mu ta! Pehẽ namõ jaxo rahã, Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Ame'ẽ ke pekwa katu. ² Pe, pehẽ rehe jahyk ym rahã we, Siri ok ta pe jande ke amõ ta mahy. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy. Myrandu katu ke japandu, (ame'ẽ ke ame'ẽ ta putar ym.) A'erehe jande ke ame'ẽ ta mahy. Jaxer ai ame'ẽ ke jande pe ame'ẽ ta ma'e tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pe, jande py'a ke Tupã mātã. A'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu pandu katu we rĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Amõ ta putar ym tipe. Anĩ. Japandu pandu we rĩ. ³ “Mã peja pejurujar katu ehe” aja japandu pehẽ pe. Jete har te ke japandu pehẽ pe. Pehẽ ke jamujaxer tar katu, a'erehe pehẽ pe myrandu katu ke japandu my? Anĩ. Aja ym. Pehẽ ke jamuka'u te'e ym te tĩ. ⁴ Jete! Jande rehe Tupã usak katu. Jande pe myrandu katu ke a'e muwyr tĩ. A'erehe a'e putar aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu. Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupã putar aja jõ japandu. Myja me'ẽ japandu my, ame'ẽ ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe, ukwa rahã: “Pehẽ katu” aja a'e ukwa katu. ⁵ Kuja pekwa katu. Pehẽ rehe jahyk rahã, katu japandu my? Aja pehẽma'e ke japyhyk my? Anĩ. Aja ym. Tamatarer japutar, a'erehe pehẽ pe japandu my? Anĩ. Aja ym tĩ. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu tĩ. ⁶ “Páu ta katu” aja pepandu ame'ẽ ke japutar, a'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu my? Anĩ. Aja ym. Ame'ẽ jande rehe har katu pepandu ame'ẽ ke japutar ym. Amõ ta pandu ame'ẽ ke japutar ym tĩ. ⁷ Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ẽha rupi pehẽ pe japandu ta tipe. “Japutar ame'ẽ ke pemuwyr” aja japandu ta tipe. Anĩ. Aja japandu ym te. (Pehẽ ngi japyhyk ym te ma'e ke.) Pehẽ namõ jaxo rahã,

pehẽ pe jande rury katuha namõ japandu pandu. Ta'yn ta pe hury katuha namõ imãï pandu pandu. Aja pehẽ pe japandu pandu tĩ. ⁸ Pehẽ rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu rahã, katu tiki. Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jete! Jande ke amõ ta jukwa ta tipe rahã, myrandu katu ke pehẽ pe japandu we ta rĩ. Jete! Pehẽ riki japy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ. ⁹ Jete! Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehẽ pe japandu rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym. Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Jande japaraky hũ. Pytun rahã, japaraky. Wera rahã aja tĩ. Japaraky tĩ. Aja tamatarer ke japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jajo'ok jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

¹⁰ Pehẽ riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupã ukwa katu tĩ. Kuja. Pehẽ namõ jaxo rahã, Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e tĩ. “Páu ta jaxer ai” aja jande rehe har pepandu ym tĩ. ¹¹ Ta'yr ta rehe ipái usak katu, aja pehẽ rehe jasad katu tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ. ¹² Kuja. Pehẽ ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu rĩ. Pehẽ py'a ke jamātã tĩ. Tupã riki kuja mujekwa. Yman rahã inamõ pexo ta kÿ. “Ko ihẽ axo ame'ẽ pe pejur. Ihẽ katuha ke pesak ta pejur” aja mujekwa. A'erehe Tupã putar, aja mã peja pexo katu rĩ. Aja pehẽ pe japandu pandu katu jaxo rĩ.

Tupã je'ẽha rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta putar ym

¹³ Kuja tĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ẽ myrandu ke pehẽ pe japandu rahã, pehendu katu ehe. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar katu. Jete riki! Tupã muwyr, aja pekwa katu. Sawa'e muwyr ym, aja pekwa katu tĩ. Ame'ẽ myrandu katu rehe pehendu katu. A'erehe Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ. Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. ¹⁴ Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ẽ ta aja pehẽ ke tĩ. Pehẽ ke pehẽ rekoha pe har ta mahy tĩ.

¹⁵ Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ë ta jukwa tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo jande ke ame'ë ta mupyrara tĩ. Tupã ke ame'ë ta muhury ym. Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ë ke a'eta putar ym tĩ. A'erehe upa sawa'e ta ruwajan ta riki ame'ë ta. ¹⁶ Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke japandu. Ame'ë ta jurujar katu ehe, a'erehe ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta. Pe, ame'ë myrandu katu japandu ame'ë ke jundéu awa ta mukanim ta tipe. Mukanĩha ke manga tipe. Upa ame'ë riki a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ë ta ke Tupã putar ym apo. A'erehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta apo.

Tesaron ok ta pe har ta rehe ihë asak tar katu tĩ

¹⁷ Jande mu ta! Pehë ngi jaho. Pe, pehë rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker rahã, pehë koty jajywyr tar katu tĩ. ¹⁸ Pehë koty jaho ta tipe. Jahoha ke jamanga tipe jaxo. Pehë koty jajywyr tar katu. Ihë Páu. Pehë koty ihë aho tar katu. Ihë amanga hũ tipe axo. Anĩ. Jande ke Satana mupyta riki. (A'erehe arahã pehë koty ihë ajywyr ym we aho.)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahã, huwa koty jaxo ta. Arahã pexo ta a'ep tĩ. Ame'ë angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pemuhury katu ta tĩ. Myrandu katu japandu pehë pe rahã, ame'ë ke rehe pejurujar katu. A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: "Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ë ke jama'ema'e katu" aja japandu ta, ame'ëja saka. ²⁰ Jete riki. A'ep pexo ta tĩ. A'erehe: "Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ë ke jama'ema'e katu" aja japandu ta, ame'ëja saka. Jande ke pemuhury katu ta tĩ.

3

Pehë rehe ihë ajumupyai a'erehe Timo ke ihë amondo

¹ Pehë rehe jajumupyaiha ke marã ka ym amõ ta muputu'uha. A'erehe: "Ate ok ta pe jande jõ japyta" aja japandu. ² Pe, pehë koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr rahã, pehë rehe har mujekwa ta jande pe.

A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e riki jande mu aja. Tupãma'e miasu ke a'e tĩ. Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehë koty jamondo. Pehë py'a ke a'e mātã we oho rĩ. Aja Tupã rehe har pehë pe a'e mujekwa katu te we rĩ. Pehë ke a'e mu'e katu tĩ. Aja rahã Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ. ³ Aja rahã, jurujar katuha ke pehë ngi har amõ ta hijar ym ta. Pehë ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ame'ë ke Tupã putar katu, aja pekwa katu. ⁴ Jande ke amõ ta mupyrara ta, aja pehë pe japandu katu. Pehë namõ jaxo rahã, pehë pe japandu katu. Pehë ke amõ ta mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu pehë pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe pejumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ë ke pekwa katu. ⁵ A'erehe pehë koty Timo ke ihë amondo. Pehë rehe ihë ajumupyai hũ, a'erehe a'e ke ihë amondo. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu my? Ame'ë ke a'e ukwa ta oho. Pehë ke Satana muka'u te'e my? (Ajã ramũ i a'e.) Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ta my? Ame'ë ke pehijar rahã, myrandu katu japandu, ame'ë ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe pehë rehe jajumupyai.)

Timo jywyr uwyr rahã pehë rehe har upa a'e mujekwa jande pe

⁶ Apo pehë ngi Timo jywyr uwyr. Jande rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ë myrandu katu ke jande pe Timo muwyr. Pehë namõ ixo ame'ë ta rehe pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Ame'ë ke a'e pandu jande pe tĩ. Jande rehe har aja te'eha katu pekwa pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu tĩ. Pehë rehe jande jasad tar katu. Aja jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ë ke jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

⁷ Jande mu ta! Upa pehë rehe har Timo pandu, a'erehe pehë rehe jande rury katu. Jande ke amõ ta mupyrara. Mäte te'e jaxoha tĩ. Anĩ. Pehë rehe jande rury katu rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande ke pemuhury katu.

⁸ Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande rury katu te apo tĩ. ⁹ Apo pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxo rahã, jande rury katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ. ¹⁰ Pytun rahã, Tupã namõ japandu pandu. Wera rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamõ tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasak tar katu. Mã peja jande ke a'eta koty emondo. Nde rehe har a'eta pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

¹¹ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamõ tĩ:

—Mã peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo. ¹² Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amõ ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mã peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mã peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

¹³ Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehẽma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te ta pehẽ pe. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu jywyr rahã, upa inamõ ixo ame'ẽ ta jywyr ta tĩ. Arahã Tupã ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

4

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Myja katu pexo rahã, pehẽ rehe Tupã hury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'eha rupi pehẽ pe japandu katu te. Mã peja katu pexo rĩ. A'e je'eha rupi pehẽ ke jamu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu. ³ Tupã putar katu ame'ẽ ke kuja pehẽ pe katu. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke, aja a'e putar. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ. ⁴ Sawa'e ta! Peteĩhar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ẽ nde rakehar epyhyk. ⁵ Kũjã rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e

ke nde erepyhyk. Ebandu katuha rupi epyhyk. Kũjã namõ jumusarái ha jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar. A'erehe kũjã ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehẽ tĩ. ⁶ Aja jumusarái ha namõ kũjã ke pepyhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ẽ ta pe katu ym ame'ẽ ke ema'ema'e ym tĩ. Aja ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã mahy ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe japandu katu. Pehẽ pe jaje'ẽ hũ tĩ. ⁷ Tupã mujekwa:

—Mã peja katu te ame'ẽ ke pema'ema'e. Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ — aja a'e pandu.

⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym rahã, Tupã rehe pehendu ym tĩ. Ame'ẽ je'eha riki sawa'e je'eha aja ym. Tupã je'eha ke. A'e riki i'ã ke pehẽ py'a rehe muwyr.

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu te we rĩ

⁹ Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã riki mu'e tĩ. Kuja: "Pepy'a katu pehẽ juehe pexo ta me'ẽ te'e" aja riki. ¹⁰ Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu te we rĩ. Amõ we ma'e ke pema'ema'e katu te we rĩ. ¹¹ Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo. Aja pexo katu. Amõ ta ixoha rehe har peje'ẽ ym. Pemujaxer ym. Pehẽ pexoha rehe jõ pekwa pekwa katu pexo. Pehẽ peparakyha namõ pehẽma'e ke pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehẽ pe japandu katu. ¹² Aja rahã: "Peme'ẽ ta katu" aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa ta ixo. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahã, ma'e ke peputar ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym ta. "Jande pe pemuwyr!" aja pepandu ym ta. Pehẽma'e ke pehẽ jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahã Jesu kotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta muhem

¹³ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ rehe har japandu ta pehẽ pe apo 'y. Ame'ẽ rehe har jetehar te ke pekwa katu ame'ẽ ke japutar. Aja rahã, pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta manõ. Ianam ta pyai te hũ. Manõ ame'ẽ

ke Jesu namõ ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hũ. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ.

¹⁴ Jesu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ ke rehe jajurujar katu. A'erehe manõ ame'ẽ ta ke Jesu namõ Tupã muwyr ta kÿ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã muwyr ta kÿ. Ame'ẽ ke rehe jajurujar katu tĩ.

¹⁵ Jesu mu'e ame'ẽ ke pehẽ pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ẽ ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ẽ ta hundutar koty jaho ym ta. ¹⁶ Tupã je'ẽha rahoha keruhũ pandu ta kÿ. Pukái ta kÿ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Ixotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu py ta muhem. ¹⁷ A'engi jande jaxuwe katu ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta kÿ. Mukwera ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kÿ. Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk ta kÿ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta jaxo. ¹⁸ A'erehe: "Ixotyhar ta kwera katu ta uhem" ame'ẽ je'ẽha namõ Jesu kotyhar ta ke pemuhury katu. Pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo tĩ.

5

Jesu jywryriha rehe peharõ katu pexo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu jywyr ta kÿ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my? Myja me'ẽ jahy rahã, uhyk ta my? Jande jakwa ym. A'erehe ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu jywyr ta. Ame'ẽ ke pekwa katu.

³ Kuja amõ ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja pandu ta jupe naĩ.

Aja rahã, pahar ame'ẽ ta rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi. Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahy ipe. Ahyha ngi uhem ym ta. Aja ahyha keruhũ ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta uhem ym te ta oho tĩ. ⁴ Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ta ixo. Aja ym pehẽ. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym pehẽ tĩ. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk ta uwyr. Ukwa ym

awa. Aja peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe Jesu jywryriha angaha ke rehe peharõ katu pexo.

⁵ Pehẽ johu riki weraha kotyhar ta aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ta ixo. Aja ym jande tĩ. Pytuniha aja ame'ẽ pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande tĩ. ⁶ Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu jywryriha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ẽ ta aja ym jaxo tĩ. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi jaka'u ym jaxo tĩ. Aja rahã jaharõ katu jaxo ehe, Jesu rehe. ⁷ Pytun rahã amõ ukwer katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja rahã, harõ ym ixo ehe. ⁸ Pe, jande riki weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we jajurujar katu rahã, ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ẽja saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta. Tupã rehe jande japy'a katu rahã, aja tĩ. Ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ẽja saka. Pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tĩ. Iãkã rehe itasape ke sonda ta moĩ tĩ. A'eta aja pemoĩ tĩ. Aja rahã, pahar amõ tama'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tĩ. Jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo rahã, itasape ke jande ãkã rehe jamoĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, pahar jajurujar katuha ke jahijar ym ta.

⁹ Tupãma'e parahyha keruhũ japyhyk ame'ẽ ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Pe, Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu. A'erehe jande ke a'e muhã katu ame'ẽ ke a'e putar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁰ A'e manõ. A'erehe inamõ jaxo ta. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu jaxo my? Upa jamanõ nahã my? Ukwa ym awa. (Kuja jõ jakwa katu.) Inamõ jaxo ta kÿ. ¹¹ A'erehe mã peja pemuhury katu pehẽ juehe pexo. Mã peja pehẽ py'a ke pemãtã katu te we pehẽ juehe pexo tĩ. Aja Tupã rehe har pemujekwa katu te we pehẽ jupe pexo tĩ. Aja

pema'ema'e pexo pehẽ jupe apo.

Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta rehe pehaihu katu

¹² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ pe japandu katu. Pehẽ namõ Tupã je'ẽha pandu pandu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu.) Pehẽma'e kapitã ta ke a'eta. Pehẽ ke a'eta mu'e katu. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ. ¹³ Tupã je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ẽ ta rehe har katu pekwa katu. Ame'ẽ ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe.

Katu ame'ẽ ke Páu mujekwa

¹⁴ Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu. Kuja. Tupã rehe jurujar katu we mi ame'ẽ ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ẽ ta pe pepandu katu. "Mã peja peparaky katu peho" aja. Aja rahã, paraky katu ta. Jumupyai te'e ixo ame'ẽ ta ke pemuhury katu. Pahar ym upa ngã pe peje'ẽ je'ẽ. Pemu'e katu te we rĩ. ¹⁵ Katu ym ma'ema'e ame'ẽ pe juja katu te amõ mujywyr ipe. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. Anĩ. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu pehẽ jupe. Aja te'eha pehẽ. Jete. Upa amõ ta rehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

¹⁶ Aja te'eha pehẽ rury katu pexo. ¹⁷ Aja te'eha Tupã namõ pepandu pandu katu pexo. ¹⁸ Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, pehẽ rury katu te we rĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ rehe uhyk ta my? Ma'e katu ym ame'ẽ ke uhyk ta my? Pehẽ rury katu te we pexo rĩ. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Aja me'ẽ Tupã putar katu pehẽ pe.

¹⁹ Ma'e ke amõ pe Tupã'ã mujekwa rahã, pehendu katu ehe: ²⁰⁻²¹ "Tupã je'ẽha rupi ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu" aja amõ pandu rahã, ame'ẽ panduha ke pemanga manga katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ẽ pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Aja pemanga manga katu py pexo. Pe, je'ẽha katu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu katu. ²² Upa ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'ema'e ym.

²³ Jande py'a ke Tupã muhury katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu: "Mã peja

Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja emu'am. Aja rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ta a'eta pe. Aja rahã, a'eta py'a rehe ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ukwa ukwa ym ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. Jesu Kirisutu jywyr rahã, mã peja aja me'ẽ a'eta ixo ta tĩ. Mã peja ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ta a'eta pe" aja Tupã namõ japandu. ²⁴ "Tesaron ok ta pe har ta ihẽma'e ta ke" aja Tupã pandu katu. A'erehe pehẽ riki katu te aja me'ẽ a'e mu'am ta tĩ. A'e pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

²⁵ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu.

²⁶ Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta rehe pejuman juman katu pehẽ juehe. (Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa.)

²⁷ Tupã je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Kuja. Mã peja kome'ẽ paper pinim ke upa Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja rahã, upa ukwa katu ta.)

²⁸ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim tĩ Mokõihar ke

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ẽ ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe. Páu pe amõ pandu:

–Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ – aja amõ mu'e naĩ.

A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ẽ rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Tesaron ok ta pe har ta ke pehẽ. Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujar katu

A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym

³ Jande mu ta! Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Jete! I'ar koty te we pejurujar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ. ⁴ A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehẽ rehe har japandu pandu ngã pe. “Jesu kotyhar ta Tesaron ok

ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ẽ ta hendu” aja pehẽ rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym.

⁵ Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ame'ẽ ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehẽ ke a'e muhyk ta raho. In-amõ pexo katu ta kÿ. Aja jakwa katu. ⁶ (A'erehe kuja ihẽ apandu.) Katu ame'ẽ ke jõ Tupã ma'ema'e katu. (A'erehe juja katu te a'e mujywyr ngã pe.) A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ta ke a'e riki mupyrara hũ ta tĩ. ⁷ Pehẽ pepyrara hũ pexo. Pe, pehẽ ke a'e muhem ta ingi. Jande aja tĩ. A'e muhem ta ingi tĩ. Ywa ngi Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupã je'ẽha rahoha ta namõ Jesu jywyr ta. A'eta riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta. ⁸ Tata keruhũ weraha aja me'ẽ namõ a'e jywyr ta uwyr. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mahy hũ ta. Mupyrara hũ ta. Myrandu katu amõ ta pandu rahã, Jesu rehe har pandu. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. ⁹ Mupyraraha renda pe ame'ẽ ta ke a'e mahy ta. Aja te'e ta ame'ẽ ta ixo a'ep. Jandema'e sawa'e te namõ ixo ym te ta. Ima'e pyrãtã katu te ha ke ame'ẽ ta usak ym te ta tĩ. Jesu jywyr rahã, aja ta. ¹⁰ A'e riki jywyr rahã, upa ixotyhar ta pandu ta. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu ta. Aja upa katu te jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu ta tĩ. Aja pandu ame'ẽ ta namõ pexo ta tĩ. Myrandu ke pehẽ pe japandu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, a'erehe a'eta namõ pexo ta tĩ.

¹¹ A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu. Aja te'eha japandu. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe mã peja pexoha katu, aja pemujekwa. Aja japandu ipe. Mã peja ima'e pyrãtãha ke muwyr pehẽ pe. Aja rahã, a'e putar aja katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. ¹² Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ

ke” aja Jesu rehe har pependu ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, pehẽ rehe har a'e pandu ta tĩ. “Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke” aja a'e pandu ta tĩ. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu ta. Pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu ta tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

2

Sawa'e katu ym te ame'ẽ rehe har

¹ Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu Kirisutu jywyriha rehe har pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y. A'e riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta tĩ. ²⁻³ “Jesu jywyriha upa asa oho apo 'y” aja pehẽ pe amõ ta pandu naĩ. Aja me'ẽ Tupã je'ẽha rupi pandu naĩ. Aja me'ẽ Tupã je'ẽha mu'eha pandu naĩ. Aja me'ẽ paper rehe jande jamupinim, aja amõ ta pandu naĩ. Mã pahar aja me'ẽ ke rehe peka'u te'e ym. Pejumupyai ym ehe tĩ.

Pehendu katurahã! Kuja ym rahã we, Jesu jywyriha uhyk ym ta rĩ. Kuja. Tupã rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar hũ ta. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta tĩ. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e. ⁴ (Upa ngã ipy'a moĩ moĩ ehe ame'ẽ ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe, ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. (A'e ke rehe jõ ngã ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu.) “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ngã panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e wapyk ta oho tĩ. “Ihẽ riki tupã” aja sawa'e katu ym te ame'ẽ ke pandu ta naĩ tĩ. (A'e uhyk ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyrym we rĩ, aja jakwa katu.)

⁵ Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. Jesu jywyriha rehe har ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa katu pexo. ⁶ Pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ uhykiha ke ma'e ke mupyta we rĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahã, sawa'e katu ym

te ame'ẽ ke uwyr ta. ⁷ Amõ ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ẽ ke a'e ma'ema'e we apo ixo rĩ. Pe, a'e uhyk ym te ta rĩ. A'e mupytaha ke Tupã mutyryk ym rahã, a'e uhyk ym te ta rĩ. ⁸ A'e mupytaha ke Tupã mutyryk rahã, pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Pe, je'ẽha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyrym rahã, pyrãtãha namõ a'e jywyrym ta kũ. Ame'ẽ namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke a'e jukwa ta. (Ame'ẽ sawa'e katu ym te ame'ẽ uwyr ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyrym we rĩ, aja jakwa katu.)

⁹ Satanama'e pyrãtãha namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrãtãha namõ a'e ma'ema'e hũ ta. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, pandu ta: “Mã! Katu hũ” aja pandu ta. Amõ amõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e hũ ta. Aja ngã ke a'e muka'u te'e hũ ta. ¹⁰ Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta ke a'e muka'u hũ ta. Tupã rehe har jetehar te amõ pandu. Ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tĩ, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã rehe har jetehar te ke amõ pandu, ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a katu rahã, putar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã ta tipe. Anĩ. Putar ym. ¹¹ A'erehe te'eha namõ ma'e ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ẽ ta jurujar katu. ¹² Pe, upa katu te jetehar rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Jetehar rehe jurujar ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke putar katu te. Ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

¹³ Jande mu ta! Pehẽ rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Kome'ẽ ywykeruhũ nixói te rahã, pehẽ rehe har a'e pandu: “Ame'ẽ ta ke ihẽ aputar. Ihẽma'e wan ta” aja. A'erehe pehẽ ke a'e muhã katu. A'erehe I'ãma'e pyrãtãha namõ a'e mu'am: “Ko Tupã kotyhar ta ke” aja. Tupã rehe har jetehar japandu. Ame'ẽ rehe pejurujar katu. A'erehe ixotyhar ta ke pehẽ, aja a'e mu'am. ¹⁴ Myrandu katu pehẽ

pe japandu. Ame'ë rehe pejuru jar katu, a'erehe pehë ke Tupã muhã katu. Tupã namõ Jesu Kirisutu ixo. Inamõ pexo ta tĩ. A'e riki jandema'e sawa'e te. A'e katuha namõ pexo katu ta. ¹⁵ A'erehe pehë py'a ke pemãtã katu. Jete har te ke pehë pe jande jamu'e. Ame'ë ke namõ pexo katu rĩ. Jete har te ke japandu pehë pe. Ame'ë rehe har paper rehe jamupinim tĩ. Ame'ë ke jamondo pehë pe tĩ.

¹⁶⁻¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu. Jande rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe jande ke a'e muhury katu. Upa ym ame'ë ke. Jesu namõ jaxo ta, ame'ë ke jande pe a'e mujekwa tĩ. Katu ame'ë ke. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Tupã riki jande pái keruhũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa katu te ma'e katu ame'ë ke jõ pepandu ta. Katu ta pexoha tĩ.

3

Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu

¹ Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu apo. Jande pe je'ëha ke Tupã muwyr. Ame'ë ke japandu. Mã peja ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu pandu. “Mã peja pahar ame'ë ke amõ ta pandu pandu raho. Mã peja ame'ë ke rehe amõ ta jurujar katu” aja pepandu ipe. Aja yman pehë rehe uhyk tĩ. ² “Sawa'e katu ym ame'ë ta ngi Páu ta ke emuhem” aja Tupã pe pepandu tĩ. Myrandu katu rehe upa amõ ta jurujar ym, a'erehe sawa'e katu ym ame'ë ta ixo.

³ Jete riki. Jandema'e sawa'e te pandu katu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë py'a ke a'e mãtã ta. Aja rahã, Satana pehë ke manga rahã, pehë py'a ke jandema'e sawa'e mãtã ta. Aja rahã, pehë py'ahu aja pexo ta. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.) ⁴ Jandema'e sawa'e te namõ pehë juehe katu pehë pexo. A'erehe pehë pe ma'e ke japandu ame'ë ke rehe pehendu katu ta. Aja jakwa katu. Jete. Tapijar te'e we pehendu katu ehe.

⁵ Tupã rehe pepy'a katu. Mã peja pehë py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta

mupyrara rahã, mã peja pehë py'ahu te'e pehendu. Mã peja pehë py'a ke Kirisutu muhury katu tĩ. Aja rahã, amõ we pehë py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehë peparaky katu

⁶ Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi pehë pe japandu katu. Pehë koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi har amõ amõ ta jyty'ym. Paraky ym. Jande jamu'e ame'ë ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Mã peja ame'ë ta namõ pexo ym. ⁷ Pehë namõ jande jaxo rahã, jande riki jajyty'ỹ ym. Japaraky katu. Jande aja pema'ema'e rahã, katu tiki tĩ, aja pekwa katu tĩ. ⁸ Amõ tama'e japyhyk rahã, ame'ë ke rehe jamuhepy katu. Jete riki. Japaraky hũ. Wera rahã, japaraky hũ. Pytun rahã, aja tĩ. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ë pe jandema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahã, pehëma'e ke japyhyk ym. Jamukanim ym. ⁹ Aja jande jaxo. Pehë py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehëma'e ke jande je'ëha rupi japyhyk rahã, katu tiki. Aja ym jande. Jande japaraky hũ. Aja rahã, jande aja mã peja peparaky katu tĩ. ¹⁰ Pehë namõ jaxo rahã, kuja pehë pe japandu:

—Amõ paraky tar ym rahã, ma'e ke u'u ym ta tĩ — aja.

¹¹ Aja me'ë japandu katu. Pehë koty jyty'ym ame'ë ta ixo, aja jahendu. Te'e ame'ë ta ixo. Paraky ym. Amõ ta ixoha rehe har ame'ë ta je'ë je'ë ixo. Katu ym aja. ¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ëha rupi ame'ë ta pe japandu. Kuja.

—Mã peja peparaky katu — aja jyty'ym ame'ë ta pe japandu.

Aja rahã ame'ë ta paraky katu ta my. Aja tamatarer pyhyk. Pe, ame'ë pe ima'e ke jo'ok jo'ok rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Jande mu ta! Katu ame'ë ke pema'ema'e pexo rĩ. Mã peja aja me'ë tapijar te'e we pexo. ¹⁴ Ko paper rehe pehë pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo. Ame'ë ke rehe amõ amõ hendu ym rahã, pexo ym inamõ. Aja rahã, a'e ke pemuhuxĩ ta. Aja rahã, a'e hendu katu ta nahã my. ¹⁵ Mã peja pehë ruwajan aja ym pekwa pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehë

mu aja pepandu ipe. Aja rahã, hendu katu ta.

A'ejõhar je'ẽha

¹⁶ Jande py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi muhury katu. Mã peja aja te'eha pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, aja tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. Mã peja johu pehẽ namõ tapijar te'e we Jesu ixo.

¹⁷ Ihẽ po pe te'e kome'ẽ paper ihẽ amupinim. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Aja ihẽma'e mangaha ke. Aja ihẽ amupinim katu.

¹⁸ Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo Peteñhar ke

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ẽ rehe har Timo pe Páu mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ẽ sawa'e katu my? Ame'ẽ rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mātã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ipe. Peteñhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Tupã je'ẽha rupi myrandu katu ihẽ apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jywyriha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejurujuar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Te'e mu'e ame'ẽ ta rehe ehendu ym

³ Timo! Nde pe ihẽ apandu kwe. Masendo ywy pe ihẽ aho Tate rahã, kuja nde pe ihẽ apandu. "Ese ok ta pe epyta rĩ" aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihẽ aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. "Mã peja pemu'e ym" aja ebandu a'eta pe. ⁴ Kuja ebandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramũi ta ukwaha ke pemu'e ym. Ame'ẽ ta hamũi ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamũi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ hātã tā jõ. Ame'ẽ ke Tupã putar ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ukwa katu — aja me'ẽ te'e mu'eha ta pe ebandu katu.

⁵ Aja me'ẽ nde erebandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta

a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jete har Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

⁶ Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ẽ pe muruwak mondo. Je'ẽha te'e reko. Ame'ẽ pe muruwak mondo. ⁷ Tupã je'ẽha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym. "Tupã je'ẽha rehe har japandu pandu katu te" aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwa ai te'e.

⁸ Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ namõ juehe har jumujekwa rahã, katu tiki, aja jakwa. ⁹ Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe je'ẽha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe ame'ẽ ta pe amõ je'ẽha ke amõ mupinim ym. Je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'ẽha rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Imãi ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ.

¹⁰ Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Kũjã ta pame te'e jumusarái ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e amõ ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ẽ ke muruwak. Ame'ẽ mukanim raho ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Je'ẽ te'e ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta rehe har te'e pandu. Ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. Upa mu'e katu ame'ẽ ke rehe hendu ym ame'ẽ ta pe a'e mupinim tĩ. ¹¹ Ame'ẽ mu'e katuha jamujekwa. Myrandu katu ke japandu rahã, ame'ẽ ke jamujekwa. Myrandu katu ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke ngã pe ihẽ apandu pandu. Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. A'e

pe jō japandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

Ihē rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ēha ke amō ta pe ihē apandu pandu. A'erehe pyrātāha ke ihē pe a'e muwyr. Aja rahā, a'e je'ēha ke ihē apandu katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe. A'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe tī. Pe, a'e pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja ihē pe, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu ipe tī.

¹³ Yman riki katu ym ihē aje'ē je'ē ehe har. Anī. “Myrandu katu ke epandu eho” aja ihē pe a'e pandu. Ihē aparahy ehe tī. Jurujar katu ehe ame'ē ta ke ihē amupyrara hū tī. Ihē ajurujar ym we ehe rī, a'erehe ihē akwa ym ha rupi upa aja me'ē Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara. Ihē akwa ym ha rupi ihē amupyrara, a'erehe ihē rehe a'e pyrara usak. ¹⁴ Jete! I'ar koty te we hū ihē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hū. A'erehe ihē ajurujar katu ehe. A'erehe inamō ihē juehe katu ihē axo. A'erehe ihē apy'a katu ehe.

¹⁵ Apo nde pe ihē apandu. Ame'ē ke jete har te ke. Upa ngā jurujar katu ehe rahā, katu tiki. Kuja. Kome'ē wyy keruhū rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e muhā katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi har ihē riki katu ym te ame'ē ke. ¹⁶ A'erehe ihē rehe Tupā pyrara usak. Katu ym te riki ihē. Ma'e aka'u te'eha ke ihē ma'ema'e. Anī. A'e je'ē ym. Ihē rehe tapijar te'e we a'e pyrara usak. Aja ngā pe Tupā mujekwa rahā, ihē aja upa amō ta rehe a'e pyrara usak ta katu tī. Aja ngā ukwa katu ta. Ihē raikwer rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe a'e pyrara ta usak tī. A'eta ke a'e muhā katu ta tī. ¹⁷ Mā peja Tupā rehe har katu japandu apo. “A'e jō riki katu te ame'ē ke a'e” aja. Mā peja aja te'eha japandu.

A'e riki kapitā keruhū te! Aja te'eha a'e.
Uhā te hū ame'ē ke a'e.
Usak ym te awa ehe.

A'e jō riki Tupā te! A'erehe: “A'e jō riki katu te me'ē ke a'e.”
Mā peja aja te'eha japandu. Amen. Ame'ē je'ēha: “A'e tỹ” aja.

Timo! Tupā je'ēha ke epandu katu

¹⁸ Timo! Ihē ra'yr aja nde. Yman nde rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ke mujekwa. Kuja:

—Nde rehe Tupā usak katu, a'erehe a'e je'ēha ke nde erepandu ta ereho — aja.

Ame'ē panduha rehe ekwa ekwa exo apo. Ame'ē panduha namō nde py'a emātā. Aja rahā, ngā pe Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu katu ta tī. ¹⁹ Nde erejurujar katuha ke ehijar ym. Nde py'a ke Tupā juhyk, aja nde erekwaha namō exo katu. Amō ta aja ym ixo tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rī. A'erehe Tupā rehe jurujar katuha ke hijar oho. ²⁰ Imenēu hijar oho a'e tī. Amō Arexan hijar oho tī. Tupā rehe jurujar ym, ame'ē ta koty a'eta ke ihē amondo. Satana riki jurujar ym ame'ē tama'e kapitam. (Ājā ramūi a'e.) Pe, Imenēu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahā Tupā rehe Imenēu ta juru ai ym ta. (Mā peja Imenēu ta aja ym nde tī.)

2

Tupā rehe ipy'a ke moī moī ame'ē rehe har

¹ Pe, ma'e ke nde pe ihē apandu ta. Ko apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja epandu:

—Upa katu te amō ta rehe har Tupā namō pepandu pandu. “Amō ta rehe pehaihu katu” aja Tupā pe pepandu. Pe, amō ta rehe a'eta haihu katu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. ² Kapitā keruhū ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te kapitā ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te je'ēha te reko ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Aja rahā, johu jandē amō wyy pe har ta namō jajumai ym ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupā rehe jandē py'a jamoī moī katu ta. Katu jaxoha aja amō ta ukwa ta tī. Aja jaxo ta tī — aja Jesu kotyhar ta pe epandu.

³ Aja me'ē upa amō ta rehe har Tupā namō amō pandu rahā, katu tiki. Aja pexo rahā, ame'ē ke Tupā putar katu. A'e riki

jande muhãha. ⁴Upa katu te awa ta ke a'e muhã tar katu. Je'êha jetehar te ke upa katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar katu tĩ. ⁵Tupã peteihar a'e. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupã parahy ngã rehe. A'erehe ame'ẽ ke amõ mukatu uwyr. Mukatuha peteihar a'e tĩ. Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tĩ. Kirisutu mukatu, a'erehe Tupã namõ awa ta juehe katu ixo. ⁶A'e manõ. Aja upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhã katu. Aja Tupã mujekwa rahã, upa katu te awa ta ke a'e muhã tar katu, aja a'e mujekwa katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu. ⁷Upa katu te awa ta ke Tupã muhã tar katu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ke a'e mondo. Te'e ym ihẽ. Jetehar te ke ihẽ apandu. A'e mondo ame'ẽ ke ihẽ. Mu'eha ke ihẽ tĩ. “Jesu rehe pejurujar katu” aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ apandu. “Je'êha jetehar te ke rehe pejurujar katu” aja ihẽ apandu ngã pe tĩ.

⁸Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahã, sawa'e ta riki Tupã namõ pandu pandu. Aja ihẽ aputar. Tupã rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ẽ ke ihẽ aputar. Amõ ta rehe parahyha nixói, aja Tupã namõ pandu pandu, aja ihẽ aputar tĩ. Je'ẽ hãtã tã amõ ta jupe aja ym ha namõ Tupã namõ pandu pandu, aja ihẽ aputar tĩ.

⁹Sawa'e ta aja kũjã ta tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã rehe ipy'a ke kũjã ta moĩ moĩ oho rahã, kuja ihẽ aputar. Ima'e mundeha namõ amõ ta ke muhuxĩ ym rahã, katu tiki. Upa ukwa katuha namõ ima'e ke munde. Kuja rahã katu ym. I'a ke mukatu jõ. Aja: “Mã! Katukwer” aja amõ ta pandu. Ame'ẽ ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ẽ ke namõ wata. Ko mãte hũ pu'yr namõ wata. Ko ima'e mundeha hepy hũ ame'ẽ namõ jõ wata tĩ. Aja: “Mã! Katukwer” aja amõ ta pandu. Ame'ẽ ke kũjã ta putar rahã, katu ym tiki. Upa aja me'ẽ rahã, juehe har katuha mujesak tar katu ngã pe. A'erehe katu ym.

¹⁰Kuja katu. Amõ ta rehe katu ame'ẽ ke kũjã ta ma'ema'e rahã, katu tiki. Aja: “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” aja pandu ixo.

¹¹Tupã je'êha ke amõ mu'e rahã, pandu ym ha namõ kũjã ta jumu'e. Aja rahã, katu tiki. Ixawa'e ta rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ.

¹²Kũjã ta pe ihẽ apandu:

—Sawa'e ta pe Tupã je'êha ke pemu'e ym. Pehendu te'e pehẽ pexo. Mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym pehẽ — aja kũjã ta pe ihẽ apandu.

¹³Yman Anã ke Tupã mujã py. A'engi Ewa ke a'e mujã tĩ. (A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.) ¹⁴Amõ we tĩ. Anã ke Satana muka'u te'e ym. (Ãjã ramũi a'e.) Kũjã ke a'e muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'e. (Tupã rehe a'e hendu ym. A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.) ¹⁵Pe, Tupã pandu: “Kũjã ta imembyr rahã, mã peja ahy ngã pe” aja. (Ame'ẽ imembyriha riki kũjãma'e ma'ema'eha. Sawa'e ke mu'eha anĩ.) Pe, kũjã ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa ukwa katuha namõ katu ixo rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ.

3

Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har

¹Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te riki. Amõ sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitã wan ta rahã, katu tiki. Aja rahã, parakyha katu ame'ẽ ke a'e putar katu. ²Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. A'erehe nixói ma'e je'êha ipe aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ko hakehar peteihar namõ jõ ixo. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko upa ukwa katuha namõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. “Sawa'e katu” aja ehe har amõ ta ukwa ame'ẽ ke a'e tĩ. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ te tĩ. Ame'ẽ ta ke hok pe mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Ko Tupã je'êha ke mu'e katu ame'ẽ ke rahã, katu tiki tĩ. ³Ko kawĩ ke u'u hũ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko sawa'e parahy war ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko sawa'e hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko jumai tar ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. ⁴Ko hok wyr pe har ta rehe usak usak katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Pe, ta'yr ta ke

muhendu katu juehe ame'ë ke a'e tĩ. Tajyr ta ke aja tĩ. Aja rahã pahar parahy ym ha namõ ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ.

⁵ Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak katu my? Ame'ë ke ukwa ym rahã, marã ka ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak katu ym ta ngã rehe tĩ. Aja me'ë sawa'e ke emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am ym.) ⁶ Kuja katu tiki tĩ. Ko Jesu rehe jurujar katu ramõ te, aja ym ame'ë ke a'e. A'e riki kapitã rahã, katu te ame'ë ke a'e jupe, aja ukwa ta nahã my? Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Yman Satana aja, apo a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ. Yman katu te ame'ë ke a'e aja Satana ukwa jupe rahã, Tupã pandu: "Nde katu ym." Pe, mupyrara. (Ãjã ramõi a'e.)

⁷ Kuja katu tiki tĩ. "Sawa'e katu ame'ë ke ko" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ukwa. Aja rahã: "Mã ihë ke amõ ta putar ym" aja pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahã, ame'ë sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta nahã my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak ixo, ame'ë riki ame'ë sawa'ema'e parakyha. (A'erehe sawa'e katu ame'ë ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã aja emu'am.)

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ë ta rehe har

⁸ Jesu kotyhar ta rehe amõ ta haihu katu. Ame'ë ta riki sawa'e katu ame'ë ke rahã, katu tiki. Mokõi ukwaha namõ ixo ym rahã, katu tiki tĩ. Kuja katu tiki tĩ. Ko kawĩ u'u hũ ym ame'ë ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym ame'ë ke a'e tĩ. ⁹ Ko Jesu rehe har jande pe Tupã mujekwa, ame'ë rehe jajurujar katu. Ame'ë rehe tapijar te'e we a'e jurujar katu ame'ë ke a'e tĩ. Katu ame'ë ke ma'ema'e tĩ. Aja ukwa katuha namõ tapijar te'e we jurujar katu ehe tĩ. ¹⁰ Ehe har Jesu kotyhar ta ukwa py ta me'ë te'e. "Sawa'e katu ame'ë ke ko" aja ehe har a'eta ukwa katu rahã, Jesu kotyhar ta rehe ame'ë sawa'e haihu katu ta.

¹¹ Pesarahã! Ame'ë ta aja hakehar ta tĩ. Haihu katu ame'ë ta rakehar ta ke. "Hakehar katu" aja amõ ta pandu rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ko ma'e ke amõ amõ rok pe pandu ym oho ame'ë ke a'e tĩ. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ë ke a'e tĩ.

Ko ma'e mukanĩha nixói ipe tĩ. Aja ame'ë hakehar rahã, katu tiki tĩ. (Aja me'ë sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

¹² Pesarahã! Jesu kotyhar ta rehe amõ haihu katu rahã, hakehar peteĩhar namõ jõ ixo. Aja rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ta'yr ta ke mu'e katu tĩ. Aja rahã, a'eta hendu katu ehe tĩ. Tajyr ta ke aja tĩ. Mu'e katu tĩ. Aja rahã, ame'ë ta hendu katu ta ehe tĩ. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak usak katu ixo tĩ. ¹³ Pe, haihu katu ame'ë ta paraky katu rahã: "A'eta riki katu" aja amõ ta pandu ta. Aja rahã: "Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande" aja ame'ë ta ngã pe pandu katu tĩ. Kyje ym ha namõ ngã pe pandu katu ta. (Aja me'ë sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupã mujekwa katu ngã pe

¹⁴ Timo! Esarahã! Ko paper pinim nde pe ihë amondo axo. Pahar nde koty ihë asak ta aho. Aja ihë akwa. ¹⁵ Kowe ihë axo rahã, ma'e ke kome'ë paper pinim mujekwa ta nde pe. A'erehe nde pe ihë amupinim aĩ. Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupã kotyhar ta ixo katu ta my? (Ame'ë ke amujekwa katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aĩ.) Tupã ixuwe katu ixo ame'ë ke a'e. Jurujar katu ehe, ame'ë ta ixotyhar ta ke. A'eta namõ Tupã je'ëha pyta katu. Ame'ë ke a'eta pandu katu tĩ. ¹⁶ Ame'ë je'ëha rehe jajurujar katu ame'ë ke katu te ame'ë ke. Yman ame'ë ke mujekwa ym rĩ. Ame'ë ke jande pe Tupã mujekwa apo 'y. Kuja: "Awa aja imãi pusu ngi Jesu u'ar. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja Tupã'ã mujekwa ngã pe. Tupã je'ëha rahoha ta usak ehe tĩ. Amõ amõ ta renda rupi ehe har ngã pandu pandu oho. Heta kome'ë ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ehe. Pe, ywa pe a'e ke Tupã mujywywyr raho."

4

Mu'eharan ta rehe har ihë amujekwa ta

¹ Kuja Tupã'ã mujekwa katu: —'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, Jesu rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar ta oho.

Ājā ta mujekwa ame'ē ke rehe a'eta hendu katu ta. A'eta jumu'e ta oho tī — aja mujekwa.

² Ājā ta mujekwa ame'ē ke mu'eharan ta mu'e. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta. Te'eha mu'e. Aja ngā ke a'eta muka'u te'e. Aja rahā, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anī. Huxī ym. Anī. A'eta mu'e we rī. ³ A'eta pandu naī:

—Pejumendar ym. Kūjā ke pepyhyk ym tī. Amō amō ma'e pehē mi'u ke pe'u ym tī — aja pandu naī.

Anī. Ame'ē mi'u ke awa u'u katu aja Tupā mujā jande pe. Jumendar rahā, katu tī. Aja yman Tupā mujekwa katu tī.

—Jande pái keruhū! Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu. A'erehe ne jō riki katu te ame'ē ke — aja Tupā pe Jesu kotyhar ta pandu.

Pe, u'u katu. Jete har te ke ukwa katu tī. A'erehe u'u katu. ⁴ Upa katu te ngā mi'u awa u'u katu aja Tupā mujā katu jande pe. Ame'ē rehe: “Katu tiki” aja Tupā pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ē rehe: “Ja'u ym” aja mā peja japandu ym.

Jumendar rahā, katu tī. Kūjā ke pyhyk rahā, katu tī. Aja yman Tupā mujekwa tī. ⁵ Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Jande ja'u rahā: “Katu tiki” aja Tupā pe japandu tī. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupā mujā jande pe. Jajumendar rahā, katu tiki tī. Kūjā pyhyk rahā, katu tiki tī.

Jesuma'e miasu ke

⁶ Ame'ē mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremujekwa rahā, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupā rehe har amō ta pandu pandu nde pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahā, nde erekwa katu ta. Jete har te ke nde pe amō ta mu'e mu'e tī. Nde erejuru jar katu ehe tī. Ame'ē ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tī. Upa aja me'ē rahā, miasu katu riki nde. ⁷ Ymanihar jundéu awa ramūi ta panduha ke emu'e ym. Ame'ē riki Tupā rehe har mujekwa ym ngā pe. Jupe te'e je'ē je'ē ixo ame'ē ke ame'ē. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emātā katu

exo rī. Aja rahā, Tupā rehe har nde erekwa katu te we rī.

⁸ Awa jumuwewi wewi katu rahā, pyrātā katu jupe. Ame'ē riki katu we. Amō katu te. Kuja. Tupā rehe har amō ukwa katu te we rahā, ame'ē riki i'ar koty te we katuha. Aja rahā, Tupā usak katu ehe apo. Pe, yman rahā, inamō a'e ixo ta. ⁹ Ame'ē je'ēha riki jete har te ke. Upa ngā juru jar katu ehe rahā, katu tiki. ¹⁰ A'erehe japarky hū. A'e je'ēha ke ngā pe japandu pandu hū. Ame'ē riki jandema'e parakyha. Tupā rehe jajuru jar katu, a'erehe je'ēha ke japandu pandu we rī. Tupā riki ixuwe katu te hū ame'ē ke a'e. Upa ngā ke a'e muhā katu. Jete riki. Juru jar katu ehe ame'ē ta ke a'e muhā katu.

¹¹ Timo! Nde pe ihē apandu ame'ē ke ngā pe ebandu katu. Emu'e katu tī. ¹² Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namō awa ixo katu my? Ame'ē ke emujekwa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahā, nde aja a'eta tī. Nde aja jete har te ke jō a'eta pandu ta tī. Nde aja a'eta katu ixo ta tī. Nde aja amō ta rehe a'eta ipy'a katu ta tī. Nde aja Tupā rehe tapijar te'e we a'eta juru jar katu ta tī. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tī. Upa aja rahā: “Mā! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym” aja ym pandu.

¹³ Nde rehe ihē ahyk ym we oho rī. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, Tupā je'ēha ke ebandu pandu ngā pe rī. Emujekwa katu ngā pe tī. Emu'e katu ngā pe tī. ¹⁴ Nema'e parakyha ke nde pe Tupā mujekwa. A'e je'ēha ke nde erebandu pandu. Ame'ē riki nema'e parakyha. Ne ākā rehe ipo ke tamūi ta mu jar rahā, nema'e parakyha ke nde pe me'ē. Arahā ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Ame'ē parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupā je'ēha ke nde erebandu pandu, ame'ē riki nema'e parakyha ke.) ¹⁵ Upa ihē apandu ame'ē ke ema'ema'e katu. Upa nde erekwa katuha namō ema'ema'e katu tī. Aja rahā, katu ame'ē ke nde erema'ema'e katu te we rī, aja ngā pe nde eremujekwa ta. ¹⁶ Myja katu nde erexoha my? Ame'ē rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ē ke emuka'u te'e ym. Amō koty emu'e ym. Aja rahā, Tupā namō nde erexo katu

ta. Nde rehe hendu ame'ë ta muka'u te'e ym ta tĩ. A'erehe Tupã namõ ixo katu ta tĩ.

5

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

¹ Ma'e jaxer ame'ë ke amõ ma'e rahã: "Mã peja ym" aja epandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamũiha rahã, hãtã ym epandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi epandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahã, nde mu aja epandu katu ipe. ² Nde 'ar koty te we a'iha rahã, ne mãi aja epandu katu ipe. Kũjãtãi rahã, nde rendyr aja epandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu epandu katu ipe.

³ Ixawa'e manõ ame'ë rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ëha ke ipe rahã, Jesu kotyhar ta me'ë me'ë ipe. Jeje te ixo ame'ë ke pe me'ë me'ë. Aja rahã, katu tiki. ⁴ Pe, ixawa'e manõ ame'ë membyr ta ixo rahã, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainõ ta ixo rahã, a'eta usak usak katu ehe tĩ. Imembyr ta tiha oho ixo rahã, imãi usak usak katu ehe tĩ. Hainõ ta rehe aja tĩ. A'erehe apo imãi riki ixawa'e ym rahã, a'eta usak usak katu ehe rahã, katu tiki. Iari rehe hainõ ta usak usak katu tĩ. Aja Tupã putar katu. Imãi rehe imembyr usak usak katu rahã, Tupã rehe a'eta hendu katu. Hainõ ta aja tĩ. Tupã rehe hendu katu tĩ. ⁵ Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke jeje te ixo rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ë me'ë katu ipe. Ma'e me'ëha ke nixói te, a'erehe Jesu kotyhar ta me'ë me'ë katu ipe. Tupã rehe ixawa'e manõ ame'ë ke jurujar katu. Inamõ ma'e pandu pandu ixo tĩ. Aja te'eha a'e. "Ihẽ rehe esak katu" aja a'e pandu pandu ipe, Tupã pe.

⁶ Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke jumuhury katu jõ juehe rahã, Tupã ke a'e putar ym te apo. Aja rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ë ym ipe. ⁷ Aja ixawa'e manõ membyr ta pe epandu katu. Hainõ ta pe epandu katu tĩ. Pe, ihẽ apandu ame'ë ke a'eta ma'ema'e rahã: "Katu ym pehẽ" aja ym amõ ta pandu a'eta rehe har. ⁸ Pe, ianam ta rehe Jesu kotyhar ta haihu ym rahã, Tupã je'ëha rehe a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta rehe haihu ym rahã, aja tĩ. Tupã je'ëha rehe hendu ym tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar ym

ame'ë ta aja a'e tĩ. Jete. I'ar koty te we katu ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ë ta haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar katu ame'ë ta tĩ. Haihu katu ta tĩ.)

⁹ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ixawa'e manõ ame'ë paraky tar katu rahã, a'i ta jõ katu. A'i te rahã, katu tiki. Kuja, 60 warahy 'ar i'ar koty te we rahã, ame'ë ke katu. Ixawa'e peteĩhar jõ namõ ixo ame'ë ke rahã, katu tiki. Aja rahã, paper rehe her ke emapyk. Amõ parakyha ta rer namõ emapyk. (Aja rahã, jy'ariha renda pe paraky ta, aja mujekwa katu.) ¹⁰ Kuja ehe har ngã ukwa ame'ë ke rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e. Imembyr ta ke mutiha rahã, a'eta ke a'e mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ, ame'ë ta ke hok pe a'e mupyta katu. "Ihẽ katu te" aja ym ukwa ame'ë ke. Pyrara ixo ame'ë ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu te ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e tar katu. Upa aja rahã, katu tiki.

¹¹⁻¹² Pe, ixawa'e manõ ame'ë ke a'i te ym rahã, paraky ym ta. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym rĩ. A'erehe amõ sawa'e rehe usak rahã, pyhyk tar katu nahã my tĩ. Aja rahã, Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ë ke hijar ta. (Ixawa'e manõ ramõ rahã, a'e pandu: "Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihẽ aparaky ta" aja ixawa'e manõ ame'ë ke manga katu.) Ame'ë manga katuha ke a'e hijar. ¹³ Aja rahã, a'e paraky ym ta. Amõ amõ ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my. Amõ we tĩ. Amõ ta rehe har katu ym pandu pandu ta my. Amõ ta ixoha ke mujaxer te'e ta my tĩ. Ma'e ke pandu ym rahã, katu tiki. Anĩ. Ame'ë ke a'e pandu. ¹⁴ A'erehe ixawa'e manõ ame'ë ke a'i te ym rahã, mã peja amõ sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihẽ aputar.

Kuja ihẽ aputar tĩ. Ko imembyr mujã. Ko hok rehe usak usak katu. Aja rahã: "Jesu kotyhar ta katu ym" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta pandu ym ta.

¹⁵ Jete riki. Amõ ixawa'e manõ, ame'ë ta amõ koty ipy'a ke muruwak mondo. Satanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak mondo. (Ãjã ramũ i a'e.) ¹⁶ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ko sawa'e. Kũjã amõ tĩ. Pe, ame'ë ta riki ixawa'e manõ ame'ë anam rahã, ame'ë ta riki haihu katu

ehe. Aja rahã, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ẽ ixawa'e manõ ame'ẽ pyhyk ym ta. Aja rahã, amõ ixawa'e manõ ame'ẽ ke ixo. Nixói te ma'e ke me'ẽha ipe. Ame'ẽ ke rehe jõ Jesu kotyhar ta haihu katu ta.

¹⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, mã peja pemuhepy katu ipe. Jete. Tupã je'ẽha ke pandu pandu katu rahã, i'ar koty te we pemuhepy katu ipe. Tupã je'ẽha ke mu'e katu rahã, aja tĩ. Muhepy katu tĩ. ¹⁸ Tupã je'ẽha rehe kuja amõ mupinim:

“Hymba paraky rahã, iãpũi ke epukwar ym. (U'u we ta ixo rĩ.)

Ahúi aja me'ẽ ke pyrũ pyrũ rahã, iãpũi ke epukwar ym.”

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, pemuhepy katu ipe. Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim tĩ:

“Amõ paraky rahã, muhepy katu awa ipe” aja.

¹⁹ “Katu ym a'e ma'e” aja Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har amõ pandu pandu. Aja me'ẽ peteĩ sawa'e jõ pandu rahã, ame'ẽ panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ẽ mokõi sawa'e ta juja katu te pandu rahã, ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahã, ejurujar ym. ²⁰ Ame'ẽ kapitã riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, upa Jesu kotyhar ta ruwa koty ebandu ipe. “Mã peja ym aja” aja ebandu ipe, kapitã pe. Aja rahã, upa usak ame'ẽ ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ.)

²¹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke Tupã hendu. Jesu Kirisutu hendu tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta hendu tĩ. Katu te ame'ẽ ta ke a'eta. Upa a'eta hendu. A'erehe nde pe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã: “Mã peja ym aja” aja ebandu ipe. Aja me'ẽ nde rehe katu ame'ẽ ta pe ebandu. Aja me'ẽ nde rehe katu aja ym ame'ẽ ta pe ebandu tĩ.

²² Jesu kotyhar tama'e kapitã ke nde eremu'am rahã, pahar emu'am ym. Eharõ we rĩ. Katu ixoha namõ a'e ixo katu my. Ame'ẽ ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ke nde eremu'am rahã, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ẽja saka tĩ. Katu ym aja. A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u

te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ẽ ke nde aja ngã pe emujekwa.

²³ Timo! Ehendu katurahã! Y ke te'e nde ere'u erexo apo. Pe, amõ amõ rahã, nde pusu ahy nde pe. A'erehe kawĩ pirã e'u we. (Mukatu ta. Anĩ. Eka'u ym ingi.)

²⁴ Amõ tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ ukwa katu. “Katu ym nde” aja pandu ym ta me'ẽ te'e. Amõ ta usak ehe, a'erehe pahar ukwa katu ehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amõ ta ukwa ym. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ẽ ke mu'am ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ekwa katu py exo.)

²⁵ Aja me'ẽ katu ame'ẽ ke amõ ta ma'e rahã, aja tĩ. Katu amõ ta ma'e rahã, amõ ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu ame'ẽ ta rehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi katu ame'ẽ ke amõ ta ma'e. A'erehe pahar ym ukwa. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ẽ ke emu'am ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ekwa katu py.)

6

Miasu ta ke emu'e katu

¹ Timo! Miasu ta rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ame'ẽ ta Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu rahã, katu tiki. Aja me'ẽ jamu'e. A'erehe ijar rehe hendu katu rahã: “Páu ta mu'e ame'ẽ ke katu ym” aja amõ ta pandu ym ta. “Tupã katu ym” aja ym pandu ta tĩ. ² Pe, ijar riki Jesu rehe jurujar katu rahã, imu aja a'e. A'erehe ijar rehe hendu ym rahã, katu ym tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tĩ, a'erehe imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e paraky paraky katuha rahã, katu tiki. Ijar riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu ehe tĩ. A'erehe paraky katu ipe rahã, katu tiki. Timo! Aja miasu ta pe ebandu katu. Emu'e katu a'eta pe tĩ.

Amõ koty mu'e ame'ẽ ta pe ebandu: “Mã peja ym”

³ Ihē apandu ame'ē ke ngā pe epandu katu. Emu'e katu tī. Pandu katuha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mu'e. Ame'ē mu'e ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha mu'e, aja katuha namō amō ixo. Pe, aja amō mu'e ym rahā, amō koty a'e mu'e rahā,⁴ a'e ukwa katu te, aja ukwaha jupe naī. Anī. Ukwa ym ma'e. Panduha rehe har je'ē hātā tā hū. Ame'ē rehe ka'u te'e. Pe, ame'ē ke muparahy ngā ke. Jumai tī. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe epandu.) Amō ta namō ame'ē ta je'ē je'ē hū a'eta jupe tī. Katu ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo. ⁵ Jaxer ame'ē ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo. A'erehe je'ē hātā tā hū. Aja te'eha a'eta. Jetehar ke a'eta ukwa ym apo. (“Mā peja ym pemu'e” aja ame'ē ta pe epandu.) Jesu rehe a'eta jurujar katu rahā, ma'e ke heta hū ta, aja a'eta ukwaha jupe naī.

Tamatarer rehe jō nde py'a emoī moī ym

⁶ Jete. Jesu rehe amō jurujar katu rahā, hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hū, ame'ēja saka. Ima'e ma'e ke heta hū rahā, hury katu ixo. Ima'e ym te rahā, hury katu ixo tī. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury katu ixo. ⁷ Kome'ē ywy keruhū pe jande māi ngi ja'ar rahā, ma'e ke namō ym ja'ar. Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanō rahā, upa katu te jahijar ta jaho tī. ⁸ A'erehe jande mi'u namō jō jande jaxo rahā, jande rury katu jaxo. Jandema'e mundeha namō jō jaxo rahā, aja tī. Jande rury katu jaxo tī.

⁹ Ma'ewyra myahy rahā, matapi pe ixo katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tī. Upa ma'e ke amō heta hū ta jupe rahā, pahar ka'u te'e ehe. Amō we putar. A'erehe ma'e jaxer ma'eha rupi amō we ma'e ke muheta hū ta my. Ka'u te'eha namō muheta hū my. Muheta hū rahā, katu ym, aja ukwa ym. (Matapi pyhyk, ame'ēja saka.) A'engi a'e pyai. A'e ke Tupā mupyrara ta. ¹⁰ Jete. Tamatarer rehe jō amō ipy'a katu ixo rahā, tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e ta my. Tamatarer ke amō ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi a'eta pyai te hū. Marā ka ym jumuhuryha juehe.

Timo ke Pāu mu'e

¹¹ Timo! Nde riki Tupā kotyhar ke. Tamatarer rehe jō ipy'a katu ame'ē rehe har ihē amupinim ramō. Ame'ē ta aja ym nde tī. Anī. Katu ame'ē ke ema'ema'e. Tupā je'ēha mujekwa, aja katuha namō exo. Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Mā peja amō ta rehe epy'a katu. Nde ke amō ta mahy rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Amō ta pe nde erepandu pandu rahā, wewe katu epandu. ¹² Upa nema'e pyrātāha namō eparaky katu. Tupā je'ēha ke nde eremu'e, ame'ē riki nema'e parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupā muhyk ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ē ke amō ta pe nde erepandu pandu rahā, ixoty nde ke a'e muhyk ta raho, aja a'e mujekwa nde pe. ¹³ Upa katu te ma'e ke pe ixuweha Tupā muwyr ixo. Pon Pirat ruwa koty juehe har Jesu Kirisutu pandu pandu katu. Ihē apandu ame'ē ke a'e hendu. Tupā aja tī. Hendu tī. A'erehe mā peja ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu tī. ¹⁴ Upa katu te nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ehendu katu. Emupyta we ym. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyriha angaha ke rehe Tupā mujekwa. Ame'ē angaha ke uhyk ym rahā we, Tupā je'ēha rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupā pandu ame'ē ke rehe nde erehendu katu rahā: “Katu ym nde erema'e” aja amō ta pandu ym ta. ¹⁵ Angaha ke rehe uhyk katu te rahā, Ta'yr ke Tupā mujywyr ta. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī. Upa katu te sehar kapitā keruhū ta ke Tupā mu'am. A'e putar ame'ē ke jō ame'ē ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitā keruhū te.

¹⁶ “A'e jō riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Weraha rupi a'e ixo. Marā ka ym awa uhykiha ehe, weraha rehe.

Usak ym te awa ehe tī.

Awa usak ym ta ehe tī.

‘Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja mā peja ngā pandu ipe.

A'e pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Aja te'eha a'e. Amen.” Ame'ē riki: “A'e ty” aja.

¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe ima'ehū ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe epandu katu. Kuja epandu ipe:

—Pehēma'e hū, a'erehe pehē jō riki katu te ame'ē ke pehē jupe, aja ym pekwa. Pahar pehēma'e kanim ta my, a'erehe ame'ē ke rehe jō pehē py'a pemoī ym. Pe, Tupā rehe pejurujar katu pexo. A'e riki upa katu te ma'e katu ame'ē ke jande pe muwyr katu. Ame'ē namō jande ke a'e muhury katu. ¹⁸ Katu ame'ē ke pema'ema'e. Jete. I'ar koty te we katu ame'ē ke pema'ema'e. Ima'e ym te ame'ē ta rehe pekyty'y ym — aja ima'ehū ame'ē ta pe epandu katu.

¹⁹ Aja ima'ehū ame'ē ta ma'ema'e rahā, ywa pe a'etama'e heta hū ta. Yman rahā, ywa pe ma'e Tupā me'ē me'ē katu ta a'eta pe. A'eta uhāha namō ixo katu ta. Hury katu ta ixo tī.

²⁰ Timo! Ehendu katurahā! Ima'e je'ēha ke nde pe Tupā muwyr. Ame'ē ke jō emu'e katu. Amōma'e panduha jaxer ame'ē ke rehe ehendu ym. Ame'ē riki Tupā ngi har ym. Amō ta pandu: “Upa katu te jakwa katu te” aja pandu naī. Anī. Ukwa katuha rehe har a'eta je'ē hātā tā jō. Ame'ē ke rehe ehendu ym tī. ²¹ Ame'ē ke rehe amō ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe ame'ē ke rehe ehendu ym. (Aja rahā, nde erejurujar katuha ke nde erehijar ym ta tī.)

Mā peja johu pehē rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo tĩ Mokõihar ke

Hom ok ta pe Páú ixo. Kyndaha pe a'e ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym, a'erehe kyndaha pe a'e ke amõ kynda raho. A'ep ixo rahã, Timo pe paper pinim a'e mondo. A'e mupinim:

–Timo! Tapijar te'e we eparaky katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke – aja Páú mupinim.

Timo ke Páú muhury tar katu. A'erehe paper pinim ke a'e mondo ipe. Mokõihar ke kome'ẽ paper pinim.

Timo pe paper pinim ke Páú mondo tĩ

¹⁻² Timo! Kõ nde pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páú. Tupã mujekwa: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ katu. Ame'ẽ rehe har epandu eho ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar ta uhãha namõ ixo” aja Tupã ihẽ pe. A'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo. Tupã putar, a'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejuruar katu tĩ, a'erehe ihẽ ra'yr aja nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu.

Timo! Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo

³ Tupã rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu. Ihẽ ramũi ta aja ihẽ tĩ. Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e, aja akwa katuha namõ ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã namõ ihẽ apandu rahã, nde rehe har ihẽ akwa akwa aĩ. “Timo namõ ma'e ke nde erema'ema'e katu, a'erehe ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ apandu ipe. Aja te'eha ihẽ. Wera rahã aja. Pytun rahã aja tĩ. Tupã namõ apandu pandu tĩ.

⁴ Nengi ihẽ aho rahã, nde erejixi'u ihẽ rehe. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. A'erehe nde rehe ihẽ asak tar katu te apo tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu

ta. ⁵ Jete. Jesu rehe nde erejuruar katu te. Ame'ẽ rehe ihẽ akwa akwa axo. Aja me'ẽ, Rói, nde ari jurujar katu te ehe tĩ. Aja me'ẽ Euni, ne mõi jurujar katu te ehe tĩ. A'eta aja nde tĩ, aja ihẽ akwa katu. ⁶ A'erehe ihẽ apandu nde pe. Nema'e parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu exo. Tupã je'ẽha ke nde erepandu, ame'ẽ riki nema'e parakyha ke. Ne ãkã rehe ihẽ po ihẽ amujar rahã: “Ihẽ je'ẽha ke epandu eho” aja Tupã mujekwa nde pe. ⁷ Jete. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'erehe jakyje ym ngã ngi. Anĩ. Jande py'a ke a'e riki mātã katu. A'erehe Tupã je'ẽha ke japandu pandu katu. Amõ we tĩ. Pyrãtãha ke jande pe I'ã muwyr tĩ. A'erehe amõ ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ẽ ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

⁸ Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahã, ne ruxĩ ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihẽ ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo apo. Mã peja ihẽ ngi ne ruxĩ ym tĩ. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ihẽ aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe. A'erehe nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. ⁹ Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hũ my? Anĩ. Aja ym. A'e jõ riki putar katu. Ipy'a katu te hũ tĩ. A'erehe jande pe a'e pandu: “Ihẽ ra'yr rehe pe-juruar katu, a'erehe pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ kotyhar ta aja pexo apo 'y” aja Tupã pandu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Jesu Kirisutu rehe jajuruar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. (Jande nixói te rahã, jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.) ¹⁰ Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu Kirisutu, jande muhãha uwyr, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katuha ke

jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manõ. A'erehe jajurujar katu ehe rahã, jamanõha ngi jakyje ym. Jamanõ rahã, Tupã namõ jaxo ta. A'erehe jamanõha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahã, myja amõ uhã katu ta ixo my, ame'ẽ ke a'e mujekwa jande pe.

Je'ẽha jetehar te ke emu'e katu

¹¹ Ihẽ pe Tupã mujekwa:

—Myrandu katu ke ngã pe ebandu eho — aja ihẽ pe.

A'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ ke. A'erehe myrandu katu ke ihẽ amu'e tĩ. ¹² A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Ihẽ akyje ym a'eta ngi tĩ. Tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu ehe. Ehe har ihẽ akwa katu, a'erehe akyje ym ngã ngi. Myrandu katu ke ihẽ pe a'e muwyr. Ihẽ ajurujar katu ehe, a'erehe ixotyhar ke ihẽ. Ihẽ ke a'e mai ym te ta. Jesu jywyr ym rahã we, ihẽ rehe a'e usak katu ta ixo. Aja ihẽ akwa katu. ¹³ Je'ẽha jetehar te ke ihẽ amu'e nde pe. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Nde ke ihẽ amu'e, aja amõ ta ke nde tĩ. Emu'e tĩ. Jesu Kirisutu namõ nde juehe katu exo. A'erehe Tupã rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Amõ ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo tĩ. ¹⁴ Myrandu katu ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu. Ame'ẽ ke emu'e katu. Jande rehe Tupã'ã ihĩ katu. Jande rehe pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ myrandu katu ke emu'e katu.

Yman Onesi ihẽ ke muhury katu

¹⁵ Ihẽ ke asia ywy pe har ta hijar oho. Ihẽ namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Jete. Sije aja tĩ. Emo aja tĩ. Ihẽ ke a'eta hijar oho tĩ. ¹⁶⁻¹⁸ (Onesi aja tĩ. Hok wyr pe har ta aja tĩ. Hijar oho tĩ.) Mã peja ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak.

Pesarahã! Yman Ese ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke Onesi muhury katu. Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk rahã, pahar ihẽ ke a'e kekar ixo. Pe, ihẽ ke mahem rahã, ihẽ ke a'e muhury katu tĩ. Amõ ku'ẽ rahã ha pewe ihẽ rehe a'e usak uwyr. Pe, ihẽ ke muhury katu tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo tipe. Ihẽ ngi a'e huxĩ ym tĩ. (Apo Sije ta aja Onesi ihẽ ke hijar oho tĩ.) A'erehe

mã peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa katu. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta rahã, mã peja a'e riki pyrara usak katu Onesi ta rehe tĩ.

2

Tupãma'e parakyha ke

¹ Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Ehendu kat-urahã! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Inamõ nde juehe katu nde erexo. A'erehe nde py'a ke emãtã katu. ² Tupã rehe har ngã pe ihẽ apandu. Ame'ẽ riki: “Jetehar te ke” aja amõ ta pandu tĩ. Nde erehendu tĩ. Ame'ẽ ke amõ sawa'e ta pe emu'e katu tĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ta pe emu'e. Pe, a'eta riki amõ ta pe mu'e katu ta tĩ.

³ Nde ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ẽ ke aja mã peja nde py'ahu te'e ehendu tĩ. Tupã je'ẽha nde erepandu pandu, a'erehe Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tĩ.

⁴ Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda a'e. Jumai ta oho rahã, ima'e sondama'e kapitã pandu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e katu. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jõ ehendu katu nde tĩ.

⁵ Ujaniha jumusaráiha rehe amõ ujan rahã, kapitã rehe a'e hendu katu. Ujan te'e ym ta. Kapitã rehe hendu katu. Aja ym rahã, uhyk py ame'ẽ ke pyhyk ym. Nde aja tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe nde erehendu ym rahã, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tĩ. (Ma'e katu ame'ẽ ke Kirisutu me'ẽ, ame'ẽ ke nde erepyhyk ym ta tĩ.)

⁶ Kupixa rehe ijar paraky hũ rahã, a'e riki ma'eywa ke u'u py. Aja rahã, katu tiki. Nde aja tĩ. Tupã je'ẽha ke ebandu pandu katu. Aja nema'e parakyha rehe amõ ta muhepy ta tĩ. (Nde rehe haihu katu ta tĩ.) ⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Pe, upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta nde pe.

Tupã je'ẽha mukanim ym te ta awa

⁸ Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo. A'e riki Ndawi rainõ ke a'e. (A'erehe awa te'e a'e tĩ.) A'e manõ. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja me'ẽ myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu

pandu. ⁹ A'erehe ihē ke amō ta mupyrara. Ma'e mukanīha aja ihē ke amō ta pukwar tī. Ita tupaham pe ihē ke pukwar. Anī. Tupā je'ēha ke pukwar ym awa. (Aja rahā, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu we rī. Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ēja saka.) ¹⁰ A'erehe amō ta ihē ke mupyrara rahā, ihē py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu manō, a'erehe a'e muhā katu ngā ke. Muhā katu ame'ē ta pe ima'e katuha ke a'e mujekwa ta tī. Ame'ē katuha riki upa ym te ta. ¹¹ Apo ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke. Kuja:

“Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke amō ta jukwa rahā, inamō jande jaxo ta.

¹² Jande ke amō ta mupyrara rahā, mā peja jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahā, inamō jande riki kapitā keruhū wan ta.

‘A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym' aja japandu rahā, a'e pandu ta: ‘Pehē riki ihē kotyhar aja ym' aja Kirisutu pandu ta jande rehe har.

¹³ A'e je'ēha rehe jajurujar ym my. Anī. A'e pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Marā ka ym pandu te'eha a'e.”

Jaxer panduha rehe ehendu ym

¹⁴ Timo! Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo. Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. A'erehe kuja epandu katu ngā pe:

—Jundéu awa ramūi ta panduha rehe peje'ē hātā tā ym. Pehendu ym ehe — aja nde kotyhar ta pe epandu.

Tamūi ta panduha rehe hendu ame'ē ta muka'u te'e jō. A'erehe jurujar katuha ke a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.)

¹⁵ Tupā je'ēha riki jetehar te ke. Ame'ē ke emu'e katu. Aja rahā, ne ruxī ym ta. Nde eremu'e katu rahā, nde pe Tupā pandu ta:

—Ihē je'ēha ke nde eremu'e katu ngā ke. A'erehe ihē rury katu — aja ta.

Ame'ē panduha ke eputar katu exo.

¹⁶ Amō ta jaxer pandu ame'ē ke rehe ehendu ym exo tī. Muka'u te'e ame'ē ke amō ta je'ē hātā tā ta. Ame'ē ke rehe ehendu ym exo tī. Upa ame'ē ke Tupā rehe har mujekwa ym ngā pe. ¹⁷ Ame'ē ke ngā mu'e rahā, amō amō ta ke muka'u te'e hū

ta. Tupā rehe jurujar ym ta. Aja mu'e ame'ē ta heta ixo. Ko mokōi sawa'e ta ixo tī. Her Imenéu. Amō Sire tī. ¹⁸ Jetehar panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y. Amō koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu muhem. Ame'ē angaha upa asa oho apo. A'erehe amō ta kwera katu ym te ta uhem apo 'y — aja mu'e naī.

A'erehe amō amō Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ngā ke Tupā mukwera katu ta muhem, ame'ē ke rehe amō amō ta jurujar ym apo 'y. Katu ym aja. ¹⁹ Jetehar te ke Tupā mujekwa jande pe. Ame'ē rehe tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ē ke kuja a'e mujekwa. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī:

“Ixotyhar ta ke Tupā ukwa katu.”

Kuja tī:

“‘Tupā kotyhar ke ihē' aja amō pandu. Aja rahā, mā peja ma'e ka'u te'eha ke ema'e ym.”

Tupā je'ēha ke emu'e katu

²⁰ Ima'ehū ame'ē rok pe heta paratupe ihī. Ita rekūi aja tī. Amō amō itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke ihī. Amō amō itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ihī tī. Myra ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Tujuk ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Katu te ame'ē ke ihī. Katu we ame'ē ke ihī tī. Pe, katu te ame'ē ke a'eta mi'u matyr rahā jō amō moī. Huryha mujā rahā, moī katu. Katu we ame'ē ke wera rahā pame katu te amō moī. ²¹ Jesu kotyhar ta aja tī. Katu te ame'ē ta ixo. Katu we ame'ē ta ixo tī. Mu'eharan ta jaxer ame'ē ke mu'e. Aja ym rahā, katu te ame'ē ke a'e. Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te pandu ta ipe:

—Ihē kotyhar ke nde. Katu te ame'ē ke nde. Nde riki ihē je'ēha ke nde eremu'e mu'e ta. Ame'ē parakyha ke nde pe ihē ame'ē ta — aja ta.

²² Ta'ynuhu putar ame'ē ke jō a'eta ma'ema'e. Aja ym nde tī. Anī. Katu te ame'ē ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu katu rahā, ame'ē ke ema'ema'e katu. Te'e aja ym nde. Amō ta rehe epy'a katu. Amō Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tī. Ipy'a ke

Tupã juhyk ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namõ ma'e ke ema'ema'e katu — aja.

²³ Jaxer ame'ẽ ke amõ ta pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ẽ rehe har pandu tar katu rahã, eho a'eta ngi tĩ. A'eta namõ nde erepandu rahã, pehẽ peje'ẽ hãtã tã jõ pehẽ jupe. Aja nde erekwa katu. A'erehe a'eta namõ epandu ym, eho a'eta ngi. ²⁴ Amõ ta namõ sawa'e tema'e miasu je'ẽ hãtã tã rahã, katu ym. Upa amõ ta rehe a'e katu rahã, katu ta tiki. Mu'eha katu ame'ẽ ke rahã, katu ta tiki tĩ. A'e mu'e rahã, pahar parahy ym rahã, katu ta tiki tĩ. Wewe katu emu'e. ²⁵ Mu'eharan ta ke a'e mu'e rahã, wewe katu epandu a'eta pe tĩ. Aja rahã, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke Tupã muruwak ta my. Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa ta my. ²⁶ Aja rahã, ka'u te'eha ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahã, Satana je'ẽha ke rehe a'eta hendu ym we ta tĩ. (Ãjã ramõi a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e kwe. Apo anĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu katu apo 'y.

3

'Ar rehe angaha uhyk tate ame'ẽ rehe har

¹ Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, pyrara hũ ta ngã ixo. ² Arahã kyty'ym te ta amõ ta juehe. Arahã tamatarer rehe jõ ipy'a ke moĩ moĩ ta tĩ. Arahã: “Jande jõ riki katu te me'ẽ ke” aja jõ amõ ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã: “Upa amõ ta riki jaxer ai” aja jõ amõ ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã ipái rehe hendu ym te ta tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu ym te ta tĩ. Arahã amõ ta ngi ma'e pyhyk rahã: “Pete tiki” aja pandu ym te ta tĩ. Arahã Tupã rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tĩ. ³ Arahã amõ ta rehe ipy'a ym te ta tĩ. Arahã amõ ta rehe parahy rahã, ipy'a jywyr ym te ta a'eta rehe tĩ. Arahã amõ ta rehe juru ai pame katu te ta tĩ. Arahã pahar ipy'a pihun te ta oho tĩ. Pahar parahy ta tĩ. Arahã katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke putar ym te ta tĩ. ⁴ Arahã ehe katu ame'ẽ ke te'e huwajan wan uwak ta oho tĩ. Arahã upa ma'e ka'u te'eha namõ ma'ema'e ta tĩ. A'eta jõ ukwa katu te ame'ẽ ta ke a'eta aja

ukwa ta tĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ta. Anĩ. Ima'e jumuhuryha rehe jõ a'eta ipy'a katu ta tĩ. ⁵ “Tupã rehe jande japy'a katu” aja a'eta pandu ta naĩ. Anĩ. Panduha aja a'eta ixoha ym ta tĩ. Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke amõ ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahã! A'eta ngi eho. ⁶ A'eta ngi har amõ ta ixo oho. Amõ rok pe ixo oho. Pe, kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'eta muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ẽ ke kũjã ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe a'eta jupyai. Anĩ. Putu'u ym ingi. ⁷ Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e tar katu ixo tĩ. Aja te'eha a'eta. Anĩ. Jetehar te ke marã ka ym a'eta ukwa katuha.

⁸ Yman Moise ke Jan putar ym. Jã aja tĩ. Moise ke putar ym tĩ. (“Te'e Moise pandu” aja a'eta naĩ.) Ame'ẽ mokõihar ta aja apo mu'eharan ta jetehar te ke putar ym tĩ. (“Ame'ẽ ke te'e” aja a'eta pandu naĩ tĩ.) Ima'e ukwaha ke a'eta muka'u te'e. “Jetehar te ke jamu'e” aja a'eta pandu naĩ. Anĩ. Jurujar ym ame'ẽ ta ke a'eta, aja Tupã ukwa katu. ⁹ Anĩ. Upa ngã ke a'eta muka'u te'e ym ta. A'eta riki te'e aja pahar amõ ta ukwa ta. A'erehe upa ngã ke muka'u te'e ym ta. Aja Jan ta rehe har tĩ. Ka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta aja ymanihar ta ukwa tĩ.

Tapijar te'e we jetehar te ke rehe ejurujar katu

¹⁰ Timo! Ihẽ rehe har nde erekwa katu. Kuja. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe har nde erekwa katu. Katu ihẽ axoha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ma'e ke ihẽ ama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Tupã rehe tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu. Ame'ẽ rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ apy'a katu te we ngã rehe axo rĩ, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Amõ ta rehe ihẽ apy'a katu, ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. (Tapijar te'e we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu.) Ame'ẽ ke nde erekwa katu tĩ. ¹¹ Ihẽ apyraraha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ rehe har upa katu te nde erekwa katu tĩ. Antioki ok ta pe aja tĩ. Iko ok ta pe aja tĩ. Rit ok ta pe aja tĩ. Mupyrara ihẽ ke tĩ. Anĩ. Ame'ẽ mupyraraha ngi ihẽ ke Tupã muhem. ¹² Jete. Tupã je'ẽha mu'e, aja amõ

ixo tar katu rahã, a'e ke amõ ta mupyrara ta tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a'erehe amõ ta mupyrara ta tĩ.

¹³ Pe, sawa'e katu ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta. Jete! I'ar koty te we ma'ema'e we ta rĩ. Muka'u te'eha aja tĩ. Amõ ta ke a'eta muka'u te'e ta tĩ. Pe, a'eta juehe amõ ta jumuka'u te'e ta tĩ. ¹⁴ Ame'ẽ ta aja ym nde tĩ. Jetehar te ke nde ke amõ ta mu'e. Ame'ẽ ke nde erekwa katu te. Tapijar te'e we ejurujar katu ehe tĩ. Nema'e mu'eha ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe nde ke mu'e, ame'ẽ riki jetehar te ke aja nde erekwa katu tĩ.

¹⁵ Amõ we tĩ. Kurumĩ rahã har Tupã je'ẽha ke nde erekwa katu. Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, Jesu Kirisutu rehe nde erejurar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu.

¹⁶ Jete! Upa Tupã je'ẽha ke amõ ta mupininim. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke a'eta mupininim. Tupã je'ẽha riki ma'e ke rehe katu tiki. Kuja. Jetehar te ke mu'e, ame'ẽ ke mujekwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa katu ipe tĩ. Amõ ixoha katu ym rahã, myja mukatu ta my? Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa katu tĩ. Myja amõ ixoha katu my, ame'ẽ ke mu'e katu tĩ. ¹⁷ Aja rahã, Tupã rehe har mu'e ame'ẽ ke ixo katu ta. Ma'e ukwa katu ta tĩ. Aja rahã, upa ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta tĩ.

4

Tapijar te'e we Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu

¹⁻² Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu ngã pe. Nde rehe Tupã usak uĩ. Jesu Kirisutu aja tĩ. Usak uĩ tĩ. A'erehe nde pe apandu katu: "Tupã je'ẽha ke epandu pandu katu te we rĩ" aja ihẽ apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahã, ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ẽ ke ukwa ta. Anĩ rahã, katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta tĩ. Aja ixuwe katu ixo ame'ẽ ta rehe har ukwa ta. Manõ ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem, pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa ta tĩ. (Katu te aja nde erema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e me'ẽ ta.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ te aja a'e jywyr rahã, ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ ta nde pe. Amõ ta

Tupã je'ẽha rehe hendu tar ym nahã my? Hendu tar katu nahã my? Tapijar te'e we epandu katu ngã pe. Nde erepandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja ngã pe emujekwa katu. Katu ym ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, epandu katu ipe: "Mã peja ym" aja epandu ipe. Emuhury ngã ke tĩ. Nde eremu'e rahã, wewe katu epandu ipe.

³ Yman rahã, jetehar te ke mu'e ame'ẽ ke rehe ngã hendu ym ta. Juehe jumuhury ame'ẽ ke rehe jõ hendu tar katu. Aja mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tĩ. ⁴ Jetehar te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar je'ẽha rehe jõ hendu ta. ⁵ Timo! Aja ym nde tĩ. Ka'u te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha exo nde. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke epandu pandu katu te we rĩ. Tupãma'e misu ke nde, a'erehe upa Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu.

⁶ Ihẽ ke rahã, ihẽma'e angaha ke rehe uhyk Tate oho. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta, aja akwa. (Aja Tupã rehe ihẽ apy'a katu, aja amujekwa ta.) Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate oho. Kome'ẽ ywy keruhũ ngi ihẽ aho ta kũ. ⁷ Ihẽ ke Jesu mondo, a'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu katu. Ame'ẽ parakyha ke upa ima'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihẽ apandu katu te we rĩ. Jesu rehe ihẽ ajurujar katu te we rĩ. ⁸ Jumusaráiha rehe ujan rahã, uhyk py ame'ẽ ke ma'e pyhyk. Aja ihẽ pe ma'e ke Jesu me'ẽ ta. Kuja. Ihẽ pe a'e pandu ta:

—Nde katu te — aja ihẽ pe.

A'e jywyr rahã, aja ihẽ pe a'e pandu ta. Ihẽ pe jõ ym. Upa katu te hury katuha rupi a'e jywyrriha rehe harõ, ame'ẽ ta pe aja me'ẽ a'e pandu ta tĩ. A'e riki: "Ne katu te me'ẽ ke" aja pandu ta.

Timo! Pahar ihẽ koty ejur

⁹⁻¹⁰ Timo! Ihẽ jeje Tate axo. A'erehe pahar ihẽ koty ejur. Ko Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta namõ Nema ixo tar katu. A'erehe ihẽ ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e oho. Ngara ywy pe Kesen oho. Nauma ywy pe Tit oho. ¹¹ Ruk jõ riki ihẽ namõ ixo. Nde erejur rahã, Mak ke eho piam. Inamõ ejur. Ihẽ namõ a'e paraky

ta. Tupã je'ëha ke japandu ta, ame'ë riki jandema'e parakyha ke. ¹² Ese ok ta pe Tik ke ihë amondo. ¹³ Toroa ok ta pe Kapo ixo. Ihëma'e mundeha ihë amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde erejur rahã, ame'ë ke erur tĩ. Paper ke erur tĩ. So'o pিরer ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë ke erur tĩ. Ame'ë ke ihë aputar katu te.

¹⁴ Itapytã namõ ma'eha ke Arexan. (Ame'ë ke te'e ma'e'ã mujã ame'ë ke a'e.) A'erehe ihë rehe har katu ym a'e je'ë je'ë hũ. Ihë ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ. ¹⁵ Jande japandu ame'ë ke a'e putar ym te. Mujaxer hũ japanduha ke tĩ. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahã, ne je'ëha ke a'e mujaxer ym ta tĩ.)

Ihë rehe amõ ta juru ai

¹⁶ Yman kapitã keruhũ ruwa koty ihë apu'am a'am. Ihë rehe har amõ ta jaxer pandu naĩ, ame'ë ke ihë amukatu a'am. "Ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e ym" aja ihë apandu pandu. Arahã: "Jete! Ma'e ka'u te'eha ke Páu ma'e ym" aja me'ë ihë rehe har pandu ym te awa. Upa ihë ke hijar oho. Mã peja Tupã ipy'a jywyr ame'ë ta rehe. ¹⁷ Upa ihë ke hijar oho. Anĩ. Upa ym. Ihë namõ Tupã riki ixo katu. Ihë py'a ke a'e mātã katu tĩ. A'erehe myrandu katu ke ihë apandu katu te. Pe, ame'ë ke rehe heta jundéu awa aja ym ame'ë ta hendu. Arahã ihë ke jangwateran juru ngi Tupã muhem, ame'ëja saka. (Aja rahã, ihë ke kapitã keruhũ jukwa ta tipe. Ame'ë ngi Tupã muhem.) ¹⁸ Ihë pe jaxer ai ame'ë ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ë ngi ihë ke a'e muhem ta tĩ. Pe, ywa pe inamõ ihë ke a'e raho ta. A'ep inamõ ihë axo ta kÿ. (Aja rahã, amõ ta ihë ke mahy ym te ta tĩ.) "A'e riki katu te me'ë ke" aja mã peja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tÿ" aja.

Katuha ke ihë amondo axo

¹⁹ Piri si pe katuha ke ihë amondo axo. Ak pe aja tĩ. Piri si sawa'e a'e. Onesi rok wyr pe har ta pe aja tĩ. Katuha ke amondo axo tĩ. ²⁰ Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke ihë ahijar. ²¹ Pahar ihë koty ejur. Aman ndy'ar ym rahã, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko Eu. Purutë aja tĩ. Karáu aja tĩ. Upa jande mu ta mondo ixo tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jande mu ta aja a'eta.

²² Mã peja nde py'a ke Jesu mātã katu. Mã peja johu pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páu mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'êha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻⁴ Tit! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ. Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Ihẽ asak katu ame'ẽ ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihẽ rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jetehar te ke emujekwa tĩ. Ihẽ rehe ihẽ kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jetehar te ke a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ke emujekwa ngã pe — aja ihẽ pe pandu.

Jetehar te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa. “Ame'ẽ myrandu ke nde pe ihẽ amujekwa. Ame'ẽ ke epandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihẽ amondo” aja Tupã pandu ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ myrandu ke ihẽ apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Myja me'ẽ Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

⁵ Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihẽ amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ekwa ekwa katu exo. ⁶ Kuja kapitã ke emu'am.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteihar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ẽ ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ẽ ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ẽ tama'e usakiha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amõ ta pandu ym rahã, katu tiki. A'e jõ sawa'e katu te ame'ẽ ke aja ukwa ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar ipy'a pihun ym rahã, katu tiki tĩ. Kawĩ ngi ka'u ym rahã, katu tiki tĩ. Pahar jumai ym rahã, katu tiki tĩ. Tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym rahã, katu tiki tĩ. ⁸ Pe, hok pe uhyk, ame'ẽ ta ke muxe katu rahã, katu tiki tĩ. Katu ame'ẽ ke putar rahã, katu tiki tĩ. Upa ma'ema'e, ame'ẽ ke ukwa katuha namõ ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke ma'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu rahã, katu tiki tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e tate rahã, muputu'u ingi. (Aja rahã, ma'e ym ta.) Aja rahã, katu tiki tĩ. ⁹ Je'êha jetehar te ke jamu'e ngã pe. Ame'ẽ ke ipy'a pe kapitã mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Aja rahã, panduha jetehar namõ amõ ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupã rehe har ngã pe mujekwa katu ta. Pe, amõ koty mu'e ame'ẽ ta pe pandu: “Mã peja ym” aja pandu. Aja rahã, jetehar te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

Muka'u te'e ame'ẽ ta pe: “Mã peja pemu'e ym” aja epandu

¹⁰ Tit! Ehendu katurahã! Jesu kotyhar tama'e kapitã ta rehe hendu ym ame'ẽ ta heta ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rĩ:

—Moise je'êha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naĩ.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hũ ixo. Te'e je'êha namõ muka'u ka'u te'e ixo. ¹¹ Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tĩ. Jetehar ym ame'ẽ ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta

pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jō a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxī ym riki ingi. A'erehe ame'ē ta je'ēha ke amō mukanim ta me'ē te'e. (A'erehe: “Mā peja pemu'e ym” aja ebandu a'eta pe.)¹² Kere y rapa'ū pe har ta ngi har amō ixo. Upa katu te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe har pandu:

—Kere y rapa'ū pe har ta riki te'e pandu ame'ē ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarō ame'ēja saka. Amō ta ke a'eta mupyrara tī. Ma'e u'uha ke jō putar katu. Jyty'ym tī, a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ū pe har ta rehe har a'e pandu.

¹³ A'e pandu ame'ē ke jetehar te ke. A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ē ta pe hātā ebandu: “Mā peja pemu'e ym” aja. (Nde rehe hendu rahā,) jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu te ta my.¹⁴ Jundéu awa ramūi ta pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym ta my tī. Jetehar te ke hijar ame'ē ta je'ēha rehe a'eta jurujar ym ta my tī.¹⁵ Amō amō jundéu awa ta pandu:

—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī. Pe'u rahā, Tupā rehe pepy'a ym — aja pandu nāi.

Sawa'e katu ame'ē pe upa katu te ma'e ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ē pe upa katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupā rehe jurujar ym ame'ē pe aja tī. Ma'e ukwa ukwa ixo ame'ē ke katu ym, a'erehe upa katu te katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe upa katu te katu ym ipe.¹⁶ “Tupā rehe har jakwa katu” aja a'eta pandu nāi. Anī. Ima'e ma'ema'eha ke amō koty. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupā rehe har ukwa ym, aja ngā pe a'eta mujekwa. Tupā rehe a'eta hendu ym. Pe, a'eta ke Tupā putar ym tī. Marā ka ym a'eta katu ame'ē ke ma'ema'eha.

2

Jetehar te ke emu'e katu

¹⁻² Nde riki aja ym tī. Jetehar te ke emu'e. Tamūi ta pe ebandu katu. Kuja ebandu katu:

—Kawī ngi peka'u ym. Katu pexoha namō pexo tī. Pekwa katuha namō pexo katu tī. Jetehar te ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Aja pexo katu. Amō ta rehe pepy'a katu tī. Pehē ke amō ta mupyrara

rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu — aja tamūi ta pe ebandu katu.

³ A'i ta pe aja tī. Kuja ebandu katu tī:

—Tupā rehe har pekwa katu pexo, aja pexo katu. (Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta.) Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. Kawī ngi peka'u ym tī. Katu ame'ē ke pemu'e — aja a'i ta pe ebandu katu.

⁴ Aja rahā, kūjā pyahu ta ke a'i ta mu'e katu ta. Kuja mu'e katu ta: “Pehē sawa'e ta rehe pepy'a katu. Pehē membyr ta rehe pepy'a katu tī” aja.⁵ Amō we a'i ta pe ebandu tī:

—Pekwa katuha namō pexo katu. Ma'e jaxer ame'ē ke pehē py'a rupi pekwa pekwa ym pexo. Pehē rok wyr pe har ta rehe pesak pesak katu pexo. Pejyty'ŷ ym tī. Peparaky katu tī. Pehē sawa'e rehe pehendu katu tī. Aja rahā, amō ta pandu ta: “Jesu kotyhar ta riki katu ixo. A'erehe Tupā je'ēha riki katu” aja pandu ta. Aja kūjā pyahu ta ke pemu'e katu — aja a'i ta pe ebandu katu.

⁶ Ta'ynuhu ta pe aja tī. Kuja ebandu katu tī:

—Pekwa katuha namō pexo katu — aja ebandu katu ipe.

⁷ Tit! Nde aja tī. Katu ame'ē ke ema'ema'e tī. Aja rahā, nde aja amō ta katu ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Ngā ke nde eremu'e rahā, jetehar te ke emu'e. Nde eremu'e rahā, ejumusarai ym tī.⁸ Panduha katu ame'ē ke ebandu. Aja rahā: “Tit pandu ame'ē ke katu ym” aja amō ta pandu ym ta. Aja rahā, Jesu kotyhar ta rehe har marā ka ym katu ym ame'ē ke a'eta je'ēha. A'erehe nde rehe parahy ame'ē ta huxī ta.

⁹ Miasu ta pe ebandu katu tī. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Kuja ebandu:

—Pehē jar ta rehe pehendu katu. Upa katu te pema'ema'e, ame'ē ke namō pehē jar ta ke pemuhury katu. Pehē jar ta pe je'ēha ke pemujywy ym tī.¹⁰ Pehē jarma'e pemukanim ym. Pepandu ame'ē ke pema'ema'e katu, aja pemujekwa katu pehē jar pe. Aja te'eha pehē — aja miasu ta pe ebandu katu.

Aja miasu ta upa katu te katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, amō ta pandu ta:

—Tupã rehe har Jesu kotyhar ta mu'emu'e. Ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke katu — aja pandu ta.

Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ a'erehe katu aja jaxo ta me'ẽ te'e

¹¹ Upa awa ta ke Tupã muhã tar katu. A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke ngã pe a'e mujekwa. ¹² Awa ta rehe a'e ipy'a katu te hũ. A'erehe jande ke a'e mu'e tĩ. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym ame'ẽ ke jahijar. Katu ym ma'ema'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta putar. Ame'ẽ ke jahijar tĩ. Pe, jakwa katuha namõ jaxo katu rahã, katu tiki. Amõ ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Tupã putar ame'ẽ ke jama'ema'e rahã, katu tiki tĩ. Aja apo jama'ema'e jaxo rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Aja jaxo rahã, jande rury katuha namõ Jesu Kirisutu jywyriha rehe jaharõ jaxo. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. A'e riki Tupã a'e tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki jande muhãha tĩ. ¹⁴ A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Upa jandema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ame'ẽ ke jande py'a ngi a'e mukanim, ame'ẽja saka. A'erehe jande py'a ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahã ixotyhar ta ke jande. Ima'e ke jõ jande. A'erehe katu ame'ẽ ke jama'ema'e tar katu tĩ.

¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke emu'e katu. Nde erepandu katuha namõ emu'e katu. Nde rehe hendu ame'ẽ ta ke emuhury katu. Aja rahã, Jesu rehe ame'ẽ ta ipy'a katu te we rĩ. Katu ym amõ ma'e rahã: “Mã peja ym” aja epandu ipe. Nde rehe amõ ta hendu ym rahã, ame'ẽ ta pe epandu:

—Tupã je'ẽha rupi ma'e ihẽ apandu pandu. A'erehe mã peja ihẽ rehe pehendu katu — aja epandu.

3

Jande rehe Tupã pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu

¹ Nde koty ixo ame'ẽ ta pe kuja epandu katu:

—Kapitã ta rehe pehendu katu. Kapitã keruhũ ta rehe pehendu katu tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta pandu rahã, pahar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta rehe. ² Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ

ta namõ peje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. Upa awa ta rehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha pehẽ — aja nde koty ixo ame'ẽ ta pe epandu katu.

³ Amukwehe te we jetehar te ke jakwa ym jaxo tĩ. Tupã rehe jahendu ym tĩ. Jande ke amõ ta muka'u ka'u te'e hũ tĩ. Upa ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke te'e jama'ema'e hũ jaxo. Amõ ta rehe jakyty'ym tĩ. Amõ ta rehe japy'a ym tĩ. Jande rehe amõ ta ipy'a ym tĩ.

⁴ Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ ke a'e mujekwa tĩ. A'e riki jande muhãha. ⁵ Jande ke a'e muhã katu. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Jande rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe jande py'a ke amõ koty Tupã'ã muruwak mondo. Mupyahu ame'ẽja saka. Jaxoha pyahu aja muruwak tĩ. ⁶ Jesu Kirisutu manõ. A'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'e me'ẽ te'e riki. Jesu riki jande muhãha. ⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo. Pe, jande ruhãha rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ. ⁸ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke.

Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym

Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke emu'e mu'e katu te we rĩ. Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e tar katu. Kome'ẽ je'ẽha riki katu ame'ẽ ke. Myja ixoha katu my, ame'ẽ ke mujekwa katu ngã pe tĩ. ⁹ Jundéu awa ramõi ta rer rehe har amõ ta pandu pandu. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamõi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har pandu pandu ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym. Moise je'ẽha rehe har amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym tĩ. Je'ẽha hãtã tã ha riki katu ym. Jaxer riki tĩ. ¹⁰ Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amõ koty koty amõ muruwak. Aja rahã: “Mã peja ym” aja muka'u te'eha ta pe epandu. Aja mokõihar epandu ipe tĩ. Pe, nde rehe hendu ym rahã, eho ingi. ¹¹ Ame'ẽ ta riki sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta ke, aja nde erekwa.

Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amō ta rehe ehaihu katu

¹²Nde koty sawa'e ke ihē amondo ta. Her Ar. A'e ke amondo ym rahã, Tik ke ihē amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahã, pahar Niko ok ta pe ejur. A'ep ihē axo ta tĩ. Aman ndy'ar rahã, a'ep ihē apyta we ta, aja ihē akwa tĩ. ¹³Amō sawa'e rehe ehaihu katu. Her Sena. Je'ēha hātã tã ame'ē mukatuha ke a'e. Apor ke ehaihu katu tĩ. A'etama'e ym te rahã, ame'ē ke eme'ē katu a'eta pe. Aja rahã, ame'ē namō a'eta oho katu ta. ¹⁴Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. “Katu ame'ē ke pema'ema'e” aja emujekwa katu ngã pe. “Ima'e ym te ame'ē ta rehe pehaihu katu” aja emujekwa ngã pe tĩ. Aja rahã, ma'e ke me'ē katu ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta jyty'ỹ ym ta. Paraky katu ta.

¹⁵Upa ihē namō ixo ame'ē ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Jande rehe a'eta ipy'a katu. Katuha ke ame'ē ta pe jamondo jaxo tĩ, aja ame'ē ta pe ebandu tĩ.

Mã peja upa nde kotyhar ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siremō pe paper pinim ke Páú mondo

Siremō riki ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tī. Pe, kyndaha pe Páú ixo rahā, One ke sonda ta muhyk raho tī. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupā rehe har Páú mukewa rahā, Jesu rehe One jurujar katu tī. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremō pe One ke Páú mujywyr tar katu. A'erehe ame'ē rehe har Siremō pe Páú mupinim. “Ihē aja One ke nde rok pe emupyta katu tī” aja Siremō pe Páú mupinim.

Siremō pe paper pinim ke Páú mondo

¹ Siremō! Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Páú. Timō ihē namō ixo tī. Jande mu ke a'e.

Ko nde riki jande rehe katu ame'ē ke nde. Jande aja Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu erexo tī. Jesu rehe har ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo. ² Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ē ta pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē rendyr pe, Asi pe, katuha ihē amondo axo tī. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: “Ihē rendyr” aja ihē apandu.) Aki pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē aja Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu oho ngā pe tī.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu.

Siremō! Johu jande py'a ke nde eremātā katu

⁴⁻⁵ Upa Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihē ahendu. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā namō ihē apandu pandu rahā, kuja ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Siremō rehe nde eresak katu. A'erehe ne jō riki katu te me'ē ke — aja apandu ipe.

⁶ Tupā namō ihē apandu:

—Jesu rehe Siremō jurujar katu. Mā peja ame'ē rehe har ngā pe a'e pandu pandu katu te we rī. Aja rahā, hendu ame'ē ta jurujar katu ta ehe tī. Aja rahā, upa ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē jande pe. Ame'ē ke mā peja jurujar katu ame'ē ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihē apandu Tupā namō.

⁷ Siremō! Ihē mu aja nde. Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihē rury katu. Ihē ke nde eremuhury katu, a'erehe ihē py'a ke nde eremātā katu. Upa Tupā kotyhar ta ke nde eremuhury katu tī, a'erehe ihē aja a'eta tī. A'eta py'a ke nde eremātā katu tī.

One rehe har ihē apandu nde pe

⁸ Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ēha rupi nde pe ihē apandu tar katu. ⁹ Anī. Aja ym ta ihē. Nde rehe ihē apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta. (Wewe katu apandu ta. Ihē je'ēha rupi apandu ta.) Ihē Páú. Ihē tamūi te ihē. Jesu rehe har ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo.

¹⁰ Apo One rehe har nde pe ihē apandu. Kyndaha pe ihē axo rahā, myrandu katu ihē apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihē. ¹¹ Yman nde pe One paraky ixo. Arahā a'e jaxer nde pe. Apo ihē pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tī.

¹² Apo nde koty a'e ke ihē amujywyr ta. Ihē apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihē amujywyr rahā, ihē apyai te ta. ¹³ Myrandu katu ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo. Se ihē axo rahā, One ke ihē amupyta tar katu. Aja rahā, One riki ihē rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe nde erehaihu. (A'erehe One riki ihē rehe haihu katu ta.) ¹⁴ Nde erema'e ta me'ē te'e, a'erehe ihē rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anī. Aja ym ihē aputar. Nde ereputar katu, a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páú rehe ehaihu katu — aja.

Anī we rī. “Ere” aja nde erepandu rahā jō, a'e ke ihē amupyta ta.

¹⁵ Siremõ! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahã, ne namõ aja te'e a'e ixo ta my. ¹⁶ Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tĩ. A'erehe nde koty jywyr rahã, i'ar koty te we miasu katu ame'ẽ ke a'e apo 'y, aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe a'e jurujar katu tĩ, a'erehe ne mu aja a'e tĩ. A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tĩ. Ihẽ apy'a katu ehe. Ihẽ pe katu a'e tĩ.

¹⁷ Nde aja Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One ke nde rok pe emupyta katu. Ihẽ aja a'e ke emupyta katu tĩ. ¹⁸ Yman ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e mujwyr ta me'ẽ te'e my. Ame'ẽ ke paper rehe emapyk. (Anĩ. Onema'e nixói te ma'e ke.) A'erehe ihẽ riki ame'ẽ ke amujwyr ta nde pe. ¹⁹ Ko paper rehe ihẽ amupinim katu:

—Ihẽ Páu. Ihẽ ame'ẽ ta nde pe — aja.

Pe, kuja ekwa ekwa exo tĩ. (Myja nde ke Tupã muhã katu ta my, ame'ẽ rehe har nde pe ihẽ riki apandu. A'erehe ihẽ pe ma'e ke nde ereme'ẽ ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka.)

²⁰ Siremõ! Ihẽ mu aja nde! Jandema'e sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'e katu. One ke nde rok pe emupyta katu tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuhury katu ta.

²¹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erema'e katu ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe paper pinim ke nde pe ihẽ amondo axo. Jete riki. Ihẽ apandu ame'ẽ 'ar koty te we katu ame'ẽ ke nde erema'e katu ta, aja akwa katu. ²² Nde koty ihẽ ahyk ta aho my, aja ihẽ akwa. Ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu katu, a'erehe aja ihẽ akwa. A'erehe ihẽ akeriha renda ke epeir katu apo tĩ.

Katuha ke Páu mondo

²³ Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ namõ a'e ixo. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo.

²⁴ Mak aja tĩ. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tĩ. Arita aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Nema aja tĩ.

Mondo ixo tĩ. Ruk aja tĩ. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tĩ. Ihẽ namõ myrandu katu ke a'eta pandu pandu ixo.

²⁵ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja johu pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Upa.

Emberéu awa ta pe mupinim me'ẽ ke

Awa kome'ẽ paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu. “Emberéu awa ta ke” aja amõ jundéu awa ta her tĩ. Ame'ẽ ta pe kome'ẽ paper ke amõ mupinim. A'erehe kome'ẽ paper pinim: “Emberéu” aja jakwa.

Amõ ta amõ koty mu'e tar katu. “Ymanihar ta aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe hymba ke hapy tĩ” aja mu'e naĩ.

“Anĩ. Mã peja ym” aja kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. “Jesu Kirisutu rehe jõ pehẽ py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amõ ta 'ar koty te we katu te ha” aja panduha ihĩ tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihẽ mu ta” aja pandu.

Tupã je'ẽha ke Ta'yr pandu

¹ Yman Ta'yr uwyr ym rahã we, ima'e je'ẽha ke Tupã mujekwa. Amõ amõ rahã, mujekwa. Amõ koty koty mujekwa. Je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jande ramũi ta pe Tupã je'ẽha ke pandu pandu hũ. ² Apo anĩ. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ẽha ke Ta'yr riki pandu pandu jande pe. Yman te Tupã pandu ipe: “Nde riki upa ma'e ke emujã” aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã. Ywa ke mujã tĩ. Pe, Tupã pandu ipe tĩ:

—Nde pe upa katu te ma'e ke ihẽ ame'ẽ ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

³ Tupã katu te ha aja Ta'yr tĩ. Aja ngã pe Ta'yr mujekwa. Tupã aja Ta'yr tĩ. Upa katu te a'e mujã ame'ẽ ke henda pe te'e ihĩ katu. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke. Ywy rehe ihĩ ame'ẽ ke tĩ. Ihĩ katu tĩ. Ywa rehe wata ame'ẽ ke hape rupi wata katu tĩ. Pyrãtãha namõ a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihĩ katu. Wata katu tĩ. A'e manõ rahã, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhapy. A'erehe awa ta py'a ke Tupã juhyk katu. A'e manõ, pe, kwera katu uhem tĩ. Pe, ywa pe Tupã rake a'e

wapyk oho. Aja rahã, a'e riki je'ẽha te reko, aja mujekwa katu. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Ta'yr riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha

⁴ Tupã rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. “Ihẽ ra'yr” aja Ta'yr pe Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tĩ. ⁵ Ta'yr pe jõ a'e pandu:

“Apo ngã pe ihẽ amujekwa ta. Nde riki ihẽ ra'yr. Nde pái ihẽ” aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe pandu. Amõ we Ta'yr pe a'e pandu:

“Ko nde pái ihẽ axo. Ihẽ ra'yr nde tĩ” aja.

Aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.) ⁶ Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke a'e muwyr Tate rahã, upa katu te ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu:

“Ihẽ ra'yr rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu” aja.

⁷ Ima'e je'ẽha rahoha ta rehe har a'e pandu rahã, kuja a'e pandu:

“Ywytu aja pahar ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo.

Tata aja pyrãtãha namõ ihẽma'e je'ẽha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ma'ema'e ta” aja.

(Aja rahã, je'ẽha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.) ⁸ Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kuja:

“Ihẽ aja nde tĩ. (A'erehe: ‘Tupã’ aja nde pe amõ ta pandu ta tĩ.) Nde riki kapitã keruhũ te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahã, katuha namõ nde eremondo mondo ta.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ rehe nde ereparahy. Katu amõ ma'ema'e, ame'ẽ ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihẽ apandu: ‘Ihẽma'e ke nde’ aja. Ihẽ Tupã.

Pe, nde rehe katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu: ‘Pehẽ katu’ aja.

I'ar koty te we nde pe ihẽ apandu: ‘Nde katu te’ aja. A'erehe nde rury katu nde erexo” aja Ta'yr rehe har Tupã

pandu. Yman ame'ẽ panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰ Tupã pandu tĩ:

“Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahã, kome'ẽ ywy keruhũ nde eremujã.

Nema'e pyrãtãha namõ ywa ke nde eremujã tĩ.

¹¹⁻¹² Upa ame'ẽ ta ke nixói te ta tĩ. Awama'e mundeha aja ame'ẽ ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.

Mundeha ke amõ pukek. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde erepukek ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Nde erepukek ta tĩ. (Pe, nde erembor ta tĩ.)

Mundeha ymanihar ke amõ ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ẽ ywy keruhũ ke nde eremukanim ta tĩ.

Pe, pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Pyahu ame'ẽ ke nde eremujã ta tĩ.

Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhã te hũ ame'ẽ ke nde” aja Ta'yr rehe har Tupã pandu.

¹³ Ta'yr pe Tupã pandu:

“Se ihẽ rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u katu ta. Upa ame'ẽ ta nde rehe hendu katu ta” aja ipe. (“Tupã rake wapyk” aja pandu rahã: “A'e je'ẽha te reko” aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jõ pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

¹⁴ Ma'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Awa'ã ta aja te'e ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta, ame'ẽ ta koty a'e mondo. Pe, ame'ẽ ta namõ a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Ta'yr katuha riki Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jetehar te ke jahendu ame'ẽ ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharái ym ta. ² Jande ramõi ta pe myrandu ke Tupã je'ẽha rahoha ta pandu pandu. Ame'ẽ riki: “Moise je'ẽha ke” aja jakwa katu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja Tupã mujekwa ngã pe.

Ame'ẽ je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ẽ ke rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ. ³ Tupã je'ẽha rahoha ta pandu, ame'ẽ ke rehe awa hendu ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ẽ myrandu rehe awa hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemihã. Moise je'ẽha rehe hendu ym, ame'ẽ ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ẽ ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ẽ te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ẽ ta jande pe mujekwa tĩ. Jetehar te ke aja a'eta mujekwa jande pe. ⁴ Tupã aja tĩ. Mujekwa a'e tĩ. Jetehar te ke aja hendu ehe, ame'ẽ ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amõ ma'ehã, ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: “Mã! Katu te hũ!” aja. Aja pandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amõ we tĩ. A'e putar aja I'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ẽ ta pandu ame'ẽ ke riki jetehar te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ẽ rehe har

⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ rehe har japandu. Ame'ẽ ke Tupã mujã ta. “Ame'ẽ pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde” aja ym ima'e je'ẽha rahoha ta pe a'e pandu. ⁶ Anĩ. Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: “Nde Tupã. Awa ke rehe nde ereharái ym. Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

⁷ A'e ke nema'e je'ẽha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: ‘Nde katu’ aja.

Kapitã keruhũ aja: ‘Nde katu’ aja nde erepandu.

⁸ Pe, nde erepandu tĩ: ‘Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ nde’ aja nde erepandu tĩ.’ Aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim.

Pesarahã! Ame'ẽ je'ẽha rehe Tupã mujekwa: “Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ẽ

tama'e kapitã keruhũ nde" aja. Aja rahã, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahã! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ym we rĩ. ⁹ Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahã, Jesu manõ. Tupã usak katu ehe. A'erehe upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manõ. A'erehe apo Tupã pandu ipe: "Nde riki katu te me'ẽ ke" aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Upa ma'e ke Tupã mujã. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã pandu: "Mã peja" aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyraraha upa rahã, a'e pandu ipe: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamõ raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ẽja saka. Pe, Tupã muhã katu ame'ẽ ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ẽja saka tĩ. (A'erehe Tupã je'ẽha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

¹¹ Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke ngã py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupã riki ame'ẽ tama'e pái keruhũ. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhũ. A'erehe ipy'a juhyk ame'ẽ ta pe Jesu pandu: "Ihẽ mu ta" aja. Huxĩ ym ha namõ a'e pandu: "Ihẽ mu ta" aja. (Ame'ẽ ke amõ mujekwa.) Kuja. ¹² Tupã pe a'e pandu:

"Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ mu ta pe ihẽ apandu ta. A'eta jy'ar rahã, nde rehe har ihẽ apandu ta: 'Katu te me'ẽ ke a'e' aja."

¹³ A'e pandu tĩ:

"Tupã rehe ihẽ ajurujar katu ta" aja. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amõ we tĩ:

"Se nde eremuhã katu, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo. Nde ra'yr ta aja a'eta. Ihẽ pe a'eta ke nde ereme'ẽ, ame'ẽja saka" aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

¹⁴ "Ta'yr ta" aja a'e pandu. Ame'ẽ ta riki awa ta te'e a'eta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manõ rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manõha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e mukanim tĩ. ¹⁵ Manõha ngi awa kyje. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ẽ kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶ Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amõ ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: "Amarã rainõ ta py'a ke a'e muhury uwyr" aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.) ¹⁷ Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ẽ te'e tĩ. Jande riki imu ta aja tĩ. Aja rahã, jande aja a'e tĩ. Awa te'e rahã, pa'i keruhũ aja a'e ixo tĩ. (Jesu riki pa'i keruhũ aja tĩ.) Tupãma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhũ aja ixo rahã, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe pa'i keruhũ muhepy. (Jesu riki pa'i keruhũ.) A'erehe ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu. ¹⁸ Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Anĩ. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ãjã ramũi a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupã kotyhar ta ke ãjã ramũi manga manga rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mātã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. A'e pyrara tĩ. A'erehe Tupã kotyhar ta pyrara ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke Jesu mātã katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa katu tĩ.

3

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

¹ Ihẽ mu ta! Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe ihẽ mu ta aja pehẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak — aja.

Pesarahã! Mã peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupã muwyr. Pa'i keruhũ aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajuru jar katu ehe — aja.

² Tupã pandu ipe:

—Pa'i keruhũma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tĩ. Juja katu te ma'eha tĩ. Tupã pandu ipe:

—Ihẽ kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ẽ ma'eha ke nde pe ihẽ ame'ẽ — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke Moise ma'ema'e katu. ³ Ok mujãha pe amõ ta pandu: “Mã! Katu nde eremujã!” aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujãha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tĩ. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tĩ. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.) ⁴ Ok pame katu te awa mujã. Tupã riki upa katu te ma'e ke mujã. ⁵⁻⁶ Tupãma'e miasu ke Moise. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Tupã kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupã mujekwa ta, ame'ẽ ke ngã pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupã ra'yr. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupã ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahã, ma'e hok wyr pe har ta aja jande jaxo. Kirisutu jywyrriha ke rehe jaharõ katu. Jande ke amõ ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu. Jajuru jar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahã, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupã muhury katu

⁷ (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mã peja Tupã rehe pehendu katu.) Aja yman Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã!

⁸ Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Mã pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ẽ pe pehẽ ramõi ixo rahã, a'eta pandu: ‘Tupã ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta' aja pandu naĩ.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ẽ ta aja mã peja ym pexo tĩ. (A'erehe pahar pehendu katu ehe.)

⁹ Pe, Tupã pandu: ‘Yman ihẽ ama'ema'eha ke a'eta usak tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ tipe.

Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'eta usak tipe. Anĩ. Ihẽ ke a'eta putar ym. A'eta ke ihẽ amupyrara ym ta' aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke a'eta manga manga hũ tipe. Katu ym aja.

¹⁰ A'erehe a'eta rehe ihẽ aparahy. A'erehe ihẽ ajupandu ihẽ jupe: ‘Ihẽ rehe a'eta hendu ym.

Ihẽ ngi amõ rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta. Ihẽ amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja riki.

¹¹ A'erehe a'eta rehe ihẽ aparahy. Pe, ihẽ apandu: ‘Ihẽ apandu katu ame'ẽ ke ama'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ẽ pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ẽ.)

A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihẽ ame'ẽ ta tipe' aja Tupã pandu.” Aja Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke amõ mupinim.

¹² Ihẽ mu ta! Pesak katu pehẽ juehe pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo. Ame'ẽ ke jõ peputar rahã, Tupã ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak ta. Katu ym aja. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. ¹³ Pesarahã! “Apo” aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja rahã, apo riki wera rahã pame katu te pehẽ py'a pemãtã katu pehẽ juehe pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta. Aja rahã: “Anĩ. Jahendu ym ta ehe” aja ym pepandu. A'erehe angaha pewe ihĩ rahã, pehendu katu ehe. ¹⁴ Kirisutu rehe jajuru jar katu py rahã, ixotyhar ta ke jande, aja jakwa katu te. Aja tapijar te'e we jaxo rahã, Kirisutu namõ jande juehe katu jaxo ame'ẽ ta ke jande. ¹⁵ Pesarahã! Amõ we ihẽ apandu. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Apo Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katurahã! Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ë pe pehë ramüi ixo rahã, a'eta pandu: "Tupã ke jande japutar ym. Jahendu ym ta ehe' aja yman amõ mupinim." A'eta aja pexo ym pehë tĩ.

¹⁶ Awa riki Tupã pandu ame'ë ke rehe hendu ym my? Awa riki pandu my: "Tupã ke japutar ym" aja? Pesarahã! Jande ramüi ta ke ame'ë ta. A'eta riki Tupã pandu ame'ë ke rehe hendu ym. A'eta riki pandu: "Tupã ke japutar ym" aja. A'eta ke Eji ywy ngi Moise muhem raho. ¹⁷ Awa rehe Tupã parahy my? Kuja, 40 warahy 'ar rahã, a'e parahy. Pesarahã! Jande ramüi ta ke ame'ë ta. A'eta rehe Tupã parahy. A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe awa nixói te ame'ë pe upa katu te a'eta manõ. ¹⁸ Tupã pandu: "Ihë apandu katu ame'ë ke ama'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu ame'ë pe a'eta ixo ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ë.) A'ep a'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe. Ihë ame'ë ta tipe" aja a'e pandu. Awa pe a'e pandu my? Pesarahã! Jande ramüi ta pe a'e pandu. A'eta riki pandu: "Tupã ke japutar ym" aja. ¹⁹ A'erehe Tupã pandu: "Ame'ë ywy pe a'eta oho ym" aja pandu ame'ë ke jande jakwa. Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ame'ë ywy pe a'eta oho ym tĩ. (A'erehe ame'ë ta aja ym pehë tĩ. Pahar pehendu katu ehe.)

4

¹ Tupã pandu jande pe: —Ihë apandu katu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu ta kÿ. Amõ henda amukatu. A'ep ihë namõ peputu'u ta kÿ — aja.

(Aja pandu rahã, ima'e henda pe inamõ jaxo ta, aja mujekwa katu.) Pesak katu pehë juehe! Aja rahã, tapijar te'e we pejurujar katu ehe. Aja rahã, ame'ë renda pe peho ta kÿ. A'erehe pesak katu pehë juehe pexo. ² Myrandu katu rehe jande ramüi ta hendu tipe. "Putu'uha" ame'ë myrandu katu rehe hendu tipe. A'eta aja jahendu tĩ. A'eta hendu tipe. Hendu rahã, a'eta jurujar ym. A'erehe mã peja a'eta aja ym jande tĩ. A'erehe mã peja jahendu katu ehe. ³ Jande riki jajurujar katu ehe ame'ë ta ke. A'erehe Tupã ixo, ame'ë putu'uha renda pe jaho ta kÿ. Yman Tupã pandu:

"Ihë aparahy, a'erehe a'eta pe ihë apandu: 'Ihë apandu katu ame'ë ke ama'ema'e katu ta kÿ.

Amõ henda amukatu. Ame'ë pe a'eta oho ym ta. (Kanaã ywy ke ame'ë.) A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe.

Ihë ame'ë ta tipe' aja Tupã."

Upa kome'ë ywy keruhũ a'e mujã rahã, a'e putu'u. Ame'ë ngi har a'e ma'ema'eha riki upa. Upa tipe. Anĩ. A'e pandu: "Putu'uha renda pe a'eta oho ym ta" aja.

⁴ Awa po wajar mokõihar rehe har amõ mupinim. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: "Awa po wajar peteĩ rahã Tupã paraky rahã, a'e putu'u. Awa po wajar mokõihar rehe a'e putu'u" aja amõ mupinim. ⁵ Pe, amõ rahã, kuja mupinim. Tupã pandu: "Ihë apandu, ame'ë ywy pe a'eta oho ym ta. A'eta oho rahã, putu'uha ke a'eta ukwa ta tipe" aja. (Ame'ë ywy upa Tupã mukatu. Pewe ihĩ tipe. Anĩ. Oho ym ame'ë ta.)

⁶ Ame'ë myrandu katu ke rehe hendu py, ame'ë ta jurujar ym ehe. A'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym. Aja rahã, amõ ta riki putu'uha ke ukwa ta. ⁷ Pesarahã! Amõ weraha ke Tupã manga, aja jakwa. A'e pandu: "Apo" aja. Yman te warahy 'ar aha oho rahã, pe, Ndawi pe a'e mujekwa. Ame'ë ke apandu ramõ. Kuja:

"Apo Tupã pandu ame'ë ke rehe pehendu katurahã!

'Anĩ. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Pahar pehendu katu ehe" aja Tupã je'ëha rehe amõ mupinim.

⁸ Kanaã ywy pe jande ramüi ta ke Josue raho tipe. Anĩ. "Putu'u" aja ym ngã ixo. "Putu'uha ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu. Aja ngã ixo rahã, kuja Tupã pandu ym ta tipe:

—Amõ wera rahã, putu'uha ke ihë ame'ë ta — aja.

⁹ Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ë ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ. ¹⁰ "Putu'uha ke ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu. Pe, ame'ë ke amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. "Putu'u katu" aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ë

ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tĩ. ¹¹ Ame'ẽ putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ jaxo katu ta.) Jande ramũi ta aja ym jande tĩ. A'eta Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹² A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pesarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã je'ẽha tĩ. A'erehe Tupã je'ẽha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupã je'ẽha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'ẽja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke mujekwa juehe har. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ẽ ke mujekwa jupe tĩ. “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym. Jaxer” aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa. A'erehe Tupã rehe jahendu ta me'ẽ te'e.) ¹³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi mukanĩha awa. Upa a'e mujã ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tĩ. Yman rahã, upa jama'ema'e ame'ẽ ke japandu ta ipe tĩ. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹⁴ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. Tupã ra'yr a'e tĩ. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo. ¹⁵ Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke Satana putar katu. (Ãjã ramũi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhũ tĩ. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhũ ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mātã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhũ a'e tĩ. ¹⁶ A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ

a'e wapyk ame'ẽ ndutar koty jahyk katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a katu. Jande rehe a'e pyrara usak tĩ. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mātã katu tĩ.

5

¹ Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhũ ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke henda ke pe pa'i keruhũ ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke pa'i keruhũ riki me'ẽ me'ẽ Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ẽ ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhũ pe. Pe, ame'ẽ ke pa'i keruhũ hany. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke. ² Pa'i keruhũ awa te'e a'e tĩ. A'erehe pitu te'e a'e tĩ. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namõ ixo ame'ẽ ta ke tĩ. Ame'ẽ ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu. ³ A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ. Aja Tupã pe pandu: “Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y” aja. Ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hany tĩ.

⁴ “Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta” aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anĩ. Tupã putar, aja amõ mu'am: “Pa'i keruhũ wan ta nde” aja. Arã riki aja. Yman amõ pandu ipe: “Nde riki pa'i keruhũ apo 'y” aja.

⁵⁻⁶ Kirisutu aja tĩ. “Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta” aja jeje jumu'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amõ riki Tupã je'ẽha rehe mupinim.

“Ihẽ ra'yr nde. Nde pái ihẽ tĩ” aja ngã pe ihẽ apandu apo 'y.

Amõ mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke mupinim.

“Pa'i keruhũ nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhũ tĩ” aja pandu.

⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, Tupã namõ a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhũ ma'eha aja a'e tĩ.) “Mã! Ihẽ ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihẽ

ke kÿ” aja pandu pandu. Hâtã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhũ aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) “Ihẽ jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ym Ta'yr pandu. Amõ we tĩ. Ipái keruhũ rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu. ⁸ Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amõ ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: “Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo” aja. Aja hendu katuha ke a'e jum'u'e. (Sehar pa'i keruhũ aja Tupã rehe hendu katu tĩ.) ⁹ Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: “Katu te ame'ẽ ke nde” aja. Pe, ywa pe mujywyw raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa hendu katu ame'ẽ ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamõ a'eta ixo. ¹⁰ Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhũ. Mekisende aja nde riki pa'i keruhũ tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

¹¹ Kirisutu riki pa'i keruhũ ame'ẽ rehe har amõ we ihẽ apandu tar katu tipe. Anĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehẽ pe. ¹² Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupã je'ẽha ke amõ ta pe pemu'e ta me'ẽ te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehẽ pe amõ ta Tupã je'ẽha ke mu'e we rĩ. Pejurujuar katu py rahã, pejumu'e. Ame'ẽ ke pejumu'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ẽja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'ẽha ke pekwa.) Tiha ame'ẽ ta aja pexo rahã, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahã, Tupã je'ẽha ke pekwa katu, aja pexo. ¹³ Kamby te'e u'u ame'ẽ ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ẽ ke my? Ma'e riki katu ym ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ke ukwa ym. ¹⁴ So'o pupur ke u'u, ame'ẽ ke tiha ame'ẽ ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ẽ ke ukwa katu. Pe, ame'ẽ ke ma'ema'e katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke ukwa katu tĩ. Pe, ame'ẽ ke ma'e ym tĩ.

6

Mã peja Tupã rehe har pejumu'e we rĩ

¹ Mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupã je'ẽha ke mã peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja tiha ame'ẽ ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajurujuar katu py rahã, ehe har jõ jajumu'e. Ame'ẽ ke rehe jõ mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujuar katu ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ. ² Jande ke amõ ta mujahuk ta me'ẽ te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujekwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amõ mujar rahã, pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Aja jajumu'e tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ẽ ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. ³ Mã peja i'ar koty te we Tupã je'ẽha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amõ we ame'ẽ ke jajumu'e katu ta kÿ.

Mã peja pejurujuar katuha ke pehijar ym

⁴ Tupã rehe jurujuar katuha ke amõ ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe har a'eta jum'u'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ. ⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke pyrãtãha namõ Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ẽ pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.) ⁶ Pe, Tupã rehe jurujuar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujuar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

⁷ Ywy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ẽ ke ijar u'u katu. Ame'ẽ ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe. Aja awa tĩ. Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Pe, jurujuar katu ehe. Ma'e katu

ame'ë ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury katu, ame'ëja saka ame'ë. Ame'ë ta rehe Tupã usak katu tĩ. ⁸ Pe, ywy ngi juruwe jō uhem rahã, ame'ë kupixa jaxer riki. Kupi'i jō uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amō ta tĩ. Je'ëha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ë ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ. Ma'e katu ame'ë ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'ëja saka ame'ë. Aja rahã, Tupã pandu tate my: “Pehë katu ym. Aputar ym pehë” aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hapy. Upa ukwái. Aja hijar ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

⁹ Ihë rehe katu me'ë ta! Pehë rehe ihë apy'a katu, a'erehe hãtã ihë aje'ë pehë pe. Pejurujujar katuha ke pehijar ym, aja ihë akwa. Kupixa jaxer aja ym pehë tĩ, aja akwa tĩ. Pehë ke Tupã muhã katu, a'erehe ma'e katu ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta tĩ. Kupixa katu, aja me'ë pehë tĩ, aja ihë akwa tĩ. ¹⁰ Tupã riki katu te ame'ë ke a'e. Pehë pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ë ta pe peme'ë me'ë katu. Ame'ë ke Tupã harái ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rĩ. Aja Tupã rehe pepy'a katu, aja pemujekwa. ¹¹ Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehë pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahã we, mã peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehë rury katu ta pexo. Jesu jywryriha rehe peharō katu pexo. Pe, a'e jywyr rahã, pehë rury katu ta. ¹² Amō ta pe Tupã pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta kÿ. Kuja: “Ihë namō pexo ta” aja. Ame'ë rehe a'eta jurujar katu. Ame'ë rehe ipy'ahu we harō ixo rĩ. Ame'ë ke hijar ym rĩ. A'erehe Tupã pandu katu, ame'ë ke a'eta pyhyk katu. Ame'ë ta aja pexo tĩ. Pehë ãkã ianam rãi aja ym pexo.

Tupã pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu

¹³⁻¹⁴ Amarã pe Tupã manga katu: “Nde rehe ihë asak katu ta. Ne rainō ta ke ihë amuheta hũ ta” aja Tupã. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarã pe mujekwa. Tupã 'ar koty te we katu te ame'ë ke nixói te. A'erehe ima'e je'ëha namō manga katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e

katu. ¹⁵ Ame'ë rehe ipy'ahu te'e we ixo rĩ. A'erehe Tupã manga katu ame'ë ke Amarã pe a'e muwyr katu. ¹⁶ Sehar sawa'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahã, i'ar koty te we pyrãtã katu ame'ë je'ëha rupi a'e pandu. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, sawa'e ta je'ë je'ëha putu'u ta riki. “A'e ma'ema'e ym ta” aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

¹⁷ Amō ta pe Tupã pandu: “Pehë ke ihë amuhã ta” aja. “Ihë apandu ame'ë ke ihë amukanim ym te ta” aja a'eta pe Tupã mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tĩ: “Ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e katu ta” aja. ¹⁸ A'e pandu ame'ë ke Tupã mukanim ym te ta. “Ihë apandu ame'ë ke ihë ama'ema'e ta” aja Tupã pandu. Ame'ë ke a'e muruwak ym te ta tĩ. Marã ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupã kotyhar ta aja jaxo rahã, a'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ. A'erehe Tupã namō jaxo ta, ame'ë ke rehe jaharō katu jaxo. Ame'ë panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹ Tupã namō jande jaxo ta, ame'ë rehe jaharō katu jaxo. A'erehe jajurujujar katuha ke jahijar ym ta. Tupã namō jaxo ta, ame'ë riki jetehar te ke. Marã ka ym awa mukaniha. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep ihĩ. Ame'ë rupi sehar pa'i keruhũ asa oho. Tupã namō pandu rahã, ame'ë rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tĩ. Tupã namō a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ëja saka. Pe, Tupã namō ixo apo 'y. ²⁰ A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupã namō jaxo ta kÿ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kÿ tĩ. Jande rehe har Tupã pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhũ. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhũ tĩ.

7

Mekisende rehe har

¹ Apo Mekisende rehe har ihë apandu ta. A'e riki sehar kapitã keruhũ tĩ. Sarë ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ. Sehar pa'i keruhũ a'e tĩ. Tupã pe a'e paraky ixo. Tupã riki ywatehar ke a'e. Sehar amō kapitã keruhũ ta namō Amarã jumai mai. Pe,

ame'ë ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahã, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja Amarã pe. ² Pe, ma'e ke Amarã me'ë ipe. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u rahã, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ë ke Amarã mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ë jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. Mekisende mokõi her namõ ixo: “Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ë ke jõ ma'ema'e ame'ë ke a'e” aja her. Amõ her: “Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ë ke a'e” aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitã keruhũ a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.) ³ Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãi rer jakwa ym tĩ. Hamũi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ëja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴ Mekisende riki katu te ame'ë ke, aja pekwa. Amarã jande ramũi ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ë. A'erehe Mekisende riki katu te ame'ë ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

⁵ Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ëha mujekwa: “Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok” aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ. ⁶ Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Amarã pe Tupã pandu: “Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja. Ame'ë Amarã pe katu ame'ë ke Mekisende pandu.

⁷ Amõ pe amõ pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Ame'ë pandu ame'ë ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.) ⁸ Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta

tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “A'e ixo” aja. (Aja rahã, a'e manõ, aja Tupã je'ëha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹ Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ë rahã, Rewi riki me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ. ¹⁰ Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamũi rehe ihĩ, ame'ëja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ë tĩ, ame'ëja saka. Amarã me'ë rahã, Rewi me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹ Tupã je'ëha ke jundéu awa ta pe Moise me'ë rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ë pa'i ta Tupã mujekwa ame'ë ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ë riki ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ë te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹²⁻¹⁴ Aja japandu rahã, jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ëha kuja mujekwa: “Rewi rainõ ta jõ pa'i ta” aja. Jandema'e sawa'e te Rewi rainõ ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu. Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e. “Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i keruhũ wan ta” aja Moise pandu ym te. Aja rahã jandema'e sawa'e te pa'i keruhũ ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e tĩ.

Mekisende aja amõ pa'i keruhũ pu'am tĩ

¹⁵ Ame'ë rehe har jakwa katu te we rĩ. Amõ kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tĩ. (Kirisutu a'e.) ¹⁶ Pa'i aja a'e ke amõ mu'am. Rewi rainõ ke a'e a'erehe pa'i aja

a'e ke amō mu'am my? Anī. Aja ym. Uhā te hū ame'ē ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am. ¹⁷ Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tī" aja panduha ihī. ¹⁸ Rewi rainō ta riki pa'i ta. Ame'ē panduha ke Tupā mukanim. A'eta riki pa'i ta rahā, muhā ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tī. ¹⁹ Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe" aja Tupā pandu ym te. Apo amō kotyhar pa'i ke Tupā mu'am, a'erehe Tupā namō jaxo ta kŷ. Ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Katu te ame'ē.

²⁰⁻²¹ Amō we tī. Jesu ke pa'i aja Tupā mu'am rahā, a'e pandu: "Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta" aja. Aja Rewi rainō ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahā, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ē ke Ndawī mupinim. Kuja:

"Jandema'e sawa'e te manga katu: 'Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta' aja.

Kuja a'e pandu tī: 'Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo' aja." (Ame'ē panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²² "Jesu riki pa'i" aja Tupā pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhū a'e tī.)

²³ Amō we tī. Pa'i ta heta riki. Rewi rainō manō ta ame'ē ta ke a'eta, a'erehe marā ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Peteī manō rahā, amō riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴ Jesu anī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amō pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i ke Jesu. ²⁵ "Jesu rehe ihē ajurujar katu. A'erehe ihē ke emuhā katu" aja Tupā pe amō pandu. Ame'ē ta ke Jesu muhā katu apo 'y. Aja te'e ta muhā katu ixo tī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupā namō a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ē ta rehe har a'e pandu pandu. A'erehe ame'ē ta ke a'e muhā katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū katu te ame'ē ke

²⁶ Jesu riki jandema'e pa'i keruhū. A'e jō riki a'ewan, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ē ta aja ym te a'e ixoha tī. Pe, ywa pe a'e ke Tupā raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahā: "Katu te ame'ē ke ko" aja mujekwa katu.)

²⁷ Sehar pa'i keruhū ta aja ym Jesu tī. Sehar pa'i keruhū ta arapuharan ta ke hapy. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ē ke hapy. Aja wera rahā pame katu te hapy. Jesu aja ym. Pe, amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhū muhepy. Ame'ē ke sehar pa'i keruhū hapy tī. Aja wera rahā pame katu te hapy. Jesu aja ym tī. Peteīhar a'e manō. A'e jō. A'ewan ame'ē. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manō. ²⁸ Sawa'e ta ke pa'i keruhū wan ta aja Moise je'ēha mu'am. Ame'ē sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anī. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ēha muwyr. A'engi: "Jete atu te ihē apandu" aja Tupā pandu. "Ihē ra'yr ke pa'i keruhū aja ihē amu'am ta" aja. Ta'yr riki katu te ame'ē ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

8

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū

¹ Pesarahā! Pa'i keruhū rehe har ihē apandu ramō. Aja me'ē pa'i keruhū Jesu. Ywa pe Tupā rake a'e wapyk uī. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e. ² Tupā rehe ipy'a moī moīha renda te ke Tupā mujā, ame'ēja saka. Ywa pe ihī ame'ē ke mujā. A'erehe ame'ē ke sawa'e ta mujā ym. Ame'ē rehe kapy ihī, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke ame'ē. A'ep Tupā ixo. A'ep pa'i keruhūma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³ Yman sehar pa'i keruhū ta pame katu te amō mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moī moī. "Tupāma'e ke ko" aja a'eta pandu. Ame'ē ke ywa ngi Tupā usak, ame'ēja saka. Arapuharan ta ke a'eta hapy hapy tī. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupā pe Jesu me'ē ta me'ē

te'e tĩ. Pa'i keruhũ a'e, a'erehe ma'e ke me'ẽ ta me'ẽ te'e. Arapuharan anĩ. Kuja. Tupã pe a'e pandu: "Ko ihẽ axo. Nde pe ihẽ ajume'ẽ" aja. ⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e ixo ta tipe rahã, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. A'erehe Jesu anĩ. Pa'i aja ym ta a'e. Tupã pe ma'e ke sehar ta me'ẽ me'ẽ. Moise je'ẽha mujekwa, aja a'eta me'ẽ me'ẽ. ⁵ Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tĩ. Yman Moise mujãha ke aja tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ke a'e mujã. So'o pিরer ok ke te'e ame'ẽ. Ame'ẽ ke a'e mujã tate rahã, Tupã pandu ipe:

—So'o pিরer ok mujãha ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ywy'ã keruhũ pe nde erexo rahã, ihẽ amujekwa ta nde pe. Ywa pe amõ ihĩ, aja me'ẽ amujekwa ta. Aja me'ẽ emujã katu te tĩ — aja Moise pe.

⁶ Jesu riki amõ kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Kuja: "Ihẽ amanõ ta, a'erehe ngã rehe nde py'a emujywyr" aja ipe. Ame'ẽ panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ẽha me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tĩ. Kuja. "Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta" aja. A'erehe panduha ke Tupã namõ Jesu pandu. Ame'ẽ ke Moise pe me'ẽ, ame'ẽ 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷ Je'ẽha ke Moise pe Tupã muwyr. Ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke rahã, amõ je'ẽha ke Tupã muwyr ym ta tipe. ⁸ Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupã ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amõ je'ẽha ke a'e muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

"Yman rahã jundéu awa ta pe ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ta.

Pyahu ame'ẽ ke. Junda rainõ ta pe ihẽ amondo ta tĩ.

⁹ Pehẽ ramũi ta ke Eji ywy ngi ihẽ amuhem rahã, ihẽ je'ẽha ke ihẽ amondo ngã pe.

Ihẽ je'ẽha rehe a'eta hendu ym. Je'ẽha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym riki. A'erehe a'eta ke ihẽ ahijar tĩ.

Ame'ẽ je'ẽha ke hainõ ta pe ihẽ amondo ym ta tĩ. Amõ kotyhar je'ẽha ke amondo ta.

¹⁰ Apo amõ kotyhar je'ẽha ke jundéu awa ta pe ihẽ amondo ta.

Yman rahã, ihẽ je'ẽha ke a'eta pe ihẽ amujekwa ta.

Ngã py'a rehe ihẽ amoĩ ta. A'erehe upa katu te ukwa ta. Pe, a'eta hendu katu ehe. (A'erehe mu'e ym ta ihẽ rehe har.)

Ihẽ kotyhar ta ke a'eta. A'etama'e Tupã ihẽ. A'eta rehe ihẽ asak katu ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹¹ Amõ we a'e pandu tĩ:

"Upa katu te ihẽ rehe har ngã ukwa ta. Upa katu te kapitã keruhũ ta ukwa ta tĩ. Upa katu te miasu ta ukwa katu ta tĩ.

A'erehe ianã ta ke a'eta mu'e ym ta: 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ẽ ywy pe har ta ke aja ym a'eta mu'e ta tĩ. 'Jandema'e sawa'e te rehe har pejumu'e' aja mu'e ym ta tĩ.

Upa katu te ngã ukwa katu, a'erehe aja pandu ym ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tipe. Ihẽ py'a jywyr ta ngã rehe.

Upa ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta" aja jandema'e sawa'e te pandu.

¹³ Je'ẽha pyahu ke Tupã muwyr, aja a'e pandu. Aja rahã muwyr py ame'ẽ ke mukwehehar. Pe, kwehehar rahã, ombor. Katu ym rahã, ombor tĩ. A'erehe muwyr py ame'ẽ ke Tupã mukanim. (Moise je'ẽha ke mukanim.)

9

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ha rehe har

¹ Yman Tupã pandu jande ramũi ta pe. Panduha py ke ame'ẽ, aja jakwa. "Ihẽ Tupã. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta" aja. Pe, so'o pিরer ke te'e ok ke a'eta mujã. A'ep Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Myja me'ẽ Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ my? Ame'ẽ ke Tupã mujekwa katu. ² Pe, sehar so'o pিরer ke te'e ok keruhũ ke a'eta mujã. Jupyka riki so'o pিরer tĩ. Mokõi kapy ihĩ. Peteĩ kapy hukwen koty ihĩ. Ame'ẽ pe ma'e weraha

tymã i'ãi. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ 'ar pe mbeju ke pa'i mou. Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã. Ame'ẽ kapy: “Katu” aja ngã panduha. ³ Ame'ẽ kupe koty amõ kapy ihĩ. Ame'ẽ riki: “Katu te me'ẽ ke” aja jande ramũi ta pandu. A'ep Tupã ixo, ame'ẽja saka. Pan rukwen kupe koty ihĩ. A'ep Tupã ixo, ame'ẽja saka. ⁴ Ame'ẽ kapy pe kaixã ihĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke. Upa katu te itatawa pe pukek. Ame'ẽ kaixã 'ar pe ma'e pihe katu ame'ẽ ke ukwái. Amõ kaixã a'ep ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ẽ pe pa'i pukek tĩ. Ame'ẽ kaixã jywĩ pe parasuku ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe: “Mana” ihĩ. (Yman ame'ẽ ke jundéu awa ta pe Tupã me'ẽ.) Ame'ẽ kaixã pe myra ihĩ tĩ. Arãma'e ke. Yman xirik rahã, ame'ẽ ngi hokyr uhem. Ame'ẽ kaixã pe mokõi itape ihĩ tĩ. Ame'ẽ rehe je'ẽha ke Tupã mupinim. Jande popa (10) je'ẽha ame'ẽ ke. Ame'ẽ rehe jundéu awa ta hendu katu ta me'ẽ te'e. ⁵ Ame'ẽ kaixã 'ar pe ma'e'ã i'ãi. “Xerumĩ” aja riki. Ipypo namõ ixo. Tupã je'ẽha rahoha ta aja ame'ẽ ta tĩ. Ipypo pĩrar, aja i'ãi. Ame'ẽ i'ãi rahã, Tupã riki a'ep ixo tĩ, aja ame'ẽ mujekwa ngã pe. Ma'e renda 'ar pe ipypo pĩrar aja i'ãi. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe Tupã ipy'a jywyr tĩ, aja mujekwa tĩ. Ipypo pĩrar aja i'ãi rahã, aja mujekwa katu. Apo upa katu te ame'ẽ kapy rehe ihĩ ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ym ta rĩ. Ta'yr mi jõ amujekwa.

⁶ Upa moĩ katu rahã, kuja pa'i ma'ema'eha ke. Sehar so'o pĩrer ok keruhũ kapy katu ame'ẽ pe ma'e ke ma'ema'e ixo. Wera rahã pame katu te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo. ⁷ Jywĩ pe pa'i keruhũ jõ ixo katu. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo. Peteĩ warahy 'ar aha oho rahã, peteĩhar jõ ixo oho. Amõ ta rymba ruwy ke namõ ixo oho. Ame'ẽ ke Tupã pe mujesak, ame'ẽja saka. Pe, pandu: “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e. Ko ihẽ rymba ruwy ihĩ. Ame'ẽ arur. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu” aja Tupã pe. Amõ we tĩ. Kuja pandu tĩ: “Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ko amõ ta rymba ruwy arur tĩ. A'erehe ngã rehe nde py'a emujywyr katu tĩ” aja Tupã pe tĩ. ⁸ So'o pĩrer ok

keruhũ pewehĩ rahã, marã ka ym kapy rehe johu ngã ixeha, aja Tupã'ã mujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Tupã ixo, ame'ẽ pe oho ym awa, aja mujekwa.)

⁹ Aja apo tĩ. Marã ka ym kapy katu te ame'ẽ pe ngã ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar ta ma'e ke Tupã pe werur. Ipy'a ke ngã moĩ moĩ ehe rahã, ma'e ke ngã werur. Pe, ame'ẽ hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hany hapyr rĩ. Upa ukwái. Aja rahã, upa ame'ẽ ke a'eta py'a ke juhyk ym we rĩ, aja jakwa katu. ¹⁰ Pesarahã! (Ymanihar ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym we rĩ.) Ame'ẽ ymanihar je'ẽha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu my. Y aja me'ẽ ke ja'u katu my. Myja Tupã koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ. Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ẽ ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa ame'ẽ ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹ Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke ixotyhar ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pa'i keruhũ ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ym. Sawa'e mujã ym tĩ. Ywa pe Tupã rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ẽ ke ame'ẽ renda. Kome'ẽ ywy keruhũ renda 'ar koty te we ame'ẽ katuha. ¹² Kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixo oho. Aja Kirisutu ixo oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixo oho tĩ. Peteĩhar jõ ixo oho. Amõ amõ we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamõ jaxo katu. ¹³ Jundéu awa ta ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namõ aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ẽ tatimbuk ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha. ¹⁴ Ame'ẽ

riki jetehar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupãã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namõ Tupã pe Kirisutu pandu: “Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ẽ rehe ihẽ amanõ ta” aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te ame'ẽ ke. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: “Mã katu ym jande” aja jakwa. Anĩ. Ame'ẽ jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamõ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

¹⁵ Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ẽ ke Tupã namõ Kirisutu pandu. A'erehe: “Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak” aja Tupã pandu ame'ẽ ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta” aja. Kirisutu ruwy namõ ngã py'a juhyk katu. Ame'ẽ pandu katuha aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ẽja saka ame'ẽ. Panduha ymanihar namõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manõ rahã, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi poir, ame'ẽja saka.

¹⁶⁻¹⁷ Amõ mupinim: “Ihẽ amanõ rahã, upa katu te ihẽma'e ke nema'e wan ta” aja. A'e riki manõ ym rahã we ima'e ke amõ pyhyk ym. A'e manõ, aja mujekwa ym rahã we ima'e ke marã ka ym pyhykiha. Manõ rahã, ima'e ke ngã muhãi. ¹⁸ Aja saka ymanihar panduha ke. Tupã pandu: “Ihẽ je'ẽha rehe nde erehendu katu rahã, nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ẽ riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahã jõ ame'ẽ panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ẽ te'e, aja mujekwa. Awa manõ te, a'erehe ima'e ke muhãi, ame'ẽja saka.) ¹⁹ Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupã je'ẽha ke Moise mujekwa. Ame'ẽ mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tĩ. Huwy ke jo'ok tĩ. Ame'ẽ ke y namõ mupara. Pe, ame'ẽ ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'yr rãkã pe mupipi. Myra ra'yr rer: “Iso.” Arapuharan

ra ke mupirã. Ame'ẽ pe mupipi tĩ. Tupã je'ẽha rehe mupipi tĩ. ²⁰ A'e pandu:

—Tupã pandu pehẽ pe: “Ihẽ je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Ame'ẽ rehe pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihẽ amupipi pehẽ rehe rahã, pehendu katu ta aja ihẽ amujekwa. Arapuhame ruwy ihẽ amupipi rahã, aja tĩ. Pehendu katu ta, aja ihẽ amujekwa tĩ — aja Moise pandu.

²¹ Aja so'o pিরer ok keruhũ rehe huwy ke Moise mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi tĩ. Myrape rehe mupipi tĩ. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tĩ. Mupipi tĩ. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihĩ ame'ẽ ke rehe mupipi. ²² Jete riki. Tupã je'ẽha ke amõ mupinim: “Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahã, ame'ẽ riki xi'aha ke kutuk” ame'ẽja saka. Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, pe, amõ manõ. Huwy ke muhem. Aja rahã jõ Tupã ipy'a jywy katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

²³ Kome'ẽ ywy keruhũ pe so'o pিরer ok keruhũ ihĩ. Ame'ẽ riki ywa pe ihĩ, ame'ẽja saka. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ẽ ke aja mujekwa. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Huwy pe mupipi tĩ, ame'ẽja saka. A'eta rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupã putar. Ame'ẽ Kirisutu ruwy ke. ²⁴ Ywa pe ihĩ, aja kapy katu te ame'ẽ ke amõ mujã, kome'ẽ ywy keruhũ pe. Ame'ẽ pe Kirisutu ixo ym oho. Awa ta mujã ame'ẽ pe ixo ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ. ²⁵ Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixo oho. A'eta rymba ruwy namõ ixo oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ rahã, heta ym manõ a'e. Peteĩhar manõ. Peteĩhar huwy uhem tĩ. ²⁶ Heta manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã rahã har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe tĩ. Aja ym riki. (Peteĩhar manõ.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwy. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. A'erehe

ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. ²⁷ Upa awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Peteĩhar manõ. A'engi Tupã pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ẽ ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahã, ame'ẽ ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ẽja saka. ²⁸ Kirisutu anĩ. Peteĩhar a'e manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Peteĩ awama'e ke rehe muhepy my? Anĩ. Aja ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokõihar a'e uwyr ta tĩ. Arahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tĩ. Anĩ. A'e uwyrriha rehe harõ ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta uwyr.

10

¹ Moise je'ẽha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jetehar te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja mujekwa. Jetehar te ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa we mi tĩ. Pesarahã! Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke sehar pa'i keruhũ jukwa. Ame'ẽ ruwy ke Tupã pe mujesak tipe, ame'ẽja saka. Ngã py'a ke juhyk ym ame'ẽ. Hymba werur ame'ẽ ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ym Tupã pandu. (A'erehe amõ jetehar te ke Tupã mujekwa ta me'ẽ te'e.) ² Hymba ke hany ame'ẽ ta py'a ke huwy juhyk rahã, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngã jupe: "Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namõ jaxo" aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tĩ. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tĩ. Upa ame'ẽ ke muputu'u ta tipe. ³ Aja ym riki. Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namõ ixo, aja ame'ẽ mujekwa. ⁴ Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Arapuhame ruwy ke juhyk ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵ A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu uwyr Tate rahã, Tupã pe a'e pandu: "Nde rehe ngã ipy'a moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke hany hany. Ame'ẽ ke nde

ereputar ym riki. Amõma'e ke nde pe ngã me'ẽ ame'ẽ ke nde ereputar ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihẽ ke nde eremondo ta. (Aja rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.)

⁶ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba ke hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke upa katu te hany. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

⁷ A'erehe ihẽ apandu: 'Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.

Ihẽ rehe har Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta' " aja Kirisutu pandu.

⁸ A'e pandu py: "Nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke upa hany. Ame'ẽ ke nde ereputar ym. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngã werur rahã, aja tĩ. Ngã rymba upa katu te hany rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba hany rahã, aja tĩ. Ame'ẽ ta ke nde ereputar ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tĩ)" aja Kirisutu pandu. Aja me'ẽ a'e pandu riki. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'e hymba hany tipe. Moise je'ẽha mujekwa aja ma'e ke Tupã pe ngã werur tipe tĩ. ⁹ Kirisutu pandu tĩ:

—Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahã, ngã rymba hany ame'ẽ ke Tupã mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim, ame'ẽja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manõ. A'erehe ngã rymba ke hany ym ta me'ẽ te'e apo 'y. ¹⁰ Tupã putar ame'ẽ ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk katu.

¹¹ A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu.

Wera rahã pame katu te ma'ema'e. Amõ amõ rahã, ngã rymba hany hany. Heta hany tipe. Ame'ẽ hany rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te. ¹² Kirisutu manõ rahã, anĩ. Peteĩhar a'e manõ. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ẽ katu. Aja rahã, awa ta py'a ke Tupã juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahã, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) ¹³ A'ep pewe ihĩ rĩ. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupã muputu'u ym rahã we, a'ep pewe ihĩ rĩ. ¹⁴ Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã py'a ngi Tupã juhyk katu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

¹⁵ Ame'ẽ ke jande pe Tupã'ã mujekwa katu tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mujekwa py. ¹⁶ Ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja:

"Tupã panduha ke Tupã'ã mujekwa: 'Yman rahã, amõ panduha ke ihẽ kotyhar ta pe ihẽ amondo ta. Kuja riki. Ihẽ je'ẽha ke ipy'a pe ihẽ amoĩ katu ta. Iãkã ke ihẽ amujanam ym ta. Aja rahã, harái ym te ta' aja riki." Aja Tupã panduha ke amõ mupinim.

¹⁷ A'engi Tupã pandu: "A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihẽ aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta tĩ" aja. ¹⁸ Aja rahã Tupã ipy'a jywyr ngã rehe. Upa ame'ẽ ke Tupã harái katu te. Ipy'a jywyr ngã rehe. A'erehe amõ we ngã rymba hany ym ta me'ẽ te'e.

Mã peja Tupã rehe jahyk katu

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. Ywa pe har ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. ²⁰ Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ẽ ke musorok, ame'ẽja saka. A'e manõ, a'erehe musorok, ame'ẽja saka. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. Jesu riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe Tupã rehe aja te'e ta jahyk katu. ²¹ Jesu riki pa'i keruhũ. A'e riki ixotyhar tama'e kapitã keruhũ. ²² A'erehe

mã peja Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. (Aja pandu rahã, Tupã namõ japandu pandu katu.) Te'eha namõ aja ym japandu pandu inamõ. A'e riki Tupã, ame'ẽ rehe jajurujar katu. Ame'ẽ jakwa katuha namõ mã peja inamõ japandu pandu. Jande py'a ke Tupã juhyk, a'erehe mã peja: "Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namõ jaxo" aja ym japandu. Jande py'a ke Tupã upa juhyk. Y namõ jande upa jajukutuk, ame'ẽja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahã, japandu pandu inamõ. ²³ Inamõ jaxo ta kÿ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Aja amõ ta pe japandu. Mã peja ame'ẽ ke jahijar ym. Tupã pandu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe mã peja jaharõ katuha ke jahijar ym.

²⁴ Amõ Jesu kotyhar ta rehe har mã peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahã, a'eta namõ ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mã peja amõ ta rehe japy'a katu tĩ. Mã peja amõ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e tĩ. ²⁵ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe amõ ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mã peja ame'ẽ ta aja ym jande. Mã peja jande johu jay'ar katu jaxo. Mã peja jande py'a ke jamãtã katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mã peja i'ar koty te we jande py'a jamãtã katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahã, pyrara ixo ta

²⁶ Jetehar te ke jande pe Tupã mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ẽ ke jamukanĩha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ẽ ke mukanim, ame'ẽja saka. ²⁷ Aja rahã, Tupã mupyraraha rehe jõ jaharõ jaxo. Jakyjeha namõ jaharõ jaxo. Amõ we tĩ. Tupã ke putar ym, ame'ẽ ta riki tata keruhũ pe oho ta. A'ep pyrara hũ ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaxo rahã, japyrara hũ jaxo tĩ.

²⁸ Moise je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ.) Ame'ẽ ke mokõi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahã: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja a'eta pandu. Aja

rahã, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke ngã jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tĩ. ²⁹ Aja rahã: “Tupã ra'yr ihẽ aputar ym” aja pandu ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã pandu katu: “Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke ihẽ ajuhyk ta” aja. “Mã ame'ẽ Jesu ruwy riki jaxer” aja pandu ame'ẽ ke aja tĩ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. Tupã'ã rehe juru ai tĩ. Tupã'ã ipy'a katu ame'ẽ ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ẽ juru ai ame'ẽ ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. ³⁰ Tupã pandu: “Katu ym ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ame'ẽ ta rehe juja katu te ihẽ amujywyr ta” aja riki. Tupã pandu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amõ we tĩ. “Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta” aja Tupã ukwa. Ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. ³¹ Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e mupyrara rahã, mâte hũ pyraraha.

³² Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jetehar te ke pehẽ pe Tupã upa mujekwa. Pe, pehẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta mupyrara tipe. Anĩ. Pejurujuar katuha ke pehijar ym. ³³ Hetaha ta ruwa koty pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Pehẽ ke a'eta mupyrara tĩ. Aja pyrara ixo ame'ẽ ta namõ pejy'ar peho. Pekiye ym ha namõ a'eta namõ pepu'am. ³⁴ Kyndaha pe amõ Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ẽ ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehẽma'e ke jurujar ym ame'ẽ ta pyhyk raho rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendũ. Pehẽ rury katuha namõ pexo we rĩ. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pehẽma'e ihĩ, aja pekwa, a'erehe pehẽ rury katuha namõ pexo. Aja te'e ta pehẽma'e ke. Marã ka ym ame'ẽ ke awa mukanĩha. ³⁵ A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã katu. Aja rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta. ³⁶ Pehẽ py'ahu te'e pexo rĩ. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr katu ta tĩ, aja pekwa katu. ³⁷ Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

“Peharõ we rĩ. Aja rahã, jywyr ame'ẽ ke jywyr ta. I'i we ym ta.

³⁸ Ihẽ kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. ‘Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe’ aja ihẽ apandu ta.

Ihẽ namõ a'eta ixo katu ta. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahã, a'eta rehe ihẽ rury ym ta tĩ” aja amõ mupinim. (“Jywyr ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kirisutu ke a'e” aja mujekwa katu.)

³⁹ Jande riki jajurujuar katuha ke jahijar ym ta ame'ẽ ta ke jande. Mupyraraha renda pe jaho ym te ta ame'ẽ ta ke jande tĩ. Pesarahã! Tapijar te'e we jajurujuar katu ehe, Tupã rehe. Jande ke a'e muhã katu ta ame'ẽ ta ke jande.

11

Jurujuar katuha ke

¹ Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujuar katu rahã, jaharõ ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamõ jaxo ta ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Ma'e jasad ym te ame'ẽ ke pehĩ, aja jakwa katu te tĩ. ² Tupã pandu ame'ẽ ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu: “Pehẽ katu” aja.

³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujuar katu, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã, aja jakwa katu. A'e je'ẽha rupi a'e mujã, aja jakwa katu te. Aja rahã ma'e jasad ame'ẽ ke a'e mujã. Ma'e jasad ym te ame'ẽ ke a'e mujã tĩ, aja jakwa katu te tĩ.

⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ rahã, arapuharan ke a'e hany. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu, aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hanyha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu” aja. A'e pandu tĩ: “Nde rymba nde erehapy. Ame'ẽ katu” aja riki tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe jande pe a'e mujekwa rĩ: “Myja me'ẽ Tupã rehe jurujar katu my” aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe mujekwa rĩ.

⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke

Tupã raho, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: “Ywa pe Eno ke Tupã raho ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu” aja. ⁶ Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ jurujar katu ta me'ë te'e. (Nixói rahã, ipy'a ke moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ipe.

⁷ Tupã pandu ame'ë ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ ajukwa ta ype” aja. Aman keruhũ uhyk ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta riki hendu ym ame'ë ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupã pandu: “Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu” aja.

⁸ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: “Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde pe ihẽ ame'ë ta. Nema'e ta” aja. A'erehe hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki. ⁹ Tupã pandu ame'ë ke rehe a'e jurujar katu. Tupã pandu: “Kome'ë ywy ke nde pe ihẽ ame'ë. Nema'e ta” aja. Pe, ame'ë ywy pe a'e ixo rahã, ame'ë ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ë ke a'e aja ixo. So'o pirer ok namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu tĩ: “Nde pe kome'ë ywy ke ihẽ ame'ë ta” aja. ¹⁰ Amõ ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ë rehe a'e harõ ixo. Tupã mujã ta ame'ë ke. Ame'ë rehe a'e harõ. Ame'ë ok ta mujãha ke Tupã ukwa katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ë ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihẽ ame'ë ke ame'ë.

¹¹ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã je'ëha rupi ta'yr u'ar. Amarã tamũi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e ta, ame'ë rehe Amarã tapijar te'e we jurujar

katu. ¹² Ta'yr ym. Tamũi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainõ uhem. Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ. Y ramũi rymy'y rehe marã ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ.

¹³ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manõ. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: “Kome'ë ywy ke nde pe ihẽ ame'ë ta. Nema'e ta” aja. Ame'ë ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã, hainõ ta riki ame'ë ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amõ ta pe a'e pandu: “Kome'ë ywy pe asak te'e aja ihẽ axo. Apaxia aja ihẽ axo se” aja riki. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. ¹⁴ Aja pandu, a'erehe amõ hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã pe. ¹⁵ Hekoha ke hijar uwyr, ame'ë rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ë rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã, a'ep a'eta jywyr ta tipe. ¹⁶ Jywyr ym te riki. Amõ hekoha katu te ame'ë ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ë. A'erehe: “Tupã! Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu” aja pandu. Ame'ë ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.

¹⁷⁻¹⁸ Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr ke Amarã hapy ta tipe. Yman Tupã pandu ipe: “Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainõ heta hũ ta” aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupã jupandu jupe: “Ihẽ rehe Amarã hendu katu my? Ihẽ amanga ta” aja. A'erehe Amarã pe a'e pandu: “Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ” aja. Arahã ta'yr peteihar Amarã jukwa ta tipe. Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa ipe. ¹⁹ Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manõha ngi Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ë rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahã! Manõha ngi muhem, ame'ëja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namõ Amarã hok pe jywyr oho.

²⁰ Tupã pandu ame'ë ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Yman rahã ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe Tupã

muwyr ta” aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tĩ.

²¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: “Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta” aja. Myra rehe tamũ wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uĩ rahã, Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ.

²² Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manõ tate rahã, a'e pandu: “Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho” aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: “Sengi peho rahã, ihẽ rete ke pehẽ namõ peraho tĩ” aja riki.

²³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahã, eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ngi Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahã, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitã keruhũ je'ẽha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitã keruhũ pandu: “Sawa'e ra'yr u'ar rahã, pejukwa” aja jundéu awa ta pe. Ame'ẽ rehe Moise pái ta hendu ym.

²⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahã, a'e pandu: “'Nde riki Parao rajyr membyr' aja ym ihẽ rehe har pepandu. Aja ym ihẽ” aja Moise pandu. ²⁵ Jundéu awa ta Tupã kotyhar ta ke. Ame'ẽ ta namõ pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, Tupã ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.) A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahã, a'e jumuhury katu juehe. Anĩ. Aja a'e putar ym te. ²⁶ A'erehe jundéu awa ta namõ pyrara ixo rahã, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ẽ ke heta ihĩ. Ame'ẽ namõ ixo rahã, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anĩ. Ame'ẽ ke putar ym. Tupã kotyhar ta namõ pyrara ixo rahã, katu tiki, aja a'e ukwa. Ame'ẽ i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tĩ. Yman rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe ianam ta namõ a'e pyrara ixo.

²⁷ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitã keruhũ parahyha ngi kyje ym

ha namõ uhem oho. Tupã rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: “Parao rekoha pe ihẽ ajywy ym ta” aja. ²⁸ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu:

–Arapuharan ruwy ke hukwen rehe pemupipi. Aja rahã, sawa'e u'ar py ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha jukwa ym ta – aja pandu.

Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha rer: “Ngã jukwaha ke a'e.” “Ame'ẽ arapuharan ruwy namõ mupipiha aja te'eha pekwa pekwa pexo. Amõ amõ warahy 'ar rahã, pekwa pekwa pexo” aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ẽ riki: “Pasuko” aja japandu.

²⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytã. Y aha oho rahã, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa katu te y jukwa.

³⁰ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe.

³¹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã, ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ẽ mokõi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa jukwa rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke. Hambe kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³² Amõ we ihẽ apandu ta my? Amõ heta ymanihar ta ixo rĩ. Ame'ẽ ta rehe har ihẽ apandu ym ta apo. Pesarahã! Jineã ixo. Mbara amõ tĩ. Ixo tĩ. Sãsã amõ tĩ. Ixo tĩ. Jesete amõ tĩ. Ixo tĩ. Ndawi amõ tĩ. Ixo tĩ. Samue amõ tĩ. Ixo tĩ. Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ. ³³ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amõ ywy pe har ta namõ jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwateran juru ke Tupã kynda.

A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke. ³⁴ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amõ ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amõ ta jukwa tate rahã, ame'ẽ ta ngi Tupã muhem, a'erehe a'eta manõ ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã, a'eta py'a ke Tupã mâtã. Amõ awa ta namõ jumai mai rahã, ame'ẽ ta ke a'eta muputu'u tĩ. Pyrâtãha ke Tupã muwyr, a'erehe muputu'u. ³⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manõ rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu.

(Amõ ta anĩ. Ame'ẽ ta ke ngã jukwa.) Amõ ta pandu: “Tupã rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ẽ ke japutar ym” aja. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy hũ. A'erehe jukwa. Manõ ta ame'ẽ ta kuja ukwa: “Ihẽ amanõ rahã, Tupã namõ ihẽ axo ta kÿ. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ẽ pe oho ta kÿ, aja ukwa katu, a'erehe manõha ngi kyje ym. ³⁶ Amõ jurujar katu ame'ẽ ta rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta puka puka hũ riki. Amõ ta ke so'o pিরer pe a'eta pিরok hũ. Amõ ta ke ita tupaham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho. ³⁷ Amõ ta ke ita pe a'eta jukwa. Amõ ta ke sehói pe kytyk mondok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amõ ta ke kyse puku pe jukwa. Amõ ta pyrara ixo. Arapuharan pিরer kamixa namõ ixo. Arapuhame pিরer kamixa namõ aja tĩ. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amõ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Amõ ta rehe mujaxeriha ke a'eta mondo. ³⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã marã ka ym katuha, aja Tupã ukwa katu. Anĩ. (Ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amõ ta tĩ. Itakwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ. Ywykwar keruhũ rupi ixo amõ ta tĩ.

³⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe upa ame'ẽ ta jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke pehẽ” aja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'eta ixo rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ym we ngã pe rĩ.

⁴⁰ Yman Tupã pandu: “Yman rahã ihẽ kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta” aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namõ jõ ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. “Katu te ame'ẽ ke pehẽ. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ym yman. Apo jõ jande namõ ame'ẽ panduha muwyr katu a'e.

12

Tupã riki jande pái keruhũ

¹ Pesarahã! Tupã pandu ame'ẽ ke rehe heta hũ ymanihar ta jurujar katu. Ame'ẽ ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ẽja saka. Jande py'a ke a'eta mâtã u'am, ame'ẽja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ẽ ke mã peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ẽ ta ombor tĩ. Upa ma'e puhýi ame'ẽ ke ombor. Aja rahã, pahar ujan katu ta. Jande aja tĩ. Ujan te'e ame'ẽ ta aja jaxo tĩ. A'erehe ma'e puhýi ame'ẽ ke mã peja jambor. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mã peja jahijar katu. Aja rahã Tupã putar ame'ẽ ke upa ima'e pyrâtãha namõ mã peja jama'ema'e katu. ² Mã peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jajurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Jande ke a'e mu'e katu. (A'erehe jajurujar katu ehe.) Ma'e ke upa rahã, inamõ aja te'e ta jaxo. Hury katuha namõ ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ amanõ ta. Ihẽ ruxĩ ym ingi” aja. Pe, ame'ẽ rehe a'e manõ. Apo Tupã rake a'e wapyk uĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa.) Inamõ kapitã keruhũ te a'e.

³ Yman Jesu pyrara ixo, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ẽ ta parahy te hũ ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Mukahem ym. Aja pexo ym we rĩ. A'erehe mäte pekwaha aja ym pexo. Pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. ⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe pepandu: “Mã peja ym pexo” aja. A'erehe pehẽ rehe a'eta parahy. Pehẽ ke mupyrara tipe tĩ. Pehẽ ke a'eta jukwa ym we rĩ.

⁵ Ta'yr ta namõ ipái pandu katu. Aja pehẽ namõ Tupã pandu pandu katu. A'e pandu

ame'ë ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehë py'a ke a'e mâtã tar katu. Kuja riki:

“Ihë ra'yr! ‘Ema'e ym’ aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahã, ehendu katu ehe.

‘Katu ym ame'ë ke nde erema'e’ aja a'e pandu rahã, eparahy ym ehe tĩ.

⁶ ‘Ema'e ym’ aja upa ipy'a katu ame'ë ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

‘Ihë ra'yr’ aja me'ë ke a'e nupã. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu” aja Tupã pandu.

⁷ Pehë pepyrara pexo rahã, pehë py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupã, aja pehë py'ahu te'e pehendu. Pesarahã! Ta'yr ke ipái nupã ym ame'ë ke nixói. Upa katu te nupã. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahã, pehë riki ta'yr ta ke aja Tupã mujekwa. ⁸ Upa ta'yr ta ke Tupã mupyrara. A'erehe pehë pepyrara ym pexo rahã, Tupã ra'yr ta aja ym pehë. Ta'yr ta te aja ym pehë. Amõ riki pehë pái aja pexo.

⁹ Kome'ë ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupã rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã i'ar koty te we jande pái keruhũ rehe jahendu katu ta me'ë te'e tĩ. Pe, inamõ aja te'e ta jaxo. ¹⁰ Kome'ë ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupã. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tĩ. A'erehe nupã. Jande ke Tupã mupyrara rahã, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahã, a'e katu te aja jaxo ta tĩ, aja me'ë a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara. ¹¹ Jande ke a'e mupyrara rahã, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anĩ. I'i atu ym ame'ë. Kuja. Tupã mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tĩ. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja rahã, hury katuha namõ ixo katu ta tĩ. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupã mupyrara.

Katu ixoha ame'ë ke mujekwa

¹² Mã peja pyai ame'ë ta ke pemuhury katu. Mã peja kyje ame'ë ta py'a ke pemãtã katu tĩ. Aja rahã, pehë ke amõ ta mahy rahã, aja te'eha pehë py'ahu te'e pehendu katu. ¹³ Jetehar te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar tate, ame'ë ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahã,

a'eta hijar ym ta. Aja rahã, Tupã namõ a'eta juehe katu ixo tĩ.

¹⁴ Pejumai ym ha namõ amõ ta namõ pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahã, jandema'e sawa'e te namõ pexo ym te ta. ¹⁵ Pesak katu pexo. Pehë rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ë ke mã peja pehijar ym. Pesarahã! Juruwe'y tiha oho rahã, upa pyta rake rupi i'ãi ame'ë ke jukwa. Ame'ë riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, amõ ta riki Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahã, katu ym. (Pyta rake rupi i'ãi ame'ë ke jukwa, ame'ëja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶ Esau aja ym pehë tĩ. Kũjã rehe a'e ka'u te'e. Tupã ke a'e putar ym te tĩ. A'e riki u'ar py ame'ë ke tipe. Aja rahã, ipái manõ rahã, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ë ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahã, a'e pandu imu pe: “Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahã, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihë pe papa muwyr ame'ë ke nema'e wan ta” aja riki. ¹⁷ I'i katu rahã we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ë ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: “Tupã pe ebandu: ‘Mã peja u'ar py ame'ë ke rehe esak katu’ aja ihë rehe har ebandu ipe” aja ipái pe. Ipái pandu: “Anĩ. Marã ka ym ihë apanduha. Tupã pe ne mu rehe har upa ihë apandu” aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: “Tupã pe ihë rehe har ebandu tĩ. Ihë koty pandu katuha ke emuruwak” aja tipe. Marã ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: “Tupã ke japutar ym” aja ym pexo tĩ.

¹⁸ Ywy'ã keruhũ pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihĩ. Aman pihun te aja ywa takãxĩha ihĩ tĩ. Ywytu keruhũ peju hũ tĩ. (Tupã pyrãtã te hũ aja mujekwa.) ¹⁹ Jumi'a aja tyapu hũ tĩ. Tupã pandu tĩ. Ame'ë ke jundéu awa ta hendu rahã, a'eta pandu: “Ebandu ym apo” aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu. ²⁰ A'eta hendu: “Ywy'ã rehe pepyrũ rahã, ame'ë ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehë rymba ta aja tĩ. Pejukwa tĩ” aja riki. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo. Jaxer ame'ë ke nixói

te ipe, ame'ë ke a'ep ixo, aja mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amõ we Tupã pandu ame'ë ke hendu tar ym. Kyje. ²¹Upa Moise usak, ame'ë ke mâte we ame'ë te a'eta my. (Tupã pyrãtã te hũ aja ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ë ke nixói te ipe, ame'ë ke a'ep ixo, aja ukwa tĩ.) A'erehe: “Ihë akyje hũ. Ihë ryrýi riki” aja Moise pandu.

²²Pehë anĩ. Tupã ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ, ame'ë renda riki amõ koty. Amõ ywy'ã keruhũ ke ame'ë. “Siã” aja riki her. Tupã ixo, ame'ë ok ta ke ame'ë. A'e riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ame'ë ok ta riki ywa pe har ke. Amõ Jerusarë ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ë. A'ep heta te hũ Tupã je'ëha rahoha ta ixo. ²³A'ep Tupã kotyhar ta jy'ar u'am. Hury katuha namõ ngã ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ë ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amõ mupinim. Ywa pe ame'ë ihĩ. A'ep Tupã ixo tĩ. Pehë py'a pemoĩ moĩ ehe. A'e riki upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu katu ehe, ame'ë ta inamõ ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë ta pe Tupã pandu: “Pehë katu te. Ma'e peka'u te'ëha pema'ëha ke nixói te pehë pe” aja. ²⁴A'ep Jesu ixo tĩ. A'e riki ipái pe pandu: “Thë amanõ, a'erehe ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ke emuhã katu” aja. Ame'ë riki panduha pyahu ame'ë ke. Huwy ke uhem tĩ. A'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ë ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manõ. Huwy rehe har jakwa jaxo rahã: “Ambéu jukwa ame'ë ke ejukwa tĩ” aja Tupã pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã: “Jande py'a ke ejuhyk” aja Tupã pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje ym ha namõ jahyk katu ehe.

²⁵Pesak katu pexo. “Tupã rehe ihë ahendu ym ta” aja ym pepandu. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ëha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ë rehe hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'ëha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ë ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã

mupyrara ta. ²⁶Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu tĩ: “Amõ we ywy ke ihë amukatak ta tĩ. Ywa ke ihë amukatak ta tĩ” aja riki. ²⁷“Amõ we” aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ë ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatakiha, ame'ë ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta kÿ. Marã ka ym ima'e pyrãtãha mukaniha. (Aja rahã inamõ ixo, ame'ë ta jõ pyta ta.) Inamõ jaxo ta, a'erehe mã peja japandu ipe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja. Myja me'ë Tupã ke jamuhury katu my? Aja mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja japandu ipe. “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe. ²⁹Hendu ym ehe ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja Tupã mahy ta tĩ. A'erehe: “Mã! Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e” aja jakwa katuha namõ mã peja jande py'a jamoĩ moĩ katu ehe.

13

Myja me'ë Tupã ke jamuhury my

¹Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehë mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehë juehe pexo. ²Pesak ramõ ame'ë ta ke pehë rok pe pemuxe katu. Ame'ë ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Amõ ta usak ramõ ame'ë ta ke hok pe muxe katu. Amõ hekoha pe har ta ke aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ukwá ym ha rupi Tupã je'ëha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki. ³Kyndaha pe ixo ame'ë ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ë ta. Ame'ë ta rehe pesak peho. Pehë atu kyndaha pe pexo, ame'ëja saka pekwa pekwa pexo, a'erehe ame'ë ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehë atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemãtã katu peho.

⁴Jumendar ame'ë ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ë te'e. Íxawa'e ipy'a wapyk ta me'ë te'e tĩ. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã

mupyrara ta. Amō sawa'e rehe kūjã ka'u te'e rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ.

⁵ Tamatarer rehe aja te'eha pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Pehẽma'e ke namō pexo, ame'ẽ namō pehẽ rury katu pexo. Pesarahã! Tupã pandu: “Pehẽ namō aja te'e ta ihẽ axo. Marã ka ym pehẽ ke ihẽ ahijariha” aja riki. A'erehe pehẽma'e ke namō pehẽ rury katu pexo. ⁶ Mã peja jakyje ym ha namō jaxo. Kuja mã peja japandu:

“Jandema'e sawa'e te ihẽ namō ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihẽ akyje ym axo.

Marã ka ym kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'eha ihẽ pe. A'erehe ihẽ akyje ym axo” aja riki.

⁷ Kapitã ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehẽ pe Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Myja me'ẽ a'eta manō my? Pekwa pekwa pexo tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ẽ ta aja pexo katu tĩ. ⁸ Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tĩ. Aja te'e ta a'e ixo tĩ. ⁹ Jetehar te ke pekwa katu. Amō koty amō ta mu'e. Ame'ẽ rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ẽ koty pehẽ py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã ipy'a katu ame'ẽ ke jakwa katu, a'erehe jajurujar katu te we ehe. Amō ta pandu: “Ma'e mi'u e'u ym. Amō ke e'u katu” aja riki. Aja jundéu awa ta je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta kuja ukwaha naĩ: “Ma'e ke ja'u ym rahã, jande rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu” aja naĩ. Jande anĩ. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a katu, ame'ẽ rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e ke ja'u ym rahã: “I'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu” aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manō

¹⁰ Kirisutu manō, pe, jajurujar katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amōma'e hymba ke a'eta hany hapu hapu ixo. Upa ukwái. Ame'ẽ riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk katu, aja a'eta ukwaha naĩ. Amō koty a'eta ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym. ¹¹ Pesarahã! Kapy katu te ame'ẽ

pe ma'e hymba ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe mujesak, ame'ẽja saka. Aja rahã, ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ma'e hymba rukwer ke amō riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ẽ rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany. ¹² A'erehe Jesu aja tĩ. Ok ta kurar kupe koty a'e manō tĩ. Huwy pe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk. ¹³ Kirisutu ke amō ta jukwa rahã, a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tĩ. Aja jande tĩ. Jundéu awa ramũi ta ukwaha ke jahijar. A'erehe jande ke amō ta mupyrara hũ tipe tĩ. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe mupyrara hũ tipe tĩ. Muhuxĩ hũ tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we jajurujar katu ehe. ¹⁴ Pe, pepyrara pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande rekoha te nixói te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ẽ pe jahoha rehe jaharō jaxo. ¹⁵ Jande ke Jesu muhã katu, a'erehe mã peja Tupã pe japandu: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja riki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba ke hany, ame'ẽja saka tĩ. Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. ¹⁶ Ma'e katu ame'ẽ ke amō ta pe pema'ema'e, ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo. Amō ta rehe pepyrara pesak tĩ. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

¹⁷ Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu. (Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ẽ ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ẽ te'e. A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo. A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha namō parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namō parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta rehe.

Tupã namō panduha

¹⁸ Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu ame'ẽ ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã, jande rehe je'ẽha nixói ta, aja jakwa katu.)

¹⁹ Pe, ihẽ apandu katu te pehẽ pe. Tupã namõ ihẽ rehe har pepandu katu te we rĩ. “Pahar jande koty a'e ke emuwyr” aja pepandu Tupã pe.

Arapuharan usakiha aja Jesu riki jandema'e usakiha keruhũ tĩ

²⁰⁻²¹ Arapuharan ta rehe amõ usak usak katu ixo, aja Jesu tĩ. Jandema'e sawa'e te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhũ. A'e manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e manõ, pe, huwy uhem, a'erehe Tupã pe a'e pandu: “Ihẽ amanõ, a'erehe ngã ke amuhã katu ta” aja riki. Aja te'eha ta. Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mã peja ame'ẽja pehẽ ke a'e mu'e katu. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ẽ ke mã peja jande ke a'e mu'e katu tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta tĩ.) Mã peja Kirisutu rehe har japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja riki. Mã peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejõ panduha

²² Ihẽ mu ta! Kome'ẽ paper ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ta'yr mi ihẽ amupinim. Kome'ẽ myrandu namõ pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihẽ apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym. ²³ Kyndaha ngi Timo, jande mu riki uhem oho. Ame'ẽ ke pekwa, aja ihẽ aputar. Pahar se ihẽ rehe a'e uhyk uwyr rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ. Pehẽ rehe ihẽ asak ta aho rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ.

²⁴ Pehẽma'e kapitã ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Upa Tupã kotyhar ta pe pepandu tĩ. Itar ywy pe amõ jande mu ta ixo. Pehẽ pe katuha ke ame'ẽ ta mondo ixo tĩ.

²⁵ Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tian mupinim me'ë ke

Tian kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ. Amõ Jesu mu a'e tĩ.

Amõ amõ jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ amõ ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke Tian mondo.

Tupã kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Tian pandu.

¹ Ihë Tian. Tupã rehe ihë aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihë aparaky axo tĩ. Myrandu katu ke ihë apandu pandu, ame'ë riki ihëma'e parakyha.

Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehë. Pehë riki kome'ë ywy keruhũ rupi pehãi peho ame'ë ta ke pehë. Upa pehë pe katuha ke ihë amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

² Ihë mu ta! Pehë rehe upa pyraraha uhyk rahã, pehë rury katu pexo.

³ Pyraraha upa asa oho rahã, Tupã rehe pejurujuar katu te we pexo. Aja rahã, amõ pyraraha uhyk rahã, pehë py'ahu te'e pehendu katu te ta tĩ. Aja pekwa katu. A'erehe pehë rury katu pexo. ⁴ Pesak katu te'e pehë juehe pexo. Pehë rehe pyraraha uhyk rahã, aja te'e Tupã rehe pejurujuar katu pexo. Aja rahã, Tupã pandu ta: "Pehë katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja. Pe, Tupã putar, aja pexo katu ta.

⁵ Pehë ngi har ma'e ke amõ ukwa ym te rahã, Tupã pe a'e pandu pandu katu ta me'ë te'e. Aja rahã ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Ame'ë ke a'e me'ë ta. Me'ë katu ame'ë ke a'e. "Mã! Pandu hũ. Ihë ame'ë ym ta. Eho" aja a'e pandu ym te. A'e me'ë katu ta ngã pe. ⁶⁻⁸ Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ë ke pehë pe a'e muwyr ta, aja pejurujuar katu te pexo. "Muwyr ta nahã my?" aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahã, y ramũi pe har y kotok keruhũ aja saka ta. Ame'ë ke amõ koty koty ywytu peju peju raho. Aja: "Muwyr ta nahã my?" "Anĩ, muwyr ym ta nahã my?" aja amõ koty koty pejurujuariha ke. Katu

ym aja. Aja ta amõ ixo rahã, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mã peja hury katu ixo rĩ

⁹ "Mã nde erekwa ym te ame'ë ke nde" aja nde rehe har kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwaha naĩ. Aja rahã, jumupyai ym. Mã peja hury katu a'e ixo. Tupã riki ma'e ukwa katu te ame'ë ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mã peja hury katu ixo. ¹⁰ Amõ imu ima'ehũ namõ ixo rahã, hury katu ixo tĩ. Ame'ë ma'e ke amõ mukanim ingi rahã, mã peja a'e hury katu ixo rĩ. Ima'ehũ ame'ë ta kupi'i'a aja saka. Yman rahã ixo ym ta. Kupi'i'a manõ ta. Aja amõ ta aja ima'ehũ ame'ë ta manõ ta tĩ. ¹¹ Warahy opok rahã, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukú. I'a katuha upa manõ. Aja ta ima'ehũ ame'ë ta ke tĩ. Ima'e ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo rahã, a'e kanim ta tĩ. Kupi'i'a aja kanim ta tĩ. Manõ ta tĩ.

Pyraraha rehe har

¹² Pyraraha amõ imu rehe uhyk rahã, katu aja ixo we rĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahã, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rĩ. Aja rahã, uhãha ke Tupã me'ë ta ipe. Inamõ aja te'e ta ixo. Ame'ë ke upa ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë ta tĩ. "Ihë rehe ipy'a katu ame'ë ta pe uhãha ihë ame'ë ta" aja Tupã pandu katu. ¹³ Pyraraha uhyk ehe rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e. Aja rahã: "Ma'e pyraraha Tupã muwyr ihë pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e." Aja mã peja epandu ym. Anĩ. Marã ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupã ma'eha. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e" aja jurujar katu ehe ame'ë ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: "Tupã riki pyraraha muwyr ihë pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihë ama'e" aja mã peja epandu ym te.

¹⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ë riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ë rape rupi oho, ame'ëja saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. ¹⁵ Pe, ame'ë ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ë ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ëja saka.) Pe, a'e ma'e rahã,

manō ta. Ame'ē riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

¹⁶ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē py'a katu. Pehendu katurahā! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mā peja ame'ē ke muka'u te'e ym pehē! ¹⁷ Upa ma'e katu ame'ē ke japyhyk, ame'ē riki ywa ngi tur. Upa katu te ma'e ke aja tī. Upa katu te ame'ē ke Tupā muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ē ta ke a'e mujā. Warahy hendy rahā, rysāha pehī. Jahy hendy rahā, pytuniha pehī tī. Tupā aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka. Rysāha nixói te, aja tī. (A'erehe a'e me'ē me'ē ame'ē ke aja te'eha katu te ame'ē ke.) ¹⁸ A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande ke a'e mu'am. Je'ēha jetehar te rupi a'e mu'am. Aja rahā, jande riki jepy te ame'ē ta ke, ame'ēja saka. A'engi amō Tupā ra'yr ta aja ta tī. Ta'yr ta aja mu'am ta tī.

Ma'e katu ame'ē ke mujekwa ame'ē ta rehe jahendu katu ta me'ē te'e

¹⁹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē! Kuja pekwa pekwa pexo! “Mā! Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar” aja pehē pe amō ta pandu rahā, pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym je'ēha pemujywyrr a'eta pe. Pahar pehē py'a pemahy ym tī. ²⁰ Awa ta katu aja Tupā putar. Amō parahy rahā, katu aja ym ta. A'erehe pahar pehē py'a pemahy ym. ²¹ Upa ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai te'e ame'ē ke aja tī. Pehijar tī. Tupā rehe pehendu katu. Ima'e je'ēha ke pehē py'a pe a'e mupyta. Ame'ē ke rehe pehendu katu. Ame'ē ke rehe pejurujar katu rahā, pehē ke a'e muhā katu ta.

²² Ima'e je'ēha rehe pehendu katu. Pehendu jō rahā, pehē ke Tupā muhā katu ta, aja pekwaha naī. Mā peja peka'u te'e ym pexo. Kuja katu te. A'e je'ēha mujekwa, aja pema'ema'e katu ta me'ē te'e. ²³ Je'ēha rehe amō hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e ym rahā, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ā ke a'e usak. Aja te'e ixo. ²⁴ I'ā rehe a'e usak te'e. Pe, oho ingi. Pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. Myja i'ā ixoha my, ame'ē ke pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. ²⁵ Ima'e je'ēha katu te ame'ē ke rehe amō usak usak katu. Ame'ē rehe hendu katu rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'ēha rehe

a'e hendu katu tī. A'e hendu te'e ehe, pe, pahar harái. Anī. Aja ym. Je'ēha mujekwa aja a'e ma'ema'e katu tī. Aja rahā, upa a'e ma'ema'e ame'ē ke rehe Tupā muhury katu.

²⁶ Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī katu, aja a'e ukwa. Aja rahā, je'ēha ke mutambyk rahā, katu tiki. Je'ēha ke mutambyk ym rahā, Tupā rehe ipy'a moī moīha ke te'e aja. Jumuka'u te'e a'e juehe. ²⁷ Kuja Tupā, jande pái keruhū putar katu tī. Ipy'a ke amō moī moī katu te ehe. Ame'ē riki jetehar te ke. Aja rahā, kuja katu ipe. Ipái ym te ame'ē ta pyrara ixo. Imāi nixói te tī. Ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē rahā, ame'ē riki Tupā rehe ipy'a moī moī katu, ame'ēja saka. Ixawa'e ym ame'ē ta pyrara ixo tī. Ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē rahā, ame'ē riki Tupā rehe ipy'a moī moī katu tī, ame'ēja saka tī. Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ē ta aja ym rahā, katu tiki tī.

2

Amō ta rehe juja katu te usak rahā, katu tiki

¹ Ihē mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki Tupāma'e weraha pe ixo ame'ē ke a'e. Pejurujar katu ehe, a'erehe amō ta rehe pesak rahā, pesak aja pema'e katu. “Kome'ē sawa'e amō ta 'ar koty te we katuha.” “Peme'ē anī” aja ym pekwa pekwa pexo. “Kome'ē sawa'e amō ta wyr koty te we katuha.” “Peme'ē anī” aja ym pekwa pekwa pexo tī. (Juja katu te pesak a'eta rehe.) Aja rahā, katu tiki. ² Pesarahā! Pehēma'e jy'ariha renda pe ima'ehū ame'ē ke ixo uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujā ame'ē ke namō ixo. Heta ipo rehe har namō ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ē ke namō ixo. Amō sawa'e ima'e ym te ame'ē ke ixo uwyr tī. Ima'e jaxer ai ame'ē ke namō ixo uwyr. ³ Pe, ima'e mundeha katukwer namō ixo ame'ē pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja rahā, ame'ē sawa'e katu, aja pekwaha.)

Amō sawa'e pe anī. Ima'e ym te ame'ē pe pepandu:

—Anĩ, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk eho — aja ipe. (Aja rahã, ame'ẽ sawa'e katu ym, aja pekwaha.)

⁴ Aja rahã, amõ koty koty sawa'e ta rehe pesak. Katu ym aja. Katu ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe amõ riki katu. Amõ katu ym. Aja pekwa pekwa pexo. Katu ym aja. (A'erehe juja katu te amõ ta rehe pesak rahã, katu tiki.)

⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e ym te ame'ẽ ta ixo. Amõ amõ rehe Tupã katu usak. Pe, a'eta riki jurujar katu ehe. Ame'ẽ ta riki hury katu. Mãte hũ ima'e ke aja saka ame'ẽ. Pe, Tupã pandu: "Ihẽma'e ta ke pehẽ. Ihẽ renda pe peho katu ta" aja ima'e ym te ame'ẽ ta pe pandu. Ame'ẽ ke ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ:

—Ihẽ renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu katu tĩ.

⁶ Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe Tupã katu usak. Pehẽ anĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ riki. Katu ym aja. Pesarahã! Ima'ehũ ame'ẽ ta riki pehẽ ke mupyrara riki. A'eta riki pehẽ ke kapitã ruwa koty hyk'yi raho. ⁷ A'eta riki her katu te ame'ẽ rehe juru ai. "Jesu kotyhar ta" ame'ẽ her rehe juru ai. "Jesu kotyhar ta" aja pehẽ pe Tupã pandu. Pehẽ rehe ame'ẽ her a'e moĩ, ame'ẽja saka.

⁸ Je'ẽha ke kapitã keruhũ mondo, ame'ẽ rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Ame'ẽ je'ẽha Tupã je'ẽha rehe ihĩ. Kuja: "Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mã peja nde namõ ixo ame'ẽ ta rehe epy'a katu tĩ." ⁹ Pe, amõ ta rehe pesak. Pe, amõ amõ pehẽ 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahã, ma'e katu ym ame'ẽ ke pema'e. Soroka pe jõ pesak, ame'ẽja saka. Katu ym aja. Aja rahã: "Pehẽ katu ym. Tupã je'ẽha rehe pehendu ym" aja pehẽ rehe har ame'ẽ je'ẽha mujekwa. ¹⁰ Tupã je'ẽha rehe amõ hendu. (Heta pehĩ.) Pe, peteĩ je'ẽha rehe hendu ym rahã, upa katu te je'ẽha rehe hendu ym tĩ. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tĩ. ¹¹ Pesarahã! Juja katu te Tupã je'ẽha ke. Kuja tĩ. Tupã pandu:

"Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ" aja pandu.

(Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e.)

Amõ we tĩ:

"Amõ ta ke ejukwa ym" aja Tupã pandu tĩ.

(Ame'ẽ rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Upa katu te je'ẽha rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e. Upa juja katu te.) Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tĩ. Anĩ. Te'e amõ ke nde erejukwa rahã, je'ẽha rehe nde erehendu ym. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nde erema'e. (Amõ kũjã rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Amõ sawa'e rehe nde ereka'u te'e tĩ, ame'ẽja saka tĩ.) A'erehe upa katu te Tupã je'ẽha rehe nde erehendu ym tĩ. ¹² Kirisutu je'ẽha rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem katu, ame'ẽja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'ẽha rupi amõ ta ke Tupã mupyrara ta. Pehẽ rehe har ukwa ta tĩ. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'ẽha ke pemutambyk, aja pexo katu. Pexoha aja tĩ. Pemukatu tĩ. ¹³ Aja ym rahã, pehẽ rehe Tupã pyrara ym usak ta tĩ. Mupyrara rahã, pyrara ym usak ta tĩ. Amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, kyje ym ta a'e. Tupã mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupã pyrara usak ta ehe tĩ, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta

¹⁴ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Amõ pandu:

—Tupã rehe ihẽ ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupã putar aja a'e ma'ema'e ym rahã, katu ym. Aja jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã ym ta. ¹⁵ Kuja saka ame'ẽ. Ko amõ imu ta ixo my. Hendyr amõ ta ixo nahã my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tĩ. ¹⁶ Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ẽ ym te rahã, kuja katu ym pepandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja nema'e mundeha Tupã muwyr katu. Mã peja pehẽ mi'u ke Tupã muwyr katu — aja pepandu.

Anĩ. Peme'ẽ ym te rahã, ame'ẽ panduha katu ym. Me'ẽ ym te ma'e ke, a'erehe katu ym. ¹⁷ Aja amõ jurujar katuha tĩ. Tupã rehe amõ jurujar katu jõ. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym rahã, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

¹⁸ Pe, amõ pandu ta my:

—Tupã rehe nde erejuruju katu. Ame'ẽ jõ katu. Ihẽ anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ẽ jõ katu tĩ — aja a'e pandu.

Aja rahã, ihẽ apandu ta ipe:

—Anĩ. Tupã rehe ihẽ ajuruju katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tĩ. Aja ihẽ ajuruju katuha ke ihẽ amujekwa ta. Myja nde erejuruju katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahã, marã ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihẽ Tian.)

¹⁹ Peteĩhar jõ Tupã, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupã muhã katu ta, aja nde erekwaha naĩ. Anĩ. Esarahã! Aja ãjã ta ukwa katu tĩ. “Peteĩhar jõ Tupã” aja ukwa katu tĩ. A'erehe a'eta kyje hũ ingi. Ryrýi riki tĩ. (Anĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym te.)

²⁰ Mã! Nde ereka'u te'e nde ke! Ma'e ke nde erekwa tar katu my? Esarahã! Tupã rehe amõ juruju katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym rahã, a'e juruju katuha riki katu ym tĩ.

²¹ Esarahã! Amujekwa ta. Yman te Amarã ixo. Jande ramõi ke a'e. Myja katu te a'e my, aja Tupã ukwa. Kuja. A'e ma'eha namõ Amarã mujekwa. Ita matyr, ame'ẽ 'ar pe ta'yr ke a'e mou rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupã pe. (Ta'yr rer Isak.) ²² Pesarahã! Tupã rehe a'e juruju katu, a'erehe a'e ma'eha katu tĩ. Mokõi pehĩ. Juruju katuha pehĩ. Amarã ma'eha pehĩ tĩ. A'e ma'eha katu ame'ẽ ke mujekwa katu. Kuja. Jete-har te ke Tupã rehe a'e juruju katu, aja mujekwa katu ipe. ²³ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha aja uhyk katu. Kuja:

“Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã juruju katu.

A'erehe Tupã pandu: ‘A'e katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe’ aja Amarã rehe har.” Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

Pe, Amarã pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde — aja ipe.

²⁴ Pesarahã! Pekwa katu apo! Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Juruju katu ehe rahã jõ, aja ym Tupã pandu.

²⁵ Aja Hambe a'e tĩ. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ẽ ke ma'e. Jundéu awa tama'e je'ẽha rahoha ta uhyk ehe rahã, hok pe a'eta ke kũjã muxe katu. (Pe, mukanim. A'erehe ame'ẽ ta ke Hambe rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho rahã, amõ awa rape rupi mujywyr mondo. ²⁶ Amõ we ihẽ amujekwa ta. Awa'ã awa rehe ihĩ ym rahã, awa ke manõ te'e. Aja Tupã rehe amõ juruju katu tipe. Pe, ma'eha katu ym rahã, manõ te'e, ame'ẽja saka. Juruju katuha riki te'e aja saka.

3

Amõ pandu ame'ẽ rehe har

¹ Ihẽ mu ta! Tupã je'ẽha ke pehẽ johu pemu'e tar katu. Pehẽ johu mu'eha ta aja ym rahã, katu tiki. Ma'erehe my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e my. Jama'ema'e ym rahã, jande ke Tupã mupyrara ta. Mu'e ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa katu. A'erehe pehẽ johu pemu'e ym rahã, katu tiki. ² Jande jamu'e rahã, upa jande jajawy we. Ame'ẽ riki ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke. Amõ pandu rahã, jawy ym te rahã, katu te ame'ẽ ke a'e. Juehe har a'e ukwa katu. ³ Pesarahã! Amujekwa ta. Tupaham pe kahwa ãpũi ke jande japukwar. Ta'yr mi tupaham. Ame'ẽ pe amõ amõ koty jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe, jande jaho tar katu, ame'ẽ rupi jande ke raho.

⁴ Amõ we amujekwa ta. Jarusu keruhũ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Tiha te hũ ame'ẽ ke. Ywytu keruhũ mujan katu tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ẽ pe amõ muruwak katu raho. Pe, oho tar katu, ame'ẽ rupi sawa'e muruwak raho. ⁵ Aja awa rembe tĩ. Jarusu keruhũ ruwakiha ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Awa rembe ta'yr te mi tipe tĩ. Pe, ame'ẽ pe ma'e rehe har pandu pandu te hũ.

Kupixa keruhũ xirik hũ oho oup, ame'ẽ ke rehe pekwa pekwa pexo tĩ. Tata ta'yr te mi ame'ẽ pe te'e amõ upa katu te hany indo. Upa katu te ukwái. Ame'ẽja saka

jande rembe tĩ. Ta'yr te mi. Ame'ẽ pe ma'e ke japandu pandu hũ. ⁶ Amõ pandu ame'ẽ ke tata aja saka. Amõ juru pe hembe ihĩ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mutambyk ym riki. Tata aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa mujaxer. Mupyraraha renda ngi tata uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ namõ jande jaxoha ke upa mujaxer.

⁷ Pesarahã! Upa ka'a rupi ixo ame'ẽ ke amõ muhymba. Yman upa ame'ẽ ta ke mujarõ ym. Ka'a rupi wata ame'ẽ ke muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tĩ. Muhymba tĩ. Ipusu pe te'e wata ame'ẽ ke aja tĩ. Muhymba tĩ. Y rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Muhymba tĩ. Mujarõ ym tĩ. ⁸ Amõ pandu ame'ẽ ke anĩ. Marã ka ym mujarõ ym ha, aja saka. Upa je'ẽha ngã mutambyk ym. Marã ka ym kanĩha ingi. Henem ahyha aja saka. Ahyha jukwa ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka. Aja riki amõ pandu ame'ẽ ke tĩ. ⁹ Jande pái keruhũ riki jandema'e sawa'e te. Japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja japandu ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai hũ. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupã mujã tĩ. Tupã aja mujã tĩ. A'erehe ame'ẽ ta rehe juru ai hũ rahã, (Tupã rehe juru ai tĩ, aja tĩ.) Katu ym aja. ¹⁰ Je'ẽha katu ame'ẽ ke amõ pandu katu. A'e riki panduha katu ym ame'ẽ ke pandu tĩ. Katu ym aja. Ihẽ mu ta! Aja me'ẽ mã peja ym pepandu. ¹¹ Pesarahã! Amõ we amujekwa ta. Y te ke mundu ngi muhem. Marã ka ym y he'ẽ ame'ẽ ke muhemihã ingi tĩ. Mokõihar muhem ym ta. ¹² Ihẽ mu ta! Pesarahã! Narãiy ngi irimã uhem ym. Murukuja rymbo ngi narã uhem ym tĩ. Y he'ẽ ame'ẽ ke mundu ngi muhem rahã, y te ke muhem ym tĩ. (Aja amõ pandu me'ẽ ke tĩ. Katu ame'ẽ ke pandu rahã, mã peja katu ym ame'ẽ ke pandu ym tĩ.)

Ma'e ukwa katuha ke Tupã muwyr, ame'ẽ rehe har

¹³ (Pehẽ ngi har mu'eha ta ixo my?) Ame'ẽ ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ẽ ke ixo my? Ixo rahã, ame'ẽ ke emujekwa katu amõ ta pe. Ixoha katu rahã, ukwa katu ame'ẽ ke a'e, aja emujekwa katu. Ma'ema'eha katu rahã, ukwa katu ame'ẽ ke

a'e, aja emujekwa tĩ. “Katu ihẽ jupe” aja ym ha namõ emujekwa tĩ. Ma'ema'e katuha namõ aja tĩ. Ukwa katuha ke emujekwa tĩ. ¹⁴ Pe, amõ rehe pejyty'ym rahã, pehẽ riki pekwa katu ame'ẽ ta ke aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ rehe parahy rahã, aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ juehe har jõ pekwa pekwa pexo rahã, aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ke aja pexo rahã, katu pehẽ jupe, aja ym pexo. Pekwa katu ame'ẽ ta ke aja pexo rahã, jetehar te ke te'e aja ym pepandu tĩ. ¹⁵ Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupã muwyr ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ẽ ke ngi uhem. ãjã ta ukwa aja ame'ẽ. ¹⁶ Amõ rehe amõ jyty'ym rahã, amõ ta namõ je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta tĩ. Juehe har jõ ukwa ukwa ixo rahã, aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe tĩ. Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.

¹⁷ Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahã, ame'ẽ amõ koty. Tupã muwyr ame'ẽ ke rahã, amõ koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwa katu, a'erehe amõ namõ jumai ym aja a'e ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo tĩ. Amõ namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Amõ ta rehe pyrara hũ usak tĩ. Katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e hũ tĩ. Ima'ehũ ame'ẽ ta rehe jõ ipy'a ym tĩ. Juja katu te ngã rehe usak katu riki. Mokõi ukwaha aja ym a'e ixo tĩ. ¹⁸ Aja ukwa katuha namõ amõ ixo rahã, jumaiha ke mukatu oho. Aja rahã, hury katu a'eta juehe ixo.

4

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki katu aja pepandu ym

¹ Apo amõ koty apandu ta. Pejumai mai pehẽ juehe pexo. Peje'ẽ je'ẽ hũ pehẽ jupe pexo tĩ. My ngi uhem my? Pehẽ py'a ngi uhem, ame'ẽja saka. A'ep upa ma'e peputar ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. ² Ma'e ke peputar hũ tipe. Marã ka ym pepyhykiha. A'erehe amõ ta ke pejukwa tar katu. Aja me'ẽ pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke

rehe katu pesak tipe. Marã ka ym pehẽma'ewan ta. A'erehe amõ ta namõ pejumai mai. Peje'ẽ je'ẽ hũ inamõ tĩ. Aja pepyhyk ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ẽ ke Tupã namõ pepandu ym. A'erehe ame'ẽ ke nixói pehẽ pe. ³ Tupã namõ pepandu rahã, pehẽ juehe har jõ pekwa pekwa pexo. Kuja. Pejumuhuryha jõ Tupã namõ pepandu tipe. A'erehe muwyr ym pehẽ pe.

⁴ Pehẽ riki Tupã ke pehijar peho ame'ẽ ta aja saka! “Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu rahã, Tupã ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. “Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki katu” aja pandu tar katu rahã, Tupã ruwajan wan ta a'e tĩ. Aja huwajan ta rahã, Tupã ke hijar ame'ẽ ta ke. Katu ym aja. ⁵ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ riki jete har te ke aja pekwa katu. Kuja ihĩ:

“I'ã ke jande py'a rehe Tupã moĩ. Tupã kotyhar ta ke jande aja a'e putar katu te.

A'erehe Tupã ke jahijar rahã, jande rehe Tupã'ã jyty'ym a'e” aja panduha ihĩ.

⁶ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“‘Katu ame'ẽ ke ihẽ. Tupã ke aputar ym’ aja pandu ame'ẽ ke Tupã putar ym tĩ.

‘Katu ame'ẽ ke ihẽ’ aja ym ixo ame'ẽ ke rehe Tupã hury katu tĩ” aja panduha ihĩ.

Aja rahã, i'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu.

“Katu ame'ẽ ke jande” aja ym pexo

⁷ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe Tupã rehe pehendu katu. Satana rehe anĩ. (Ãjã ramũ i a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahã, a'e atu oho ta pehẽ ngi, ame'ẽja saka. ⁸ Ka'u te'e me'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehẽ py'a pe mokõi pekwaaha namõ pexo ame'ẽ ta! Pehẽ pe apandu katu tĩ! Mã peja pehẽ py'a ke Tupã juhyk katu. (Aja mokõi pekwaaha aja ym pexo.) Aja rahã, Tupã rake pehyk peho, ame'ẽja saka pexo. Aja rahã, pehẽ rake a'e riki uhyk ta uwyr tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ⁹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pepyai pexo. Pejixi'u tĩ. Pepuka puka hũ ame'ẽ ke pehijar tĩ. Pe, pejixi'u pexo. Pehẽ ruryha ke pehijar tĩ. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak tĩ, aja pemujekwa.)

¹⁰ “Katu ame'ẽ ke jande” aja ym pexo. Aja Tupã ruwa koty pexo katu, ame'ẽja saka. Aja rahã: “Pehẽ katu” aja a'e pandu ta. (Pehẽ py'a upa juhyk rahã, aja me'ẽ pehẽ rehe har a'e pandu ta.)

Pehẽ mu rehe pehẽ juru ai ym

¹¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ẽ ke pepandu ym pehẽ jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu rahã, Tupã je'ẽha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupã je'ẽha riki jaxer aja a'e ukwa tĩ. (Ma'erehe my? “Amõ rehe juru ai ym” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. A'erehe amõ rehe juru ai rahã, Tupã je'ẽha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naĩ. A'erehe Tupã je'ẽha jaxer aja ukwaha naĩ.) Tupã je'ẽha riki jaxer aja nde erekwa rahã, je'ẽha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahã Tupã je'ẽha riki jaxer aja nde erekwa ame'ẽ ke nde. Katu ym aja. ¹² Myja awa ixo katu my, ame'ẽ je'ẽha ke Tupã jõ me'ẽ katu. A'e riki awa ke mupyrara katu tĩ. A'e jõ riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tĩ. Tupã aja nde tĩ, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: “Ihẽ mu riki jaxer” aja ebandu ym.

Tupã putar ame'ẽ ke ema'ema'e katu

¹³ Yman rahã pexo ame'ẽ ke rehe har pandu me'ẽ ta! Kõ pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Kõ amõ ok ta pe jaho ta. Kõ har pewe nahã my? Ukwã ym awa. A'ep jahyk rahã, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hũ japyhyk ta — aja pepandu.

¹⁴ Kõ se pexo ta my? Ame'ẽ ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takãxĩha ta'yr mi, ame'ẽja saka. Takãxĩha ta'yr mi ihĩ. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tĩ. Ko pexo. Pe, pahar pema'õ ta my.

¹⁵ A'erehe kuja pepandu rahã, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anĩ rahã, a'e putar rahã, amõ koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahã, katu tiki.

¹⁶ “Jandema'e sawa'e te putar rahã” aja ym pepandu rahã, kuja pepandu. “Jande katu te jande” aja pehẽ juehe har

pekwaha pehē jupe. Katu ym aja. “Jande atu jama'ema'e katu ta” aja pepandu. Ame'ē katu ym tī. ¹⁷ (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahā, katu tiki. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ke a'e.

5

Ima'ehū ame'ē ta rehe har

¹ Ima'ehū ame'ē ta! Apo pehē pe ihē apandu ta! Pehendu katurahā! Pyraraha ke pehē rehe uhyk ta. A'erehe pejixi'u hū pexo. Pehē peahem hū pexo tī. ² Awa mi'u pyta rahā, inem ta oho ipe. Ame'ēja saka pema'e tī. Kanim ta tī. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahā, tarawe upa u'u. Ame'ēja saka pehēma'e mundeha ke tī. Pehē pemou hū, ame'ē ke upa jaxer ta oho tī. ³ Tamatarer itatawa ke te'e mujā, ame'ē ke pematyr hū tī. Itatuwyr ke te'e mujā, ame'ē ke aja tī. Pematyr hū tī. Pete'e pemou hū. A'erehe ipuxi hū, ame'ēja saka. Jaxer riki. Ipuxi hū, a'erehe kuja mujekwa ngā pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ē ta rehe pekyty'ym, aja pemujekwa. Katu ym aja.) Pematyr tar katu te hū. Ame'ē ke pehē ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehē ke mujaxer ta tī. Pyrara hū pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, aja ta pehē.

⁴ Pehēma'e kupixa pe amō ta paraky ixo. Ame'ē ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ē je'ē hū. Mā peja pehendurahā! Pehēma'e kupixa pe har ke amō ta matyr. Ame'ē ta pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ē hū tī. Ame'ē ke Tupā, jandema'e sawa'e te hendu. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. A'e riki kupixa jar ke mupyrara ta.

⁵ Kome'ē ywy pe pexo rahā, upa katu te ma'e ke namō pexo. Nixói ha aja ym pehē pe. Pehē ruryha namō jō pexo. U'u ta ame'ē wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ē ke jukwa. Aja pehē tī. Pehē ruryha namō jō pexo rahā, pehē ka peho pexo, ame'ēja saka. Arahā pehē ke Tupā mupyrara ta. Jukwa ta pehē ke, ame'ēja saka tī. ⁶ Ma'e jaxer ame'ē ke amō ma'ema'e ym. Pe, ehe har pepandu te'e. Ngāma'e kapitā pe pepandu: “Katu ym ame'ē ke” aja pepandu te'e. Pe, a'e ke ngā jukwa. Ame'ē ke pehē pe je'ēha mujywy ym. Hendu

te'e. Aja te'e jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwyriha rehe peharō katu pexo

⁷ Ihē mu ta! Pehē pe ihē apandu katu. (Ima'ehū ame'ē ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta kŷ.) A'erehe a'e uwyriha rehe peharō katu pexo. Kupixa pe har tyarō, ame'ē ke kupixa jar harō hū ixo. Ma'eywa katu ame'ē ke rehe harō hū ixo. Upa ma'e ke jyty m rahā, aman ke a'e harō ixo. Aman muhury ta ipe. Ame'ē ke harō hū ixo. ⁸ Aja pehē tī. Peharō katu pexo. Jandema'e sawa'e te uwyr Tate. Ame'ē rehe peharō katu te pexo rī.

⁹ Ihē mu ta! Mā peja peje'ē je'ē ym pehē jupe pexo! Aja pexo rahā, pehē ke Tupā mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ē ke kotete ixo, ame'ēja saka. Pahar a'e uwyr ta, aja a'e ixo. Mupyrara ta ngā ke a'e.

¹⁰ Ihē mu ta! Pehendu katurahā! Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ymanihar je'ēha pandu ame'ē ta ke. A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta ke amō mupyrara rahā, a'eta py'ahu te'e hendu. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym. Ame'ē ta aja pehē tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. ¹¹ A'eta py'ahu te'e hendu, aja Tupā pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa a'eta pe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe ame'ē ta hury katu ame'ē ta ke, aja japandu. Ymanihar Jo pyraraha rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu a'e tī. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym a'e tī. Pe, upa rahā, pyrara Tupā usak ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe upa ma'e ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē ipe.

¹² Ihē mu ta! “Jande jama'e katu ta” aja pemanga katu rahā, ame'ē ke pema'ema'e katu. Amō we pepandu ym:

“Jete atu te ihē apandu aja Tupā ukwa tī” aja pepandu ym pehē.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym.)

“Ywa ke mujā ame'ē ke ukwa katu” aja pepandu ym tī.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

“Kome'ẽ ywy keruhũ mujã ame'ẽ ke ukwa katu” aja pepandu ym tĩ.

(Aja pepandu rahã, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anĩ. Aja pepandu ym tĩ.)

Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu tĩ. “Anĩ” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym. “Jete” aja pepandu rahã, amõ koty pema'ema'e ym tĩ. Je'ẽha pemu-tambyk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta.

Tupã namõ pepandu pandu

¹³ Pehẽ ngi har amõ pyrara ixo rahã, mã peja ame'ẽ rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu katu. Amõ hury katu ixo my? Mã peja Tupã rehe har a'e jyngar katu.

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja jyngar jyngar.

¹⁴ Ahy ixo ame'ẽ ke pehĩ my? Tamũi ta ke a'e mujy'ar rahã, katu tiki. Juru-jar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke tamũi ta. Pe, ahy ixo ame'ẽ ke rehe har Tupã namõ tamũi ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk ehe. Ipykã pyter pe kytyk. ¹⁵ Aja Tupã namõ a'eta pandu pandu. Pe, Tupã mukatu ta, ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke manõ ym ta. A'e ke Tupã mukatu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ahy ixo ame'ẽ ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke ipy'a ngi Tupã juhyk ta. Ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁶ Tupã namõ pepandu pandu rahã, ahy ixo ame'ẽ ke a'e mukatu ta. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ ke pepandu pandu katu pehẽ jupe. Pemukatu pehẽ juehe. Tupã namõ pepandu pandu katu pehẽ juehe har. Aja rahã, pehẽ ahy pexo rahã, pehẽ ke Tupã mukatu ta. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. A'e riki Tupã namõ pandu pandu rahã, ame'ẽ panduha aja Tupã ma'e katu ta kÿ.

¹⁷ Jande aja Eri tĩ. Awa te'e a'e tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã namõ a'e pandu hũ:

—Aman ke emungyr ym — aja ipe.

Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hũ jahy kanim rahã, aman ukyr ym te. Kuja,

kwaren ta i ndói (42) jahy hetaha kanim rahã, aman ukyr ym te. ¹⁸ Pe, Tupã namõ a'e pandu tĩ. “Aman emungyr” aja pandu. Pe, aman ukyr tĩ. Pe, upa ma'eywa hury tĩ. (A'erehe Eri aja pehẽ tĩ. Tupã namõ pepandu pandu tĩ.)

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ ngi har amõ ixo. Tupã je'ẽha jetehar te rehe hendu ym. Anĩ. Hijar oho. Pe, hendu ym ame'ẽ pe amõ pandu: “Tupã koty nde py'a emuruwak tĩ” aja ipe. A'erehe, Tupã koty ipy'a ke muruwak tĩ. ²⁰ Aja rahã, manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Mãte hũ ame'ẽ. Tupã ipy'a jywyr ehe. A'erehe manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka.

Upa.

Petu mupinim me'ë ke Peteĩhar ke

Petu kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã a'e tĩ.

Jesu rehe amõ amõ jundéu awa ta juru-jar katu. Ame'ë ta amõ amõ ok ta pe ixo. Amõ awa tama'e ywy pe ame'ë ok ta ihĩ. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke mondo. Ame'ë ta pyrara hũ ixo. Høk ngi ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hũ ixo.

Ame'ë ta py'a ke Petu mātã tar katu. “Pepyrara hũ pexo rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemapyk katu te we rĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehi-jar katu te we rĩ” aja Petu mu'e.

Pepyrara hũ pexo tipe, anĩ, pehẽ rury katu te we pexo rĩ

¹ Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Petu. Jesu Kirisutu pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe. Ame'ë ihẽ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rok ngi pehẽ ke amõ ta mujan mondo. A'erehe amõ amõ ywy pe pehãi peho ame'ë ta ke pehẽ. A'erehe põ ywy pe har ta ke pehẽ. Amõ ngara ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ kapando ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ asia ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Amõ mbiti ywy pe har ta ke pehẽ tĩ. Upa pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehẽ ke a'e jo'ok. “Ihẽma'e ke pehẽ” aja a'e putar. Aja rahã I'ã pandu:

—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupã pe.

Aja rahã, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwy pe pehẽ py'a ke Tupã juhyk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehẽ py'a ngi a'e juhyk.

Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te tĩ.

Tupã namõ jande jaxo ta

³ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupã. Mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja ipe.

Jande rehe a'e pyrara te hũ usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ë. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ë ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ë. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y. ⁴ A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ë ke rehe jaharõ katu jaxo tĩ. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupã me'ë hũ ta. Ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. Ywa pe ame'ë ke a'e moĩ katu rĩ. Pehẽma'e a'e moĩ katu rĩ. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tĩ. Kanim ym te ta tĩ. ⁵ Pehẽma'e ke ame'ë. Tupã rehe pejurujar katu, a'erehe pyrãtãha namõ pehẽ rehe a'e usak usak katu. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, pehẽ rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, pehẽ ruhãha ke a'e me'ë ta. 'Ar rehe angaha uhyk, ame'ë ke rehe jõ a'e harõ ixo. Uhyk rahã, a'e me'ë ta pehẽ pe.

⁶ Pehẽ ruhãha angaha uhyk ta kÿ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ pepyai we rĩ. Pepyrara we pexo, a'erehe pepyai we rĩ.

⁷ Pehẽ pepyrara rahã, Tupã pandu: “Mã peja” aja. Aja rahã, kuja a'e ukwa katu ta. Pejurujar katu ehe, ame'ë riki jetehar te ke my? Ame'ë ke a'e manga ta. Ukwa ta tĩ. Itatawa aja tĩ. Tata pe amõ moĩ. Aja katu te my? Ame'ë ke amõ manga ta. Ukwa ta. Aja Tupã rehe pejurujar katuha tĩ. A'e manga ta tĩ. Ame'ë riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejurujar katuha riki jetehar te ke my, ame'ë ke Tupã ukwa ta me'ë te'e. Jetehar rahã, pejurujar katu te ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu jywyr rahã: “Pehẽ riki katu te me'ë ke” aja Tupã pandu ta. ⁸ Pehẽ pesak ym ehe rĩ. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rĩ. Pejurujar katu ehe. Pe, pehẽ rury katu te pehẽ. Marã ka ym pehẽ rury katuha rehe har amõ panduha. Ywa pe har ta hury katuha aja pehẽ tĩ. ⁹ Pejurujar katu ehe, a'erehe ma'e ke Tupã me'ë pehẽ pe. Pehẽ ruhãha ke me'ë pehẽ pe. A'erehe pehẽ rury katu te pehẽ.

¹⁰ Ame'ë pehẽ ruhãha rehe har ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ukwa tar katu. Tupã je'ëha rehe a'eta usak usak hũ tipe. Pe, pehẽ rehe Tupã usak katu ta, ame'ë

rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahã we a'eta pandu katu. ¹¹ Myja rahã ame'ẽ uhyk ta my? Ame'ẽ ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ẽ ke a'eta ukwa tipe tĩ. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihĩ katu. A'e riki ma'e ke mujekwa ngã pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ ta. Uhyk ym rahã we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahã, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ẽ ke Tupã'ã mujekwa tĩ. ¹² Jetehar te ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu. Ame'ẽ ke pehendu apo 'y. Yman ame'ẽ jetehar te ke a'eta pandu rahã, kuja ame'ẽ ta pe Tupã mujekwa. A'eta pandu ame'ẽ ke a'eta ixo rahã, uhyk ym we rĩ. Pehẽ pe ame'ẽ uhyk katu apo 'y. Ame'ẽ jetehar te ke myrandu katu pandu ame'ẽ ta pandu pehẽ pe apo 'y. I'ã ke ywa ngi Tupã muwyr. Ima'e pyrãtãha namõ myrandu katu pandu ame'ẽ ta pandu katu. Ame'ẽ myrandu katu ke Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa tar katu tipe.

Tupã aja katu te pexo tĩ

¹³ Peta kÿ, aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe pehendu katu ta. Pehẽ pepyhĩ ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahã, ma'e ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ rehe peharõ katu te pexo. Pemukanim ym ame'ẽ ke. ¹⁴ Tupã rehe pehendu katu. Ehe har pekwa ym rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. ¹⁵ Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupã pe. Aja pexo tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽma'e wan ta — aja.

¹⁶ Tupã je'ẽha rehe ima'e panduha ihĩ tĩ:

—Ihẽ riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã aja pehẽ tĩ. Katu te pehẽ tĩ.

¹⁷ Tupã namõ pepandu pandu rahã: “Papa, jãnde pái keruhũ” aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta. Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ẽ ngã ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta.

Katu te aja ma'ema'e rahã, ma'e ke Tupã me'ẽ hũ ta ipe. Ta'yr mi amõ ma'ema'e rahã, ta'yr mi Tupã me'ẽ ta ipe tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, tapijar te'e we pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. ¹⁸ Pehẽ ramũi ta ixoha ke pehẽ pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ ngi pehẽ ke Tupã muruwak. Ame'ẽ ke rehe a'e muhepy, ame'ẽja saka. Myja a'e muhepy, ame'ẽ ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ẽ pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki. Itatuwyr aja tĩ. Kanim tĩ. Ame'ẽ ita aja ame'ẽ pe a'e muhepy ym riki.

¹⁹ Kuja a'e muhepy. Kirisutu manõ rahã, huwy ke uhem. Muhepy hũ ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ẽ ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ẽ ke aja saka tĩ. (Aja rahã, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.)

²⁰ Yman kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Kirisutu pe Tupã pandu:

—Ngã ruhãha muhepyha ke rehe nde eremanõ ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahã, a'e ke Tupã mujesak ta ngã pe. Arahã, pehẽ ke a'e muhã katu te ta. ²¹ A'e uwyr, a'erehe Tupã rehe pejurujar katu. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tĩ. (Aja rahã: “Katu te ame'ẽ ke a'e” aja mujekwa.) A'erehe Tupã rehe pejurujar katu. Inamõ pexo ta, ame'ẽ ke rehe peharõ pexo.

²² Jetehar te ke rehe pehendu katu, a'erehe pehẽ py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amõ jurujar katu, ame'ẽ ta rehe pepy'a katu tĩ. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mã peja pepy'a katu te pehẽ juehe pexo. ²³ Tupã je'ẽha riki aja te'e ta ixo. Uhãha ke pehẽ pe me'ẽ, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu, a'erehe pexoha pyahu ame'ẽ ke namõ pexo katu. Ta'yr ta riki pehẽ tĩ. Pehẽ pái uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ra'yr ta pehẽ. Manõ ym te ta a'e. ²⁴ Pehẽ anĩ. Kuja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim:

“Upa awa ta kupi'i aja saka.

A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka. Kupi'i manō te'e a'e.

I'a aja tī. Ijuk tī. (Aja pahar awa ta manō ta tī.)

²⁵ Tupā je'ēha anī. Jandema'e sawa'e te je'ēha aja te'e ta ixo" aja amō mupinim.

Ame'ē je'ēha ke pehē pe amō muwyr. Myrandu katu ke pehē pe pandu rahā, ame'ē ke muwyr.

2

Tupā kotyhar ta riki ok ke aja saka

¹ Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehē mokōi pekwha aja ym pexo. Amō ta rehe pe-jyty'ŷ'ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym.

² Ta'yn ta u'ar ramō, ame'ēja pexo katu. A'eta kamby te'e juhēi. Aja mā peja Tupā je'ēha ke peputar katu tī. (Kamby juhēi, ame'ēja saka tī.) Aja rahā, pahar tiha oho. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu te ta. Aja rahā, Tupā putar aja pexo katu ta.

³ Jete. Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Pehē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ē ke pekwa katu" aja panduha ihī. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

⁴ Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhā te hū ame'ē ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ē ita jaxer ke te'e, aja ngā ukwaha naī. Anī. "Katu te ame'ē ke a'e" aja Tupā pandu. "Ihē aputar ame'ē ke a'e" aja a'e pandu tī.

⁵ Pehē riki ita ta aja saka tī. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tī. Pejur. Pehē ke te'e ok ke Tupā mujā ame'ēja saka. Ame'ē rehe I'ā ihī katu ta. A'ep Tupāma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ēja saka. Jesu kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e ke Tupā pe peme'ē te'e. Ame'ē rehe Tupā hury katu. Pehē pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke peme'ē te'e ipe. ⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Tupā pandu:

"Ita katu te ame'ē ke ihē ajo'ok. Ame'ē ke Siā ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta.

Amō jurujar katu ehe rahā, a'e huxī ym te ta" aja Tupā pandu. Aja amō mupinim. (Kirisutu riki ame'ē ita katu te ame'ēja saka. "Siā" aja pandu

rahā: "Ywa pe har Jerusarē ok ta ke" aja mujekwa.)

⁷ Jetehar te. Pejurujar katu ehe ame'ē ta ke pehē. A'erehe ame'ē ita riki katu te aja pekwa katu. Jurujar ym ehe ame'ē ta amō koty ukwaha. Kuja ta:

"Ita ok mujāha pandu: 'Kome'ē ita jaxer. Japutar ym' aja riki.

Anī. Ame'ē ke ita ok pyter ke amō mupu'am. Katu te ame'ē ita ke" aja amō mu'am. (Kirisutu riki ame'ē ita ame'ēja saka.)

⁸ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī: "Kome'ē ita rehe amō ta tukwa tukwa ta. Ita rehe amō ta tukwa, a'erehe u'ar ta" aja panduha ihī tī.

Tupā je'ēha rehe a'eta jurujar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupā putar. (Aja rahā, Kirisutu ke a'eta putar ym. Jurujar ym rahā, u'ar u'ar, aja saka. Aja rahā, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

⁹ Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē pe Tupā pandu:

—Ihē koty pejur. Ihēma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehē tī. Je-suma'e ke. Awa ta katu te ame'ē ta ke pehē tī. Ixotyhar ta ke pehē tī. Aja rahā, Tupā ma'ema'eha katu te ame'ē rehe har pepandu katu ta me'ē te'e. Pe, pytuniha aja me'ē pe pexo rahā, a'e pandu:

—Ihēma'e weraha pe pejur. Hendy hū. Katu te riki — aja pehē pe.

(Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ngi pehē ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixotyhar ta ke pehē apo 'y.)

¹⁰ Yman ixotyhar ta ke aja ym pehē. Apo Tupā kotyhar ta ke pehē 'y. Awa ta rehe Tupā pyrara usak, ame'ē ke yman pekwa ym. Apo pehē rehe a'e pyrara usak ame'ē ta ke pehē 'y.

Tupāma'e miasu ta riki pehē, a'erehe katu pexoha aja pexo

¹¹ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pehē riki kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ym pehē. (Ywa pe har ta ke pehē, aja pexo.) A'erehe kome'ē ywy keruhū pe pesak te'e pexo ame'ē ta ke pehē. A'erehe pehē pe ihē apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo

'y. Ame'ë mokõi pekwaha namõ pexo rahã, katu ym. ¹² Tupã rehe hendu ym ame'ë ta namõ pexo rahã, mã peja pexo katu. Pe, pehë rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ — aja Tupã rehe hendu ym ame'ë ta pandu naĩ.

Aja pandu naĩ. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak rahã, a'eta pandu ta:

—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja Tupã pe a'eta pandu ta.

¹³ Kome'ë ywy pe kapitã keruhũ ta ixo. Upa ame'ë ta rehe pehendu katu. Jandema'e sawa'e te aja pehë tĩ. Sehar kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. A'e riki kome'ë ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ëha te reko. ¹⁴ Kapitã ta rehe pehendu katu tĩ. A'eta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Katu ym ma'ema'e, ame'ë ta ke a'eta mahy ta, aja rahã ma'e ym ta. A'erehe kapitã ta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kapitã ta pandu tĩ:

—Pehë katu — aja pandu ta.

¹⁵ Kuja Tupã putar katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, ka'u te'e ame'ë ta je'ëha ke pemukiman ta a'eta ngi. Ukwa ym ame'ë ta pandu. “Jesu kotyhar ta katu ym” aja naĩ. Anĩ. Katu pexoha rahã, ame'ë je'ëha ke pemukiman ta a'eta ngi. ¹⁶ Pehë peputar, aja pexo katu. Anĩ. Kuja ym pepandu:

—Japutar ame'ë ke jama'e katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym pepandu.

Aja ym pexo. Tupãma'e miasu ta riki pehë. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e katu. ¹⁷ Upa awa ta rehe pehendu katu. Pehë mu ta rehe pehë pepy'a katu tĩ. A'eta riki Tupã rehe jurujar katu, a'erehe pehë mu ta riki. Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. Hom ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. (Sesa a'e.)

Kirisutu ke amõ ta mupyrara, ame'ëja pehë ke tĩ

¹⁸ Miasu ta! Pehë pe ihë apandu apo. Pehë jar rehe pehendu katu. Pehë peje'ë ym te ipe. Aja pehë jar katu ame'ë ta rehe pehë nixói te. A'e riki huru katu ame'ë ke

tĩ. Hãtã je'ë ame'ë ta rehe aja tĩ. Pehë peje'ë ym te ipe tĩ. Pehendu katu ehe tĩ. ¹⁹ Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehë jar pehë ke te'e pirok. Aja rahã, pehë py'ahu te'e pehendu. Aja Tupã putar, aja pekwaha namõ pepyraraha ke pehë py'ahu te'e pehendu. A'erehe: “Pehë katu” aja Tupã pandu ta.

²⁰ Katu ym ame'ë ke pema'ema'e, a'erehe pehë ke pehë jar pirok. Ame'ë ke rehe pehë py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: “Pehë riki katu” aja Tupã pandu ym ta. Pe, katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe rahã, pehë ke pehë jar pirok. Ame'ë ke rehe pehë py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: “Pehë katu” aja Tupã pandu ta.

²¹ Pehë ke Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehë aja amõ ta ukwa rahã, pehë ke A'eta mupyrara ta. Kirisutu aja pehë ke tĩ. Pehë ruhãha muhepyha ke rehe a'e manõ rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Aja rahã, a'e aja pehë ke tĩ. Mupyrara ta pehë ke tĩ. ²² Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e pandu ym te tĩ. Ingi te'e panduha hendu ym te awa. ²³ Amõ ta je'ë hãtã tã hũ ipe rahã, aja hãtã Kirisutu mujywyr ym a'eta pe. A'e ke amõ ta mupyrara rahã: “Pehë ke Tupã mupyrara ta” aja ym mupyrara ame'ë ta pe a'e pandu tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã riki usak katu ta ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta ke Tupã riki mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e riki katu te ame'ë ke a'e. ²⁴ Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu pyrara hũ u'am. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu ame'ë ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupãha rape rehe jande ke a'e mukatu.

²⁵ Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka pehë tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja ym pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty pejywyr peho, ame'ëja saka. Pehë rehe a'e usak usak katu ixo tĩ. A'e riki pehë ngi pehë ruwajan ke mujan mondo, ame'ëja saka tĩ. (A'erehe pehë rehe a'e riki usak usak katu ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja a'e.)

3

Ok wyr pe har ta rehe har

1-2 Ixawa'e katu ame'ë ta! Pehë pe ihë apandu ta apo 'y! Pehë sawa'e ta rehe pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amõ ta Tupã je'ëha rehe hendu ym my? A'eta rehe pehendu katu rĩ. Aja rahã, katu pexoha rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemuruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe a'eta jurujar katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak. Katu te ame'ë ke. Tupã rehe pehë py'a ke pemoĩ moĩ katu, ame'ë ke a'eta ukwa ta. A'erehe pepandu ym ha rupi Tupã rehe a'eta jurujar katu ta.

3 Pehë rehe ma'e katuha ke pemoĩ ym pehë juehe. Pehë'a pororok hũ ame'ë namõ pewata ym. Pu'yr ke heta hũ ame'ë namõ pewata ym tĩ. Pehëma'e mundeha katu te ame'ë ke namõ jõ pewata ym. Ame'ë ta riki pehë ke mukatukwer ym ta.

4 Kuja katu tiki. Pehë py'a katu, aja rahã, katuha ke pemoĩ, ame'ëja saka. Ipy'a ke pitu te'e rahã, katu te, aja Tupã ukwa. Ame'ë kũjã katuha ke jaxer ym ta. Hury katu rahã, katu te, aja Tupã ukwa tĩ. Ame'ë kũjã katuha ke jaxer ym ta tĩ. 5 Aja yman kũjã ta ixo tĩ. Aja ma'e katuha ke a'eta moĩ, ame'ëja saka. A'eta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ë ta ke. Tupã pandu katu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu tĩ. Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta rehe aja te'eha a'eta hendu katu. 6 Aja Sar tĩ. Amarã rehe a'e hendu katu, ixawa'e rehe. Kuja a'e pandu ipe: "Ihëma'e kapitã ke nde" aja ixawa'e pe. Pehë sawa'e ngi pekyje ym rahã, katu pexoha rahã: "Sar membyr ta ke" aja pehë pe amõ ta pandu ta tĩ. (A'erehe Sar aja pehë tĩ. Pehë sawa'e ta rehe pehendu katu tĩ.)

7 Hakehar katu ame'ë ta! Pehë pe ihë apandu tĩ! Pehë rakehar ta namõ pexo rahã, pekwa katuha namõ pexo katu. A'eta pyrãtãha pehë wyr koty te we, aja pekwa katu ta me'ë te'e. A'erehe a'eta pe hãtã ym peje'ë. Pehë aja a'eta pe uhãha ke Tupã me'ë ta tĩ. Hãtã ym peje'ë pehë jupe. Aja rahã, Tupã namõ pepandu pandu rahã, pehë rehe Tupã hendu katu ta. Pehë pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

Katu ame'ë ke ma'e tipe, pe, a'e ke amõ ta mupyrara

8 Ihë apandu, aja apandu ta tĩ. Pesarahã! Peteĩhar aja upa pekwa pekwa pexo. Pyai ame'ë ta ke peteĩhar aja pemuhury peho. Jurujar katu ame'ë ta riki pehë mu aja. A'eta namõ pehë pepy'a katu pehë juehe pexo. Pehë rury pehë juehe pexo tĩ. "Jande katu te ame'ë ta ke jande" aja ym pepandu pehë jupe tĩ. 9 Pehë pe jaxer ai ame'ë ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ëja pemujywyr ym a'eta pe tĩ. Pehë rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ëja a'eta pe pemujywyr ym tĩ. Kuja katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mã peja pehë rehe Tupã usak katu — aja juru ai ame'ë ta pe pepandu.

Aja pehë pe Tupã pandu katu tĩ. Pehë ke a'e muhã katu rahã, pehë pe a'e pandu katu:

—Pehë rehe ihë asak katu ta — aja pehë pe.

A'erehe aja juru ai ame'ë ta pe pepandu tĩ. 10 Aja juja katu te Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Yman rahã pete'e amõ ixo tar katu rahã, mã peja amõ ta rehe juru ai ym.

Mã peja te'e ma'e nde erepandu ame'ë ke emukanim nengi.

Hury katuha namõ ixo tar katu rahã, mã peja amõ ta rehe juru ai ym tĩ.

11 Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar. Pe, katu ame'ë ke ema'ema'e.

Mã peja amõ ta namõ nde rury katu nde juehe nde erexo. Aja mã peja exo katu.

12 Katu te ame'ë ta rehe har jandema'e sawa'e te ukwa katu.

Inamõ a'eta pandu pandu rahã, aja te'eha Tupã hendu katu a'eta rehe.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta rehe a'e parahy riki." Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

13 Katu te ame'ë ke pema'ema'e rahã, awa pehë ke mahy ta my? Mahy ym ta awa. 14 Anĩ. Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, mã pehë rury katu pexo. A'eta ngi pekyje ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã riki pandu ta: "Pehë katu" aja. 15 Kirisutu rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. "Jandema'e sawa'e te" aja pehë py'a pe Kirisutu rehe

har pekwa pekwa pexo. Tupã rehe pejuru-jar katu. Ame'ë rehe har pehë pe amõ ta pandu rahã, pahar pemujekwa katu. Aja te'eha pehë. ¹⁶ Pehë pe pandu ame'ë ta pe pepandu rahã, wewe katu pepandu. Tupã rehe pehë pepy'a katu, ajaha namõ a'eta pe pepandu. Katu ame'ë ke pema'ema'e ame'ë ke pekwa. Aja pexo rahã, pehë rehe amõ ta juru ai. Pejumupyai ym ehe. Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe katu ame'ë ke pema'ema'e. Ame'ë rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ë ta ke Tupã muhuxĩ ta. Te'e ame'ë ke pandu, a'erehe Tupã muhuxĩ ta. ¹⁷ Katu ym ame'ë ke pema'ema'e. Pe, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja katu ym ame'ë ke pema'ema'e rahã, katu ym tiki. Kuja katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e tipe rahã, pehë ke amõ ta mupyrara. Aja Tupã putar rahã, katu tiki.

¹⁸ Aja Kirisutu tĩ. Sawa'e katu te ame'ë ke a'e. Pe, a'e ke amõ ta jukwa. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, uhã te hũ ame'ë ke a'e. Ma'erehe manõ my? Kuja. Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ë muhepyha ke rehe Kirisutu manõ. Peteĩhar a'e manõ. Sawa'e katu te ame'ë ke manõ. Aja rahã, sawa'e ta katu ym ame'ë ta manõ ym ta me'ë te'e. Kirisutu manõ, a'erehe Tupã koty pehë ke a'e muhyk raho, ame'ëja saka.

¹⁹ Kirisutu'ã pandu oho. Awa'ã ta pe pandu oho. Ame'ë awa'ã ta kyndaha pe ixo, ame'ëja saka. ²⁰ A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke. A'eta rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak, ame'ë rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Jarusu keruhũ Noe mujã ixo rahã, a'e harõ hũ ixo tipe. Anĩ. Muruwak ym. Kuja jõ katu uhem. Jarusu keruhũ pe heta ym te awa ta ixo. Kuja jõ, awa po wajar mahapyr hetaha. A'eta jõ y ngi uhem. Y jukwa ym. ²¹ Noe ta y ngi uhem, ame'ëja saka, a'erehe ame'ë riki apo mujahuk ame'ëja saka tĩ. Awa ki'aha ke kutuk, a'erehe my? Anĩ. Awa py'a ke Tupã juhyk, a'erehe ame'ë pandu: "Ihë py'a juhyk aja ihë axo" aja. Pandu tĩ: "Tapijar te'e we nde rehe ihë apy'a katu" aja Tupã pe pandu. A'erehe ame'ë ke Tupã muhã katu. Manõha ngi Jesu Kirisutu kwera katu uhem. A'erehe pehë ke Tupã muhã katu. Pehë ke amõ mujahuk, pe, y

ngi pehem rahã, Kirisutu aja manõha ngi pekwera katu pehem tĩ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe pehë ke Tupã muhã katu. ²² A'e riki ywa pe oho. Pe, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja upa ngã ukwa katu.) Upa Tupã je'ëha rahoha tama'e kapitã keruhũ a'e. Ywa pe kapitã ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke Jesu tĩ.

4

Pexoha pyahu aja pexo apo 'y

¹ Kome'ë ywy keruhũ pe Kirisutu ixo rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Arahã ipy'ahu te'e hendu. Aja rahã, a'e aja pehë py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. Pehë ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehë py'ahu te'e pehendu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e, ame'ë ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Apo a'e ke awa ta katu ym ame'ë ta mupyrara ym te ta tĩ. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tĩ. Pehë py'ahu te'e pehendu tĩ. ² Apo har kupe koty Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e katu. Kome'ë ywy pe pexo rahã, a'e putar ame'ë ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke peputar ame'ë ke pema'ema'e ym pexo.

³ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta putar katu. Yman ame'ë ta aja pema'ema'e hũ pexo tĩ. Kuja pexo. Peka'u te'e pexo. Kawĩ ngi peka'u hũ pexo tĩ. Amõ kũjã ta rehe peka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e ta rehe peka'u te'e tĩ. Awa mi'u matyriha ke jõ peputar tĩ. Katu ym aja. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke pe'u tar katu. Aja rahã: "Jande janepyrãtã" aja pepandu. Katu ym aja. Ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwa jupe. Ame'ë rehe pehë py'a pemoĩ moĩ tĩ. Katu ym te ame'ë. ⁴ Upa aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ixo rĩ. Ka'u te'e hũ ixo rĩ. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe a'eta jupandu:

—Mã! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehë rehe a'eta juru ai. ⁵ Pe, myja kome'ë ywy keruhũ pe a'eta ixo my, ame'ë ke Tupã pe a'eta mujekwa ta. Apo ixo ame'ë ta ke Tupã riki mupyrara ta. Manõ ame'ë ta ke a'e mukwera katu ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tĩ. Ame'ë rehe a'e harõ ixo. ⁶ Manõ ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu.

Yman se pewe ixo rahã, myrandu katu ke amõ ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa amõ ta aja a'eta manõ tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe amõ ta aja a'eta manõ tĩ. Ame'ẽ ta'ã pewe ixo rĩ. Tupã uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja ame'ẽ ta'ã tĩ. Uhã tĩ. (A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.)

Ma'e ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ ke namõ pema'e katu

⁷ Kome'ẽ 'ar rehe angaha uhyk Tate. Pahar peparahy ym pexo. Pekwa katuha namõ pexo katu. Aja rahã, Tupã namõ pepandu pandu katu ta. ⁸ Kuja rahã, i'ar koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hũ pehẽ juehe pexo. Aja rahã, pehẽ pe mãte hũ ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemujywywyr katu ta. ⁹ Pehẽ rok pe amõ ta ke pemupyta katu. Pehẽ rok wyr pe har ta je'ẽ je'ẽ ym ha namõ pemupyta katu. ¹⁰ Pehẽ pe pame katu te amõ amõ ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ. A'e muwyr ame'ẽ ke pemuhãi katu. Pekyty'ỹ ym amõ ta rehe. Aja amõ ta ke pemuhury katu. ¹¹ Ma'e ke amõ pandu pandu rahã, mã peja Tupã je'ẽha ke pandu pandu. Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr, ame'ẽ namõ mã peja ma'ema'e katu. Aja rahã, upa katu te katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupã pe pandu ta:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe aja me'ẽ Tupã pe pandu ta.

A'e riki katu te me'ẽ ke a'e.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ẽ riki: "A'e tỹ.")

Kirisutu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara

¹² Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Pejurujar katuha ke amõ ta mukanim tar katu, a'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. "Jande ke mupyrara ym ta awa" aja ym pekwa pekwa pexo. (Pehẽ pejurujar katuha ke jetehar te my. Ame'ẽ ke manga.) A'erehe pepyraraha ngi pemukahem ym.

¹³ Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ. Aja pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Aja rahã, pehẽ rury pexo. Aja rahã, Kirisutu

pyrãtãha ke Tupã mujesak rahã, pehẽ rury katu te ta.

¹⁴ Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ rehe amõ ta juru ai. Anĩ. Pehẽ rury katu pexo rĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ rehe amõ ta juru ai rahã, Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, aja pekwa. Tupã ngi a'e uwyr. Pehẽ ke muhury katu uwyr.

¹⁵ Pepyrara hũ pexo. Amõ ke pehẽ pejukwa, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõma'e ke pemukanim, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'e, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõ ta ixoha ke pemujaxer a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki.

¹⁶ Kuja katu. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, pehẽ ruxĩ ym ingi. "Kirisutu kotyhar ta ke jande" aja pepandu. A'erehe Tupã pe pepandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja.

¹⁷ Awa ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta. (Aja rahã, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahã, myrandu katu rehe jurujar ym ame'ẽ ta rehe mãte hũ pyraraha ke ihĩ ta. Myrandu katu ke Tupã muwyr, ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe mupyrara ta. ¹⁸ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

"Awa ta katu te ame'ẽ rehe pyraraha uhyk. A'engi ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe myja ta my? Marã ka ym a'eta ke muhãha.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta rehe myja ta my tĩ? Marã ka ym a'eta ke muhãha tĩ."

¹⁹ A'erehe amõ ta pyrara hũ ixo. Tupã putar, a'erehe pyrara hũ ixo. Aja se ixo rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu rĩ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke mujekwa. A'e riki kome'ẽ ywywyr keruhũ mujã ame'ẽ ke

a'e. A'e pandu katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu tĩ. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

5

Tupã kotyhar ta rehe har

¹ Pehẽ namõ tamũi ta ixo. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ta ke a'eta. A'eta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ Petu. Ihẽ tamũi tĩ. Jurujar katu ame'ẽ tama'e kapitã ke ihẽ tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ rahã, ihẽ asak te'e ehe. Yman rahã, a'e ke Tupã mujesak rahã, inamõ ihẽ axo ta tĩ. Ko tamũi ta pe ihẽ apandu. ² Arapuharan ta rehe usakiha ta usak usak katu ixo. Aja Tupã kotyhar ta rehe pehẽ tĩ. Ixotyhar ta ke pehẽ koty Tupã muwyr, ame'ẽja saka. "Jasak tar ym" aja ym pepandu. Anĩ. Tupã putar, aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo. Pehẽ atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk ta, a'erehe ame'ẽ parakyha ke pema'ema'e, aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pemuhury tar katu, a'erehe pesak tar katu pexo, aja rahã, katu tiki. ³ Pehẽ koty Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, pehẽ aja a'eta tĩ. Katu a'eta ixoha tĩ. ⁴ Pe, usakiha keruhũ uwyr rahã, iãkã rehe har katu te ame'ẽ ke ame'ẽja saka pehẽ pe a'e me'ẽ ta. Ame'ẽ katu te ha kanim ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha keruhũ a'e.)

⁵ Sawa'e wan ame'ẽ ta! Pehẽ pe ihẽ apandu. Tamũi ta rehe pehendu katu. "Katu te ame'ẽ ke jande" aja pehẽ pekwa pekwa ym pexo. Pe, pehẽ mu ta namõ pema'ema'e katu pehẽ juehe pexo. Jete. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduhda ihĩ: " 'Katu te ihẽ' aja ukwa jupe ame'ẽ ke Tupã putar ym.

Pe: 'Katu te ihẽ' aja ym ukwa ukwa ixo, ame'ẽ rehe a'e ipy'a katu." Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

⁶ A'erehe: "Katu te jande" aja ym pekwa pekwa pexo. Aja Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e putar rahã, pehẽ rehe har a'e pandu ta:

—Pehẽ katu — aja.

⁷ Pehẽ pejumupyaiha ke upa katu te Tupã namõ pepandu. Aja rahã, pehẽ rehe pyrara a'e usak katu ta. (Pehẽ ke muhury katu ta.)

⁸ Satana, pehẽ ruwajan, a'e riki jangwate ahem hũ ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) U'u ta, ame'ẽ ke a'e kekar kekar ixo, ame'ẽja saka ixo. (Aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu.) A'erehe pepyhyĩ ym, aja pexo katu. Pema'ã ma'ã katu pexo, aja pexo katu tĩ. ⁹ Pejan ym ingi. Pete'e ta pepu'am pe'am, aja pexo. (Aja rahã pejurujar katuha ke pehijar ym ta.) Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Pehẽ jõ ym, aja pekwa. Aja upa amõ Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Aja pekwa katu. ¹⁰ Pepyraraha upa rahã, pehẽ ke Tupã muhury katu ta. Mukatu ta. Pehẽ pe pyrãtãha ke a'e muwyr ta tĩ. Aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. A'e riki awa ta rehe ipy'a katu te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ihẽ renda pe ihẽ namõ aja te'e ta pexo — aja pehẽ pe pandu.

¹¹ A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo. Amen. Ame'ẽ: "A'e tỹ" aja.

Katuha ke Petu mondo

¹² Pehẽ pe paper pinim ta'yr mi ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke Sir mupinim a'e. Ihẽ mu ke a'e. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ihẽ mu a'e.) A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury tar katu. A'erehe kome'ẽ paper pinim ihẽ amondo axo. Tupã namõ pexo ta kũ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu katu. Mã peja Tupã rehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

¹³ Mambiro ok ta pe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Yman a'ep pe har ta pe Tupã pandu tĩ.

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Ihẽma'e wan ta pehẽ — aja ngã pe.

A'eta riki pehẽ pe katuha ke mondo ixo. Mak mondo ixo a'e tĩ. Ihẽ ra'yr aja a'e. ¹⁴ Pehẽ ruryha namõ pehẽ po pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngi.

Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Mã peja upa
pehẽ py'a ke Tupã muhury katu.
Upa.

Petu mupinim me'ē ke Mokōihar ke

Petu kome'ē paper ke mupinim. Mokōihar ke. A'e ke amō ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ē paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahā, amō ta uwyr ta. Ame'ē ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran ke a'eta tī. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: “Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rī” aja Petu mupinim.

¹ Ihē Simā Petu. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. A'e pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihē pe.

Ame'ē apandu pandu ame'ē ke ihē.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ē ke a'e. Jande ke a'e muhā katu. Jandema'e Tupā a'e tī. A'e riki katu te ame'ē ke, a'erehe jande aja pejurujar katu ehe tī. Katu te me'ē ke ame'ē. Pejurujar katuha ke Tupā me'ē pehē pe, ame'ēja saka.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Pehē riki pejurujar katu ame'ē ta ke pehē.

² Tupā rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tī. Pekwa katu tī. A'erehe mā peja amō we pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja amō amō we pehē py'a ke a'eta muhury katu tī.

Pexoha katu aja pexo

³ Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohī. Ame'ē namō Tupā aja katu te jande tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar jaxo. Aja rahā, a'e aja jaxo katu tī. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ē ke jō jama'ema'e katu jaxo tī. A'e riki jande pe pandu:

—Ihē axo ame'ē pe pexo ta tī. Wera hū ame'ē pe pexo ta tī. Ihēma'e katu te ha ke pekwa ta tī — aja Tupā pandu.

⁴ Aja ame'ē jande pe a'e pandu katu. Katu te hū ame'ē pandu katuha ke. “Ihē axo

ame'ē pe pexo ta tī” aja jande pe Tupā pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupā riki katu te aja jaxo ta tī. ⁵ A'erehe mā peja amō we pehēma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupā rehe pejurujar katu. A'engi amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tī. Mā peja katu ame'ē ke pema'ema'e. A'engi amō we tī. Mā peja Tupā rehe har pekwa katu te we pexo. ⁶ A'engi amō we tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ē ke mā peja pema'e ym pexo. A'engi amō we tī. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu. A'engi amō we tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupā pe, aja mā peja pexo tī. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.) ⁷ A'engi amō we tī. Mā peja pehē mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amō we tī. Mā peja upa amō ta rehe pepy'a katu tī. ⁸ Upa katu te aja rahā, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahā, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rī. Aja rahā amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta tī. Ame'ē ke peputar katu te we pexo tī. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁹ Upa aja ym rahā, kuja kotete ma'e usak-ihā, ame'ēja saka. Eha ym te ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym amō we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupā juhyk. Ame'ē ke harái tī. (A'erehe upa apandu ramō ame'ē ta ke a'e ma'ema'e ym.)

¹⁰ Ihē mu ta! Apandu ramō, aja pexo. Amō we tī. Tupā pandu pehē pe:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē ke ihē kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupā.

Ame'ē ke pekwa katu. Mā peja ame'ē ke pehē py'a pe pemupyta katu te hū. Aja rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym te ta.

¹¹ Aja rahā, Tupā pandu ta:

—Pehē katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namō pexo katu ta. Aja te'e ta pexo kŷ — aja Tupā pehē pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhã katu.

¹² Ihẽ amupinim ramõ ame'ẽ ke pehẽ pe aja te'eha ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, peharái ym ta. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke pekwa katu 'y. Jetehar te ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu te. Pehijar ym ta. Pehẽ pe ihẽ amujekwa we ta rĩ. ¹³ Ko te'e ihẽ axo rahã, ihẽ amupinim ramõ, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amujekwa ta. Aja rahã, pekwa pekwa katu ta pexo. Aja rahã, katu tiki, aja ihẽ akwa. ¹⁴ Yman atu ym rahã, ihẽ amanõ ta, aja ihẽ akwa. Ame'ẽ ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihẽ pe. ¹⁵ A'erehe upa ma'e ke ihẽ ama'ema'e katu ta. Ihẽ amupinim hũ ta. Aja rahã, ihẽ amanõ rahã, ihẽ raikwer koty aja te'e ta pekwa pekwa katu pexo tĩ. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihẽ nixói rahã, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

¹⁶ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr ta, aja jamujekwa pehẽ pe. Pyrãtãha namõ jywyr ta, aja jamujekwa. Aja jamujekwa rahã, jande atu jande py'a pe jakwa ame'ẽ ke japandu my? Anĩ. Aja ym. A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasak. (A'erehe a'e jywyr ta tĩ, aja jakwa katu.) ¹⁷ Katu ehe har Tupã, jande pái keruhũ pandu rahã, a'ep jaxo tĩ. Ywa pe har weraha muwyr ehe rahã, aja tĩ. A'ep jaxo tĩ. Arahã, ywa pe har weraha katu te ame'ẽ ngi je'ẽha muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja pandu.

¹⁸ Ywy'ã keruhũ katu te ame'ẽ ke pe in-amõ jaxo rahã, ywa ngi ame'ẽ je'ẽha uwyr ame'ẽ ke rehe jande atu jahendu. (Arahã ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak jande pe.)

¹⁹ Pe, myrandu ke ymanihar Tupã je'ẽha pandu, ame'ẽ ta pandu pandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke aja jakwa katu te tĩ. Ame'ẽ rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ẽ riki araparín aja saka. Pytuniha ke muwera katu, ame'ẽja saka. Aja te'e xu'em oho. (Aja rahã, Tupã rehe har mujekwa we.) Pe, pytuniwe te jahy rata a'ejõhar wera

katu. Pesak ehe. (Ame'ẽ riki Jesu Kirisutu, aja saka.) Pehẽ pe wera katu, ame'ẽja saka. (Aja rahã, upa katu te juehe har Kirisutu mujekwa pehẽ pe.) ²⁰ Amõ we tĩ. Kuja pekwa pekwa katu pexo. Tupã je'ẽha rehe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Ame'ẽ ke awa ke te'e mujekwa ym. Amõ pandu ym rahã, marã ka ym mujekwaha. (Tupã'ã mujekwa ta me'ẽ te'e.) ²¹ Pesarahã! Myrandu ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu rahã, a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu pandu. Anĩ. Aja ym. A'eta pe Tupã'ã mujekwa. Myrandu ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ke a'eta pandu pandu rahã, a'eta pe Tupã'ã mujekwa katu.

2

Mu'eharan ta rehe har (Jun 1.3-16)

¹ Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo rahã, amõ ta ixo tĩ. A'eta Tupã je'ẽha ke te'e pandu pandu. Apo aja pehẽ namõ mu'eharan ta mu'e mu'e ta tĩ. Te'e a'eta mu'e ta. A'erehe amõ koty koty amõ ta ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e te muhã katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhã ym — aja mu'eharan ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahã, pahar a'eta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. ² Te'e a'eta mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e ta tĩ. A'erehe amõ ta juru ai ta. Jetehar rehe hendu katu ame'ẽ ta rehe juru ai ta. ³ Mu'eharan ta ima'ehũ tar katu. Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ẽ ke a'eta pandu pandu ta pehẽ pe. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk hũ ta. A'eta ke mupyrara ame'ẽ ke yman pete'e harõ uĩ. (Tupã a'e.) A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor ta.

⁴ Jete. A'eta ke jukwa ta. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'eta. Pyraraha ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor 'y. A'ep pytun ame'ẽ pe ixo. Ita tupaham pe pukwar aja ixo. Aja a'eta harõ u'am. Ngã ke Tupã mupyrara hũ ta. Ame'ẽ angaha ke rehe

a'eta harō u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja jakwa katu.)

⁵ Amō we tī. Yman kome'ē ywy keruhū ke y keruhū pe Tupā upa mukanim. Arahā kome'ē ywy keruhū pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ke y keruhū pe Tupā upa jukwa. (Aja mu'eharan ta tī. Tupā jukwa ta tī.) Yman kuja jō manō ym. Noe a'e. Amō awa po wajar mokōi hetaha ta manō ym tī. (A'erehe ixotyhar ta ke a'e muhem katu. Ame'ē ke Tupā ukwa katu aja mujekwa katu.) “Tupā katu te ame'ē ke a'e. Pehendu katu ehe” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Noe pandu pandu tipe.

⁶ Amō we tī. “Sondo ok ta pe har ta katu ym te” aja Tupā pandu. “Ngomo ok ta pe har ta katu ym te tī” aja a'e pandu tī. Pe, ame'ē mokōi ok ta pe har ta ke tata pe Tupā mumba. Aja rahā ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mumba ta tī, aja amō ta ukwa ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta jukwa ta tī. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupā mupyrara ta tī, aja a'eta ukwa ta me'ē te'e.)

⁷ Ame'ē ok ta ngi Ro ke Tupā muhem. Ro riki sawa'e katu ame'ē ke a'e. Sawa'e jaxer ame'ē ta katu ym ame'ē ke ma'ema'e hū. Ame'ē ke rehe Ro usak rahā, a'e pyai te hū. ⁸ Ame'ē ta namō Ro ixo rahā, ma'e jaxer ame'ē ma'eha ke rehe a'e usak usak. Ngā juru ai ha rehe hendu tī. Wera rahā pame katu te aja a'e usak usak tī. Hendu tī. A'erehe a'e pyai te hū. A'e sawa'e katu ame'ē ke a'e. ⁹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ē ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta, ame'ē ke a'e ukwa katu tī.) Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī. Ame'ē ke a'e ukwa katu tī. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara ta tī.) Yman atu rahā, upa ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha rehe a'e harō uī. Mupyraraha weraha angaha ke rehe Tupā harō uī. ¹⁰ Jete! Ma'e ka'u te'eha ke amō ta putar hū. Ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. Kome'ē ywy keruhū pe kapitā keruhū ke Tupā mu'am. A'e je'ēha rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta tī.

Mu'eharan ta riki amō ta ngi kyje ym. “Katu te jande” aja a'eta juehe har ukwa jupe naī. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta rehe har: “Ame'ē ta katu te” aja a'eta pandu ym te. Anī. Juru ai riki. ¹¹ Pesarahā! Mu'eharan ta 'ar koty te we Tupā je'ēha rahoha tama'e pyrātāha. Pe, a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ē ta rehe juru ai ym riki. Ājā tama'e kapitā rehe juru ai ym. Ame'ē rehe jandema'e sawa'e te ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta anī. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)

¹² So'o ka'a rupi ixo ame'ē ra'yr ke u'ar. Pe, ame'ē ke amō ta pyhyk. Pe, jukwa. Mu'eharan ta riki ame'ēja saka. Ipy'a pe te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'eta ma'ema'e ixo tī. So'o aja ma'e ke ukwa ym aja te'e a'eta ixo. Ame'ē rehe a'eta juru ai. So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupā jukwa ta tī.

¹³ Amō ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ē ke wera rahā riki a'eta ma'ema'e. Huxī ym riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu manō ame'ē ke pekwa pekwa peī rahā, ma'e ke pe'u. Pehē namō mu'eharan ta u'u rahā, a'eta ngi amō ta huxī. A'eta katu ym. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha namō a'eta ixo rī. Ipy'a juhyk aja ym ixo.

¹⁴ Kūjā ta ka'u te'e ame'ē ta rehe a'eta usak tar katu jō. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ē ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e tī. Tamatarer pyhyk hū ame'ē ke rehe jō mu'eharan ta ukwa ukwa ixo. Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta. ¹⁵ Pe, katu te ame'ē ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ēja saka a'eta ixo. (Aja rahā, jetehar te ke a'eta ukwa, ame'ē ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraā Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ē ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tī. Tamatarer rehe ipy'a ke Maraā moī, a'erehe ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. (Ame'ē ta aja mu'eharan ta tī.) ¹⁶ Pe, amō pandu Maraā pe:

—Mā peja katu ym ame'ē ke ema'e ym —
aja pandu ipe.

Aja me'ë riki jumen pandu ipe. Awa aja jumen pandu ipe. Pe, Maraã ka'u te'eha ke a'e muhijar. Maraã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (Aja mu'eharan ta tĩ. Ame'ë ta ka'u te'eha ke Tupã jō riki muhijar ta tĩ, aja jakwa katu.)

¹⁷ Mu'eharan ta riki ywykwar upa te'e y typa ame'ëja saka. (Aja rahã jaxer ame'ë ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takãxĩha ke amō koty koty ywytu peju raho, ame'ëja saka riki mu'eharan ta tĩ. (Aja rahã, pahar amō koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.) Pytun te hũ ame'ë renda ke Tupã mukatu. A'ep a'eta ke Tupã ombor ta indo.

¹⁸ “Katu te jande” aja me'ë upa mu'eharan ta pandu pandu naĩ. Ka'u te'eha rupi te'e a'eta pandu pandu tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amō ta hijar Tate. Ame'ë ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ë ta ke mu'eharan ta muka'u te'e tĩ. Aja ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe mujywyr ta mondo, ame'ëja saka.

¹⁹ “Peputar ame'ë ke pema'ema'e katu” aja mu'eharan ta pandu naĩ. Anĩ. A'eta te'e marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. Pesarahã! Katu ym ame'ë ke amō ma'ema'e. Ame'ë ke marã ka ym hijariha rahã, ame'ë riki aja te'e ta ixo. Katu ym aja.

²⁰ Ma'e katu ym ame'ë ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'ema'e hũ. Ame'ë ke amō ta hijar katu. Jesu riki jande muhãha. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. A'engi ame'ë pe a'eta jywyр tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jywyр tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja rahã, ixo py 'ar koty te we katu ym ha aja a'eta ixo. ²¹ Aja rahã kuja katu ta tipe. Myja rahã, amō pe Tupã pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe — aja Tupã pandu my.

Ame'ë ukwa ym rahã, katu ta tipe. Ame'ë ukwa rahã, pe, panduha katu te ame'ë ke hijar rahã, ame'ë riki i'ar koty te we jaxeriha. Panduha katu te ame'ë ke amō pandu ipe, ame'ë ke hijar rahã, i'ar koty te we jaxeriha. ²² A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e ukwa katu ame'ë ke

paper rehe mupinim. Ame'ë riki jete har te ke aja mujekwa. Kuja mupinim:

“Jawar we'en rahã, ame'ë pe te'e a'e jywyр u'u indo.”

Kuja amō we tĩ:

“Kure ke y pe amō mujahuk rahã, pahar tu'um ame'ë pe kure jere jahuk oho” aja amō mupinim.

Aja rahã, jaxeriha rehe jywyр oho, aja mujekwa. (Ame'ëja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe har ukwa katuha ke hijar rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jywyр. Katu ym te riki.)

3

Jandema'e sawa'e te jywyр ta

¹ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Ko mokōihar paper rehe ihë amupinim aĩ. Mã peja pehë py'a pe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo. Aja mokōihar paper rehe ihë amupinim. Aja rahã, peharái ym ta pexo. ² Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu. Katu te ame'ë ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ë ke mã peja pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo ame'ë ta pe je'ëha ke jandema'e sawa'e te mujekwa. Ame'ë je'ëha ke pehë pe Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo tĩ. Jesu riki jande muhãha ke. ³ Kuja pekwa pekwa py pexo. 'Ar rehe angaha uhyk Tate rahã, amō sawa'e ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namō a'eta ixo ta. Pehë rehe a'eta puka puka hũ ta. Ahem hũ ta tĩ. ⁴ Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywyр ta. Aja a'e manga katu riki. Mã! My mamy? Nixói riki. (Jande ramūi ta harō hũ ixo ehe.) A'eta upa manō. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Aja te'e kome'ë ywy keruhũ ihĩ rĩ. A'erehe a'e jywyр ym ta, aja jakwa — aja a'eta pandu ta naĩ.

⁵ Kuja puka puka hũ ame'ë ta harái riki. Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupã pandu. Aja kome'ë ywy keruhũ a'e mujã. Ywa ke mujã tĩ. Y ngi kome'ë ywy uhem. Y ramūi pyter pe ihĩ. ⁶ Y pe ymanihar kome'ë ywy keruhũ ke Tupã jupyk. Upa katu te ma'e ke jukwa. Y keruhũ pe jupyk. (A'erehe Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'eha katu. Ame'ë ke puka puka hũ ame'ë ta harái.)

⁷ Apo kome'ë ywy keruhũ kohĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ë ta pehĩ tĩ. Upa ame'ë ta rehe har Tupã pandu: "Mã peja ixo rĩ." A'erehe yman pandu aja apo ixo rĩ. Anĩ. Aja te'eha ihĩ ym ta. Yman rahã, kome'ë ywy keruhũ ke tata pe Tupã mai ta. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Mai ta tĩ. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ym rahã we, pewe ixo we rĩ. Ma'e katu ym ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Pe, uwyriha anga rehe har ukwa ym rahã, mupyraraha renda pe mondo ta tĩ. Aja ym rahã, kome'ë ywy keruhũ ixo rĩ. Ywa rehe ixo ame'ë ta aja tĩ. Ixo rĩ. "Mã peja ixo rĩ" aja Tupã pandu. (A'erehe Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu.)

⁸ Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ. Pehẽ riki apy'a katu ame'ë ta ke pehẽ tĩ. Kuja peharái ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupã pe anĩ.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha oho rahã, ame'ë riki peteĩ weraha aha oho, aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Peteĩ weraha aha oho rahã, ame'ë riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

⁹ A'e pandu katu ame'ë ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kÿ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kÿ. Pesarahã! Mupyraraha renda pe amõ oho ta, ame'ë ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã hijar, ame'ë ke a'e putar katu. A'erehe ngã py'a ixoty muruwak, ame'ë rehe a'e harõ katu uĩ.

¹⁰ Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ë weraha angaha rehe uhyk ta kÿ. Ma'e mukanĩha uwyr, ame'ëja saka harõ ym ehe rahã, jandema'e sawa'e te uwyr ta kÿ. Arahã ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hũ ha namõ kanim ta oho. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke ukwái ta tĩ. Upa ta kanim. Kome'ë ywy keruhũ kanim ta tĩ. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ta ke kanim ta tĩ. ¹¹⁻¹² Aja ame'ë upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahã, myja me'ë pexoha katu my? Pesarahã! Katu ym ma'ema'e, ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë weraha angaha ke rehe peharõ pexo rahã, mã peja katu pexo. Aja rahã, katu tiki. Tupã rehe pehẽ py'a tapijar te'e we pemoĩ moĩ katu tĩ.

Aja rahã, katu tiki. Ame'ë weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ë weraha uhyk rahã, ywa upa ukwái ta. Upa ta kanim. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo. ¹³ "Ywa pyahu ame'ë ke ihẽ amujã ta. Ywy keruhũ pyahu ame'ë ke aja tĩ. Amujã ta tĩ" aja Tupã manga katu. A'ep katu te ame'ë ta jõ ixo ta. Mã peja ame'ë rehe jaharõ katu jaxo.

¹⁴ Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Ame'ë weraha rehe peharõ pexo rahã, Tupã ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uĩ, aja saka a'erehe mã peja pexoha katu aja pexo. Mã peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehẽ py'a a'e juhyk, aja pexo. Mã peja Tupã namõ pehẽ rury katu pehẽ pexo. ¹⁵ (A'e uwyr ym we rĩ, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.) A'e harõ we rĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ ngi har amõ ta jurujar katu ta. Aja rahã, amõ we Tupã muhã katu ta. A'erehe a'e harõ we rĩ. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehẽ pe tĩ. Ukwa katuha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ë namõ pehẽ pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ë ke a'e. ¹⁶ Kirisutu jywyr ta. Ame'ë rehe har Páu mujekwa rahã, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ë paper rehe ame'ë rehe har a'e mupinim. Amõ amõ ma'e ke a'e mupinim ame'ë ke amõ ta ukwa katu ym. Pe, ame'ë ke amõ koty muka'u te'e ame'ë ta mujekwa. Ukwa ym ame'ë ta aja tĩ. Amõ koty mujekwa tĩ. Aja amõ Tupã je'ëha rehe ihĩ, ame'ë ke amõ koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupã mupyrara ame'ë ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

¹⁷ Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Pesarahã! Amõ ta amõ koty Tupã je'ëha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhyĩ ym, aja pexo! Aja rahã, amõ koty sawa'e katu ym ame'ë ta mu'e, ame'ë koty pejumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa, ame'ë ke pehijar ym ta tĩ. ¹⁸ Jesu riki jande muhãha ke! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu. Ame'ë rehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Mã peja japandu ipe:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke.

Aja apo mā peja japandu ipe. Mā peja aja
te'e ta japandu ipe. Amen. Ame'ē riki: “A'e
tỹ” aja.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Peteñhar ke

Juā kome'ē paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondo. Amō ta amō koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ē ke Juā mukatu tar katu, a'erehe kome'ē paper ke mupinim.

Kuja Juā mujekwa. Jesu Tupā ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ē ywy keruhū pe a'e uwyr tī. Jesu rehe har amō ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ē te'e, aja Juā mupinim. Tupā rehe har ukwa rahā, aja tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ē te'e tī. Jesu kotyhar aja rahā, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī, aja Juā mujekwa.

“Imu ta” aja pandu rahā, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

“Ta'yn ta” aja pandu rahā, Jesu kotyhar ta ke tī, aja jakwa tī.

Jesu rehe har

¹ Ihē Juā. Jesu rehe har ihē amupinim aī. A'e riki jande ke muhā katu. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e ixo me'ē te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tī, Jesu rehe. Jama'ā katu ehe tī. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tī. ² Kome'ē ywy keruhū pe a'e uwyr rahā, jasak ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu ngā pe. Uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipái namō a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa. ³ Ma'e jasak ame'ē ke japandu pandu pehē pe. Ma'e jahendu ame'ē ke japandu pandu tī. A'erehe pehē namō jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhū namō jande juehe katu jande jaxo tī. Ta'yr namō jande juehe katu jande jaxo tī, Jesu Kirisutu namō. ⁴ Ame'ē rehe har pehē pe jamupinim. Aja rahā jande rury katu te jaxo apo 'y.

Tupā rehe har

⁵ Ta'yr mu'e ame'ē ke jahendu. Ame'ē ke pehē pe japandu pandu tī. Kuja:

—Tupā riki weraha aja saka. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahā, nixói te ma'e jaxeraha ke ipe) — aja japandu.

⁶ A'erehe pytuniha aja ame'ē pe jaxo rahā: “Inamō jande juehe katu jande jaxo” ame'ē panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ē pe jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rī. Katu ym aja. ⁷ Tupā riki weraha aja ame'ē pe ixo. Aja rahā, nixói te ma'e jaxer ame'ē ke ipe. A'e aja jande jaxo rahā, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhū ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā,

Ame'ē ke Tupā namō japandu ta me'ē te'e

⁸ “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahā, jande jaka'u te'e. Te'e japandu. ⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā, mā peja Tupā pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mā peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mā peja jande rehe nde py'a emujywyr — aja ipe.

Aja me'ē japandu rahā, jande rehe ipy'a jywyr te ta. A'e riki katu te ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywyr ta jande rehe. ¹⁰ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande, aja Tupā je'eha mujekwa. “Anī. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahā, Tupā te'e pandu, aja japandu naī. (Anī. Tupā te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tī. Aja rahā, katu ym.

2

Jesu jandema'e mukatuha ke

¹⁻² Jesu rehe pejuruja katu. A'erehe ihē ra'yr ta aja pehē. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Tupā pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahā, katu tiki. Ame'ē rehe har pehē pe ihē amupinim aī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e rahā, jande pái keruhū namō Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihē kotyhar ta ma'e. Ame'ē ke rehe ihē amuhepy. Ihē amanōha pe ihē amuhepy. A'erehe mā peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amō we tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tī. A'erehe Tupā ipy'a jywyr ngā rehe tī.

³Tupā je'ēha rehe jahendu katu rahā, ehe har jakwa katu, aja jakwa katu. ⁴Amō pandu:

—Ehe har akwa katu — aja.

(Aja rahā, ima'e je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e.) Je'ēha rehe hendu ym rahā: “Ehe har akwa katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Jetehar te ke ukwa ym. ⁵⁻⁶Je'ēha rehe amō hendu katu rahā, Tupā rehe a'e ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rī. Kuja jakwa katu. Amō pandu:

—Tupā namō ihē juehe katu ihē axo — aja.

Aja rahā, mā peja Jesu Kirisutu aja katu a'e ixo tī. (A'e aja katu ame'ē ke ma'ema'e tī.) Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e ma'ema'e. A'e aja amō tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Aja rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo, aja jande jakwa katu te tī.

“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke

⁷Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pehendu katurahā! Ko Jesu je'ēha ke ihē amupinim aī. (“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” aja a'e pandu.) Ame'ē ke pyahu ym. Ymanihar je'ēha ke ame'ē. Jesu rehe pejuruja katu py rahā, (“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē je'ēha rehe pehendu katu. Ame'ē ke namō pexo katu apo 'y. Ame'ē panduha ke pehē pe ko ihē amupinim aī tī. ⁸Pyahu aja apo tī. Amō ta rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ē ke rehe jasak. A'erehe ame'ē panduha jetehar te ke, aja jakwa katu. Pepy'a katu pehē juehe pexo tī, a'erehe (“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”) ame'ē panduha jetehar te ke aja jakwa tī. Pytuniha aja asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo 'y. (Aja rahā, Ta'yr rehe har Tupā mujekwa katu ngā pe apo 'y. A'erehe upa

ngā ipy'a katu ngā juehe ixo apo 'y. A'erehe mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo.)

⁹Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo. Amō pandu:

—Weraha aja ame'ē pe ihē axo — aja.

(Aja rahā, imu rehe ipy'a katu ta me'ē te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym tī. Kuja a'e pandu:

—Pepy'a katu pehē juehe pexo — aja Jesu.

Ame'ē rehe amō hendu ym. Weraha aja ame'ē pe amō ixo rahā, Jesu pandu ame'ē rehe hendu katu.) ¹⁰Imu rehe amō ipy'a katu rahā, weraha aja ame'ē pe tapijar te'e we a'e ixo katu. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu katu.) Aja amō ta ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta. ¹¹Pe, imu rehe amō ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahā, jasak ym ma'e, ame'ēja saka. A'erehe marā ka ym katu ame'ē ke a'e ma'ema'eha.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ta'yn ta aja saka.

Amō ta tamūi ta aja saka tī. Amō ta ta'ynuhu ta aja saka tī.

¹²“Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejuruja katu ramō, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Pehē peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Jesu muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. ¹³“Tamūi ta” aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejuruja katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe har pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Satana mujekwaha rehe pejuruja ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī tī.

¹⁴“Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejuruja katu ramō, a'erehe:

“Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Jande pái keruhū rehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Tamūi ta” aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejuru jar katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. “Ta'ynuhu ta!” (Jesu rehe pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Pehē py'a pe Tupā je'ēha ke pekwa katu pexo, a'erehe pehē pyrātā katu. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. Satana mujekwa ame'ē ke rehe pehendu ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe ko ihē amupinim aī tī.

¹⁵ Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke pemanga tar ym pehē. Upa ame'ē tama'e ke rehe pehē py'a pemoī ym tī. Ame'ē ke rehe pepy'a katu rahā, jande pái keruhū rehe pepy'a ym. ¹⁶ Kome'ē ywy keruhū pe māte hū te'e ma'e katu ym ame'ē ke ihī. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e tar katu. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym.) Ma'e ke rehe usak, ame'ē ke katu usak. A'erehe ame'ē ke putar katu, aja ukwa. Aja rahā, katu ym. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym tī.) Kuja ukwaha naī tī. Ima'e ma'e ke jō katu te ame'ē ke, aja amō ukwaha naī. (Upa ame'ē ta ke jande pái keruhū putar ym tī.) Upa ame'ē ta ke Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja. ¹⁷ Ame'ē ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e tar katu. Upa katu te ame'ē ke kanim ta tī. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

¹⁸ Ta'yn ta! Jesu rehe pejuru jar katu ame'ē ta ke pehē! 'Ar rehe angaha uhyk tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pehendu. (“Kirisutu ihē” aja pandu naī.) Aja Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk tate, aja jakwa katu. ¹⁹ Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym, a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi har rahā, jande namō pyta ta tipe. Jande

ngi uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja jakwa katu.

²⁰ Pehē anī. Pehē py'a rehe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehē pe.) A'erehe jetehar te ke upa pekwa katu apo 'y. ²¹ “Jetehar te ke pekwa ym” aja ym ihē apandu. Jetehar te ke pekwa katu, a'erehe ko ihē amupinim aī. Jetehar te ke aja ym amō pandu rahā, te'e ame'ē pandu.

²² Awa pandu te'e my? J Sarahā! Jesu riki Kirisutu ym. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ym a'e, aja pandu ame'ē ke te'e pandu. Jesu riki Tupā ra'yr ym, aja pandu ame'ē ke Kirisutu ruwajan tī. A'e riki jande pái keruhū rehe juru jar ym tī. ²³ “Jesu riki Tupā ra'yr ym” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar ym tī. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar katu.

²⁴ Tupā ra'yr rehe har pehendu. Arahā pejuru jar katu ehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja rahā, Ta'yr namō pehē juehe katu pehē pexo. Jande pái keruhū namō pehē juehe katu pehē pexo tī. ²⁵ Kuja riki jande pe Jesu pandu katu. “Pehē ke ihē amuhā katu ta” aja a'e pandu katu jande pe. ²⁶ Kome'ē paper rehe amujekwa ta pehē pe. Aja rahā pehē ke muka'u te'e tar katu ame'ē ta muka'u te'e ym ta pehē ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u te'e ym ta pehē ke.) ²⁷ Pehē anī. Pehē pe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. Pehē py'a rehe a'e ihī katu. Upa katu te pehē ke a'e mu'e ta. A'e mu'e ame'ē ke jetehar te ke. Te'e aja ym. A'e mu'e katu. A'erehe amō mu'eha nixói ta pehē pe. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo, aja Tupā'ā mujekwa katu. Mā peja ame'ē rehe pehendu katu.

²⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahā! Jete riki. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo. Aja pexo rahā, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr rahā, pekyje ym ta ingi. Pehē ruxī ym ta tī. ²⁹ Jesu riki katu te ame'ē ke a'e, aja pekwa katu. Kuja pekwa katu tī. Katu te ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki Tupā ra'yr ta tī.

3

Tupā ra'yr ta rehe har

1 Pehendu katurahã! Jande rehe jande pái keruhũ ipy'a katu te. A'erehe jande rehe har a'e pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupã rehe har amõ ta ukwa ym, a'erehe jande riki ta'yr ta, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. ² Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman rahã myja jaxo ta my? Ame'ẽ rehe har jakwa katu ym we rĩ. Kuja jõ jakwa katu apo 'y. Jesu jywyr rahã, a'e ixo aja jaxo ta tĩ. A'e katu te, aja jasad katu ta ehe, a'erehe a'e aja jaxo ta tĩ. Jande katu te aja jaxo ta tĩ. ³ Ame'ẽ ke rehe amõ harõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e aja amõ ixo tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ hijar katu.)

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã je'ẽha rehe hendu ym. Tupã je'ẽha rehe hendu ym rahã, ame'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. ⁵ Kuja pekwa katu. Ma'e jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. ⁶ A'erehe Jesu namõ juehe katu amõ ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ehe har a'e ukwa ym. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe, ame'ẽ rehe har amõ ukwa ym tĩ.

⁷ Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehendu katurahã! Mã peja pehẽ ke amõ muka'u te'e ym. A'erehe pehendu katurahã! Katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, a'e riki katu te ame'ẽ ke a'e. Jesu aja katu te ame'ẽ ke a'e tĩ. ⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e ixo rahã, Satana kotyhar ke a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Satana riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'e. (Ãjã ramũi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hũ ixo rĩ. “Ma'e ka'u te'eha ke ema'e” aja ngã pe a'e pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke Tupã ra'yr mukanim uwyr.

⁹ Amõ riki Tupã ra'yr rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupã riki katu te me'ẽ ke a'e. Tupã aja a'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e tar ym ixo tĩ. Tupã riki ipái keruhũ, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tĩ.

¹⁰ Katu te ame'ẽ ke amõ ma'ema'e tar ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym. Imu rehe ipy'a ym rahã, a'e riki Tupã ra'yr ym tĩ. A'erehe a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y. Aja ym Tupã ra'yr ta, aja jakwa tĩ.

Imu rehe amõ ipy'a katu rahã, katu tiki

¹¹ Myrandu rehe pehendu py rahã, kuja pehendu: “Mã peja jande japy'a katu jande juehe” aja pehendu. ¹² Amõ rehe ipy'a ym ame'ẽ ke Kaĩ. Mã peja a'e aja ym jaxo tĩ. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewã jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu ym. Imuma'e anĩ. Katu ame'ẽ ke ame'ẽ. (A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e ehe.

¹³ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! (Jesu kotyhar ta ke pehẽ.) A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pehẽ rehe parahy rahã, pemukahem ym ame'ẽ ta ngi. ¹⁴ Jande anĩ. Japy'a katu ame'ẽ ta ke jande. Jande mu rehe japy'a katu tĩ, a'erehe manõha ngi jahem, ame'ẽja saka. Aja jakwa katu. Pe, ixuweha koty jatryk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jande mu rehe japy'a katu.) Amõ rehe amõ ipy'a ym rahã, manõha ngi uhem ym we rĩ, ame'ẽja saka. ¹⁵ Imu rehe amõ parahy te rahã, a'e ke jukwa ame'ẽja saka. Amõ ke jukwa rahã, Tupã muhã ym ame'ẽ ke a'e, aja pekwa. ¹⁶ Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe a'e manõ. A'e manõ, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Aja jande ke a'e haihu katu. Jesu aja jande tĩ. Jande mu ta rehe japy'a katu, a'erehe mã peja a'eta rehe jahaihu katu tĩ. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe jamanõ ta nahã my. ¹⁷ Jandema'e ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ta ipe nahã my. Ima'ehũ namõ ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anĩ. Imu pe ma'e ke a'e me'ẽ ym te. Aja rahã, ima'e panduha te'e aja. “Tupã rehe ihẽ apy'a katu” ame'ẽ panduha te'e aja. ¹⁸ Ta'yn ta! Pehendu katurahã! “Jande mu ta rehe japy'a katu” aja jõ japandu rahã, katu ym. Jande mu ta rehe japy'a katu rahã, mã peja ma'e ke jame'ẽ me'ẽ ipe. Aja rahã, japy'a katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngã pe.

Tupã namõ jande japandu

¹⁹ Jande japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã kotyhar ta riki jande, aja jakwa katu. Tupã riki jetehar te ke pandu katu ame'ë ke a'e. Japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupã namõ japandu rahã, jakyje ym ingi. ²⁰ Jande katu ym jande jupe, aja jakwa jakwa jaxo rahã, jakyje ym ingi. Jande katu ym aja a'e ukwa tĩ. Upa katu te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a katu rĩ. ²¹ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Jete riki! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja jakwa rahã, jakyje ym ingi. Aja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tĩ. ²² Aja rahã ma'e ke japandu ipe rahã, ame'ë ke jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ë ke jande pe a'e muwyr tĩ. A'e putar ame'ë ke jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ë ke a'e muwyr tĩ. ²³ Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mã peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu. Mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ — aja jande pe Tupã pandu.

“Pepy'a katu pehẽ juehe pexo” aja Kirisutu pandu tĩ. A'e riki Tupã ra'yr. ²⁴ Tupã je'ëha rehe amõ hendu tar katu rahã, Tupã namõ juehe katu a'e ixo. Pe, inamõ juehe katu Tupã ixo tĩ. Jande pe I'ã ke a'e muwyr, a'erehe inamõ jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

4

Jetehar pandu ame'ë ke. Te'e pandu ame'ë ke tĩ.

¹ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Pehendu katurahã! Ma'e je'ëha ke amõ ta pandu uwyr. Ame'ë ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a'eta pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Myja my? Mã peja pekwa katu. Tupã je'ëha rupi a'eta pandu uwyr nahã my? Sawa'e je'ëha rupi pandu uwyr nahã my? Myja my? Pekwa katu tĩ. Tupã je'ëha mu'eharan ta heta ixo. Amõ amõ ok ta rupi pandu pandu hũ oho. ² Tupã je'ëha rupi amõ pandu rahã, kuja ame'ë rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a'e pandu ta uwyr:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te'e a'e uwyr — aja pandu uwyr.

Aja me'ë pandu uwyr ame'ë ke Tupã kotyhar te ke. ³ Aja me'ë pandu ym rahã,

a'e riki Tupã kotyhar ym. Tupã je'ëha rupi ym a'e pandu. Kirisutu ruwajan je'ëha rupi a'e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome'ë ywy keruhũ pe uhyk apo 'y. (Pehĩ.)

⁴ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehẽ. Pehendu katurahã! Tupã kotyhar ta riki pehẽ, a'erehe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe pehendu ym. Mu'eharan ta ke ame'ë ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pyrãtã. Anĩ. Tupã'ã riki i'ar koty te we pyrãtã te ha ke. Pe, Tupã'ã pehẽ py'a rehe ihĩ. A'erehe pehẽ ke mu'eharan ta muka'u te'e ym ta. (Aja rahã, pehendu ym a'eta rehe.) ⁵ A'eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A'erehe Kirisutu ruwajan je'ëha rupi a'eta pandu. A'eta rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe hendu ym ame'ë ta hendu katu. ⁶ Jande anĩ. Tupã kotyhar ta ke jande. Jande jamu'e, ame'ë ke rehe amõ ta hendu katu. Tupã rehe har ukwa katu ame'ë ta hendu katu. Jande jamu'e ame'ë ke rehe Tupã kotyhar ta ym ame'ë ta hendu ym. A'erehe kuja jakwa. Tupã'ã je'ëha rehe hendu katu, ame'ë ta Tupã kotyhar ta ke tĩ. Kirisutu ruwajan je'ëha rehe hendu katu, ame'ë ta Tupã kotyhar ta ym.

Tupã riki ipy'a katu te ame'ë ke a'e

⁷ Ihẽ rehe katu me'ë ta! Pehendu katurahã! Mã peja jande japy'a katu jande juehe jaxo! Jande japy'a katuha ke jande pe Tupã muwyr. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, Tupã ra'yr ke a'e. Tupã rehe har a'e ukwa katu tĩ. ⁸ Tupã riki ipy'a katu te ame'ë ke a'e. A'erehe amõ ta rehe amõ ipy'a ym rahã, ehe har a'e ukwa ym. ⁹ Kuja jande pe ipy'a katuha ke Tupã mujekwa. Ta'yr peteihar ke kome'ë ywy keruhũ pe a'e muwyr. A'e riki jande ke muhã katu. ¹⁰ Yman Tupã rehe japy'a ym tipe. Anĩ. Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe ta'yr muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr. Aja jande rehe a'e ipy'a katu te ha ke a'e mujekwa.

¹¹ Ihẽ rehe katu ame'ë ta! Pehendu katurahã! Aja jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe mã peja japy'a katu jande juehe jaxo tĩ. ¹² Tupã rehe usak ym te awa. Pe,

japy'a katu jande juehe jaxo rahā, Tupā namō jande juehe katu jande jaxo tī. Aja rahā, jande rehe Tupā ipy'a katu te aja amō ta rehe jande japy'a katu tī.

¹³ Jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr, a'erehe Tupā namō jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namō a'e juehe katu a'e ixo tī. ¹⁴ Yman kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Awa ta ke a'e muhā katu uwyr. Ame'ē rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasad, a'erehe ehe har japandu pandu tī. ¹⁵ “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo. Pe, inamō Tupā juehe katu a'e ixo tī. ¹⁶ Pe, jande rehe Tupā ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ē riki jetehar te ke, aja jakwa katu tī. Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e. Amō ta rehe amō ipy'a katu ixo rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, inamō Tupā juehe katu a'e ixo tī. ¹⁷ Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo tī. Aja rahā, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahā, amō ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, amō ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahā, yman rahā Tupā pandu ta: “Pehē katu” aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahā, jakyje ym ta ingi. ¹⁸ Tupā rehe japy'a katu rahā, a'e mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa jakyjeha ke a'e mukanim. A'e mupyraraha ngi jakyje rahā, jande japy'a ym ehe, aja jamujukwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa, a'erehe jakyje ingi.

¹⁹ Jande rehe Tupā ipy'a katu py, a'erehe japy'a katu ehe tī. ²⁰ “Tupā rehe ihē apy'a katu” aja amō pandu rahā, mā peja imu rehe a'e ipy'a katu tī. Pe, imu rehe a'e ipy'a ym rahā, a'e te'e pandu. “Tupā rehe ihē apy'a katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Imu rehe amō usak katu. A'e ke rehe amō ipy'a ym rahā, usak ym ame'ē ke rehe marā ka ym a'e ipy'a katuha. Tupā rehe amō usak ym, a'erehe marā ka ym amō ipy'a katuha Tupā rehe tī. (Usak ame'ē ke rehe ipy'a ym rahā, usak ym ame'ē ke rehe ipy'a

ym tī.) ²¹ Kuja Kirisutu pandu:

—Tupā rehe pepy'a katu rahā, mā peja pehē mu rehe pepy'a katu tī — aja pandu.

5

Ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande jahijar

¹ Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta riki Tupā ra'yr ta. Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, ta'yr ta rehe a'e ipy'a katu tī. ² Tupā rehe japy'a katu. Je'ēha rehe jahendu katu tī. A'erehe Tupā ra'yr ta rehe japy'a katu tī, aja jakwa katu tī. ³⁻⁴ A'erehe Tupā rehe japy'a katu rahā, ima'e je'ēha rehe jahendu katu tī. Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu. Tupā ra'yr ta riki jande, a'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. A'erehe kuja: “Tupā je'ēha rehe jahendu ym ta” aja japandu ym ta. Jete. Pahar Tupā je'ēha rehe jahendu katu. ⁵ Kome'ē ywy keruhū pe ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ē ke amō hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupā ra'yr, ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu. (Pyrātāha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

Jesu Kirisutu rehe har pandu ame'ē ke Mahapyr pehī.

⁶ Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke amō mujahuk rahā, a'e riki Tupā ra'yr aja a'eta ukwa katu. A'e manō rahā, huwy ke uhem. Aja rahā, a'e riki Tupā ra'yr, aja a'eta ukwa katu tī. A'e ke amō mujahuk. A'e manō tī. Ame'ē mokōi riki Tupā ra'yr ke a'e aja mujekwa. Amō we tī. Ehe har Tupā'ā mujekwa: “Tupā ra'yr a'e” aja. Jetehar te ke a'e mujekwa.

⁷ Jesu riki Tupā ra'yr, aja mujekwa katu ame'ē ta mahapyr ixo. ⁸ Jesu riki Tupā ra'yr, aja Tupā'ā mujekwa katu. (Pe-teīhar ame'ē.) Jesu ke amō mujahuk rahā: “A'e riki ihē ra'yr” aja Tupā pandu katu. (Mokōihar ame'ē.) Jesu mujekwa tī. A'e manō rahā, juehe har mujekwa katu tī.

“Ihē riki Tupā ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har tī. (Mahapyrihar ame'ē.) Upa ame'ē ta panduha ke juja katu te. (Tupā ra'yr a'e, aja mujekwa katu.) ⁹ Sehar ma'e ke pandu katu rahā, jahendu katu ehe. Aja rahā Tupā pandu katu rahā, i'ar koty te we katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ē te'e ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupā pandu katu. (Ame'ē rehe mā peja jahendu katu.) ¹⁰ Tupā ra'yr rehe amō jurujar katu rahā, jurujar katu ame'ē ke jetehar te ke, aja a'e ukwa katu. Amō anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naī:

—Tupā te'e pandu — aja ukwaha jupe naī.

“Jesu ihē ra'yr” aja Tupā pandu ame'ē rehe jurujar ym, a'erehe aja amō ukwaha jupe naī. ¹¹ Kuja riki Tupā pandu katu:

—Ihē ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta — aja jande pe pandu katu.

Jesu ke amō mujahuk rahā: “A'e riki ihē ra'yr” aja Tupā pandu katu tī. Jesu mujekwa tī. A'e manō rahā, juehe har mujekwa katu tī. “Ihē riki Tupā ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har. Upa ame'ē ta panduha ke juja katu te. ¹² Amō py'a rehe Ta'yr ihī rahā, a'e uhā te hū ta ixo. Ipy'a rehe Tupā ra'yr ihī ym rahā, a'e uhā ym te ta. Tupā namō ixo ym te ta.

Awa ruhāha rehe har

¹³ Tupā ra'yr rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. Ko riki pehē pe ihē amupinim aī. Aja rahā Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe pehē pe ihē amupinim aī. ¹⁴ Pe, Tupā namō ma'e japandu pandu rahā, jakyje ym ta ingi. “Jande rehe a'e hendu katu ta” aja jakwa katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e ke a'e me'ē tar katu, ame'ē ke japandu ipe. Aja rahā, japanduha rehe a'e hendu katu ta. ¹⁵ Ma'e japandu ipe rahā, japanduha rehe a'e hendu katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e japandu ipe ame'ē ke jande pe a'e me'ē ta, aja jakwa katu te tī.

¹⁶ Amō riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ma'e. Ame'ē ke rehe amō usak rahā, ame'ē rehe har Tupā namō mā peja epandu. Aja rahā, ame'ē mu rehe

Tupā ipy'a jywyr ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, manō ta. Ame'ē pehī. Ame'ē ke amō ma'e rahā, Tupā namō epandu ym. Ipy'a jywyr ym ta ehe. Ame'ē ym rahā, Tupā namō epandu katu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe. ¹⁷ Upa katu te ma'e jaxer ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. Pe, amō ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, manō ym ta. Ame'ē pehī.

¹⁸ Sehar amō ta riki Tupā ra'yr ta ke. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta.

¹⁹ Jande riki Tupā kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta riki Satana ukwaha namō a'eta ixo, aja jakwa katu tī. (Ājā ramūi a'e.)

²⁰ Kuja jakwa katu. Yman kome'ē ywy keruhū pe Tupā ra'yr uwyr. Upa uwyr rahā, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. A'erehe Tupā te rehe har jakwa katu. Tupā te namō jande juehe katu jande jaxo. Ta'yr namō jande juehe katu jande jaxo tī. Jesu Kirisutu namō tī. A'e riki Tupā te. A'e riki awa ke muhā katu. ²¹ Ta'yn ta! Pehendu katurahā! Ma'e'ā ta riki tupā ta aja amō ta ukwaha a'eta jupe naī. Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī ym te.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Mokōihar ke

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo. Kūjā ke a'e.

Kuja Juā mupinim. “Jesu mu'e aja exo katu” aja mupinim. Aja rahā, imu rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. “Imu” aja pandu rahā, amō Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juā mupinim tī. “Jesu rehe har mu'e ame'ē ta ran ixo. Ame'ē ta rehe ehendu ym te” aja Juā mujekwa katu.

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo

¹ Ihē riki tamūi te apo 'y. Ihē Juā. Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ne membyr ta pe ihē amondo axo tī. Jesu rehe nde erejurar katu, a'erehe ihē rendyr aja nde. Nde rehe Tupā usak katu tī. Nde rehe ihē apy'a katu. Ihē jō ym. Amō ta aja tī. Nde rehe ipy'a katu tī. Upa katu te Jesu je'ēha ke ukwa katu ame'ē ta nde rehe ipy'a katu tī. ² Jetehar te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ē jetehar te ke jande namō aja te'e ta ixo.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu riki Ta'yr. Mā peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hū! Mā peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mā peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahā, Jesu kotyhar ta namō jande juehe katu jande jaxo. Aja rahā, japy'a katu te amō ta rehe tī.

Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo

⁴ Jande pái keruhū pandu:

—Mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo tī — aja.

Ame'ē ke rehe amō amō ne membyr ta hendu katu te. Aja ihē ahendu, a'erehe ihē rury katu te axo tī. ⁵ Ihē rendyr! Ehendu katurahā! Ko nde pe ihē apandu:

—Mā peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tī!

Ame'ē je'ēha ke nde pe ihē amupinim aī. Ame'ē riki pyahu ym. ⁶ Ame'ē je'ēha ke Jesu rehe nde erejurar katu py rahā, nde erehendu. Ame'ē pandu katuha aja jama'ema'e rahā, Tupā je'ēha rehe jahendu

katu te. Ame'ē je'ēha ke Jesu rehe nde erejurar katu py rahā, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo!

Ame'ē je'ēha rehe nde erehendu.

“Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr” aja mu'eharan ta pandu naī

⁷ Kome'ē ywy keruhū pe mu'eharan ta heta ixo. “Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr” aja a'eta pandu naī. Ame'ē ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ē ta Kirisutu ruwanjan ta ke tī. ⁸ Ame'ē ta rehe pehendu ym. Ame'ē ta rehe pehendu rahā, peka'u te'e ta. Aja rahā, pejurar katuha ke pehijar ta my. Ame'ē ke pehijar ym rahā, Tupā koty peho rahā, pehē pe a'e pandu ta:

—Pehē riki katu te ame'ē ke — aja.

⁹ Kirisutu mu'e ame'ē ke amō mu'e tar ym. Anī. Amō koty mu'e tar katu rahā, Tupā ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ē ke amō mu'e rahā, jande pái keruhū namō a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namō a'e juehe katu a'e ixo tī.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

¹⁰ Nde rok pe amō uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupā je'ēha ke ihē amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ē ke a'e mu'e ym rahā, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym. ¹¹ “Mā peja nde rehe Tupā usak katu” aja epandu ym ipe tī. Aja me'ē nde erepandu rahā, mu'eharan ta namō nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihē amondo axo

¹² Kohū je'ēha ihē areko, ame'ē ke nde pe ihē amupinim tar katu. Anī. Paper rehe ihē amupinim ym ta rī. Ame'ē ke nde rehe ihē ahyk aho rahā, ne namō ihē apandu pandu ta. Aja rahā, jande mokōi jande rury katu ta.

¹³ Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe tī. Ne anam rehe Tupā usak katu, ame'ē ta nde pe katuha mondo ixo.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Mahapyrihar ke

Ehe katu me'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo. Ngái pe a'e mondo. Amō ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ē ta uhyk rahā, hok pe Ngái mupyta katu. “Katu tiki” aja Juā mupinim.

Amō sawa'e katu ym ame'ē ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amō koty a'e pandu. A'e aja: “Mā peja ym” aja Juā mupinim. Mu'eharan aja: “Mā peja ym” aja mujekwa.

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo

¹ Ihē riki tamūi te apo 'y. Ihē Juā. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē rehe katu ame'ē ke nde. Nde rehe ihē apy'a katu te.

² Ngái! Ihē rehe katu ame'ē ke nde! Kuja Tupā namō nde rehe har ihē apandu:

—Mā peja upa katu te Ngái katu ixo. Mā peja a'e ahy ym te ixo. Amō we tī. Mā peja ne namō a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihē apandu nde rehe har.

³ Nde koty ngi amō amō jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihē rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ēha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurujar katu, aja ihē pe a'eta pandu. Je'ēha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erehendu katu, aja pandu tī. Ame'ē rehe ihē ahendu rahā, ihē rury katu te.

⁴ Je'ēha jetehar te ke rehe ihē ra'yr ta hendu katu. Ame'ē riki ihē ke muhury katu. Pehē pe myrandu katu ihē apandu rahā, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihē ra'yr ta aja pehē.

Ngái rehe har

⁵ Ngái! Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde! Jande mu ta rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramō, ame'ē ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ē ke nde erema'ema'e erexo. ⁶ Jande rehe ame'ē ta uhyk uwyr rahā, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jay'ar rahā, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty

a'eta jywyr ta oho tī. Uhyk oho rahā, mā peja ehaihu katu te we ta tī. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupā kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe. ⁷ Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahā, jurujar ym ame'ē tama'e ke a'eta pyhyk ym. ⁸ A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahā, katu tiki. Aja rahā, jande mu ta aja je'ēha jetehar te ke jamuhāi ame'ēja saka tī.

Ndio aja ema'e ym tī

⁹ Amukwehe te we pehē kotyhar ta pe paper pinim ke ihē amondo. Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta pe ihē amupinim. Anī. Ihē rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitā jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja. ¹⁰ Ihē rehe har katu ym a'e pandu tī. Ihē rehe har je'ē te'e tī. Nde rehe ihē ahyk aho rahā, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihē apandu ta.

Pewe amō a'e ma'eha pehī tī. Jande mu ta uhyk oho ehe rahā, ame'ē ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amō ta haihu tar katu tipe. Ame'ē ta ke a'e muhem mondo tī. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

¹¹ Ngái! Nde rehe ihē apy'a katu ame'ē ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē riki Tupā kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ke Tupā rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ē ke ema'e katu.)

Neme katu ame'ē ke a'e

¹² Neme rehe har upa amō ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tī. Jetehar te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jetehar rehe a'e hendu katu, a'erehe sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja amō ta pe a'e mujekwa juehe har.

Katuha ke ihē amondo

¹³ Kohū je'ēha ihē areko. Ame'ē ke nde pe ihē amupinim tar katu. Anī. Ame'ē ke paper rehe ihē amupinim ym ta rī. ¹⁴ Nde koty ihē aho tate, a'erehe amupinim ym ta rī. Pe, nde rehe ihē ahyk rahā, upa ne namō ihē apandu pandu ta.

¹⁵ Mã peja nde ke Tupã muhury katu!
Ko nde rehe katu ame'ẽ ta ixo. Upa ame'ẽ
ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty
jande rehe katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe
jandema'e katuha ke ebandu tĩ.
Upa.

Jun mupinim me'ē ke

Jun kome'ē paper ke mupinim. Amō Jesu mu a'e tī. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ē paper pinim ke a'e mondo.

Ame'ē ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amō Jesu kotyhar ta amō koty mu'e. “Amō kūjā rehe ka'u rahā katu” aja mu'e naī. “Amō sawa'e rehe ka'u rahā katu” aja mu'e naī tī. “ ‘Anī. Mā peja ym' aja ame'ē ta pe pepandu” aja Jun pandu katu.

Yman rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta muka'u te'e hū ta ngā ke aja Jun mujekwa katu tī.

¹ Ihē Jun. Tian mu ke ihē. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. Pehē pe Tupā pandu:

—Ihē rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Aja rahā, ihē kotyhar ta ke pehē — aja pehē pe.

Pehē rehe Tupā, jande pái keruhū ipy'a katu. Pehē py'a ke Jesu Kirisutu mātā katu, a'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo.

² Mā peja amō amō we pehē rehe Tupā pyrara usak. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu te we ixo tī. Mā peja pehē rehe a'e ipy'a katu te we ixo tī.

Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har. Mu'eharan ta rehe har tī.
(2 Petu 2.1-17)

³ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Upa jande ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē rehe har pehē pe paper rehe ihē amupinim aī rahā, kuja amō koty katu, aja ihē akwa. Pehē pe ihē apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupā rehe har jetehar te ke jakwa katu. Mā peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jetehar te ke ixotyhar ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke amō koty pemuruwak ym.

⁴ Pesarahā! Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jande namō ixo. Jakwa ym rahā, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngā rehe Tupā ipy'a katu. Ngā rehe ipy'a a'e mujwyr katu. A'erehe kūjā rehe ka'u te'e aja ngā ixo katu. Sawa'e rehe aja tī. Ka'u te'e rahā, katu tī. Aja ixo rahā,

ngā rehe Tupā ipy'a jywyr katu — aja a'eta pandu naī. (Katu ym ame'ē panduha.)

Amō we pandu tī:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu tī.

Jesu jō riki jande jar keruhū. Jandema'e sawa'e te a'e tī. Yman Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har amō mupinim. Tupā je'ēha rehe mupinim. A'eta ke Tupā mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta.

⁵ Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amō we ihē apandu we ta pehē pe rī. Kuja. Yman Eji ywy ngi jundéu awa ta ke jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ē ke rehe hendu ym tī. Ame'ē ta ke a'e mumba riki. (A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mumba ta kŷ tī, aja jakwa katu.)

⁶ Amō we tī. Tupā je'ēha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. Yman Tupā je'ēha rehe heta amō ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupā ixo ame'ē renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ē pe a'eta ke Tupā kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha rehe uhyk ym rahā we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta kŷ tī, aja jakwa katu.)

⁷ Amō we tī. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tī. Ame'ē mokōi ok ta rake amō heta ok ta ihī. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tī. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tī. Kūjā rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tī. Ka'u te'e tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ē ta ke tata pe aja te'eha Tupā mupyrara. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta kŷ tī. Aja mujekwa katu ngā pe.)

⁸ Ame'ē ok ta pe har ta aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta, aja mu'eharan ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rī. Ixeraiha pe ma'e ke Tupā mujekwa, aja a'eta pandu naī. A'erehe ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupā je'ēha

rupi amō pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta rehe a'eta juru ai tī. ⁹ Aja me'ē rehe Minge je'ē ym tī. Minge riki Tupā je'ēha rahoha tama'e kapitā keruhū. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ājā ramūi a'e.) “Awa Moise rete ke jytym raho ta my?” Ame'ē rehe har Satana namō Minge je'ē je'ē hū. Arahā Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jō Minge pandu ipe:

—Mā peja Tupā nde ke emupyrara — aja Satana pe.

¹⁰ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta anī. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ē ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Ajaha namō a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amō amō we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hū oho.)

¹¹ Mā! A'eta ke Tupā mupyrara hū ta! Kaī aja Tupā pandu ame'ē rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Maraā aja a'eta te'eha mu'e tī. Ame'ē rehe jō a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta. Kore aja Tupā je'ēha rupi pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu ym tī. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī.

¹² Pehē ruryha pemujā rahā, pehē mi'u pematyr. Aja pehē juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amō ta pe. Arahā mu'eharan ta pehē namō u'u tī. U'u hū te ha ke jō a'eta putar katu. Huxī ym riki. A'eta jō u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anī. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahā, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta tī. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ē ke pete'e manō oup. Aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta katu ym aja amō ta ukwa tī. (Ixo ha ai te'e aja ixo.)

¹³ Y ramūi katak hū, ame'ēja saka Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta panduha. Tyapu hū jō ame'ēja saka. Anī. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramūi katak hū rahā, mutyjūi hū. Ame'ē ke amō usak. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha. Amō usak ehe rahā, jaxer ai aja ukwa.

A'erehe huxī awa ke. Aja jō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ē ta ke ma'e renda pe Tupā mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihī, ame'ē pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

¹⁴ Yman Eno ixo. Anā ngi awa po wajar mokōihar ke a'e. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahā! Heta te hū je'ēha rahoha ta namō jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ē ta ke je'ēha rahoha ta. ¹⁵ Pe, upa hendu ym ehe ame'ē ta ke a'e mupyrara ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta: “Pehē katu ym te” aja. Tupā rehe a'eta juru ai hū tī, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu ta tī: “Pehē katu ym te” aja Tupā pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

¹⁶ Sehar kapitā ta namō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta je'ē je'ē hū. Katu ym aja. “Ihē anī. Amō riki ma'e” aja pame a'eta je'ē je'ē. Ma'e katu ym ame'ē ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. “Jande katu te jande” aja jō a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amō ta pe: “Mā! Pehē katu” aja a'eta muhury amō ta ke. Pe, aja ame'ē tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amō tama'e pyhyk rahā, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ē ke Jun mujekwa

¹⁷ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ē ta pandu ame'ē ke peharāi ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. ¹⁸ Kuja yman Jesu mondo ame'ē ta pandu:

—Ar rehe angaha uhyk tate rahā, amō ta uwyr ta. “Kirisutu jywyr ym te ta” aja a'eta puka puka hū ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramō tī. Juja katu te ame'ē ta rehe har.)

¹⁹ Ame'ē ta Jesu kotyhar ta ke amō koty koty mujy'ar. Peteihar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke jō a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupā'ā ihī ym.

²⁰ Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pe-sarahā! Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo ym tī. Tupā rehe har pehē pe amō ta pandu. Amō we ame'ē rehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Aja rahā, ame'ē riki katu te ame'ē ke. Tupā'āma'e pyrātāha rupi Tupā pe ma'e ke pepandu pandu tī. ²¹ Mā peja katu pexoha aja pexo katu tī. Aja rahā, pehē rehe Tupā ipy'a katu, aja pehē pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahā, pehē ruhāha rehe peharō pexo. Ame'ē ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ē katu ta pehē pe. Pehē rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehē pe a'e me'ē katu pehē pe.

²² Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ē ta rehe pepyrara pesak. ²³ Tata ngi myra ukwái ame'ē ke pejo'ok. Aja Tupā mupyraraha ngi ukwa katu ym ame'ē ta ke pemuhem tī. (Ame'ē ta py'a ke Tupā koty pemuruwak rahā, Tupā mupyraraha ngi pemuhem ta.) Amō ta rehe pepyrara pesak tī. Pekyjeha namō pepyrara pesak. Aja rahā, amō ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta tī. Ima'e mundeha jaxer te ame'ē ke amō putar ym. Aja amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke peputar ym tī.

Tupā rehe har katu pandu

²⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ngi pehē ke Tupā muhem katu. Ame'ē ke a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ē ke a'e. Huwa koty pehē ke a'e muhyk katu ta kŷ. Ame'ē ke a'e ukwa katu tī. Arahā nixóí te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehē pe. Aja rahā, pehē rury katu te ta. ²⁵ Tupā riki peteīhar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. A'erehe jande ke Tupā muhā katu. Mā peja ehe har ukwa katu ixo. Kuja:

A'e riki katu te ame'ē ke a'e.

A'e riki kapitā keruhū tī.

A'e riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī.

Upa katu te ngāma'e kapitā keruhū te a'e tī.

Upa aja me'ē yman a'e ixo.

Apo aja te'e ta ixo tī.

Aja te'e ta ixo ame'ē te'e a'e tī.

Amen. Ame'ē: "A'e tŷ" aja.

Upa.

Apokarip Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ rehe har

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ẽ ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ẽ rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ẽ ke a'e mupinim tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ẽ rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ẽ rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ẽ katuha renda ixo my, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ẽ rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ ke Jesu Kirisutu mujekwa

¹ I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke ihẽ pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e miasu ta pe ihẽ amujekwa tĩ. Ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Ihẽ Juã. Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ẽ je'ẽha rahoha ihẽ pe upa mujekwa. ² Pe, upa katu te ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim. Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Jetehar te ke Jesu Kirisutu mujekwa, ame'ẽ ke kohĩ tĩ.

³ Kome'ẽ paper rehe amõ usak usak rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e. Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ uhykiha angaha uhyk Tate. A'erehe amõ hendu ehe rahã, hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta pe Juã mupinim

⁴ Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Juã.

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã usak katu. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu.

A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Yman ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ẽ ruwa koty I'ã ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ẽã riki pehẽ rehe usak katu ixo tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. ⁵ Jesu Kirisutu pehẽ rehe usak katu tĩ. Pehẽ ke muhury katu tĩ. A'e riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ẽ ke a'e.

A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar koty te we je'ẽha te reko. A'e riki kapitã keruhũ te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ, a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk. ⁶ Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.) Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha exo" aja japandu. Amen! A'e tỹ.

⁷ Pesarahã! Ywa takãxĩha 'ar pe a'e jywyr ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta ehe. A'e ke putar ym ame'ẽ ta usak ta ehe tĩ. Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ẽ ta usak ta ehe tĩ. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jixi'u ta tĩ. (A'e mupyrara ta, aja ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta riki. Amen. ⁸ Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu:

—Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

Ihẽ axo py te ame'ẽ ke ihẽ.

A'ejõhar rahã, tapijar te'e we ihẽ axo ta tĩ.

Yman axo.

Apo kote'e axo.

Yman rahã, aja te'e ta axo tĩ — aja riki Tupã pandu.

Kirisutu rehe Juã usak

⁹ Ihē Juā. Pehē mu ke ihē. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihē tī. Ixotyhar ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Pehē aja ihē ke ame'ē ta mupyrara riki. Pehē aja ihē py'ahu te'e ahendu axo tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. Ihē pe jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ē ke ihē amujekwa tī. (Ame'ē ke amō ta putar ym.) A'erehe ihē ke kome'ē ypa'ū rehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mondo. (Kyndaha aja saka se.) Ypa'ū rer Pat.

¹⁰ Tupā rehe ipy'a ke ngā moī moī, ame'ē wera rahā, ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu te. Pe, amō pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ihē kupe koty ngi panduha uwyr. Tyapu hū panduha. Jumi'a aja panduha. ¹¹ Kuja panduha ihē ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ē ke paper rehe emupinim. Ame'ē paper ke amō amō ok ta pe emondo. Ame'ē ta ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta pe emondo. Awa po wajar mokōi hetaha ihī. Kuja ok ta rer. Ese ok ta. Amō Esimi ok ta. Amō Per ok ta. Amō Tiati ok ta. Amō Sandi ok ta. Amō Sirande ok ta. Amō Raoniséi ok ta — aja ahendu.

¹² Awa pandu my? Ame'ē asak tar katu, a'erehe ihē awak. Aja rahā, ma'e weraha tymā ke ihē asak. Itatawa ke te'e mujā ame'ē rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokōi hetaha. ¹³ Ame'ē pyter pe awa aja ame'ē rehe ihē asak. Kamixa puku namō ixo. Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja ame'ē riki ipixi'a rupi ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke a'e tī. ¹⁴ I'a riki ituwyr te hū. Ame'ē tuwyrriha aja se nixói te. Ituwyr te hū. Eha riki tata aja hendy hū. ¹⁵ Ipy hendy hū tī. Itatawaran ke kytyk katu aja hendy hū. Tata pe maku rī, aja hendy hū tī. A'e pandu rahā, itapupur keruhū aja tyapuha ahendu. (Jesu ame'ē. Ywa pe har aja katu te hū ame'ē ke a'e.) ¹⁶ Ipo pe jahy rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokōi jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahā, kyse upa te'e haimbe ame'ē ke uhem, ame'ēja saka. Warahy jandar rahā, warahy hendy hū, ame'ēja saka huwa ke hendy te hū. ¹⁷ Ihē asak ehe rahā, huwa koty ihē a'ar ajup. Manō ame'ē ke aja ihēaju. Ipo pe ihē ke a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihē ke

mupu'am. Pe, ihē pe pandu:

—Ihē ngi ekyje ym.

Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē.

Ma'e nixói te rahā, pete'e ihē axo.

Yman te rahā, pete'e ta ihē axo tī.

¹⁸ Ihē axuwe katu ame'ē ke ihē.

Yman ihē amanō.

Apo ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē.

Aja te'e ta ihē axo.

—Ihē apandu katu: “Nde eremanō ta” aja. Aja ihē je'ēha rupi a'e manō ta. Ihē riki apandu katu: “Nde erekwera katu erehem” aja. Aja ihē je'ēha rupi a'e kwera katu ta uhem tī. ¹⁹ Apo nde eresak ame'ē ke emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ē rehe nde eresak. Ame'ē ke emupinim. I'i atu rahā we, ma'e ke uhyk ta, ame'ē ke emupinim tī. ²⁰ I'i nde eresak ame'ē rehe nde erekwa ym. Ame'ē ke ihē amujekwa nde pe apo 'y. Ihē jywa katu kotyhar ame'ē ihē po rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar mokōi nde eresak. Ame'ē riki kapitā ta ke. Ihē kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e kapitā ta ke. Awa po wajar mokōi jy'ariha renda ihī. Ame'ē kapitā ta ke. Ma'e weraha tymā rehe nde eresak. Awa po wajar mokōi hetaha rehe nde eresak. Ame'ē riki ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihē pe Jesu pandu.

2

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

¹ Ihē pe a'e pandu:

—Ese ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: “Pehē pe myrandu ke ihē amondo axo. Ihē riki ihē po pe jahy rata apyhyk ame'ē ke ihē. Ihē jywa katu kotyhar ame'ē pe awa po wajar mokōi hetaha ihē apyhyk. Ma'e weraha tymā rupi awata axo ame'ē ke ihē tī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Awa po wajar mokōi hetaha ihī. Ame'ē rupi ihē awata axo.

² —Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tar katu te hū. Ame'ē rehe har pepandu pandu hū. Aja pemukanim. Ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihē akwa katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e,

ame'ë ta ke peputar ym tĩ. Ame'ë ke ihë akwa katu tĩ. Amõ ta pandu: 'Kirisutu mondo ame'ë ta ke jande' aja naĩ. Jete my? Ame'ë ke pemanga katu. Aja rahã, Kirisutu mondo ym ame'ë ta ke a'eta aja pekwa. Te'e pandu ame'ë ta ke a'eta aja pekwa tĩ. Aja pema'ema'e ame'ë ke ihë akwa katu tĩ. ³ Ihë kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë ke amõ ta mupyrara hũ. Pehë py'ahu te'e pehendu pexo. Ihë rehe pehë pejurujuar katuha ke pehijar ym tĩ. (Upa ame'ë rehe ihë rury katu.)

⁴—(Pe, kuja jõ ihë rury ym.) Ihë rehe pejurujuar katu py rahã, ihë rehe pepy'a katu te hũ. Aja ihë rehe pepy'a katu ym pexo apo 'y. ⁵ Myja me'ë pehë pepy'a katuha kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ë rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e pehë peka'u te'eha ke pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pema'e py, ame'ë ke pema'ema'e tĩ. Mu'eharan ta je'ëha ke pemukanim tĩ. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym rahã, pehë rehe ihë ahyk ta. Amupyrara ta pehë ke. Ma'e weraha tymã ke ihë amukanim ta. (Aja rahã, jy'ariha renda nixóí ta.)

⁶—Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ë ke peputar ym tĩ. Jetehar ym ame'ë ta mu'e. Ihë aja ame'ë ta ke peputar ym tĩ. Ame'ë pema'eha riki katu" — aja Jesu pandu.

⁷—Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa ame'ë ke rehe pehendu katu! Ihë rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ihë apandu ta: "Tupãma'e kupixa pe exo katu. A'ep ma'eywa heta i'ãi. E'u. Aja rahã, nde rury katuha namõ nde ruhã te hũ nde erexo ta" — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁸ Ihë pe Jesu pandu tĩ:

—Esimi ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Ihë riki ihë ruhã te hũ ame'ë ke ihë. Ma'e nixóí te rahã, pete'e ihë axo. Yman te rahã, pete'e ta ihë axo tĩ. Ihë amanõ. Pe, ihë akwera katu ahem tĩ.

⁹—Pesarahã! Pehë ke amõ ta mupyrara hũ ame'ë ke ihë akwa katu. Mupyrara hũ, a'erehe pehëma'e ym te ame'ë ke ihë akwa

katu tĩ. Pesarahã! Tupã ukwa katu ame'ë ke anĩ. Pehëma'e ke heta hũ aja a'e ukwa. Amõ ta pandu: 'Jundéu awa ta ke jande, a'erehe pehë namõ Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ ta' aja pandu naĩ. Anĩ. Ihë ke ame'ë ta putar ym. A'erehe pehë rehe ame'ë ta juru ai. A'erehe ame'ë ta riki Satana kotyhar ta ke. ¹⁰ Pehë pepyrara hũ tate. Ame'ë ngi pekyje ym.

—Pesarahã! Pehë ngi har amõ amõ ke kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta raho. Aja ihë rehe pejurujuar katuha ke Satana manga ta. (Ãjã ramũí a'e.) Pepyraraha heta ym ta wera. Ihë rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym. Pehë ke amõ ta jukwa ta my? Pehijar ym pejurujuar katuha ke tĩ. Aja rahã ma'e katu ame'ë ke pehë pe ihë ame'ë ta. Pehijar ym, a'erehe pehë ruhãha ke ihë ame'ë ta pehë pe" — aja Jesu pandu.

¹¹—Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihë kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa ame'ë ke rehe pehendu katu! Tapijar te'e we ihë rehe pejurujuar katu rahã, marã ka ym mupyraraha renda pe pehoha. Mupyraraha renda pe amõ oho ta rahã, mokõihar manõ, ame'ëja saka riki — aja Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹² Ihë pe a'e pandu tĩ:

—Per ok ta pe ihë kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ëma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehë pe myrandu ke ihë amondo axo. Ihë apandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ë ke uhem, ame'ëja saka.

¹³—Pesarahã! Per ok ta pe har ta katu ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ëja saka. (Ãjã ramũí a'e.) Ame'ë ok ta pe pexo, aja ihë akwa katu. Ihë kotyhar ta ke pehë. Ihë rehe har Anti pandu pandu katu. Ihë rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe, a'e ke ngã jukwa. (Aja pehë ke ngã mukyje ta tipe.) Anĩ. Arahã ihë rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym riki tĩ. (Upa ame'ë rehe ihë rury katu.) Ame'ë ok ta pe Satana ixo, ame'ëja saka.

¹⁴—Pe riki pehë rehe har ihë aje'ë we ta. Kuja ihë rury ym. Pehë ngi har amõ ta Maraã mu'e ame'ë ke rehe hendu katu.

Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraã mu'e. Kuja yman Maraã mu'e. 'Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke ngã moĩ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Kũjã rehe peka'u te'e tĩ. Sawa'e rehe peka'u te'e tĩ, aja jundéu awa ta pe epandu katu' aja Mbara pe Maraã mu'e naĩ. Ame'ẽ mu'eha rehe amõ ta hendu katu. Ame'ẽ ta pehẽ namõ ixo apo. Katu ym aja. ¹⁵ Aja pehẽ ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu ame'ẽ ta ixo tĩ. Katu ym tĩ. ¹⁶ Ame'ẽ ta ke pehẽ ngi pemuhem ym we pemondo rĩ. Mã peja pemuhem katu pemondo. Aja ym rahã, pahar pehẽ rehe ihẽ ahyk ta. Pe, ame'ẽ katu ym ame'ẽ ke mu'e ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ihẽ apandu ta. Aja rahã, kyse aja saka ihẽ juru ngi uhem ta. Aja ame'ẽ pe ihẽ amupyrara ta ngã ke" — aja Jesu pandu.

¹⁷ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! "Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta ipe. Yman mana riki jundéu awa tama'e mi'u. Amõ mupyta ame'ẽ ke pehĩ. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak ym. Ame'ẽ mana aja pehẽ pe ihẽ ame'ẽ katu ta. (Aja rahã aja te'eha pehẽ ãpũ ta.) Pe, upa katu te ame'ẽ ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihẽ ame'ẽ ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ namõ huryha mujãha rehe oho katu ta. Ywa pe har huryha ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ita ra'yr rehe awa rer pyahu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ rer ukwa ym te awa. Ita ra'yr pyhyk ame'ẽ ke jõ ame'ẽ rer ukwa ta" — aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁸ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Tiati ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Tupã ra'yr ke ihẽ. Ihẽ reha tata aja hendy hũ riki. Ihẽ py hendy hũ tĩ. Itatawaran kytyk aja hendy hũ.

¹⁹ —Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ me'ẽ katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã,

pehẽ py'ahu te'e pehendu. Upa ame'ẽ pema'ema'eha ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pejurujar katu py rahã, aja pema'ema'e. Apo ame'ẽ 'ar koty te we pema'ema'e katuha. Aja rahã katu hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.)

²⁰ —Pe, kuja pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ ta. Kuja ihẽ rury ym. Amõ kũjã pehẽ namõ ixo. Ymanihar Jesambe aja a'e. 'Katu a'e' aja pepandu ehe har. Anĩ. Katu ym aja. Ame'ẽ kũjã pandu: "Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke ihẽ' aja pandu naĩ. Te'e riki. Ihẽ je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta ke kũjã muka'u te'e riki. A'e mu'e ame'ẽ ke namõ muka'u te'e riki. A'erehe ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ta amõ kũjã ta rehe ka'u te'e. Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke amõ ta moĩ, ame'ẽ ke a'eta u'u tĩ. Katu ym aja. ²¹ Ihẽ aharõ riki. 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ngi emuruwak. Ihẽ koty nde py'a emuruwak' aja amõ pandu ipe. Anĩ riki. Muruwak tar ym. Sawa'e rehe ka'u te'e we rĩ. ²² A'erehe a'e ke ihẽ amupyrara te hũ ta. Upa katu te kũjã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara te hũ ta tĩ. Ame'ẽ ta kũjã rehe hendu katu, a'erehe ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta py'a ke ihẽ koty muruwak ym rahã, pahar ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. ²³ Upa kũjã kotyhar ta ke ihẽ ajukwa ta tĩ. Aja rahã, upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe har ipy'a rehe amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te. Ma'e ke amõ putar ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te tĩ. Ame'ẽ ke upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Pehẽ pame katu te ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Nde erema'ema'e, aja ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta tĩ.

²⁴ —Pe, pehẽ ngi har amõ ta aja ym. Ame'ẽ ma'e jaxer ai ame'ẽ mu'eha rehe pehendu ym. Mu'e ame'ẽ ke aja pema'e ym tĩ. Pehẽ riki Tiati ok ta pe har ta ke pehẽ. Amõ ta pandu: 'Yman Satana rehe har ukwa ym awa. (Ãjã ramũi a'e.) Apo ehe har jetehar te ke jakwa katu' aja a'eta jupe. Ame'ẽ rehe pehendu ym tĩ. Pejumu'e ym tĩ. Katu aja. Ko apandu pehẽ pe: 'Mu'eharan ta ke pemujan pemondo pehẽ ngi' aja. Ame'ẽ jõ apandu. Amõ we ma'e ke pema'ema'e, aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja tapijar te'e we pema'ema'e. ²⁵ Pehẽ koty ihẽ

ajywyr ta. Aja ym rahã we tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu pexo. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tapijar te'e we peme'ẽ me'ẽ katu pexo tĩ. Upa aja tapijar te'e we pema'ema'e ta me'ẽ te'e.

26-28 —Ihẽ rehe tapijar te'e we amõ ta jurujar katu. Pe, ihẽ aputar ame'ẽ ke tapijar te'e we ma'ema'e katu tĩ. Ajahap manõ. Aja rahã, ihẽ pe Papa pandu, aja ihẽ apandu ta a'eta pe tĩ: 'Kapitã ta aja pehẽ. Ihẽ je'ẽha rupi awa ta ke pemondo mondo ta. Pyrãtã te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke pahar pemuputu'u ta tĩ. Ywy pander nupã rahã, pahar uhã. Aja hendu ym ame'ẽ ta ke pahar pemuputu'u ta tĩ' aja apandu ta.

—Pe, wera uwyr rahã, jahy rata pete'e amõ usak. Ame'ẽ riki myrĩ myrĩ myrĩ aja hendyha. Ame'ẽ myrĩ myrĩ myrĩ aja ma'e katukwer ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta a'eta pe tĩ" — aja Jesu pandu.

29 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

3

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Sandi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Tupã'ã ihẽ namõ ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa po wajar mokõi hetaha jahy rata ihẽ po pe ihẽ apyhyk areko tĩ. Aja rahã, jy'ariha renda kapitã tama'e kapitã keruhũ te ihẽ tĩ. (Aja rahã, ihẽ rehe a'eta hendu katu ta me'ẽ te'e.)

—Pesarahã! Pehẽ pe myrandu amondo axo. Pehẽ pema'ema'e pexo ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo aja amõ ta pandu naĩ. Tupã rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, aja pandu naĩ tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ. ² A'erehe pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihẽ ke pehijar ym rahã we, pehẽ py'a pemuruwak. Pehẽ py'a pejumãtã. Aja Tupã rehe jõ

pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu te we rĩ. Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke katu ym we rĩ, aja ihẽ akwa katu. Tupã aja ihẽ akwa katu tĩ.

³ —Myrandu katu ke pehẽ pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Pehẽ ke ame'ẽ ta mu'e katu tĩ. Ame'ẽ rehe pehendu ym apo. Mã peja ame'ẽ rehe pehendu katu tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ pema'ema'eha ngi pemuruwak. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak tĩ. Aja ym rahã, peharõ ym rahã, ihẽ ahyk ta pehẽ rehe. Pe, pehẽ ke amupyrara hũ ta. Ma'e mukanĩha uhykiha aja peharõ ym rahã, ihẽ ahyk ta. Ihẽ ahykiha angaha pekwa ym ta.

⁴ —Pep Sandi ok ta pe amõ ta ixo. Heta ym ame'ẽ ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym riki. Ywa pe ihẽ namõ ame'ẽ ta wata ta. Ipy'a juhyk te hũ, aja ixo ta. Apandu ta: 'Ko pehẽ pexo. Katu aja' aja ame'ẽ ta pe apandu ta. ⁵ Ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ta py'a riki juhyk te hũ, aja ixo ta. Pe, ame'ẽ ta rer ke ihẽ amukanim ym te ta. Paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta rer ihĩ. Ame'ẽ ngi ihẽ amukanim ym te ta. 'Peme'ẽ ta riki ihẽ kotyhar ta ke' aja Papa pe ihẽ apandu ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ihẽ apandu ta tĩ" — aja Jesu pandu.

⁶ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁷ Ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Sirande ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ihẽ riki katu te ame'ẽ ke ihẽ. Nixói te ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ pe. Yman Ndawi rok kyndaha mopokiha namõ amõ ixo. Aja ihẽ Papa rok kyndaha mopokiha namõ ihẽ axo tĩ. Kyndaha ke ihẽ apirar rahã, marã ka ym amõ kyndaha. (Ihẽ kotyhar ta ixo katu ta.) Ihẽ akynda rahã, marã ka ym amõ pirariha. (Ihẽ kotyhar ta aja ym ame'ẽ ta ixo ym te ta.) Ihẽ riki je'ẽha te areko. Aja rahã: 'Nde erexe katu' aja ihẽ apandu ta.

Amõ pe: ‘Anĩ. Nde erexe ym ta’ aja ihẽ apandu ta tĩ.

8 —Pesarahã! Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pehẽma'e pyrãtãha ta'yr mi, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har amõ ta mu'e ame'ẽ rehe pehendu katu. Ihẽ rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym tĩ. Pe, kyndaha ke ihẽ apirar pehẽ pe. Marã ka ym ame'ẽ ke amõ kyndaha. (Aja rahã, amõ ta pe myrandu katu ke pepandu pandu katu ta.)

9 —Pesarahã! Satana kotyhar ta pehẽ koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta tĩ. ‘Jundéu awa ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ’ aja pandu a'eta jupe. Anĩ. Te'e riki. ‘Pehẽ riki je'ẽha te pereko’ aja ame'ẽ ta pandu ta pehẽ pe. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, aja upa ame'ẽ ta ukwa ta tĩ. ¹⁰ Pehẽ pe ihẽ apandu: ‘Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu’ aja riki. Ame'ẽ rehe pehendu katu. Pehẽ py'ahu te'e pehendu riki. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ amupyrara rahã, ame'ẽ ngi pehẽ ke ihẽ amuhem ta. Ihẽ rehe jetehar ke ngã jurujar katu my? Ame'ẽ ke ihẽ amanga ta, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ amupyrara ta.

¹¹ —Pahar ihẽ ajywyr ta. Tupã rehe jõ pehẽ py'a ke pemapyk katu, aja tapijar te'e we pexo. Aja rahã, pehẽma'e ke amõ mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta, ame'ẽ ke mukanim ym te ta awa. ¹² Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, Tupã namõ ixo katu te ta. Ihẽ aja ixo katu te ta tĩ. A'engi marã ka ym uhemihã.

—(Mahapyr her ihẽ amoĩ ta ehe.) Tupã rer ihẽ amoĩ ta ehe. (Aja rahã, ixotyhar ke a'e aja ngã ukwa.) Ihẽ rer pyahu ame'ẽ ke ihẽ amoĩ ta ehe tĩ. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ke a'e aja ngã ukwa tĩ.) (Tupã rekoha pe har ke a'e, aja ukwa tĩ.) A'erehe Tupã rekoha rer ihẽ amoĩ ta ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ame'ẽ rer ke. Pyahu te ame'ẽ ok ta ke. Tupã koty ngi ame'ẽ ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy ta uwyr” — aja Jesu pandu.

¹³ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'a mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu.

Raoniséi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁴ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Raoniséi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Jetehar te ke apandu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu te. Jetehar namõ Tupã rehe har ihẽ apandu pandu. Upa katu te Tupã mujã, ame'ẽma'e kapitã keruhũ ke ihẽ.

¹⁵ —Pesarahã! Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Y haku te aja ym pehẽ. (Y haku ame'ẽ pe jahuk rahã, amõ ma'e ahyha ke mukatu riki. Aja amõ ta ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehẽ. Y rysã te aja ym pehẽ tĩ. (Y rysã te ame'ẽ ke amõ u'u rahã, rysã katu ta. Aja pyai ame'ẽ ta py'a ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehẽ. Mã! Y haku te aja pexo rahã, katu tiki. Aja ym rahã, y rysã te, aja pexo rahã, katu tiki tĩ. ¹⁶ Y aku pitu, aja pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysã te aja ym pexo tĩ. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym aja. Ihẽ juru ngi tymũ ihẽ ambor ta, aja ihẽ ama'e ta. (Aja rahã, pehẽ pema'ema'e ym te ma'e ke, aja amujekwa ta.)

¹⁷ —(Ma'erehe aja ihẽ apandu my? Pesarahã!) Pepandu: ‘Jandema'e heta te hũ. Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ẽ ke namõ jaxo’ aja pehẽ jupe. Anĩ riki. Pepyrra pexo. Pehẽ jaxer aja pexo. Ame'ẽ ke pekwa ym pehẽ. Jetehar namõ Tupã rehe pehẽ pepy'a ym pexo. Pehẽ juehe pejesak ym. Pehẽ reha ym te aja pehẽ. (Aja rahã, Tupã rehe jõ pehẽ py'a pemapyk ym pexo.) Ame'ẽ ke pesak ym. Pekwa ym tĩ. Pehẽ jawe te'e pexo.

¹⁸ —A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ihẽ pe itatawa katu te ame'ẽ ke pepandu. Aja rahã, ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak ta. Aja rahã, Tupã rehe pehẽ pepy'a katu te hũ ta tĩ. Pan tuwyr katu te ame'ẽ ke pepandu ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ pe pehẽ jawe te'ẽha ke pejupyk. Pehẽ ruxĩha pejupyk. (Pan tuwyr aja rahã, pehẽ py'a juhyk aja pexo.) Eha puhã ke pepandu ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ reha rehe pemoĩ. Aja rahã, pesak katu ta. (Aja rahã, pehẽ juehe pesak katu ta. Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta.) ¹⁹ Ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara

riki. Aja rahã, ihẽ rehe hendu katu ta. Ihẽ rehe hendu ym rahã, amupyrara ta. Ihẽ apandu ta ipe tĩ: ‘Mã peja ym’ aja. A'erehe mã pahar ma'e pehẽ jaxer ai ame'ẽ pema'ema'eha ngi pemuruwak. Ihẽ koty pemuruwak. Aja rahã, ihẽ amupyrara ym ta.

²⁰ —Pesarahã! Ok rukwen rake ihẽ apu'am a'am, aja ihẽ axo. Ihẽ apukái pukái a'am. Ihẽ apukái ame'ẽ ke rehe amõ hendu rahã, pe, hukwen ke pirar rahã, hok pe ihẽ axe ta. Inamõ ma'e ke ihẽ a'u ta. Ihẽ namõ a'e ma'e ke u'u ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ py'a rehe ihẽ axe tar katu aja amujekwa. Pe, ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.) ²¹ Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ihẽ apandu ta ipe: ‘Ihẽma'e wapyka rehe ihẽ rake ewapyk. Ihẽ namõ nde erexo ta’ aja. Ihẽ aja a'e tĩ. Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ amuputu'u. A'erehe Papama'e wapyka rehe Papa rake ihẽ awapyk aĩ tĩ” — aja Jesu pandu.

²² —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

4

Ywa pe har ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu

¹ Ajame'ẽ ke ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Kuja ihẽ asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ẽ ke ihẽ asak. I'i we ihẽ pe pandu, ame'ẽ pandu ihẽ pe tĩ. Pandu rahã, jumi'a aja panduha ke. Kuja pandu apo:

—Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke nde pe ihẽ amujekwa ta — aja ihẽ pe.

² Pahar ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. A'ep ywa pe amõ riki wapyk ame'ẽ rehe ihẽ asak. (Tupã a'e.) Wapyka rehe wapyk uĩ. Wapyka kapitã keruhũma'e aja saka.

³ Huwa ke hendy hũ. Ma'e ita hepy hũ aja huwa hendy hũ. Itawa hũ. Ita rer jase. Itawa ame'ẽ. Sando ita amõ tĩ. Ipirangwer ame'ẽ. Aja huwa hendy hũ. Pe, ame'ẽ wapyka juramã rupi maju'ã aja hendy hũ. Howy te ame'ẽ ke. Ita hepy hũ aja saka. Ita rer emeráu. ⁴ Wapyka juramã rupi amõ heta wapyka ihĩ. Kuja, 24 hetaha. Ame'ẽ pe tamũi ta wapyk uĩ. Kuja, 24 tamũi ta

ke. Ima'e mundeha tuwyr te hũ. Iãkã rehe har namõ ihĩ. Itatawa ke te'e mujã, ame'ẽ iãkã rehe har namõ ihĩ. ⁵ Wapyka pyter ngi Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu tyapu hũ. Wapyka ndutar koty ma'e weraha hendy hendy. Kandéi i'y rehe moĩ, ame'ẽja saka. Awa po wajar mokõi ma'e weraha ihĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã aja me'ẽ. Ima'e ma'ema'eha ke awa po wajar mokõi hetaha aja. ⁶ Wapyka ndutar koty y ramũi aja ihẽ asak tĩ. Waruwa ke te'e mujã, ame'ẽja saka. Kisatáu aja hendyphu.

Wapyka juramã rupi kuja tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta i'ãi. Hundutar koty amõ. Xupe koty amõ tĩ. Ijywa katu koty amõ tĩ. Ijywa'i koty amõ tĩ. Ame'ẽ ixuwe katu hũ ame'ẽ ta eha namõ i'ãi. Huwa koty eha ihĩ. Xupe koty eha ihĩ tĩ. (Aja rahã, upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te ukwa katu tĩ.) ⁷ Ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har peteihar kuja saka. Jangwateran aja ihẽ asak. Mokõihar tapi'iruhu aja ihẽ asak tĩ. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihẽ asak tĩ. Tumemehar wyrahuran keruhũ aja ihẽ asak tĩ. Wewe ixo aja ihẽ asak. ⁸ Ame'ẽ ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ipypo namõ ixo. Ame'ẽ ta pame katu te awa po wajar peteĩ hetaha ipypo namõ ixo. Aja rahã, pahar Tupã je'ẽha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi upa te'e eha ihĩ. Soroka ngi amõ usak rahã, eha heta hũ amõ usak tĩ. Jywĩ ngi amõ usak ehe rahã, eha heta hũ usak tĩ. Wera rahã, ame'ẽ ta pandu pandu. Pytun rahã, pandu pandu tĩ. Putu'u ym riki. Kuja pandu:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te.

Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe tĩ.

A'e te'e ixo ame'ẽ te'e a'e.

Yman a'e ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã aja te'e ta ixo” aja riki pandu.

⁹ Wapyka rehe wapyk uĩ. A'e uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ehe har tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta pandu pandu: “Mã! Katu te hũ nde! Nde jõ riki je'ẽha te nde erereko!” aja riki. ¹⁰ Aja pandu rahã, tamũi ta u'ar oup. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ndutar koty u'ar oup. Aja ame'ẽ ta py'a ke moĩ moĩ katu ehe. Iãkã rehe har ke wapyka

ndutar koty a'eta ombor tĩ. (Aja rahã, a'e riki i'ar koty te we pyrãtã te hũ ha ke a'e, aja mujekwa ipe.) Pe, a'eta pandu:

¹¹ “Tupã nde. Jandema'e sawa'e te nde.

Upa katu te ma'e ke nde eremujã. Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixo.

Nde ereputar, a'erehe upa katu te ma'e ke ixuwe katu ixo. Upa katu te ma'e ke nde eremujã.

A'erehe kuja nde pe japandu rahã, katu tiki.

Ne jõ riki katu te hũ ame'ẽ ke nde.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko.

Ne jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde”

Aja tamũi ta pandu.

5

Paper mamã ame'ẽ rehe har

¹ Wapyka rehe amõ wapyk ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ipo pe paper mamã ame'ẽ ke rehe asak. Ijywa katu kotyhar ame'ẽ ipo pe ihĩ. Paper rehe pinĩha ihĩ. Xupe rehe ihĩ tĩ. Pe, paper mamã ame'ẽ ke rehe kyndaha ihĩ. Yraity aja ame'ẽ pe kynda. Awa po wajar mokõi hetaha pe kynda. ² Pe, Tupã je'ẽha rahoha ke rehe ihẽ asak. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Hãtã a'e pandu: “Awa riki katu te ame'ẽ ke my? Pe, awa peme'ẽ paper kyndaha ke mopok ta my?” aja. ³ Mopok ta ame'ẽ ke nixói riki. Ywa pe har ta marã ka ym mopokiha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Manõ ame'ẽ ta'ã aja tĩ. Marã ka ym mopokiha tĩ. Paper mamã, ame'ẽ jywĩ pe marã ka ym amõ ta usakiha. Mopok ta ame'ẽ ke nixói te. ⁴ Katu te ame'ẽ ke mahem ym awa. A'erehe marã ka ym paper kyndaha ke amõ mopokiha. A'erehe marã ka ym paper jywĩ rehe usak usak awa. A'erehe ajixi'u hũ ihẽ. ⁵ Pe, tamũi ta ngi har peteĩ pandu ihẽ pe:

—Ejixi'u ym. Esarahã! Junda ta ngi har kapitã keruhũ pehĩ. Jangwateran aja pyrãtã te hũ a'e. Ndawĩ rainõ ke a'e tĩ. Huwajan ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki paper mamã ame'ẽ kyndaha ke mopok ta. (Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke mopok ta. Pe, paper ke pirar ta — aja ihẽ pe.

⁶ Pe, wapyk ame'ẽ ta pyter pe Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta juramã rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamũi ta ixo tĩ. Juramã u'am. Yman ame'ẽ Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Jukwaha rape namõ ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mokõi hetaha i'ak namõ ixo tĩ. (Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar mokõi hetaha eha namõ ixo tĩ. Ame'ẽ riki Tupã'ã ke. Awa po wajar mokõi hetaha riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi Tupã mondo. Tupã rehe har a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak, a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa tĩ.

⁷ Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ẽ wapyka rehe amõ wapyk uĩ. Ipo ngi paper mamã ame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu kotyhar ipo ke ngi pyhyk. ⁸ Pyhyk rahã, Kirisutu ruwa koty tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Kuja, 24 tamũi ta aja tĩ. U'ar oup tĩ. Ame'ẽ ta pame katu te araraperan namõ ipo pe ixo. Itatawa rekúi ipo pe reko tĩ. Ame'ẽ tyryhem riki. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ẽ. Ame'ẽ riki itatawa rekúi pe ihĩ, ame'ẽja saka. ⁹ Pe, a'eta jyngar. Panduha pyahu ame'ẽ namõ a'eta jyngar. Kuja riki:

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke, a'erehe paper mamã ame'ẽ ke nde erepyhyk katu. Kyndaha ke nde riki eremopok katu tĩ.

Yman nde ke amõ ta jukwa. Nde eremanõ, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe nde eremuhepy. A'erehe Tupã rehe ngã ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ awa ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ke nde eremuhyk katu tĩ.

¹⁰ Upa ame'ẽ ta ke pa'i ta aja nde eremu'am.

Aja rahã ame'ẽ ta riki Tupãma'e mi-
asu ta ke tĩ.
Kapitã keruhũ ta ke aja nde eremu'am tĩ.
Aja rahã, ame'ẽ ta riki kome'ẽ ywy
keruhũ pe har ta ke mondo mondo
ta tĩ. Kapitã keruhũ aja mondo
mondo ta” aja a'eta jyngar.

11 Pe, ihẽ ama'ã tĩ. Ihẽ Juã. Tupã je'ẽha
rahoaha ta rehe ihẽ asak. Heta te hũ ixo!
Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ ixo!
Wapyka juramã rupi ixo. Tamũi ta xupe 'ar
rupi ixo tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ
ta xupe 'ar rupi ixo tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta
pandu ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. ¹² Kirisutu
rehe har hãtã a'eta jyngar:

“Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke
amõ ta jukwa.
Katu te ame'ẽ ke nde. A'erehe ne jõ riki ngã
ke nde eremondo mondo, aja Tupã
mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke
a'e me'ẽ nde pe tĩ.

A'erehe nema'e heta te hũ. Ukwa katu te ha
ke a'e me'ẽ nde pe tĩ. Pyrãtã te hũ ha
ke me'ẽ nde pe tĩ.

Ne jõ riki je'ẽha te nde erereko. Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã je'ẽha
rahoaha ta jyngar.

13 Pe, upa katu te Tupã mujã, ame'ẽ ta
jyngar. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu. Ywa pe
har ta ke Tupã mujã ame'ẽ ta jyngar. Ywy
keruhũ pe har ta aja tĩ. Jyngar tĩ. Manõ
ame'ẽ ta'ã jyngar tĩ. Y ramũi pe har ta aja
tĩ. Upa katu te ixuwe katu ame'ẽ ta jyngar
tĩ. Pyta we ym te. Upa katu te riki. Pe, kuja
jyngar:

“Mã peja wapyka rehe wapyk ame'ẽ pe
pepandu.

Mã peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tĩ.
Pehẽ jõ riki katu te me'ẽ ke.

Pehẽ jõ riki je'ẽha te pereko.

Pehẽ jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ta ke pehẽ.

Mã peja aja te'e ta pehẽ jõ pexo” aja riki upa
katu te jyngar.

14 Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta
pandu: “A'e tỹ” aja. Tamũi ta u'ar oup tĩ.
Aja a'eta rehe ipy'a ke tamũi ta moĩ moĩ
katu tĩ.

6

*Paper mamã ame'ẽ kyndaha ke Kirisutu
mopok*

¹ Ajame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ
asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamã ame'ẽ
kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar
mokõi hetaha kyndaha ke ihĩ. Ame'ẽ ngi
peteĩhar ke a'e mopok. Aja rahã, tumeme
ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩ
pandu. Pandu rahã, Tupã tyapuha aja ihẽ
ahendu. Kuja pandu:

—Ejur! — aja riki.

² Ihẽ ama'ã rahã, kahwa tuwyr ame'ẽ ke
uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar
namõ oho. (Aja rahã, huwajan ta namõ
jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iãkã rehe
har amõ me'ẽ ipe. Kapitã keruhũma'e aja
ame'ẽ. (Huwajan ta ke muputu'u ta, aja
ame'ẽ mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u
ta oho.

³ A'engi paper kyndaha mokõihar ke Ara-
puharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe,
ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har mokõihar
pandu:

—Ejur! — aja.

⁴ Aja rahã, amõ kahwa uhem. Pirã ame'ẽ
ke ame'ẽ. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrãtãha
ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ namõ kome'ẽ
ywy keruhũ pe har ta ke sawa'e muka'u
te'e. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta
jumai mai ngã juehe. Aja ngã jukwa jukwa
ngã juehe. A'erehe ame'ẽ sawa'e pe kyse
keruhũ ke Tupã muwyr.

⁵ A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke
Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke
a'e.) Ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har
mahapyrihar pandu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ
ahendu:

—Ejur! — aja riki.

Ihẽ ama'ã rahã, kahwa pihun ame'ẽ ke
uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e
puhýiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk
reko. (Ame'ẽ pe ngã mi'u ke manga ta.)

⁶ Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har
amõ pandu, aja ihẽ ahendu. Kuja pandu
riki:

—Peteĩ wera rahã, amõ paraky rahã,
tamatarer pyhyk. Ame'ẽ pe peteĩ mangaha
jõ ahúi aja me'ẽ ke amõ jo'ok katu. Aja
pame katu te ngã pe me'ẽ me'ẽ. (Ta'yr te
mi ame'ẽ. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy
te hũ ngã.) Peteĩ wera rahã, amõ paraky
rahã, tamatarer pyhyk. Ame'ẽ pe mahapyr
mangaha jõ u'i aja me'ẽ amõ jo'ok katu.

(Awa mi'u ame'ë tĩ.) Aja pame katu te ngã pe me'ë me'ë. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy te hũ ngã.) Kupixa pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwéi'y emondok ym. Uwa'y aja tĩ. Emondok ym tĩ — aja panduha ihẽ ahendu. (Aja rahã, ta'yr te mi awa mi'u ke arahã ngã jo'ok aja mujekwa. Uhyk ym ngã pe. A'erehe myahy te hũ ngã.)

⁷ A'engi paper kyndaha tumemehar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hũ ame'ë ta ngi har tumemehar pandu ame'ë ke rehe ihẽ ahendu:

—Ejur! — aja riki.

⁸ Ihẽ ama'ã rahã, kahwa tawa ke rehe ihẽ asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e uwyr rahã, manõ te hũ ngã. A'erehe her: “Manõ ame'ë ke” aja riki. Haikwer rupi manõ ame'ë ta oho inamõ, ame'ëja saka. Pe, ame'ë ta pe Tupã pandu: “Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo rahã, ame'ë ngi har peteĩ pejukwa. Aja pame katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke pejukwa. Ngã jumai mai ixo rahã, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa. Ngã mi'u nixói te aja ixo rahã, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Tumeme ma'e ahyixo ame'ë ta ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Ka'a rupi so'o jarõ ame'ë ta ixo. Ame'ë ta ke ngã koty pemondo. Ame'ë ta riki ngã ke jukwa ta tĩ. Tumeme har ngi har peteĩ jukwa ta” aja Tupã pandu.

⁹ A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ihẽ ama'ã rahã, myrape keruhũ rehe ihẽ asak. Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã rehe amõ ipy'a moĩ moĩ rahã, myrape keruhũ 'ar pe tapi'iruhu ke hapy. Ame'ë myrape aja asak. Ame'ë myrape keruhũ wyr pe amõ ta'ã rehe ihẽ asak. Ame'ë ta riki Tupã je'ëha ke kome'ë ywy keruhũ rupi pandu pandu ame'ë ta ke. A'erehe ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa. Ame'ë ta ke ngã mupyrara rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe har pandu pandu. Hijar ym. ¹⁰ Ame'ë ta hãtä pandu:

—Sawa'e! Pyrãtä te hũ ame'ë ke nde. Katu te ame'ë ke nde. Nde erepandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Peme'ë ywy

keruhũ pe nde rehe ipy'a ym ame'ë ta ixo. Ame'ë ta pe nde erepandu ta: “Pehẽ katu ym” aja. Myja rahã, ame'ë ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahã ame'ë ta ke nde eremupyrara ta my tĩ? — aja Tupã pe pandu.

¹¹ Ame'ë ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ë ke amõ me'ë me'ë. (Aja rahã, ipy'a juhyk ame'ë ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Peharõ we rĩ. Pehẽ aja Tupã je'ëha ke amõ ta pandu pandu tĩ. Pehẽ mu ta aja ame'ë ta tĩ. Ame'ë ta ke pehẽ aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta jukwa ta kÿ tĩ. A'ewan ym we rĩ. A'ewan jukwa rahã, ihẽ amupyrara ta” aja Tupã pandu.

¹² A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahã, ywy ke katak te hũ. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rã, ame'ëja saka warahy pihun oho. (Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta aja mujekwa.) Jahy aja tĩ. Awa ruwy aja pirã oho. (Pyrara te hũ ta ngã aja mujekwa tĩ.) ¹³ Jahy rata ta u'ar tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe u'ar. Ywytu keruhũ peju rahã, ma'eywa jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tĩ. (Aja rahã, kapitã ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.) ¹⁴ Ywa kanim oho tĩ. Paper ke amõ mamã. Aja ywa kanim oho. (Aja rahã, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, ywy'ã keruhũ henda ngi tyryk tĩ. Ypa'ũ aja tĩ. Henda ngi tyryk tĩ. (Aja rahã, uwakiha uhyk ta, aja mujekwa.)

¹⁵ Pe, kapitã keruhũ ta kanim oho. Kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ta ke ame'ë ta. Kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa ima'ehũ ame'ë ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Pyrãtä te hũ ame'ë ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te amõ ta aja tĩ. Amõ pe paraky te'e ame'ë ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ë ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ë wyr pe kanim oho tĩ. ¹⁶⁻¹⁷ Upa ame'ë ta pukái hũ. Ywy'ã keruhũ pe pukái hũ. Ita keruhũ pe pukái hũ tĩ. Kujã riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tĩ. Wapyka rehe wapyk ame'ë

ke ngi jande ke pemukanim, Tupã ngi. Aja rahã, a'e usak ym ta jande rehe. Arapuharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tĩ, Kirisutu ngi. Aja rahã, jande rehe usak ym ta a'e tĩ. Ame'ẽ tama'e parahya ngi jande ke pemukanim. Ame'ẽ ta mokõi riki parahy jande rehe. Ame'ẽ angaha uhyk riki. Marã ka ym ame'ẽ ngi uhemihã awa — aja pukái hũ ngã.

'Ar rehe anga uhyk rahã, aja ta kÿ.

7

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

¹ Upa ame'ẽ rehe ihẽ asak. A'engi amõ ma'e ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Kuja. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta amõ koty koty pu'am u'am. Warahy uhemihã koty peteĩ. Warahy u'ariha koty amõ pu'am u'am tĩ. Warahy jurukwã koty amõ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty amõ tĩ. Ame'ẽ ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ rupi ywytu peju ym te. Y ramõi 'ar rupi peju ym te tĩ. Myra rehe peju ym te tĩ. ² Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Warahy uhemihã koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namõ ixo. Awa riki Tupã kotyhar ke aja ukwaha ke namõ ixo. Ame'ẽ mangaha riki Tupãma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha pandu. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta pe pandu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “Ihẽ je'ẽha rupi kome'ẽ ywy keruhũ ke pema'i peho. Y ramõi aja tĩ. Pema'i tĩ.” Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta pe amõ Tupã je'ẽha rahoha pandu. ³ Kuja pandu:

—Tupãma'e miasu ta rehe ukwaha pemoĩ ym rahã we, kome'ẽ ywy keruhũ ke pemujaxer ym we rĩ. Y ramõi aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Myra aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Ipykã rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoĩ ym rahã we, ma'e ke pemujaxer ym we rĩ — aja riki pandu.

⁴ Pe, ngã hetaha mangaha ke ihẽ pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ẽ ta pykã rehe ukwaha ke moĩ. Tupã kotyhar ta ke peme'ẽ ta, ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Jundéu awa ta riki amõ koty koty jy'ar. Awa py mokõi hetaha ta jy'ariha. Ame'ẽ ta ngi

amõ amõ ta jo'ok rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

⁵⁻⁸ A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho.

Humẽ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Nga kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Ase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Natari kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Manase kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Simeã kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Rewi kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Isakar kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Semurõ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Jose kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

Menjamĩ kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho tĩ.

A'erehe johu upa ngã jy'ar rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi

⁹ A'engi ihẽ ama'ã rahã, heta te hũ ame'ẽ ta ixo. Marã ka ym amõ mangaha. Heta te hũ riki. Ka'a pe har ta ngi har pete'e ixo. Amõ amõ awa ta ngi har ta ixo tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ixo tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo tĩ. Wapyka ndutar koty ame'ẽ ta pu'am u'am. Arapuharan Ra'yr ndutar koty pu'am u'am tĩ. (Kirisutu a'e.) Ame'ẽ heta te hũ ame'ẽ ta mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te ixo. Aja rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'ẽha pema'eha ke nixói te pehẽ pe” aja ngã pe. Ngã po rehe pindo ro aja me'ẽ namõ ixo. (Aja rahã, ame'ẽ ta ke huwajan ta muputu'u ym aja mujekwa. Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ym, aja mujekwa tĩ.) ¹⁰ Ame'ẽ ta pukái:

—Tupã riki ngã ke muhã katu. A'e riki wapyka rehe wapyk uĩ. Kirisutu riki ngã ke muhã katu tĩ. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e — aja.

¹¹ Wapyka juramã rupi upa katu te Tupã je'ẽha rahoha ta pu'am u'am. Tamõi ta aja

tĩ. Pu'am u'am tĩ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Wapyka juramã rupi pu'am u'am tĩ. Pe, wapyka ndutar koty ame'ẽ ta u'ar oup. Upa katu te ame'ẽ ta huwa koty u'ar oup. Aja Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. ¹² Pe, ngã pandu:

—Amen! A'e tỹ!

Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde!

Nde riki erekwa katu te ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki je'ẽha te nde erereko ame'ẽ ke nde tĩ!

Nde riki upa katu te nde eremujã, ame'ẽ ke nde eremondo mondo tĩ.

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde tĩ.

Upa aja te'e ta nde erexo. A'e tỹ! — aja Tupã pe ngã pandu.

¹³ Pe, tamũi ta ngi har peteĩ ihẽ pe pandu:

—Peme'ẽ mundeha ituwyr ame'ẽ namõ pame katu te munde. Awa riki peme'ẽ ta my? My ngi uhyk my? — aja ihẽ pe.

¹⁴ —Sa'e! Ihẽ akwa ym. Nde atu erekwa katu — aja ihẽ apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhũ ngi peme'ẽ ta uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy namõ ngãma'e mundeha kutuk, ame'ẽja saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahã, ngã py'a ke Tupã upa katu te juhyk, aja mujekwa.) Kirisutu riki ame'ẽ Arapuharan Ra'yr aja a'e. ¹⁵ Ame'ẽ ruwy pe ngã py'a juhyk, a'erehe Tupãma'e wapyka ndutar koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ẽ renda riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupã rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu pandu Tupã pe. Putu'u ym panduha. A'ep Tupã ixo, a'erehe marã ka ym ngã ke amõ mahyha. Katu ixo.

¹⁶⁻¹⁷ Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. A'e riki katu te ame'ẽ ke, a'erehe johu pyter pe ixo. Ngã py'a juhyk ame'ẽ ta rehe a'e usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja ame'ẽ ta rehe a'e usak katu tĩ. Mundu pe ame'ẽ ta ke a'e raho ta tĩ. Ame'ẽ ngi y ke ame'ẽ ta u'u ta. Ame'ẽ y muxuwe katu hũ ta. (Aja rahã, aja te'e ta hury katu te ixo, aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ẽ ta myahy ym te ta tĩ. Hyngwéi ym te ta tĩ. Warahy hakuha pyhyk ym te ta tĩ. Haku ym te ta tĩ. Pe, ngã reha ngi upa katu te eha rykwer ke Tupã mukanim ta. (Aja rahã, pyai ym te ta

ngã. Jixi'u ym te ta tĩ.) Aja te'e ta hury katu te ixo — aja ihẽ pe tamũi pandu.

8

Paper kyndaha awa po wajar mokõi har ke mopok

¹ Paper kyndaha awa po wajar mokõi har ke Arapuharan Ra'yr mopok rahã, ywa pe ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am. Aja i'i u'am. Mejaor aja u'am. (Upa katu te ngã mukahem hũ, a'erehe hendu te'e u'am. Mupyrara hũ ame'ẽ ke uhyk ta aja ukwa katu, a'erehe ame'ẽ ngi mukahem hũ.) ² A'engi awa po wajar mokõi hetaha Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Tupã ruwa koty pu'am ame'ẽ ta ke a'eta. Jumi'a pame katu te Tupã me'ẽ a'eta pe.

³ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moĩ moĩ rahã, myrape 'ar pe ma'e pihe katu ame'ẽ ke hapy. Ame'ẽ myrape aja ywa pe ihĩ tĩ. Ame'ẽ rehe amõ Tupã je'ẽha rahoha uhyk oho u'am. Ipo pe ma'e ryrho. Itatawa rekúi ke raho. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ame'ẽ hyru pe ihĩ. Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu. Ame'ẽ panduha namõ ma'e pihe katu ame'ẽ ke mupara. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha pe amõ me'ẽ. A'e riki ame'ẽ ke myrape 'ar pe moĩ. Tupã namõ panduha ke moĩ tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke namõ. Myrape itatawa ke te'e mujã, ame'ẽ 'ar pe moĩ. Ame'ẽ myrape wapyka ndutar koty ihĩ. ⁴ Tupã ruwa koty ima'e je'ẽha rahoha pu'am u'am. Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, ame'ẽ panduha ipo ngi uhem oho, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ke takãxĩha namõ mupara pu'am oho. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ukwái. Ame'ẽ takãxĩha namõ pu'am oho. ⁵ A'engi ma'e pihe katu ame'ẽ ryrho ke a'e raho. Pe, amõ myrape keruhũ ngi tata jo'ok. Ame'ẽ ke hyru pe moĩ. Ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e ombor. Aja rahã, Tupã tyapu tyapu hũ. Tupã pirã pirã hũ tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ katak katak tĩ.

Jumi'a rehe har

⁶ A'engi awa po wajar mokõi hetaha Tupã je'ẽha rahoha ta peju Tate. Aja pame katu te jumi'a peju Tate. Awa po wajar mokõi hetaha jumi'a ke.

⁷ Jumi'a ke Tupã je'ëha rahoha peteïhar peju. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe tata u'ar. Y rãtã ame'ë ke aman aja u'ar tĩ. Awa ruwy namõ mupara aja u'ar. Upa katu te kãpĩ ke ukwái. Upa katu te kupi'i ukwái tĩ. Xirik ym ame'ë ke upa katu te ukwái. Myra mahapyrihar ngi har peteï ukwái tĩ. Aja pame katu te. Ywy ke aja tĩ. Mahapyrihar ngi har peteï ukwái tĩ. Aja pame katu te tĩ.

⁸ Tupã je'ëha rahoha mokõihar jumi'a peju tĩ. Ywy'ã keruhũ aja ihẽ asak. Upa ukwái ixo, ame'ëja asak. Ame'ë ke y ramõi pe ombor. Aja rahã, mahapyrihar ngi har peteï awa ruwy aja uwak. Y ramõi ke awa ruwy aja uwak. ⁹ Aja rahã y ramõi rupi ixo ame'ë ta ke manõ. Mahapyrihar ngi har peteï manõ. Y ramõi 'ar rupi jarusu keruhũ wata. Mahapyrihar ngi har peteï upa katu te mujaxer. Aja pame katu te.

¹⁰ A'engi Tupã je'ëha rahoha mahapyrihar jumi'a ke peju. Aja rahã, jahy rata keruhũ aja u'ar. Kandéi hany ame'ë ke aja ywa ngi u'ar. Ame'ë riki y pe u'ar. Y mahapyrihar ngi har peteï pe u'ar. Mundu aja tĩ. Mahapyrihar ngi har peteï pe u'ar. ¹¹ Y mahapyrihar ngi har peteï iro aja uwak. Ame'ë ke amõ u'u rahã, manõ riki. Iro riki a'erehe heta ngã manõ. [Ame'ë jahy rata keruhũ rer: "Iro ame'ë ke" aja riki.]

¹² A'engi Tupã je'ëha rahoha tumemehar jumi'a ke peju. Aja rahã, warahy ke a'e nupã. Mahapyr aja mowok rahã, peteïhar ke nupã. Aja rahã, peteïhar uwe. Jahy rata ta aja tĩ. Mahapyr hetaha ngi har peteï nupã. Peteïhar uwe tĩ. Jahy aja tĩ. Mahapyr aja mowok rahã, peteïhar ke nupã. Peteïhar uwe tĩ. Wera rahã, pytun oho tĩ. Mahapyr mowok rahã, peteïhar pytun oho. Pytun rahã, aja tĩ. Wera ym jahy. Wera ym jahy rata ta tĩ. Mahapyr mowok rahã, peteïhar pytun rahã, pytun te. Upa aja rahã, ma'e mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.

¹³ A'engi ihẽ ama'ã. Ywate te hũ wyraturan keruhũ wewe ixo. Ame'ë rehe ihẽ asak. Ame'ë pandu ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Kuja riki:

—Mãte hũ! Pyrara te hũ ta! Amõ mahapyr Tupã je'ëha rahoha ta jumi'a ke peju ta. Ame'ë tyapu rahã, kome'ë ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta — aja ihẽ ahendu.

9

¹ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteïhar upa har jumi'a ke peju tĩ. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe jahy rata u'ar aja ihẽ asak. Kapitã aja a'e. Ame'ë pe mupyraraha renda kyndaha mopokiha ke amõ me'ë. ² Ame'ë kapitã riki kyndaha mopok. Jahy rata aja ame'ë kapitã. Mupyraraha renda ke pirar. Aja rahã, mupyraraha renda ngi tata takãxĩha pu'am hũ. Tata keruhũ ngi aja takãxĩha pu'am te hũ. Tate warahy ke muwe. Pytun oho riki. ³ Tata takãxĩha ngi tukur ta u'ar hũ. Ywy keruhũ pe u'ar. Jawajyr pyairo aja me'ë tukur rehe jawajyr ruwái ke Tupã moĩ. Ame'ë pe awa ke tukur ta jupi katu. ⁴ Tukur ta pe a'e pandu:

—Kãpĩ ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Myra ro aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Ma'e ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Awa pykã rehe ukwaha nixói ame'ë ta ke jõ pemahy katu. Awa riki Tupã kotyhar ta ke my, ame'ë ukwaha nixói ame'ë ta ke jõ pemahy. ⁵ Ame'ë ta ke jõ pemahy. Pejukwa ym. Heta jahy rahã, pemahy. Awa po wajar peteïhar upa jahy hetaha rahã, pemahy — aja riki tukur ta pe Tupã pandu.

Tukur ta ngã ke mahy rahã, jawajyr jupi aja ahyha. ⁶ Ame'ë awa po wajar peteïhar upa jahy hetaha rahã, ngã jupandu ta ngã jupe: "Mã! Ihẽ pe ahy hũ ma'e. Ihẽ amanõ rahã, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my" aja ngã jupe. A'eta manõ tar katu te hũ. Marã ka ym manõha awa. Tapijar te'e we ahyha.

⁷ Tukur ta kahwa ta aja ihẽ asak. Kahwa 'ar pe kapitã jumai oho, ame'ë kahwa aja saka. Iãkã rehe iãkã rehe har aja ihẽ asak tĩ. Kapitã keruhũ iãkã rehe har aja saka. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke ame'ë. Huwa riki sawa'ema'e aja saka tĩ. ⁸ I'a riki kũjã ta'a aja pukuha. Hãi riki jangwaterãma'e aja saka. Jarõ riki. ⁹ Itape ke ipixi'a rehe mujar. Pe, wewe oho rahã, ngã pypo riki tyapu hũ. Jumaiha pe myra ujan ame'ë ke kahwa hykýi raho, ame'ëja saka tyapu hũ ngã pypo ke. ¹⁰ Huwái namõ tukur ta ixo. Jawajyr ruwái aja ame'ë. Ame'ë ipyairo pe ngã ke a'eta mahy te hũ. Awa po wajar peteïhar upa jahy hetaha rahã,

mahy te hũ ngã ke. ¹¹ Ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ pehĩ tĩ. A'e riki ame'ẽ ta ke mondo mondo. Ame'ẽ kapitã keruhũ Tupã je'ẽha rahoha. A'e riki mupyraraha rendama'e kapitã ke tĩ. Jundéu awa ta je'ẽha rahã, kuja her riki: “Amandom” aja. Ngere awa ta je'ẽha rahã: “Aporiã” aja her. [Ame'ẽ riki: “Upa mujaxer ame'ẽ ke a'e” aja riki.]

¹² Pyraraha peteĩhar ke upa. Amõ mokõi pyraraha uhyk ta rĩ.

¹³ A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupã ruwa koty myrape keruhũ ihĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ rahã, tapi'iruhu ke hany, ame'ẽ myrape keruhũ aja ywa pe myrape keruhũ ihĩ tĩ. Ame'ẽ myrape keruhũ ngi amõ pandu. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. ¹⁴ Kuja Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar pe pandu:

–Y keruhũ rake Tupã je'ẽha rahoha ke amõ kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura. Ame'ẽ ta ke emuhem apo 'y – aja ihẽ ahendu.

¹⁵ Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta ke a'e muhem. Arahã jõ muhem. Aja ym rahã, muhem ym ta rĩ. Arahã jõ muhem. Ame'ẽ wera rahã, ame'ẽ jahy rahã, ame'ẽ warahy 'ar rahã jõ muhem. Arahã, mahapyr hetaha ta ngi har peteĩ a'eta jukwa. Aja pame katu te. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har peteĩ a'eta jukwa katu te. ¹⁶ Kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta hetaha mangaha ke ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu. Heta te hũ riki. Marã ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000 hetaha ta riki.

¹⁷ Pe, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. Kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Itape ke ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirãha aja pirã ame'ẽ ke mujar tĩ. Pirã namõ howy mupara tĩ. Sasi ita aja howyha. Amõ itawa mupara tĩ. Enxo aja itawaha. Kahwa ãkã riki jangwateran ãkã aja saka. Juru ngi tata aja uhem. Tata takãxĩha aja uhem tĩ. Enxo aja inẽha uhem tĩ. ¹⁸ Ame'ẽ kahwa juru ngi uhem ame'ẽ pe heta te hũ kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke jukwa. Ame'ẽ mahapyr mahyha pe jukwa. Tata pe jukwa. Tata takãxĩha pe aja tĩ. Jukwa tĩ. Enxo pe aja tĩ. Jukwa tĩ. Upa ame'ẽ ta pe jukwa. Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ

jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke jukwa. ¹⁹ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa. Huwái pe mahy tĩ. Huwái riki mbói ãkã aja saka. Ame'ẽ pe ngã ke su'u. Aja mahy hũ.

²⁰ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa te hũ ngã ke. Amõ heta te hũ pyta we rĩ. Kahwa ta juru ngi uhem ame'ẽ pe jukwa ym ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Heta te hũ pyta we rĩ. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ẽ ta muruwak ym rĩ. Tupã koty muruwak ym rĩ. Ipo pe te'e mujã ame'ẽ ke rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ we rĩ. Kuja, ãjã ta rehe ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Itatawa ke te'e ma'e'ã mujã ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Ita ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Myra ke te'e mujã ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Upa ame'ẽ ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tĩ. Wata ym tĩ. Ame'ẽ ke rehe ipy'a ke tapijar te'e we ngã moĩ moĩ. Katu ym aja. ²¹ Tupã koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amõ ke jukwa. Ame'ẽ ngi muruwak ym. Amõma'e ke mukanim raho. Ame'ẽ ngi muruwak ym tĩ. Kũjã rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rĩ.

10

Paper ra'yr mamã ame'ẽ ke

¹ A'engi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ je'ẽha rahoha riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy uwyr. Ywa takãxĩha juramã rupi ihĩ. Iãkã rehe har riki maju'ã aja saka. Huwa hendy hũ. Warahy aja hendy te hũ. Itymã riki tata pirãha aja hendy. ² Ipo pe paper ra'yr mamã ame'ẽ ke reko. Pirar aja ihĩ. Ipy ijiywa katu kotyhar y ramõi pe pyrũ. Ipy ijiywa'i kotyhar ywy rehe pyrũ tĩ. ³ Pe, a'e pukái. Ame'ẽ riki jangwateran je'ẽha aja tyapuha. Upa pukái rahã, Tupã tyapuha tyapu hũ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mujywy. Awa po wajar mokõi hetaha tyapu te hũ.

Je'ēha mujywyr. ⁴ Ame'ē upa rahā, ihē ahendu ame'ē ke amupinim ta tipe. Ywa ngi ihē pe amō pandu:

—Anī. Tupā tyapuha awa po wajar mokōi hetaha pandu ame'ē ke emupinim ym. Emujekwa ym tī — aja ihē pe.

⁵ A'engi iyywa ke Tupā je'ēha rahoha ywa koty mupuku. Y ramūi pe pyrū. Ywy rehe pyrū tī. Ame'ē je'ēha rahoha riki iyywa katu kotyhar ke mupuku. ⁶ A'e pandu:

—Tupā riki ixuwe katute hū ame'ē ke a'e. Uhā te hū ame'ē ke a'e tī. Ywa ke a'e mujā. Kome'ē ywy keruhū mujā tī. Y ramūi mujā tī. Upa katu te ame'ē pe ixo ame'ē ta ke mujā tī. A'e je'ēha rupi jetehar te ke ihē apandu. Harō ym te ta apo 'y. (Upa ame'ē ta ke a'e mukanim ta.) ⁷ Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōihar jumi'a ke peju rahā, ma'e ke Tupā ma'e ta. Yman mujekwa ym ngā pe ma'e ke rī. Ame'ē ke mujekwa ta apo 'y. Yman ima'e je'ēha ke pandu ame'ē ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ē ta. Mujekwa ta kŷ — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ A'engi ywa ngi ihē pe pandu, a'e riki ihē pe pandu tī:

—Y ramūi pe pyrū. Ywy rehe pyrū tī. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha po pe paper mamā ame'ē ke ihī. Pirar aja ihī. Ame'ē ke epyhyk eho — aja ihē pe.

⁹ Ame'ē Tupā je'ēha rahoha koty ihē aho. Apandu ipe:

—Ihē pe paper mamā ame'ē ke emuwyr — aja ipe.

—Hā! Epyhyk rahā! E'u tī. Nde juru pe eir aja he'ē ta. Nde pusu pe ihon rahā, hāi ta — aja a'e pandu ihē pe.

¹⁰ Ipo ngi ame'ē paper ra'yr mamā ame'ē ke ihē apyhyk. Pe, ame'ē ke ihē a'u. Ihē juru pe he'ē riki. Pe, upa ihē a'u rahā, ihē pusu pe hāi aja uwak oho. (He'ē aja rahā, ma'e ke Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ihē rury katu. Hāi aja rahā, amō we pyraraha uhyk ta, aja ihē akwa, a'erehe ihē apyai.)

¹¹ Pe, ihē pe pandu:

—Amō we Tupāma'e myrandu ke nde erepandu ta tī. Amō ywy pe har ta rehe har nde erepandu ta tī. Amō amō awa ta rehe har aja tī. Amō amō je'ēha pandu ame'ē ta rehe har aja tī. Amō amō kapitā keruhū ta

rehe har aja tī. Upa ame'ē ta rehe har nde erepandu ta tī — aja ihē pe pandu.

11

Mokōi Tupāma'e myrandu ke pandu ame'ē ta ke

¹ Myra ra'yr mangaha ke ihē pe Tupā muwyr. Ihē Juā. Ihē pe Tupā pandu:

—Ywa pe har ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke emanga eho. Myja tihaha my? Emanga eho. A'ep ihē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta ixo. Heta ngā ixo. Ame'ē hetaha ke emanga tī. A'ep myrape keruhū ihī tī. Ame'ē tihaha emanga tī. Ame'ē riki kome'ē ywy keruhū pe ihī, ame'ēja saka. Tapi'iruhu ke ame'ē 'ar pe hapu, ame'ē ke ame'ē. ² Ihē rehe ngā jumu'eha renda keruhū soroka ke emanga ym. Ame'ē renda ke jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ame'ē, a'erehe emanga ym. Ihē kotyhar aja ym ame'ē ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ē ke a'eta mai ta, Jerusarē ok ta ke. Heta jahy rahā, aja te'e ta. Kuja, 42 jahy rahā, mai ta. (Aja rahā, ihē kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

³ —Ihē rehe har pandu ame'ē ta ke ihē amondo ta. Mokōi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rāi ame'ē ke ta. (Aja rahā, pyai aja mujekwa. Ngā py'a Tupā koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahā, ihēma'e myrandu ke ame'ē ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahā, pandu ta. Ame'ē 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihē pe Tupā pandu.

⁴ Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ke Tupā. Huwa koty mokōi ma'e weraha tymā i'āi. Ame'ē riki Tupāma'e myrandu pandu pandu ame'ē ta ke. Mokōi i'āi. Myra Tupā ruwa koty i'āi tī. Mokōi i'āi. Oriwéi'y ke. Ame'ē riki myrandu pandu pandu ame'ē ta ke aja tī. Mokōi i'āi tī. ⁵ Ame'ē mokōi myrandu pandu pandu ame'ē ta ke amō ta mahy ta tipe rahā, tata ke juru ngi uhem. Mokōihar ta juru ngi uhem. Ame'ē riki huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ē mokōihar ta ke mahy tar katu ame'ē ta ke upa jukwa ta. ⁶ Heta jahy rahā, Tupāma'e myrandu ke ame'ē mokōihar ta pandu pandu rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahā aman pe pandu ta: “Epyta” aja. Aja

rahã, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahã, ukyr ym te ta. Tupã je'êha rupi mundu pe pandu ta tĩ: “Awa ruwy aja ewak!” aja. Aja rahã y riki awa ruwy aja uwak ta oho. A'eta putar rahã pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ê ywy keruhũ pe har ta pe mondo mondo ta katu. Tupã je'êha rupi mondo mondo ta katu.

⁷ Myrandu ke upa pandu pandu rahã, mupyraraha renda ngi so'o jarõ aja me'ê uhem ta. Ame'ê riki mokõihar ta namõ jumai mai ta. Pe, ame'ê mokõihar ta ke so'o jarõ aja me'ê riki muputu'u ta. Jukwa ta tĩ. ⁸ Ame'ê mokõihar ta rete riki awa rape rupi pete'e túi. (Jaxer ame'ê ta ke aja ngã ukwaha naĩ, a'erehe jytyym ym awa.) Ok ta katu te ame'ê rape rupi pete'e túi. Jerusarẽ ok ta rape ame'ê. Yman ame'ê ok ta pe ima'e kapitã keruhũ ke ngã jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ê ke rehe jukwa. Ame'ê Jerusarẽ ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa tĩ. ⁹ Hete rehe amõ amõ ywy pe har ta usak ta. Amõ amõ ka'a pe har ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ koty koty je'êha pandu ame'ê ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ amõ awa ta aja tĩ. Hete rehe usak ta tĩ. Mahapyr wera rahã, amõ ixu'a rupi aja te'e usak ta. “Hete ke pejytyym ym” aja ngã pandu. Pete'e túi.

¹⁰ Ame'ê mokõihar ta manõ, a'erehe kome'ê ywy keruhũ pe har ta hury katu. Ahyha namõ kome'ê ywy keruhũ pe har ta ke ame'ê mokõi Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupyrara hũ. Apo manõ, a'erehe kome'ê ywy keruhũ pe har ta huryha mujã. Pe, ma'e katu ame'ê ke a'eta me'ê me'ê ngã jupe. ¹¹ Ajame'ê ke mahapyrihar weraha asa oho, amõ ixu'a rupi asa oho rahã, ame'ê ta'ã ke Tupã mujywywyr muwyr tĩ. Ywytu aja peju muwyr. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ê ta upa mukahem hũ. ¹² Pe, ame'ê mokõi Tupã je'êha pandu ame'ê ta pe Tupã pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ê ta ruwajan ta usak u'am rahã, ywa pe ame'ê mokõihar ta jupir oho. Ywa takãxiha 'ar pe jupir oho. ¹³ Arahã ywy riki katak hũ. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har peteĩ mujaxer. Ywy katak

hũ ame'ê ke ngã ke jukwa tĩ. Kuja, 7.000 hetaha ngã ke jukwa. Amõ pyta ame'ê ta mukahem hũ. Pe, Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ê ke. Ywa pe har ke nde” aja riki.

¹⁴ Pyraraha mokõihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tĩ.

Jumi'a awa po wajar mokõihar ke

¹⁵ Ajame'ê ke jumi'a ke Tupã je'êha rahoha awa po wajar mokõihar peju. Ywa pe pukái pukái hũ, ame'ê rehe ihẽ ahendu. Kuja pukái:

—Tupã riki kome'ê ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ. Tupã mondo ame'ê ke aja tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Aja te'eha kapitã keruhũ ke a'e. Upa ym te ta ame'ê — aja pukái.

¹⁶ Aja rahã, tamõi ta huwa koty u'ar oup. Kuja, 24 tamõi hetaha ta u'ar oup. Tupã ndutar koty ame'ê ta wapyk uĩ. Myrape 'ar kapitã keruhũma'e saka, ame'ê pe wapyk uĩ. Ame'ê ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ.) ¹⁷ A'eta pandu:

“Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te hũ ame'ê ke nde.

Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tĩ. Uhã te hũ ame'ê ke nde.

Nema'e pyrãtã te ha namõ ngã ke nde eremondo mondo apo, a'erehe: ‘Ne jõ riki katu te me'ê ke’ aja japandu nde pe.

¹⁸ Nema'e mupyraraha angaha uhyk, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta parahy nde rehe.

Manõ ame'ê ta ke nde eremukwera katu ta, pe, ame'ê ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Ame'ê angaha uhyk tĩ. A'erehe ngã parahy nde rehe tĩ.

Kome'ê ywy keruhũ ke mujaxer ame'ê ta ke nde eremupyrara ta tĩ. Mupyraraha renda pe nde eremondo ta tĩ. Ame'ê angaha uhyk tĩ.

Nde kotyhar ta anĩ. Upa nde kotyhar ta pe ma'e katu ame'ê ke nde ereme'ê ta. Ame'ê angaha uhyk tĩ.

Ne je'êha pandu ame'ê ta pe ma'e katu ame'ê ke nde ereme'ê ta tĩ. Ame'ê ta nema'e miasu ta ke.

Upa katu te nde rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ ta pe aja tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke nde ereme'ẽ ta tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke. Je'ẽha reko ym te aja jupe, ame'ẽ ta ke tĩ. Upa ame'ẽ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke nde ereme'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ angaha rehe uhyk tĩ" aja tamũi ta pandu.

¹⁹ Ywa pe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ aja ihĩ. Ame'ẽ ke pirar. Aja rahã, kaixã rehe usak awa. Ame'ẽ kaixã pe ymanihar Tupã je'ẽha ihĩ. Moise pe Tupã mujekwa, ame'ẽ je'ẽha ke. Pe, Tupã pirã pirã. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Ywy ke katak hũ tĩ. Johu ngã pandu pandu hũ, aja tyapu tyapu hũ tĩ. Aman aja y rãtã ukyr hũ tĩ.

12

Kũjã ke. Mbóí keruhũ ke tĩ.

¹ Ajame'ẽ ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ẽ rehe ihẽ asak rahã: "Mã!" aja ihẽ akwa. A'ep kũjã i'ãi. Ima'e mundeha warahy hendyha aja saka. Jahy rehe pyrũ u'am, aja i'ãi. Iãkã rehe har namõ i'ãi. Ame'ẽ rehe jahy rata aja hendyha ihĩ tĩ. Kuja awa py mokõi hetaha jahy rata ta ke ihĩ. ² Imembyr u'ar tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy, a'erehe kũjã ahem riki.

³ Pe, amõ ma'e ke ywa pe uhem tĩ. "Mã!" aja ihẽ akwa tĩ. Mbóí keruhũ petúi. Pirã riki. Heta iãkã ke. Kuja awa po wajar mokõi hetaha aja iãkã. I'ak namõ ixo tĩ. Kuja jande popa hetaha aja i'ak ke. Iãkã rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ. ⁴ Ywa ngi jahy rata ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ pyhyk. Aja pame katu te. Pe, pyhyk rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe ombor. Pe, kũjã ruwa koty a'e harõ u'am. Imembyr u'ar rahã, pahar a'e u'u ta, a'erehe a'e harõ u'am.

⁵ Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ wan ta. Ngã ke a'e mondo mondo katu te ta. Pe, ta'yn ke amõ pyhyk raho. Tupã rake pyhyk raho. Tupãma'e wapyka katu te ame'ẽ rake pyhyk raho. ⁶ Awa nixói te ame'ẽ pe kũjã ujan oho. Amõ renda ke Tupã moĩ katu. A'ep kũjã oho. A'ep kũjã ke amõ ta mahy ym ta, ame'ẽ

renda ke. A'ep heta wera rahã, 1.260 wera rahã, usak katu ta ehe. Kũjã rehe Tupã usak katu ta.

⁷ Ajame'ẽ ke ywa pe jumai maiha uhyk. Minge, a'e riki Tupã je'ẽha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Inamõ amõ heta Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namõ mbóí keruhũ jumai mai riki. Mbóí keruhũ namõ ixo ame'ẽ ta jumai mai tĩ. Amõ Tupã je'ẽha rahoha ta ke ame'ẽ ta tĩ. ⁸ Pe, mbóí keruhũ ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem mondo. Ywa pe mbóí keruhũ pyta ym ta tĩ. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pyta ym ta tĩ. ⁹ Ywa ngi mbóí keruhũ ke Minge ta muhem mondo. Ame'ẽ riki ymanihar mbóí ke. Her Satana. Amõ her ãjã ramũi. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e hũ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe mbóí ke Minge ta ombor mondo. Mbóí kotyhar ta ke ombor mondo tĩ. Ame'ẽ ta riki Tupã je'ẽha rahoha ta ke tĩ. Ame'ẽ ta ke Minge ta ombor mondo tĩ.

¹⁰ Ajame'ẽ ke ywa pe amõ pukái, ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrãtãha ngi ngã ke Tupã jo'ok. Kapitã keruhũ te aja pyrãtãha ke a'e mujekwa. Tupã mondo ame'ẽ ke je'ẽha te reko, ame'ẽ ke mujekwa tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Tupã ruwa koty pu'am ame'ẽ ke jande mu ta rehe har je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ riki Satana ke. (Ãjã ramũi a'e.) Juru ai riki. Wera rahã aja te'e ixo. Pytun rahã aja tĩ. Aja te'e ixo tĩ. Ame'ẽ ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. (Mã! Katu tiki.) ¹¹ Tupã rehe jurujar katuha ke jande mu ta hijar ym. Satana ke a'eta muputu'u aja riki. (Ãjã ramũi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja ixo tĩ. Jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu, ame'ẽ ke pandu pandu, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u, aja ixo tĩ. A'eta ke amõ ta jukwa tate rahã, tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu. Ajahap manõ.

¹² —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. A'erehe pehẽ rury katu pexo. Upa ywa pe har ta! Pehẽ rury katu pexo. Tupã je'ẽha rahoha ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Ywy keruhũ pe har ta anĩ. Mã! Pyrara hũ ta. Y ramũi 'ar rupi wata ame'ẽ ta

aja tĩ. Pyrara hũ ta tĩ. Pehẽ koty Satana wyjy uwyr. (Ăjã ramũi a'e.) Parahy hũ a'e. Weraha heta ym te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te hũ a'e — aja riki amõ pandu.

¹³ “Mã! Ihẽ ke ywy keruhũ pe a'eta ombor muwyr” aja mbói keruhũ ukwa rahã, kũjã ke a'e mahem oho. Sawa'e ra'yr muhem, ame'ẽ kũjã ke mahem oho. ¹⁴ Mokõi wyrahuran keruhũ pypo aja Tupã me'ẽ ipe, kũjã pe. Ame'ẽ pe awa nixói te ame'ẽ pe a'e wewe oho. Ame'ẽ renda ke Tupã moĩ katu. A'ep 1.260 wera rahã, Tupã usak katu ehe. A'erehe mbói keruhũ mahy ym kũjã ke. ¹⁵ Pe, juru ngi y keruhũ ke mbói keruhũ muhem. Aja y keruhũ pe kũjã ke munde ta raho tipe. ¹⁶ Anĩ. Ywy riki owok. Y keruhũ mbói keruhũ juru ngi muhem, ame'ẽ ke upa owokiha pe u'ar oho. (A'erehe kũjã ke y jukwa ym.) Ywy owok ame'ẽ pe upa y u'ar oho. ¹⁷ A'erehe kũjã rehe mbói keruhũ parahy hũ we rĩ. A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hũ oho. Imembyr pyta ame'ẽ ta ke mupyrara hũ oho. Ame'ẽ imembyr ta riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ ta ke a'eta. Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ ke a'eta pandu pandu tĩ. Hjar ym riki. Ame'ẽ ta riki kũjã membyr ta tĩ. Ame'ẽ ta ke mbói keruhũ mupyrara hũ oho. ¹⁸ Pe, y ramũi rymy'y rehe mbói keruhũ pu'am u'am.

13

So'o jarõ aja me'ẽ ke

¹ Ajame'ẽ ke y ramũi ngi so'o jarõ aja me'ẽ uhem. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Heta iãkã ihĩ. Kuja awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. I'ak heta tĩ. Kuja jande popa hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ. Iãkã rehe pame katu te ma'e her ke amõ mupinim. Ame'ẽ ta rer Tupã rehe juru ai ame'ẽ ke. ² So'o jarõ aja me'ẽ jangwate aja ihẽ asak. Hãi riki jangwateran aja saka. Ipy riki usu aja pyrãtã te hũ ame'ẽ ke ame'ẽ. Mbói keruhũ riki ima'e pyrãtãha ke mondo ipe, so'o jarõ aja me'ẽ pe. Mbói keruhũ je'ẽha te reko, ame'ẽ ke a'e me'ẽ ipe tĩ, so'o jarõ aja me'ẽ pe tĩ. Mbói keruhũ pandu ipe: “Ihẽma'e wapyka rehe ewapyk” aja.

(Aja rahã, ngã ke so'o jarõ aja me'ẽ mondo mondo ta tĩ.) ³ Heta iãkã ngi har peteĩ riki kyse mungáiha rape ihĩ. Manõ ta tipe. Ame'ẽ ka'ẽ oho, a'erehe manõ ym. “Mã!” aja upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa. Pe, ixotyhar ta aja ame'ẽ ta uwak. ⁴ Mbói keruhũ je'ẽha te reko, ame'ẽ ke so'o jarõ aja me'ẽ pe a'e me'ẽ, a'erehe mbói keruhũ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu. So'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu tĩ. Ngã pandu:

—So'o jarõ aja me'ẽ pyrãtã te hũ. A'e aja nixói amõ. Marã ka ym a'e ke muputu'u awa — aja riki naĩ.

⁵ Pyrãtãha ke so'o jarõ aja me'ẽ pe mbói keruhũ mondo, a'erehe Tupã rehe juru ai. So'o jarõ aja me'ẽ juru ai Tupã rehe tĩ. Tupã aja a'e jupe tĩ. Pe, heta jahy, 42 jahy rahã, ame'ẽ riki je'ẽha te reko. Ngã ke mondo mondo hũ. ⁶ A'e pandu pandu:

—Tupã jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tĩ. Hekoha katu ym tĩ. Ywa pe har ta katu ym tĩ. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarõ aja me'ẽ pandu naĩ.

⁷ Mbói keruhũ pandu ipe: “Tupã kotyhar ta namõ ejumai eho” aja. Pe, a'e jumai mai oho. Tupã kotyhar ta ke a'e muputu'u ta tĩ. Mbói keruhũ pandu ipe tĩ: “Nde riki upa ka'a pe har tama'e kapitã keruhũ ke. Amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ke tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ. Amõ amõ awa tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ” aja so'o jarõ aja me'ẽ pe. ⁸ Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngã py'a ke moĩ moĩ ehe, so'o jarõ aja me'ẽ rehe. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we, paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta rer a'e mupinim. Ame'ẽ rehe her nixói ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ rehe ngã py'a moĩ moĩ. Ame'ẽ paper riki Kirisutuma'e ke. A'e ke amõ ta jukwa. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.

⁹ “Myrandu rehe pehendu katu! ¹⁰ Amõ ke huwajan pyhyk ta raho aja me'ẽ rahã, aja oho ta a'e. Amõ ke kyse pe huwajan jukwa ta aja me'ẽ rahã, aja kyse pe jukwa ta ame'ẽ ke. Aja rahã, Tupã kotyhar ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ” aja riki pandu.

¹¹ Ajame'ë ke amõ so'o jarõ aja me'ë ihë asak. (Mokõihar ke ame'ë.) Ywy ngi a'e uhem aja saka. I'ak mokõi namõ ixo. Arapuhame ra'yr aja saka ame'ë. Pe, mbóí keruhũ aja a'e pandu tĩ. ¹² So'o jarõ aja me'ë uhem py. Ame'ë je'ëha rupi ma'e ke mokõihar ma'ema'e katu. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe a'e pandu: "So'o jarõ aja me'ë uhem py. Pehë py'a pemoĩ moĩ katu ehe. Mungáíha rape ka'ë ame'ë ke namõ a'e ixo. Pehë py'a pemoĩ moĩ ehe" aja so'o jarõ aja me'ë mokõihar pandu. ¹³ Ma'e ke so'o jarõ aja me'ë ma'ema'e katu. Mokõihar ke a'e. Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ngã usak u'am rahã, ywa ngi tata ke a'e mujy muwyr. Kome'ë ywy keruhũ pe mujy muwyr. ¹⁴ Uhem py so'o jarõ aja me'ë huwa koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrãtãha ke mbóí keruhũ muwyr ipe, so'o jarõ aja me'ë mokõihar pe. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja upa kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ta ke a'e muka'u te'e. Ame'ë ta pe a'e pandu:

—I'ã ke pemujã. So'o jarõ aja me'ë'ã ke pemujã. Iãkã ke kyse puku pe amõ mungáí. Manõ ym a'e. Ame'ë ma'e'ã ke pemujã — aja riki ngã pe.

¹⁵ Pyrãtãha ke mbóí keruhũ muwyr ipe. A'erehe ame'ë'ã ke so'o jarõ aja me'ë mokõihar peju. So'o jarõ aja me'ë uhem py, ame'ë'ã ke peju. Aja rahã, ixuwe katu pu'am. Aja rahã, je'ëha uhem ipe. Pe, ame'ë pandu: "Ihë rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ ym rahã, ame'ë ta ke pejukwa" aja kwera ramõ ame'ë pandu. ¹⁶ Upa awa ta pe so'o jarõ aja me'ë pandu. Mokõihar ke a'e. Kuja pandu. "Ma'e ngã ukwaha ke pehë pykã rehe pemoĩ. Pehë po jywa katu kotyhar rehe pemoĩ tĩ. Upa ngã pe aja pepandu. Kapitã keruhũ aja ixo ame'ë ta pe pepandu tĩ. Je'ëha reko ym te ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Ima'e ym te ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Amõ ta te'e paraky ame'ë ta pe aja tĩ. Aja me'ë ijar aja ixo ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Upa ngã pe aja me'ë pepandu. (Ngã ukwaha ke pehë pykã rehe pemoĩ. Pehë po jywa

katu kotyhar rehe pemoĩ tĩ' aja pepandu)" aja so'o jarõ aja me'ë pandu. ¹⁷ Ame'ë ngã ukwaha nixóí rahã, marã ka ym ma'e ke muhepyha. Marã ka ym ma'e ke jo'okiha amõ ngi tĩ. Ame'ë ngã ukwaha riki so'o jarõ aja me'ë rer ke. Her moĩ ym rahã, ukwaha mangaha ke moĩ ta.

¹⁸ Mã! Ukwa katu ta me'ë te'e awa. Ukwa katu ame'ë ke, aja amõ ixo rahã, mã peja ngã ukwaha ke emanga. So'o jarõ aja me'ë ukwaha mangaha ke emangarahã! Ame'ë ukwaha mangaha sawa'e rer aja ame'ë. Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

14

Kirisutu namõ ixotyhar ta ixo

¹ Ajame'ë ke ihë ama'ã rahã, ywy'ã keruhũ rehe Arapuharan Ra'yr pu'am u'am, ame'ë ke rehe ihë asak. (Kirisutu a'e.) Ywy'ã keruhũ rer Siã. (Ame'ë Jerusarë ok ta pyahu, aja ngã ukwa.) Inamõ heta te hũ ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha ta ixo. Ame'ë ta pykã rehe Kirisutu rer pame katu te amõ mupinim. (Aja rahã, ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer mupinim tĩ. (Aja rahã, ixotyhar ta ke aja mujekwa tĩ.) ² Pe, ywa ngi panduha uwyr. Ame'ë ke rehe ihë ahendu. Ita pupur keruhũ aja ahendu. Tupã tyapuha keruhũ aja tĩ. Araraperan ke nupãha ta hykýi, aja panduha tyapuha uwyr. Ame'ë ke rehe ahendu tĩ. ³ Pe, wapyka ndutar koty 144.000 hetaha ta pu'am u'am tĩ. Jyngariha pyahu ame'ë ke a'eta jyngar u'am. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ë ta huwa koty aja tĩ. Jyngar u'am tĩ. Tamüi ta ruwa koty aja tĩ. Jyngar u'am tĩ. Ame'ë 144.000 hetahama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi jo'ok riki. Ame'ë ta jõ riki ame'ë jyngariha pyahu ame'ë ke jumu'e katu. Amõ ta anĩ. ⁴ Ame'ë ta riki kũjã rehe pyta ym te. Sawa'e jeje te'e ixo ame'ë ta ke, aja ame'ë ta ixo. Arapuharan Ra'yr oho. (Kirisutu a'e.) Haikwer rupi ame'ë ta oho tĩ. Ame'ë tama'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har ame'ë ta ke Tupã pe me'ë py, ame'ëja saka. Arapuharan Ra'yr pe me'ë py, ame'ëja saka tĩ. ⁵ Te'e pandu ym te

ame'ë ta, aja ukwa katu awa. Anĩ te ame'ë ta. Katu ame'ë ta ke ame'ë ta.

Mahapyr Tupã je'ëha rahoha ta ke

⁶ Ajame'ë ke amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihë asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe myrandu katu ke a'e pandu raho. Ame'ë myrandu upa ym te ta. Uhã te hũ, aja saka. Ame'ë ke upa amõ amõ awa ta pe pandu raho. Upa ka'a pe har ta pe aja tĩ. Pandu raho tĩ. Upa amõ koty koty je'ëha pandu ame'ë ta pe aja tĩ. Pandu raho tĩ. Upa amõ amõ ywy pe har ta pe aja tĩ. Myrandu katu pandu raho tĩ. ⁷ Hãtã a'e pandu:

—Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mutyryk tyryk ta. A'e riki ngã pe pandu ta: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Ame'ë angaha uhyk apo 'y. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pepandu ipe. Pehë py'a ke pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. A'e riki ywa ke mujã. Kome'ë ywy keruhũ aja tĩ. Mujã tĩ. Y ramũi aja tĩ. Mujã tĩ. Upa mundu aja tĩ. A'e riki mujã tĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁸ Peteĩhar upa rahã, Tupã je'ëha rahoha mokõihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã mai! Upa katu te mai! Upa ngã ke a'e muka'u te'e hũ, a'erehe Tupã aja ym ame'ë ke rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ. Kawĩ ngi ka'u ame'ëja saka riki — aja pandu.

⁹ Mokõihar upa pandu rahã, Tupã je'ëha rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarõ aja me'ë rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, (ame'ë ke rehe Tupã parahy te hũ ta.) So'o jarõ aja me'ë'ã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ë ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) Ipykã rehe ame'ë ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ë ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) Ipo rehe ame'ë ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ë ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) ¹⁰ Kawĩ iro te ame'ë ke amõ u'u, aja Tupã parahy te ha ke pyhyk ta. Ame'ë ke kawĩ ryrup Tupã moĩ, ame'ëja saka. Ame'ë ta ke tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwãixo ame'ë pe mupyrara ta tĩ. Ahy hũ ta. Ame'ë mupyraraha ke Tupã je'ëha rahoha ta katu te ame'ë ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak ta tĩ. (Kirisutu a'e.) ¹¹ Tata pe mupyrara

riki. Ame'ë tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. Upa ym te ta. Ahy te hũ. Putu'u ym te riki. Wera rahã, putu'u ym. Pytun rahã, aja tĩ. Putu'u ym tĩ. So'o jarõ aja me'ë rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ë ta pyrara te hũ. Putu'u ym te. So'o jarõ aja me'ë'ã rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ë ta pyrara te hũ tĩ. Her ukwaha ke moĩ ame'ë ta aja tĩ. Ahyha putu'u ym te ta tĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu. Mahapyrihar ke ame'ë.

¹² Tupã je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ë te'e. Jesu rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym ame'ë ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ë te'e tĩ. Tupã kotyhar ta aja ixo ta me'ë te'e tĩ.

¹³ Ajame'ë ke ywa ngi panduha uwyr. Ame'ë ke rehe ihë ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jandema'e kapitã keruhũma'e parakyha ke amõ ta ma'ema'e ixo. Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ke ima'e parakyha ke. Aja ixo rahã, ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Aja rahã, mã hury katu ame'ë ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupã'ã pandu:

—A'e tỹ! Ame'ë ta paraky te hũ. Apo putu'u katu te ta. Paraky te hũ, a'erehe ma'e katu ame'ë ke Tupã me'ë ta. Ame'ë namõ ixo, a'erehe hury katu te ta — aja riki.

Ngã ke Tupã je'ëha rahoha ta mujyar

¹⁴ A'engi ihë asak rahã, ywa takãxĩha ituwyr ame'ë rehe ihë asak. Ame'ë 'ar pe awa aja wapyk uĩ. (Kirisutu a'e.) Iãkã rehe har namõ ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u, aja mujekwa katu.) Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke iãkã rehe har. Kyse apar haimbe ame'ë ke ipo pe pyhyk reko. ¹⁵ Pe, amõ Tupã je'ëha rahoha uhem. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem. Tupã koty ngi uhem. Ywa takãxĩha 'ar pe wapyk uĩ ame'ë pe hãtã a'e pandu:

—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e tyarõ ame'ë ke emondok. Ematyr. Kome'ë ywy keruhũma'e ke tyarõ riki — aja ipe.

¹⁶ Pe, takãxĩha 'ar pe wapyk ame'ë ke kyse apar pe mondok. Kome'ë ywy keruhũma'e tyarõ ame'ë ke mondok. Ame'ë ke matyr. (Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke

mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar, aja mujekwa.)

¹⁷ A'engi ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Kyse apar haimbe ame'ẽ ke a'e pyhyk reko tĩ.

¹⁸ Ajame'ẽ ke amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ame'ẽ riki tata harõha ke. Tata usakiha ke a'e tĩ. Myrape keruhũ rake ngi a'e uwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe rahã, tapi'iruhu ke hany, ame'ẽ myrape keruhũ aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'ẽ ke pyhyk reko. Ame'ẽ pe pandu.

—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok. Uwa ame'ẽ ma'eywa ke. Peme'ẽ ywy keruhũ pe uwa ty túi. Tyarõ riki, a'erehe a'ep emondok eho — aja pandu.

¹⁹ A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã je'ẽha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi uwa ke mondok. Ame'ẽ ke tykwer jamiha renda pe ombor. Ame'ẽ jamiha renda Tupã parahy te ha aja saka. ²⁰ Ok ta kurar sorokap jamiha renda ihĩ. Ame'ẽ pe uwa ke jami. Awa ruwy aja tykwer uhem hũ ingi. Y tiha aja uhem. Manga rahã, typyha riki peteĩ met, amõ met ixu'ap typyha. Pukuha manga rahã, 300 kiro met pukuha. (Upa aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara te hũ ta. Awa ruwy uhemihã aja ahy te hũ ta ngã ke, aja mujekwa.)

15

Ma'e ahyha a'ejõhar ke

¹ Ajame'ẽ ke ywa rehe amõ ma'e rehe ihẽ asak tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ asak rahã: “Mãte we ame'ẽ te a'e my!” aja ihẽ akwa. Kuja ihẽ asak. Tupã je'ẽha rahoha ta awa po wajar mokõi hetaha rehe ihẽ asak tĩ. Kuja ame'ẽ ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ẽ riki a'ejõhar ke. Ame'ẽ ke Tupãma'e parahy te ha ke. A'ejõhar ke ame'ẽ.

² Pe, y ramõi aja ihẽ asak. Waruwa aja ame'ẽ. Tata namõ mupara aja riki. Pe, so'o jarõ aja me'ẽ koty ipy'a ke muruwak ym ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽã koty ipy'a ke

muruwak ym tĩ. Ame'ẽma'e ukwaha ke moĩ ym tĩ, ipykã rehe. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Y ramõi aja ame'ẽ rake pu'am u'am. Ame'ẽ ta pe pame katu te araraperan ke Tupã me'ẽ me'ẽ. Ame'ẽ ke ngã jywa rehe ngã pyhyk u'am. ³ Moise mu'e, ame'ẽ jynhariha ke ame'ẽ ta jyngar u'am. A'e riki Tupãma'e miasu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'ẽ ta jyngar u'am tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Kuja jyngar:

“Tupã! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Mã! Nde erema'ema'eha riki katu te ame'ẽ ke.

Jetehar rupi ma'e ke nde erema'ema'e katu. Katu te ha rupi nde erema'ema'e katu tĩ.

Upa amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ te nde.

⁴ Sawa'e! Nde rehe upa ngã hendu katu ta. Upa ngã pandu ta: ‘Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja.

Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te.

Jetehar rupi nde erema'ema'e, ame'ẽ ke rehe upa ngã usak, a'erehe nde rehe upa katu te amõ amõ ywy pe har ta ngã py'a ke moĩ moĩ ta uwyr” aja riki jyngar.

⁵ Ajame'ẽ ke ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe ihẽ asak. Hukwen pirar aja asak. A'ep so'o pirer ke te'e mujã aja ihĩ. Ame'ẽ so'o pirer ok keruhũ: “Ko Tupã ixo” aja ame'ẽ mujekwa. ⁶ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Tupã je'ẽha rahoha ta uhem. Awa po wajar mokõi hetaha ke. Ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Ima'e mundeha hendy hũ ame'ẽ ke namõ ixo. Katu te ame'ẽ ke. Ipxi'a rupi ma'e pukwariha ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. ⁷ Ame'ẽ ta pe ma'e ke amõ me'ẽ. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩ me'ẽ ma'e ke. Kuja, ita rekúi awa po wajar mokõi hetaha. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe Tupã parahyha tyryhem ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ta pe me'ẽ. Tupã riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. ⁸ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe tata takãxĩha pu'am hũ u'am. Tupã katu te ha ke ame'ẽ

mujekwa. Ima'e pyrātā te ha ke mujekwa tī. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ke Tupā je'ēha rahoha ta jyhē ta. Ame'ē upa ym rahā we, marā ka ym Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixeha awa. Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta ma'e ahyha ke jyhē ta.

16

Tupāma'e parahyha ke

¹ Ywa pe har Tupāma'e ngā jumu'eha renda keruhū ngi amō hātā pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta pe hātā pandu: “Peho! Ita rekūi pe ihī ame'ē ke pejyhē peho. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Ame'ē pe Tupāma'e parahyha ke ihī. Ywy keruhū pe pejyhē peho” aja ahendu.

² Tupā je'ēha rahoha petēihar jyhē oho. Kome'ē ywy keruhū pe ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē oho. Aja rahā pere ahy te hū ame'ē ke awa ta rehe uhem. So'o jarō aja me'ē ukwaha reko ame'ē ta rehe uhem. Ipykā rehe ukwaha ihī. Ipo rehe aja tī. Ihī tī. Upa ame'ē ta rehe pere uhem. So'o jarō aja me'ēā rehe ipy'a ke amō ta moī moī, ame'ē ta rehe pere ahy te hū ame'ē ke uhem tī.

³ A'engi Tupā je'ēha rahoha mokōihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y ramūi pe jyhē. Aja rahā, y riki awa ruwy aja uwak. Manō ame'ē ruwy aja ame'ē. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke manō. Pyta we ym te.

⁴ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe ombor. Mundu pe aja tī. Ombor tī. Upa y riki awa ruwy aja uwak tī. ⁵ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. A'e riki y harōha ke. Y usakiha ke tī. Kuja pandu:

—Tupā! Katu te ame'ē ke nde. Ngā ke nde eremupyrara. Ame'ē ke katu. Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Nde ruhā te hū ame'ē ke nde. ⁶ Nde kotyhar ta ke ngā jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ēha pandu ame'ē ta ke aja tī. Jukwa tī. A'erehe ngā pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ē ke a'eta u'u, ame'ēja saka. (Aja rahā, huwy muhem, aja ame'ē ta ke Tupā jukwa tī, aja mujekwa.) Aja katu a'eta pe — aja pandu.

⁷ Pe, myrape keruhū koty ngi amō pandu, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kome'ē ywy keruhū pe rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hapy. Ame'ē myrape keruhū aja ame'ē. Kuja pandu: “Tupā! Jandema'e sawa'e te ke nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde. Jetehar rupi ngā ke nde eremupyrara ta. Nde eremupyrara ta rahā, katu tiki ame'ē tī” aja ahendu.

⁸ A'engi Tupā je'ēha rahoha tumemehar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Warahy rehe jyhē. Aja rahā, warahy haku te hū oho. A'erehe ngā pিরer ke hapy, aja riki. ⁹ Warahy haku te hū. Ngā pিরer ke hapy. A'erehe Tupā pe a'eta pandu: “Nde katu ym” aja ipe naī. (Tupā riki ma'e ahyha ke muwyr, aja ngā ukwa a'erehe Tupā rehe juru ai.) Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak ym. Tupā koty muruwak ym. “Katu te ame'ē ke nde” aja Tupā pe pandu ym ngā.

¹⁰ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar petēihar upa har ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. So'o jarō aja me'ē ma'e wapyka rehe jyhē. Aja rahā, hekoha rupi pytun te oho. A'e riki ngāma'e kapitā keruhū aja ixo. Upa ame'ē renda rupi pytun te oho. Hembe ke a'eta su'u su'u rāi u'am. Ahy te hū ngā, a'erehe hembe ke su'u su'u u'am. ¹¹ Pe, a'eta pandu: “Tupā! Ywa pe har ke nde! Katu ym te nde” aja riki naī. Ahy te ngā ixo. Pere hū tī. Ahy riki a'erehe Tupā rehe juru ai. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngā muruwak ym. Tupā koty muruwak ym.

¹² A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar petēihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe jyhē. Y rer Eura. Aja rahā, y riki upa katu te typa oho. A'erehe ame'ē y renda rupi kapitā keruhū uwyr ta. Warahy uhemihā kotyhar kapitā keruhū ame'ē. Y rapyrer rupi uwyr ta.

¹³ A'engi ājā ta rehe ihē asak. Mahapyr asak. Jaxer ai te ame'ē ta ke a'eta. Kururu aja ame'ē ta rehe asak. Mbói keruhū juru ngi petēi uhem. Amō riki so'o jarō aja me'ē juru ngi uhem tī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ran juru ngi amō uhem tī. Aja asak tī. ¹⁴ Ājā ta ke ame'ē ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ē mahapyr ājā ta riki upa katu te kapitā keruhū

ta ke mujy'ar. Kome'ë ywy keruhũ rupi ixo ame'ë ta kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupã namõ jumai ta. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ —Pesarahã! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanãha uhyk uwyr. Aja amõ harõ ym rahã, ihẽ ajur ta. Amõ ukwer ym, aja ixo rahã, hury katu ame'ë ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amõ usak katu. Peta kÿ, aja ixo. Aja rahã, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahã, huxĩ ta. Peta kÿ, aja amõ ixo rahã, huxĩ ym ta — aja riki Kirisutu pandu.

¹⁶ Pe, ma'e renda pe kapitã keruhũ ta ke ãjã ta mujy'ar. Ame'ë renda rer: “Aman-genõ.” Aja riki jundéu awa ta je'ëha ipe.

¹⁷ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhẽ tĩ. Ywate ngi jyhẽ. Ywa pe har Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Ame'ë pe wapyka ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. Ame'ë ngi Tupã hãtã pandu. Kuja. “Upa katu te riki” aja pandu. ¹⁸ Pe, Tupã pirã pirã hũ. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Kome'ë ywy keruhũ katak te hũ tĩ. Sawa'e ke Tupã mujã, ame'ë ngi har aja ywy ke katak ym. Mãte hũ katak hũ. Ywy katak hũ, ame'ë 'ar koty te we hũ ame'ë katakiha. ¹⁹ Ame'ë ok ta keruhũ owok. Mahapyr pyngwer aja owok. Upa amõ amõ ywy pe ok ta ihĩ, ame'ë ta ke upa mujaxer tĩ. Mambiro ok ta ke Tupã harái ym. Ame'ë pe har ta ke a'e mupyrara te hũ. Ame'ë ta pe pandu: “Ihẽma'e ita rekúi ngi kawĩ pe'u” aja pandu. (Aja rahã, Tupãma'e parahy te ha ke ame'ë ta pyhyk.) ²⁰ Upa ypa'ũ riki kanim oho. Upa ywy'ã keruhũ kanim oho tĩ. ²¹ Ywa ngi aman aja y rãtã ukyr tĩ. Y rãtã keruhũ riki. Puhýi ame'ë. Kuja, 40 kir puhýiha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ë ta Tupã rehe juru ai. “Katu ym nde” aja pandu naĩ. Y rãtã keruhũ ukyr rahã, ahy te hũ. A'erehe Tupã rehe juru ai.

17

Kũjã katu ym ame'ë rehe har

¹ Ajame'ë ke Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ uwyr ihẽ koty. Ame'ë Tupã je'ëha rahoha ta ita rekúi pyhyk reko ame'ë ke. Awa po wajar mokõi

hetaha ita rekúi ke. Pe, ihẽ rehe uhyk rahã, ihẽ pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ë ok ta keruhũ ngã mujã. Myja me'ë ame'ë ke Tupã mai ta my? Ame'ë ke nde pe ihẽ amujekwa ta. Ame'ë ok ta keruhũ riki kũjã ka'u te'e aja saka. ² Ame'ë kũjã rehe kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ka'u te'e. (Aja rahã, ame'ë ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ. Ipy'a moĩ ehe, a'erehe kũjã ka'u te'e aja ame'ë.) Ame'ë kũjãma'e kawĩ ke kome'ë ywy pe har ta u'u tĩ. Ame'ë kawĩ ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahã, ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e tĩ, aja mujekwa) — aja ihẽ pe pandu.

³ Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Ihẽ Juã. Pe, ihẽ ke Tupã je'ëha rahoha pyhyk raho. Awa nixói te ame'ë pe pyhyk raho. A'ep kũjã rehe ihẽ asak. So'o jarõ aja me'ë pirã ame'ë ke rehe asak tĩ. Ame'ë kupe 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Hete rupi her ihĩ. Tupã rehe juru ai, ame'ë rer riki heta ihĩ. Pe, ame'ë so'o jarõ aja me'ë heta iãkã namõ ixo. Awa po wajar mokõi hetaha iãkã. I'ak heta tĩ. Jande popa hetaha i'ak ke. ⁴ Kũjãma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujã ame'ë ke te'e ame'ë mundeha. Pan pirã amõ tĩ. Itatawa ke te'e ma'e ke mujã, ame'ë ke mundeha rupi moĩ moĩ tĩ. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hũ ame'ë ke moĩ moĩ tĩ. Pero moĩ tĩ. Pu'yr aja ame'ë. Aja mukatuha tĩ. Ipo pe ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë ke ihĩ ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ë ke ihĩ ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekúi ra'yr pe ihĩ. ⁵ Ipykã rehe her ke amõ mupinim. Myja me'ë ame'ë rer my? Yman ame'ë ke ukwa ym awa rĩ. Kuja her. “Mambiro ok ta keruhũ ke. Upa kũjã ka'u te'e ame'ë tama'e kapitã keruhũ aja ame'ë. Kome'ë ywy keruhũ pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke a'e tĩ. Kũjã ke a'e” aja riki. ⁶ Tupã kotyhar ta ruwy ngi kũjã ka'u, aja ihẽ asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Ame'ë ta ruwy ngi ka'u tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar

ta ke kũjã jukwa, aja mujekwa ngã pe. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ta ke jukwa tĩ, aja mujekwa tĩ.)

Ame'ẽ kũjã rehe ihẽ asak rahã: “Mã!” aja ihẽ akwa. ⁷ Aja rahã, ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahã, katu ym. Myja me'ẽ ame'ẽ kũjã my? Yman ame'ẽ ke amõ ukwa ym rĩ. Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amujekwa ta apo 'y. So'o jarõ aja me'ẽ rehe har ihẽ amujekwa ta tĩ. Ame'ẽ kupe 'ar pe kũjã wapyk. Iãkã kuja hetaha, awa po wajar mokõi. I'ak kuja hetaha tĩ, jande popa. ⁸ Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽ ixo kwe. Apo anĩ. Nixói apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta. Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽ rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak rahã: “Mã!” aja ukwa. Ame'ẽ ta rer ke paper rehe nixói. Uhã te hũ ame'ẽ ta rer aja ym. Kome'ẽ ywy keruhũ ke Tupã mujã ym rahã we, uhã te hũ ame'ẽ ta rer ke paper rehe a'e mupinim. Ame'ẽ rehe nixói te ame'ẽ ta rer. Ame'ẽ so'o jarõ aja me'ẽ ixo kwe. Apo nixói 'y. Manõ riki. Uwyr ta tĩ.

⁹ —Apo ukwa katu ame'ẽ ke ukwa ukwa ta me'ẽ te'e. Iãkã awa po wajar mokõi hetaha riki ywy'ã awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ẽ 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Aja rahã, ok ta riki ywy'ã awa po wajar mokõi ihĩ, aja mujekwa. Ame'ẽ ok tama'e kapitã keruhũ awa po wajar mokõi hetaha ixo tĩ. ¹⁰ Awa po wajar peteĩhar upa hetaha upa 'y. Nixói apo 'y. Awa po wajar peteĩhar riki kapitã keruhũ kote'e ixo apo 'y. Amõ riki awa po wajar mokõihar uhyk ym we uwyr rĩ. Ame'ẽ uhyk uwyr rahã, jahy heta ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ. ¹¹ So'o jarõ aja me'ẽ ixo kwe. Apo nixói 'y. Ame'ẽ riki awa po wajar mahapyrihar ke a'e. Ame'ẽ riki awa po wajar mokõi ngi har peteĩ a'e. Jumai oho. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta.

¹² —I'ak jande popa rehe nde eresak. Ame'ẽ riki kapitã keruhũ jande popa hetaha ta. Ame'ẽ ta kapitã keruhũ aja ixo ym we rĩ. Uhyk ta kÿ. So'o jarõ aja me'ẽ namõ ame'ẽ ta ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am ta. I'i atu we ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ. ¹³ Ame'ẽ kapitã keruhũ jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ẽ ke

peteĩhar aja ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ẽ pe ame'ẽ ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ẽha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ẽ pe pandu. ¹⁴ Arapuharan Ra'yr namõ so'o jarõ aja me'ẽ jumai ta oho. (Kirisutu ke a'e.) Kapitã keruhũ jande popa hetaha aja tĩ. Jumai ta oho tĩ. Pe, ame'ẽ ta ke Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki kapitã keruhũ te. “Ihẽma'e ke pehẽ” aja Kirisutu pandu ame'ẽ ta jumai oho inamõ tĩ. “Ihẽ koty ejur” aja Kirisutu pandu ame'ẽ ta jumai oho inamõ tĩ. Ixotyhar ta jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ta jumai oho inamõ tĩ. So'o jarõ aja me'ẽ ke a'eta muputu'u ta oho tĩ. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u ta tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹⁵ Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu tĩ:

—Y rehe nde eresak. Ame'ẽ 'ar pe kũjã ka'u te'e pyrũ. Ame'ẽ y riki amõ amõ ywy pe har ta ke. Amõ amõ awa ta ke tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke tĩ. Amõ amõ ka'a pe har ta ke tĩ. ¹⁶ Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke i'ak jande popa hetaha putar ym ta. So'o jarõ aja me'ẽ aja tĩ. Putar ym ta kũjã ke tĩ. Upa katu te kũjãma'e ke jo'ok ta ingi. Jawe te'e aja a'e ke ame'ẽ ta mupyta ta ixo. (Aja rahã, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.) Kũjã rukwer ke u'u ta, ame'ẽja saka ta. Kũjã ke tata pe hapy ta, ame'ẽja saka upa katu te mujaxer ta tĩ. (Aja rahã, kũjã riki kapitã keruhũ aja putar ym aja mujekwa.) ¹⁷ Tupã pandu: “Ihẽ aputar ame'ẽ ke kapitã keruhũ ta ma'ema'e ta. Ihẽ aputariha ke ipy'a rehe ihẽ amoĩ ta, a'erehe ihẽ aputar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta” aja a'e pandu. A'erehe kapitã keruhũ ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ẽha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ẽ pe pandu. A'erehe so'o jarõ aja me'ẽ riki kapitã keruhũ aja ixo. Tupã pandu ame'ẽ ke upa uhyk ym rahã we, aja ixo ta ame'ẽ.

¹⁸ —Kũjã rehe nde eresak, ame'ẽ riki ok ta keruhũ ke. Ame'ẽ ok ta keruhũ ngi je'ẽha uhem, ame'ẽja saka. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ke mondo mondo. A'erehe ame'ẽ ok ta keruhũ je'ẽha te reko, ame'ẽja saka — aja ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu.

18

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

¹ Ajame'ë ke amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihë asak. Ihë Juã. Ywa ngi wyjy uwyr a'e. Je'ëha te reko. Katu te ame'ë ke a'e. Hendy hũ. Ima'e hendyha namõ kome'ë wyw keruhũ ke muwera hũ. ² A'e hãta pandu:

—Mambiro ok ta upa katu te mujaxer. Ma'e jaxer ai ame'ë rekoha ke apo 'y. A'ep ãjã ta ixoha renda ke apo 'y. Æjã jaxer ai ame'ë ta pehĩ riki. A'ep ma'ewyra jaxer ame'ë ke ixo tĩ. Ma'ewyra amõ u'u ym ame'ë ke pehĩ tĩ. ³ (Ame'ë ok ta mujaxer ym rahã, pewe ihĩ rahã,) ma'e ka'u te'eha riki kawĩ aja saka. Ame'ë ngi upa amõ amõ ywy pe har ta ka'u. Aja rahã, ame'ë ma'e ka'u te'eha ke amõ amõ ywy pe har ta ma'ema'e tĩ. Ame'ë ok ta pe har ta aja kome'ë ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta ma'ema'e tĩ. Pe, upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ok ta rehe mãte hũ ma'e ke ihĩ. Ma'e ke muhepy ame'ë ta muhepy hepy hũ. Aja matyr hũ tamatarer ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hũ. Katu ym aja — aja riki Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁴ Pe, ywa ngi amõ pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu.

“Ihë kotyhar ta! Ame'ë ok ta ngi pehem peho!

Ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha pema'ema'e ym pexo tĩ.

Ame'ë ok ta pe har ta ke ihë amupyrara ta. Pehem peho ingi. (Aja rahã, ame'ë ta aja pehẽ ke ihë amupyrara ym ta tĩ.)

⁵ Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har ta ma'ema'e hũ. Mãte hũ te'e ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ëja saka hetaha.

Ma'e katu ym te ame'ë ma'ema'eha ke ihë aharái ym. (A'erehe amupyrara ta)” aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ë ke rehe ahendu tĩ. Tupã je'ëha rahoha ta pe pandu:

⁶ “Ihë kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara hũ.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke pemupyrara tĩ.

Jetehar te! Mokõihar aja pemupyrara. Amõ ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokõihar aja a'ep pe har ta ke pemuka'u te'e tĩ. Aja pemahy katu tĩ.

⁷ Ma'e katu ame'ë ke jõ a'ep pe har ta me'ë me'ë ngã jupe. Ma'e hepy hũ ame'ë ke aja tĩ. Me'ë me'ë ngã jupe tĩ.

Aja jumuhury ngã juehe. A'erehe a'ep pe har ta ke pemahy apo. Pemupyrara tĩ.

Ame'ë ok ta riki kũjã aja saka.

Jupandu jupe: ‘Kapitã keruhũ ihë. Aja ko axo. Ihë sawa'e manõ ame'ë ke ym ihë axo. A'erehe apyaiha ihë akwa ym te ta' aja jupe.

⁸ Aja pandu jupe, a'erehe peteĩ wera rahã, ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tĩ. Myahy te ha uhyk ta tĩ. Mahyha uhyk ta tĩ. Tata pe hapy ta tĩ.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrãtã te hũ. A'erehe tata pe hapy ta. Upa ukwái ta. Mujaxer ta. A'e riki mupyrara ta” aja ywa ngi pandu ame'ë ke rehe ahendu.

⁹ Kome'ë ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta pyai ta. Ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ame'ë ok ta riki ukwái hũ. Tata takãxiha pu'am hũ tĩ. Ame'ë rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ. Jixi'u hũ tĩ. ¹⁰ Ame'ë ok ta aja pyrara tar ym kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mã! Mãte hũ puki! Katu ym! Mambiro ok ta upa riki. Katu te ame'ë ke kwe. A'ep pe har kapitã ta pyrãtã te. Mã! Pahar mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja kapitã keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tĩ.

¹¹ Kome'ë ywy keruhũ pe ma'e muhepy ame'ë ta ixo. Ame'ë ta jixi'u hũ tĩ. Apo ame'ë ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa. Muhepy ym ta tĩ. A'erehe tamatarer ke muheta ym te ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe: “Mã! Katu ym” aja ma'e muhepy ame'ë ta jixi'u hũ. ¹² Itatawa ke amõ jo'ok ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itara'yr muhepy ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pero aja tĩ. (Pu'yr aja ame'ë.) Pan katu te ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym tĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Pan pirã aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pan sen ame'ë aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Arapuharan ra ke te'e mujã ame'ë ke tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Upa ma'e myra katu te ame'ë ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Masin ke te'e mujã me'ë ke aja

tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. (Masin riki i'ak aja saka. Tuwyr ame'ẽ.) Ma'e myra hepy hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ita, ser ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ma ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹³ Kane aja tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Insen aja. Miha amõ tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke amõ tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Kawĩ aja tĩ. Ma'e ka aja tĩ. U'i aja tĩ. Ahúi aja me'ẽ ku'i aja tĩ. Ahúi aja me'ẽ aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Tapi'iruhu aja tĩ. Arapuharan aja tĩ. Kahwa aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Myra ujan ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta aja tĩ. Awa ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. ¹⁴ Ame'ẽ ok ta rehe har muhepy ame'ẽ ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ẽ ke ok ta pe har ta putar katu. Ame'ẽ ke upa kanim. Upa tamatarer kanim tĩ. Amõ usak rahã, katu te, ame'ẽ riki nixói te apo 'y. Upa ame'ẽ ta ke mujwyr ym te ta tĩ — aja pandu.

¹⁵ Ame'ẽ ok ta rehe ixo rahã, ma'e muhepy ame'ẽ ta muhepy hepy. Aja tamatarer pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta hũ tĩ. Ame'ẽ ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e muhepy ame'ẽ ta ke jukwa ta tĩ, aja a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ngi kyje a'erehe paite pu'am u'am. Jixi'u u'am. Kuja pandu:

¹⁶ —Mãte hũ puki! Mã! Ame'ẽ ok ta keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ẽ ok ta ixo. Pan katu te ame'ẽ ke ihĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Ihĩ tĩ. Pan pirã aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itara'yr hepy ame'ẽ ke aja tĩ. Pero aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta ke ok ta ke mukatu. ¹⁷ Mã! Pahar ame'ẽ ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa — aja riki pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite pu'am u'am tĩ. Jarusu keruhũ pe y rupi wata, ame'ẽ ta aja tĩ. Jarusu keruhũ rehe paraky ixo, ame'ẽ ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. Amõ heta y rupi paraky, ame'ẽ ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. ¹⁸ Ok ta ke tata upa ukwái. Ame'ẽ tata takãxĩha rehe a'eta usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ẽ ok ta jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja riki.

¹⁹ Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tĩ. Kuja pandu:

—Mã! Katu ym tiki! Ame'ẽ ok ta keruhũ upa riki. Ame'ẽ ok ta pe har ta tamatarer hũ namõ ixo. Ame'ẽ ta namõ y rupi jarusu keruhũ raho ame'ẽ ta muhepy hepy. Ame'ẽja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk katu. Pahar ame'ẽ ok ta upa riki. I'i we ym aja pahar upa riki — aja pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

²⁰ Ywa pe har ta! Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ok ta ke upa mumba riki a'erehe pehẽ rury katu pexo. Tupã kotyhar ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Upa pehẽ ke ame'ẽ ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ẽ pe har ta ke Tupã mupyrara tĩ. Ok ta ke mujaxer tĩ. A'erehe pehẽ rury katu pexo.

²¹ Pe, ita keruhũ ke Tupã je'ẽha rahoha pyhyk. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ahúi aja me'ẽ ke ita pe kytyk, aja ita keruhũ ke. Ame'ẽ ke y ramũi pe ombor. Arahã kuja pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai. Ame'ẽ ok ta ke usak ym te ta awa tĩ. ²² Ngã huryha nixói te ta tĩ. Araraperan ke nupã ym te ta awa a'ep tĩ. Jyngar ym te ta awa tĩ. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tĩ. Jumi'a ke peju ym te ta tĩ. Upa aja me'ẽ namõ muhury ym te ta awa tĩ. Paraky ym te ta awa a'ep tĩ. Ahúi aja me'ẽ ke muku'i ym te ta tĩ. (Aja rahã, ngã mi'u nixói te ta a'ep, aja mujekwa.) ²³ Ma'e weraha ke hapu ym te ta tĩ. Weraha ke usak ym te ta awa tĩ. A'ep jumendar ym te ta awa tĩ. Aja huryha tyapuha ke hendu ym te ta awa tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har muhepy ame'ẽ ta tamatarer hũ namõ ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi kapitã ta aja ame'ẽ ta ixo. Paje aja ngã ke muka'u te'e tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e. Aja tamatarer hũ pyhyk. Katu ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

²⁴ Mambiro ok ta pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ame'ẽ pe har ta jukwa. Tupã kotyhar ta ke jukwa tĩ. Jete. Heta hũ jukwa.

Upa kome'ẽ ywy keruhũ rehe amõ ke ngã jukwa tĩ, aja ame'ẽ ok ta pe ngã jukwa. A'erehe ame'ẽ pe har ta ke Tupã mupyrara. Ame'ẽ ok ta ke Tupã upa katu te mujaxer.

19

¹ Ajame'ẽ ke ywa pe heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Kuja pandu:

—Mã peja Tupã pe pepandu:

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde” aja pepandu.

A'e riki ngã ke muhã katu.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

A'e riki katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

² —Jetehar rupi ngã pe a'e pandu: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Aja ngã ke a'e mondo mondo rahã, katu tiki. Mambiro ok ta riki kũjã ka'u te'e aja saka. Ngã ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ok ta rehe har Tupã pandu: “Upa katu te ihẽ amujaxer ta” aja. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ẽ ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngã pandu.

³ Pe, amõ we a'eta pandu tĩ:

—Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Ame'ẽ ok ta keruhũ ke tata upa katu te ukwái. Ame'ẽ tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahã, aja te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.

⁴ Tamũi ta, 24 hetaha ta ipynarãi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke a'e. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. A'eta pynarãi rehe wapyk u'ar oup tĩ. (Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ.) Upa ame'ẽ ta pandu:

—A'e tỹ! Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja pandu.

Arapuharan Ra'yr jumendaraha ke

⁵ A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Upa katu te Tupãma'e miasu ta! Upa Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ẽ ta! Kapitã keruhũ aja ixo ame'ẽ ta! Je'eha reko ym te ame'ẽ ta amõ. Upa katu te pehẽ johu! Mã peja Tupã pe pepandu katu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” — aja riki.

⁶ Pe, heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Ita pupur keruhũ tyapuha aja ahendu. Tupã tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ẽ ta pandu, ame'ẽ ke rehe ahendu:

—Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke.

Tupã jandema'e kapitã keruhũ!

Nde riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde.

Nde riki kapitã keruhũ te tĩ.

⁷ —Mã peja jande rury katu te aja jaxo! Mã peja Tupãma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendaraha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo. Kũjã jumendar tate aja pete'e ixo. ⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ipe. Pan katu te ame'ẽ ke. Xi'a ym te ame'ẽ ke — aja riki ahendu.

[Ame'ẽ pan katu te ame'ẽ ke Tupã kotyhar ta ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e.] (Kirisutu namõ jumendar ame'ẽ ke pete'e ixo aja pandu rahã, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. “Jumendar” aja pandu rahã: “Kirisutu namõ aja te'e ta ixo” aja mujekwa.) ⁹ Pe, ihẽ pe Tupã je'eha rahoha pandu:

—Kuja emupinim: “Arapuharan Ra'yr jumendaraha huryha rehe pejur, aja hendu ame'ẽ ta mã hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta” — aja pandu.

Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupã je'eha rahoha pandu tĩ:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke Tupãma'e panduha ke. Jetehar te ke ame'ẽ — aja ihẽ pe pandu.

¹⁰ Ihẽ pynarãi pe awapyk a'ar aĩ. Ihẽ Juã. (Aja ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ ta ehe.) Tupã je'eha rahoha pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Nde mu ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa ame'ẽ ke pandu ame'ẽ ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emoĩ ym — aja ihẽ pe.

Jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ẽ myrandu ke Tupã je'eha pandu ame'ẽ ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amõ oho ame'ẽ ke

¹¹ Ajame'ë ke ywa owok, aja ihë asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ë ke rehe asak. Ame'ë 'ar pe amõ oho ixo. (Mokõi her ipe.) Her: "Jetehar te ke." (Kirisutu a'e.) "A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu" aja her tĩ. Katuha rupi ngã ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namõ a'e jumai mai tĩ. ¹² Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iãkã rehe har iãkã rehe ihĩ. (Kapitã keruhũ te aja mujekwa ame'ë.) Her ke a'e mupinim tĩ. Iãkã rehe har rehe her moĩ. Myja me'ë ame'ë her my? Ukwa ym awa. A'e jõ ukwa katu. ¹³ Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ëja saka ame'ë ke. Her riki: "Tupã je'ëha" aja. (Ame'ë ke ngã pe mujekwa, a'erehe ame'ë riki ima'e her.) ¹⁴ Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ë ta oho ixo tĩ. Ame'ë tama'e mundeha riki pan katu te ame'ë ke tĩ. Ituwyr katu te ame'ë ke. Xi'a ym te ame'ë ke tĩ. ¹⁵ Pe: "Tupã je'ëha ke" aja her, ame'ë juru ngi kyse puku haimbe ame'ë ke uhem, ame'ëja saka. Ame'ë pe amõ amõ ywy pe har ta ke a'e muputu'u. Pyrãtã te ha namõ kapitã keruhũ te aja a'e ixo ta. Marã ka ym a'e ke muputu'uha awa. Uwa ma'eywa ke ipy pe amõ jami jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e mupyrara ta. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ima'e parahyha namõ huwajan ta ke Kirisutu mupyrara ta. ¹⁶ Ima'e mundeha rehe her a'e moĩ. I'u rehe moĩ tĩ. Kuja riki: "A'e jõ riki kapitã keruhũ te. Amõ kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha a'e" aja.

¹⁷ Ajame'ë ke warahy rehe Tupã je'ëha rahoha pyrũ, aja ihë asak. Ywate rupi ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ë ta pe a'e pukái:

—Pejy'ar pejyr! Tupãma'e mi'u matyriha keruhũ pehĩ. Ame'ë rehe pejy'ar pejyr! ¹⁸ Kapitã keruhũ ta rukwer pe'u pejyr. Kapitã ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Kahwa rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Xupe 'ar pe oho ame'ë ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Upa awa ta rukwer aja tĩ. Te'e paraky ame'ë ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Ijar ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Je'ëha te reko ame'ë ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr. Je'ëha reko ym te ame'ë

ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejyr tĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pukái. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke Tupã muputu'u ta. Jukwa ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ajame'ë ke so'o jarõ aja me'ë rehe ihë asak. Inamõ kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ta ixo. Sehar ixotyhar tama'e sonda ta ixo tĩ. Upa katu te jy'ar uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ë ta namõ ame'ë ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.) Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namõ ame'ë ta jumai uwyr tĩ. ²⁰ So'o jarõ me'ë ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamõ Tupã je'ëha pandu ame'ë ran ke a'eta pyhyk raho tĩ. Ame'ë Tupã je'ëha pandu ame'ë ran riki marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'e ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ë ruwa koty a'e ma'ema'e. [Ame'ë ma'ema'eha namõ ngã ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ë ukwaha ke namõ ixo, ame'ë ta ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ë'ã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ. Ame'ë ta ke a'e muka'u te'e tĩ. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupã je'ëha pandu ame'ë ran muka'u te'e riki.] So'o jarõ aja me'ë ke tata pe Tupã je'ëha rahoha ombor. Ixuwe katu rahã, ombor. Ypa aja tata. Enxo ukwái, aja ame'ë tata. A'ep Tupã je'ëha pandu ame'ë ran ke ombor tĩ. ²¹ Ame'ë tama'e sonda ta ke kyse puku pe jukwa, ame'ëja saka tĩ. Ame'ë kyse puku juru ngi uhem, ame'ëja saka. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ë juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.) (Aja rahã, a'e pandu, aja jõ. Pe, upa huwajan ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahã, pete'e manõ ou aja mujekwa. Jytym ym ngã.)

20

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

¹ Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u rahã, ywa ngi Tupã je'ëha rahoha wyjy uwyr. Ame'ë ke rehe ihë asak. Ipo pe kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ywykwar typy te hũ ame'ë ke. Ywy ke nixói te. Ame'ë ywykwar kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ita tupaham ke pyhyk reko tĩ. ² Mbóí keruhũ ke a'e pyhyk. Ame'ë riki ymanihar mbóí ke. Satana ke a'e. Ajã ramũí aja amõ her tĩ. A'e ke ita tupaham

pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahã, pukwar. ³ Pe, ywykwar typy te hũ ame'ẽ pe a'e ke Tupã je'ẽha rahoha ombor mondo. Ame'ẽ ke kynda tĩ. Pe, hukwen rehe yraity aja moĩ. (Ngã ukwaha ke ame'ẽ. Hukwen pirar rahã, ukwa ta awa.) Ywykwar typy te hũ ame'ẽ renda pe ombor mondo, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ãjã ramũ i a'e.) Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, aja te'e ixo rĩ. Muka'u te'e ym ta ngã ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta tĩ. Jahy heta ym rahã, poir aja ixo ta.

⁴⁻⁵ Ajame'ẽ ke heta wapyka rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Kapitã keruhũma'e aja saka. Ame'ẽ pe wapyk ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ngã ke pehẽ pemondo mondo. Je'ẽha te pereko" aja. Pe, amõ ta rehe asak tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa. Ame'ẽ ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa. Ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rehe asak tĩ. Upa ame'ẽ ta riki so'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym te. Ame'ẽã rehe ipy'a moĩ moĩ ym te tĩ. Ipykã rehe so'o jarõ aja me'ẽ ukwaha ke amõ mupinim ym te tĩ. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tĩ. Nixói ukwaha tĩ. Upa ame'ẽ ta riki kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ riki kwera katu py uhem ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, Kirisutu namõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo tĩ. Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo. [Amõ manõ, ame'ẽ ta kwera ym. Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã jõ, kwera katu ta uhem.] ⁶ Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera py ta. Ame'ẽ ta riki mã hury katu ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: "Pehẽ riki katu ame'ẽ ta ke" aja. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda pe oho rahã, mokõihar manõ ame'ẽja saka. Tupãma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamõ pandu pandu katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja ixo ta tĩ. (A'erehe inamõ pandu pandu ta tĩ.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahã, inamõ kapitã keruhũ aja ame'ẽ ta ixo ta tĩ.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

⁷ Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta. Kyndaha ngi muhem ta, ywykwar typy te hũ ame'ẽ ke ngi. ⁸ Upa

katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amõ amõ ywy pe har ta ixo. Ame'ẽ ta ke Satana muka'u te'e ta oho. (Ãjã ramũ i a'e.) Aja ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar ta. Tupã kotyhar ta namõ jumai ta, a'erehe ngã ke a'e mujy'ar ta. Heta te hũ mujy'ar ta. Y ramũ i rymy'y rehe ywy ku'i ihĩ. Aja saka marã ka ym awa mangaha. Heta te hũ ngã ke. Aja ngo ywy pe har ta ke mujy'ar. (Tupã ruwajan ta ke ame'ẽ ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar tĩ. (Huwajan ta ke tĩ.) Pe, Tupã kotyhar ta namõ upa ame'ẽ ta jumai ta oho. ⁹ Ywy rupi ame'ẽ ta uhã i oho. Pe, Tupã kotyhar ta ixo, ame'ẽ renda rupi juramã uhã i oho. Ok ta ke Tupã putar katu, ame'ẽ rupi juramã uhã i oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa katu te huwajan ta ke jukwa. ¹⁰ Pe, Satana ke tata renda pe Tupã ombor mondo tĩ. Ngã ke Satana muka'u te'e. Ame'ẽ ta ke tata pe Tupã ombor mondo tĩ. Ame'ẽ tata renda ypa aja saka. Enxo riki ukwã i a'ep. A'ep so'o jarõ aja me'ẽ Tupã ombor mondo kwe. A'ep Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke ombor mondo kwe tĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tupã mahy te hũ ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngã ke Tupã mondo mondo ta, a'ejõhar ke

¹¹ Ajame'ẽ ke ywa rehe wapyka keruhũ rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ituwyr ame'ẽ ke. Ame'ẽ pe wapyk uĩ ame'ẽ ke rehe asak tĩ. Kirisutu a'e. (Amõ ngi awa kyje rahã, ujan oho ingi.) Aja katu te hũ ame'ẽ ke wapyk uĩ. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki kanim ujan oho, ame'ẽja saka. Myp oho ta my? Kanĩha renda nixói. (Aja rahã, upa mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Kanim ujan oho, ame'ẽja saka tĩ. Kanĩha renda nixói te tĩ. (Aja rahã, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa tĩ.) A'erehe ame'ẽ ta ke usak ym te awa tĩ. ¹²⁻¹³ Pe, manõ ame'ẽ ta kwera katu uhem. Y ramũ i pe manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem. Y jukwa ame'ẽ ta ke. Upa katu te manõ ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu muhem tĩ. Manõ, pe, amõ ta jytyam ame'ẽ ta ke mukwera muhem tĩ. Upa katu te. Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ẽ ta wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ẽ rehe asak. Tamũ i ta rehe asak. Ta'yn ta rehe asak tĩ.

Upa katu te ngã rehe asak. Pe, paper ke amõ pirar. Pe, amõ paper ke pirar tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta rer ame'ẽ rehe ihĩ. Ame'ẽ ta ma'ema'eha ke paper rehe amõ mupinim. Pe, ame'ẽ ta ma'ema'eha ke Kirisutu ukwa. Katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Pe, ame'ẽ ta ma'ema'eha aja a'e ma'ema'e ngã pe tĩ. ¹⁴⁻¹⁵ Uhã te hũ ame'ẽ ta rer paper rehe amõ mupinim. Ame'ẽ paper rehe her nixói rahã, ame'ẽ ta ke tata renda pe Tupã ombor mondo. Ame'ẽ renda ypa aja saka. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ ta ke ame'ẽ tata renda pe a'e ombor mondo. [Ame'ẽ renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka. A'engi uhem ym te ta.]

21

Ywa pyahu ame'ẽ ke Tupã mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ.

¹ Ajame'ẽ ke ywa pyahu ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Kome'ẽ ywy keruhũ pyahu ame'ẽ ke rehe asak tĩ. Ywa Tupã mujã py ame'ẽ ke kanim oho. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã py ame'ẽ ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Y ramũi aja tĩ. Kanim oho tĩ. (Aja rahã, upa katu te ymanihar ke Tupã mai ta, aja mujekwa.) ² Pe, ok ta katu te ame'ẽ ke rehe asak tĩ. Ame'ẽ riki Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupã koty ngi wyjy uwyr. Sawa'e namõ kũjã jumendar rahã, ima'e mundeha katu te ame'ẽ ke kũjã munde. Ame'ẽja saka Jerusarẽ ok ta katu te ame'ẽ ke rehe asak. Upa Tupã mukatukwer. Sawa'e koty raho, ame'ẽja saka. (Ame'ẽ ok ta katu te ame'ẽ ke apandu rahã, Jesu kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amujekwa. Jesu namõ aja te'e ta ixo. Ame'ẽ riki jumendariha aja saka.) ³ Pe, wapyka koty ngi amõ hãtã pandu. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupã ixo ta tĩ. Ame'ẽ ta namõ a'e ixo katu ta. Pe, ame'ẽ ta riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ẽ tama'e Tupã aja a'e ixo ta tĩ. ⁴ Eha rykwer ke upa katu te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahã, awa jixi'u ym te ta.) Manõ ym te ta awa tĩ. A'erehe pyai ym te ta tĩ. Ahyha nixói te ta tĩ. Upa ymanihar ame'ẽ ke kanim oho — aja pandu.

⁵ Pe, wapyka rehe wapyk uĩ ame'ẽ pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihẽ amujã ta — aja riki.

Pe, ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Upa nde erehendu ame'ẽ ke paper rehe emupinim. Jetehar te ke ame'ẽ. Ame'ẽ rehe amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e — aja pandu.

⁶ Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki axo py te ame'ẽ ke ihẽ. Yman rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ. Ihẽ riki ma'e ke amujã py. Ihẽ riki upa ma'e ke amumba ta tĩ. Upa hyngwéi ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: “Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy ym te ta ame'ẽ” aja ihẽ apandu ta. Ame'ẽ y ke u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. ⁷ Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, kuja ihẽ apandu ta ipe: “A'e riki ihẽ ra'yr aja ixo ta. Ihẽ riki ima'e Tupã aja axo ta tĩ.” ⁸ Amõ ta anĩ. “Tupã kotyhar ihẽ” aja pandu tar ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda ke. Ypa aja ame'ẽ renda ke. Enxo ukwái a'ep. Ame'ẽ renda pe oho rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka. A'engi uhem ym te ta. Ihẽ rehe jurujar ym ame'ẽ ta aja tĩ. Ima'e henda tata renda ke tĩ. Jaxer ai ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Paje aja ma'ema'e ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Ma'eã riki tupã aja jupe, ame'ẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Tata renda ke tĩ. Te'e pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Upa ame'ẽ tama'e henda riki tata renda ke tĩ — aja riki Tupã pandu.

Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ ke

⁹ Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõi hetaha ngi har peteĩ ihẽ rehe uhyk. Ihẽ Juã. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ita rekúi awa po wajar mokõi hetaha namõ ixo ame'ẽ ke a'e. Ita rekúi pe ma'e ahyha awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ẽ ta ngi har peteĩ uhyk ihẽ rehe rahã, pandu ihẽ pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe ihẽ amujesak ta. Kũjã jumendar ta, ame'ẽja saka ame'ẽ — aja ihẽ pe. (Kirisutu riki arapuharan Ra'yr aja a'e. “Hakehar”

aja pandu rahā: “Upa katu te ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

¹⁰ Ihē rehe Tupā'ā ihī katu te. Pe, ywy'ā keruhū ywate te hū ihī. Ame'ē 'ar pe ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Jerusarē ok ta ke ihē pe a'e mujesak. Ok ta katu te ame'ē ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ēja saka. Tupā mujy mondo. ¹¹ Tupāma'e hendyha aja hendy katu te hū. Ita hepy hū, aja ame'ē ok ta hendy hendy hū. Ita jase aja hendy hū. Ame'ē ke ita kisatáu aja hendy hendy hū. Hendy pu te hū. (Aja rahā, Tupā aja ixotyhar ta katu te hū aja mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ixotyhar ta pe, aja mujekwa.)

¹² Ok ta kurar keruhū ywate hū ame'ē ke tī. Hukwen awa py mokōi hetaha ihī tī. Hukwen harōha ta Tupā je'ēha rahoha ta ke. Awa py mokōi hetaha. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ixē ym te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu awa ta rer ihī. Jundéu awa ta amō koty koty jy'ar. Ame'ē jy'ariha riki awa py mokōi. Ame'ē awa py mokōi hetaha ta rer hukwen awa py mokōi hetaha ihī. (Aja rahā, jundéu awa ta ngi har upa katu te Tupā kotyhar ta ixo, aja mujekwa. Ame'ē ta a'ep ixo ta tī, aja mujekwa.) ¹³ Ok ta mukurar kurar aja. A'erehe warahy uhemihā koty mahapyr hukwen ihī. Warahy u'ariha koty mahapyr ihī tī. Warahy jurukwā koty mahapyr ihī tī. Amō warahy jurukwā koty mahapyr ihī tī. ¹⁴ Ok ta kurar ke ita keruhū 'ar pe moī, aja ixo. Ita katu moī py, aja rahā, kurar u'ar ym ta. Awa py mokōi hetaha ita keruhū ke. Ame'ē rehe Arapuharan Ra'yr mondo ame'ē ta rer ihī. Awa py mokōi hetaha ke a'e mondo ame'ē ta ke. (Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahā, upa katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tī, aja mujekwa.)

¹⁵ Ihē namō Tupā je'ēha rahoha pandu, ame'ē ke ipo rehe myra mangaha pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga ta tī. Ok ta kurar ke manga ta tī. ¹⁶ Ok ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja katute ipeha namō tī. Myra mangaha pe ok ta ke Tupā je'ēha rahoha manga. (Ok ta te hū aja akwa.) Pukuha riki 2.200 kiro met.

Ipeha juja katu te tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. Ywatehar aja tī. Kuja, 2.200 kiro met tī. (Tiha te hū, a'erehe heta te hū ngā ixo ta a'ep.) ¹⁷ Ok ta kurar ke a'e manga tī. Ipeha 64 met ke. A'e manga rahā, sehar awa mangaha aja a'e manga. ¹⁸ Ok ta kurar ita jase ke te'e mujā ame'ē ke. Ok ta itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Waruwa aja hendy pu te hū. ¹⁹ Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ē ke moī. Ame'ē ita ke itara'yr hepy hū ame'ē ke. Awa py mokōi hetaha moī. Katukwer. Amō koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirā. Aja pame katu te. A'erehe katukwer. A'erehe jase ita ke moī py. Howy ame'ē.

Mokōihar sasi ita ke. Howy ame'ē tī.

Mahapyrihar ang ita ke. Ituwyr ame'ē. Amō amō namō mupara tī.

Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ē.

²⁰ Awa po wajar Peteihar upa har sando ita ke. Ituwyr ame'ē tī. Pirā namō mupara.

Awa po wajar Peteihar sa ita ke. Pirā ame'ē.

Awa po wajar mokōihar kiso ita ke. Itawa ame'ē tī.

Awa po wajar mahapyrihar mberi ita ke. Howy te ame'ē tī.

Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa ame'ē tī.

Jande popa har kiriso ita ke. Howyngwer ame'ē.

Awa py Peteihar jasin ita ke. Howyngwer ame'ē tī.

Pe, awa py mokōihar ameti ita ke. Pirangwer ame'ē. (Aja amō koty koty hendyha. A'erehe katukwer te riki.)

²¹ Hukwen riki awa py mokōi hetaha ihī. Pero riki hukwen ke. Pero riki pu'yr tuwyr aja saka. Hukwen pame katu te pero ke. Aja awa py mokōi hetaha pero. Ok ta rupi awa rape ihī. Ame'ē riki itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Waruwa aja hendy pu.

²² Ok ta pe Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe ihē asak ym. Nixói te. Tupā, jandema'e sawa'e te riki jumu'eha renda keruhū, ame'ēja saka. Arapuharan Ra'yr ame'ēja saka tī. (Kirisutu a'e.) A'eta Pete'e ixo. A'erehe a'eta rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu, a'erehe jumu'eha renda keruhū nixói te. Tupā riki pyrātā te hū ame'ē ke a'e. ²³ Ok ta rupi Tupā hendy hendy, aja ixo. Arapuharan Ra'yr

aja tĩ. (Kirisutu a'e.) Hendy hendy aja ixo tĩ. A'erehe ame'ẽ rupi warahy hendyha nixói te. Jahy hendyha aja tĩ. Nixói te tĩ. ²⁴ Ame'ẽ tama'e weraha rupi a'ep pe har ta wata ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ ta ma'e katu te ame'ẽ ke raho ta a'ep. ²⁵ Wera rahã, ok ta hukwen ke kynda ym te ta awa. Pirar aja ixo ta. Pytun nixói te ta a'ep. A'erehe hukwen ke kynda ym te ta. ²⁶ Ame'ẽ ok ta pe ma'e katu te ame'ẽ ke amõ amõ ywy pe har ta werur ta. Upa ma'e hepy te hũ ame'ẽ ke werur ta tĩ.

²⁷ Amõ ta anĩ. Ame'ẽ ok ta pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ta ixex ym te ta. Ma'e ke amõ ma'ema'e, aja rahã, huxĩ awa. Ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ta ixex ym te ta tĩ. Arapuharan Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu a'e.) Ima'e paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta rer ihĩ. Ame'ẽ ta jõ ame'ẽ ok ta pe ixex katu ta.

22

¹ Pe, y ke ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha musesak tĩ. Y pyrãtã ame'ẽ ke. Y riki hendy pu te. Kísatáu aja hendy pu te. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Tupãma'e wapyka koty ngi y uhem. Arapuharan Ra'yr koty ngi uhem tĩ. (Kirisutu a'e.) ² Ok ta pyter rupi y pyrãtã oho. Y rymy'yp pe ma'e myra i'ãi. Se koty pete'i'ãi. Wajar koty pete'i tĩ. Jahy wahu rahã pame katu te i'a tyarõ. Aja awa py mokõi jahy rahã pame katu te i'a tyarõ. Ame'ẽ i'a ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe har tama'e ahyha mukatuha ke ame'ẽ. (Upa aja rahã, a'ep pehar ta rehe Tupã haihu katu te ta, aja mujekwa.) ³ "Peme'ẽ katu ym" aja Tupã pandu ame'ẽ ke nixói te ame'ẽ ok ta pe. A'ep Tupãma'e wapyka ihĩ. Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa. Arapuharan Ra'yrma'e wapyka a'ep ihĩ tĩ. (Kirisutu a'e.) Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa tĩ. Ima'e miasu ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe. ⁴ Tupã ruwa ke ame'ẽ ta usak katu ta. Ipykã rehe her ke amõ moĩ. Ima'e ke aja mujekwa ame'ẽ. ⁵ Pytun nixói te ta a'ep. Tupã, jandema'e sawa'e te riki hendy hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep nixói te. Warahy hendyha nixói te tĩ. Pe, ame'ẽ ta riki kapitã keruhũ aja ixo ta. Aja te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

⁶ Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Peme'ẽ je'ẽha jetehar te ke. Upa katu te nde eresak ame'ẽ ke jetehar te ke. Ame'ẽ rehe amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ima'e je'ẽha pandu ame'ẽ ta py'a rehe I'ã ke Tupã, jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki ima'e je'ẽha rahoha pe pandu: "Eho! Pahar ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ ke ihẽma'e miasu ta pe emujekwa eho" aja Tupã pandu — aja ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁷ Jesu pandu:

—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyrt ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha peme'ẽ paper rehe ihĩ. Ame'ẽ rehe amõ hendu katu rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e — aja riki.

⁸ Ihẽ Juã. Upa ihẽ amupinim ame'ẽ ke ahendu riki. Asak tĩ. Pe, upa asakrahã, upa ahendu rahã, Tupã je'ẽha rahoha py koty ihẽ pynarãi rehe a'ar aĩ. (Aja ihẽ py'a ke tate amoĩ moĩ ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihẽ pe mujekwa ame'ẽ ke a'e. ⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta riki nde mu aja tĩ. Ame'ẽ ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Peme'ẽ paper rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emoĩ ym. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu — aja pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ihẽ pe pandu tĩ:

—Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha peme'ẽ paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke emukanim ym. Mã peja amõ usak katu ehe. Upa ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ angaha uhyk tate riki, a'erehe emukanim ym. Mã peja usak katu ehe tĩ. ¹¹ Katu ym ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo. Ipy'a ke Tupã koty marã ka ym muruwakiha. Jaxer ai ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo tĩ. Ipy'a ke Tupã koty muruwak katu ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo tĩ. Ipy'a juhyk aja ixo, mã peja aja te'e ixo tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹² Jesu pandu:

—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyrt ta! Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Ame'ẽ ke ihẽ ajywyrt rahã, araho ta. Ma'e ke awa ma'ema'e, aja ame'ẽ pe ihẽ ame'ẽ ta

tĩ. ¹³ Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ axo py te ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Yman rahã, aja te'e ta ihẽ axo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ihẽ axo ame'ẽ te'e ihẽ. Kome'ẽ ywy keruhũ kanim rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁴ Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e. (Aja rahã, ipy'a ke Tupã juhyk katu, aja mujekwa.) Ipy'a juhyk ame'ẽ ke a'e, a'erehe Tupã pandu ipe: “Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahã, ne ruhã te hũ ta nde erexo” aja. Aja rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e. Ipy'a juhyk ame'ẽ ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe ixo katu. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixo katu. Aja rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e.

¹⁵ Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ta ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ẽ ta ixo tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ẽ ta ixo tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'eã riki tupã aja ukwa jupe, ame'ẽ rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Te'e pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'ema'eha namõ muka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ.

¹⁶ —Ihẽ Jesu. Ihẽma'e je'ẽha rahoha ke ihẽ amondo pehẽ koty. Amõ amõ ok ta pe Tupã kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehẽ pe ma'e uhyk ta ame'ẽ ke mujekwa ta. Ihẽ amondo ame'ẽ mujekwa ta pehẽ pe. Ndawi rainõ ke ihẽ. (Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ te, aja Tupã mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe te jahy rata hendy hũ ame'ẽ ke amõ usak. Aja ihẽ tĩ. (Aja rahã, ihẽ riki awa ruhãha ke amuhyk ta pehẽ pe. Weraha uwyr, aja amuhyk ta tĩ) — aja Jesu pandu.

¹⁷ Hyngwéi ame'ẽ ke: “Ejur!” Amõ putar

rahã, y ke Tupã te'e me'ẽ katu. Ame'ẽ ke pyhyk katu. U'u tĩ. U'u rahã, uhã te hũ aja ixo. A'erehe Tupã'ã pandu:

—Ejur!

Hakehar wan ta, ame'ẽ ke pandu tĩ:

—Ejur!

(“Hakehar wan ta” aja pandu rahã: “Jesu kotyhar ta ke” aja mujekwa.) Kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e tĩ:

—Ejur! — aja.

A'ejõhar panduha ke

¹⁸ Ihẽ Juã. Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu ame'ẽ pe ihẽ apandu katu. Ame'ẽ panduha pe amõ we mi panduha ke amõ mupinim rahã, ame'ẽ ke Tupã mupyrara ta. Kome'ẽ paper rehe ma'e ahyha rehe har ihẽ amupinim tĩ, ame'ẽ namõ Tupã mupyrara ta tĩ. ¹⁹ Kome'ẽ paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha ta'yr mi mukanim my? Aja rahã, ame'ẽ mukanĩha pe Tupã pandu ta: “Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ẽ ma'eywa amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo. U'u ym rahã, ok ta katu te ame'ẽ pe ixo ym ta tĩ. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixo ym ta” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ tĩ.

²⁰ Upa ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tĩ:

—Jetehar te ke! Pahar ihẽ ajywyr ta! — aja.

—A'e tỹ! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihẽ apandu. Ihẽ Juã.

²¹ Mã peja upa ngã rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ!

Upa.